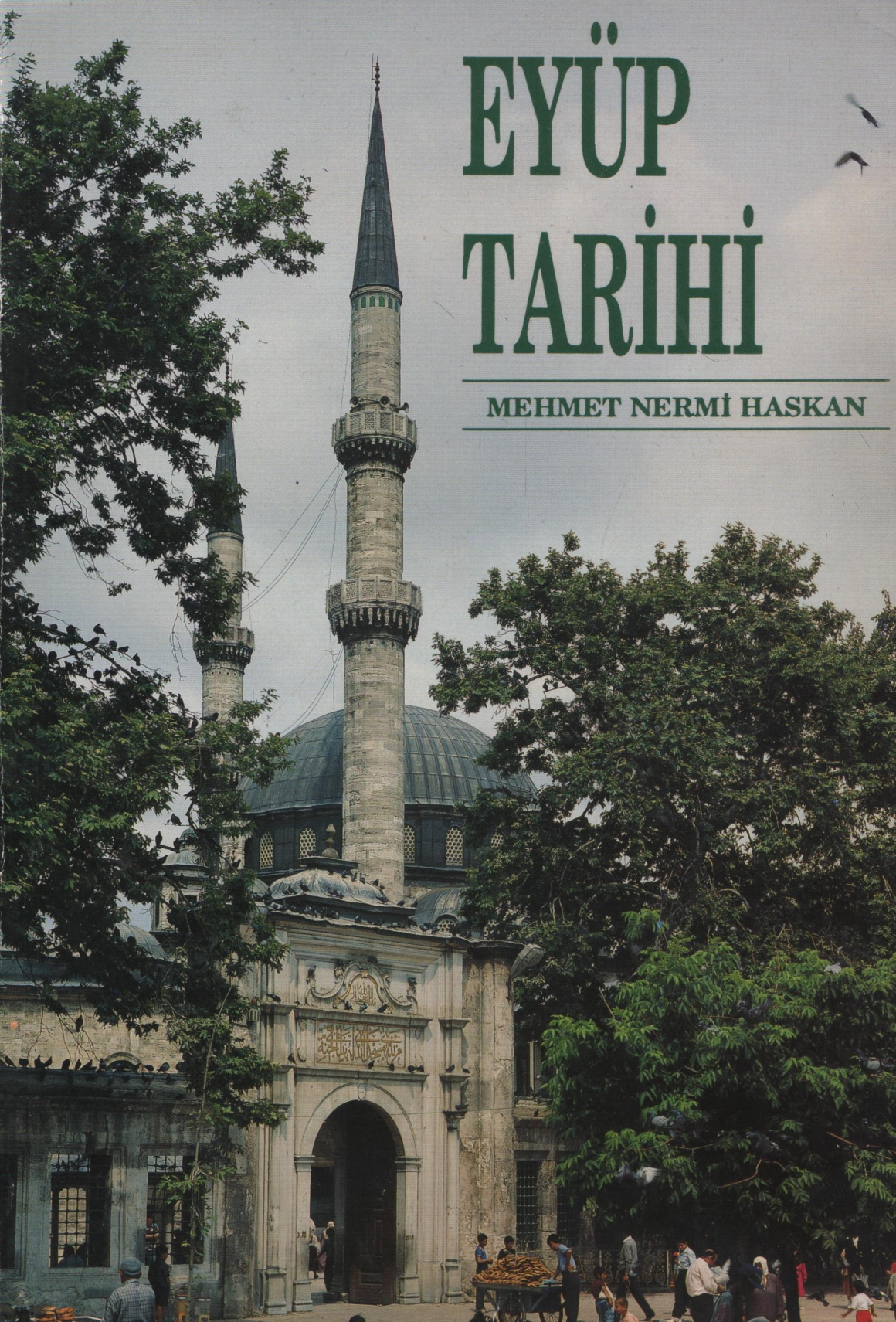

EYÜP TARİHİ

MEHMET NERMİ HASKAN

TÜRK TURİNG TURİZM
İŞLETMECİLİĞİ VAKFI
YAYINLARI

Cild I: Metin
Cild II: Metin ve Resimler

Resim ve Gravürler
Çelik Gülersoy Arşivi

Kapak ve Günümüz Fotoğrafları
Yılmaz Dinç

Baskı
Elips Ajans 244 09 57

Renk Ayrımı
Çali Grafik

ISBN 975 - 7490 - 01 - 6 (Tk. No.)
ISBN 975 - 7490 - 02 - 4 (1. Cilt)

Halaskârgazi Cad. No: 364 Şişli-İstanbul Tel: 231 46 31 (6 Hat)

EYÜP TARİHİ

I

MEHMET NERMİ HASKAN

İstanbul
1993

İÇİNDEKİLER

YAZARIN ÖNSÖZÜ
BİZANS DEVRİNDE EYÜP
EYÜP CAMİ ve MESCİTLERİ
EYÜP TEKKELERİ
EYÜP TÜRBELERİ
EYÜP MEZARLIKLARI

YAZARIN ÖNSÖZÜ

Mukaddes ve tarihî bir belde olan Eyüp hakkında bir kitap yazmaya karar verdiğim zaman evvela, bir kütüphane çalışması yapmak istedim. Fakat ne yazık ki Eyüp hakkında fazla bir şey bulamadım. Yazılan eserlerin hiç birinde kitabeler ya kaydedilmemişti veya eksikti. Çoğunun tarih beyitleri ve rakamları dahi yoktu.

Bu durumda, bu kitapları ve kütüphane çalışmalarını bir tarafa bırakarak Eyüp'ü sokak sokak dolaşmaya başladım. Girmediğim yol, türbe, bahçe ve hatta dehliz kalmadı. En küçük kitabeyi bile kaydettim. Bunları yazdıktan sonra da ayrıca teker teker yerinde kontrol ettim. Türbe hazirelerindeki şahideleri ve Eyüp sırtlarında-ki kabir taşlarını tek tek yazdım. Bunların bir kısmı yarısına kadar toprağa gömülü ve bir kısmı da böğürtlen ormanı içinde olduğu için, ancak görülebilen kısımlarını kaydedebildim. Kabir taşlarının okunuşu bir çok bilinmiyeni ortaya çıkardı.

Çalışmalarımı tek başıma yürüttüğüm için hazırlanması on-seneden fazla süren eserde görülen cami, türbe, çeşme, imaret, sebil ve şahide kitabelerinin hemen hemen hepsi evvelce yayınlanmadığı için orijinaldir.

Eyüp beldesi çok dar bir sahada kurulmuş olmasına ve etrafının yüksek tepelerle çevrilmiş bulunmasına rağmen, engin bir tarihî eser hazinesidir. Eyüp, iç mekanda bulunan kıymetli abidelerden ayrı olarak, sahillerini süsleyen pek çok sahilsaraya malikti. Ne yazık ki, hepsi de ahşap olan bu nefis eserlerden günümüze intikal edeni olmamıştır.

Tarihin muhtelif devirlerinde bu güzel ve füsunkâr beldede 58 cami ve mescit, 22 tekke, 11 medrese, 30 mektep, 13 namazgah, 10 kütüphane, 2 imaret, 4 karakol, 30 sahilsaray, 10 hamam, 11 sebil ve 114 türbe inşa olunmuştur. Bu, 114 türbenin hepsi kapalı olmayıp büyük bir kısmı açık türbe halindedir.

Bizans devrinde de mevcut olan şehir, altın çağını Osmanlı Türkleri zamanında yaşamış ve ünlü mimarlarımız bugün de gördüğümüz eserleri meydana getirmişlerdir. Fakat bunların bir kısmı çok bakımsız durumdadır. Eyüp mezarlıkları ise, tam bir perişanlık içindedir. Buradaki taşların tamamı, oldukları yerde korunmalı ve bakımı yapılmalıdır. Son senelerde görülen mezarlık duvarlarının onarımı sevindiricidir.

Bu naçiz eserin, eşsiz yayınların yer aldığı **TURİNG** adına basılmasını kabul eden ve eseri zengin arşivinden resimleyen Sayın **Çelik Gülersoy'**a**,** her türlü yardımlarını esirgemeyen Sayın **Ömer Kırkpınar'**a ve büyük bir sabırla kitabı baskıya hazırlayan **Defne Resul** Hanımefendi'yle, **Ümit Yürek'**e teşekkürü bir borç bilirim.

MEHMED NERMİ HASKAN

BİZANS DEVRİNDE EYÜP

Doğu Roma İmparatorluğu, I.Konstantin tarafından kurulup, şehrin etrafındaki muazzam surlar yapıldıktan sonra Bizanslılar Eyüp'te de bazı eserler meydana getirmişlerdi. O tarihte, Eyüp Sultan dediğimiz semt, Kozmidyon adını taşıyordu.

Celal Esad Arseven, "Eski İstanbul" adlı eserinde: "Blakharnae Sarayı cihetinde ve Haliç sahilinde Cosmidion isminde bir köy vardı. Şimdiki Eyüp'ün olduğu yeri işgal eden bu köyde büyük bir kilise ile çeşmeler ve şatolar vardı. Bu şehirle saray arasında ahşaptan bir sirk (Canbazhâne) var idi. Ahşaptan olduğu cihetle Xylocerkos tesmiye olunan bu canbazhâne Saint Cosme ve Damien Manastırı yanında imiş. Bu köye Cosmidion tabiri de ihtimal ki bu manastırın isminden olsa gerektir" diyor.

Kozmidyon, küçük bir köydü. Fakat havasının güzelliği ve bilhassa civarındaki ormanlarda av hayvanlarının çokluğu ile tanınmıştı. Bizans imparatorlarından Leon I. (457-474) burada bir avsaray yaptırmış ve buna Aya Mama adını vermişti. Sarayın yanında ise Aya Mama Kilisesi ve manastırı bulunuyordu. Burada bir de hipodrom vardı.

Mehmed Ziya Bey, "İstanbul ve Boğaziçi" adlı eserinde diyor ki:

"Kozmid denilen mahalde, Toklu İbrahim Dede'nin ve diğer sahabenin medfun bulunduğu iç kalenin Yağhane Değirmeni Sokağı tarafına açılan, Vlaharna Kapısı yakınında vaktiyle Aya Fotini ve bugün Feshane'nin bulunduğu mahalde Aya Patelemon yahut Teodora'nın kilise ve şatosu vardı ki bunları Jüstinyen I. (527-567)'in eşi İmparatoriçe Teodora (ölümü: 547) yaptırmıştı. Bu mabet, taş köprünün civarında olup bir zaman Bizans'a yardıma gelen Got askerlerinin ikametine terk edilmişti.

Bu kiliseden az ötede, şimdiki Defterdar mevkii civarında ahşap bir köprü vardı. Bunu Kayser Jüstinyen sonradan 12 kemer üzere kargir olarak inşa ettirmişti. Ahali, Eyüp cihetinden Sütlüce tarafına bu köprüden geçerdi. Bu köprüye bir vakitler, Kamiloye Fire yani Deve Köprüsü derlermiş.

Bu köprüyü geçince vaktiyle bir saray ile Aya Mama'nın küçük bir limanı vardı. Bu liman mahalli bugün Defterdar İskelesi nâmıyla mârufdur. Bu saray, Fatma Sultan Sarayı'dır ki Feshanei Âmire bu sarayın geniş arazisini işgal etmektedir.

Kozmidyon'da ve II.Teodos (408-450) zamanında biçare Pavlin tarafından tesis edilip Haçlı Seferleri zamanında Boemond tarafından işgal edilen

manastırın yanında süslü kemerli bir divanhane ve bir de Atmeydanı denilen Hipodrom vardı.

Bu meydanın etrafı tahta parmaklıkla çevrilmiş olduğundan Skilokerkos (Odun-sırık demektir) diye şöhret bulmuş idi. İmparator Büyük Leon I. (457-474) tarafından Haliç sahilinde inşa edilen Aya Mama Manastırı da burada idi. Bu manastır sonradan 1185 senesinden 1195 senesine kadar hükümet süren ve Melek sıfatıyla isimlendirilen II.İshak tarafından yenilenmiştir.

İmparator Mavris (582-602) senesinde beş oğlu ile beraber Kadıköy civarında, Kalamış Körfezi'nde Ports Evrope Limanı'nda idam edilmiş ve bu manastıra defn edilmişlerdi ki eşi de burada gömülüdür.

Aya Mama manastırı gerek mevkiinin güzelliği ve gerek şehrin gürültüsünden uzaklığı ile tövbe ve istiğfar maksadıyla Cenab-ı Hakk'a ibadet ve taatda bulunanlar için pek güzel bir mahaldir.

Aya Mama Sarayı'ndan biraz ötede ve Eyüp cihetinde Anargirler'in Kome Damin Kilisesi vardı. Bu kilise, âlim ve muallim Pavlin tarafından tesis edilmiş ve sonra İvas Tiriyanus tarafından yenilenmiştir. Çünkü Kayser Jüstinyanıs, fena bir hastalıktan kurtulduğundan, şükran nişanesi olmak üzere kiliseyi tecdid ettirmişti. Pavlin, adi ve asılsız bir şüphe üzerine İmparator Genç Teodos tarafından öldürülmüştür.

Müverrihinden Kayserili Perukopis, bu kiliseyi tarif ederken diyor ki: Haliç cihetinden bu kiliseye gidenler onu karşılarında ayrıca bir tepe (Akropol) gibi bulurlar. Müverrihin, akropolden maksadı, kilise o derece tahkim ve etrafı yüksek duvarlarla o mertebe muhafaza edilmiş idi ki uzaktan görenler burasını adeta bir müstahkem mevki zannederlerdi.

Haçlı seferleri zamanında bu kilise, sonradan Kudus-i Şerifin tahliyesine giden Prens Boemond'a, (Nisan 1097 tarihinde Aziz Kosmas ve Aziz Demianus Manastırları kendisine karargâh olarak tahsis olundu. Ertesi gün İmparator. Aleksi tarafından huzuruna kabul edildi. Boemond iki ay sonra Türkler'e esir düştü ve Niksar Kalesi'ne hapsedildi.) karargâh olduğundan, Fransızlar'ın Şatosu diye de şöhret bulmuştu.

Zamanımızda adı geçen dört kilise ile sarayın eseri bile kalmamıştır. Zira ilk defa Bulgarlar birkaç kere İstanbul'a saldırdıkları zaman bu binaları yağma ederek yakmışlardı. Bulgarlar 713-811-913 ve 924 tarihlerinde İstanbul Surları önüne gelmişlerdi. 713 senesinde Bulgar hânı Tervel, eski müttefiki II.Jüstinyen'in intikamcısı sıfatıyla onun katili olan yeni Bizans İmparatoru'na karşı savaş açtı. İstanbul surları önüne kadar ilerleyerek Bizans başşehrinin civarını yakıp yıktı. Eyüp beldesi de bu tahribattan nasibini aldı. 811 tarihinde İmparator Nikefor Bulgarlar'ca öldürülünce, Bulgar hanı Krum İstanbul kapılarına dayanmış ve şehrin etrafını yağma etmişti.

İstanbul ve çevresi en büyük tahribata Haçlı Seferleri sırasında uğradı. 13 Nisan 1204'de Bizans başşehri ve civarı Haçlı ve Venedikliler'in eline geçti.

Şehir ve çevresi üç gün yağma edildi ve ölüm hüküm sürdü. Mabetler dahi tahrip edildi. "Omuzlarında İsa'nın haçını taşıyan bu adamlara nisbetle Araplar bile daha insan dostu ve daha merhametli idiler."

1236 senesinde İstanbul, Bulgar ve müttefiklerince muhasara edilmiş ve çevresi yağma edilerek yakılıp yıkılmıştı.

Fâtih Sultan Mehmed 1453'de İstanbul önüne geldiğinde Eyüp ve civarındaki mabetler artık birer taş yığını halinde idi. Bu taşların bir kısmı Eyüp Sultan Türbesi ve Camii'nin yapımında kullanıldı.

Aya Mama Sarayı pek büyük değildi. Lakin son derece zarif ve muhteşemdi. Odalarının, salonlarının ve dehlizlerinin yapımında mermer ve somaki kullanılmıştı. Tavanları ile duvarlarına altın mozaiklerle mukaddes resimler yapılmıştı.

Saraya pek yakın olan Aya Mama Manastırı'nda, artık dünya işleri ile alakasını kesmiş olan saray kadınları oturuyordu. Manastırın küçük kilisesinin baş papazı, büyük bir imtiyaza malikti. Harbe gidecek imparatorlarla asilzade ve kumandanlara, hareketlerinden evvel bu kilisede, özel bir merasimle kılıç kuşatırlardı.

Aya Mama Sarayı'nda cereyan etmiş olan bazı olayların tatlı ve acı hatıraları vardı. İmparatoriçe İren'in (797-802) oğlu Konstantin, karısı Mari'yi Mukaddes Saray'da bırakarak, meşhur bir sokak kadını olan Teodora ile bu sarayda yaşamıştı.

Zulüm ve tahakkümden dolayı aleyhine isyan edilen III. Mihail'in (842-867) kafası asiler tarafından bu sarayda koparılmış ve bir futbol topu gibi ayaklarla vurula vurula sahile kadar indirilen o talihsiz baş, Halic'in durgun sularına atılmıştı.

Bulgarlar, Konstantinopl şehrini almak hülyasıyla Bizans surlarına hücum ettiklerinde, surların haricinde bulunan Aya Mama Sarayı ile manastırını da tahrip ettiler, bütün eşyaları ile beraber, sarayın altın damarlı somaki direklerini, kapı ve pencerelerini sökerek memleketlerine götürdüler.

Kozmidyon semtindeki başlıca kiliseler, Aya Fotini, Ayios Pantelemon, Ayios Anargyras, Ayios Mamas ve en meşhuru olarak da Ayios Kozma-Damianos idi. Son zikredilen kilise Halic'e nazır tepenin üzerinde, metin duvarlar ortasında bir kale gibi yükseliyordu. Teodos II. (408-450) zamanında yapılmış olan bu kilise meşhur bir ziyaretgâh idi. Bölgenin, Kozmidyon adı da bu kilisenin isminden türetilmişti. Aya Mama Sarayı ve kilisesi Otakçılar Camii civarında idi. Burada ayrıca bir de Leonf Makelos Manastırı vardı. Fetihten önce her ikisi de harabe halinde idi.

Hz. Hâlid Türbesi'nin yer ve civarı servi ağaçları ile kaplı olup, Bizanslılar avcı manasına gelen Kinigos derlerdi. Buradaki geniş çayırlıkta bir de bu ismi taşıyan, imparatorlara mahsus bir av köşkü vardı.

Bostan İskelesi civarında ve Bahariye tarafındaki sahil şeridinde küçük bir

liman ile devlet gemilerini yapmaya mahsus bir tersane bulunuyordu. Liman, Kağıthane Deresi'nin getirdiği çamurlarla dolmuştu. Fakat İmparator Kantakuzen (1347-1354) bir hayli para sarf ederek limanı dolduran çamurları temizletmişti.

İstanbul'un fethinden sonra Eyüp ve civarında değişik tarihlerde 46 cami ve mescit, 49 tekke, 72 çeşme, 2 hamam, birçok türbe ve sahil saray yaptırılmıştır.

EYÜP CAMİ VE MESCİTLERİ

ABDÜLKÂDİR EFENDİ MESCİDİ

Kalenderhâne Caddesi üzerindedir ve Eyüp Sultan Camii meydanından yürüdüğünde sol tarafta kalır. 1957 tarihinde açılan Eyüp-Edirnekapı Bulvarı'nın karşısındadır. Meydan tanzim edilirken sol tarafındaki Eski Kavaflar Sokağı kaldırıldığından mescit köşede kalmıştır.

Şeyhi lâkabı ile meşhur Şeyhülislâm Abdülkâdir Efendi tarafından, 944 (1537) tarihinde vefat eden babası, Sivasi Tekkesi Şeyhi Abdürrahim Efendi'nin kabri üzerine yapılmış fevkani bir mescittir.

Şimdiki kemerli avlu kapısının sağ tarafındaki iki katlı bina 1538 tarihlerinde yaptırılan esas mescittir. Alt katta türbe ve üst katta ise ibadet salını bulunuyordu. Türbede üç kabir mevcuttur. Birincisi Şeyh Abdürrahim Efendi'ye, ikincisi ise oğlu ve mescidin banisi Şeyhülislâm Saçlı Abdülkâdir Efendi'ye aittir. Türbe kapısı üzerindeki kitabesi bugün mevcut değildir. Yeri boştur.

Mescit ve türbe kesme taştan yapılmıştır. Çatı ve ara bölme 1957 tarihinde çökme tehlikesi gösterdiğinden yıktırılmıştır. Bu tarihe kadar türbede harap bir durumda sandukalar bulunuyordu. Bugün yalnız kaideleri kalmıştır. Türbenin Kalenderhâne Caddesi'ne açılan bir kapısı vardır.

Şimdiki Saçlı Abdülkâdir Efendi Camii adı ile anılan mabet, eski Abdülkâdir Efendi Mescidi'nin sol ilerisindedir. Burası Şeyhülislâm Hoca Sadeddin Efendi tarafından "Dar'ül-Kurra" olarak yaptırılmıştır. Sadeddin Efendi 1008 (2 Ekim 1599) tarihinde vefat ettiğine göre, burasını 1585-90 tarihlerinde yaptırmış olmalıdır.

"Hadika" yazarı bu mabet için şu bilgiyi vermiştir:

"Abdülkâdir Efendi Mescidi fevkanidir. Banisi Şeyhülislâm Abdülkâdir Efendi'dir ki Şeyhî Abdülkâdir Efendi denmekle maruftur. Babası Şeyh Abdürrahim Efendi Sivasi Tekkesi şeyhi idi. 944 (1537) tarihinde vefat ettikte oğlu Şeyhi Efendi mescidin altında olan türbeye defn eyledikten sonra bu mescidi üzerine bina eylemiştir."

Şeyhülislâm Abdülkâdir Efendi 1002 şevvalinde (Haziran 1594) tarihinde vefat etti. Kabri babasının yanındadır. Şeyhülislâm Müeyyed-Zâde'nin kardeşi ve büyük mutasavvıflardan Şeyh Kerim Efendi'nin oğlu olduğundan "Şeyhî" diye anılır.

Bugün, Saçlı Abdülkâdir Camii diye anılan. Şeyhülislâm Hoca Sadeddin Efendi Dar'ül-kurrası, daha sonra oğlu Şeyhülislâm Esad Mehmet Efendi tarafından Kastamonili eş-Şeyh Şaban Efendi'ye, tekke olmak üzere verilmiştir. Burası kare planlı olup iki katlıdır. Esas kapısı arka tarafında bulunuyordu. Kapısına bir taş merdivenle, evvela revaklı bir sahanlığa çıkılıyordu. Bu sahanlık alt katın revakı idi. Bugün bu revaklar mevcut değildir. Yalnız sütun kaideleri ile duvardaki izleri görülmektedir.

Mabet, kurşun kaplı tek kubbeli olup, kesme taştan yapılmıştır. Kubbe kasnağında sekiz, altta ise dokuz penceresi vardır. Pencereler kalın payeler arasında bulunmaktadır. Kubbe bu on payeye ve köşe tromplarına oturtulmuştur. Kıble tarafındaki bir pencere kapatılarak mihrab haline getirilmiştir. Minberi ahşaptır. Kubbe göbeğindeki âyet-i kerime nakışlıdır. Minaresi yoktur.

Sadeddin Efendi Yavuz Sultan Selim'in nedimi Hasan Can'ın oğludur. 943 (1536) de doğdu. Müderris olup 981 (1573) muharreminde Sultan III. Murad'a muallim oldu. Tahta geçtiğinde hacei sultanî vazifesi ihsan buyuruldu. 1003 (1594) tarihlerinde yeni padişahın muallimi dahi vefat etmekle makamında bırakıldı. 1006 şabanında (Mart 1598) ilaveten Şeyhülislâm oldu. 1008 R.E. 12. (2 Ekim 1599) tarihinde Ayasofya Camii'nde abdest alırken kalp sektesinden vefat etti. Kabri Dar'ül-kurra'sının sol tarafındaki haziredédir. Muhteşem lahdinde yazı ve tarih yoktur. Âlim, fâzıl ve şair idi. Tac'üt-tevârih adlı kıymetli bir eseri vardır.

Hoca Sadeddin Efendi'nin beş oğlu olmuştur ki hepsinin kabirleri bu hazîrededir. Bunlar;

1004 (1595) tarihinde vefat eden müderris Mes'ud Efendi,

1024 (1615) de vefat eden Şeyhülislâm Şerif Mehmet Çelebi Efendi,

1027 (1617) de vefat eden Kazasker Abdülaziz Efendi,

1032 (1622) de vefat eden Kazasker Salih Efendi,

1034 (1625) de vefat eden Şeyhülislâm Mehmet Esad Efendi.

Ayrıca, torunu Şeyhülislâm Esad Efendi Zade, Ebû Said Mehmet Efendi 1072 (1662) tarihinde ve yine torunu Şeyhülislâm Ebû Said Efendi'nin oğlu Feyzullah Efendi 1110 (1698) tarihinde vefat ederek bu hazireye

gömülmüşlerdir.

(Yahya-Zade Tekkesi bahsine bakınız.)

Camiin caddeye açılan kapısı yanında 1913 tarihli, Ratibe Salih Hanım Çeşmesi vardı. (Bu çeşme bahsine bakınız.)

Küçük avluda taş bir abdest teknesi vardır. Bunun muslukları cadde tarafındadır. Avlu duvarı sonradan bu teknenin önüne yapılmıştır. Teknenin kitabesi yoktur. Bunun sol tarafında, 1088 (1676) tarihli, Ayşe bint-i Salih Efendi'nin ve 1093 (1682) tarihli Müfti Abdürrahim Efendi Hâtûnu Saliha bint-i Salih Efendi'nin lahitleri vardır. Abdürrahim Efendi Şeyhülislâm olup 1066 (1656) da Belgrad'da vefat etti. Eşi Saliha Hanım, Hoca Sa'deddin Efendi'nin torunu idi.

Kaynak: (Gezi Notu) (Hadika 1/269) (Si. Osm 3/18 Sadeddin Ef.) (Si. Osm. 3/345 Abdülkadir Şeyhi Efendi) (Ş. Turan, Sadeddin Ef. İsl. Ans. 10/27) (Si. Osm. 3/330 Abdürrahim Ef.)

ABDÜLKADİR EFENDİ CAMİİ HAZİRESİNDE GÖMÜLÜ OLANLAR

Kronolojik sıraya göre yazılmış olup baştaki rakamlar vefat tarihlerini göstermektedir:

1032 Lahit, şahideeler poligon, ayak ve baş taşlarına aynı kitabe yazılmıştır ki şudur:

Şeyhülislâm Mehemmed Ef. / Merhumun damadı merhum / Mustafa Paşa'nın ruhi çün fatiha. / Sene 1032 (1622-23) (Si. Osm. 4/385) (Hadika 1/58)

1034 Hoca Sa'deddin Efendi-Zâde Şeyhülislâm Mehmed Es'ad Efendi, muhteşem lahit. Burada 7 adet çok büyük lahit vardır ki beş tanesinde yazı ve tarih yoktur. Biri Arapça yazılı olup, rakam yoktur. Yalnız bir tanesi 1034 (1624-25) tarihlidir. [(1)]

1060 (1650) Nefis bir hat örneğidir. Kitabesi şudur: Merhum Hattat/Hafız Mehmed Paşa / Ruhi çün fatiha. Mısır valisi idi. (Si. Osm. 4/164)

1075 (1664) Mehmed Safveti ibn-i Mehmed Arif ibn-i Şeyhülislâm Es'ad Efendi. (Si. Osm. 1/330-331)

1082 (1671) Lahit, dört köşe ince baş taşı şabâni taçlıdır. Ayak taşı dikdörtgen olup kitabesi buna oyularak yerleştirilmiştir ki şudur: Bu hankâhide seccâde-nişin / Merhum eş-şeyh Şa'ban Etendi / Ruhi çün fatiha. 1082

1084 (1673) Lahit, Ahmet Efendi.

1084 Hamzavî taş, Mehmed Es'ad Efendi.

1098 (1687) Lahdin yalnız ön yüzü kalmış, Müderrisin-i kiramdan Dürri Mehmed Efendi. (Si. Osm. 2/337) Şâir idi.

1121 (1709) Hamzavî taş, Kadı Mehmed Efendi.

1135 (1722) Dört köşe ince şahide, şabâni taçlı, Şeyh Kasım. Bu kadar yazı vardır. Halifesi Ayn'ı Ekber Mehmed Efendi olup kendisi dahi Hz. Mısrî eş-şeyh Mehmed Efendi'nin halifesi idi.

1148 (1735) Abbas Efendi'nin oğlu Dürri Mehmed Ağa.

1152 (1739) Hamzavî, Mehmed Sa'deddin Kulu. Bu kadar yazılı.

1169 (1755) Kafesi destarlı, Sultan Selim kâtibi İsmail Efendi.

1169 ramazan 3 (l Haz. 1756) Köfeke dört köşe taş içinde levha. Şeyh Yahya-Zâde Şeyh Mehmed Emin Efendi.

1183 (1769) Topçubaşı el-Hâc Abdülhamid Ağa-Zâde, Tophane-i Âmire Nazırı Mustafa Efendi. (Si. Osm. 4/442)

1204 (1789) Silindir taş, güzel hat. İzmir kadısı İsâ-Zâde Arif Efendi (Si.Osm. 3/267). Aynı aileden olup taşı gömülü olan, Selanik kadısı Kevâkibi-Zâde Mehmed Râşid Efendi'nin halilesi ve Medine-i Münevvere kazası İsâ-Zâde Abdullah Efendi'nin kerimesi Aişe Hanım.

1205 şaban 12 (16 Nisan 1791) Merhum Şeyh Yahya-Zâde / Mehmed Sa'deddin Efendi.

1211 (1796) Tarikat sikkeli, Kutb'ül-ârifin gavs'ül-vasilin meşâyih-i kiramdan, el-Hâc es-Seyyid İbrahim Efendi. İbiş Efendi diye ünlü idi (Si. Osm. l/ 145).

1211 (1796) Kâtibi sikkeli, el-Hâc Ali Paşa Zade Ali Beyefendi.

1214 R.evvel 28 (1799) Mehmed Emin Efendi.

1215 N 10 (1801) Abani sarıklı Abdülgani Monla.

1218 (1803) Cami imamı İbrahim Etendi.

1219 (1804) Dergâh-ı âli kapucıbaşılarından Berber-bâşı ve sürre-i Hümâyun Emini el-Hâc Mustafa Ağa.

1220 C.ahır 7 (Eylül 1805) Mekke-i Mükerreme pâyeli Mir Mehmed Mekke Efendi. (Si. Osm. 4/508)

1223 (1808) Kallavîli kavuk, yalnız baş taşı var. Tayyar Paşa. Kitabesi çok uzun olup:

Âh ol Tayyar Paşa âh ol Mahmud'ül-hisal
Bir dahi devrân götürmez böyle sâhib-nûş gibi
Nâgihân basdı adduvlar hâb içre ânı

diye başlamaktadır. Tarih beyti ise şudur:

Bir bilüb Mevlâsını Fâzıl didim tarihini
Aslına can atdı âh Tayyar Paşa kuş gibi.

Canikli Ali Paşa'nın torunu olan Tayyar Paşa, Kabakçı İsyanı'nda Sultan IV. Mustafa'yı tutmuştur. Sultan III. Selim'in ve Nizam-ı Cedid'in düşmanı idi. Alemdar Mustafa Paşa'nın emri ile Şumnu'da başı kesilmiş ve bu kesik baş 21 Eylül 1808'de İstanbul'a getirilmiştir. (Si. Osm. 3/258) (Cevdet Tarihi, Sabah Gaz. neş. 8/349-350-358-361) (E.Z. Karal, Osm. T. 5/79) (Georg Ruznamesi, İst. Üni. Ed. Fak. Tarih Der. 16/67) (Georg, III. Selim, IV. Mustafa ve II. Mahmut, S: 19-20-37-57)

1227 (1812) Şahadet camını nûş eden Bahaüddin Efendi.

1250 L 5 (4 Şubat 1835) Baş ve ayak taşlarında kitabe vardır. Tarih beyti şudur:

Düşdü bir târih-i rengin fevtine
Hû deyüb göçdü fenadan Şeyh Hasib.

Yahya-Zâde Tekkesi şeyhi idi. (Si. Osm. 2/180)

1252 Fesli, lahit, Âlim-i fâzıl mürşid-kâmil Ali Safvet Efendi Zade sadr-ı esbak İzzet Paşa'nın divân kâtibi, hacegân-ı divân-ı Hümâyundan Mehmed Na'imâ Efendi.

1256 M 15 (19 Mart 1840) Ser Ettiba-i Hz. şeyhiyâri Mehmed Arif Efendi'nin kızı sabıka İzmirli İsâ-Zâde Mehmet Rıza Efendi'nin eşi Şerife... Hanım.

1257 (1841) Saray-ı Hümâyun kapıağası Galatalı Kurra Hafız Osman Efendi'nin damadı Yahya Ağa.

1257 (1841) Mustafa Paşa'nın mühürdarı Mehmet Ziyâeddin Efendi.

1259 Cim. 9 (7 Tem. 1843) Şeyh-i makbûl-ı Rıfaiyye'den Hasib Efendi / İtmiş idi halife bu himemkâr ale / İrci'i fermanına mazhar olunca eyledi / bülbül-i ruhu gülistan-ı na'imi tekyegâh / Mevlidi Şehr-i Edirne olmuş idi zâtının / Kıldı İstanbul'da azm-ı beka tab-ı serâh / ... / Şeyh Hüvve'l-Hâdi didi mahvı öldü vah.

1282 şaban 18 (16 Ocak 1866) Kutb'ül-ârifin gavs'ül-vasilin Şeyh Hasib Efendi dergâh-ı şerifi vekili el-Hâc Mehmet Rıza Efendi.

12X4 /a. 26 (20 Mart 1868) Hac-ül-harameyn ve çok tarikatlı şeyh olan rıfâiyyeden Seyyid Hüsni Efendi. Ayak taşı. 1299. Oğlu Şeyh Kemaleddin Etendi. 18

1292 (1875) Şeyh Hasib Efendi'nin eşi Saliha Hâtûn.

1293 (1876) Topçubaşı el-Hâc Abdürrahim Ağazâde Tophâne-i Âmire ruznâmecisi Mustafa Efendi.

1295 (1878) Tarik sikke kabartmalı taş. Edirne'de Sivâsi Dergâhı postnişini iken düşman istilası ile bu tarafa hicret eden es-Şeyh el-Hâc Ebûbekir el Halebî Efendi. Ayak taşı 1330 tarihli. Oğlu Şeyh Hacı Şerif Efendi.

1298 (1881) Divân-ı Hümâyun'dan el-Hâc Süleyman Na'ili Efendi.

1300 (1882) Emektar rical-i Devlet-i Âliyye'den Divân-ı Hümâyun mühimme kaleminden el-Hâc Süleyman Naili Efendi.

1300 (1882) Kereste gümrüğü Nezareti'nden Naili Efendizâde Mahmud Şemseddin Bey.

1303 rebiyül âhir 14 (20 Ocak 1886) Her iki taşı da kitabelidir. Ecille-i meşâhir-i Rıfaiyye'den / Yahya-Zâde Şeyh Hasib Efendi'nin / Mahdumu es-Seyyid es-Şeyh Mehmet Emin Efendi.

1305 (1887) Rıfaiyye'den Şeyh Muhyiddin Hariri K.S. Hazretleri'nin hankâh-ı şerifi postnişini, misâfireten İstanbul'da bulunduğu sırada vefat eden Eş-şeyh Ahmet El-Hariri Efendi.

1305 (1887) Mekteb-i Tıbbiyei Şahane ders nâzırı Rodoslu Ahmed Remzi Paşa (Si. Osm. 1/306-7)

1308 şevval (Mayıs 1890) Mevâlii azamdan Eyüp kazası, tarikat-i aliyyei Rıfâiyye hulefâsından Balçıklı Hoca Ali Efendi'nin torunu es-Şeyh Mehmed Tevfik Bey.

1308 L. 6 (Mayıs 1890) Dahiliye Nazırı Mehmed Sa'id Efendi'nin validesi Şerife Hadice Hâtûn.

1314 (1896) Yahya-Zâde eş-Şeyh Mehmed Hasib Efendi'nin oğlu Mehmed Emin Dede Efendi.

1315 muharrem 23 (24 Haz. 1897) Meşâhir-i ulemâ füzelâi islâmiyyeden ve rical-tarikat-i aliyyei Rufâiyye'den Hoca oğlu Hasan Hüsnü Paşa.

1318 ramazan 14 (Ocak 1901) Kırık bir mermer levha: ... seniyyeden ve rütbei bâlâ eshâbından âlem-i amal / ... şöhret şi'ar bulunan Sayyâdi-Zâdeler'den / ... Efendi Hz.nin merkad-i mübarekleridir.

1319 (1901) Şeyh Hasib Efendi'nin kızı Hadice Müjgân Hanım.

1321 sefer (1903) Mekke'i Mükerreme imâret-i celilesi vekili şürefâyı kiramdan İstanbul pâyeli Şerif Muhammed bin Mehnâ.

1321 (1903) Evkaf-ı Hümâyun Nazırı mensubu Mustafa Paşa'nın eşi ve Rical-i Devlet-i Âliyye'den Said Efendi'nin hemşiresi Şerife Hanım.

1322 (1904) Rical-i Devlet-i Âliyye'den ve rütbei bâlâ ricalinden ve Tarikat-i Aliyyei Rıfaiyye'den Yeğen-Zâde İbrahim Paşa'nın oğlu Mehmed Faik Beyefendi.

1324 şevval 26 (13 Aralık 1906) Tarikat-ı Âliyye-i Rıfâiyye meşâyih-i kirâ-mından Dar'ül-Hadis Medresesi'nden münzevî ve İmam'ı âzam lakabıyla meşhur el-Hâc Mehmed Tevfik Efendi'nin hulefasından, Dolmabahçeli es-Şeyh es Seyyid Ahmed Râşid Efendi'nin eşi Dervişe Emine Hanım, 1312 cemaziyel âhir (Aralık 1894) M. Tevfik Efendi'nin diğer eşi Dervişe Saime Hanım. 1331 (1913). Üçü bir kabirdedir.

1325 (1907) Kabzımal el-Hâc Hüseyin Efendi'nin oğlu kudemâyı vükelâyı Devlet-i Âliyye'den umur-ı Dâhiliye Nazırı Mehmet Sa'id Efendi. Doğumu

1237 (1821). Sa'id Efendi tam 43 yıl Mustafa Reşid, Âli ve Fuat Paşaların maiyyetinde, devlet hizmetinde bulunmuştur. Oğlu, Mehmed Gâlib Bey, Balıkhane Nazırı Ali Rıza Bey'le beraber "XIII. Asr-ı Hicrîde Osmanlı Ricali" adlı eseri yazmıştır. 1919'da Trabzon valisi idi. Eyüp'te köşkleri vardı.

1329 receb 16 (13 Tem. 1911) Tarikat-i Âliyye-i Rıfâiyye'den / Yahya-Zâde Hasib Efendi / Dergâh-ı şerifi seccade-nişini / Harameyn-i Muhteremeyn pâyelilerinden / Emin Efendi Zade Şeyh / Hasib Efendi'nin ruhi çün fatiha. 30 Haz. 1327.

(1) Baş taşı: Üstte "Kelime-i tevhid" bunun altında; Evliye Es'ad Efendi cennet-i adni mekân 1034 diye yazılıdır.

Kaynak: (Hadika 1/267) (T. Öz. İst. Camileri 1/20) (Ayvansarayi, Mec. Tevârih, Çekmek Dede S: 225) (Si. Osm. Hüzameddin Ef. 2/116) (M. Tahir, Osm. Müel. Merci Yay. 1/115-219 Vahyi Ef.) (S.N. Ergun, Türk Musikisi Ant. S: 660) (C. Revnakoğlu, Tarikatların tarihine toplu bir bakış, Yeni,Tarih Dünyası C: l Sayı: 3 S: 138) (Zâkir Şükrü Ef. İst. Tekkeleri, Haz. Ş. Akbatu 2/91) (İst. Kültür ve Sanat Ans. Tercüman Yay. 1/400).

AHMED DEDE MESCİDİ

Hoca Hüsam Tekkesi, Selim Efendi Tekkesi ve Hâtûniye Tekkesi isimleri ile de anılır.

Mescit, Eyüp'te İdris Köşkü civarında, Gümüşsüyü Çeşmesi yakınında, eski Havuzbaşı denilen yere yakın bir mahalde ve Eyüp-Gümüşsuyu Yolu ile Hüsam Efendi Sokağı'nın birleştiği yerde ve sokağın sol tarafındadır. 1934 tarihli şehir rehberinde Hüsam Efendi Sokağı olarak gösterilen yol, çok dik bir patikadır.

Mescit, çok geniş ve meyilli bir arazi içinde tesis edilmiştir. Üst tarafından İdris Köşkü Karakolu'na yani Gümüş Çıkmaz Sokağı'na kadar uzanır. Mabedin, bu çıkmaz üzerinde, Eyüp-Gümüşsuyu Yolu'na yakın bir yerde ve Hüsam Efendi Sokağı üzerinde olmak üzere üç kapısı vardır. Gümüş Çıkmaz Sokağı'na açılan geniş, iki söveli kapısının kesme taş kemeri yıkılmıştır. Yol seviyesi yükseltildiğinden kapı çukurda kalmıştır. Kapının dış tarafında ve yol kenarında toprağa gömülü bir şahide ile kapının iç tarafında ve solda ufak bir hazire daha vardır.

Hadika yazarı, bu mescid için şu kısa açıklamayı yapmıştır:

"Banisi eş-Şeyh Ahmed'dir. Ebû Eyyüb Ensari R.A. türbedarlarındandır. Orada medfundur. Minberini İshak Efendi koymuştur. Mescidin mahallesi vardır."

Mescid, 1145 (1732) tarihinde yapılmıştır. Esas kapısı Hüsam Efendi

Sokağı üzerinde olup mermer sövelidir. Üzerinde Kelime-i Tevhid ve 1304 (1886) tarihi görülmektedir. İzzet imzalıdır. Yazının iki yanına, kabartma olarak mevlevî sikkeleri yapılmıştır. Bu kapıdan büyükçe bir bahçeye girilir. Sağ taraf haziredir. Buradaki kabirler şunlardır:

1153 tarihinde vefat eden Münire Hâtûn.

1160 (1747) Hamzavî taş, hacet penceresi önü, Kutb'ül-âzam seyyid gavs-ı Ekrem Hz.-i Abd'ül-Celil Efendi.

1172 (1758) Şad. Kadiriyye'den Şeyh Hoca Efendi Hz.nin halifesi Halil Efendi.

1227 (1812) Rakam yazılı değildir. Etrafı demir parmaklıklıdır. Taşında:

Haza merkad-i Hz.-i Hoca Selim K.S., bunun üzerinde Kelime-i Tevhid yazılıdır. Kendisi, tekkenin üçüncü şeyhi idi.

1239 (1823) Tâlib-i sırr-ı mesnevi kâtibi kethüdayı sadr-ı âli es-seyyid İbrahim Râşid Beyefendi.

1280 (1862) Mesnevîhân Hoca Hüsam'eddin Efendi. Kabri, mescidin minaresi dibinde ve dökme demir şebeke büyük bir açık türbe içindedir. Güzel bir hat ile yazılmış şahidesi sütun şeklindedir. Son mısraı şudur:

Vah göçdü sâni-i sarih idi Hacı Hüsâm

1280 Ramazan bayramı gecesi vefat etmiştir. Tekke onun ismi ile şöhret bulmuştur.

1293 (1876) Bu dergâh-ı şerif postnişini Ziyâüddin Efendi'nin validesi Fâtıma Fitnat Hanım.

1294 (1877) Mektubi-i sadr-ı âli Mustafa Zihni Efendi'nin validesi Fâtıma Hanım.

1294 Gurre-i muharrem (16 Ocak 1877) Kurenâyı vüzerâyı a'zamdan Sivas valisi Ali Rıza Paşa. (Si. Osm. 3/574)

1301 Sefer (Aralık 1883). Bâb-ı ser askeri muhasebat dairesi 6. şube müdür muavini Mehmet Raif Efendi.

1302 R.ahir 14 (Şubat 1885) Mevlevî sikkeli, Sadat-ı kiramdan tarikat-i âliyye-i Mevlevîye'den, Rical-i Devlet-i Âliyye'den, mülga divân-ı muhasebat reisi Ali Rıza Beyefendi. Baş ve ayak taşlarında uzun bir kitabe yazılıdır.

1306 (1888) Tarikat-i aliyye-i Nakşibendi şeyhi eş-Şeyh el-Hâc Mustafa Efendi'nin oğlu bu dergâh-ı şerif postnişini es-Seyyid eş-Şeyh el-Hâc Hafız Mehmed Sadrüddin Efendi.

1308 (1890)Bâb-ı ser askeri muhasebat-ı umumiye dairesi 6. şube müdür muavini Raif Efendi'nin halilesi Fatıma Hayriye Hanım.

1311 (1893) Mesnevîhân Hâce Mustafa Efendi'nin oğlu başkâtib Hüseyin Bey.

1314 (1896) Süleyman Sırrı Bey.

1316 (1898) Hamza Paşa'nın kayınvalidesi...

1317 (1899) Mesnevîhân-ı şehir Hâce Mustafa Efendi Hz.nin torunu reis

muavini Mehmet Şevki Paşa'nın oğlu Hıfzı Beyefendi (Si.Osm. 3/173)

1330 C.evvel 26 (Mayıs 1912) Ayandan Hamza Paşa'nın biraderi maliye muhasebe azasından emekli İsmail Hakkı Bey.

1335 (1916) Jandarma dairesi ikinci reisi Mirliva Şevki Paşa. 1343 (1924) Şevki Paşa'nın haremi Sadberk Hanım.

Tekkenin bahçesine bugün Gümüşsüyü Yolu üzerindeki 14 numaralı kapıdan girilmektedir. Buradaki bir merdivenle üst bahçeye çıkılır. Harap mescid ve hazîre buradadır. Bir duvarla ayrılan üst bahçede iki kadın ve iki fesli erkek şahidesi daha vardır. Buradan İdris Köşkü'ne çıkılır.

Mabet bugün dört duvar halindedir. İnce tuğladan yapılmış olan minaresi mescidden ayrıdır. Şerefesine kadar yıkılmıştır. Mescidin pencereleri köfeke taş söveli ve klasik demir parmaklıklıdır. Burada oturanların ifadesine göre 1940'lı tarihlerde çatısı çökerek harab olmuştur.

Tekkenin şeyhleri şunlardır:

1. Çakmak Şeyh Mehmet Efendi'nin halifesi, Kadiri şeyhi Seyyid Hasan Efendi 1166 (1753) tarihinde vefat etti. Kabri, Beykoz'da, Yalıköy'e giden ana cadde üzerinde ve 1148 (1735) tarihinde vefat eden Çakmak Mehmet Dede'nin kabri yanındadır. Rahmetli Mareşal Fevzi Çakmak, Çakmak Dede'nin ahfâdındandır.

2. Şeyh Hasan Efendi'nin halifesi Şeyh Ali Efendi. Vefat tarihi belli değildir.

3. Ahıskalı Şeyh Mehmet Emin Efendi'nin halifesi nakşibendi şeyhi Hoca Selim Sırrı Efendi. Vefatı 1227 (1812) tarihinde olup kabri tekkenin açık türbesindedir. Hasan Hüsameddin Efendi'nin şeyhi ve hocasıdır. Bu tekkenin şeyhliğine Yedikule'deki Hacı Evhad Tekkesi şeyhliğinden gelmiştir. Tekke kendisi tarafından yeniden yaptırılmıştır.

4. İstanbullu, nakşibendi şeyhi mesnevîhân Hoca el-Hâc Seyyid Hasan Hüsameddin Efendi. 1184 (1770) tarihinde doğmuş ve 1280 şevvalinin 1. günü (10 Mart 1864) vefat etmiştir. Kabri tekkenin hazîresindeki türbesindedir. Eyüp Camii vaizi idi.

Mesnevî'nin sırlarına vâkıf, manevî bir şahsiyet idi. Feyzini nakşi şeyhi Bursalı Hacı Emin Efendi'den tamamlamıştır. Mesnevî'nin Molla Cami tarzında baştaki beytini ve Buhâri Şerifin baştan 15 cüzünü şerh etmiş ve İmam Tirmizi'nin eserlerinden Şemâil-i Şerife'yi de tercüme etmiştir. Babası Mehmet Fehim Efendi'dir. Eyüb Cami'indeki derslerine Mithat Paşa ve Cevdet Paşa da iştirak ederlerdi. Sultan Aziz'e kılıç kuşattığı söylenir. [(1)]

5. Şeyh Hüsameddin Efendi'nin halifesi, Şeyh el-Hâc Mustafa Vahyî Efendi. 1285 (1868) tarihinde Hicaz'da vefat etmiştir. Nakşi şeyhleri arasında şöhret sahibi olan Vahyi Efendi “Hadis-i Erba’in” adlı eserin yazarıdır. Revnakoğlu'na göre, 1299 (1881) tarihinde vefat etmiştir. "Osmanlı Müellifleri" adlı eserde ise 1295 tarihinde Medine'de vefat ettiği ve meşhur

mücahid Dağıstânî Şeyh Şamil Efendi'nin yanına defn edildiği yazılıdır. Kendisinin, tasavvuf ve akaidle ilgili eserleri de vardır. Hoca Hüsam Efendi'nin manevî oğlu ve en yakın talebesi idi.

6. Şeyh Mustafa Vahyî Efendi'nin oğlu el-Hâc Mehmed Rıza Efendi. 3-Zilhicce-1306 (31 Tem. 1889) da vefat etmiştir. Ünlü bir müzisyen idi. Bazı talebeleri yetiştirdi.

7. Şeyh Mustafa Vahyî Efendi'nin diğer oğlu, el-Hâc Hafız Mehmet Sadreddin Efendi. Vefatı 1306 (1888) de olup kabri hazîrededir.

8. Şeyh Ziyâüddin Efendi. Vefatı belli değildir. Annesi Fatma Fitnat Hanım'ın kabri hazîrededir.

Tekke, son defa Şeyh Mustafa Vahyî Efendi'nin mensublarından ve kendisinin kardeş çocuğu olan Mustafa Zihni Paşa'nın yardımıyla 1304 (1886) tarihinde mükemmel surette tamir edilmiştir. Buraya Hatûniye Tekkesi denmesinin sebebi, bu dergâhın civarında Zeynep Hâtûn Camii'nin bulunmasındandır. Cami, Hatûniye Mescidi adı ile de bilinmektedir.

Tekkenin ünlü, ve son Zakirbaşısı Eğrikapılı Mehmet Efendi idi. Bu tekkenin şeyhi Rıza Efendi'den ve Bolahenk Nuri Bey'le birlikte yüzlerce ilâhi ve tevşih meşk etmiş, Zekai Dede'den de dini ve dini olmayan eserler elde etmiştir. 26 Temmuz 1333 (1916) da vefat etmiştir. Kabri, Eyüp'te Davud Ağa Camii hazîresindedir.

Hoca Hüsam Tekkesi'nin âyin günü pazartesi idi.

Ahmed Dede Tekkesi'nin adı, 1199 (1784) tarihli tekkeler listesinde "Ahmed Dede Mescidi'nde nakşibendi imam Arif Abdullah Efendi ve Ahmed Dede Mescidi'nde nakşibendi müezzin Seyyid Mehmed Tahir Efendi Mahlulinden Rumelihisarı'nda Molla Fenâri Mahallesi'nde nakşibendi şeyh Mehmed zaviyesi şeyhi Abdullah Efendi nakl" diye iki yerde geçmektedir.

Mecmuâi Tekâya'da adı, Hatûniye Tekkesi olarak kayıtlı olup bir nakşi tekkesidir. 1256 ve 1294 tarihli tekkeler listesinde ise "Kâriler Tekkesi" diye kayıtlıdır ve her iki tarihte de yerinin arsa olduğu belirtilmiştir.

Üst kapı yanındaki şahidenin kitabesi şudur:

Dergâh-ı Kadiriyye'de zikrullah ile azm-i cinân eyliyen Derviş Mehmed Melâmî Efendi Ca. 1150 (Ağus. 1737)

Şeyh Abdülcelil Efendi Hz. Müştak'ın şeyhinin şeyhi olup Teblis'ten İstanbul'a gelmiş ve bu tekkede vefat etmiştir. Mezar taşındaki kitabesi şudur:

Kutb-ı a'zam seyyid-i vâlâ-neseb
Gavs-ı ekrem Hazret-i Abd'ül-celil
Terk-i nâsût eyleyüb kıldı sefer
Alem-i lâhûta ol merd-i cemil
Matla-ı bedr-i münir şems-i zât
Menba'ı ayn zuhûr-ı selsebil

Hazret-i Sultan Abdül-Kâdir'in
Nice sal olmuşdı silkinde delil
Râî nâsa nakli târihin didim
Gitdi kutb'ül-ârifin Abd'ül-celil
1160

Hazîrede gömülü olanlardan biri de Hüseyin Hüsni Efendi'dir. Kendisi ünlü bir şairimiz olup bazı risaleleri vardır. 23-C. Ahir- 1327 (1909) da vefat etti. Vasiyeti üzerine, Mesnevîhan Hoca Hüsameddin Efendi Türbesi yakınına defn edildi.

(1) Yenikapı Mevlevîhânesi şeyhi mesnevîhân Osman Salahüddin Dede Efendi, Mesnevî'yi Nakşibendi'nin büyük şeyhi mesnevihân Eyüplü Hoca Hüsameddin Efendi'den okumuştur. Hoca Hazretleri o zaman Koca Mustafapaşa dergâhında tefsir ve hadis okuttukları için, Şeyh Osman Efendi onun derslerine devam etmiştir. Hüsameddin Efendi, daha sonra Hacı Evhad dergâhında ve nihayet kendi tekkesinde ders vermeye devam etmiştir. Son zamanlarda âmâ olmuş ve yine de dersleri bırakmamıştır.

Kaynak: (Gezi notu) (A. Çetin, İst. tekke ve zaviye ve harkahlar, Vakıflar Der. 13/587) (Hadika 1/267) (H. Vassaf, Sefine-i evliya, Haz. M. Akkuş A. Yılmaz S: 142) (İnal, Son Asır Türk Şairleri S: 685) (M. Ziya, Yenikapı Mevlevîhânesi, Tercüman Yay. S: 172-174).

ALİBEYKÖY MESCİDİ

Mabet Alibeyköy'ün merkezindedir. "Hadikat'ül-cevâmi" adlı kıymetli eserde şu bilgi vardır:

"Bâniyesi Hâce Hibetullah Hâtun'dur. Kabri belli değildir. Minberini Sultan III. Ahmet (1703-1730) Han koymuştur. Vazifelerini babası Sultan IV. Mehmed'in annesinin Yeni Cami denmekle meşhur olan cami'in vakfından tayin eylemiştir."

Zamanla harap olan mabet, Ahmet Paşa tarafından yenilenmiştir. Bunu belirten kitabesi şudur:

Alibey Kariyesi'ni Hazret-i Ahmed Paşa
Zevcesi Hanımefendi ile kıldı ihya
Eylemişler idi tahsil-i Rızâ-yı Bari
Can-Bahş-ile idüb hacc-ı şerifi ifâ
Yabdılar şimdide bu cây-ı mümtâze mescid
İde Hakk anları dareynde ber izz ü safa

Bî bedel oldu bu târih-i selisim Sa'di
İtdi inşâ bu güzel mescidi Ahmed Paşa

1315 (1897)

Mi'marı Eski-Zağralı / Mehmed Sadık

Dört satır halinde hazırlanmış olan kitabe caddeye açılan kapısı üzerinde iken son tamirde sol tarafına alınmıştır. Mabet, Alibeyköy'ün merkezinde ve Silahdar Ağa Caddesi ile Cami Sokağı'nın birleştiği yerde ve sokağın sağ köşesindedir. Duvarları kagir, çatısı ahşaptır. Sağ taraftaki ahşap minaresi cepheye asılmış ve şerefesi ahşap saçaklı iken, 1955 tarihinde cami şimdiki şekli ile ihya edilirken, tuğladan yapılmıştır.

Mabedin kapısı üzerine yeni yazı ile "Hatice Sultan Camii yapılışı 1279" diye yazılmıştır ki yanlıştır.

Biraz ilerisinde Alibeyköyü Deresi üzerindeki köprü yanında bir hamam vardır. Kitabesi yoktur. İmamın ifadesine göre camiin vakfı iken satılmıştır.

Zamanla çok büyüyen köyün ihtiyacını karşılamadığından, 1964'de büyük, kubbeli ve iki minareli bir cami yapılmıştır ki mezarlık karşısındadır.

Eski camiin kapısının sağında klasik bir çeşme vardır. (Alibeyköy Çeşmesi bahsine bakınız.)

Alibeyköy'ün yerinde eskiden Evrenos Gâzi'nin oğlu Ali Bey'in çiftliği vardı ki Fatih tarafından kendisine mülk olarak verilmişti. Akıncı beylerinden olan Ali Bey, 890 (1485) tarihinde vefat ederek, Yenice Vardar'daki türbesine gömülmüştür. Köyün adı, Fatih Sultan Mehmed Vakfiyeleri ile İstanbul Vakıfları Tahrir Defteri'nde geçmektedir. Bu vakfiye, Bostancıbaşı Abdullah Ağa'ya ait olup buradaki suyolu ile alâkalıdır.

Kaynak: (Fatih Vakfiyeleri S: 318 kısım 19) (Tahrir Def. S: 326 No. 1918) (Hadika 1/299) (İst. Ans. 2/642).

ALİ PAŞA MESCİDİ

Eski Kurukavak yeni Halit Paşa Caddesi üzerinde ve Sofular Bostanı Sokağı karşısındadır. Kitabesi ve haziresi yoktur. Yan tarafında Bestekâr Hacı Arif Bey'in ahşap evi vardır. 1988 tarihinde yeniden yapılmıştır.

Mabet, yığma taştan inşa edilmiş olup mihrabı dışa taşmalıdır. Çatısı ahşaptır. Çok ender camilerde olduğu gibi minaresi solda ve muntazam kesme taştan yapılmıştır. Mimar Sinan'ın eseri olan bu mescidin en büyük özelliği şerefesidir. Sekiz köşeli olup üzeri bir külahla örtüldüğünden kapalı

bir oda durumundadır. Silahi Bey Camii şerefesinin bir benzeridir.

Mabet, Sultan II. Abdülhamit devrinde onarım görmüştür.

Banisi, Ali Paşa, Kanunî Sultan Süleyman'ın sadrazamlarındandır. Kalın ve semiz lakabları çok şişman olduğu için verilmiştir. Padişah'ın damadı Rüstem Paşa'nın vefatı üzerine 968 (Tem. 1561) tarihinde sadrazam olmuş ve 972 (1565) tarihindeki vefatına kadar dört yıl bu görevde kalmıştır. Mabedi bu sırada yaptırmış olmalıdır.

Kendisinin İstanbul'da Karagümrük'te bir medresesi, Babaeski'de bir camii, Edirne'de kendi adı ile anılan bir çarşısı ve Eyüp'te de bir çeşmesi vardır. Zekî, Zarif ve hoş sohbet bir kimse olup sadaretinin en büyük vakası Malta Seferi'dir. Vefatında, Eyüp Sultan Türbesi çıkış kapısının sol tarafındaki küçük hazîreye gömülmüştür, Lahdi vardır.

Bu küçük mabet, Cedid Ali Paşa Camii, Semiz Ali Paşa Camii ve Kurukavak Camii adları ile de anılır.

Kaynak: (Gezi Notu) (Hadika 1/268) (İst. Ans. 2/694-698) (İst. Ans. 1/341) (T. Öz. İst. Camileri 1/22) (S. Eyice, Türk San. Araş. ve İncelemeleri, İst. Minareleri 1/61) (Ayvansarayi, Vefeyat S: 24)

ARPACI HAYREDDİN MESCİDİ

Abdurrahman Şeref Bey Caddesi ile Arpacı Hayreddin Sokağı'nın birleştiği yerde ve sokağın sağ köşesindedir.

Hayreddin Ağa'nın İstanbul'un fethinde bulunduğu ve ordunun arpasını temin ettiği söylenmektedir. Fakat, Fatih Devri Mimarisi adlı kıymetli eserde kayıtlı değildir. Mescidin yanında ve Arpacı Hayreddin Sokağı'nda hacet penceresi olan bir kabir vardır. Üzerinde:

Hz.-i Ebü'l-Fethin Arpacıbaşısı merhumun ruhuna fatiha

860 (1456)

diye yazılıdır. Hadika yazarı ise, "Merkadi nâ malumdur," diyor. Kendisinin bu kabri görmemesi imkansız olduğuna göre, bu şahide sonradan dikilmiş olmalıdır.

Mimar Sinan'ın eserlerini belirten Tezkiret'ül-ebniye'de "Eyyubi Ensâri'de Arpacıbaşı Mescidi" adı ile kayıtlı olduğuna göre mescit, Kanunî devrinde yapılmış veya tamir edilmiş olmalıdır. Şimdiki yapının Sinan devri ile bir alakası yoktur.

Tavanı alçak olan mescidin salını poligonaldir. Mabet ve minaresi tamamen ahşaptan yapılmıştır. Minaresi, iki yolun birleştiği köşede olup,

asmadır. Kapalı bir şerefeden ve saçaklı bir külahtan ibarettir. Silahı Bey Camii şerefesi ile Semiz Ali Paşa Camii şerefesinin bir benzeridir. Kitabesi yoktur.

Mabet, 1986 tarihinde tamamen yenilenmiştir. Karşısında Ethem Baha'nın türbesi vardır.

Kaynak: (Gezi Notu) (Hadika 1/285) (İst. Ans. 2/1050) (T. Öz, İst. Camileri 1/24) (M. Meriç, Mimar Sinan Hayatı ve Eserleri, S: 90) (A. Kuran, Mimar Sinan S: 306).

AŞÇIBAŞI CAMİÎ

Cami, Otakçılar'da, Aşhane Sokağı ile Aşçıbaşı Camii Sokağı'nın birleştiği köşededir. Kare planlı mabet, yığma taştan olarak geçen asrın sonlarında yapılmıştır. Ahşap çatısı kiremit döşelidir. Mihrabı dışa taşımalıdır. Kadınlar mahfelinden yükselen dört ahşap sütun çatıya destek olmuştur. Sağ tarafındaki minaresi ince tuğladan yapılmış olup külahı kesme taştır.

Hadika yazarı diyor ki:

"Mescidi Aşçıbaşı Mehmet Ağa yaptırmıştır. Mihrabın önünde gömülüdür. Vakfiyesi 999 (1590) tarihlidir. Sultan III. Murad devrine rastlar. Mahallesi vardır."

Aşçıbaşı Mehmet Ağa'nın kabir taşı minare tarafında olup, etrafı alçak bir duvarla çevrilmiştir. Taşında yazı yoktur. Buradaki taşlardan biri üzerindeki yazı şudur:

El-merhum Ömer Bin Ahmed İmam'üs-Sultan
Süleyman Hân tâihehu sene
Sittine ve tis'a mie: 960 (1552)

Bunun yanında, Hadice Sultan Mektebi'nin hacesi, Aşçıbaşı Camii imamı Hafız Mehmet Efendi'nin şahidesi vardır.

Bu durumda mabet 950 (1543) tarihlerinde ve Kanunî devrinde yapılmış olmalıdır.

Camiin sol tarafındaki avlusunda çıkrıklı bir kuyu ve ufak abdest teknesi vardır. Mabedin arkasında ve ileride Aktürbe ve onun sol tarafında da meşhur Levni'nin kabri vardır. Aralık 1976'da taşı kırılmıştır.

Zamanla harap olan cami, bir harabe haline gelmiş ve döşemeleri dahi çökmüş iken 1980 tarihinde aslına uygun bir şekilde yenilenmiştir.

Aşçıbaşı Camii'nin sol duvarının yanında, Aşhane Sokağı tarafında, dört köşe, büyük bir şahide vardır. Kitabesi silinmek üzeredir:

El-Merhum El-magfur El-mebrur El-âlim El- Âmil
El-fâzıl Pir Ali Efendi.

Bu zat, Nubbanu Sultan Camii'nin mütevellisi olup Üsküdar'daki camii 996 (1588) tarihinde şimdiki şekliyle genişletmiştir.

Aşçıbaşı Camii'nin kitabesi yoktur.

Kaynak: (Gezi Notu) (Hadika 1/291) (İst. Ans. 2/1137) (T. Öz, İst. Camileri 1/24).

BABAHAYDAR MESCİDİ

Mescid, Haydar Baba Caddesi ile Baba Haydar Camii Sokağı'nın birleştiği yerde ve sokağın sağ köşesindedir. Her iki yola açılan kapıları vardır.

Haydar Baba Caddesi'ne açılan merdivenli bir yoldan camiin avlusuna girilir. Sol taraftaki hacet penceresi arkasında Haydar Baba'nın kabri vardır. Pencerenin yanında şu kitabe bulunmaktadır:

"Hazâ Mezar-ı sâtı 'ül-envar kutb'ül-ebrar ve'1-ahyâr/
Hazret-i Baba Haydar'ül-Nakşibendi min hülefâi Hazret-i Hace/
Ahrar-ı Semerkandi Kuddise Allahü sırr-ı hekatufi fi
957(1550)

Kabri üzerindeki kitabe de aynı olup ayrıca bir de yeni türkçe bir kitabe konmuştur.

Ahşap son cemaat yerinin geniş saçağını payandalar taşımaktadır. Minaresi sağda olup şerefesinin etrafı demir parmaklıktır. Caddeye göre set üzerinde bulunan mabet kare planlı, kargir, çatısı ve minberi ahşaptır. Alt ve üst percerelerden ışık alır. Hiçbir yerinde kitabesi yoktur.

Hadikat'ül-cevâmi'de bu mabet hakkında şu bilgi vardır:

"Banisi Sultan Süleyman Han Hazretleri'dir. Haydar Baba için uğur saydığından yaptırmıştır. Bu Haydar Baba, Übeydullah Ahrar Hazretleri'nden mustahlef olup 40 sene kadar beher ramazan-ı şerifte Eyüp Camii şerifinde itikaf eylemiştir. Kanunî, bu zatın hâline vâkıf olduğundan, gönlünü hoş etmek üzere mescidi inşa ettirmiştir. Minberini Arpacı Hayreddin Mescidi imamı Şeyh Abdullah Efendi Sultan III. Mustafa Han zamanında (1757-1774) koymuştur. Bu mescidin mahallesi vardır."

Mescidin oldukça büyük bir hazîresi vardır. Tarih sırası ile şu kimseler

medfundur:

1046 (1636) tarihinde vefat eden Hoca Fazlullah ibn-i Hoca Mehmed Sa'id ibn-i Mehmet Abdüs-semi el-Hüseyni Efendi "Eş-Şeyh Emir Ahmed El-Buhârî Şeyhi"

1080 (1669) Hoca Abdullah İbn-i Hoca Fazlullah Efendi. Emir Ahmed El-Buhari şeyhi.

1088 (1677) Eş-Şeyh Abdullah Efendi.

1097 (1686) Şerife Emetullah Hâtûn, fi evâsıt-ı şaban.

1105 (l693) Mehmet Ağa.

1125 (1713) Es-seyyid Ahmet Efendi.

1131 (1718) Hamzavî taş, Hazret-i Emir Buhârî şeyhi es-Seyyid eş-Şeyh Abdül-kebir Efendi.

1132 (1719) Hoca Mehmed Refi ibn-i Hoca Abdül-kebir Efendi.

1140 (1727) Es-Seyyid Ahmed Ziyâüddin İbn-i Süleyman Efendi. 1176 (1762) Tarik-i nakşibendiyeden es-Seyyid Abdullah Bey.

1187 (1773) Ârif-i billah, mürşid-i agâh, Tekfurdağlı eş-Şeyh Mustafa El-Nakşibendi K.S.

1187 (1773) Zeliha Hâtûn bint-i şeyh Mehmet Efendi.

1188 B-7 (13 Eylül 1774) Eş-Şeyh es-Seyyid Abdurrahman İbn-i Hoca Abdül-kebir Efendi Hankâh-ı Şeyh Hz.-i Emir Buhârî. Taşı hamzavîdir. Hattı nefistir.

1191 (1777) İstanbul kazası Bâbı-Zâde es-Seyyid Abdullah Efendi'nin oğlu, Mehmed Sa'id Efendi.

1192 (1778) Dürri-Zâde kethüdası Mehmed Mazhar Efendi'nin kızı Hadice Hanım.

1201 (1786) Aşçıbaşı-Zâde Mehmed Sadık Bey'in oğlu İstanbul kazası Bâbı-Zâde torunu...ullah Efendi.

1203 (1788) Ahmed Efendi Zade Ahmed Ziya Efendi.

1205 Ca 25 (Ocak-1791) Dürri-Zâde kethüdası Mehmed Mazhar İbn-i Ahmed Ziyâüddin Efendi.

1212 Ra.2 (Agus. 1797) Şeyhülislâm Dürri-Zâde kethüdası Mehmed Mazhar Efendi'nin kızı Şerife Fâtıma Hanım.

1219 (1804) Arif-i billah Mürşid-i agâh Tekfurdağlı Mahmud El-Nakşibendi.

1279 (1862) Rical-i Devlet-i Âliyye'den Mustafa Efendi'nin kethüdası el-Hâc İsmail Efendi'nin kızı Evliya Hanım.

1283 Ca.3 (1866) Mevlevî sikke kabartmalı, el-Hâc İsmail Efendi'nin oğlu Mehmed Şerafeddin Efendi.

1264 Ra.5 (1848) Mir-i Miran-ı kiramdan Varna muhafızı el-Hâc Mehmed Ra'if Paşa'nın kerimesi ve maliye mektubcusu hülefâsından Ahmed Bey'in zevcesi Şerife Aişe Hanım.

1294 Sad.5 (1877) Şahincibaşı el-Hâc İbrahim Ağa'nın kethüdası Şikar-ı Hümayun ağası Mehmed Ağa.

Kaynak: (Gezi notu) (Hadika 1/43-44-285) (T. Öz. İst. Camileri 1/30) (İst. Ans. 4/1742) (Şakayik Zeyli S: 435).

BALÇIK TEKKESİ MESCİDİ

Defterdar Caddesi ile Cezeri Kasım Akar Çeşmesi Sokağı'nın birleştiği yerde ve sokağın sol köşesindedir. Bugün yalnız harap türbesi ve arsası mevcuttur. Karşı köşedeki Eyüp Askeri Rüşdiyesi 1988 yılında boş yere yıktırıldı. Yeri parktır. Karşısında ve yol aşırı yerde de Molla Lütfi'nin türbesi bulunmaktadır. 1987 yılında Defterdar Mensucat Fabrikası'nın yıkılması üzerine meydana çıkmıştır.

Tekke, ismini buradaki Balçık İskelesi'nden almıştır. İskele, tekkeye 170 metre mesafede olup eskiden bu mesafe daha kısa idi. Bu sahilde, Defterdar İskelesi, Beyhan Sultan Sahilsarayı, Balçık İskelesi ve daha evvel Neslişah Sultan'a ait olan Esma Sultan Sahilsarayı bulunuyordu. Bu iki sultan sarayının yerine büyük Feshâne-i Âmire fabrikası kurulmuş (Defterdar Mensucat Fab.) ve bu arada Balçık İskelesi de bir müddet fabrikanın özel kayık iskelesi olmuş ve sonra kaldırılarak bugünkü rıhtım yapılmıştır.

Evliya Çelebi'ye göre, caddenin iki tarafında 250 adet çanakçı, çömlekçi ve bardakçı dükkanları vardı ki Kağıthane'den ve Sarıyer'den getirdikleri çamurları bu iskeleye boşaltırlardı. Bir kısım balçık çamuru da Halic'in dibinden çıkarılırdı.

Hadika yazarı bu mabet için şu bilgiyi vermiştir:

Bu mescid aslında 863 (1458) tarihinde Dar'ül-Hadis olmak üzere yaptırılıp zamanla harap oldukta Gazi Tiryaki Hasan Paşa adlı vezir yeniden yaptırmıştır. Ve imameti maaşlı olarak Sünbülü Şeyhi Mahmud Efendi'ye verilmiştir. Mahmut Efendi Sünbül Sinan Tekkesi şeyhi Ya'kub Efendi'nin halifesi olduğundan bu mescid de sabah ve akşamları zikirler edilmek suretiyle bir halvetî tekkesi suretinde kullanılmıştır. Vefatına kendi ismi ile şeyhliği tarihtir ki budur:

Mahmud-ı Şeyhi
1018 (1609)

Şeyh Mahmud'dan sonra diğer bir Mahmut dahi şeyh olup

Sulûk'üş-Şeriat

1128 (1716)

tarihinde vefat ederek zaviyenin mahfeli altında medfundur.

Orada Tiryaki Hasan Paşa'nın akrabasından bazı kimseler dahi gömülüdür.

Şeyh ikinci Mahmud'un oğlu Şemsiyye tarikatinden Abdullah Efendi babasından sonra şeyh olarak;

Tekyei Tarikat
1155(1742)

tarihinde vefat ettikte babası yanında defn olunmuşdur.

Yerine oğlu es-Seyyid eş-Şeyh Abd'ül-Gani Efendi postnişin oldu. Bunun zamanında tekkede pek çok cemiyet olarak zengin ve fakir eksik olmaz imiş. 6-Ca-1201 (15 Ocak 1788) tarihinde vefat edip tekkede medfundur. Sonra Abdurrahman Efendi şeyh olup 10 M 1225 (15 Şubat 1810) senesinde vefat etti. Bu da orada medfundur.

Sonra Kanbur Şeyh Salim tekkede şeyh oldu. Hemen sadece cumartesi günleri oturarak zikretmekle yetindi. Başka günlerde tekke kapısı kapalı idi. 13 Ra 1234 (7 Temmuz 1819) da öldü ve tekkeye gömüldü.

Sonra Debbağlar Yazıcısı Şeyh Sadık Efendi'ye Şeyhülislâm Mekki-Zâde Mustafa Âsım Efendi birinci meşihatlerinde, Şeyh Salim Efendi yerine başkası gösterilemediği için, bu tekkenin şeyhliği verildi. Sadık Efendi, Salahî Abdi Efendi'nin halifesi idi. 1234 (1819) da şeyh olup 1242 senesi şevvalinde (Mayıs 1827) hastalanıp Sadiyye tarikatinden eş-Şeyh es-Seyyid Mehmet Emin Efendi'ye 2000 guruşa tekkeyi mütevelliliği ile birlikte verdi. Böylece tekke, Uşşakiyye'den Sa'diyye'ye naklolundu. Şeyh Sâdık Efendi dahi 1242 zilkadesinin 22. günü (17 Haziran 1827) vefat etmiştir.

Şeyh Emin Efendi 1243 senesi muharreminin 4. günü (28 Temmuz 1827) şeyh olup tekkeyi açtı. Tekkenin Padişah emri ile yenilenmesi de onun zamanında olmuştur. Taşburun şeyhi iken hac yolunda vefat eden eş-Şeyh Ahmed Efendi'nin hületasından eş-Şeyh Salih Efendi Mehmed Emin Efendi'nin mürşididir. Salih Efendi dahi 1244 muharreminin 5. günü (18 temmuz 1828) vefat etmiştir. Emin Efendi Hazreti Halid R.A. efendimizin türbedarlığı ile dahi kesb-i şeref eylemiştir. Eş-Şeyh Seyyid Mehmet Emin Efendi dahi 1257 senesi zilkadesinin dördüncü günü (Aralık 1841) vefat ederek tekkede türbeye defnedilmiştir."

Yerine oğlu Mehmet Ziya Efendi şeyh oldu. Vefatı 1294 (1877) tarihindedir. Onun yerine Mehmet Halit Efendi şeyh olmuştur. Vefat tarihi belli değildir.

Tekke, âyin günü cumartesi olan bir Sa'diyye dergâhı idi.

518 senelik mazisi olan bu tekke ve mescidin avlu kapısı yanında bulunan, Sultan II. Mahmud'un tamirine ait kitabe şudur:

Şehinşeh-i derviş Hû kutb-ı Huda Mahmud Hân
İtmekde lutfı sû besû sâhib dilân-ı şâdman
Rub'i meskûna temam ûbâd idüb virdi nizâm
Adli ile nâss ü avam devrinde oldu kâmran
Dâ'im du'â-i ehl-i hâl alur o zıll-i lâyezâl
Yapdırdı oldu bî misâl budur Hankâh-ı Sâ'diyân
Şeyh-i müridi halk iden Rabb-i Kerim-i Zülmenen
Bânii hayrat ü hasen kılsun o Şahı her zemân
Nazm itdi Safvet Beğ güzel târih-i tammın oku gel
Saad ile yapdı bî bedel bu dergâhı Mahmud Hân
7257 (1835)

Hadika yazarının mahfel altında bulunduğunu söylediği türbe bugün de mevcut olup çok haraptır. Bunun hemen yanında da Mescid'in bulunduğu kıble duvarı üzerindeki mihrabdan anlaşılmaktadır.

(Balçık Tekkesi Türbesi bahsine bakınız.)

Tekkenin kurucusu Tiryaki Hasan Paşa, ünlü bir okçu idi. Şecaat ve cesareti kadar zekâsı ile de meşhur olup Kanije Kalesi'ni 9000 kişi ile, Avrupa'nın her yerinden gelmiş 80.000 kişilik bir orduya karşı 69 gün süren şanlı bir müdafaada bulunarak onları kaçırtmış idi. Bu savunma 1010 R.evvelinde (Eylül 1602) başlamıştır.

Bu sırada Paşa'nın seksenlik bir ihtiyar olduğu ve at üzerinde sırtından bir tahta ile bağlanarak durabildiği ve bu halde iken kaleden çıkarak düşmana en önde saldırdığı rivayet edilir. 1020 (1612) tarihinde, ikinci defa Budin Valisi olduğu sırada orada vefat etti. Kendisi, Sultan III. Mehmed'in adı bilinmeyen bir kızı ile evlenerek saraya damat olmuştur.

Kaynak: (Gezi Notu) (Hadika 1/281) (İst. Ans. 4/1979) (T. Öz, İstanbul Camileri 1/32) (Ayvardi, Fatih Devri, 111/323) (Z. Danışman, E. Çelebi Seyahatnamesi, 2/95) (Ş. Akbatu, İst. Tekkeleri, 2/97) (Si. Osm. 3/342 Abdülgani Ef.) (Si. Osm. 4/324 Mahmud Ef.) (Si. Osm. 2/129 Tiryaki Hasan Paşa) (Meç. Tekâya) (1256 ve 1294 tarihli tekkeler listesi) (Danişmend, Kronoloji 3/209 (G. Oransay, Osm. Dev. Kim Kimdi S: 215) (M. Ziya, İst. ve Boğaziçi, S: 136).

BALİ HOCA MESCİDİ

Yusuf Muhlis Paşa Caddesi (Eski-yeni Caddesi) ile Kemikçi Çıkmazı Sokağı'nın birleştiği yerde ve sokağın sol köşesindedir.

Hadika yazarı diyor ki:

"Banisi Abdullah Bâli Efendi'dir. Sultan III. Murat zamanında 982-1003 (M.1574-1595) de gelmiştir. Kendi dahi orada medfundur. Civarında olan türbede, Sultan I. Ahmed vakfından Şeyh'ül-kurralık vazifesi ilk defa kendilerine verilen Reis'ül-kurra olan Şeyh Abdülkadir medfundur."

(Şeyh Abdülkadir Efendi Türbesi bahsine bakınız.)

Mabet, Birinci Dünya Harbi'nde depo olmuş, 1918 mütarekesinde boşaltılmış fakat pek harap olduğundan ibadete açılamamış, uzun zaman dört duvar halinde iken 1960 tarihlerinde şimdiki şekliyle yeniden yapılmış ve yanına da bir bölüm ilave edilmiştir. Bundan dolayı iki mihrabı vardır. Minberi ahşaptır. Kitabesi ve hazîresi yoktur. Bâli Efendi'nin etrafı demir parmaklıklı kabri birinci bölümün sahnındadır. Şahidesi yoktur.

Kaynak: (Gezi Notu) (Hadika 1/267) (İst. Ans. 4/2046) (T. Öz. İst. Camileri 1/32).

BEY CAMİ

Silahşor Mehmed Bey Camii, Selâhi Camii ve Sürahi Camii adları ile de anılır.

Zal Paşa Caddesi ile Selâhi Mehmed Bey Sokağı'nın birleştiği yerde ve sokağın sağ köşesindedir. Yapıldığı tarih belli değildir. Karşısında, Zal Mahmud Paşa'nın 958 (1551) tarihinde inşa ettirdiği camiin mahallesi yoktur. Oysa Bey Camii'nin mahallesi vardır. Bu durumda 1551 tarihinden evvel yapılmış olmalıdır.

Hadika yazarı diyor ki:

"Bey Mescidi'nin banisi Silahşor Mehmed Bey'dir. Sürahi Mescidi dahi derler. Kendi dahi anda medfundur. Mahallesi vardır."

Mabet, set üzerinde yapıldığından Tahsin Öz, fevkani olarak göstermiştir. Oysa cami iki katlı değildir. Cami, türbe ve minaresi tuğla hatıllı olarak muntazam kesme taştan yapılmıştır. Çatısı ahşap olup kurşun kaplıdır. Kirpi saçaklıdır.

Minaresi kıble duvarının önünde olup mabetten ayrı yaptırılmıştır. Dışa taşkın olmayan şerefesi, ince mermer söveler, bunların arasına yerleştirilen korkuluk levhaları ile üstü kapalı bir oda gibidir. Gövde ve şerefesi altı köşelidir. Külahı kurşun kaplıdır.

Son cemaat yerine açılan kemerli kapının karşısında Mehmet Bey'in türbesi bulunmaktadır. Kare planlı mabet alt, üst pencerelerden ışık alır. Türbe tarafında küçük bir hazîre vardır. Hiçbir yerinde kitabe yoktur.

Mabet, 1970-72 tarihlerinde aslına uygun olarak restore edilmiştir. Fakat

ibadete kapalıdır.

(Silâhi Mehmed Bey Türbesi bahsine bakınız.)

Sicill-i Osmani yazarı, Mehmed Bey'i, 1453-1465 tarihleri arasında vefat edenler zümresinde göstermiş ve camiin adının da Dibek olduğunu belirtmiştir.

Kaynak: (Gezi Notu) (Hadika 1/280) (T. Öz. İst. Camileri 1/35) (S. Eyice, Türk Sanatı Tarihi 1/60-105, İst. Minareleri) (Si. Osm. 4/103).

BÜYÜK İSKELE CAMİİ -KAPTAN PAŞA CAMİİ

Çevri Kalfa ve Hacı Mahmud Camii de denir.

Cami, Eyüp vapur iskelesi civarında, Eyüp İskele Caddesi ile Hünkâr İskelesi mahalline giden yolun birleştiği yerde ve Kızıl Mescid Sokağı'nın karşısında-dır. İlk iki yol 1984-85 senesinde istimlâk edildiğinden mabet ortada kalmıştır.

Hadikat'ül-cevâmi'de şu bilgi vardır:

"Eyüp İskelesi Mescidi'nin banisi Gürcü asıllı el-Hâc Mahmud Ağa'dır ki İbrahim Hân-Zâdeler'in kethüdâlık hizmetinde bulunmuştur. Vefatı, Sultan II. Selim saltanatının başlarındadır. (975 M. 1567)

Mescit, Cevri Usta'nın vefatından sonra malından Şehremini Hayrullah Efendi marifetiyle yenilenmiştir. Cevri Usta, Sultan Mahmud Hân Hz.nin hazinedarı olup 1235 muharreminin 21. günü (9 Kasım 1819) vefat ederek Fâtih Sultan Mehmed Camii şerifi civarında Nakşıdil Valide Sultan Türbesi içine defn olunmuşdur.

Mescidin minaresi ve mahallesi yoktur. Tamir sebebiyle masrafı artmış ve tamirden sonra Eyyûbi el-Hâc İzzet Efendi adındaki hayır sahibi minber koymuştur."

Mabet, daha sonra Hasan Hüsnü Paşa tarafından şimdiki şekli ile yeniden yaptırılmış ve bir de minare ilave edilmiştir. Bunu belirten kitabesi cami kapısı üzerindedir. Dört satır halinde hazırlanmış olan kitabe şudur:

Kapûdân-ı hüsn-ü siret Hasan Paşa-yı deryâ-cûd
Bu Âli ma'bedi te'sis idüb çün Cennet'ül-me'vâ
Okundukça... âyeti mihrûb-ü minberde
Hulûs ile du'â-hân ola tâ-kim millet-i beyzâ
Hûda banisin ecr ü mükâfat eylesün ihsan
Bi-Hakk beyt-i ma'mûr ü becâyı Ka'bet'ül-ülyâ
Nola mihrabına yazılsa Re'fet bu güher târih
Yapdı ma'bed'ül-envar-ı pür-feyz Hasan Paşa

Fevkani olan mescide iki taraflı bir merdivenle çıkılır. Altında ve sağda, ayna taşının üzerinde, su ayeti yazılı bir çeşme ile yanında iki dükkan vardır.

Mescit, minare gibi köfeke taş ile kaplanmıştır. Ahşap çatısı içten kubbelidir. Kare planlı olup, minaresi sağ köşesi üzerinden yükselmiştir. Kubbe göbeğinde altın yazı ile yazılmış çok güzel bir âyet-i kerime vardır ki 1318 tarihlidir. Kubbe ve etrafı nakışlarla bezenmiştir. Tavan silmesi eski bir konağın motiflerini andırır, oyma tahtalarla süslenmiştir. Eyüp'ün şirin, ferah camilerinden biridir. Mihrabı niştir.

İbrahim Han-Zâde, Sokullu Mehmet Paşanın oğlu olup 1031 (1622) tarihlerinde vefat etmiştir. Kabri babasının türbesindedir.

Camiin sonuncu banisi olan Hasan Hüsnü Paşa, iki defa Bahriye Nazırlığı görevinde bulunmuştur. 29 R.ahır 1321 (27 Tem. 1903) de vefat etmiştir. Kabri, Eyüp'te, Boyacı Sokak üzerindeki türbesindedir.

(Hasan Hüsnü Paşa Türbesi bahsine bakınız.)

Kitabe yazarı şair Refet Efendi 14 C.ahir 1321 (Eylül 1903)de vefat etti. Kabri, Üsküdar'da Karacaahmet Mezarlığı'nda ve mütercim Asım Efendi civarında idi. Taşı bulunamamıştır.

Mescid evvelce ahşap idi. Hasan Paşa kargir yapmıştır. Z. Şakir Bey, Çevri Usta Türbesi'nin mescidinin yanında olduğunu söylüyor. Bugün böyle bir şey yoktur. Makam olmalıdır.

Mabedin şeklini ve ahşap minaresini Sedat Eldem Bey'in "İstanbul Anıları" adlı eserinde görmek mümkündür.

Kaynak: (Gezi Notu) (Hadika 1/279) (İst. Ans. 5/2 S: 894 İbrahim Han) (İ. A. Gövsa, Türk Meşhurları S: 170 Hasan Hüsnü Paşa) (M. Larus 2/72) (T. Öz, İst. camileri 2/35) (İst. Ans. 4/1874 Bahriye Nezareti) (İnal, Son Asır Türk Şairleri S: 1382) (İ. Hakkı, Merakid S: 13) (Z. Şakir, Haliç ve Eyüp Sultan S: 71) (S. Eldem, İst. Anıları S: 203).

ÇAYIRBAŞI MESCİDİ

Otakçılar'da, Otakçılar Mescidi Sokağı ile Namazgah Sokağı arasındaki adayı işgal ediyordu. Bugün mevcut değildir.

Banisi Otakcıbaşı Hüseyin Ağa'dır. Fâtih Sultan Mehmet'in hizmetinde bulunmuştur. Kabri de buradadır. Mescidin mahallesi vardır.

Hüseyin Ağa'nın kabri bir evin yanında ve bir ağacın gölgesindedir. Hacet penceresi yanına şu kitabe yerleştirilmiştir:

Ebû'1-feth Sultan Mehmed Hân-ı Gazi tabe serây Hz.nin Otakcıbaşısı merhum cennet-mekân Hüseyin Ağa'nın ruhuna fatiha. Hamzavî şahidesi

üzerindeki kitabe de şudur:

Hüvel-Bâki
Merhum mağfur
İlâ rahmet Rabb'ül-gafur
Fatih Sultan Mehmed Hân
Hz.nin otakcı
Başısı Sâhib'ül-hayrât
Hüseyin Ağa ruhuna
Fatiha.

Her iki kitabede de rakam yoktur.

Mescid yeri arsa iken, 1984 tarihinde depo olmuştur. 1890-95 tarihlerinde yandığı söyleniyor.

Biraz ileride bir namazgah ve çeşmesi vardır. Ayrıca Güldalı Sokağı karşısında ve Otakçılar Mescidi Sokağı üzerinde bir kuyu bileziği ve bunun sağ tarafında ise çok büyük muntazam şekilli mermer bir başlık bulunmaktadır. Bunlar depo yapılırken mescid arsasından getirilerek buraya konmuş.

Hazîresinde sikkeli dört kabir mevcut idi. Yazmaya vakit kalmadan yokedildi.

Kaynak: (Gezi Notu) (Hadika 1/288) (T. Öz, İst. Camileri 1/41) (Ayverdi, Fatih Dev. IH/326) (İst. Ans. 7/3797).

CEZERİ KASIM PAŞA CAMİİ

Çömlekçiler civarında, Zal Paşa Caddesi ile Cezeri Kasım Akar Çeşmesi Sokağı'nın birleştiği köşededir.

Banisi Cezeri-Zâde Kasım Paşa'dır. 921 (1515) tarihinde yaptırmıştır. Sofi ve Koca lakabları ile ünlü olup Cezeri-Zâde Nişancı Mehmed Çelebi'nin oğludur. Mehmed Çelebi ise, İmam Cezerî neslinden Ebû'l-hayr Mehmet Efendi'nin oğlu ve Fenâri-Zâde Ali Efendi'nin damadıdır. Her ikisi de nişancı ve başdefterdar olmuşlardır. 910 (1504) de Rumeli defterdarı olan Kasım Paşa, Silistre Valisi iken Şehzade Yavuz'un Rumeli tarafından İstanbul'a gelmesine göz yummuştur. Sonra Şehzade Süleyman'a lala ve defterdar, tahta geçmesinde de 4. vezir oldu. Paşa, 950 (1543) senesinde vefat etti. Kabri, Bursa'da Emir Sultan Türbesi içindedir. Bir rivayete göre de, Bursa'daki medresesi yanına gömülmüştür.

Kasım Paşa'nın, İstanbul'da Cağaloğlu'nda ve Selanik'te de birer camii

ayrıca Selanik'te imareti, Bursa'da medrese ve hamamı vardır.

Mabet, tuğla hatıllı olarak kesme taştan yapılmıştır. Tek ve sağır kubbelidir. Önünde üç kubbeli bir revakı bulunmaktadır. Minaresi sağda olup şerefesinin altı şekillidir.

Avlusundaki şadırvanı Hadice Sultan kethüdası Mehmed Efendi yaptırmıştır. Camiin imamı Feyzi Efendi bu tarihi Âşıkpaşa Çeşmesi'ne nazire olarak demiştir:

Resm-i târih ide çün mühr ile meh-i kavs-i kuzeh
Ziver-i ism-i Muhammed ola tûc-ı salavât

İde bu sû ile Hakk şâd-revânın her dem
Rûh-ı pâkine Hüseyn'in ola vâsıl-ı hasenat

Kethüdâ-yı şeref ül-isme Hadice Sultan
Sâhib-'ül-hayrât Mehemmed Ağa ol pâk-sıfat

Vâlid-i mâcidi hem-nâm Hüseyn olmağla
Rûhiyçün eyledi bu mâ'-i lezizi hayrat

Yapdırûb câmi'i merhum Koca Kasım Paşa
İki yüz on yedi yıl teşne geçirmiş şevkât

Şimdi ol zât-ı kerem-pîşe idüb sarf-ı himem
Yeniden eyledi ihya getirüb âb-ı hayât

Olıcak böyle gerek hayr-ı halef dünyâda
Vere devletle Hûda ömrüne dâ'im berekât

Nola da'vâ-yı du'â-gûy ederse Feyzi
Müdde'âsın iki tarih ile eyler isbât

İde bu su ile Hakk şadırvanın her dem
1138
Rûh-ı pâkine Hüseyn'in ola vâsıl hasenat
1138 (1725)

Şadırvanın etrafını 8 ahşap sütunlu bir saçak çevirmiştir. Üzeri kiremit döşelidir. Oniki yüzlü olup bir yüzünde:

Şadırvan ta'mir-i târih

18-L-1266 (Ağus.1850)

diye yazılıdır.

Cami salınma açılan kemerli kapısı üzerinde dört mısralı şu kitabe vardır:

Hazret-i Adl-i Sultan Mahmud Hân-ı Gâzi'nin
Sa'id hazinedar ustası ol hahsalat zehrâ
Harâb olmuşken işbu ibâdetgâh-âli kim
Hulûs-ı kalb ile ta'mir idüb çün eyledi ihya
3 muharrem 1238 (20 Eylül 1822)

Avlusundaki fevkani mekteb ile ahşap medresesinden eser kalmamıştır.

Mihrabın sağ tarafındaki çini panoya Kâ'be resmedilmiştir. Altında, receb 1138 (Mart 1726) tarihi ile İznikli Mehmet oğlu Osman ismi yazılıdır. Bu tarihte camiin mihrabı içine, minberinin soluna ve duvara da çiniler yerleştirilmiştir. Bu sırada minarenin de yeni baştan yapıldığı rivayet edilir.

Bu güzel çiniler, Nevşehirli İbrahim Paşa sadaretinde İznik'te veya Tekfur Sarayı'nda, Türk çiniciliğinin ihyasına çalışıldığı sırada yapılmıştır. İmzalı ve tarihli çini olarak da ayrıca kıymetli bir vesikadır.

Mabedin minberi ahşaptır.

Kasım Paşa'nın Safi mahlaslı şiirleri vardır.

Cami hazîresindeki bazı şahideler şunlardır:

929 (1522) Yalnız rakam yazılıdır.

1195 (1781) Kasımpaşa camii imamı el-hac Hamza Efendi.

1128 (1716) Şeyh'ül-kurra Hüseyin Efendi.

1255 (1839) Esma Sultan baş teberdarı Ahmed Ağa.

1289 (1872) Mirliva Tevfik Paşa'nın torunu Fatıma İclâl Hanım.

1295 (1878) Tophâne-i Âmire'de meclis reisi İsmail Sabri Paşa.

1321 (1903) Bab-ı Ser Askeri'de umum erkan-ı harbiye dairesinde evrak mümeyyizi Mehmed Bey.

Gömülü bir taş, Hamid bin İskender Bey.

Kaynak: (Gezi Notu) (Hadika 1/280) (Ayvansarayi, Mec. Tevârih 73-104) (Ayvansarayi, Vefeyât 79) (Si. Osm. 4/47 Kasım Paşa) (Danişmend, Kronoloji 1/461-462-456) (T. Öz. İst. Camileri 1/39) (İst. Ans. 7/3538) (S. Eyice, İst. Minareleri, Türk Sanatı Tarihi 69) (H. Edhem, Camilerimiz 48) (M. Larus 7/51) (C. Baltacı, Osm. Medreseleri 178) (İsmail Beliğ, Güldeste 65 Kasım Paşa).

DAR'ÜL-HADİS MEDRESESİ MESCİDİ

Beşir Ağa Medresesi Mescidi de denir.

Haydar Baba Caddesi ile Baba Haydar Mektebi Sokağı'nın birleştiği yerde ve sokağın sol köşesindedir. Sol tarafında ve biraz ileride Baba Haydar Camii, sağ ileride ise Şeyhülislâm Mustafa Efendi Tekkesi mescidi vardır.

Hadika yazarı meşhur eserinde şu bilgiyi vermiştir:

"Banisi, Dar'üs-sa'âde ağası el-Hâc Beşir Ağa'dır. Şeyh'ül-harem dahi olmuştur. Hücerât ve mescid dahilinde bir küçük kütüphane ve bitişiğinde iki katlı sıbyan mektebi ve altında çeşme ve sair levazımatı mevcuttur."

Kapısı üzerindeki kitabe Aşçıbaşı-Zâde Mehmed Mühib Efendi'nindir:

Hazret-i Hâlid-i zişân Ebî Eyyüb kim
Şeref-i nâmı ile buldu belde izz ü âlâ
O Şehinşâh-ı keramet O Velî-i mutlak
Mâlik-i mülk-ü gaza server-i cünd-i şühedâ

Oldu her veçhile memdûh-ı Resûl-ı Ekrem
Nola eylerse şefâ'at O Sâdat- Pirâ
Mahz-ı ladâni iclâle binâi yapdı
Mekteb-i pâkle bir medresei müstesna

Mazhar-ı dâr-i sa'âdet Ağa-yı Hacı Beşir
Ki semâhatde odur sâhib-i dest-i beyzâ
Gülşen-i ilme bahâr-ı kürsi ebr-i mutir
Goncei ma'rilet Allah'a verir neşv ü nünâ

Cism-i pakin kılub iksir lutfdan tahmir
Tab'ını lübb-i inayet yaratmış Mevlâ
Kadd evsâfina götürür anın sevb-i beyân
Lanei tek hümâ medhine her ma'na

Yâne lazım kalem-i acize vasfın tahrir
Hasb-ı hâlin eser-i hayrı kıla rükn-ü imâ
Ders-i medhin mekarım simin ey hâce
Sebk-i âmnûr nazm kılmağa hacet ne-rû

İdelim hayr-ı du'âyı bize vâcib oldur
Kılalım dergâh-ı Mevlâ'ya senasın inha
İzz ü rıfat ile zişân ola Yâ Rabb hemin
Tusen-i çarh murâdınca ola pâ-bercâ

Oldu bu mısra'i pâkıze Mühib'â târih
Câmi'-i ilm ü amel dar'ül-hadis-i zibâ

1147(1734)

Cümle kapısının yanında kitabesi olmayan bir çeşme vardır. Çeşmenin üstünde, iki penceresi caddeye diğer iki penceresi avluya bakan fevkani Sıbyan Mektebi bulunmaktadır. Tonos çatılıdır. Bunun arka tarafında tek kubbeli Dar'ül-hadis binası yer almaktadır. Avlu tarafında dört penceresi vardır. Mihrabı yıkılarak kapı haline getirilmiştir. Esas kapısı doğu tarafında olup bu cihette medrese odaları bulunmaktadır. Altı kubbeli oda ve bunların önünde yine kubbeli ve mermer sütunlu bir revakın bulunduğu, dar'ül-hadis duvarında hâlâ mevcut olan ince tuğla kemerden anlaşılmaktadır. Önü genişçe bir avludur.

Sıbyan Mektebi ile Dar'ül-hadis arasında dar bir yol olup Baba Haydar Mektebi Sokağı'na çıkmaktadır. Mektebin kapısı da bu dar yol üzerindedir.

Dar'üs-Sa'âde Ağası (Kızlar Ağası) olan Hacı Beşir Ağa 1159 C.evvelinin 13 de (3 Haz. 1746) vefat etmiştir. Kabri, Eyüp Camii civarında ve şadırvan avlusundan, türbe avlusuna geçerken sol tarafta, kapının yanındaki türbededir.

(Beşir Ağa Türbesi bahsine bakınız.)

Kaynak: (Gezi Notu) (Meç. Tevârih 306) (Si. Osm. 2/20 Elhac Beşir Ağa) (Hadika 16284) (T. Öz, İst. Camileri 1/44) (İst. Ans. 8/4247) (Si. Osm. 4/528 Mühib Ef.) (M. Aktepe, Şemdânî-zâde Tarihi 1/123 ve 215 fihrist).

DAR'ÜS-SA'ADE AĞASI MUSTAFA AĞA CAMİİ

Göktürk Köyü Camii de denir. Kemerburgaz'a bağlı, eski adı Petnahor olan Göktürk Köyü merkezindedir. Mabet, üç sıra tuğla hatıllı olarak muntazam kesme taştan yapılmış olup, sağır kubbesi sekiz yüzlü bir kasnağa oturtulmuştur. Sağdaki minaresi de aynı tarzdır. Minberi ahşap, mihrabı niştir. Son cemaat yerinin ön kısmı yeniden yapılmıştır. İki yanı eskidir. Alt ve üst pencerelerden ışık alır.

Sahna açılan mermer kemerli ve söveli kapısı üzerinde üç sıra halinde hazırlanmış şu kitabe vardır:

Andan itdi çün Sultan Ahmed Hân câmi'ile bina
Hazret-i Dar'üs-sa'âde Ağası Mustafa Ağa
Hazret-i devletinde Hân Ahmed'in da'im ola

Ma'den-i lutf ü kereminden ınenba'-ı cûd ü sühâ
Pes rızâyı Hakk içün bu câmi'-i kıldı bina
Kim şefaat eyliye yevm-i kıyamet Mustafa
Halk-ı âleme sâhib'ül-hayrât okurlar nâmını
Câmi'-i anın çün el-hayrdır ehl-i safa
İşbu hayrı budur kim Hakk cümle ... cami'
Layıkdır mescid ana gerdun aylesi
Da'i itmamına dir bir eksiğiyle târih
Bi-bedel bir cami' olmuş bu binâi Mustafa

1023 (1614)

Dar'üs-sa'âde ağası el-Hâc Mustafa Ağa, sipah tavası ağalarından olup 1014 C.ahır (Ekim 1605) de Dar'üs-sa'âde Ağası olmuştur. 1029 (1620) de azl edildi. 1032 (1623) de ikinci defa Dar'üs-sa'âde Ağası olup 1033 (1623) de vefat etti. Kabri, Eyüp Sultan Türbesi giriş kapısının sağ tarafındaki sebili içindedir. Yetiştirdiği bazı kimseler vezir olmuştur. İstanbul içinde çeşmeleri vardır. Camii buraya yaptırdığına göre köyde bir çiftliği olmalıdır.

Camiin hazîresinde bugün pek az şahide kalmıştır ki hepsi 7 adettir. En eskisi 1262 (1846) tarihlidir. Eskiden okul sahasına kadar uzanan bir mezarlığı varmış.

Camiin avlu kapısı yanında klasik bir çeşme vardır. Muntazam kesme taştan yapılmıştır. Kemeri üzerinde üç sıra halinde hazırlanmış bir kitabesi mevcuttur. Kalın bir badana ile sıvanarak okunmaz hale gelmiştir. Tarih rakamı bu yüzden görülemedi. Bunun da cami ile beraber Mustafa Ağa tarafından yaptırıldığı muhakkaktır. Haznesi büyüktür.

DAVUT AĞA CAMİİ

Kapıağası Mescidi de denir. Eyüp Nişancası'nda, Şeyh Murad Tekkesi civarında, Ser Tarik-Zâde Tekkesi yanında ve Davut Ağa Caddesi üzerindedir.

Yığma taştan yapılmış olup mihrap tarafında ve sol köşede, arazi meyilli olduğu için, taş bir payanda ile takviye edilmiştir. Ahşap çatısı kiremit örtülüdür. Son cemaat yeri ahşaptır. Burada bir mihrabçık bulunmaktadır. İbadet sahnı kapısı üzerinde üç satır halinde hazırlanmış şu kitabe vardır:

Mescid-i Dâvud Ağa-yı serây vehû bi'l-cûd mu'alla zü'l âcirûn
Sâhib'ül-hayrât fi hami el-atâne sal Lillah'ül-kerim anh âcirûn
Lehan hatif leha târihe Ka'bet'ül-asha mayi ve elf zirin

962 (1555)

Davut Ağa Caddesi boyunca uzanan hazîre duvarına hacet pencereleri açılmıştır. Minare önünde, Bab'üs-sa'âde Ağası Davut Ağa'nın kabri vardır. Taşındaki kitabesi şudur:

Sâhib'ül-hayrât
Merhum Davud
Ağa ruhi çün fatiha

sene 962 (1555)

Mabedi yaptırdığı sene vefat etmiştir. Minberi ahşaptır. Kısa minaresi sağda olup taştandır. Külahı kurşun kaplıdır. Haziresinde gömülü olanlar şunlardır:

Gömülü taş, Bâb-ı vâlâyı seraskeri mektubi kalemi mümeyyizi Emin Efendi oğlu ve bu cami'in müezzini Mehmed Fuad Efendi.

1302-receb-18 (Mayıs 1885) Bâb-ı Fetvâi penâhide sadr/Anadolu muhzıranından / ve tarik-i aliyyei Cerrahiye/ Hülefasından merhum ve mağfur/ Eş-şeyh el-Hâc Ahmed Efendi'nin / Ruhiçün Lillah'ül-fâtiha/ Yevm-i pazar. Tarik sikke kabartmalıdır.

1302 (1884) Kasımpaşa komiseri Derviş İbrahim Efendi.

1319 (1901) Sikke kabartmalı, zühd ve diyanet sahibi Hacı Tahsin Efendi.

1321 (1903) Davut Ağa Camii imamı Hacı Tahsin Efendi'nin 24 yaşında vefat eden oğlu, tabib yüzbaşı Necib Efendi.

1333 Tem. 26 (1915) Ahmet Dede Mescidi (Hüsam Efendi Tekkesi) Zakirbaşısı Eğrikapılı Mehmet Efendi.

Kaynak: (Gezi notu) (Hadika 1/292) (İst. Ans. 8/4285) (T. Öz. 1/81).

DEDE MESCİDİ

Baba Haydar semtinde ve Nazperver Caddesi ile Ahmet Çelebi Sokağı arasında idi. Bugün yalnız kesme taştan yapılmış minaresinin kaidesi ile arsası mevcuttur.

Dere Mescidi adı ile de anılan mabedi; Sultan III. Murad'ın (1574-1595) saraylılarından Nazperver Hâtûn yaptırmıştır. Kabrinin yeri belli değildir.

1940 tarihinde çok harap durumda iken vakıflarca yıktırılmıştır.

Kaynak: (Gezi Notu) (Hadika 1/285) (İst. Ans. 8/4329) (T. Öz. İst. Camileri, 1/46) (G. Oransay, Osm. Dev. Kim Kimdi. S: 238) (Ç. Uluçay, Padişahların Kadınları ve Kızları. S: 44).

DEFTERDAR CAMİİ

Defterdar Caddesi ile Çömlekçiler Arkası Sokağı arasındadır. Eskiden her iki yola açılan avlu kapısı vardı. Bugün yalnız cadde tarafındaki mevcuttur. Defterdar Caddesi'ne açılan iki söveli avlu kapısı, 1973 senesinde yol yükseltildiğinden çukurda kalmıştır. Kapının sağında, toprağa gömülü vaziyette 950 (1543) tarihli Defterdar Çeşmesi bulunmaktadır. Kapı üzerinde üç sıra halinde hazırlanmış sekiz mısralı bir kitabesi vardır. Banisinin hattı ile yazılmış olan bu Arapça kitabenin tarih beyti şudur:

Arifi güft beher o târihi
İsm-i mescid makâm-ı Mahmud est

Tarihi yazı ile yazılmış olup şudur:

Fi sene seb'a ve erba'in ve tis'amie: 947 (1540)

Cami, kesme taştan yapılmıştır. Tahsin Öz, tek kubbeli olarak göstermiştir. Oysa cami ahşap çatılıdır. Kapısı önünde dört mermer sütunlu bir revakı vardır. Üstü cami çatısı ile beraber örtülmüştür. Mermer kemerli ve alternatifli kapısı üzerinde Mahmud Çelebi hattı ile yazılmış, üç sıralı şu kitabe vardır:

Hazih'üd-dâr'üs-sa'id ehliha
Essetü Lillah Rabb'ül-âlemin

Kadd benâ-hâ ehl-i hayr mansaf
Barek Allah ni'am ecr'ül-âlemin

Kıl manzumen keza târihhen
İnnehâ dâr'ün likavmin muhtedin

948 (1541)

Kitabenin iki tarafına kelime-i tevhid, üstüne de kufi yazısı ile "Mahmud" yazılmıştır.

"Avlusundaki ahşap medrese ile Çömlekçiler Arkası Sokağı tarafındaki taş mektebinden" eser yoktur.

Minaresi sağda olup tamamen kesme taştan yapılmıştır. Mabet Mimar Sinan'ın eseridir. İlk yapıldığı zaman kubbeli idi. 1179 (1766) depreminde çökmüş ve daha sonra da ahşap tavanlı olarak yeniden yapılmıştır. Mihrab duvarındaki çatlak halen durmaktadır. 1970 tarihinde avlu duvarları geriye

alındığından hazîresi biraz küçülmüştür.

Hadika yazarı diyor ki:

"Mahmud Efendi'nin Varna'da dahi bir mektebi vardır. Kendisi Hattat Şeyh Hamdullah Efendi'den mezun olarak hüsnü hatta malik imişler. Cami'in minaresi alemine bir hokka ve kalem koyup, zamanla kalem kaybolmuş, yalnız hokkası mevcut idi. 1179 (1766) senesi büyük depreminde tamamen tamir olunduğu sırada hokkaya yine kalem konulmuştur.

Cami'i şerifin önündeki büyük iskelenin Defterdar İskelesi denmekle meşhur olmasına bu cami'i şerif sebeptir.

Ahşap medrese, mütevelli reyi ile evli olanlara oda oda kiraya verilmiş ve mektep dahi kaldırılıp yerine kira evleri yapılmıştır. Sonra deniz tarafındaki kapısı üzerine bir ahşap mektep yapılmıştır.

Sultan I. Abdülhamid devri (1774-1789) başlarında Defterdar İskelesi'nin iki tarafına kahvehane ve dükkanlar inşa edilmekle burası bir çarşı hükmüne girmiştir. Cami'in mahallesi vardır."

Bu dükkanlar ve çarşı, 1985 tarihinde, Haliç sahillerinin açılması sırasında yıktırılmıştır.

Nazlı Mahmud Çelebi denmekle maruf olan bu zat, İstanbullu'dur. Kanunî Sultan Süleyman devrinde iki defa başdefterdar olmuştur. Birincisinde 944 (1537) de göreve atanmış ve 949 (1542) tarihinde de azl olunmuştur. 951 (1544) de de son defa başdefterdar olmuş ve bu 953 (1546) tarihindeki vefatına kadar sürmüştür. Kabri, camiin arkasındaki türbededir.

Tuhfei Hattâtin'de şöyle bir not vardır:

Yıldız nüshasının kenarında: "Mahmud bin Abd'üv-vedûd el-ma'dud el-Defteri. Bu veçhile ketebesi görüldü."

Abdüvvedûd Hz.nin aynı sırada ve 300 adım ileride türbesi ve camii vardır. Mahmud Efendi'nin camiini burada yaptırmasının sebebi de babasının yakınında bulunmasından dolayı olmalıdır.

Hazîresinde şu zevatın şahîdeleri vardır: Tarihi yoktur, baştaşı kelime-i tevhid, ayaktaşı:

Nesli Hân bint-i, gerisi okunmaz haldedir. Önünde üç küçük mermer sanduka vardır. Biri hançer kabartmalıdır. Üzerlerinde yazı ve tarih yoktur. Bunlar, Defterdar İskelesi yanındaki sahilsaraylarda vefat eden Sultan-Zâdeler olmalıdır.

1016 (l607) Kadı İlyas Bey.

1062 (l652) Mustafa Ağa.

1097 (1685) Hafız Efendi.

1197 (1783) İsmetlû Şah Sultan validesi devletlû Kadın Efendimizin cariyesi Letafet Kalfa.

1210 şaban 13 (Şubat-1796) Şah Sultan çırağı Üftade Kalfa.

1213 (1798) Şah Sultan çırağı ve mektûbi-i sadr-ı âli hülefâlarından

İbrahim Halidi Efendi'nin eşi Melek-Zat Kadın.

1227 Z-4 (Aralık 1812) Ashab-ı hümâyûn Abdülhamid Beyefendi'nin kızı Tâhir Efendi Zade Abdullah Atıf Efendi'nin eşi Şerife Emine Hanım.

1229 Ra. 8 (Şubat 1814) Beyhan Sultan Başkapı gulamı Beşir Ağa.

1233 (1817) Sadr-ı Anadolu Köstendili Mehmed Tâhir Efendi'nin kızı ve müderrisinden Âşir Efendizâde Mehmed Tacüddin Efendi'nin eşi Zeyneb Hanım.

1239 N. 15 (Mayıs 1824) Beyhan Sultan teberdarı Emin Ağa'nın halilesi Emine Hâtûn.

1252 Esma Sultan gurebacı başısı Hacı Osman Ağa.

1264 (1848) Sadr-ı Anadolu Kara Halil Efendi'nin torunu el-Hâc Mehmed Said Efendi'nin kızı, Anbar emini el-Hâc Musa Ağa-Zâde Mehmed İzzet Bey'in eşi Zeynep Hanım.

1266 Ca.gurre (Mart 1850) Anbar Emini Hacı Musa Ağa-Zâde el-Hâc Mehmed Arif Beyefendi'nin eşi Zeliha Hanım (Si.Osm.4/525).

1272 (1855) Yoğurtcubaşı el-Hâc İbrahim Ağa'nın kızı merhum Mehmed Arif Paşa-zâde el-Hâc İbrahim Edhem Bey'in eşi Şerife Ayşe Hanım.

1274 (1857) Mevlevî sikkeli olup genç yaşında vefat eden Arif Paşa'nın oğlu el-Hâc İbrahim Edhem Bey. (Si.Osm. 3/275)

1301 (1883) Aynı kabir, tarikat-i âliyye-i nakşibendiyeden ve Maliye kalemi hulefasından Ahmed Zekeriyya Paşa torunu Zekeriyya Bey. (Si. Osm. 2/28)

1301 (1883) Tarikat-i âliyye-i mevlevîyye'den ve mektûbi-i Maliye hulefasından Arif Paşa-Zâde el-Hâc İbrahim Edhem Bey'in oğlu Ahmed Muhtar Efendi.

1305 (1887) Hassa Orduyu Hümâyunu feriki Bekir Paşa-Zâde... Gömülü, Şeyhülislâm Âşir Efendi'nin oğlu hâlen Galata kazası Mehmed Tacüddin Efendi'nin eşi, Şeyh Kemâl Efendi'nin kızı Şerife Emine Hanım. (Si. Osm. 2/47).

Kaynak: (Gezi Notu) (Hadika 1/286) (İst. Ans. 8/4338) (Öz. İst. Ca. 1/46) (E. Çelebi Seyahatnamesi, Z. Danışman Yay. 2/95) (İ.H. Danişmend, Kronoloji, 2/444) (A. Kuran, Mimar Sinan S: 308) (Si. Osm. 4/311) (T. Gökbilgin, Paşalivası S: 84-86-224-227-507) (Tuhfet'ulhattatin S: 510) (Ş. Rado, Türk Hattatları S: 65) (C. Baltacı, Osm. Medreseleri S: 562-592) (M. Meriç, Mimar Sinan, Tuhfet'ül, mimarin S: 31 ve Tezkiret'ül-ebniye S: 87. Burada, Defterdar-ı mal, diğer Mehmed Çelebi Mescidi, diye kayıtlıdır.)

DEFTERDAR MESCİDİ

Kara Süleyman Camii ve Tahta Minare Camii isimleriyle de bilinir.

Bugün mevcut değildir. Yerine apartmanlar yapılmıştır. Yeri, Tahta Minare Caddesi ile Tahta Minare Bostan Sokağı'nın birleştiği köşede ve sokağın sol tarafında idi. Kıble tarafında Servi Çıkmazı ve yan tarafında ise Bayıldım Çıkmazı bulunuyordu.

Hadikat'ül-cevâmi'de şu bilgi vardır:

"Mescid fevkanidir. Sultan II. Bayezid devrinde defterdar olan Süleyman Etendi yaptırmıştır. Bu cami şimdi Tahta Minare diye maruftur. Altındaki mâ-i leziz çeşme, çoktan beri harap olduğu için 1223 (1808) yılı ortalarında, mühür sahibi olan Alemdar Mustafa Paşa yeniden yaptırmıştır. Bitişiğinde imamlara şartlı olarak verilen evi de vardır. Süleyman Efendi İstanbul'da Üsküblü Cami'ine minber koymuştur. Mescidin mahallesi vardır."

Sicill-i Osmâni yazarı, Süleyman Efendi'nin Sultan II. Bayezid devrinde-1512) baş defterdar olduğunu kaydetmiştir. Fakat, İsmail Hami Danişmend'in "Osmanlı Tarihi Kronolojisi" adlı eserinin defterdarlar bölümünde adı yoktur.

(Alemdar Mustafa Paşa Çeşmesi bahsine bakınız.)

34 tarihli şehir rehberinde biraz ilerideki bir sokağa Kara Süleyman Tekke Sokağı adı verilmiştir ki bir alakası yoktur. Bu sokakta Şeyh Ali Efendi Tekkesi vardı.

Defterdar Mescidi 1910 tarihlerinde çok harap olduğu için yıkılmıştır.

Kaynak: (Gezi Notu) (Radika 16265) (Si. Osm. 3/78) (A. Yüksel, II. Bayezid, Y. Selim Dev. S: 243) (İst. Ans. 8/4344).

DEMİRCİLER MESCİDİ

Feshâne Caddesi'nin, Camii Kebir Caddesi ile birleştiği köşeye yakın bir yerde olup köşeden 100 adım yürüdüğünde küçük bir çıkmaz sokağın sol tarafındadır. Kapısının karşısında bugün bir benzin istasyonu vardır.

Hadikat'ül-cevâmi adlı eserde şu bilgi bulunmaktadır:

"Bâniyesi Zehra bint-i Abdullah Hâtun'dur. Kendi dahi anda medfundur. Vakfiye tarihi 952 (1545) dir. Sultan III. Selim devrinde (1992 tarihlerinde) Halvetiye meşayihinden bir kimse bir az zaman mescidde Halveti ayini icra eylemiş idi. Sonra o dahi terk etmekle hâlâ kapalı ve haraptır. Mahallesi yoktur."

Mabetin 200 sene harap ve terk edilmiş vaziyette kaldığı anlaşılıyor.

Mescid kare planlı ve muntazam kesme taştan yapılmıştır. Alt ve üst pencerelidir. Minaresi sol tarafta olup küpüne kadar yıkılmıştır. Cümle kapısı çıkmaz sokak tarafındadır. Bu kapının yanında ve cephe duvarında küçük bir çeşmesi vardır. Çatısı çökmüş olan mescidin hiçbir yerinde kitabesi yoktur.

Cadde tarafında küçük bir hazîresi vardır.

1014 (1605) tarihinde vefat eden Şah Mehmed. Lahdi'nin baş taşında kelime-i tevhid, ayaktaşında ise uzun bir kitabe yazılıdır. Silindir şahidesinde uzunlamasına bir çatlak olduğundan ve beton bir parmaklık arkasında kaldığından yazı okunamamaktadır.

Gitdi dünyâdan meded
Gül-i gülzâr olan Mehmed Şah

diye başlayan kitabenin altındaki rakam 1014 olarak okunabilmiştir. Türk edebiyatına geçmiş üç tane Mehmed Şah vardır. Fakat vefat tarihleri bununkini tutmuyor.

1174 RukiyeMonla.

Mevlevi muhibbinden ve rütbei seniyye ricalinden vüzerayı azam Hz.i kapu kethüdası Kandillili Yusuf Aziz Efendi'nin annesi olup 1268 de vefat eden Nefise Müşerref Kadın.

Biraz ileride, Hubbi Hatun Türbesi önünde, şahidesi toprağa gömülü olarak bulunan bir Mehmed Şah ve Yusuf Şah kızı Aliye Hanım'ın kabirleri vardır.

Halk rivayetine göre Demirciler Mescidi, hayır işlerinde çalışan demirci çingenelerin namaz kılmaları için yaptırılmıştır.

Kaynak: (Gezi notu) (Hadika 1/279) (T. Öz. İst. Ca. 1/47) (Si. Osm. 3/469 Aziz Yusuf Ef.) (Si. Osm. 4/109-153) (Türk Dili ve Ed. Ans. 6/219).

DÖKMECİLER CAMİİ

Yanlış olarak Düğmeciler Camii denmektedir. Mabet, Düğmeciler Caddesi ile Oluklu Bayır Sokağı'nın birleştiği yerde ve sokağın sol köşesindedir. Her iki yola açılan kapıları vardır.

Hadika'da şu bilgi vardır:

"Banisi Dökmeci-Zâde Mehmed Bakır Efendi'dir. Kendi dahi orada medfundur Anadolu Kazaskerliği'nden ayrıldıktan sonra 998 (1590) senesinde vefat etmiştir. Meşhur şair Abdülbâki Efendi'nin birinci sadareti azlinde bunlar Anadolu sadaretine getirilmiştir. Sadaret tarihi 996 cemaziyelevvelisindedir (Nisan 1588). Bir sene sonra azl olunmuştur. Mehmet Bakır Efendi'nin ayrıca iki defa İstanbul kazası vardır."

Sicilli Osmâni yazarı şu bilgiyi vermiştir:

"Dökmeci başı Hüseyin Bey'in oğludur. Çalışıp ulemâdan olmuş ve

Sokullu Mehmet Paşa'nın kızlarına muallim tayin edilmiştir. Müderris olup 987 şabanında (Eylül 1579) Edirne Kadısı oldu. 989 zilhiccesinde (Ocak 1582) İstanbul kadısı olup recebinde azl edilmiştir. 996 C.evvelinde Anadolu kazaskeri olup 997 R. evvelinin 12. günü (29 Ocak 1589) vefat etti. Âlim, kadere inanan, doğru bir zat idi.

Mabet, kare planlı olup kesme taştan yapılmıştır. Çatısı ve minberi ahşaptır. Kirpi saçaklıdır. Sağdaki minaresinin kaidesi kesmetaş, gövde ve petek kısmı ince tuğladan olup üzeri sıvalıdır. Kısa bir külahı vardır. Alt, üst 10 pencereden ışık alır.

Mabedin minberini Mehmet Bakır Efendi'nin neslinden Hüseyin Şah Efendi mütevelli iken, kendi mülkü olan bahçesini vakfa ilhak ve iki akçe kira ile başkasına kiralayıp ve bir akçe dahi usul-ı vakfdan gösterip, üç akçe vazife ile hitabet tayin eylemiştir.

Bundan evvel olunan tamirlerden başka Sultan II. Mahmud Hân'ın hareminde olan 3. hazinedarı hayır sahibi Lâlezâr Kalfa'nın himmetleriyle ve Hadika zeylini hazırlayan Ali Satı Efendi'nin şevkiyle ilk defa şadırvan yolları tamir olunarak suyu getirildi. Ve Cami-i şerif dahi yenilenip, yeni hasır döşenmiştir. Tarih 1238. (1822) Lâlezâr Kalfa beş kese kadar akçe sarf eylemiştir. Mabedin mahallesi vardır.

Cami, 1894 zelzelesinden zarar görmüş ve iki hanım tarafından tamir edilmiştir. Bunu belirten kitabe, cadde tarafında ve mabedin duvarındadır ki şudur:

Yâ Mâlik'ül-Mülk
1313 (1895)
Rahnedâr olmuş idi zelzeleden mescidimiz
Hamdüllih bu yıl oldu serapa âbâd
İde Allah derûninde kılındıkça namaz
Emine, Fâtıma Hanımlar'ın ervahı şad

Avluda Mehmet Bakır Efendi tarafından dikildiği söylenen ulu bir çınar ağacının dibinde dört musluklu bir şadırvan vardır. Üzerindeki kitabede:

İç bu mâi Zemzemi gel oku hem sen ruhuna
Abdest al Fâtıma Hanım'a her dem kıl du'â
1286 (1869)

diye yazılıdır.

Mehmet Bakır Efendi'nin sütun şeklindeki şahidesi de meşruta tarafında olup üzerinde yazı ve tarih yoktur. Hemen yanında "Mir-i Mahdum İbn-i Ebû'l-Mekârım ibn-i Seyyid Ahmed Lala medfundur. Vefat tarihi 991 (1583)

dir. Ve kardeşi Seyyid Tahir dahi anda medfundur. Vefat tarihi 975 (1567) dir."

Bundan da anlaşılacağı üzere mabet, en geç 1565 tarihinde yapılmıştır.

Avluda, etrafı alçak, taş bir duvarla çevrili açık bir türbe vardır. Yeni yazı ile:

Sahabe-i kiramdan Hz. Cabir R.A. oğlu Muhammed El-ensâri R.A. Hz.nin kabridir.

diye yazılıdır. Şahidesinde ise:

Merhum ve mağfur Mehemmed Çavuş an evlâd-ı Cabir R.A. anhü ruhi çün fatiha. Sene 1052 (1642), diye yazılıdır. Yanında iki kabir daha vardır. Şahideleri yoktur. Bunlar yukarıda adları yazılmış olan zatlara ait olmalıdır.

Hazirede birçok şahide vardır. Bazıları şunlardır:

1288 (1871) tarihinde vefat eden nakşibendiye tarikatinden Necib Paşa türbedarı Mustafa Efendi.

1234 C.ahır (Nisan 1819) Şeyh Kirpâsi Mustafa Efendi. Kabri camiin sol tarafındaki haziredediir. Tarih kısmı gömülü olan Bektaşi sikkeli Mehmed Dede.

Mabet, avlu ve duvarları ile haziresi 1970 tarihinde esaslı bir yenilemeye tabi tutulmuştur.

Semt ve mabet ismini, İstanbul'un fethinde bulunup büyük topun dökümünde çalışan dökümcübaşı ve maiyetinin, ölümlerinden sonra buraya gömülmesiyle almıştır. Kabirleri, Düğmeciler Caddesi ile Ümmi Sinan Sokağı'nın birleştiği yerdedir. Buraya sonradan bazı kimseler de gömülmüştür. Bir dökümcübaşının kabri de Yedikule Kapısı dışındadır.

Dökmeciler Camii Mimar Sinan'ın eseridir.

Kaynak: (Gezi Notu) (Si. Osm. 2/2 M. Bakır Efendi) (Hadika 1/266) (İst. Ans. 9/4805) T. Öz, İst. Ca. 1/49) (Si. Osm. 4/465 Mustafa Efendi) (M. Meriç, Mimar Sinan, Tezkiret'ül-ebniye S: 90) (A. Kuran, Mimar Sinan S: 308).(

EDİRNEKAPI MEZARLIĞI MESCİDİ

Eski Edirnekapı Mezarlığı'nda, Münzevî Kışla Caddesi üzerinde ve Lâ'lî Mustafa Efendi Çeşmesi'nin sol tarafında olup çok küçüktür. İkisi aynı çatı altındadır. Eskiden aynı yerde bir menzil namazgahı vardı.

Mabet duvarları kargir, çatısı ahşaptır. Sağdaki minaresi tuğladandır. Kitabesi yoktur. 1900 tarihlerinde yaptırılmış ve daha sonra da tamirler görmüştür.

Uzun müddetten beri kapalıdır. Bugün civarındaki mermercinin amelelerine yatakhane olmuştur.

Kapısına iki basamakla çıkılır. Kapının sol tarafında büyük bir pencere vardır Bunun altında lahit yan kapaklarını hatırlatan mermer iki taş görülmektedir. Bunlar eski namazgahın korkuluk taşlarıdır. Mihrab nişi içinde eski namazgah taşı hâlâ durmaktadır. Stalaktitli ve mihrablı olan bu taşın üzerindeki mihrab ayeti özellikle kazınmış gibidir. İzleri hâlâ görülüyor.

Mihrab karşısındaki duvar, çeşmeye ait olup üzerinde iki satır halinde hazırlanmış şu kitabe vardır:

Beni hazâ el-mekan'üş-şerif unvan el-mülk'ül-latif
Elhac Lâ'lî Mustafa Efendi, Emin-i Defter-i Hâkânî sabıka
1148 (1735)

Lâ'lî Efendi çeşmenin bânisidir. Bu kitabeden buradaki "Mekan'üş-şerifi" yani namazgahı da yaptırdığı anlaşılmaktadır.

Mihrab tarafındaki mabet duvarının iki köşesine baklava başlıklı, poligonal iki mermer sütun yerleştirilmiştir. Bunların namazgaha ait olduğu sanılmaktadır. Mabedin mihrabı tarafında da bir sofa bulunduğu buradaki harpuştalı namazgah duvarından anlaşılmaktadır.

Mescidin banisinin Mehmed Tevfik Bey olduğu rivayet edilmektedir. Tevfik Bey'in kabri, mihrab önünde olup kitabesi şudur: Hüvel Hayy/Huzur-ı Hümâyun-ı cenâb-ı mülükâne müezzinlerinden ve Musikai Hümâyun kolağalarından fenn-i musiki üstadı bî-nazirlerinden tarikat-i aliyyei Bedeviyye ricalinden olup irtihal-i dâr-ı naim eden merhum Mehmed Tevfik Bey'in ruhiçün el-fâtiha. 15 ramazan 1321 (Aralık 1903).

Kaynak: (Gezi Notu) (İst. Ans. 9/4931).

EDİRNEKAPI ŞEHİTLİĞİ MESCİDİ

Edirnekapı Şehitliği kapısının hemen yakınında ve Atatürk Caddesi'nin sol başındadır. Şehitlikleri İmar Cemiyeti tarafından 1948-49 tarihinde yaptırılmıştır.

Mabet, sekiz köşeli olup duvarları kargir, çatısı ahşaptır. Beş pencereden ışık alır. Mihrabı niş şeklindedir. Duvarları renkli kalem işleri ile süslenmiştir. Tuğla minaresi, mihrab yönünde olup mabetden ayrı olarak yapılmıştır. Meselle nazaran iri ve nisbetsizdir.

Mabedin yanında pek çok eski şahideler vardır. Bunlar Şehitlik ve Edirnekapı Caddesi açılırken toplanarak buraya getirilmiştir.

Kaynak: (İst. Ans. 9/4933).

EMİR BUHARİ TEKKESİ CAMİİ

Otakçılar civarında, Haliç Köprüsü çevre yolu yakınında, Edirnekapı Caddesi bitişiğindeki kapalı alt geçidin bulunduğu yerin çevresinde ve Münzevî Caddesi ile Değirmen Sokağı'nın birleştiği yerde idi. Bugün yalnız birkaç kabir taşı ile mermer kapı kemeri ve kapı söveleri kalmıştır. Bunların hepsi yerde, yol üzerinde ve köşedeki bir duvarın arkasındadır.

Hadikat'ül-cevâmi'de şu bilgi vardır:

"Banisi Sultan Süleyman'dır. Zaviye heyyetinde olup hücerâtı vardır. İlk defa şeyh olan Mahmud Çelebi, Emir Buhârî Şeyh Ahmed Efendi'nin damadıdır." Vefatı 938 (1531) tarihinde olup, kabri, tekkenin karşısında iken 1974 de Haliç Köprüsü çevre yolunun yapımı sırasında, Edirnekapı alt geçidi yanındaki sırt üzerine ve Edirnekapı Mezarlığı'nın bitimine nakledilmiştir. Yanında, Şeyhülislâm İbn-i Kemâl'in (Kemâl Paşa-Zâde Şemseddin Ahmed Efendi) kabri vardır. Burası etrafı taş parmaklık ile çevrili bir açık türbedir.

Cami, büyük bir ihtimalle 1525 tarihlerinde yapılmıştır.

Mahmud Çelebi'nin yerine şu kimseler şeyh olmuşlardır:

1. Menteşeli el-Hâc Hoca Halife.
2. Hoca Takiyüddin-i Ebû-Bekir-i Simâvî. Vefatı, 965 (1557) tarihindedir.
3. Hoca Sefer Efendi.
4. Şeyh Hoca Hamza Efendi.
5. Taşcı-Zâde Şeyh Mehmed Efendi.
6. Taşçı-Zâde'nin oğlu Şeyh Mustafa Efendi.
7. Şeyh Mehmed Emin Efendi. 1086 (1675) de meşihati terk etmiştir.
8. Abdülahad Nuri Efendi'nin halifesi Şeyh Feyzi Hasan Efendi. Vefatı, 2. sefer 1102 (3-Kasım-1690) tarihindedir.
9. Feyzi Hasan Efendi'nin oğlu Şeyh Mehmed Şeyhî Efendi. Vefatı, 1144 (1731) tarihindedir. Şeyhî Efendi "Şakayik-i Atayi Zeyli'ne ayrı bir zeyl yazmış ve yüz senelik ilim adamları, şeyhler, şairler, vezirler ve devlet adamlarını bu kitabında toplamıştır Kabri, minare dibinde idi.
10. Edirneli Kadiri şeyhi, Şahkadın-Zâde Şeyh Abdürrahman Efendi. Vefatı 1163 (l750) tarihindedir.
11. Oğlu bardakçı şeyh Feyzullah Efendi. Vefatı 1184 (1770) dedir.
12. Feyzullah Efendi'nin oğlu Şeyh Abdürrahman Efendi. Vefatı, 1225 (1810) tarihindedir.
13. Şeyh Feyzullah Efendi'nin 2. oğlu Şeyh Mehmed Emin Efendi. Vefatı, 1229 (1814) dedir.

14. Emir Buhârî şeyhi Hoca Seyyid Mehmed Şerâfeddin Çelebi Efendi'nin halifesi ve tekkenin ikinci banisi Şeyh Seyyid Abdülhalim Efendi. 1240 (1824) tarihinde meşihate getirilmiş ve tekke harap olduğu için 10 sene kadar kapalı kalmıştır. Vefatı, 1270 senesi R. ahırının birinci günüdür. Kabri, mermer bir sanduka şeklinde olup mabedin avlusunda idi. Üstündeki kitabe şudur:

Şah Hüseyn'in nesli pâk-i Hazret-i Pir Emir
Nâmıdır Ahmed Buhârî ınazhar-i envar-i Hakk
Ceddi pâk-i Çelebi Mahmud Şerâfeddin de hatm olub
Ol dahi encamı olmuş vasıl-ı didâr-ı Hakk
Sonra ol sâhib-i kerâmetden inabet ahz iden
İşbu dergâhın olub bâni-i sâni-i mürşidi
Eyledi nice müridi vakıf-ı esrar-ı Hakk
Gûş edenler dediler olsun Hûda'nın rahmeti
Şeyh Halim Efendi oldu âzım-i gülzâr-i Hakk
Gurre-i R 1270 (1 Ocak 1854)

16. 15.Şeyh Abdülhalim Efendi'nin halifesi şeyh vekili Seyyid Hasan Eşref Efendi. Vefatı, 5. R. evvel-1282 (29 Tem. 1865)

17. Şeyh Abdülhalim Efendi'nin oğlu Şeyh Mehmet Tâhir Efendi. Vefatı, 13 receb 1311 (20 Ocak 1894) dedir.

18. Şeyh Tâhir Efendi'nin kardeşinin oğlu Şeyh Hasan Efendi. Vefatı, şaban 1321 (Ekim 1903) tarihindedir, İsmi Hasan Basri Efendi olup kabri 2. Kozlu mezarlığında ve diğer nakiller arasındadır.

19. Tekkenin son şeyhi ise Hafız Mehmed Emin Efendi olup Nisan 1939'da vefat etti.

Ayin günü perşembe olan bir nakşibendi tekkesi idi.

Hazîrede medfun olanlardan biri de 1061 (1651) tarihinde vefat eden Ayşî Mehmed Efendi'dir. Büyük bir âlim ve ünlü bir yazar idi. Birçok eseri vardır.

Camiin karşısında ve yol aşırı yerde İbrahim Halebi'nin merkadi vardı. 956 (1549) tarihinde vefat etmiştir. 1941 tarihinden sonra Edirnekapı Sakızağacı Mezarlığı'nın ortalarına nakledilmiştir. Kabri çok bakımlıdır.

Hazîrede, Nişancı-Zâde Mehmed Efendi'nin R. evvel 1031 (Ocak 1622) tarihli şahidesi vardı. "Mir'at-i Kainat" adlı eserin sahibi olup Edirne kadısı iken vefat etti. Annesi, Emir Buhârî'nin damadı Mahmud Çelebi'nin damadı olan Şeyh Abdül-Latif Efendi'nin kızıdır.

Cami yığma taştan yapılmış olup çatısı ahşaptı. Sağ taraftaki minaresi ince tuğladan idi. Birinci Dünya Savaşı sırasında Metris Kışlası önünde ramazan topu atılırken topun parçalanması ve bu parçalardan birinin camie düşmesi ile çatı çökmüş ve bir daha yapılmamıştır. 1941 senesinde vakıfça yıktırılmıştır.

Mimar Sinan yapısı idi.

Kaynak: (Gezi Notu) (Hadika 1/297) (T. Öz, İst. Ca. 1/52) (İst. Ans. 9/5087) (M. Meriç, Mimar Sinan, Tuhfetül-Mi'marin S: 27) (M. Tâhir, Osm. 1/258 Ayşi Efendi) (İ. H. Konyalı, Mimar Sinan'ın Bütün Eserleri S: 74) (Zakir Şükrü Efendi İst. tekkeleri, Haz. Ş. Akbatu. 2/94) (A. Kuran, M. Sinan S: 76) (1256 ve 1294 tarihli, Asitanei aliyye ve bilad-ı selasede kain tekaya listeri) (Meç. Tekaya) (İst. Kültür ve Sanat Ans. Tercüman Yay. 3/1627) (Osm. 3/142 Şeyhi Mehmed Efendi) (Si. Osm. 3/183) (Ayvansarayi, Meç. Tevârih S: 254) (Si. Osm. 4/148 Nişancızade Mehmet Efendi).

EYÜP SULTAN CAMİİ

Hadikatül-cevâmi'de şu açıklama bulunmaktadır:

Tanrı'nın yardımı ile 857(1453) de Akşeınseddin birlik ve himmetiyle bu güzel şehir Fâtih Sultan Mehmed Hân tarafından feth edildi.

Bundan önce Emeviler'den Muaviye döneminde 51 (M.671) tarihinde İstanbul'un fethi için Zeyd bin Şeceret'ir-Rehâvi'nin komutanlığında bir sefer düzenlendi. Gelen gazilerle birlikte 33 sahabe vardı.

Sekiz kişinin en büyüğü ve saygıdeğeri olan Ebû Eyyub Ensâri Halid bin Zeyd bu tarihte ishalden vefat etti ve şimdiki yere defn edildi. Bu tarihten, İstanbul'un fethine gelinceye kadar 806 sene geçtikten sonra İstanbul feth edildiği sırada Akşemseddin Hz.nin kuvvet-i kudsiye ve keramet-i ünsiyeleriyle yerini tayin eyledikleri mahal, kabr-i şerifleri olmak üzere kazılıp iki kulaç kadar inildikte bir taş çıkmıştır. Taşın üzerinde:

Hazâ kabr-i Ebi Eyyub

diye yazılı idi. Derhal bir türbe yapımına başlanmış ve hitamında bir cami'i şerif dahi ilave kılınmıştır. Hâlâ Eyyub Cami'i diye meşhurdur.

Kapısı üzerindeki tarihi budur:

Çün sekizyüz altmışüç salinde bu
Cami'i Sultan Mehmed yapdı nev
Kân hazâ misl-i cennât'ün-na'im
Mecmâ'Lillah min kavm'it-takvâ

Mabet, 1458 senesinde yapılmıştır.

Daha sonra padişahlar himmetiyle nice tamirat ve termimat ile hizmetler edildi. 1136 (1724) tarihinde bütün selâtin camilerinde ramazanlarda mahyalar yapmak üzere ferman çıktığında bu camiin minarelerinin boyları kısa olduğu için ikişer şerefeli yeniden minare yapılmak ferman olunup 1136 da tamam olmuştur. Yeni minareler için bu tarih söylenmiştir:

Namâz-i pencgâhı halka i'lân
İderler İsm-i A'zamla musahmar
Saladır Şehdiyâ ehl-i Mezâka
Olub şirin edalarla muharrer
Çıkub avazı arşa didi târih
Te'âlâ şânuhu Allahu Ekber
1136(1723)

Deniz tarafındaki minare, 1238 senesi zilkadesinin 14. çarşamba günü (23 Tem. 1823) yıldırım düşmesiyle minarenin üst şerefesine kadar olan yevleri hasar gördüğünden ferman ile yenilendi. 1723 tarihindeki yenileme Nevşehirli İbrahim Paşa'nın himmetiyle olmuştur.

Fâtih'in yaptırdığı ilk cami, 1179 (Mayıs 1766) tarihindeki büyük depremde onarılmayacak kadar hasar gördüğü için şimdiki camiin yapımına başlanmıştır.

İnşaat, 1213 muharreminin 25. günü (9 Temmuz 1798) başlamış yalnız minareler bakî kalarak cami, 28 ayda tamamlanmıştır. Bina emini Uzun Hüseyin Efendi idi.

Camiin önündeki avluda, şimdiki yüksek mahallin yerinde Sinan Paşa'nın fevkâni kasrı vardı. Bunun altında da Çandarlı Halil Paşa'nın oğlu İbrahim Paşa'nın şadırvan havuzu bulunuyordu. Ayrıca avlunun iki tarafında medrese odaları bulunuyordu. Bütün bunlar camiin yeniden yapımı sırasında yıktırıldı.

Fakat dış avluda hâlâ mevcut, altlı üstlü imamlara ve türbedarlara ve mütevelliye ait dört oda yapıldı. Ve bir muvakkithâne ve padişah için mahfel-i hümâyuna yol dahi yeni icaddır. 5 C.ahır 1215 günü (24 Ekim 1800) selamlık olup Sultan III. Selim teşrif buyurup cuma namazını kılarak camiin açılışı yapıldı.

Mabet, tek büyük kubbelidir. Bunun etrafında 8 yarım kubbe ve köşelerde de 4 küçük kubbe vardır. Mihrab eyvan şeklindedir. Minberi mermerdir. Kubbe altı taş sütuna oturtulmuştur. Mihrab tarafı hariç üç tarafında galeriler vardır. Sağ ve solundaki çift şerefeli zarif minareleri Sultan III. Ahmed devri yapısıdır. Son cemaat yerinin önünde altı sütunlu ve yedi kubbeli bir revak bulunmaktadır.

Mermer cümle kapısı üzerinde, 9 sıra halinde ve iki parça olarak hazırlanmış şu kitabe vardır:

Zehi münkâd-ı emr-i gerdgâr zıll-i Rabbani
Ser-efrâz-ı cihândârân-ı asrın Şâh-ı Devrânı
Menâr-ı nur sön Sultan Selim Hân-ı bülend ikbâl
Bihin gülbank dadi eyledi pür cümle âzânî

Güzin-i hüsrevân u kıble-i şâhân-ı âmindir
Tırâz'ül-mekkiyyedir Yesrib ü Batha-yı Yezdânî

Cihanın nuhbesidir dâr-ı mülk-i saltanat darı
Ki eshab-ı kiramın oldu hâmuşgâh-ı zişâni

Hususa buk'a-i dilcû ve mensûb Ebî Eyyûb
Darîh-i Hâlid bin Zeyd-i Ensâri-i nûrânî
Odur râyetkeş-i gazv ü alemdâr-i Resûlullah
Anın darında Şehinşâh-ı kevneyn oldu mihmânı

Anınçün beyt-i pâki oklu berter arş-ı a'lâdan
Hümâyun meşhedide öyledir derk it bu tarz ânı
O medfendir tecelligâh-ı envâr-ı füyûz u sır
O bâb-ı türbenin aktabdır bî şübhe derbânî

Çu ildi Feth-i Kostantiniyye'yi Sultan Mehmed Hân
Sekizyüzle dahi elliyedinin sal ü ezmâni
O dem kabr-i Ebî Ayyûb'i kıldı Ak-şemseddîn
Kerametle bu yerde gün gibi izhâr u rahşânı

Güzareş şeş sinîn fetihden evvel Fâtih-i belde
Mezarı nezdinde olmuş zehi bu câmi'i bani
Mürûr-ı vakt ile amma olub vehn-i kavî târi
Bu demde kıldı niyyet indirâse çar erkânı

Sütununda kıyaıne kalmayub yarây-ı bâlâ gir
Rükûa kubbesi meyl-etdi buldu zaaf her yânı
Olub saf ser ü samanı cümle müsrif secde
Tahiyyâta kuûdi eylemişdi kasd-ı hitâm

Şeh-i âlem idüb bu câmi'i heb hedm esâsından
Nihâde eyledi ü üss-i nevîn bünyâd-ı ümranı
Derûn-i câmi've havlısını tevsi'ile kıldı
Buna sarf hasbeten Lillah emvâl-i ferâvânı

İlâhi defter-i amalini ol Şâh-ı devrânın
Kılub lebriz ecr it nasr ile mesrur şâdânı
Kıraat eylesün Arif bu târihi musalliler
Selim Hân yapdı a'la ma'bed-i Eyyûb Sultânı
1215 (1800)

Cümle kapısının önünde Sinan Paşa Kasrı bulunuyordu. Kasır 1798 tarihinde yıktırıldı. Yerinde, ulu bir çınar ağacının gölgesinde etrafı parmaklıklı bir set ve çimen sofa vardır. Parmaklığın dört köşesinde dört çeşmecik bulunmaktadır.

Sultan III. Selim'in tuğraları ile süslenmiş bu çeşmelere "Hacat Çeşmeleri" veya "Kısmet Çeşmeleri" adı verilir. Sofa, bu Padişah'ın esendir. Kendisi Mevlevi Tarikati'ne bağlı olduğu için, bu tarikatın simgesi olarak parmaklık üzerine mevlevî sikkeleri konmuştur.

Evliya Çelebi buradan, "Avlunun üç tarafı odalarla (medrese odaları) süslüdür. Ortasında cemâat maksuresi vardır. Bu maksure ile Eba Eyyûb kabri arasında göklere uzanmış iki çınar vardır ki cemâat gölgesinde ibadet eder" diye bahsetmektedir.

Burada bugün bir ulu çınar ağacı bulunmaktadır. Fâtih devrinden kaldığı söylenen bu iki çınardan birisi, yaşlılığı sebebiyle 1910-1915 tarihlerinde yıkılmıştır. Bir söylentiye göre de bu çimen sofa, Hz.-i Eyyûb'ın gasl edildiği yerdir. Ayak altında kalmaması için etrafı çevrilmiştir.

Evliya Çelebi camiin eski halinden şöyle bahseder:

"Bu Fâtih Sultan Mehmed Hân yapısıdır ki, sevabım Hz. Ebâ Eyyûb'e hediye eylemiştir. Bir kubbelidir. Mihrab tarafında yarım kubbesi daha vardır. Lâkin o kadar yüksek değildir. Camiin içinde sütun yoktur. Orta kubbe etrafında sağlam kemerler vardır. Mihrabı ve minberi san'atlı değildir. Hünkâr ınahfeli sağ taraftadır. İki kapılıdır. Biri sağ tarafta yan kapısı, diğeri kıble kapısıdır. Kıble kapısı üzerinde celi hat ile şu târih yazılmıştır:

Hamdü Lillah beyt-i ma'mur oldu bu

Sağ ve solda iki minaresi vardır."

Cümle kapısı önündeki iç avlunun iki kapısı vardır. Deniz tarafına açılan kapının üzerine ve iki tarafına âyet-i kerimeler yazılmıştır. Hemen yanında «Kıbrıs fâtihi Mustafa Paşa'nın türbesi bulunmaktadır. Şimdiki şadırvan avlusuna açılan ikinci kapının da iç ve dış taklarına âyetler hak edilmiştir. Yanında Beşir Ağa türbesi vardır.

Şadırvan avlusundaki şadırvan, Sultan III. Selim zamanında yapılmıştır. Bu avlunun da Çarşı Kapısı ve Musalla Kapısı adları ile anılan iki kapısı vardır. Çarşı Kapısı üzerine, iki taraflı âyetler yazılmıştır. Musalla Kapısı'nın dış yüzünde ise beş sıra halinde hazırlanmış şu kitabe vardır:

Zehi taat-ki ehl-i velâyet-kim bu beytullah
Mutâf-ı evleyâdır tâifi rehberde matbûb
Basiretmende-kerd sahasında iktihal etmek
Bakılsa farz-ı ayn olmuş ki miijgânın ider çârûb

Bulundukda kerametle münevver meşhed-i Hâlid
Ki hfilâ genc-i nakd-i rahmet-i Hakk'dır o cây-ı hûb
Kapu açmış musallına sala kılmışdı vaktinde
Cenâb-ı Hazret-i Fâtih yapub bir câmi'-i mergûb

Sevabın ana vakf-etmekle kasd-ı intisab etmiş
Anınçündür olur bu ma'bed ol devletliye mensûb
Şefâathâhhkda fi'l-i ceddin işleyüb şimdi
Şah-i âli-himem tarz-ı kadimin kıldı nev-üslûb

Civarından Rıza-pazarı dükkânlar olub katdı
Keff-i sükkânlarına sayı verdi cümle zer-i mahbûb
Büyütdü niyyet-i pâkile tathir etdi havlusun
Derûnundan Binâ-yı nâbecâyı eyleyüb meslûb

Ebü'l-Feth-i cihanın çünkü tecdid etdi asarın
O Şahı Hakk idüb gâlib adûsun eylesün mağlûb
Surûrî söyle târihin edayı farz idüb anda
Selim Hân'a du'â kıl oldu zibâ câmi'-i Eyyûb
1215 (1800)

Bu kapının sol tarafında üç pencereli muvakkithâne vardır. Bunun arkasında Hünkâr Mahfeli rampası bulunmaktadır.

(Eyüp Sultan Türbesi bahsine bakınız.)

1190 (1776) tarihinde sadrazam Derviş Mehmed Paşa Eyüp Camii'ni "tamir-i külli" eylemiştir.

Kaynak: (Ayvansarayi Vefeyât S: 90-91) (Hadika 1/243) (E. Çelebi, Z. Danışman Ter. 2/98-100) (R. Akakus, Eyyûb Sultan) (H. Bayrı, İst. Folkloru S: 27-161-168) (H. Şehsuvaroğlu, Asırlar Boyunca İst. S: 117-118-119) (T. Öz, İst. Ca. 1/53) (E. Çelebi, İst. Tarihi S: 30-33) (İnciciyan, 18. Asırda İst. S: 76-150) (Ayverdi, Fatih devri III. 348) (İst. Ans. 9/5446) (Y. Demircanlı, E. Çelebi Seyahatnamesi S: 85).

HACI ALİ RIZA PAŞA CAMİİ

Hamidiye Camii ve Cum'a Camii isimleri ile de bilinir. Cami, Râmi'de Cuma Camii Sokağı eski adı Rusçuk Yaranı Sokağı olan şimdiki Mahmudiye Sokağı'nın birleştiği yerdedir. Bu iki sokaktan başka, Şeyh Abdullah Sokağı ile Bağlar Caddesi'ne de açılan kapıları vardır.

Mabet yığma taştan olup çatısı ahşaptır. Alemine kadar kesmetaştan yapılmış olan minaresi kısa olup sağdadır. Kitabesi, yoldan görülmesi için mihrab çıkıntısı üzerine konmuştur. Kitabenin üstüne bir âyet yazılmıştır. Bunun altında yedi satır halinde hazırlanmış 14 mısralı şu manzume bulunmaktadır:

Muktedâyı ehl-i sünnet hâmii şer'-i mübin
Şem'-i mihrâb-ı hilâfet hâdim-i beyt-i Hûda

Yâ'ni Hâkân-ı bülend asar Hân Abd'ül-Hamid
Hidmet eyler şer'-i pâk-i Ahmed'e sub ü mesâ

Mabeyinci-i sânii mir Âli'nin maksadı
Pâdişâh-ı âleme aldırmadır hayr-ı du'â
İşte ez cümle biri bu ma'bed-i pâkize kim
Berk ürür revzenlerinden nûr-ı feyz-i Kibriya

Gûşe gûşe bülbülân görse tâat-gâh olur
Gülşen-i tevhiddir bu ma'bed âlem behâ
Hakk Ta'âlâ eylesün banisinin ömrün füzun
Ehl-i imân eyler gerce bunda beş vaktin eda

Söyledi Şevki cemâ'atden biri târihini
Yümn ide itdi Ali Beğ mekteb ve mescid bina
1304 (1886)

Kitabe yazarı, Hazine-i Hümâyun 3. kâtibi şâir Şevki Bey ,1321 (1903)de Üsküdar'da, Bulgurlu'daki evinde vefat etti. Kabri, Çakaldağı Mezarlığı'ndadır.

Hacı Ali Rıza Paşa, Sultan II. Abdülhamid'in meşhur başmabeyincisidir. Sultan II Abdülhamid onu, şehzade iken analığının Maçka'daki konağında tanımış ve tahta geçtiği zaman da saray odun eminliği ile hizmetine almıştır. Sonra ikinci mabeyinci ve Osman Bey'in ölümünden sonra da vezir rütbesiyle baş mabeyinci olmuştur. Sâdık, sofu ve mutaassıb bir zat idi. 1330 tarihinde vefat etmiştir. Kabri, Eyüp'te Mihrişah Valide Sultan Türbesi karşısındaki mezarlığın sağ tarafında ve harap mektep önündedir.

Taşındaki kitabesi şudur:

Vüzerâyı saltanat-ı/ seniyyeden Serkarin-i/ esbak elmerhum/ Elhac Ali Rıza/ Paşa'nın ruhi/ çün el-fâtihâ/ Sene 1330 fî 30 C.ahır (15 Haz. 1912)/ Sene 1328 fî 2 Haz.

Ayak taşı yok olmuştur.

Mabedin önünde, üzerinde su âyeti yazılı bir şadırvan vardır ki 1311 (1893) tarihlidir. Hazîresi yoktur. Yan tarafında mektebi bulunmaktadır. (Bu mektep bahsine bakınız.)

Camiin Bağlar Caddesi'ne açılan avlu kapısının yanında bir kuyu vardır Bileziğindeki tarih ve yazı silinmiştir. Yalnız "Hanımın" kelimesi okunmaktadır.

Kaynak: (Gezi Notu) (T. Öz. İst. Ca. 1/63) (İ. A. Gövsa, Meşhur adamlar 2/ 634) (İnal, Son Asır Türk Şairleri X/1795).

HACI ALİ TEKKESİ MESCİDİ

Tekkenin yeri, Düğmeciler Caddesi ve Kara Süleyman Tekke Sokağı ile çevrili oldukça geniş bir alanı kaplamaktadır. Dergâhın esas kapısı sokak üzerinde, Şeyh Evi'nin kapısı ise cadde üzerinde idi. Şeyh evine iki kanatlı, ahşap büyük bir kapıdan giriliyordu. Bu geniş ve büyük, iki katlı bina 1950'lerde mevcuttu. Buradan zikirhâneye 5-6 basamakla çıkılıyordu.

Tekkenin esas kapısının sağında, pek-harap durumda 1185 (1771) tarihli Kaymakam Mehmet Paşa Çeşmesi bulunmaktadır. (Bu çeşme bahsine bakınız.)

"Bahçe kapısından girilince, hemen karşıda bir yer katından ibaret ahşap binanın namlı bir tekke olabileceği ilk bakışta tahmin edilemez. Kapısının üstünde, tahta üzerine kabartma bu Arapça ibare bulunmaktadır:

Yâ müfettihal ebvab İftahlena hayr'el-bâb Ey kapıları açık Allah, bizim için hayır kapısını aç"

Tekke, geniş ve bakımsız bir bahçe içindedir. Bahçenin hemen ortasında, asırlar görmüş bir ulu çınar altında bir mezarlık vardır ki buradaki en eski tarihli kabir, 3 Ra 1202 (13 Aralık 1787) de vefat eden tekkenin kurucusu, eş-Şeyh el-Hâc Ali dede'ün- Nakşibendî'ye aittir. Tepelikli bir şahidesi vardır. Buradaki diğer şahideler şunlardır:

1203 cim- 17 (14 Mart 1789) Şahidesi sütun şeklinde olup tepesi dilimlere taksim edilmiştir. Eşsiz güzelliktedir. Kitabesi Arapça olup şudur; Süphan bin el-alâ ilâ Ali'ül-vehhab.

1204 (1789) El-Hâc Mustafa Efendi.

1205 şin. (Nisan 1291) Şeyh Mehmed Said Efendi.

1244 (1828) Şeyh Mehmed Ali Efendi'nin validesi, Şeyh es-Seyyid Hasan Efendi'nin halilesi Fatıma Molla Hanım.

1270 (1853) Sultan Mahmud Han'ın Sarıkçıbaşısı Enderun-ı Hümâyundan es-Seyyid Yusuf Beybaba. Tarik sikke kabartmalıdır.

1294 (1877) Mustafa Asım Efendi.

1303 (1885) Nalburlar kethüdası el-Hâc Ömer Efendi.

1314 (1896) Mehmet Ali Efendi'nin kızı.

1328 (1910) Aişe Hanım.

Tekke, ayin günü perşembe olan bir nakşibendi dergâhı olup semahanesi mescid idi. 1175 (1761) tarihlerinde yapılmıştır. Tekkenin şeyhleri şunlardır:

1. Şeyh Mehmed Nureddin-i Kâğıdı halifesi, nakşibendi şeyhi arap-Zâde el-hac Ali Efendi. Tekkenin kurucusu olup taşı naziredediir. Hacı Dede diye meşhur idi. Meşâyih-i nakşibendiye'den Kumkapılı Kâğıdı Mehmet Efendi'nin müridi idi.

2. Şeyh Ali Efendi'nin halifesi Şeyh Seyyid Hasan Hüsnü Efendi. II-R evvel 1247 (20 Ağustos 1831) de vefat etmiştir. Kabri tekke hazîresindedir.

3. Şeyh Hasan Hüsnü Efendi'nin halifesi Edirnevî Şeyh el-Hâc Mehmed Niyazi Efendi. Vefatı 1287 (1870) tarihindedir. Kabri hazîrede idi.

4. Şeyh Mehmed Niyazi Efendi'nin oğlu Şeyh Seyyid Hüseyin Hüsnü Efendi.

Vefatı 1311 (1893) şabanındadır.

5. Ünlü Ankara Valisi merhum Yahya Gâlib Kargı Bey'in babası Şeyh Ali Rıza Efendi. Kabri, Eyüp'te, Silahtar Ağa yolu üzerinde ve Şehitlik mevkiinde, Gâlib Bey'in yanındadır.

Hadika yazarı bu tekke için şunları yazmıştır:

"Tekkenin banisi Hacı Ali Efendi Hz. olup uzun yıllar şeyhlik yapmıştır. Tekkenin yapımı Sultan III. Mustafa Hân saltanatının (1757-1774) başlarında olup vefatı, Sultan I. Hamid Han saltanatının sonlarında, 1202 dedir. Tekkesinde medfundur.

Tekkenin tevhidhânesinde medfun olan Şeyh Hacı Ali Efendi'nin şeyhi Kağıdî Mehmed Efendi namında bir zat olup bunlar dahi ilk defa Şeyh Murad Efendi'den ve sonra Şeyh Niyazi'den halifelik almışlardır. Vefatı 1188 (1774) dedir. Kağıdi Mehmed Efendi Kumkapı semtinde bulunan evlerinde otururlarmış.

Şeyh Hacı Ali Efendi'nin babası Mağribi (Batılı) Abd'ürrahim Efendi'dir ki Kaşgârî Dergâhı'nın dağ tarafında medfundurlar. Hatta vefatlarını şu veçhile beyan ederler ki, Sultan Mustafa merhum bir gün tekkeye gelip, Şeyh Ali Efendi'ye görünmeyip babası Abdürrahim Efendi'yi görüp olgun kişiliğinden dolayı saraya davet etmiş. Bunlar, gitmeyeceklerini beyândan sonra hediye dahi kabul etmemişler.

Bunun üzerine avdetten sonra, iki haseki ile bir at gönderilmiş ve Abdürrahim Efendi'nin getirilmesine emr olunup, bunlar geldikte zor ile ata bindirip ve bostanlar arasına geldikte at üzerinde vefat etmiştir.

Hâlen tekkede postnişin es-Seyyid Hasan Efendi Hz.dir ki Şeyh Ali Efendi'nin halifesidir ve akrabalıkları vardır.

Tekke zamanla harab olmağla Şeyh Hasan Efendi Hz. 1238 (1822) senesinde yeniden yaptırıp ve ahşap bir zikirhâne ile alt üst iki oda ilave eylemiştir.

Kaynak: (Gezi Notu) (Zakir M. Şükrü Bey, İst. Tekkeleri, Haz. Ş. Akbatu. 2/98) (Hadika 1/266) (İst. Ans. 2/659) (Meç. Tekâya) (T. Öz, İst. Camileri, l/ 63) (Si. Osm. 3/548 Hacı Ali Efendi).

İSLAM BEY CAMİİ TEKKESİ

İslam Bey Caddesi ile İslam Bey Çeşmesi Sokağı'nın birleştiği köşede olup her iki yola açılan avlu kapıları vardır.

Hadika yazarı bu cami için şu bilgiyi veriyor:

"Sultan Süleyman'ın emirlerinden İslam Bey yaptırmıştır. Kabri de buradadır. Mahallesi vardır."

Mabet, yığma taştan olup çatısı ahşaptır. Sağ tarafındaki minaresinin kaidesi kesme taştır. Gövde ve petek kısımları çimento ile sıvanmıştır. Külahı kurşun kaplıdır. Alt pencerelerden ışık alır. Orijinal kapısı mermer kemerlidir. Kitabesi yoktur. Mihrabı stalaktitli, minberi ise ahşaptır.

İslam Bey'in kabri, mabedin kıblesi tarafındadır. İri köfeke taş, baş ve ayak şahidelerinde yazı ve tarih yoktur. Yalnız, mihrab duvarı üzerine yerleştirilmiş Bedevî sikke kabartmalı küçük bir kitabe vardır. 1342 (1922) yılında konmuş olan kitabe şudur:

Yâ-hû
Târih-i irtihâli 926
Sâhib'ül-hayrât İslâm
Bey Hazretleri'nin
Merkad-i şerifleridir.

Minare tarafındaki pencere kirişine ise .şunlar yazılmıştır:

Yapan: Kanunî Sultan Süleyman kumandanlarından Kırşehirli İslâm Bey Hz. 926(1521).

Mabet daha sonra Bedevî Âsitânesi olmuştur. Bunu belirten bedevi sikke
kabartmalı kitabe, minare tarafındaki cephe üzerindedir ki şudur:

Tarikat-i Bedevîyye meşâyihinden ârif-i billâh Eş-şeyh
Hüseyin el-Mısrî-i Ahmedi ve eş-şeyh Mehmed Aşir el-Mısrî
El-Ahmedî Efendiler Hz.nin rûh-ı şerifleri çün
Ve mumaileyhimin aba vü ecdâd ü ümmetin
Ced-ât ve evlâd ve ahfadlarından güzerân iden
Ehl-i tevhidin ervâhiçün ve hâlâ seccade
Nişin eş-şeyh Hafız İbrahim Ahmedi
Efendi'nin mahdumu Muhammed Cemâlüddin
Efendi'nin ruhları çün ve kaffe ehl-i imân
Ervah-ı kudsiyyeleri çün Allahü Te'âlâ el-fâtiha

Hazire duvarına dayalı bir taş üzerinde ise şunlar okunmaktadır:

Mâlik-i ilm-i ledün vâsıl-ı sırr-ı Nebevî
Zübdei All-ı Muhammed Seyyid Ahmed Bedevî
1041 (1631)

Bu kitabeler 1341 (1922) tarihinde yazılmıştır.

Şeyh evi ve dedegân odaları mabedin kapısı karşısında idi. Bunlar Cami Çıkmazı Sokağı üzerinde yer almıştı. 4/1 numaralı kapıdan bir avluya giriliyordu. Avlu etrafında ahşap şeyh evi ve dedegân odaları bulunuyordu.

Tekkenin son şeyhi olan İsmail Hakkı Kırmızıtaşlı (Oskay) Bey burada oturuyordu. 1976 da vefat ederek Eyüp, Bahariye Şehitlik mevkiindeki aile sofasına gömülmüştür. Babası Şeyh Hafız İbrahim Efendi'dir. Şeyh evi ve diğer müştemilat 1980 tarihinde yıktırılmıştır.

İsmail Hakkı Bey, kitabe tarafındaki kabirleri de yaptırmıştır. Fakat üzerleri siyah yağlı boya ile yazıldığından yer yer silinmiştir. Okunabilenler şunlardır:

1. Asitâne-i Bedeviyye, İslam Bey Bedevî dergâhı ve camii şeyhi ve imamı mazennei evliyadan müderris mutasavvıf siilûki imam Hüseyin... seyyid...
2. Şeyh Hafız Ahmed haremi ve Şeyh Osman Efendi.
3. Şeyh Seyyid Cemâlüddin...
4. Tamamen toprağa gömülüdür.

İsmail Hakkı Bey'in kızının verdiği bilgiye göre, Cemaleddin Efendi küçük yaşta vefat etmiş. Buradaki hazîrede de altı kabir varmış. Kapıdan birinci kabir Aşir Efendi'ye, onun yanındaki ise dört yaşında vefat eden kızı Hayrünnisa Hanım'a aitmiş.

5
7

Hazîrede, 1918 tarihinde vefat eden Şeyh Hafız İbrahim Efendi'nin eşi Nazikedâ Hanım'ın kabri vardır.

Ayin günü cuma olan bir bedevî tekkesi idi. 1890 tarihlerinde Âşir Efendi bu tekkenin şeyhi idi.

Kaynak: (Gezi Notu) (Hadika 1/265) (T. Öz. İst. Ca. 1/77).

İZZET PAŞA TEKKESİ MESCİDİ

Vezir Tekkesi Mescidi adı ile de bilinir.

Eyüp-Demirkapı Bulvarı ile Vezir Tekkesi Caddesi arasında ve uzun Vezir Tekkesi Caddesi'nin ortalarındadır.

Semahane ve şeyhlere meşruta olan iki katlı bina bugün de mevcuttur. Her ikisi de haraptır. Yığma taştan ve mihrabı dışa taşmalı olan semahane büyük bir yapıdır. Çatısı ahşaptır.

Vezir Tekkesi Caddesi'ne açılan avlu kapısından büyük bir bahçeye girilir. Sağ tarafta, kesme taştan tuğla hatıllı olarak yapılmış, tonos damlı büyük bir hazne vardır. Çeşmeleri koparılmış olup abdest mahalli imiş.

Avlu kapısının sol tarafında ve şeyh evi yanında, Ömer Efendi'nin makam türbesi varmış. Kargir olan bu türbe 50 sene evvel yıkılmış ve yalnız kabrin yeri kalmış ki, etrafı bir çitle çevrilmiştir. Bu türbenin hemen arkasında beş

kabir vardır. Bunların yalnız kaideleri mevcut olup hiçbirinin şahidesi yoktur.

Avlu kapısının karşısında şeyh evi bulunmaktadır. Arazi meyilli olduğundan şeyh evinin önünde bahçe, alt ve üst diye ikiye ayrılmakta ve alt bahçeye 8-10 basamakla inilmektedir.

Şeyh evinin arkasındaki uzun koridordan semahaneye gidilir. Semahane kapısının sağında bugün yalnız kaidesi kalmış olan minare bulunmaktadır. Fevkani ve dikdörtgen şeklinde olup sağ ve solunda üçer, mihrabı yanında ise birer penceresi vardır. Hiçbir yerinde kitabesi yoktur.

İzzet Paşa, tekkeyi sadrazamlığı sırasında yaptırıp şeyhliğini nakşibendi tarikatından Şeyh Seyyid Hacı Ömer Efendi'ye vermiştir. Minberini de kendi koymuştur. Yönetimini oğullarının en büyüğüne bırakmıştır.

Tekkenin ilk şeyhi Ömer Rızâyi Efendi 1235 (1819) tarihinde Hicaz'da vefat etmiştir. İkinci şeyh ise oğlu, Şeyh Seyid Abdülkâdir Efendi'dir. 1282 (1865) de vefat etmiştir. Kabri yukarıda yeri belirtilen türbededir.

Kendisinden sonra Kadri Efendi şeyh olmuştur. Vefat tarihi belli değildir. Tekkenin son şeyhi ise Abdullah Efendi'dir. Kabri, Bahariye Mezarlığı'nda, Şehitlik mevkiinde ve Bahariye Mevlevîhânesi Türbesi nakillerinin bulunduğu nazirenin sağ tarafındadır. Hazirenin duvarında:

Yâ Hazret-i Mevlâna yazısı vardır.

Abdullah Efendi'nin şahidesi tarikat sikkeli olup dört dilimlidir. Kabrinin etrafı parmaklıkla çevrilmiştir. Şahidesindeki kitabe ayrıca mermer bir levhaya yazılmıştır ki şudur:

Selanikli Şeyh Abdullah Efendi
Vezir Tekyesi postnişini idi
Bir cem'i gicesi ani olarak
Erci-i emr ile davet kılındı
Kabrini ziyaret iden ihvandan
Birer fatiha rica olundu
R 12 Nisan 1929/1345 ve fi 2 zilkade 1347

Ayin günü perşembe olan bir nakşibendî tekkesi idi.

1256 (1840) tarihli Âsitâne-i Âliyye'deki tekkeler listesinde Vezir Tekkesi'nin adı yoktur. Tekkenin bir veya iki defa yandığı sanılmaktadır.

Sadrazam İzzet Mehmed Paşa, Manisa'da vefat etmiştir. Muhteşem kallavili lahdi, Paşa Mezarlığı'nda iken 1940 tarihlerinde Manisa Mevlevîhânesi kapısı önüne getirilerek atılmıştır. Baş taşındaki kitabesi şudur:

Hüvel Hallak ul-bâki

Sadr-ı â'zam-ı esbak
Cennetmekân firdevs-i âşiyân
Merhum ve mağfur el-muhtac
İlâ rahmetü Rabb'ül-gafur
El-hac İzzet Mehmed Paşa
Hazretleri'nin rûh-ı şerifleriçün
El-fâtiha. Sene 1227 N fi 2 (20 Eylül 1812)

Yanında oğlu müderrisinden Mehmed İsmet Beyefendi'nin 1215 (1800) tarihli lahdi vardır. Molla sarıklıdır. Her ikisinin lahdi de yerlerdedir.

Kaynak: (Gezi Notu 1977) (Hadika 1/269) (T. Öz. İst. Ca. 1/78) (Danişmend, Osm. Kronoloji Tarihi 4/489) (Cevdet Tarihi, Sabah Gazetesi Yay. 6/ 195) (Türk Ans. 20/486) (Zakir Şükrü Bey, İst. Tekkeleri, Haz. Ş. Akbatu, 2/91) (Meç. Tekâya) (17-Haz.-1986 Manisa Gezi Notu) (İ. H. Uzunçarşılı, Anadolu Kitabeleri S: 101) (İ. Gökçen, Manisa Tarihinde Vakıflar ve Hayırlar 2/88) (Si. Osm. 3/456 İzzet Paşa).

KASIM ÇAVUŞ MESCİDİ

Mabet, Eski-Yeni Camii adı ile de anılır. Eskiyeni Caddesi ile Balıkçı Bakkal Sokağı'nın birleştiği yerde ve sokağın sol köşesindedir. Her iki yola açılan kapıları vardır.

Hadika'da şu açıklama bulunmaktadır:

"Banisi Kasım Ağa, İstanbul'un fethinde gelenlerdendir. Kendi dahi anda medfundur. Yanında biraderi Ali Çavuş dahi medfundur ki Sofular Mescidi'nin banisidir. Minberini, Kasabbaşı Ali Ağa Sultan I. Mahmud Han vaktinde koymuştur. Bitişiğinde olan mekteb müsâhib-i şeyhiyâri Mehmed Ağa nâm hayır sahibinindir.

1239 senesi zilkadesinin onüçünde meydana gelen selden mescid harab olup vakfı dahi müsaid olmadığından, sadrazam olan Galip Paşa himmetiyle tamamen yeniden yapıldı.

Mescidin mahallesi vardır.

Mescid zamanla harap olup Sadrazam Fuad Paşa tarafından yeniden tamir edilmiştir. Tarih, Ca- 1280 (Ekim 1863)."

Kare planlı mescid, 1950'den sonra Evkafça tamir edilmiştir. Bu tamir sırasında eski bütün özelliklerini kaybetmiştir. Sağ taraftaki minaresi orijinal olup kesme taştandır. Hiçbir yerinde kitabesi yoktur. Son cemaat yeri, dört mermer sütunun taşıdığı bir saçakla örtülmüştür. Çatısı ahşaptır.

Minarenin yanında, banisinin sonradan konmuş olduğu anlaşılan şahidesi üzerinde şu kitabe vardır:

Baş taşında: Yâ Hayy ve kelime-i tevhid ve fatiha 987.
Ayak taşında:

Sâhib'ül-hayrât vel-Hasenat
Kasım Çavuş Hazretleri'nin
Rûh-ı şerifine el-fâtiha
987 (1579)

diye yazılıdır. Tarih yanlıştır. Hadika yazarının Fâtih'le gelenlerden olduğunu yazdığına göre Kasım Çavuş'un 150 yaşında vefat etmiş olması lazımdır. Hüseyin Efendi bu taşı görmediği için tarihini yazmamıştır. Bu yüzdendir ki yanında biraderi Ali Çavuş medfundur, diyor. Oysa Ali Çavuş'un kabri Sofular Mescidi hazîresindedir.

Kasapbaşı Ali Ağa mescide, 1730-1754 tarihleri arasında minber koyarak, cami yapmıştır. Bugün mevcut olmayan mektebi hangi Mehmed Ağa'nın yaptırdığı belli değildir.

Camiin mihrabı önünde bir klasik çeşme vardır. Kitabesi yoktur.

Mabedin ikinci banisi olan Sadrazam Gâlib Paşa, 1245 (1829) tarihinde Balıkesir'de vefat etti. Kabri, Zağanos Paşa Camii hazîresinde ve Zağanos Paşa Türbesi'nin sol tarafındadır.

Camiin 3. banisi olan Sadrazam Keçeci-Zâde Fuad Paşa, 1285 (1869) tarihinde vefat etti. Kabri, Binbirdirek'te Uzun Şuca Camii hazîresindeki türbesindedir.

Eyüp Sultan Camii vakfından olan ve Eskiyeni Caddesi üzerinde bulunan Fâtih devri eserlerinden Eski Hamam, Sultan III. Murad zamanında ve 990 (1582) tarihinde yenilendiğinden Yeni Hamam ismi ile anılmaya başladığı için semt de, Eski-Yeni adı ile şöhret bulmuştur.

Kasım Çavuş'un sonradan konulan mezar taşı Mısrî imzalıdır. Hazîresindeki bazı şahideler şunlardır:

1166 M. 21 (Kasım 1752) Katibi sikkeli. Ser Kahvei Ağa-yı Dar'üs-sa'âdet'üş-şerife el-Hâc İbrahim Ağa.

1174 (1760) Saadetlû Ayşe Sultan vekilharcı Mustafa Ağa. Ayşe Sultan'ın Bahariye'de bir sahilsarayı vardı.

1176 (1762) Ümmü Gülsüm Hâtûn.

1248 M. 20 (Haz. 1832) Oyuncakçı İzmirî siyahi Ahmed Ağa'nın oğlu Seyyid Mehmed Efendi.

1282 (1865) Hekim Hafız Ahmed Efendi.

1283 (1866) Sultan Selim Han Hz.nin 4. Kadın Efendi'nin itbaından Hafız Ahmed Efendi'nin zevcesi Saraylı Ayşe Zerefşâ Hanım.

Sultan III. Selim'in dördüncü kadını Refet Kadın olup eşinin şehid edildiği sırada yanında idi. O sırada orada iki cariye daha vardı. Onlardan biri

olabilir. Refet Kadın'ın kabri Eyüp'te Mihrişah Valide Sultan Türbesi'ndedir.

1285 (1868) Hastalar Ağası Cihangirli Ahmed Efendi.

1320 (1902) Kasım Çavuş Camii imamı Hafız Ali Efendi'nin kızı ve eşinin kabirleri de buradadır.

Kaynak: (Gezi Notu) (Hadika 1/265) (Ayverdi, Fatih Dev. Mimarisi 3/432) (T. Öz. İst. Camileri 1/85).

KIZIL MESCİD

Mabet, Zal Paşa Caddesi ile Kızıl Değirmen Sokağı'nın birleştiği yerde ve sokağın sağ köşesindedir.

Mescid'in karşısında 978 (1571) tarihli Sokullu Mehmed Paşa Çeşmesi, bunun arkasında Afife Hâtûn Tekkesi, kuzey tarafında Cafer Paşa Medresesi ve Halvetiye Dergâhı, doğu tarafında ve Feshâne Caddesi üzerinde Vusûlî Efendi ve eşi Hubbi Hâtûn Türbeleri ile Molla Çelebi Tekkesi bulunmaktadır.

Hadika yazarı diyor ki:

"Banisi kiremitçi Süleyman Çelebi'dir ki kendi dahi orada medfundur. Vakfiyesi 938 (1531) tarihlidir. Minberini Feyzullah Nafiz Efendi'nin eşi Hace Fâtıma Hanım koymuştur.

Nafiz Efendi 1141 seferinde (Eylül 1728) Bursa'da vefat eden Sultan İmamı Şeyhülislâm Mehmed Efendi'nin oğlu olup... Rumeli kadıaskeri iken 1181 C.evvelisinin 26. günü (20 Ekim 1767) vefat etti. Eyüp'de Küçük Emir Efendi Hz.nin karşı tarafında medfundur.

Mescidin yanında bulunan mekteb Sekbanbaşı Ramazan Ağa'nın hayrıdır ki kendi dahi orada medfundur."

Mabedin duvarları iki sıra tuğla hatıllı olarak muntazam kesme taştan yapılmıştır. Çatısı ahşaptır. Sağ tarafındaki poligonal minaresi ince kırmızı tuğladan yapıldığından, mescid "Kızıl Mescid" adını almıştır. Minberi ahşaptır. İçi Sümerbank çinileri ile kaplanmıştır. Alt, üst pencerelidir. Kitabesi yoktur. Avlusundaki taş tekneyi, Yusuf Dâniş Bey 25 B 1282 (Kasım 1865) tarihinde yaptırmıştır.

Kıble tarafındaki Ramazan Ağa mektebi fevkani olup, kitabesine göre 971 1563) tarihinde ve mabetten 33 sene sonra Süleyman Çelebi'nin türbesi üzerine yapılmıştır.

Türbenin klasik topuzlu, demir şebekeli yedi penceresi vardır. İçinde altı kabir bulunmaktadır. İkisi hariç diğerlerinin şahideleri yoktur.

Mabedin naziresinde 1161 (1748) tarihinde vefat eden Defterdar-ı şıkk-i sâni Süleyman Efendi'nin şahidesi vardır.

Nafiz Efendi'nin muhteşem sarıklı lahdi bugün de mevcut olup Beybaba Sokağı üzerindedir. Yapılan aramada Fatma Hanım'ın kabri bulunamamıştır.

Hazîredeki diğer taşlar şunlardır:

1159 (1746) Tatar-Zâde İbrahim kulu.

1206 (1791) Sabıka Sadr-ı Rum Mustafa Âşir Efendi'nin torunu Emine Hanım'ın validesi Habibe Kadın.

1217 (1802) Debbağlar Kethüdası İzmiri Siyahi Mehmed Ağa.

1234 (1818) Debbağlar Kethüdası İzmiri Siyahi Mehmed Ağa'nın eşi Ayşe Hatun.

1263 (1847) Morali Hüseyin Efendi'nin oğlu Derviş Mehmed Emin Efendi. Gömülü, Şah Sultan Mektebi'nin baş halifesi Hafız Ömer Efendi.

Kaynak: (Gezi Notu) (Hadika 1/278) (Si. Osm. 3/80 Süleyman Efendi) (T. Öz, İst. Camileri 1/91).

MEHMED BEY MESCİDİ

Mabet bugün mevcut değildir. Fethi Çelebi Mahallesi'nde ve aynı ismi taşıyan cadde ile Mehmed Bey Mescidi Sokağı'nın çevrelediği bir adayı işgal ediyordu. Haliç Köprüsü çevre yolu, mescid arsası üzerinden geçtiğinden tamamen ortadan kalkmıştır.

Hadika yazarı diyor ki:

"Banisi Otakcıbaşı Hüseyin Ağa'nın kardeşidir. Otakcıbaşı'nın mescidi dahi bu civardadır. Mehmed Bey, mescidinin mihrabı önünde medfundur. Mahallesi vardır.

Bu Mehmed Bey'e Seydî Mehmed Bey derler idi. Saraydan çıkma Deli Bey denmekle maruf olan Bey, tarik-i Rıfâ'iye'den mustahlef olmağla Sultan III. Selim Hân zamanında bu mescid-i şerifi tekke yaparak mukabeleye başladıkda bu tarihi demişlerdir:

Merkezin buldur sa'r ya'ni Deli şeyh oldu
Bî şuûrân hünerver idüb anı temyiz
Didiler bir iki mecnûn delinin iclâsın
İki mısra'da iki târih san'at-âmiz
Sa'y idüb sânını tekmile iki beğlik içün
Şeydi Beğ Câmi'ine postaki serdi beğimiz
1214 (1799)

Şeyh Seydî Bey, Sultan Malımud Han saltanatının başlarında (1810) vefat etdikte mescid naziresine gömülmüştür. Yerine halifesi Derzi Şeyh postnişin

olup 1229 (1814) senesi tekkeyi tamir etdikten sonra 1234 (1819) senesi hac-i şerife gidip Mekke'de vefat etmiştir. Onun yerine halifesi Şeyh Osman Efendi postnişin olmuşdur."

Mescid sahibi Mehmed Bey ile tekke"sahibi Mehmed Bey aynı kimse değildir İlki Fâtih devri ricalindendir. Mescidini de 1460 tarihlerinde yapmıştır.

1970 tarihlerinde harap naziresi yanında 1260 (1844) tarihli Hakkı Bey Çeşmesi vardı. 1974'de sökülerek Fethi Çelebi Caddesi üzerine yeniden monte edilmiştir. Bu çeşmenin sağ tarafında ve Mehmed Bey Sokağı'nın sağ köşesinde Mehmed Bey'in kabri bulunuyordu. Biraz aşağıda camii bulunan Otakcıbaşı Fethi Çelebi'nin amcası idi.

1890 tarihlerinde Râşid Efendi tekkenin şeyhi olup âyin günü pazar idi. 1256 (1840) ve 1294 (1877) tarihli tekkeler listesinde Sa'diyye'den olduğu belirtilmiştir. Mecmuai Tekâya'da ise, Cerrahî olduğu yazılıdır. Bu mecmuadaki adı, Şeyh Ali Tekkesi'dir.

Kaynak: (Gezi Notu) (Hadika 1/289) (T. Öz. İst. Ca. 1/101) (Ayverdi, Fatih devri 3/453) (Meç. Tekaya).

MURTEZA EFENDİ TEKKESİ CAMİİ

Kaşgâri Tekkesi Camii de denir. Eyüp'ten, Piyer Loti Kahvesi'ne giden İdris Köşkü Caddesi ile Hüsam Efendi Sokağı arasında olup her iki yola açılan avlu kapıları vardır. İdris Köşkü Caddesi tarafındaki kapı civarında, sol tarafta ve set üzerinde, Türk musikisinin ünlü üstadı Zekâi Dede Efendi ve ailesinin kabirleri vardır. Buradan biraz aşağıda ise, büyük insan Mareşal Fevzi Çakmak ve ailesinin haziresi bulunmaktadır.

Hadikat'ül-cevâmi'de şu bilgi vardır:

"Banisi, kibar hacegândan ve Devlet-i Âliyye'den olup Tersane Emaneti ve sair hizmetlerde kullanılarak büyük Ruznameci'likten ayrıldıktan sonra vefat eden Yekçeşm el-Hâc Murtaza Efendi'dir. Nakşibendiye tarikatinden Kaşgârî Şeyh Abdullah Etendi evvelce Eyüb'e gelip oturur iken La'li-Zâde seyyid Abdül-Bâki Efendi bina ve ihya buyurdukları Kalenderhâne'ye şeyh yapmışlar idi. Kalenderhân Şeyhliği bekarlara meşruta olduğundan ve Şeyh Abdullah Efendi evlenmek istediğinden tekkenin şeyhliğini terk eylemiş iken Murteza Efendi rüyada memuren bu cami'i şerifi, etrafına latif hücreler yaptırıp ve Nakşibendiye'ye şart eyledikde Şeyh Abdullah Efendi ibtida bu tekkeye şeyh olmuştur.

Tekkenin yapımına 1157 (1744) tarihinde başlanmış ve bir senede bitirilmiştir. Ve banisi Murteza Efendi 1160 (1747)de vefat etmiştir. Kabri,

tekke naziresinde olup kafesî serpuşu vardır.

Camiin minberi ve avlusunda şadırvanı ve şeyhlere mahsus hanesi dahi vardır. Kapısındaki çeşmenin suyu yazın çok soğuk olur.

Vâkıf sahibi Murteza Efendi aslında nakşibendiye tarikatini Mekke-i Mükerreme'de Şeyh Ahmed Yekdest'den ahz eylemişdir. Adı geçen Şeyh Abdullah Kaşgârî, 1174 seferinin 7. günü (18 Eylül 1760) vefat edip, hattat İbrahim Tâhir Efendi:

Ekber Meşâyih

lafzını tarih demiştir. 14 sene kadar bu zaviyede şeyh olmuşdur. Ve 74 sene ömür sürmüştür. Ulemâdan ve ermişlerden olup iyi bir zat idi. Bazı beğenilmiş şiirleri vardır. Özel türbesinde medfundur.

Kendinden sonra oğlu Übeydullah Efendi Hazretleri şeyh olup on sene sonra yani 1184 (1770) senesi 45 yaşında iken vefat edip türbe içinde medfundur. Sonra tekkede imam olan İsa Efendi Hz. şeyh olup bunlar dahi 1206 seferinin sonuncu günü (30 Eylül 1791) 90 yaşında vefat etti. Vefatına birçok tarihler denmiş olup içlerinden biri şairlerden Pertev'in güzel tarihidir ki şudur:

Cenâb-ı Şeyh İsa Haceğân-ı Nakşibendiye'den
Zemânın Kutb-u aktâbi idi ol zât-ı bî hemtâ

Yetişmiş feyziyâb olmuşdı Abdullah Efendi'den
Nice canlar uyarmış ârif-i billah idi hakka

Cihan kim bî bekaadır, her konan bundan göçer elbet
Gider da'vet olundukda eğer pir eğer bernâ

Bu zât-ı bî mu'âdil dahi gitdi elden aldırdık
Mukaddes eyliye rûh-ı şerifin Hazret-i Mevlâ

Mücevher harfile levha kalem yazmış bu târihi
Ki böyle nâm vâki'oldu Pertev eyledim ihsâ

Fedâ-yı mâ-melekle mâlik-i mülk-i visal oldu
Urûc-ı asman evc-i ülyâ kıldı Şeyh İsa

1206

Kabri avludaki türbesindedir.

Cennetmekân Sultan III. Selim Hân bu türbeyi yaptırmıştır.

Bunlardan sonra Şeyh Abdullah Efendi'nin damadı Çelebi Efendi denmekle maruf Übeydullah Efendi şeyh olup iki sene sonra 63 yaşında vefat eylemiştir. Fî 1208 (1793) Bunlar dahi tekke haricinde kapıya yakın defn olunmuşdur.

Sonra el-Hâc İsmail Efendi Pir'in kölesi kahvecilik hizmetinde iken şeyh olup

dört sene sonra vefat etmiştir. R 1212 (1797)

Sonra Hz. Pir'in torunu Nidâyi es-Seyyid Abdullah Efendi 14 ay şeyh olup 22 yaşında vefat etmiştir. Fî 1213 (1798).

Bundan sonra İsa Efendi Zade Lutfullah Efendi şeyh olmuştur. Evvelce Eyüp Sultan türbedarlığına malik iken şeyh olduktan sonra o ciheti yine bu dergâhın dervişlerinden, Enderun'dan çıkma Celal Bey'e verip, şeyhinden üç sene sonra kendi gelini ile ilişki kurduğundan şeyhlikten uzaklaştırılmıştır... 1220 senesi vefat etti. Kabri tekke civarındaki mezarlıktadır.

Sonra Nidâyi Efendi'nin kardeşi es-Seyyid Mehmed Eşref Efendi şeyh olup yaşı küçük olduğundan başlangıçta Hüdâverdi Efendi vekâlet etmiştir. "Eşref Efendi 15 R. evvel 1257 (Mayıs 1841) tarihinde vefat etmiştir.

Bunun yerine Şeyh Eşref Efendi'nin oğlu olan 1248 (1832) doğumlu Mehmed Aşir Efendi şeyh olmuştur. Vefatı 20 zilhicce 1318 (Nisan 1901) tarihindedir. Kabri, Eyüp'te Kalenderhâne Caddesi üzerindeki Abdülbâki Efendi lahdinin yanındadır.

Cami tamamen ahşaptan yapılmıştır. Kesme taş minaresi sağındadır. Mihrabı dışa taşmalıdır. Kitabesi yoktur. Önünde şimdi meşruta olan şeyh evi bulunmaktadır. Hüsam Efendi Sokağı tarafındaki avlu kapısının üzerinde bir mısralı ve nakşibendî sikke kabartmalı şu yazı vardır: "Tarikat-i Âliyyei Nakşibendiyye'den Kaşgârî dergâh-ı şerifi." Kapının sağ tarafında da kitabesiz büyük hazneli bir çeşme vardır. Kapıdan uzun bir koridora girilir.

Avluda on yüzlü, kitabesiz bir şadırvan bulunmaktadır. Altı mermer sütun üzerinde bulunan kubbeli saçağın bugün yalnız kaidesi kalmıştır. Mescid yanında mermer, çıkrıklı fakat kitabesiz bir kuyu mevcuttur.

Şadırvan yanındaki sarnıcın bileziği üzerindeki yazıdan, 13 sefer 1290 (Nisan 1873) tarihinde es-Seyyid Hacı Ahmed Bican Paşa tarafından yapıldığını anlıyoruz. Buranın suyu, İdris Köşkü Caddesi üzerindeki çeşmeden akmaktadır. Çeşme hazîre duvarı üzerindedir. Kitabesi yoktur.

Ahmed Bican Paşa'nın muhteşem lahdi, Şeyh İsa Geylâni Efendilerin türbeleri ile cami arasındadır. Sürre-i Hümâyun Emiri iken 12 Şad. 1290 (11-Nisan-1873) tarihinde vefat etmiştir. Avluda Şeyh Kaşgârî Abdullah Efendi ve İsa Geylâni Efendi'lerin türbeleri bulunmaktadır. (Bu türbeler bahsine bakınız.)

Şadırvan arkasındaki bahçe duvarında şu kitabe vardır:

Beni kıl mağfiret ey bir Yezdan
Çık arş-ı azama nün Kur'an
Gelüb kabrim ziyaret iden ihvan
Ruhuma bir fatiha itsün ihsan

Bu kitabenin kime ait olduğu belli değildir.

Çarlık Rusyası'nı senelerce uğraştıran, ünlü kahraman Şeyh Şamil,

İstanbul'a geldiği zaman bu tekkeyi ziyaret etmiş, birkaç gece kalmış ve Eyüp Sultan Türbesi'ne giderek dua etmiştir.

Kaynak: (Gezi Notu) (Hadika 1/260-261) (Zakir Şükrü Efendi İst. Tekkeleri, Haz. Ş. Akbatu 2/90) (Si. Osm. 3/382 Abdullah Efendi) (Si. Osm. 2/35 Bican Ahmed Paşa).

MURTEZA EFENDİ TEKKESİ CAMİİ CİVARINDAKİ MEZARLIKTA GÖMÜLÜ OLANLAR

1) ŞEYH İSA EFENDİ TÜRBESİ ARKASI VE AVLU KAPISI DIŞINDAKİ MEZARLIK:

1771 (1757) Dışkapının hemen yanı, Merhum Sâhib'ül-hayrât/el-Hâc Murteza Efendi'nin/kethüdâsı el-Hâc Ahmed Ağa.

1178 (1764) Dört dilimli sikke, Derviş Mahmud Efendi.

1184 (1770) Güzel yazı. Afife Hâtûn.

1179 (1765) Güzel yazı. Sultan Bayezid Camii kâtibi Ahmed Efendi.

1199 (1784) Halil Hamid Paşa'nın Ser Çavşanı Enderûnî Ali Ağa.

1205 (1790) Kaşgârî Abdullah Efendi Hazretleri'nin kerime-Zâdesi Şerife Fâtıma Monla Hanım.

1206 (1791) Na'ili Mustafa Paşa kethüdası Nakşî Mehmed Emin Efendi.

1208 (1793) Dört dilimli sikke, Şah Seyyid ile İstanbul'a gelen Şah Baha'nın metalibi el-Hâc Abdullah Hoca ibn-i Nakib'ül-eşraf Mehmed Emin Hoca.

1208 receb 2 (Şubat 1794) Kutb'ül-ârifin gavs'ül-vasilin nakşibendi eş-Şeyh İsa Efendi'nin halilesi Ayşe Molla Hanım Hazretleri.

1211 R.ahir 5 (Eylül-1796) Dört dilimli sikke, Kasabbaşı-Zade Mehmed Salih Efendi. Nakşibendiyyeden idi.

1216 R. ahir 7 (Temmuz-1801) Postnişin Şeyh İsmail Efendi'nin kızı Ayşe Sıddık Molla Hanım.

1220 (1805) Tepenin düzlüğünde, minare hizasında, dört dilimli sikke, Şeyh İsa Efendi Zade Lutfullah Efendi. "Nice yıl mesned-i vâlidde" bulunmusdu. Kitabesi 10 mısralıdır.

1226 (1811) Hz. Bahaüddin Şâh-ı Nakşibendiye'den Kassabbaşı Zade Seyfullah Efendi.

1228 (1813) Kutb'ül-ârifin Şeyh Abdullah el-Kaşgârî K.S. postnişini ârif-i Billah Şeyh İsmail Efendi'nin kızı Hadice Molla Hanım.

1230 (1815) Dört dilimli sikke, Hâne-i Hassa'dan mahreç, tarikat-i Nakşibendiye'den Mehmed Sadık Ağa.

1241 Ra. 13 (Ekim 1825) Zerrin Baş,

"Bula izzet cennet-i a'lada bu Ahmed Aziz"

1246 L 23 (Nisan 1831) Şeyh Nakşibendiye'den, Boğazhisârî Saçlı Hacı

Ahmed Efendi Hazretleri'nin oğlu eşrefül-ulemâ, Sultan Ahmed Camii va'izi tarik-i Nakşibendiye'den Kasımpaşalı, es-Seyyid Ahmed Efendi (Bak, Si. Osm. 1/263)

1251 (l835) Seyyid Haşim Efendi Zade Osman Efendi.

1252 (1836) Silahdar Ali Paşa'nın biraderi Mustafa Bey'in kızı, Ayşe Hanım.

1258 (1842) Süleymaniye Cami'i kürsü şeyhi Hirâıni Ahmed Paşa Tekkesi'nin mürşidi hace eş-Şeyh el-Hâc Ali Efendi (Si. Osm. 3/567) (İst. Tekkeleri 2/ 92)

1263 (1847) Şeyh Boğazhisârî Saçlı Ahmed Efendi-Zâde Sultan Ahmed Cami'i va'izi Kasımpaşalı Şeyhi Ahmed Efendi'nin damadı Tarikat-i Nakşibendiye'den es-Seyyid Ahmed Ataullah Efendi.

1266 (l849) Hakkı Efendi.

1275 (1858) Mehmed Paşa. Fesli şahide.

1282 (1865) Lahid, Medine-i Münevvere kazası Hüseyin Hüsnü Bey'in kızı mevâliden Üryâni-Zâde el-Hâc Mustafa Reşid Efendi'nin eşi Şerife Rabia Hanım.

1282 (1865) Şam kadısı Trabzoni İsmail Hakkı Efendi (Si. Osm. 1/384)

1294 (1877) Bağdad kadısı Bursevî Üryâni-Zâde Mustafa Reşid Efendi'nin kızı ve miralay Azmi Bey'in eşi Şerife Muti Hanım.

1297 sefer 2 (Ocak 1880) Lahid, etrafı parmaklıklı, tarik sikke kabartmalı, Vüzerâyı Saltanat-ı seniyyeden Şeyh'ül-harem Cemal Paşa (Si. Osm. 2/84)

1285 (1868) Gül Baba evladından ve Dergâh-ı Âli kapıcı basılarından esbak Mısır vekili İspartavî el-Hâc Süleyman Ağa.

1288 Z (Şubat 1872) Tarik sikke kabartmalı, Rical-i Devlet-i Âliyye'den Aydın vilayeti celilesi kethüdası Hasan Tahsin Efendi.

1289 (1872) Ticaret mektubcusu el-Hâc Mehmed Emin Basri Efendi.

1292 (1875) Gerdankıran Ömer Hulusi Efendi. Etrafı demir parmaklıklıdır. (Si. Osm. 3/603)

1295 (1878) Mısır vekili Hacı Süleyman Ağa.

1303 zilhicce 2 (Eylül 1886) Meşhur Gazi Köse Mihal Bey-Zade Gazi Mahud Bey evladından ve Mir-i Mirân-ı kiramdan İhtiman mütevellisi Mahmud Nedim Paşa. Aynı sülaleden 1306 (1888) Mehmet Şazi Bey.

1300 (1882) Şeyhülislâm Hasan Hayrullah Efendi Hazretleri'nin kızı Şerife Ayşe Sıdıka Hanımefendi. Hasan Efendi Sultan Aziz'in halli için, haksız yere fetva verdiğinden 1316 (1898) de Taif zindanında ölmüştür. İlahî adalet her zaman yerini bulacaktır. Kabir avlu kapısı sağındadır.

1304 muharrem 25 (Ekim 1886) Bican Paşa damadı, Niyazi Paşa-Zâde Bâb-ı Âli tercüme kaleminde çalışan Rıza Bey.

1306-şevval-20 (Haz. 1889) Vakıf ve bâni-i câmi'-i şerif Cemâlüddin, Aya-sofyai kebir cami'i cum'a şeyhi Boyabadî el-Hâc Hafız Ali Şükrü Efendi.

1936 Son elli senelik harplerin hepsine katılan General Gâlib Ersu. Doğumu 1860.

Şeyh Lûtfullah Efendi'nin sikkeli sahidesindeki kitabesi şudur:

Şeyh İsâ-Zâde Lûtfullah Efendi nice sal/ Mesned-i Vâlid'de meşgul idi feyz-i şâmle/ Rehvân-ı Hakk'ı irşâde idüb sa'y-ı beliğ/ Hal olmakda bahş idi nice kalb kalbe/ Nagihâni âlem-i candan nidayı ercii/ Semi' rûh-ı pür fütuhuna olunca vasıla/ Didi lebbeyk icabet göçdü nefs-i ifna/ Ola Yâ-Rabb ni'met-i lutf-ı cezile na'il/ Kudsiyan-ı haine pür tahrir ildiler târihini/ Rûh-ı sırr veş oldu Lûtfullah Efendi vecd ile. 1220

2) AVLU KAPISI İLE ŞEYH ABDULLAH KAŞGÂRÎ EFENDİ TÜRBESİ ARASINDAKİ HAZÎRE:

1160 15 N (20 Eylül 1747) Hüvel Hallak'ül-Bâki/ Sâhib'ülhayrât/ Ve'l-hasenât Sabıka/ Ruznamcei evvel Merhum/ El-hac Murteza Efendi /Ruhi çün el-fâtiha. Sene 15 N 1160

Şahidesi kafesi destarlıdır. Muhteşem lahdi çiçek ve rozet kabartmaları ile süslüdür.

1165 (1752) Murteza Efendi'nin oğlu Mehmed Sa'id Efendi. Lahdi kafesi destarlıdır.

1208 (1793) Abdullah Efendi Türbesi duvarının hemen dibinde, dört dilimli sikke. On mısralı kitabesi vardır ki şair Ni'met Efendi'nin manzumesidir. Tarih beyti şudur:

Bir güzel nakş olunub yazdı ehibbâ târih
Rûh-ı Seyyid Çelebi vâsıl-ı huld-i Baki
1208

Seyyid Çelebi denmekle maruf Şeyh Übeydullah Efendi.

1212 (1797) Bu dergâhın postnişini İsmail Efendi.

1171 B 12 (Mart 1758) Muhteşem lahid, Sâhib'ül-hayrât el-Hâc Murteza Efendi'nin eşi Fetâ Hâtûn.

1273 (1856) Lahid, Mehmed Nazif Beyefendi. (Si. Osm. 4/565)

1277 (1860) Teşrifatı Divân-ı hümâyun Nazif Bey'in kızı ve Dar'üş-şurâyı askeri tahrirat odası hülefâsından Abdülkerim Bey'in eşi Nevber Hanım.

1290 (1873) Sadr-ı esbak Mustafa Naili Paşa-Zâde, Rumeli Beylerbeyi payeli Hasan Hüsnü Paşa (Si. Osm. 4/480 Naili Paşa.)

1295 (1878) Teşrifatı Nazif Bey'in eşi Ayşe İffet Hanım.

3) AVLU KAPISI ALTINDAKİ YOLDA VE ÇEŞMENİN KARŞISINDAKİ MEZARLIK:

1202 (1787) Abdi Paşa yeğeni Halil Bey'in eşi Hadice Hâtûn.

1282 Ra 12 (Ağus. 1865) Yâ Hazreti Mevlâna/Şeyh'ül-hattatin/ Enderun-ı Hümâyun ta'lik hocası es-seyyid Mehmed Bahir Efendi (İnal, Son Hattatlar S: 516).

1325 (Mayıs 1907) Mustafa Paşa.

1255 (1839) Rical-i Devlet-i Âliyye'den Divân-ı De'avi Nazırı Eyyüb Nâşid Beyefendi. (Si. Osm. 4/532)

1334 (1915) El-Hâc Mustafa Paşa'nın eşi Hace Emine Hanım.

MUSA ÇAVUŞ MESCİDİ

Mescid, Düğmeciler Caddesi üzerinde. Bıçakçı Eyüb Sokağı karşısında ve Ahmet Dede Sokağı'nın sol köşesinden biraz ileridedir. Mescidin arsası ve haziresi mevcuttur. Şeyhlere meşruta ahşap tek katlı harap bina 1982 senesinde yıktırılmıştır.

Hadika yazarı diyor ki

Kırkık Hamam civarındaki Musa Çavuş Mescidi'nin bu değildir. Sa'diyye tarikatinden es-Şeyh el-Hâc Mustafa Efendi ki Kirpâsi şöhretiyle maruf ve hoca Neş'et Efendi'nin akrabasından ve yoksulluğun ızdırabına katlanan bir zat olup. Sultan III. Selim devrinden 1234 (1818) senesine gelinceye kadar Sa'diyye âyinini mescidde cumaertesi günleri icra edip aynı senenin C.ahiresinin 8. cumartesi günü vefat ettikte, Dökmeciler Cami mezarlığına defn olundu. (4 Nisan 1819).

Kendinden sonra hulefasından sıvacı Şeyh Sadık dahi mescidde biraz zaman zikir ve tevhit edip o dahi çok fukara olduğundan, 1237 tarihi zilhiccesinde (Ağus. 1822) vefat etmekle mescid muattal o harap kalmıştır.

Civarında bulunan Kırkık hamamı, Mehmed Kethüda vakfından olup lakin harap olarak tamamen yıkılmıştır.

Kirpâsi Mustafa Efendi Otakçılar'da Şeyh Emin Efendi'nin hülefâsından olup, Şeyh Emin Efendi dahi Sultan III. Selim devri ortalarında (takriben 1799) vefat edip Otakçılar'a defn olunup, sonra tekkesi bostan olmağla mezarı kayboldukta Kirpâsi gayretiyle meydana çıkarılmıştır. Mahallesi vardır."

Mescid sahibi Musa Çavuş, Dergâh-ı Âli çavuşlarından olup bugün Romanya topraklarında bulunan İbrail Kalesi'ne Mihal Voyvoda hücumunda, birkaç bin gazi ile Tuna Nehri'ni buz üzerinden geçerek İbrail'in yardımına koşmuş ve bin düşman askerini öldürerek harbi kazanmış bir yiğit Gazi idi. İbrail Kalesi ve şehri, 19 R.ahır 1003 (1 Ocak 1595) tarihinde Eflak ordusu kumandanı Macar generali Albert Kiraly (Mihal) tarafından yakılmış ve müslüman ahali hunharca katledilmişti. Beş gün sonra Silistre sancak beyi

Mustafa Bey, karşı taarruza geçerek Eflak askerlerinin birçoğunu kılıçtan geçirmiştir. Musa Çavuş, Mustafa Bey'in emrindeki çavuşlardan biri idi.

Mescid'in önündeki küçük hazîrede şu zevat gömülüdür:

1268 Ca. 21 (13 Mart 1852) Sikke kabartmalı, Hüvel-Hallak'ül-Bâki/Tarik-i Rıfâ'iyye'den Musa Çavuş Dergâhı şeyhi/ Merhum el-Hâc İbrahim/ Efendi'nin ruhuna el-fâtiha.

1282 şaban 15 (3 Ocak 1866) Tarik sikke kabartmalıdır. Hattı nefistir. Kitabesinin üzerinde karşılıklı Yâ-Hû yazısı görülmektedir. Kitabe şudur: Yâ-Hû/ Hz. Hâlid R.A. Anh/ Câmi'i şerifi hatibi âşık-ı/ Zemân tâlib-i esrâr-ı hacegân/ Tarik-i mukim-i Nakşibend es-Seyyid/ Eş-Şeyh Hafız Ahmed Efendi'nin / Ruhi çün el-fâtiha.

Halk arasında Ahmed Dede diye ünlüdür. Fakat civarda bir Ahmed Dede daha vardır.

Hazîrede ayrıca birkaç kırık ve toprağa gömülü şahide de vardır.

Bu hazîrenin karşısında ve Düğmeciler Caddesi üzerinde tekkenin diğer hazîresi bulunmaktadır. Burada ondan fazla taş vardır. Etrafı alçak bir duvarla çevrilmiştir. En eski tarihlisi 18 yaşında vefat eden;

"Rabia bint-i Hafız Mehmed bin Şeyh Nâsuh Efendi"ye ait olup 1084 (1673) tarihlidir. Kitabesi aynen şudur: Merhum ve mağfur/ Rabia bint-i Hafız Mehmed/ Bin Şeyh Nâsuh onsekiz/ yaşında matûnen vefat/eyledi ruhi çün fatiha/ 25 C.ahır 1084.

Yanında, Kazan muhacirlerinden attar Mehmed Ali Ağa'nın 1318 (1900) tarihli şahidesi ile bu aileye ait bazı taşlar vardır.

Hazirenin arkasındaki büyük bostana apartmanlar yapılmaktadır. Birinci hazîrede ayrıca:

1291 L 24 (4 Aralık 1874) de vefat eden, Musa Çavuş Dergâhı Şeyhi Mehmed Behaüddin Efendi'nin kerimesi Fatıma Tal'at Hanım'ın, Behaüddin Efendinin diğer kızı Hadice Saffet Hanım'ın şahideleri bulunmaktadır.

Şeyh evinin karşısında tuğla hatıllı olarak, kesme taştan yapılmış bir su haznesi vardır. İhtimal Kırkık Hamamı'nın ve mescidin abdest suyu bu hazneden temin ediliyordu. Ayrıca Ahmed Dede Sokağı'nın sol köşesinde kitabesi/ klasik bir çeşme bulunmaktadır.

Kirpas adı ile bilinen bir nev'i kumaş dokuduğu için bu lakabla anılan Şeyh Mustafa Efendi'nin şahidesi bugün de mevcut olup, Düğmeciler Camii'nin sol «Dalındaki hazîrede ve cami duvarının hemen önünde, yüzü camiye dönük olarak durmaktadır.

Kitabesi şudur: Külli nefs-i zaikat'ül-mevt/Kırkık Hamamı'nda tarik-i/ Sa'diyye'den merhum ve mağfur/ El-muhtac ilâ rahmet'ür-Rabb'ül-gafur/ El-Hâc şeyh es-Seyyid Mustafa/ Efendi'nin ruhi-çün el-fâtiha. 1234 Ca.gurre (26 Şubat 1819).

Bu durumda Hadika'daki tarihin yanlış olduğu anlaşılmaktadır.

Mescid, yapımından takriben 225 sene sonra tekke haline getirilmiştir. İlk kurulduğu zaman sa'diyye dergâhı idi. Sonra rıfa'i ve daha sonra da nakşibendi oldu. Ayin günü pazar idi.

Sıvacı Şeyh Sadık Efendi'den sonra, Yazıcı İbrahim Efendi şeyh olmuştur. Rıfâ'iye Şeyhi idi. Şahidesi hazîrededir. Bunun yerine Nakşibendiye'den Ahmed Efendi geçmiştir. Bunun da taşı hazîrededir. Yerine oğlu Mehmed Behâüddin Efendi şeyh olmuştur. Vefatı 18 muharrem 1300 (29 Kasım 1882) tarihindedir. Taşına rastlanmadı.

Tekkenin son şeyhi Şeyh Hafız Ahmed Efendi'nin ikinci oğlu Mehmed Celalüddin Efendi'dir. Kendi aynı zamanda Eyüp Camii hatibi idi. Vefat tarihi belli değildir.

Kaynak: (Gezi Notu) (Hadika 1/268) (T. Öz. İst. Camileri 1/108) (Si. Osm. 4/521 Musa Çavuş) (Danişmend, Kronoloji 3/139) (Danışman Naima Tarihi l/ 117) (İst. Ans. 9/4803) (Meç. Tekâya) (M. Larus 7/333 Kirpas) (Si. Osm. 4/465 Mustafa Efendi Kirpas) (İst. Ans. 5/2746 Bıçakçı Eyüp Çık.)

MUSTAFA PAŞA TEKKESİ CAMİİ

Edirnekapı dışında, Fethi Çelebi Caddesi ile Otakcıbaşı Sokağı'nın birleştiği yerde ve sokağın sol köşesindedir. Eskiden Eminönü-Edirnekapı-Eyüp yolunu takip eden otobüsler bu camiin önünden geçerlerdi. 1974 de çevre yolunun yapımı ile kör bir sokakta kalmıştır.

Hadikat'ül-cevâmi'de şu bilgi vardır:

"Banisi Mustafa Paşa, 3. sadaretinde Midilli'ye sürülmüş ve orada katl olunmuştur. Orada medfundur. Vefat tarihi 1178 (1765) dir.

Şadırvan ve etrafında hücreler ve matbah ve sair levazım zaviye ile şeyhlere meşrut hanesi dahi vardır. Vakıfın müderrisinden bir oğlu örf destarlı olarak orada medfundur ki babası ile aynı ayda vefat etmiştir.

İstanbul'da Havuzlu Cami denmekle ma'ruf mescidi yaptıran Lala Hüseyin Paşa bu zaviyenin bitişiğinde bulunan çeşmenin yanında medfundur.

Bu çeşme ve yanında, köşede bulunan sebil İstanbul'da Halıcılar Köşkü'nde mescid sahibi Molla Şeref Efendi'nindir.

Mustafa Paşa Tekkesi'nin yeri, aslında Hâşimi biraderi Ali Efendi'nin bahçesi olup, satın alınarak bir camii şerif ve nakşibendi'ye fukarasına şart olarak büyük bir tekke yapılması için 1166 cemaziyelevvelisinin yedinci günü (12 Mart 1753) kazılmaya başlanmış ve 107 gün sonra bina tamamlanmakla Şeyh Murad-Zâde Ali Efendi'ye tevcih olunmuştur. Mustafa Paşa, yangınlar sebebiyle harab olmuş bazı mescidlerin dahi yenilenmesine himmet sarf etmiştir."

Ayin günü perşembe olan bir nakşibendi tekkesi idi. Paşa Tekkesi adı ile de bilinir. Şeyh Ali Efendi'nin 1169 (1755) tarihindeki vefatından sonra şu kimseler şeyh olmuşlardır:

2. Şeyh seyyid Ahmed Efendi. Vefatı, 1188 (1774)

3. Şeyh el-Hâc Mehmed Efendi. Vefatı, 1216 (1801)

4. Hoca Ahmed Hüdâverdi Efendi. Kastamonili Şeyh el-Hâc İbrahim Efendi'nin halifesidir. Vefatı 4 muharrem 1225 (9 Şubat 1810) tarihindedir. Kabri, cami mihrabı önündeki açık türbededir. Kutb diye meşhur idi.

5. Hoca Hüdâverdi'nin halifesi Şeyh el-Hâc seyyid Mahmud Efendi. Vefatı, 3 sefer 1227 (18 Ocak 1812) tarihinde olup kabri şeyhinin yanındadır. Şahideleri yokolmuştur.

6. Hoca Hüdâverdi'nin halifesi Şeyh Veliyüddin Dede Efendi. Vefatı, 1236 (1820) tarihindedir.

7. Hoca Hüdâverdi Efendi'nin halifesi Silistreli Şeyh Mustafa Efendi. Vefatı 15-receb-1248 (8-Aralık-İ832) tarihindedir.

8. Silistreli Şeyh Mustafa Efendi'nin oğlu Şeyh Seyyid Ahmed Efendi. Vefatı, 3 muharrem 1265 (29 Kasım 1848) dedir.

9. Silistreli'nin ikinci oğlu Şeyh Mehmed Yahya Efendi. Vefatı, 25 muharrem 1297 (8 Ocak 1880) dedir. Sicill-i Osmâni bunu 1291 olarak göstermiştir.

10. Şeyh Yahya Efendi. Vefatı, 27 C.evvel 1315 (24 Ekim 1897) tarihinde olup kabri, cami yanındadır.

11. Şeyh Mehmed Efendi. Son şeyhtir.

Son şeyhten başka, diğerlerinin kabirleri Sicill-i Osmâni'ye göre, camiin hazîresinde imiş. Yaptığım aramada tesbit ettiklerimi belirttim. Diğer taşlar, ya yok olmuştur veya toprağa gömülmüştür.

Kare planlı mabet, bir sıra kesmetaş, iki sıra tuğladan yapılmıştır. Alt üst pencerelidir. Dışa taşmalı mihrabı beş yüzlüdür. Üzeri yarım kubbe ile örtülmüştür. Köşe tromplarından mabedin kubbeli olduğu anlaşılmaktadır. 1894 tarihindeki büyük depremde kubbesi çökmüş ve mabet harabolmuş ve bir daha da yapılmamıştır. Önündeki kubbeli ve sütunlu son cemaat yerinden de eser yoktur.

Sağdaki minaresinin kaidesi de aynı şekilde yapılmış olup üst kısımları ince tuğladandır. Taş merdivenlerin başlan dışarı çıkarılarak minareye hoş bir görünüm verilmiştir. Şerefesi ve petek kısmı yıkılmıştır.

Camiin sol tarafında şadırvan avlusu bulunmaktadır. Fakat şadırvan mevcut değildir. Etrafındaki dedeğan odaları bugün de mevcuttur. Avluya Fethi Çelebi Caddesi'ne açılan, ince tuğla kemerli, tonos kubbeli bir kapıdan girilmektedir. Avluyu üç taraftan sarmış olan odaların klasik demirli pencereleri vardır. Kapının solunda ve odaların köşesinde üç yüzlü üzeri kubbeli yüksek bir bölme bulunmaktadır. Medrese odaları tarzında inşa

olunmuş bu odaların kubbeli olduğu ve ön tarafında da bir revakı bulunduğu sanılmaktadır.

Şadırvan avlusunda ve cami yanında şu kabirler vardır:

1246 şad. 25 (Ağus. 1830) El-Hâc Mehmed Sa'dullah Efendi. Hazine-i Hümâyun kethüdâlığından mahreç idi.

1300 (1882) Nakşibendi fukarasından eş-şeyh İsmail Efendi'nin eşi Fâtımat'üz-Zehra Hanım.

1315 (1897) Sadat-ı Nakşibendiyye'den Bâlâ/ Dergâhı Şerifi şeyhi es-Seyyid/ Şeyh Ali Efendi Hz.nin/ Ekâbir hülefâsından ve bu hankâh-ı/Feyz-i penâh-ı âlide seccede nişin-i /İrşâd iken intikal-i âlem-i Cemâl/ İden hâdim'ül-fukârâ/ ... Bosnevî eş-Şeyh/El-Hâc Yahya Efendi.

1325 (1907) Şeyh Yahya Efendi'nin kızı, tüfekciyan-ı Hz. Şehriyâriden Aziz Bey'in eşi Dervişe Fatıma Hanım. D. 1305

Camiin ön avlusunda Şeyhülislam Mehmed Arif Efendi'nin mermer açık türbesi vardır. 1275 (1858)de vefat etti. (Bu türbe bahsine bakınız.)

Mehmed Arif Efendi Türbesi'nin sol tarafındaki hazîrede gömülü olanlar şunlardır:

Camiin banisi Mustafa Paşa'nın hatırasına konmuş köfeke bir taş, yazıları çok silinmiştir.

"Sahib'ül-Hayrât ve'l-hasenat Mustafa Paşa"

sözcüğü güçlükle okunabilmektedir.

1179 şad. 4 (23 Tem. 1765) Lahid ve molla sarıklı, Mustafa Paşa'nın mir-i zişânı Mehmed Bey.

1194 zilhicce 26 (23 Aralık 1780) Sadrazam Mustafa Paşa'nın baş kadını Tuba Hanım.

1202 (1787) Sudur-ı azamdan Sıdkı-Zâde Rıfat Bey'in kızı Atike Kaniye Hanım.

1212 (1797) Kâtibi sikkeli lahid, Sâhib'ül-hayrât ve'l-hasenet

Sadrazam Mustafa Paşa-Zâde Silahdar Ağası ve mir âlem-i Şehriyâri Musa Râtıb Beyefendi.

1220 N 15 (Aralık 1805) Silahşor-i Hz. şehriyari İbrahim Bey.

1271 (1854) Tarikat-i Âliyye-i Nakşibendiye hülefâsından el-Hâc Ali Fevzi Efendi.

1317 (1899) Sirozlu İbrahim Paşa burada gömülüdür. Aynen böyle yazılıdır. Aynı kabirde, Ali Tevfik Paşa oğlu Ali Nazmi Bey gömülüdür. (Si. Osm. 2/55 Tevfik Ali Paşa)

1321 R.evvel (Haz. 1903) Mevlevi Abdullah Celalüddin Paşa'nın kabridir. Doğumu: 1263 (1847) Böyle yazılmıştır.

Şeyhülislâm Arif Efendi'nin açık türbesi arkasında etrafı mermer set

duvarlı bir sofa vardır. Burada dört kabir bulunmaktadır. Şahideleri yok olmuştur. Vaktiyle açık türbe olmalıdır.

Bunun sağ tarafındaki hazîre pek perişan durumdadır. Burada Havuzlu Cami banisi Lala Hüseyin Paşa'nın lahdi bulunmaktadır. Hadika yazarının bahsettiği sebil ve çeşmeden eser kalmamıştır. Hazîrede 1089 (1679) tarihli bir lahid vardır, bu 23 yaşında vefat eden Abdurrahman'a aittir.

Camiin arka tarafında, iki basamakla çıkılan avluda bir demir şebeke içinde, 4 M 1225 (9 Şubat 1810) da vefat eden "Sadat-ı tarikat-i âliyye-i Nakşibendiyye'den kutb'ül:ârifin gavs ül-vasilin Ahmed Efendi'nin," ve yanında Şeyh Mahmud Efendi'nin şahidesi olmayan kabri vardır.

Camiin banisi Mustafa Paşa, Çorlulu'dur. Baş Emir ahurluktan birdenbire sadrazam olmuştur. Köse, Bahir (Güzel-Parlak) lakabları ile ünlüdür. Şiirleri vardır. Gedikpaşa'da yanan Halıcı Hasan Mescidi'ni yaptırdı ve Yeraltı Camii'ndeki üç kabri meydana çıkarmak suretiyle buradaki camii tesis etti. Bahçe kapısı civarında, Kireç İskelesi'nde bulunan mescide minber koydu. İstanbul içinde, Topçular'da çeşmeleri vardır.

Mustafa Paşa üç defa sadrazam olmuş ve sonuncu sadaretinden azlinde 27 Nisan 1765 tarihinde Midilli Adası'nda idam edilmiştir. Kesik başı, şeyhülislâm Arif Efendi açık türbesinin solundaki set üzerine defnedilmiştir. Ayvansarayi, başının Midilli'ye gönderilerek cesedinin yanına gömüldüğünü söylüyor. (l)

1188 R. (Haz. 1774) de vefat eden Mustafa Paşa zaviyesinde seccade-nişin-i irşad olan Şeyh Ahmed Efendi'nin kabri, tekkenin karşısında ve yol aşırı yerdeki mezarlıktadır. Hamzavi taşı kırık olarak yerdedir. Pehle taşı mevcuttur. Yanında 1216 da vefat eden Şeyh el-Hâc Mehmed Efendi'nin şahidesi bulunmaktadır.

---

(1) Mustafa Paşa'nın babası Sufi Abdurrahman Paşa 1127 (1715) tarihinde İstamköy adasında idam edildi. Başının kabri, Üsküdar'da 9. adada ve Gündoğumu Caddesi üzerindedir. (Si. Osm. 3/318)

Kaynak: (Gezi Notu) (Hadika 1/290) (Ayvansarayi, Vefeyât S: 74) (T. Öz. İst. Camileri 1/109) (Şem'dâni-Zâde Tarihi, Haz. M. Aktepe II. A.S.: 74-75) (M. Larus 2/70 Bahir Mustafa Paşa) (Türk Ans. 5/62) (İ. Tanışık, İst. Çeşmeleri l/ 146) (Si. Osm. 1/280 Ahmed Hüdaverdi) (Zakir Şükrü Efendi İst. Tekkeleri, Haz. Ş. Akbatu 2/93) (Si. Osm. 4/440 Mustafa Paşa) (Danişmend, Kronoloji 4/ 480-481-482). (Si. Osm. 4/471 Mustafa Efendi).

MÜZEVVİR MESCİDİ

Süleyman Subaşı Mescidi, Münzevi Mescidi ve Karcı Süleyman Mescidi

adları ile de bilinir.

Eyüp Nişancalar'da ve Süleyman Subaşı Türbesi Sokağı ile Münzevi Caddesinin birleştiği yerde ve sokağın sağ köşesindedir.

Hadika yazarı diyor ki:

"Banisi Müzevvir Süleyman Sûbaşı'dır. Kendi dahi civarında medfundur. Ve Ekseriya mescitlerin avlusunda olan oturak tahtası tabir olunan ayak tahtası ilk defa bu mescidin banisinin icadıdır. Mahallesi vardır."

Mabet, Mimar Sinan yapısı olup duvarları taş, çatısı ahşaptır. Sağdaki minaresi küçüktür. İki sokağın birleştiği yerde banisinin şahidesi bulunmaktadır.

Vakıf defterine göre, Süleyman Subaşı bin Abdullah'ın 952 seferinin evailinde (Nisan 1545) vaki olmuş Hasan'ül-Kassâm imzasıyla bir vakfiyesi vardır.

Hadika yazarı, Kirazlı Mescid bahsinde Süleyman Subaşı için Karcıbaşı olmuştur demekte ve kabrinin Eyüp'te diğer mescidinde olduğu ve Müzevvir Sûbaşı'nın da bu Süleyman Subaşı olduğunu belirtmektedir.

Süleyman Sûbaşı'nın Müzevvir Mescidi'nden başka, Mimar Sinan yapısı, Unkapanı Köprüsü başında olup bugün mevcut olmayan camii ile, Kirazlı Mescid ismiyle anılan iki mabedi daha vardı. Bunlardan başka, Mimar Sinan yapısı bir de medresesi bulunuyordu. Medrese, Kirazlı Mescid'in kuzeyinde, şimdi bahçe olarak kullanılan arsada idi. 19. Asırda İstanbul haritasında gösterilmiştir. 1914 de harap fakat ayakta idi.

Süleyman Sûbaşı'nın dikdörtgen şeklindeki köfeke şahidesi üzerinde girift bir kitabesi vardır ki şudur:

Şehr Emini çok vakt gah eyledi pirâne ser
Kabrine ide anın nevi cinânden rahi
Fevt-i târih içün Abdi dai eyledi
Adn ide Allah Süleyman'a makamı kâhe
1097 (1680)

Bu taş sonradan konulmuş olmalıdır.

Mehmet Ziya Bey, İstanbul ve Boğaziçi adlı eserinde ise şunları yazıyor:

"Süleyman Subaşı, Unkapanı'nda, Atlamataşı karşısında, dörtyol ağzında yaptırdığı, kız ve erkek Süleyman Subaşı Mektebi'ne bitişik etrafı duvarla çevrilmiş, pencereli hazîrede ve Kapani Mehmed Efendi'nin sağ tarafında medfundur.

Mezar taşında: Unkapanı Camii şerifinin ve Atlamataşı Mektebi'nin banisi merhum Subaşı Süleyman Efendi'nin kabr-i şerifidir. Ruhuna fatiha, diye yazılıdır. Taşı yenidir. Eskisi dikdörtgen şeklinde kısmen kırık, küçük, basit bir taştır. Üzerinde yalnız kelime-i tevhid yazılıdır."

Müzevvir Mescidi'nin kitabesi ve hazîresi yoktur. Mabedin kıblesi yönünde ye cadde üzerinde Süleyman Sûbaşı'nın klasik, kitabesiz bir çeşmesi vardır. Üzerinde görülmeye değer ve İstanbul çeşmelerinde bir eşi dahi olmayan bir selsebil vardır.

Biraz ileride de, halkın Müzevvir Kardeşler dediği bir açık türbe bulunmaktadır.

Kaynak: (Gezi notu) (Hadika 1/183-238-294-295) (A. Kuran, Mimar Sinan S: 301-317-351) (İst. Vakıfları Tahrir Def. S: 224 vakıf No. 1315) (T. Öz. İst. Camileri 1/107) (İ. Erzi, Camilerimiz Ans. l 1/12-136 Tercüman Yay.) (Tezki-ret'ül-Mimarin S: 29-31) (Tezkiret'ül-ebniye S: 76-91. M. Meriç, Mimar Sinan) (M. Ziya, İst. ve Boğaziçi, S: 333) (Hammer Tarihi C: 18) (M. Kütükoğlu, İst. Medreseleri, Tarih Ens. Der. Sayı: 7-8 S: 377) (S.Ünver, Mutlu Askerler S: 64) (Si. Osm. 3/66 Süleyman Subaşı).

NİŞANCILAR CAMİİ

Nişancı Mustafa Paşa Camii de denir. Eyüp-Nişanca Caddesi ile Nimet Sokağı'nın birleştiği köşede ve altı yolun açıldığı bir meydanın yanındadır. Kıble tarafında meşhur Şeyh Murad Efendi tekkesi camii ve türbesi, onun karşısında ise Otakçılar Hamamı bulunuyordu. Camiin bitişiğinde de Rami Mehmed Paşa mektebi ile Sultan II. Mahmud'un bir çeşmesi vardır.

Hadika yazarı diyor ki:

"Banisi Nişâni Mustafa Paşa ibn-i Celalüddin Tosyalı'dır. Kabri dahi ordadır. Mezar taşında bulunan vefatı budur:

İlâhi rahmet eyle Mustafa'ya
975 (1567)

Kardeşi Salih Efendi ile Nişancılar denmekle meşhur idiler.

Cami civarında bulunan mektep ve çeşme, Sultan II. Mustafa saltanatının sonlarında yani 1115 (1703) senesinde Vezir-i azam bulunan Rami Mehmed Paşa'nın binasıdır. Paşa'nın Eyüb civarında ismine mensub çiftliği dahi vardır.

Nişancı Mustafa Paşa, Kanunî Sultan Süleyman Han zamanında sadrazam bulunan İbrahim Paşa iktiza eden bazı nizâmâtın icrası zımnında Mısır'a memur olduğu esnada, divan efendisi olarak, sonra uhdesine nişancılık tevcih kılınmış ve kanun koymada ve ekseri işlerde müsteşar ve mutemed ve Divan'ın temel direği olmuştur. 964 (1556) senesi emekliliğini istemiştir.

Sultan Süleyman Han'ın vefatından sonra Sultan II. Selim cülusunda tekrar nişancılık görevine getirilip bu hal üzere iken vefat etmiştir. Bunlar

Divân Kâtibi olduklarında kardeşi Salih Efendi bu tarihi söylemiştir:

Hâtif-i gaybi didi târihin ilham eyleyüb
Asaf-ı devrân-ı âdil Mısrı âbad eyliye
930 (1524)

Salih Efendi Halep ve Mısır kazası olup azlinden sonra Kanunî'nin oğlu şehzade Bayezid emriyle "Câmi'ül-hikâyat" nam kitabı Farsça'dan Türkçe'ye tercüme edip Eyüp Müderrisi olmuştur. Kendileri âmâ oldukta emekli olup sonra vefat etmiştir. Bursalı Kandi Efendi bu mısra'ı vefatına tarih demiştir:

Kabr-i Salih cennet ola Yâ Allah
973 (1565)

Leyla-Mecnûn namiyle bir manzumesi ve bazı fıkıh üzerine haşiyeleri dahi vardır. Firûz Şah menâkibini tercüme etmiştir, ki Tezkirei şuarâ sahibi Hasan Çelebi'ye göre 809 cild olmuşdur. Ayrıca şiirleri vardır.

Camiin mahallesi vardır."

Koca Nişancı Celâl-Zâde Mustafa Paşa'nın 5 Aralık 1534 tarihinde başlayan ilk nişancılık görevi 23 sene sürmüştür. Kanunî ile Zigetvar seferinde bulunmuştur. Onun vefatında yanında idi. "Tabakat'ül-memâlik fi derecat'ül-mesâlik" "adlı tarihi ve "Enis'üs-salatin ve celis'ül-havâkin" adlı ahlak kitabı vardır. Ayrıca birçok eser daha yazmıştır.

Mabedin duvarları yığma taştan olup çatısı ahşaptır.

Son cemaat yeri 1975 tarihinde yeniden yapılmıştır. Sağdaki minaresinin kaidesi ve şerefesi kesme taş olup diğer kısımları poligonal biçimde çimento sıvalıdır. Mabedin kitabesi yoktur. 950 (1543) tarihinde inşa edildiği söylenmektedir.

Evliya Çelebi Seyahatnâme'sinde:

"Sur'un batı tarafında bir havadar ve yüksek dağ üzerinde yapılmış bağlı bahçeli üç bin kadar mamur büyük sarayları olan bir yerdir. Camilerinin içinde (Nişancı Paşa Camii) en mamur ve güzel olanıdır. Cemaati çoktur. Bir yüksek tepe üzerinde aydınlık güzel bir camidir" diyor ve;

"Nişancı Paşa'nın bir ferah, gönül açan hamamı vardır ki emsalsizdir. Mimar Sinan yapısıdır" diye devam ediyor.

Mustafa Paşa'nın camie pek yakın bir yerde, Topçular mevkiinde "Defterdar Nişancı Paşa Sarayı" diye bilinen bir sarayı vardı.

Cami Mimar Sinan yapısı olup Tuhfet'ül-Mimârin'de "Camii Koca Nişancı Paşa derûnî Emiri Buhari der taht-ı Eyyûbi Ensâri" diye kayıtlıdır.

Celâl-Zâde Mustafa Paşa'nın kabri, kıble tarafındaki hazîrededir. 975 (1567) tarihli, yuvarlak şahideli bir lahittir. Kendisinden iki sene evvel vefat eden küçük kardeşi Salih Efendi'nin 973 tarihli ve yuvarlak şahidesi de

buradadır. Baş taşı çok güzel ve enderdir. Kitabesi şudur:

Dâr-ı dünyâ menzil-i fâni imiş
Heb geçer Mir ü Vezir ü Pâdişâh
Avn-i Hakk ile berârenderi ferid
Fazl ü irfan ü ulûm ispâh ki
Azm-i taraf-i ahret kıldı bu dem
Rahmet-i Hakk'dan Ta'âlâ lutf-ı hah
Rıhleti şalini ma'lûm itmeğe
İstedi Hakk'dan Nişanı pür-günâh
Didi hatif bu du'â tarihidir
Kabr-i Salih cennet ola Yâ Allah
973

Hazîrede gömülü olanlar şunlardır:

1138 (1725) Mustafa Paşa hâtûnu Aişe.

1138 (1725) Kafesi destarlı, Beğlikci Süleyman Efendi.

1143 (1730) Defterdar Mehmed Paşa'nın karındaşı Ahmed Efendi'nin kızı Aişe Hâtûn.

1153 (1740) Defterdar Mehmet Paşa'nın karındaşı Ahmed Efendi'nin damadı el-Hâc Ahmed Ağa'nın oğlu Mustafa Efendi.

1164 (1750) Haınzavî taş, Mumcu-Bâşı Osman Ağa-Zâde Ebû Bekir Ağa.

1172 (1758) Lahit, 13 satırlık bir kitabesi vardır. Mustafa Paşa ibn-i el-Hâc Mehmed Paşa. (Si. Osm. 4/435).

1181 Za 8 (Mart 1768) Büyük molla sarık, Galata kazası el-Hâc Osman Efendi (Si. Osm. 3/431).

1183 c. evvel (Eylül 1769) Büyük lahit, fakat taşı kırıktır. El-Hâc Hasan Ağa. Menemen Voyvodası imiş (Si. Osm. 2/155).

1184 (1770) Galata Kadısı Osman Efendi'nin kızkardeşi Fatma Hâtûn.

1187 (1773) Sabıka Şeyh Murad şeyhi Ali Efendi'nin damadı Şeyh Mustafa Etendi.

1209 (1794) Rami Mehmed Paşa Mektebi hocası Mehmed Efendi.

1227 (1812)' Yeniçeli-Zâde, Ser levha-i yemin dergâh-ı âli el-Hâc Ahmed Ağa'nın kayın validesi Hanife Hanım.

1251 (1835) Sadr-ı sabık Selim Paşa'nın iç oğlanbaşı hâvasi el-Hâc Ali Ağa. 1267 (1850) Tarikat-i Nakşibendiyye'den Ferahnak Emin Efendi.

1281 (1864) Mevlevî sikke kabartmalı. Ketancılarbaşı'nda mekteb hocası Tarikat-ı âliyye-i Nakşibendiyye'den el-Hâc şeyh'ül-kurra Hafız Mustafa Necib Efendi.

1287 (1870) Necib Efendi'nin kızı, kolağası Hasan Kapudan'ın eşi Şerife Fâtıma Hanım.

1293 (1876) Abani sarık, Tarikat-i âliyye-i Nakşibendiyye'den Rami

Mehmed Paşa Mektebi hocası Mustafa Efendi.

1295 (1878) Necib Efendi'nin eşi ve Hacı Tahsin Efendi'nin annesi hace Zeliha Hanım.

Celâl-Zâde Mustafa Paşa şahidesinin kitabesi şudur:

Baştaşı: Lailahe illallah/Celal-Oğlu Nişâni ki cihanın/
Fenasın gördü azm itdi bekâya/Ten-i hâki olup aslına râci/
Karışdı rûh-ı pâki asfiyâya.
Ayaktaşı: Yeri cennet ola deyû melekler/ Feleklerden el açdılar du'âya/ İşidub rûh-ı kudsî didi târih/
İlâhi rahmet eyle Mustafa'ya
975

Kaynak: (Gezi Notu) (Hadika 1/295) (T. Öz. İst. Camileri 1/111) (Danişmend, Kronoloji Tarihi 2/451) (M. Tahir, Osm. Müel. 3/37 Meral Yay.) (Osm. Müel. 2/375) (Danışman Ter. Evliya Çelebi 2/94) (M. Meriç Mimar Sinan S: 28) (C. Baltacı, Osm. Medreseleri S: 203) (M. Uras, Peçevi Tarihi l/ 30) (Si. Osm. 4/375 Mustafa Paşa) (Si. Osm. 3/200 Salih Efendi) (Uzunçarşılı, Tosyalı Celal-Zâde Mustafa ve Salih Çelebiler, Belletenden ayrı basım S: 341-3917.)

OTAKÇILAR CAMİİ

Fethi Çelebi veya Gazanfer Ağa Camii adı ile de bilinir. Mabet, Fethi Çelebi Mahallesinde, Otakçılar Semtinde, Fethi Çelebi Caddesi ile Kırımi Çeşmesi Sokağı'nın birleştiği yerde ve sokağın sağ köşesindedir. Hadika yazarı diyor ki:

"Banisi Fethi Çelebi denmekle maruf Fethullah Efendi'dir. Kendisi dahi burada medfundur. Civarındaki mescidin sahibi Mehmed Bey bunların amcasıdır. Babası Hüseyin Ağa'nın mescidi dahi yazılmıştır. Zamanla mescid ve vakfı yok olmağla Bâb'üs-Sa'âde Ağası Gazanfer Ağa yeniden yaptırmış ve vakfını ihya edip yakınında bir su kuyusu dahi kazdırıp o cıvarı ihya eylemiştir. Ve yanında sebili dahi vardır. Tarihi Hükmî'nindir:

Sâhib'ül-birr râgıp'üs-sadakât
Sâhib'ül-hayrât mâ'il'ul-hasenât
Kapû Ağası fahr-i ehl-i vegâ
Ya'ni kim Hazret-i Gazanfer Ağa
Kesser Allahü hayrehu ve sekâhu
Bi-miyâh'ün-na'im fî ukbâhi
İtdi bu câmi'inde bi'r-i cemil

Teşnegân-ı tarike yapdı sebil
Suyun içüb cemi' bay ü gedâ
Eylesün sahibine hayr-ı du'â
Görüb anı didi bu abd-i za'if
Târih olsun sebili hûb u latîf
1008 (1599)

Gazanfer Ağa, Kırkçeşme'de özel türbesinde medfundur. Bitişiğinde medrese ve köşesinde sebili dahi vardır.

Otakçılar Mescidi'nin minberini Sadrazam Bayram Paşa koyarak cami yapmıştır. İstanbul'da zaviyesinde medfundur.

Cami civarındaki fevkani mektebin banisi muhasebeci Abdi Efendi'dir ki Silivri Kapısı dışında medfundur. Mescidin mahallesi vardır."

Caddeden, mermer kemerli kapısından ahşap son cemaat yerine girilir. Kapının üzerinde bir satır halinde hazırlanmış şu kitabe vardır:

Merhum ve mağfur el muhtaç ilâ rahmete
Rabb'ül-gafur Sâhib'ül-hayrât vel hasenat sabıka
Bâb'üs-sa'âde Ağası Gazanfer Ağayı atik rûhi-çün el-fâtiha
1008 (1599)

Mabet, yığma taştan yapılmış olup çatısı ve minberi ahşaptır. Sağdaki minaresinin küpü üç sıra tuğla, bir sıra taştan, gövdesi ise beş sıra tuğla bir sıra kesme taştan inşa olunmuştur. Şerefesinin etrafı kesmetaş olup külahı kurşun kaplıdır. Minare tarafında ve son cemaat yerinin yan cephesinde iki adet ahşap kuş evi 1983 tarihinde yok edildi. Mabet bu tarihte mükemmelen restore edilmiştir.

Son cemaat yerinin sağ tarafında, caddesi üzerinde, mermer, kapaklı bir şadırvan teknesi, onun arkasında, üç pencereli Gazanfer Ağa sebili bulunmakta idi. Mermer söveli ve şebeke demirli sebilin çatısı çökmüş idi. Pencere sövelerinde musluk yerleri vardı.

Sebilin sağ tarafında, kesmetaş söveli ve demir parmaklıklı üç hazîre penceresi bulunuyordu. Arkasındaki mezarlıkta birçok kabir ve ayrıca yerde bir kitabe taşı görülmekte idi. Bunun sağ tarafında bir kapısı ve klasik topuzlu demir parmaklıklı penceresi olan ve yalnız alt katı kalmış olan muhasebeci Abdi Efendi'nin fevkani mektebi bulunuyordu. Kemerli kesmetaş kapısının üzerinde bir ayet-i kerime vardı. Bütün bu tarihi eserler 1980 senesi katl edilmiştir. Bugün yerinde gasılhane, imam meşrutası ve hela yapılmıştır. Meşrutanın arkasındaki bahçede bir tek kabir nasılsa bırakılmıştır. Köfeke taş şahidesi üzerinde yazı yoktur. Rivayete göre, mescid sahibi Fethi Çelebi'ye aittir. Hazîredeki 1032 (1622) tarihli Mustafa Ağa'nın sütun şeklindeki

şahidesi camiin sol tarafındaki yol kenarına atılmıştır. Bu imha sırasında hazîrenin ve sebilin taşları ve bunun önündeki 1221 (1806) tarihli mermer şadırvan da buraya atılmıştır. Bu sırada şadırvan tamamen parçalanmıştır. Mermer kapağı mevcut olup üzerinde iki satır halinde hazırlanmış bir kitabesi vardır. Yazıların bazı yerleri okunmaz haldedir. Kitabe şudur:

Hazret-i Beğhân Sultan aliyy'üs-şân, haslet'ül-hayrât Ve'l-hasenât merhum Hazinedar...ta'mir ve ihya idüb

Gazanfer Ağa Sebili kitabesinin bir dörtlüğü yeni yapılan meşruta duvarına, lütfen yerleştirilmiştir.

Mabetin tanı karşısında eski bir yeniçeri kulluğu olan, tek katlı, Otakçılar Emniyet Komiserliği binası vardır ki Abdülmecid devri yapısıdır. Bunun arka tarafında kitabesi olmayan klasik bir çeşme vardır.

Evliya Çelebi Seyahatnâme'sinde:

"Otakçılar Mahallesi'nde Fâtih zamanında Rumeli tarafına giden bütün çadırcılar, çadırlarını kurup oturduklarından "Otakçılar" derler. Suyu havası latif, bağlı bahçeli iki bini aşkın süslü saraylar ve evler vardır. Eyüp mevlevîyetine bağlıdır. Fakat müstakil sûbaşısı vardır... Gönül açan ve "Otak Meydanı" denilen bir çimenlik gezinti yeri vardır... Dört camii, onyedi mescidi, altı tekkesi vardır. En mamuru Emir Buhâri tekkesidir. Üç hanı vardır" demektedir.

İstanbul'un fethi sırasında Otakçılar'da veya Tokmaktepe'de, Osmanlı Kuvvetleri'nin sol kanadını teşkil eden, Beylerbeyi Karaca Bey kumandasındaki Rumeli Ordusu'nun karargâhı bulunuyordu. Baş kumandan Fâtih Sultan Mehmed'in karargâhı ise biraz gerideki Sakızağacı mevkiinde idi. Bugün burada Sakızağacı Şehitliği bulunmaktadır.

Kaynak: (Gezi Notu) (Hadika 1/288) (Danışman, E. Çelebi 2/94) (Ayverdi, Fâtih Dev. 3/409) (T. Öz. İst. Camileri 1/113) (F. Dirimtekin, İst. Fethi. 135-136) (Z. Danışman, Hammer Tarihi 1/355).

SAVAKLAR MESCİDİ TEKKESİ

Hirâmi Ahmet Paşa Mescidi ve Şeyh Cemalüddin Uşşâki Tekkesi isimleri ile de anılır.

Eğrikapı dışında, Savaklar Caddesi ile Cebecibaşı Caddesi'nin birleştiği yerdedir. Bugün, Fethi Çelebi Mahallesi adıyla anılan bu semtin, Hadika yazarının belirttiğine göre, Kırkçeşme Sularının taksim yeri olan Savak'tan dolayı Savak Mahallesi ve Ccbecibaşı Ağalarından birinin burada ilk defa olarak bir ev yaptırmış olmasından dolayı da Cebeci Mahallesi adıyla anıldığını öğrenmekteyiz, Savaklar Camii'nin yan yolu, Cebecibaşı Caddesi

adını taşımaktadır. Bu cadde ile Savaklar Caddesi arasında büyük Karay Yahudi meşatlığı bulunuyordu. Bir terkos çeşmesinin yanında meşatlık taşlarından bir kaçını görmek mümkündür.

Savaklar Mescidi'nin banisi Hırami Ahmet Paşa'dır ki Yeniçeri ağası iken Sadrazam Siyavuş Paşa'ya damad olmuştur. 1003 şevvalinde (Haz. 1595) Yeniçeri Ağası olmuş idi. 1003 C.ahiresinde (şubat 1596) azl olunup sonra Bosna Beylerbeyi oldu. Sonra 1009 (1600) de Tebriz Beylerbeyi olup 1010 (1601) de azl olunup 1011 (1602) de İstanbul'da vefat etti. Kabri, Savaklar Mescidi Türbesi kapısının önündedir. Baş taşı örfi destarlıdır. Şahidesi dört köşe incedir. Üzerinde kelime-i tevhid ve ruhi çün fatiha yazılıdır. İsim ve tarih yoktur. Ayak taşına, 1008 şevvalinde (Nisan 1600) vefat eden oğlu Mustafa Bey'in şahidesi yerleştirilmiştir.

(Şeyh Cemalüddin Uşşaki Türbesi bahsine bakınız.) Ahmet Paşa'nın İstanbul'da ve Fethiye'de de bir camii vardır.

Savaklar Mescidi'ne minber koyarak cami haline getiren Tahvil Kisedarı Sabih Ali Efendi Orduyu Hümâyun ile seferde, İshakcı'da bulunduğu esnada, 1183 (1769) tarihinde vefat etmiştir. Kendisinin bu mescid civarında bir de mektebi vardı. Bugün mevcut değildir.

Hadika yazan diyor ki:

"Bu mescid zaviye olmak üzere bina olunmakla, etrafında hücreleri ve vakfından meşâyih vazifesi vardır. Zaviyeye şeyh olanlardan meşhur ve vaktimizde vefat eden Seyyid Mehmed Cemalüddin Efendi ki eş-şeyh Bağdadî Efendi halifesidir. Aslı Edirneli olup orada nice zaman zaviyei mahsusasında meşâyih edip sonra İstanbul'a hicret ettikde selefi olan Şeyh Mehmed Efendi ki Piyale Paşa Camii'nin cum'a vaizidir. 41 sene bu zaviyede meşihat hizmeti eyledikten sonra 1155 (1737) senesi vefat ederek zaviye karşısında defn olunduğu esnada zaviye şeyhliği Seyid Cemâl Efendi'ye tevcih olunmuştur. Dokuz sene şeyh olup vefat ettikde mihrab önünde üstü örtülü türbede defn olundu. Vefatına Müstakim-Zâde bu tarihi söylemiştir:

Didiler cümle muştaki bu târiheHakk intâki
Cemal'üd-din Uşşâkî ide lahûti vâlâ-câ
1164(1751)

Bağdatlı lakabıyla ünlü olan Mehmed Hamdi Efendi Edirneli olup Cemalüddin Efendi'nin şeyhi idi. Sonra, Sezâiyei Gülşeniyye Şubesi'nin kurucusu Edirneli Şeyh Hasan Sezai Efendi'den ahz-ı tarik ve tekmil-i sülük eylemiştir. Cemal Efendi çok ibadet eden, iyi ahlaklı ve huylu bir kimse idi.

Savaklar Mescidi, takriben 1100 (1688) tarihlerinde Şeyh Mehmed Nazmi (ölümü 1120:1708) Efendi'nin halifesi Şeyh Mehmed El-Halveti tarafından tekke haline getirilmiştir. Vefatı 1114 (1702) tarihindedir.

Bundan sonra şeyh olanlar şunlardır:

Şeyh Mehmed Efendi'nin halifesi Şeyh Mehmed Efendi. 1155 (1742) tarihinde vefat etmiştir. Lahdi, zaviye karşısındadır.

Şeyh Cemalüddin Efendi. Vefatı 1164 (1751) tarihinde olup kabri türbesindedir. Bundan sonra tekke bu zatın ismi ile anılmaya başlanmıştır.

Bunun yerine oğlu Mehmed Nizameddin Efendi şeyh olmuştur. Kendisi aynı zamanda Kasımpaşa Hüsâmüddin Uşşâki Tekkesi'nin de şeyhi idi. Vefatı (1199 1784) tarihindedir. Kabri babasının yanındadır.

Yerine, oğlu Mehmed Cemâli Efendi şeyh olmuştur. Bir rivayete göre 1233 (1817). diğer rivayete göre ise 1246 (1830) tarihinde vefat etmiştir. Kabri dedesinin türbesindedir. Kasımpaşa Uşşâki Tekkesi'nin de şeyhi idi.

Bunun yerine oğlu Alaeddin Efendi şeyh olmuştur. 1251 C.evvelinde (Eylül 1835) vefat etmiştir. Kabri türbede olup Kasımpaşa Uşşâkî Tekkesi'nin de şeyhi idi.

Yerine, Ubeyd Dede Efendi şeyh olmuştur. Vefatı 1253 (1837) tarihindedir. Evvelce Eyüp Bahariye, Şah Sultan Tekkesi şeyhi iken 1251 tarihinde bu tekke şeyhliği üzerinden kaldırılarak meşihat İbrahim Necati Efendi'ye verilmiştir.

Yerine, Geredeli şeyh Halil Efendi'nin halifesi, Süleymaniye vaizi ve aynı zamanda hem Halveti ve hem de Şabaniyye Şeyhi olan el-Hâc Salcı Ali Efendi şeyh olmuştur. Vefatı, 19 zilhicce 1258 (21 Ocak 1843) tarihindedir. Kabri, Eyüp'te, Kaşgâri Tekkesi avlu kapısının sol tarafındaki set üstünde ve Kaşgâri İsa Efendi Türbesi'nin hemen arkasındadır. Sikkeli şahidesindeki kitabesi şudur:

Süleymaniye Câmi'-i Şerifi'nde/Kürsi-Nişin ve Eğrikapı/Kurbinde Hirâmî Ahıned Paşa/Tekyasi'nde mürşid-i temkin/ El-âlem el-âmal el-fâzıl/ El-kâmil merhum ve mağfurleh Salcı/ Hace eş-Şeyh el-Hâc Ali/ Efendi El-Şa'bâni rûh-ı/ Şeritlerine Rıza-en Lillâhü Tâ'âlâ/El-fâtiha/1258

Bu zattan sonra Savaklar Tekkesi, Salcı Tekkesi adı ile de anılır olmuştur.

Bunun yerine, Salcı Ali Efendi'nin oğlu ve Sultan Ahmed Camii vaizi şeyh Mehmed Emin Efendi geçmiştir. Vefatı 13 şaban 1291 (25 Eylül 1874) veya 15 şaban 1297 tarihindedir. Kabrinin babasının yanında olduğu bilinmektedir. Fakat yaptığım aramada şahidesini bulamadım.

Tekkenin son şeyhi ise Emin Efendi'nin oğlu Ali Efendi idi.

Savaklar Tekkesi, âyin günü pazar olan bir uşşâki tekkesi idi.

Mabet kare planlı olup duvarları taş, çatısı ahşaptır. Sağ tarafındaki ahşap minaresi, Sadrazam Silahdar Derviş Mehmed Paşa tarafından tuğladan yaptırılmış ve bu sırada da mescid esaslı bir surette tamir edilmiştir. Mehmed Paşa, 195 seferinde (Şubat 1781) vefat etti. Kabri, İstanbul'da 4. Vakıf Han

karşısındaki Sultan I. Abdülhamid Han Türbesi'nin sağ tarafındadır. Gülşehir (Eski Arapsun) de bir külliyesi vardır.

Tekke daha sonra meşhur Halet Efendi tarafından yenilenmiştir. Halet Efendi 1238 seferinde (1822) idam edilmiştir. Kesik başı Galata Mevlevîhânesindeki türbesindedir.

Daha sonra Sultan II. Abdülhamid tarafından tamir edilmiştir. Bunu gösteren kitabe bugün türbe kapısı üzerindedir ki şudur:

Pek harâb olmışdu Câmi'i Ahmed Paşa
İtdi ihyâsına ferman Şehinşâh-ı vahid
Kilk-i cevher ile târihi yazıldı Fikri
İtdi Sultan Hamid ma'bed-i yekta tecdid
1305 (1887)

(Şeyh Cemaleddin Uşşâki Efendi Türbesi bahsine bakınız.)

Kaynak: (Gezi Notu) (Hadika 1/233) (T. Öz. İst. Camileri 1/120) (İst. Ans. 1/414) (Si. Osm. 1/206 Ahmed Paşa, Hirami) (Meç. Tekâya) (Zâkir Şükrü Efendi İst. Tekkeleri, Haz. Ş. Akbatu, 2/92) (Si. Osm. 4/560 Nazmi Efendi) (Si. Osm. 4/258 Mehmed Paşa) (Si. Osm. 36567 elhac Ali Efendi) (Tomar-ı turuk-ı Aliyye, Halvetilik S: 107. Müellifi Ebu Rıdvan) (H. Vassaf, Sefine-i Evliya).

SERVİ MAHALLESİ MESCİDİ

Hoca Sadeddin Efendi Mescidi adı ile de anılır. Mescid, İzzet Mehmed Paşa Tekkesi civarında, Vezir Tekkesi Caddesi ile Yusuf Efendi Çiftliği Sokağı'nı birbirine bağlayan Çövenci Sokağı başında bulunuyordu. Bugün mevcut değildir. 1819 tarihli Kauffer'in Constantinople haritasında Selviler Camii adı ile yeri ve şekli gösterilmiştir. Bugün arsası bir hurdacının işgalindedir. Arazi meyilli olduğundan Yusuf Efendi Çiftliği Sokağı tarafına bir istinat duvarı yapılmıştır. Yokuşun sol başında Saka Baba'nın açık türbesi mevcuttur.

Hadikat'ül-cevâmi'de şu kısa bilgi vardır:

"Banisi Şeyhülislâm Hoca Sa'deddin Efendi'dir. Mescidin mahallesi vardır." Sa'deddin Efendi, Yavuz Sultan Selim'in nedimi Hasan Çan'ın oğludur. 943 (1536)da dünyaya geldi. Müderris olup 981 muharreminde (Mayıs 1573) Sultan III. Murad'a muallim oldu. Onun tahta geçmesinde 983 (1575) de Sultan Hocası vazifesi ihsan olundu. 1006 şabanında (Nisan 1598) şeyhülislâm oldu. 1008 R.evvelinin 12. günü (Ekim 1599) mevlid alayına gideceği sırada, abdest alırken füc'eten vefat etti. Namazını Sunullah Efendi kılıp, tabutunu dört oğlu taşıdı. Kabri, Eyüp'te, Saçlı Abdülkadir Efendi

Camii haziresindedir. Muhteşem lahdinde yazı ve tarih yoktur. Âlim, fâzıl ve şâir idi. "Tac'üt-tevârih" adlı Osmanlı Tarihi pek ünlüdür.

Mescidini 1590 tarihlerinde yaptırmış olmalıdır.

Kaynak: (Hadika 1/269) (Si. Osm. 3618) (İst. Ans. 10/27).

SİLAHDAR AĞA ELEKTRİK SANTRALI CAMİİ

Silahdar Ağa'da, Terkos Suyu Köprüsü yanında ve Elektrik Santralı sahasında olup halka ve ibadete açıktır. 1331 (1913) tarihinde santral ile beraber yapılmıştır.

Mabet, kare planlı küçük, içten kubbeli, dıştan ahşap çatılıdır. Duvarları kargirdir. Kitabesi yoktur. 1984-85 tarihlerinde iki yanına ve önüne ilaveler yapılarak büyütülmüştür. Bu yüzden, sağdaki minaresi içte kalmıştır.

Santral Müdürlüğü binası ve mabet, Mimar Kemâleddin veya Mimar Vedad Bey'in eseridir. Müdürlük binası, Nisan 1990 tarihinde aslına uygun olarak restore edilmekte idi.

SOFULAR MESCİDİ

Mescid, Zekâi Dede Sokağı üzerinde ve Eski Sofular Caddesi'nin tam karşısında olup sol tarafında büyük bir bostan vardır. Zekâi Dede Sokağı yeni açılan Eyüp-Edirnekapı Bulvarı tarafından ikiye bölünmüş ve ufak bir kısmı, Kurukavak tarafında kalmıştır.

Hadika'da şu bilgi vardır:

"Banisi Çavuş Ali Ağa'dır. Kabri, kardeşi Kasım Çavuş Mescidi mezaristanındadır. Zamanla vakfı yok olmuş ve Şeyhülislâm Hoca Sa'deddin Efendi Servi Mescidi vakfından vazife göstermiştir. Minberini Arpacı Hayreddin Mescidi imamı Şeyh Abdullah Efendi koymuştur, ki bu kitabın yazarı Hafız Hüseyin Efendi'nin asr-ı ricâlindendir. Mescidin mahallesi vardır."

Mabet, Sofu Ali Çavuş Mescidi adı ile de anılır. Arazinin meylinden dolayı avluya 9-10 basamakla inilir. Duvarları kargir, çatısı ahşaptır. Mihrabı dışa taşmalıdır. Son cemaat yeri tamamen yıkılmış iken 1975 de yeniden yapılmış ve mabet de bu sırada onarılmıştır. 1977 senesi başında ibadete açılmıştır. Son cemaat yerinde bir mihrab ve 9 ahşap sütunun taşıdığı bir revak vardır. Çatısı ahşaptır. Kapısı ortada olmayıp yandadır. Kitabesi yoktur. Pencere kapakları bozulmadan günümüze intikal etmiştir. Zincirleri bile üstünde durmaktadır. Topuzlu parmaklıkları da zamanındandır. Minare

kaidesi, iki sıra tuğla ve bir sıra kesme taştandır.

Hadika yazarı, Ali Çavuş'un kabrinin Kasım Çavuş Mescidi'nde olduğunu söylemesine rağmen mabedin mihrabı tarafındaki bir şahide üzerinde şunlar yazılıdır:

Ebûl-feth Sultan Mehmed/ Hân-ı âli Hz.nin/ Çavuşlarından Sâhib'ül-hayrât/ Sofu Kara Ali Çavuş/ Efendi'nin ruhi çün/ fatiha sene 1200 (1785)

Zamanla kaybolan şahidenin yerine 1785 tarihinde yenisi konmuştur. Yanında bir taş daha vardır. Üzerinde şunlar yazılıdır:

Divân-ı Hümâyun Kalemi ketebesinden Hacı Salih Efendi'nin eşi Fâtıma Hatun. 1261.

Eski Sofular Caddesi ismini, camiin banisi olan Sofu Ali Çavuş'un Sofu sıfatından almıştır.

Kaynak: (Gezi Notu) (Hadika 1/269) (Ayverdi, Fatih Devri 111/498) (T.Öz. İst. Ca. 1/123).

SULTAN CAMİİ

Yâ Vedûd, Abdül-Vedûd Camii veya Hatice Sultan Camii dahi denir. Yavedud Caddesi üzerinde ve yeni yapılan Haliç Köprüsü'nün sağ tarafındadır. Köprü yapılmadan evvel karşısında Yâvedûd Karakol binası bulunuyordu.

Evliya Çelebi, Seyahatnâme'sinde Yâ-Vedûd Sultan'ın menkibelerini şu satırlarla dile getiriyor:

"Fâtih Sultan Mehmed Ayasofya'yı seyir ve temaşa edip dolaşırken (Terler-Direk) denilen yerde bir ilâhi nur parlar, görüp üzerine vardılar. Gördüler ki ilâhi bir nura bürünmüş bir muhterem vücut kıbleye dönük yatar. Gördüler ki nurlu göğsünde kırmızı su ile 'Yâ-Vedûd' ismi yazılmış. Hemen Ak-Şemseddin, Sivâsî Kara-Şemseddin ve yetmiş adet evliyaların büyükleri buyururlar ki:

İşte Padişahım, İstanbul'un elli günde feth olunmasına sebeb bunlar idi ki, Allah'ın hikmeti ile, İstanbul'un fethini ellinci günde rica edip, o gün ruhunu teslim eden bu meczubdur ki, evvelce Padişahımıza bildirmiştik, dediler. Hemen bütün bilginler, salihler ve fâdıllar mübarek cesedini yıkamak istediler fakat, Ayasofya'nın (Terler-Direk) köşesinden bir ses çıkıp:

Merhum yıkanmıştır. Hemen gömünüz, diye bir nida gelince bütün orada hazır olanlar nefesi kesilerek hayran oldular.

Ondan sonra bütün şeyhler, Yâ-Vedûd Sultan'ın mübarek nâşını tabuta koyup Şehidkapısı'na gömmek isteyip, mecburen tabutu götürenler,

kendilerini Eminönü İskelesi'nde bulup oradan bir kayığa binip göz kamaştırıcı şimşek gibi kayık kürek çekmeden, yelken açmadan Ebâ Eyyüb El-Ensâri Hazretleri yakınında durdu. Hemen tabut Allah'ın emri ile çıktı. Orada hazır olan bir mezara girdi. Ardısıra bütün gaziler ve ulemâ varıp işittiler ki, adı geçen mezardan 'Yâ Vedûd' adı işitiliyor. Bütün ulemâ, mübarek nâşını o mezar içine gömüp gittiler. Onun için o mübarek mezara hâlâ 'Yâ Vedûd İskelesi Türbesi' derler."

Hadika yazarı diyor ki:

"Banisi eş-Şeyh Abd'üv-Vedûd Hz.dir. Buhara Erenleri ile İstanbul Muhasarası'nda bulunub fetihten sonra Ayasofya'da oturur iken Ayvansaray dışında bir mescid ve zaviye yaptırıp vefatında Fâtih Sultan Mehmed Hân Gazi emriyle zaviyesi civarında defn olundu. Fî 860 (1456)

Sonra hülefâsından Tokmak Dede vakfını tayin eylemiştir ki o dahi yakınında medfundur. Gömülü olduğu mahal hâlâ Tokmaktepe denmekle maruf mezaristandır.

Zamanla mescid harab ve vakfı perişan olmağla Sultan IV. Mehmed'in kızı Hatice Sultan sahil sarayları karşısında yeniden fevkani bir mektep ile çeşme ve sebil ve mektep yanında olan Muhammed Ensâri R.A. Hazretleri'ne türbe yaptırdığı sırada (1123:1711 tarihinde) mescidi dahi yeniden yaptırmıştır. Bu sebepten Sultan Camii denmekle şöhret bulmuştur. Ve 1151 (1738) tarihinde de minber koymuş ve birçok akar vakfetmiştir."

Hatice Sultan ilk defa Musahib Mustafa Paşa ile ve bunun vefatından sonra 1102 (1691) de Moralı Hasan Paşa ile evlendirilmiştir. 15 R.evvel 1156 (9 Mayıs 1743) tarihinde vefat etmiştir. Kabri, Eminönü'ndeki Yeni Camii Türbesi'ndedir. Oğulları Hasan Bey 1684, Vâsıf Bey 1691, Ali Bey 1694 ve Abdullah Bey 1699'da, kendinden çok önce vefat ederek aynı türbenin bahçesine gömüldüler.

Camiin cadde üzerindeki basık kemerli kapısından merdivenle küçük bir taşlığa girilir. Bu kapı üzerinde, Selamün'aleyküm ayeti kerimesi ve 5 C.ahir 1219 (11 Eylül 1804) tarihi görülmektedir. Mabet, bu tarihte tekrar tamir edilmiş ve şimdiki şeklini almıştır.

Taşlığın sağ tarafındaki kapı türbe kapısıdır. Fevkani olan mabedin bu bodrum katında, kimlere ait olduğu bilinmeyen dört toprak kabir vardır ki yalnız birisinin taşı üzerinde

Mehmed Bin Abdullah
1097(1685)

kitabesi vardır. Bu kat, kesme taştan yapılmış olup cadde tarafında kemerli üç penceresi mevcuttur.

1974 tarihinde Haliç Köprüsü'nün yapımı sırasında yollar

yükseltildiğinden bodrum katı ve dış kapısı çukurda kalmıştır.

Cami tamamen ahşaptır. Üzeri çimento sıvalı minaresi sağda ve sokak tarafında olup mabedin bu taraftaki köşesi içine yerleştirilmiştir. Minarenin kaidesi, küpü ve bodrum katı devrinden kalmadır. Küp dilimleri üzerinde ufacık kitabeler vardır. Binanın sağ köşesinde stalaktitli bir pah bulunmaktadır. Minberi ahşaptır.

Mecmua-i Tekâya'ya göre cami, bir müddet, âyin günü cuma olan bir kadiri tekkesi haline getirilmiştir.

Yâ-Vedûd, Tanrı'nın isimlerinden birisi olup "Ey Sevgili" anlamına gelmektedir.

Mabedin etrafında hiç ev kalmadığından, cemaat gelemez olmuş ve bu yüzden Temmuz 1990 tarihinde kapanmıştır. Hüzün verici bir durum.

Kaynak: (Gezi Notu) (Hadika 1/287) (Danışman, E. Çelebi 1/109) (Ayverdi, Fatih Dev. 3/532) (İst. Ans. 1/143-144) (T. Öz. İst. Ca. 1/124) (Mehmed Ağa, Nusretname, Haz. İ. Parmaksızoğlu, S: 298 ve fihrist) (Ç. Uluçay, Padişahların Kadınları, S: 68) (Si. Osm. 1/31).

SULTAN REŞAD'IN OKUL MESCİDİ

Eyüp Sultan Lisesi'nin (şimdi ortaokul) yanında ve Haliç tarafındadır. Mektebin sol tarafındaki koridorun nihayetinde olup sekiz yüzlü ve sivri kubbelidir. Koridorun nihayetindeki mermer bir merdivenden mescide çıkılır. Kapı kitabesi yoktur. Mihrabı bir tahta ile kapatılmış ve önüne bir kürsü yerleştirilmiştir. Bugün dershane olarak kullanılmaktadır. Kubbesi geniş saçaklıdır.

1910-11 tarihlerinde Mimar Kemaleddin Bey tarafından yapılmıştır.

(Sultan Reşad Türbesi bahsine bakınız.)

ŞAH SULTAN CAMİİ

Bahariye isimli semtte ve Silahtar Ağa Caddesi üzerindedir. Caddeye açılan kapısından avluya girilir. Kapının sağ tarafında iki bölümden oluşan hazîre, sol tarafta köşede ise, büyük hazneli, küçük ayna taşlı, kitabesiz ve bakımsız bir çeşme bulunmaktadır. 1988 Nisan'ında yol genişletilir ve yükseltilirken bu çeşme yıktırıldı. Bu sırada, kapının sağ tarafındaki kitabesiz baş ve ayak taşları bulunan kabir de toprak altında kalmıştır. Yol tarafındaki bir lahit de hazîre içine alınmıştır.

Kapının karşısında ve yol aşırı yerde harap, Çallı Ali Efendi'nin türbesi vardır. (Bu türbe bahsine bakınız.)

Mabet, Mimar Sinan eseridir. Altı ahşap sütunun üzerinde yine ahşap bir çatı bulunan son cemaat yerindeki sofada birer mihrabcık bulunmaktadır. Minaresi sağda olup tamire muhtaçtır.

Kare planlı camiin kemerli kapısı üzerinde üç satır halinde hazırlanmış şu kitabe vardır:

Bulub Hakk'a giden râhı
İder seyr-i ilâ illâhı
Bina kıldı kabul eyle
Ki Şah bint-i Selim Şâh'ı
Didi hatif ana târih
Ve inn'el-hayr Lillah
965 (1555-56)

Bu kitabe orijinal değildir.Nuri hattı ile yeniden yazılmıştır.

Mabet, iki sıra tuğla ve bir sıra kesme taştan yapılmıştır. Mihrabı stalaktitli ve minberi ahşaptır. Hünkar mahfeli yoktur. Çatısı ahşap ve kiremit döşelidir. Cami yanmadan evvel kubbeli imiş.

Mihrab yönünde ve sol taraftaki pencere arkasında Şeyh Ahmed Nakşibendi Efendi'nin türbesi bulunmaktadır. (Bu türbe bahsine bakınız.)

Hadika yazarı, bu cami için şu bilgiyi vermektedir:

"Banisi Şah Sultan'dır. Sultan I. Selim'in kızı, Sadrazam Lütfi Paşa'nın eşidir. Şah Sultan tekke dahi yaptırmıştır. Camii ve tekke Sultan III. Mustafa zamanında tamir olunmuştur. Şah Sultan'ın avlu kapısı üzerinde bir de mektebi vardır. Hücreler ve şeyh evi Haliç sahilindedir. Bitişiğinde bulunan ve hâlâ Hançerli Sultan Sarayı denmekle meşhur sahil sarayın ilk sahibinin Şah Sultan olduğu söylenir.

Şah Sultan'ın ana caddeye bakan özel türbesi vardır. (Bu türbe bahsine bakınız.)

Rivayete göre, Sultan Süleyman Han 943 (1536) tarihinde Korfu seferine giderken Şah Sultan dahi padişah hasekileri ile beraber olup sonra dönüşlerinde eşi Lütfi Paşa ile Yanya'dan gelirken haramilere rast gelip külli rencide hatır olduklarında hemen Merkez Efendi Hazretleri'ni görüp teselli bulup sevindiklerinde ve Şeyh Hazretleri'ne başlangıçtan dahi inanmış iseler bile bu kerametlerini gördükte kalbinde en samimi sevgi ve muhabbet eylediklerine binâen İstanbul'a geldiklerinde bu camii şerif ve güzel hankûhı Merkez Efendi için yaptırmıştır.

Lâkin camii şerifin yapılış tarihi bu rivayetin doğruluğuna aykırı düşüyor.

Belki tekke, camiden evvel yaptırılmıştır.

Mabet, 1766 depreminde yıkılmış ve Sultan III. Mustafa zamanında yenilenmiş ve daha sonra Sultan II. Mahmud tarafından tamir ettirilmiştir.

Bunu belirten kitabe şudur ki bugün mevcut değildir:

Hâkân-ı hadi aşr-i bint-i sa'âdet ahteri
Bu ma'bed-i ferhundeyi yapmışdı bir vefk-i murad
İken mürûr-ı vakt ile olmuşdu viran ü harâb
Ma'mûr ü ihya eyledi Sultan Mahmud-ı ictihad
Aynî didim târih-i tam oldu cemâ'at şâd-kâm
Bu Şah Sultan Câmi'i tecdid olundu sa'dâbâd
1257 (1834)

Cami, 1953 senesi tekrar ve 1971 de de Vakıfça onarılmıştır. Bu onarım sırasında iki katlı olan ön bölümü kaldırılarak yerine şimdiki ahşap direkler yerleştirilmiştir.

Camiin iki hazîresi vardır. Öndeki şeyhlere ait olup burada 7-8; arkasındaki ise Şah Sultan ve ailesine ait olup, 8 lahit vardır. Şeyhler hazîresindeki şahideler şunlardır:

Bir kabrin baş şahidesi yoktur. Bir şahide de gömülü olup yalnız Mehmed ismi okunmaktadır. Diğerleri şunlardır:

1146 (1733) Şah Sultan şeyhi Abdullah Efendi biraderi şeyh Murad Efendi Hz.

1162 (1749) Şeyh Abdullah Efendi-Zâde Şeyh Mahmud Efendi.

1163 (1750) Şeyh Abdullah Efendi-Zâde Şeyh Abdül-Kâdir Efendi.

1192 C. 20 (16 Haz. 1778) Şah Sultan Tekkesi seccade nişini Buhur-Zâde Abdül-Kerim Efendi. Sünbüli taçlıdır.

1270 (1853) Şah Sultan Tekkesi şeyhi el-Hâc Necati Efendinin eşi sâlih-i râh-ı Hûda hadim-i matbah-ı fukara Şerife Aişe Hanım.

1286 sin 11 (16 Kasım 1869) Anadolu eşraf-ı kuzatından ve Bahariye Kasr-ı Hümâyunu bekçisi Alımed Efendi.

Şah Sultan Tekkesi, 944 (1537) tarihinde camiden evvel Merkez Efendi için inşâ olunmuş, âyin günü salı olan bir Sünbülî dergâhı idi. Merkez Efendi'den sonra tekkenin şeyhleri şunlardır:

1. Merkez Efendi'nin halifesi Gömleksiz eş-Şeyh Mehmed Efendi. Vefatı, 951 (l544) tarihindedir.

2. Eyüp Sultan türbedarı ve alemdarı eş-Şeyh es-Seyyid Abdül-Hâlik Efendi. Vefat tarihi belli değildir.

3. Abdül-Halik Efendi'nin oğlu eş-Şeyh Bostan Efendi. 1040 (1630) tarihinde vefat etti.

4. Miftâhi-Zâde eş-Şeyh Ahmed Adimî Efendi. Şeyh Adlî Efendi'nin halifesi olup 1072 (1661) tarihinde vefat etmiştir.

5. Miftahi-Zâde torunu eş-Şeyh İsmail Efendi. Vefatı 1097 (1685) tarihindedir.

6. Şeyh İsmail Efendi'nin oğlu eş-Şeyh Mehmed Nizami Efendi. 1135 (1722) tarihinde vefat etmiştir.

7. Cankurtaran, Belgradî eş-Şeyh Abdullah Efendi. Vefatı 3 Ramazan 1145 tarihindedir. Suyolcu-Zâde Eyyûbi Necip Efendi vefatına şu tarihi söylemiştir:

Tekyei fânidir ukbâ cesrini
Geçdi Yâ-Allah deyû Cankurtaran
1145(1732)

8. Şeyh Mehmed Nizami Efendi'nin oğlu eş-Şeyh Abdürrahim Efendi. Vefatı 27 Şaban 1159 (14 Eylül 1746) tarihindedir. Babası Nizami Efendi hac yolunda vefat etmiştir.

9. Cankurtaran-Zâde Şeyh Abdullah Efendi'nin oğlu eş-Şeyh Mahmud Efendi. Vefatı, 23 Ramazan 1162 (6 Eylül 1749) tarihinde olup şahidesi hazîrededir.

10.Şeyh Abdullah Efendi'nin oğlu eş-Şeyh Abdülkâdir Efendi. Vefatı 15 Şaban 1163 (20 Temmuz 1750) tarihinde olup şahidesi hazîrededir.

11.Dede Şeyh Mehmed Efendi. Vefatı, 7 Muharrem 1168 (24 Ekim 1754) tarihindedir. Kabri, Salı Tekkesi hazîresindedir.

12.Halim Efendi'nin kardeşi Şeyh Mehmed Efendi. Vefatı 1169 (1755) tarihindedir.

13.Şeyh Mehmed Efendi'nin oğlu eş-Şeyh Ahmed Efendi. Vefatı, 4 Şaban 1174 (11 Mart 1761) tarihindedir.

14.Şeyh Mehmed Efendi'nin oğlu eş-Şeyh Yahya Efendi. Vefatı, 15 Şevval 1174 dedir.

15.Şeyh Mehmed Efendi'nin oğlu eş-Şeyh Abdürrahim Efendi. Vefatı, 1181 (l767) dedir.

16.Kocamustafa Paşa Tekkesi zâkir başısı Buhûr-Zâde Şeyh Abdülkerim Kemteri Efendi. Kocamustafa Paşa şeyhi Kutbeddin Efendi'den mustahleftir. Vefatına Müstakim-Zâde bu tarihi düşürmüştür.

Hoca Abdülkerim'e tekye-i adn-i mekân
1192(1778)

Diğer bir tarih de şudur:
Şah Sultan Tekyesi şeyhi Buhûrî-Zâde kim
Mustafa Paşa'da olmuşdu re'is-i zâkirân
Nice demler idüb ol dergâha hizmet sikr ile
Şeyh Nureddin ü kutbeddin vermiş ana sân
Çok nazar olmuşdı bir sâhib-basîret pîr idi
Nûr-ı çeşm-i merdmân insân-ı ayn-ı ârifân
İrci'i emri irince azm-i lâhût eyledi
Râh-ı vasl-ı Hakk'da oldu târih-i can u cihan

Rıhleti târihini yazdı du'â- birle kalem
Hakk ide Abdülkerim'e tekye-i adni mekân
Fî 20-C.evvel 1192 (16 Haziran 1778)

17. Merkez-Zâde Şeyh Ahmed Efendi. Vefatı, 1229 (1814) tarihinde olup kabri, Şah Sultan Camii kıblesi yönündeki türbesindedir. Ulemâdan ve sülehâdan bir zât olup tekke anlaşmazlığı meydana geldiğinde İslah ve temyizini şeyhülislâmlar buna havale ederlerdi.

18. Şeyh Ahmed Efendi'nin halifesi Yekçeşm Şeyh Ubeyd Dede Efendi. Meşihati 1251 (1835) de kaldırılmış ve 19 Sefer 1253 (25 Mayıs 1837) tarihinde de vefat etmiştir.

"1251 senesi sonlarında (Haz. 1835) cami ve tekkenin, Sultan II. Mahmud tarafından yaptırılan tamiri tamamlanmış ve ilk olarak Şeyh Ubeyd Efendi üç ay meşihatte oturup sonra Savaklar'da bulunan Uşşâkiye'den Cemâli Tekkesi seyhsiz kalmakla aynı senenin eylülünün sonlarında Ubeyd Efendi'ye Cemâli Tekkesi tevcih ve Şah Sultan Tekkesi dahi Nakşiye'den Şeyh Necati Efendi'ye seza görüldü. Tekkenin devrânı çarşamba günleri icra olunur iken Necati Efendi salı gününe çevirip her hafta camide halvetiyye âyini yapılmaktadır."

19. Eş-şeyh el-Hâc İbrahim Necati Efendi. Doğumu 1207 (1792) olup 1282 (1865) tarihinde vefat etmiştir.

20. Şeyh Necati Efendi'nin oğlu, 1243 (1827) doğumlu eş-Şeyh Ebû'1-feyz Efendi. 1336 (1917)de vefat etmiştir.

Tekkenin ismi, 1256 (1840) tarihli "Âsitânei âliyye ve bilâd-ı selâsede kain elan mevcut ve muhterik olmuş tekyeler" listesinde, "Sünbüliye'den Şah Sultan Tekyesi der Bahariye el-meşhur Tekyei Necati Efendi" diye geçmektedir. Mecmuai Tekâya'da da aynen böyle gösterilmiştir.

Camiin karşısındaki set üzerinde yıkılmış bir türbe ile; 1144 (1731) tarihinde vefat eden ünlü hattat Abdullah Efendi'nin, 1199 (1784) tarihinde vefat eden Eyüp Kadısı Ali Efendi'nin büyük molla sarıklı muhteşem fakat dağılmış lahdi; 1253 (1837) de vefat eden Eyyûbi Ahmed Dede Efendi'nin kızının, Hattat Abdülhalim Efendi'nin ve es-Seyyid Hasan Efendi'nin kabirleri vardı. Bunlar 1980 tarihinde Taşlıburun Tekkesi hazîresine atılmıştır ki biraz ileridedir.

Kaynak: (Gezi Notu) (Hadika 1/257-258) (Zâkir Şükrü Efendi İst. Tekkeleri, Haz. Ş. Akbatu 1/70-71) (Si. Osm. 4/241 Mehmed Efendi) (Meç. Tekâya) (Ergun, Türk Musikisi Ant. S: 164) (Si. Osm. 1/283 Ahmed Efendi Merkez-Zâde) (Tahsin Yazıcı, İlk Halveti Şeyhleri, İst. Ens. Der. 1/104) (Aynî Divânı S: 276) (Hadika 1/132) (T. Hz, İst. Camileri 1/137) (Uzunçarşılı, Osm. Tarihi 2/ 548) (İ.H.Danişmend, Kronoloji 2/220) (Si. Osm. 4/241 Mehmed Efendi) (T. Gökbilgin, Lütfi Paşa, İsi. Ans. 7/99) (Ç. Uluçay, Padişahların kadınları S: 32) (T. Gökbilgin, Edirne ve Paşa livası. S: 498) (Si. Osm. 1/45 Şah Sultan) (Şakaik S: 522 Merkez

Efendi) (Ata Tarihi, 2/19) (Celaleddin Mahmud Hulvi, Lemezat, vrk. 165 ve devamı) (Sadık Vicdani, Tomar-ı Turuk-ı aliyyeden Halvetiye silsilenamesi) (Si. Osm. 4/363 Merkez Efendi).

ŞEYH MURAD EFENDİ TEKKESİ MESCİDİ

Eyüp'te, Nişancı Mustafa Paşa Mahallesinde ve Nişancı Mustafa Paşa Caddesi ile Davud Ağa Caddesi'nin birleştiği köşededir. Hadika yazarı, bu mescid hakkında şu bilgiyi vermiştir: "Banisi, Şeyhülislâm Minkâri-Zâde Yahya Efendi'nin damadı Anadolu'dan mazûlen vefat eden Kangırılı (Çankırı) Mustafa Efendi'dir. Aslında medrese olmak üzere yapılmıştır.

Vâkıf Mustafa Efendi'nin oğlu Ebû'l hayr Ahmed Efendi ki 1144 şabanı evahirinde (Şubat 1732) şeyhülislâm olup 20 ay kadar bu makamda kalmıştır. 1154 zilhiccesinde (Şubat 1742) vefat edip tekke naziresinde babası yanında defn olundu. Vefat tarihleri:

Hayfa vü ahafat el-müfti
1154

Vâkıf Mustafa Efendi'nin mahlası Râsih olmağla "Mustafa Râsih" lafızları vefatlarına tarih vaki olması gariptir. 1090 (1679)

Meşâhir-i Meşâyihden Murad Efendi vefat eyledikte Ebû'l hayr Efendi medresenin dershanesine defn ettirmiş ve medreseyi nakşibendiye zaviyesine değiştirip nakşibendi dervişlerine şart eylemiştir.

Tekkenin kapısında olan çeşme ve avlusundaki şadırvan Ayvansaray'da oturan Hadice Sultan'ın kethüdası Tersane Emini Mehmed Efendi'nin binasıdır ki kendi evi karşısında Zal Paşa Camii'nin üst kapısı karşısında medfundur. Fi 1151 (1738)

Şadırvan'ın târihi Suyolcu-Zâde Mehmed Necib Eyyûbi'nindir. Bir beytden iki tarih çıkar:

Eyledi Piri Murad üzre Mehmed-i mükerrem
1143
Tekye'de ehl-i dili şâd-ı revân eyledi âb
1143 (1730)

Tekke mescidinin minberini sâhib-i tekke olan Maktul Mustafa Paşa, ikinci sadaretinde koyup vazifesini Emir Buhârî civarında yaptırdığı zaviyesi vakfından tayin eylemiştir.

Zaviyenin karşısındaki Kuşluk Hamamı'nı Sadrazam Mehmed Said Paşa Kethüdayı Sadrı âli iken yaptırarak zaviyeye ilhak eylemiştir. Mescidin mahallesi yoktur."

Pek harap durumda olan mescid, tek kubbeli olup avlu kapısından girildiğinde sol taraftadır. Sağında Şeyhülislâm Veliyüddin Efendi'nin açık

türbesi vardır. Mescid, tuğla hatıllı olarak kesme taştan yapılmıştır. Kare planlıdır. Kubbesi, sekiz köşeli bir kasnağa oturtulmuştur. Köşeler trompludur. Alt üst pencerelerden ışık alır. Mihrabı niş şeklindedir.

Mabet daha sonra semahane ve mesnevîhâne olmuş ve harabiyetinden dolayı 1272 (1855) tarihinde terk edilmiştir. Bu tarihte şadırvan avlusuna ve Murad Efendi Türbesi önüne dikdörtgen planlı yeni mescid binası yapılmıştır. Âyinler de burada icra ediliyordu. Çatısı ahşap olan yapının iki kapısı vardır. Avlu kapısı karşısındaki kapısı üzerinde Rüşdi Efendi hattıyla yazılan bir mescid ayeti ile 1272 tarihi görülmektedir. Duvarları kesme taştır. Minaresi yoktur.

L şeklinde yapılmış olan medrese odaları kubbelidir. Önündeki kubbeli revak yıkılmış iken 1983 senesi Ağustos'unda yeniden yaptırılmıştır.

Medrese odalarının arkasındaki büyük bahçede ve Nişancı Mustafa Paşa Caddesi üzerindeki üç katlı ahşap büyük, fakat çok harap, eli böğründeli konak, tekkenin şeyhlerine meşruta idi. 1983'te yıktırıldı, yeri top sahası olmuştur. Konak bahçesinde bir taş tekne, kuyu ve mutfağın ocağı ile ince tuğladan yapılmış yüksek bacası görülmektedir.

Bu güzel manzumenin medrese odaları ve avlusu gecekondular ile dolu iken medreseler 1983'te, boşaltılarak onarılmış ve avludakiler ise 1988 senesi başında yıktırılarak şimdiki duruma getirilmiştir. Bu tarihe kadar Veliyüddin Efendi'nin türbesine bile girmeye imkan yoktu. Yeni mescidin kapısına varılamazdı. Buranın dahi ahşap çatısı çökmüştü.

Medresenin banisi Dâmâd Mustafa Râsih Efendi Kangırılı'dır. Müderris ve molla oldu. 1081 R. ahırında (Ağustos 1670) İstanbul kadısı olup recebinde (Aralık) Anadolu Kazaskeri oldu. 1083 muharreminde (Nisan 1672) azl ile Rumeli payesi verildi. 1095 R. ahırında (Mart 1684) öldü. Fâzıl, hâkim, kararı derhal hükme bağlayan bir zat idi. Kalın sütun şeklindeki şahidesi yerde iken 1988'de ayağa kaldırıldı. Kitabesi yer yer silinmiştir. Okunabilen yerleri şudur:

Şeyh Mus,tafa Efendi'nin rûh-ı şerifine
Rıza'en-Lillah fatiha.

Rakam yoktur ve ilk mısra tamamen silinmiştir.

Medreseyi hangi tarihte yaptırdığı belli değildir. Son temizlik sırasında, toprak altından 1062 (1652) tarihli bir lahid çıkarılmıştır. Bu, Yeniçeri Ağaları'ndan Ser-Zagârî Abdülkerim Ağa'ya aittir. Buna göre medrese bu tarihten biraz evvel yapılmış demektir.

Mescidi minber koyarak cami haline getiren Maktul Mustafa Paşa Bahir lakablı olup ikinci sadareti 1756 tarihinde olup 9 ay sonra azl olunmuştur. (Mustafa Paşa Tekkesi Camii bahsine bakınız.)

"Osmanlı Tarihi" Yazarı Hammer'e göre, Şeyh Murad Efendi Tekkesi, Kesriydi Ahmed Paşa (ölm. 1162 (1749) tarafından genişletilmiştir.

Fakat bu büyütme hangi kısımda olmuştur, belli değildir. Şeyhülislâm Veliyyüddin Efendi'nin 25 muharrem 1145 (Tem. 1732) tarihli vakfiyesinden öğrendiğimize göre, kubbeli harap mescid kendisi tarafından yaptırılmıştır. Kabri de bu mescidin sağ tarafındadır. Ayrıca tekkeye bitişik 414 zira arsayı da ilhak etmiştir. Bundan başka, dervişlere hergün 6'şar akçe verilmesini ve her sene okunan Mevlid için toplanan kimselere yemek, şeker, şerbet ve gülsuyu verilmesini de şart etmiştir.

(Tekkenin hazîresi için Şeyh Murad Efendi Türbesi bahsine bakınız.)

Ayin günü cum'a olan bu nakşibendi tekkesine şu kimseler şeyhlik yapmıştır:

1. Şeyh Mehmed Murad Efendi. Vefatı 12 R. evvel 1132 (23 Ocak 1720) tarihindedir. (Şeyh Murad Efendi Türbesi bahsine bakınız.)

2. Şeyh Murad Efendi halifesi Kilisli Şeyh Ali Efendi. Vefatı 1147 (1734) dedir. Hazîrede taşına rastlanmadı.

3. Eş-şeyh Sırrı Ali Efendi. Vefatı 1173 (1759)dür. Şahidesi, Şeyh Murad Efendi türbesi önündedir.

4. Gelibolu'lu Şeyh Mustafa Efendi. Vefatı 1176 (1762) dadır. Taşı mevcuttur.

5. Şeyh Yahya Efendi. Vefatı 1192 (1778) tarihindedir. Taşı vardır.

6. Çanakkaleli Şeyh el-Hâc Hafız Mehmed Efendi. Vefatı 1199 (1784) dedir. Taşına rastlanmadı.

7. Şeyh el-Hâc Mehmed Efendi. Vefatı 10 R. evvel 1208 (16 Ekim 1793) tarihinde olup taşı hazîrededir.

8. Şeyh Hasan Efendi. Meşihati 1208 de kaldırılmıştır.

9. Şeyh Mahmud Efendi. Meşihati 1208 de kaldırılmıştır.

10. Eş-şeyh Hüseyin Efendi. El-Hisarî. Vefatı 5 C.alır 1236 (10 Mart 1821) olup taşı hazirededir. Musikimizin üstatlarından idi.

11. Eş-Şeyh Mehmed Sa'di (Sa'düddin) Efendi. Vefatı, II. Z. 1248 (1 mayıs 1833) de olup taşı hazîrededir.

12. Şeyh Hüseyin El-Hisârî'nin damadı, şeyh Mehmed Es'ad Efendi. Vefatı, 13 M. 1260 (3 Şubat 1844) tarihindedir. Sikkeli şahidesi hazîrededir.

13. Şeyh Hafız Feyzullah Efendi. Vefatı, 25 C.evvel 1284 (27 Temmuz 1867) dedir. Şahidesi hazîrededir.

14. Şeyh Süleyman Belhî Efendi. Vefatı 6 şaban 1294 (16 Ağustos 1877) tarihindedir. Kabrinde taşı yoktur. Eşi Bibi Saide Hanım'dır. 1310 (1892) tarihinde vefat etmiştir. Şeyh Süleyman El-Belhî Efendi, aile efradından olan Mehemmed Ali Efendi 1288 (1871), Fâtıma Hanım 1306 (1888), Burhaneddin Kılıç'ın annesi Bibi Seyyide Hanım 1284 (1867) tarihinde vefat ederek bu tekke hazîresine defnedilmişlerdir. Hiçbirinin taşı yoktur. Set

üzerinde ve yanyana gömülüdürler.

15. Şeyh Abdülkâdir Belhî Efendi. Şeyh Süleyman Efendi'nin oğlu olup 27 recep 1341 (14 Mart 1923) tarihinde vefat etmiştir. Kabrinde taşı yoktur. Asıl adı Gulâmi Kadir olup 1255 (1839) de Belh şehrinde doğmuştur. Cedleri Burhaneddin Kılıç ve Şah Hasan'la Şah Hüseyin'in Belh'de hükümdarlık yaptıkları söylenir. Abdülkâdir Efendi 86 yaşında vefat etmiş ve 47 sene meşihatte bulunmuştur. Türk, Arap, Fars ve Çağatay lisanlarına vâkıf idi. Mezâlim yüzünden ailesi ve müridleri, 300 kişilik bir kafile ile hicret eden babasının yanında Türkiye'ye gelmiştir.

Tekke, Türkiye'de kurulan ilk Dar'ül-Mesnevî'dir.

Kaynak: (Gezi notu) (Si. Osm. 46403 Mustafa Efendi) (Hadika 1/292) (Si. Osm. 4/357 Murad Mehmed Efendi) (Si. Osm. 1/168 Ebu'1-hayr Efendi) (Hammer, Osm. Dev. Tarihi, Üçdal Neş. 15/114) (T. Öz. İst. Camileri 1/142) (Gölpınarlı, Melamilik S: 164-181) (İnal, Son Asır Türk Şairleri, S: 7) (İst. Ans. l/ 119-355) (Son Hattatlar, İnal. S: 187-491) (R. Akakuş, Eyüp Sultan S: 209) (M. Larus 12/559) (Gölpınarlı, Türkiye'nin Açık Müzeleri, Milliyet Gazetesi 12-Şubat-1977) (M. Cunbur, Şeyhülislam Veliyüddin Efendi vakıfları ve Kutup.) (Meç. Zekâya) (Şükrü Efendi İst. Tekkeleri, Haz. Ş. Akbatu, 2/96) (K. Çığ, Kadın Hattatlarımız, Tarih dünyası 1950 2/460) (Si. Osm. 4/261 Mehmed Efendi 269 elhac Mehmed Efendi).

ŞEYHÜLİSLÂM TEKKESİ MESCİDİ

Balcı Yokuşu-Haydar Çeşme Sokağı-Baba Haydar Mektebi Sokağı ile çevrilmiş olan adayı tamamen kaplayan, 18. Yüzyılda yapılan en nadide ve güzel eserlerden birisidir.

Haydar Çeşmesi Sokağı'ndaki kapı ve çeşmenin muhteşem bir görünüşü vardır. Köfeke taşından yapılan bu yüksek kapının takında yedi sıra halinde hazırlanmış 26 mısralı bir kitabesi mevcuttur. En alt satırda iki, diğer satırlarda ise dörder mısra bulunmaktadır. Güzel yazısı Kâtip-Zâde Mehmed Ref i Efendi'nin hattı ile hazırlanmıştır. Kitabe şudur:

Rehnümâyı reng bizki olub manend-i cam
Sine sâfân-ı saradan eyle kesb-i feyz-i tam
Sâde levh-i nakş-ı hesti ol tülûundan geçüb
Kıl ferağ bâlâ tahsil-i müttekin temam

Bâb-ı ihfâdan duhûl et bezm-i sırr-ı akdese.
Râh-ı bî-sıyt ü sıradır mûsûl-i kenz-i meram
Eyleyüb habs nefs-i dembetgân şehr-i râz
Kûçe zikr-i hafiden oldular reh-yâb-kam

Hay ü Hû'dan hankâh-ı hatırın kıl tahliye
Ol huzûr-ı kalb ile meşgul zikr ber-devâm
Dergehi berdegân ınünhic sıddıka gel
Kamet hikmete ki kıl kavs-i tak-ı iltisâm

Pişgâh-ı ser-bülendân tarik-i hafide
Hak-i Pây-i hacegâni ile cây-ı iltisâm
Pir-i şehrah medit cilvegân-ı vahdetin
Âsitan-ı halvetin kıl mültecâyı sub ü şâm

Şeyhülislâm-i inâyet-kârın ihyâ etdiği
Ma'bed-i vâlânın et zikr-i cemilin iltizâm
Ka'be-i sıdk ü safanın sedde-i ulyâsını
Kıblei ta'zim ile kıl bu dergâh-ı ihtiram

Hankâh-ı Nakşibendi'nin celidir dideye
Tûdei hak derinden gufrei dâr'üs-selâm
Hal'-i na'lin vücûd it bende-i ahrâr olup
Medhal-i azâdegân-ı masivâdır bu makam

Kalb-i hâlis ile gel târihin eyle zikr-i hass
Bâb-ı âbâd oldu bâb-ı tekyei Müfti'l-enâm
1157 (1744)

Çift söveli ve kemerli kapının iki yanında mihrabcıklar bulunmaktadır. Semahane ve derviş hücrelerinin bulunduğu kargir bina, geniş bir alanın ortasındadır. Dış avlu kapısından geniş avluya girilir. Bu ön avlu geçilerek tekkenin kapısına gelinir. Kesme taştan yapılmış bu yüksek kapının takında 7 satır halinde hazırlanmış bir kitabe vardır. Son satırda iki, diğerlerinde üçer mısra bulunmaktadır:

Hüdâvend-i cihâh fetva penâh ma'delet unvan
Mekânın pîşe hayr-ı endişe sadr-ı mekremet mutad
Kerim bulmağa hur dâver sâhib-i eser kim

Siyâdetle fütüvvet zâtiyle oldular hem-zad
Semiyy Mustafa Müfti'l-enâm hâşimî nisbet
Ki fetvası târik-i şer'i naşı kılmada irşâd

Bu ihsan ve mekânınla revadır ol kerem-kârın
İdir bir gıbte ahd-i luttına cümle geçen a'yâd

Yine hayr-ı azime Hakk muvaffak eyleyüb ânı

Nakşibendiyye'ye bu hankâhı eyledi bünyâd
Bu eyyâme gelince ol tarik eshâbına kimse
Nev resm-i hankâh-ı bî-kusûru kılmadı âbâd

Meğer ol zat içiin hıfz eyler imiş Hazret-i
Bari Ki oldu şimdi binayı karin himmet-i evtâd
O zât-ı kâmkârın ol-târike nisbet-i hâssı

Zuhuruna bu hayrın muhâbâ eyledi ıındâd
Hûda eyyâm-ı ömr ü devletin efzûn ide da'im
İnâme oldu Neyli bu du'â sub ü mesâ evrâd

Koyub hâke pür ihlâsı bir dâ'i didi târih
Acib âli makâm-ı Nakşibendiyye mübarek bâd
1157(1744)

Harrede el-fakir el-müzehheb Veliyüddin gafurle

Kitabe, Mirza-Zâde Neyli Ahmed Efendi tarafından söylenmiştir. O tarihte Rumeli Kazaskeri idi. 1161 (1748)de vefat etti. Kabri, Üsküdar'da Tunusbağı mevkiinde, Karacaahmed Mezarlığı'nda ve 8. adadadır.

Kitabenin ünlü hattatı ise Şeyhülislâm Veliyüddin Efendi olup kabri, Eyüp'te Nişancılar'da, Şeyh Murad Tekkesi avlusundaki açık türbesindedir. (Bu türbe bahsine bakınız.)

Kapının sol tarafındaki nişi içine nakşı taç kabartmalı bir şahide yerleştirilmiştir. Üzerindeki yazı şudur:

Haza el-kabr el-merhum el-mağfur
El-Hâc eş-şeyh Hâfız'ül-Kur'ân Ali
El-uşşâkî el-Nakşibendimen evlâd-ı
El-Hüseynî hülefâmen Hazret-i Behçet Ali El-Konevî K.S. ül-veli
El-fâtiha. 25 Ca. 1279 (18 Kasım 1862)

Mehmed Emin Efendi'nin istif hattı ile yazılmıştır.

Şeyh Behçet Ali Efendi 1238 (1822) tarihinde vefat etmiştir. Kabri, Üsküdar'da Çiçekçi Camii haziresindeki açık türbesindedir.

Bunun yanında etrafı duvarla çevrili bir hazîre vardır. Buradaki iki kabirden birisinin etrafı demir parmaklıkla çevrilmiştir. Şahidesi yukarıda belirtildiği gibi nişe yerleştirilmiştir. Diğerinin şahidesi üzerindeki kitabe

şudur:

Es-Seyyid eş-Şeyh Mehmed Hasib Efendi bin eş-Şeyh es-Seyyid Ali el-Uşşâki en-nakşibendi Efendi. 10 receb 1308 (19 Şubat 1891)

Şadırvan avlusunun ortasında sekiz yüzlü bir şadırvan bulunmaktadır. Bunun mermer sütunlar üzerindeki saçağı bugün mevcut değildir. Her yüzü kabartma motiflerle süslenmiştir. Avlunun dört tarafında derviş hücreleri vardır. Odaların Önünde 20 mermer sütunun taşıdığı bir revak mevcuttur. 26 kubbesi vardır. Avlunun sağ tarafındaki kemerli kapıdan dış avluya çıkılır. Buradaki mutfak binası pek harap durumda olup içinde bir aile barınmaktadır. Burada ayrıca bir de kuyu vardır.

Şadırvan avlusunun diğer bir kapısı da sol tarafta olup, arazi meyilli olduğundan bir merdivenle alt bahçeye inilir. Bahçe, Balcı Yokuşu'na nazaran yüksek olduğundan, yola bir istinat duvarı yapılmıştır. Bahçenin sağ tarafında, Balcı Yokuşu Sokağı üzerinde ve Maslak Yokuşu karşısında tekkenin çatısı yok olmuş türbesi bulunmaktadır.

Tekkenin son şeyhi Râsih Efendi'nin oğlu Hasib Kartal Beyefendi, halen eski şeyh evinin yerine yaptırılan küçük bir evde kiracı olarak oturmaktadır. Kendisi Kasımpaşa Askeri Matbaası'nda memur iken emekli olmuştur. Hasib Beyefendi'nin verdiği bilgiye göre, tekke avlusunun üç kapısı varmış, biri şimdiki tak kapıdır. İkincisi ise avlunun sağ tarafında olup Zahireci Sokağı'na açılıyormuş. 1970'li yıllarda yapılan tamir sırasında kapatılmış ve avluya inen merdiven de sökülmüş. Bu kapıdan yalnız kadınlar geçtiği için Harem Kapısı denirmiş. Avluya inildikten sonra tekke binasının kemerli kapısından evvela uzun bir koridora ve sonra da semahanenin kadınlar mahfeline geçilirmiş.

Zahireci Sokağı'na açılan kapının yanında tekkenin hamamı vardır ki bugün de bazı kısımları görülüyor.

Üçüncü kapı ise türbe kapısı olup bir merdivenle avluya çıkılıyormuış. Avlu ve bahçe eskiden meyve ağaçları ve güllerle bezeli ve çok bakımlı imiş.

Semahane sekiz cepheli olup tek kubbesi sekiz yüzlü bir kasnağa oturtulmuştur. Kasnağın her yüzüne birer pencere açılmıştır. Alt üst pencerelidir. Mihrabı niş şeklindedir. Son tamirde nefis bir surette onarıldığı halde bugün haraptır. Vitrayları, çocuklar tarafından parçalanmış, bütün camlan kırılmış ve topuzlu demirleri sökülerek çalınmıştır.

Hücreler, semahane ve mutfak, bir sıra kesme taş ve üç sıra ince tuğladan yapılmıştır.

Semahane kapısı üzerinde altı sıra halinde hazırlanmış 18 mısralı bir kitabe vardır. Karanlık olduğundan târih beyti güçlükle okunmuştur ki şudur:

Pişgâh-ı tâk-ı târihinde zânû-bend olub

Ol mukim ma'bed-i Müftü din Mustafa
1157

Hadika yazarı bu mescid için şu bilgiyi vermiştir:

"Banisi Şeyhülislâm Feyzullah Efendi'nin oğlu Şeyhülislâm Mustafa Efendi. 1090 (1679)da dünyaya geldi. 22 yaşında Selanik kadılığından Mekke kadılığına tayin olunup orada Şeyh Ahıned Yekdest Hz.den nakşibendiliği öğrenip bu tarikata girdi. 1114 şevvalinde (Şubat 1703) Anadolu Kadıaskeri olmuş, altı ay sonra meydana gelen isyanda babası şehid edilmiş ve Mustafa Efendi de Yedikule zindanına atılmıştır. Az sonra Bursa'da oturmasına izin verilmiştir.

Burada 28 sene sürgün hayatı yaşadıktan sonra 1143 senesi ortalarında (Ocak 1731) serbest bırakılarak 1145 seferinde (Ağustos 1732) Rumeli Kazaskeri ve 1736 Nisan'ında Şeyhülislâm oldu. Bu yüce makamda 9 seneye yakın kaldıktan sonra 30 muharrem 1158 (4 Mart 1745) tarihinde vefat etti.

Kabri, Üsküdar'da, İnadiye Meydanı'nda Tunusbağı'na çıkan İnadiye Mescidi Sokağı'nın sol tarafında, yolun dirsek yaptığı yerdeki aile sofasında, Karacaahmet Mezarlığı'nın 9. adasında ve mezarlık duvarının hemen arkasındadır. Eskiden bu sofanın karşısında meşhur Üsküdar Menzilhanesi bulunuyordu.

Eyüp'teki bu tekkeyi Şeyhülislâm Molla Fenâri Bahçesi denilen maruf yerde yaptırmıştır."

Şadırvan ve etrafında olan hücreler ve haricindeki matbah ve mescid-i şerif hepsi kargirdir. Şeyhlere mahsus bir hâne ile tekke kapısında bir çeşme dahi yapılmıştır.

Sokağa açılan avlu kapısındaki kitabe, müderris Bosnevî Hâlis Mehmed Efendi'nin manzumesidir.

Minberini vâkıf Mustafa Efendi'nin oğlu, Anadolu kazaskerliğinden ayrılıp ve Nakib'ül-eşraf iken 1178 (1765) senesinde koymuş ve vakıf tayin etmiştir. Abdullah Efendi Reis'ül-ulema iken 1184 senesinde (1770) vefat etmiştir. Kabri babasının yanındadır. Şeyhülislâm Mustafa Efendi'nin şahidesi üzerindeki yazı şudur:

Şeyhülislâm iken vedâ'-i âlem-i fâni/ İden merhum ve mağfurleh/ Es-seyyid Mustafa Efendi ibn-i el-merhum/ eş-şehid es-sa'id Şeyhülislâm/ Es-seyyid Feyzullah Efendi ruhlarına el-fâtiha/ Fîevâhir-i muharrem 1158

Yanında 1124 (1712) tarihinde vefat eden annesi Hace Fâtıma Hâtun'un kabri vardır.

Yaptığım aramada Abdullah Efendi'nin şahidesine rastlamadım.

Bahçenin sahibi, birinci şeyhülislâm Molla Şemseddin Fenâri'nin torunu,

Fenâri-Zâde Muhyiddin Efendi idi. Kendisi 13. Şeyhülislâm olup 954 (1548) tarihinde vefat ederek Eyüp Sultan Camii'nin kıble tarafına gömülmüştür.

Tekke, şeyhülislâm Mustafa Efendi tarafından bir nakşibendî şeyhi olan Tokadı el-Hâc Şeyh Musa Efendi için yapılmıştır. Vefatı 1160 (1747) tarihinde olup kabri tekkenin türbesindedir. Bunun yerine Abdülkerim Efendi şeyh olmuştur. Vefatı Sin-1179 (Ocak 1766) tarihindedir. Kabri türbededir.

Bunun yerine, kutb'ül-ârifin gavs'ül-vasilin eş-Şeyh Mehmed Emin Efendi geçmiş ve 27 Z 1248 (17 Mayıs 1833) tarihinde vefat etmiştir. Kabri türbededir.

Bunun yerine Mehmed Emin Efendi'nin oğlu Mehmed Zeki Etendi şeyh olmuş ve 1252 (1836) tarihinde vefat etmiştir.

Yerine, Üsküdâri şeyh Ali Behçet Efendi'nin halifesi Uşşâkiye'den el-Hâc Ali Efendi şeyh olmuş ve 25 C.ahır 1279 (18 Aralık 1862) tarihinde vefat etmiştir.

Kabri, yukarıda belirtildiği üzere şadırvan avlusuna açılan büyük kapının sol tarafındaki set üzerindedir.

Bunun yerine oğlu Mehmed Hasib Efendi şeyh olmuştur. Vefatı 10 receb 1308 tarihinde olup kabri babasının yanındadır.

Tekkenin son şeyhi Hasib Efendi'nin oğlu Mehmed Râsih Efendi'dir. Kabri, Eyüp, Bahariye'de Şehitlik mevkiindedir. Hasib Kartal Bey'in babasıdır.

Ayin günü perşembe olan bir rıfaî tekkesi idi.

Kaynak: (Gezi Notu) (Hadika 1/282) (T. Öz, İst. Camileri 1/142) (/Şükrü Efendi İst. Tekkeleri, Haz. Ş. Akbatu 11/95) (Si. Osm. 46428 Mustafa Efendi) (Meç. Tekâya).

TAHTA MİNARE MESCİDİ

Tımaşvar Tekkesi Mescidi de denir. Düğmeciler Mahallesi'nde ve Baba Haydar Sokağı ile Baba Haydar Kuyu Sokağı arasında idi. Arsası ve hazîresi mevcuttur.

Hadika'da şu bilgi vardır:

"Banisi Tımaşvar Defterdarı İbrahim Efendi'dir. Kabri bilinmiyor. Mahallesi yoktur."

İbrahim Efendi, meşhur tarihçi Peçevî İbrahim Efendi olup 982 (1574) de doğdu. Atası Bosna'da bir zeamet sahibi olan Silahdar Kara Davud Ağa'dır. Annesi Sokullu ailesindendir. Budin Valisi Ferhad Paşa dayısı olup, Lala Mehmed Paşa da akrabası idi. Kendisi maliyeden yetişip ordu hesap işlerinde bulundurulmuş ve 1014 (1605) de süvari mukabelecisi olup sonra Tokat ve bazı defterdarlıklarda otuz seneden fazla memleketi dolaşmıştır.

1046 (1636) da Defterdâr-ı Şıkk-ı Sâni olup sonra Bosna Defterdarı oldu. Orada 1057 (1647) tarihlerinde vefat etti. Dirayetli, hayır sahibi bir zat idi. Tımaşvar Defterdarı iken Eyüp'teki bu mescidi yaptırdı. Mükemmel bir tarih yazmıştır.

Mescid, 1193 (1779) tarihinde vefat eden şeyh el-Hâc İbrahim Efendi tarafından meşihat konularak tekke haline getirilmiştir. İbrahim Efendi Sertarik-Zâde Şeyh Mehmed Emin Efendi'nin halifesi olup 1187 (1773) tarihinde Sertarik Âsitânesi'ne dönmüş ve onun yerine halifesi Sertarik Ömer Efendi şeyh olmuştur. Bunun 1198 (1783) tarihindeki vefatı üzerine de Şeyh Mustafa Şâkir Efendi'nin halifesi Hamza Efendi şeyh olmuştur. 24 sene şeyhlikten sonra 1222 (1807) tarihinde vefat etmiştir.

Yerine, şeyh Arif Dede'nin halifesi Tesbihci-Zâde Şeyh Mustafa Efendi meşihate geçmişse de 1224 (1809) tarihinde meşihati kaldırılarak yerine Şeyh Seyid Hamza Efendi'nin halifesi el-Hâc Seyyid Hüseyin Fazlullah Efendi şeyh olmuştur. Vefatı 1240 (1824) tarihinde olup kabri tekkenin hazîresindedir.

Bunun yerine Şeyh Mehmed Şâkir Efendi'nin halifesi Mehmed Memiş Tevfik Efendi şeyh olmuştur. Vefatı, II şevval 1248 (2 Mart 1833) tarihinde olup kabri hazîrededir.

Bunun yerine Şeyh Abdülaziz Efendi'nin hemşirezadesi Mehmed Nureddin Efendi şeyh olmuştur. Vefatı 7 ramazan 1291 (18 Ekim 1874) de olup kabri hazîrededir. Bunun yerine oğlu Hafız Mehmed Haşim Efendi şeyh olmuştur.

Mecmua-i Tekâya'ya göre 1890 tarihlerinde Mustafa Efendi tekkenin şeyhi idi.

Tekke, âyin günü perşembe olan bir cerrahî dergâhı idi. Hazîresi bugün çok perişan durumda olup içindeki şahideler şunlardır:

23 Sin 1240 (1825) Cerrahi sikkelidir. Tarik-i Nakşiyeden turuk-ı Halveti es-Seyyid eş-Şeyh el-Hâc Hâfız'ül-Kur'an Hüseyin Fazlullah.

1248 (1833) Cerrahi sikkelidir. Hz.- şeyh Memiş ya'ni Mehmed Efendi, 1291 (1874) Şeyh Mehmed Nureddin Efendi.

Hazîrede tarih kısımları gömülü olan Kadiri şeyhi Hüseyin Efendi'nin ve el-Hâc eş-Şeyh Şerafeddin Efendi'nin şahideleri vardır. Ayrıca Cerrahi sikkeli 4 şahide daha vardır ki sikkelerine kadar toprağa gömülüdür.

1263 Halvetiyye'den Hâşim Baba sülalesinden el-Hâc eş-Şeyh es-Seyyid Fahrüddin Efendi.

Kaynak: (Hadika 1/284) (M. Şükrü, İst. Tek. Ş Akbatu Ter. 2/93) (Si. Osm. 1/101 İbrahim Efendi) (Babinger, Osm. Tarih Yazarları 136-211) (Osm. Müel. Meral Yay. 1/117) (T. Öz. İst. Camileri 1/143).

TAKKECİ MESCİDİ

Arakiyeci Mescidi de denir. Abdurrahman Şeref Bey Caddesi ile Arakiyeci Camii Sokağı'nın birleştiği yerde ve sokağın sağ köşesindedir.

Hadika yazarı diyor ki:

"Banisi Arakiyeci Cafer Çelebi'dir. Kendi dahi civarında medfundur. Minberini Dar'üs-sa'âde Ağası el-Hâc Beşir Ağa koymuştur. Karşısında bulunan mektebin bâniyesi Daye Hatun'dur ki kendi dahi orada medfundur. Mahallesi vardır."

Yapıldığı tarih belli değildir. Büyük bir ihtimalle 1025 (1616) tarihinde yapılmıştır. Mescidi minber koyarak cami yapan Hacı Beşir Ağa 1129 (1717) de Dar'üs-sa'âde Ağası olmuş ve 1159 (1746) tarihinde de vefat etmiştir. Kabri, Eyüp Sultan Türbesi civarındaki türbesindedir.

Cafer Çelebi'nin lahdi avluda olup şahideleri yok olmuştur. Buradaki taş abdest teknesi 1971 tarihinde kaldırılmıştır.

Kare planlı mabet, yığına taştan olup ahşap çatılıdır. Dört ahşap sütunlu son cemaat yeri de 1971 tarihinde yapılmıştır. Hiçbir yerinde kitabe yoktur. Camiin sol köşesinde bir lahdin ön kapağının dolgu olarak kullanıldığı görülmektedir. Bunun, avludaki kabirlerden birine ait olduğu muhakkaktır.

Mihrabı niş şeklinde olup minberi ahşaptır. Sağdaki minaresinin kaidesi yığına taştandır. Üst kısımları çimento ile sıvanmıştır. Şerefesinin altı stalaktitli, etrafı kesme taştır.

Kaynak: (Gezi Notu) (Hadika 1/286) (İst. Ans. 2/961) (T. Öz. İst. Ca. l/ 144) (Si. Osm. 2/20 Beşir Ağa).

TANTAVİZADE CAMİÎ

Rami'de, Boşnak Hızır Sokağı ile Mazhar Bey Caddesi'nin birleştiği yerde ve sokağın sol köşesindedir. Tam köşede 1341 (1922) tarihli Nazım Bey Çeşmesi vardır. Sol tarafında ise bir ilkokul bulunmaktadır.

Camiin kitabesi ve hazîresi yoktur. Sahna açılan kapısına yeni yazı ile:

Tantavi-Zade Camii H.
Mehmet Halit Efendi tarafından
yaptırılmıştır. 1889

diye yazılmıştır.

Duvarları kargir çatısı ve minberi ahşaptır. Sağdaki minaresi alemine kadar kesme taştandır. Hicri, 1307 (1889) tarihinde devrin ünlü

tüccarlarından Tantavî-Zâde tarafından yaptırılmıştır.

Tantavî-Zâdeler'in Üsküdar'da Tophanelioğlu'nda köşkleri ve Büyükçamlıca arkasında ve Ümraniye civarında çiftlikleri vardı. Bu çiftlikten çıkan Tantavî Suyu pek ünlüdür.

Camiin yanında "Hacı Halit Bey Mektebi" ismiyle anılan bir de mektebi vardı. Bu mektebin yerinde şimdi bir ilkokul bulunmaktadır.

Mektep ve camiin yapıldığı yıllarda Rami semti, "Hamidiye Köyü" ismini taşıyordu.

Mektebin adı, 1294 (1877) senesi resmi maarif salnamesinde bulunduğuna göre, cami ve mektep en geç 1876 tarihinde yapılmış olmalıdır. Veya evvela mektep, sonra da cami inşa edilmiştir.

Tantavî-Zâde Halit Bey, Sultan II. Hamid devrinin sayılı zenginlerinden olup gemi sahibi idi. Kabri, Eyüp'tedir.

Kaynak: (Gezi Notu) (O. Ergin, Türkiye Maarif Tarihi 3/731).

TOPÇULAR MESCİDİ

Rami, Yeni Mahalle'de, Rami Kışla Caddesi üzerinde ve İncirlik Sokağı karşısındadır.

Hadika yazarı diyor ki:

"Banisi, cennetmekân Sultan Süleyman Hazretleri'nin zaman-ı saltanatlarında Topçubaşı bulunan Es'ad Ağa'dır. Mihrabı önünde medfundur. Mezar taşındaki tarih rakamı budur: 966 (1558). Minberini oğlu İsmail Ağa koymuştur. Mahallesi vardır."

Evliya Çelebi:

"Fâtih zamanında Rumeli tarafına sefer yapıldığı vakit, topçu taifesi, burada eğlendikleri için "Topçular" denilmiştir. Yüksek, ferah bir yerde olup bağ ve bahçesi çok, bin kadar büyük sarayları ve başka evleri vardır" demektedir.

Mabedin duvarları kargir çatısı ahşaptır. Esas mescit haraptır. Ahşap tavanından, mihrabın üzerine, yağmur suları akmakta iken mabedin sağ tarafına 1974 tarihinde yeni beton bir cami inşa edilmiştir. Kapısı üzerine besmele ve

1389 tarihi yazılmıştır. Mihrabı ve minberi mermerdir. Her ikisinin üzerine

1390 tarihi yazılmıştır. İki mabedin arasındaki duvar yıktırılarak birleştirilmiştir.

Minaresi, cadde üzerinde, sol tarafta ve son cemaat yerinin dışındadır.

Kaidesi kesme taş olup ince tuğladan yapılmış olan gövde ve petek kısımları çimento ile sıvanmıştır.

Kıble tarafında 15 şahide bulunmakta iken son tamir sırasında dört taş kalmıştır.

Sikkeli, dört köşe, ince bir şahide üzerinde:

"Sahib'ül-Hayrat Topçubaşı Es'ad Ağa ruhi çün fatiha" diye yazılıdır. Rakam yoktur. Hadika yazarı ise, 966 tarihini görmüştür. Bu durumda şimdiki taşın orijinal olmaması icab eder. Yanında, aynı tip bir taş üzerinde:

"Topçubaşı Es'ad-Zâde Abdullah" diye yazılıdır ve yine tarihi yoktur.

Bunun yanındaki şahide okunmaz hale gelmiştir. Yalnız "İsmail Ağa 1030 (1620)" okunabilmektedir. İsmail Ağa, Hadika'nın belirttiği gibi Es'ad Ağa'nın oğlu olmalıdır.

Bunun yanında, mevlevî sikkeli, el-Hâc es-Seyyid Şeyh İsmail Hikmetî Efendi'nin 1270 (1853) tarihli şahidesi vardır.

Silivrikapı dışında, Seyyid Nizam Camii karşı köşesinde 978 (1570) tarihli bir şahide vardır ki üzerinde:

"Sultan Mehmed Hân-ı Fâtih Hz.nin Topçu Başısı Es'ad Ağa ibn-i Beri" diye yazılıdır.

Kaynak: (Gezi Notu) (Hadika 1/297) (E. Çelebi, Haz. Z. Danışman 2/93).

ULUCA BABA MESCİDİ

Evlice Baba Mescidi de denir. Mescid, Eyüp'ün Bülbül Yuvası mevkiinde ve Evlice Baba Mescid Sokağı'nın sağ tarafındadır. Karşısında Sadrazam Çorlulu Ali Paşa'nın 1119 (1707) tarihinde yaptırmış olduğu meydan çeşmesi ile Haki Baba Tekkesi (Evlice Baba Tekkesi)nin hazîresi bulunmaktadır.

Hadikat'ül-cevâmi'de şu kısa bilgi vardır:

"Banisi Fâtih ricalinden Veliyüddin Efendi'dir. Karşısında olan mezaristan köşesinde medfundur. Mahallesi yoktur."

Veliyüddin Efendi'nin Fâtih'in meşk (yazı veya musiki) hocası olduğu söylenir Set üzerindeki sikkeli şahidesindeki kitabesi şudur:

Ebû'l-f'eth ve'l-megâzi
Sultan Mehemmed Gazi Hazratları'nın
Meşk hacesi sâhib'ül-hayrât
Ve'l-hasenât Veli Baba'nın
Rûh-ı şerifine el-fâtiha
sene 857 (1453)

Kabrin bulunduğu set duvarında ise şu kitabe vardır:

Ebû'l-feth el-magâzi Hân Mehemmed nâm zî-şânın
Kıla ruhu cü bülbül-i gülistan cenneti me'vâ
Anın ta'limde meşk hacesi nâm-ı Veliyüddin
Makar-gâh itmiş idi zâtına bu mevzi'i amma
Mürûr-ı rûzigâr ile olub bir günde bünyâdı
İdüb ta'mirine himmet bu kabri itdi nev ihya
Cenâb-ı Derviş Ahmed nâm veli-haslet hemân der-hin
Du'â-yı hayr içün bir ehl-i hayra oldu sûk-pirâ
İdüb ta'mir nakş-ı meşhedin Nakşi didi târih
Ola rûh-ı Veliyüddin'e dâ'im rahmet-i Mevlâ
1173 (1759)

Kabir bu tarihte yenilenmiştir.

Mabet, taştan olup çatısı ve minberi ahşaptır. Minaresi devrinden kalmıştır. Gayet harap iken 1967 Haziran'ında tamirine başlanmış ve aynı yılın Aralık ayına rastlayan ramazanın ilk cumasında ibadete açılmıştır. Kitabesi yoktur. Sokak üzerinde küçük bir hazîresi vardır.

Kitabe yazarı nakşî Mustafa Efendi Eyüplü'dür. Divan şairi, hattat ve musikişinas idi. Enderundan yetişmiş olup divanı vardır. 1178 (1765) de öldü.

Kaynak: (Hadika 1/267) (İst. Ans. 10/5417) (Ayvansarayi, Meç. Tevârih S: 198) (Ayverdi, Fatih devri, 111/513) (T. Öz.İst. Camileri 1/324) (Türk Dili ve Ed. Ans. 6/506).

ÜÇ ŞEHİTLER CAMİİ

Eyüp'te Üç Şehitler mevkiinde ve Meşatlık Sokağı'nın sağ köşesindedir. 959 tarihinde kubbeli olarak yapılmıştır.

Üç Şehitler mevkii adı, 16 Mart 1920 tarihinde, İstanbul'un işgali sırasında, Şehzadebaşı'ndaki karakolda uyumakta olan üç askerimizin İngilizler tarafından vahşice şehit edilmesi üzerine verilmiştir.

Şehit edilen bu askerler evvela Eyüp'te, Bahariye'deki mezarlığa gömülmüşlerdir. Bundan dolayı burası hâlâ Şehitlik ismi ile anılır. Daha sonra şehitler, buradan alınarak Edirnekapı'da, Sakız Ağacı Mezarlığı'na nakledilmişlerdir.

Üç Şehitler mevkii, altı yolun birleştiği bir vadidir. İki tarafı yüksek tepedir.

Buradaki maşatlıktan bir tek taş kalmıştır. Meşatlık arkasında, Dikili Ağaç Sokağı yanından Rami Deresi akmaktadır. Bu sokaktan Rami'ye çıkılır.

Çok dik bir yokuştur. Derenin önüne, taş bir set yapılmıştır ki bir bendi andırmaktadır.

YANIK MİNARE MESCİDİ

Alaca Tekke Mescidi, Sıra Serviler Tekkesi ve Sultan III. Osman Tekkesi Mescidi isimleri ile de bilinmektedir.

Tekke, Otakçılar'da, Fethi Çelebi Camii civarında ve Alaca Tekke Sokağı'nın sol köşesine yakın bir yerdedir. Ayrıca Aşhane Sokağı'na açılan bir yolu vardır. Bu yolun başında, Eski Saray Ağası Yakubağa'nın mektebi ve lahdi mevcuttur.

Hadika yazarı, tekkeden, Yanık Minare Mescidi adıyla bahsediyor ve diyor ki:

"Banisi Şeyh Ahmed Nakşibendî'dir. Aslı Taşköprü'den olup kardeşi İbrahim Efendi ile 900 (1494) tarihinde İstanbul'a gelmişler ve vefatlarında minare yanında defn olunmuşlardır.

Adı geçen mescid yanmakla vakfı müsaid olmadığından nice zaman harap kalmış ve hatta yerine iki küçük ev yaptırılmış idi.

Sultan III. Osman tahta geçtikte Eyyüp Ensâri ziyaretine ve kılıç kuşanmak için alay ile geçerken irade buyurub, evler yıktırılıp yerine bu cami'i şerif bina ve yeniden minber vaz' ve mahfel-i hümâyun ihdas ve minaresi tecdid olunup lazım gelen vazifeleri Süleymaniye'den verilmiştir.

Bu camiin yanında bulunan sa'diyye Şeyhi olan Salih Edirnevî hezarfen bir zât olmakla bu câmi'e şeyh tayin olunmuştur ki Sultan III. Mustafa'nın tahta geçtiği sene o dahi vefat ederek yerine oğlu Seyyid Abdullah şeyh olmuştur.

Mescidin mahallesi yoktur."

Mescidin bu gün yalnız arsası, küçük hazîresi ve sokak tarafındaki cephesi mevcuttur. Sağ tarafındaki mermer söveli kapısının yarısı yıkılmıştır.

Sultan III. Osman 1168 (20 Aralık 1754) tarihinde buradan geçerek Eyüp Camii'ne gittiğine göre mabet, en geç 1755 tarihinde ibadete açılmış demektir. Bu sırada önyüzü muntazam beyaz kesmetaş ile kaplandığından mescit, Alaca Mescid veya Alaca Tekke ismi ile anılır olmuştur. Sokak tarafındaki cephesinde klasik topuzlu şebeke demirli üç penceresi vardır. İki pencere arasına niş şeklinde mihrabı yerleştirilmiştir.

Tekkenin karşısı ve Alaca Tekke Sokağı'nın sağ tarafı, Şiraze Sokağı'na kadar uzanan mezarlık idi. Yol boyunca dikilmiş servilerden dolayı sokağın eski adı Sıraserviler Sokağı idi. 1974 tarihinde Haliç Köprüsü ve çevre yolunun yapımı sırasında serviler ve mezarlık yokedildi. Padişahlar, tahta geçtiği zaman Eyüp Sultan Türbesi'ne gitmek için bu yolu veya Abdurrahman

Şeref Bey Caddesi'ni tercih ediyorlardı.

Bakımsız hazîresinde şu şahideler bulunmaktadır:

1. Merhum es-seyyid/eş-şeyh Ahmed/Efendi-i Nakşibendi-i/Buhâri ruhi çün/El-fâtiha/977(1569)

Dört köşe şahidesinin üzerinde tarikat sikkesi bulunmaktadır. Hadika yazarı, bu zatın 900 (1494) tarihinde İstanbul'a geldiğini söylüyor. Taşı orijinal olup sokak tarafındaki duvarın arkasındadır.

2. Bu taşın bir eşi de hemen yanındadır. Tacı yerdedir. Kitabesi de diğerinin aynı olup şudur:

Merhum es-seyyid/ eş-şeyh İbrahim/ Efendi-i Nakşibendi-i/ Buhâri rûhiçün/ el-fâtiha/977

3. Şeyh Salih Efendi uzun kitabesinden anlaşıldığı üzere 1169 (1755) tarihinde bu tekkenin şeyhi olmuş ve 1221 (1806) tarihinde de vefat etmiştir. Sa'diyye şeyhi olup tarih mısraı şudur:

Gitdi Şeyh Salih Efendi, hankâh-ı a'zama
1169 1221

4. Es-Seyyid nakşi Sa'dullah Efendi. Vefatı, 1176 (1762)

5. Küçük fesli bir şahide, fakat tamamen toprağa gömülü, okunabilen kısmı şudur:

Sultan Osman Tekyesi Şeyhi el-Hâc İzzet Efendi hafidi...

Mecmuai Tekâya'ya göre, âyin günü cuma olan bir rifaî dergâhı idi. 1890 tarihlerinde Rıza Efendi bu tekkenin şeyhi bulunuyordu. Burada tekkenin Sıraserviler'de olduğu belirtilmiştir.

1199 (1785) tarihli tekkeler listesinde:

"Otakçılar'da Arakiyyeci Paşa Mahallesi'nde Şeyh Seyyid Ahmed Efendi Tekyesi şeyhi Seyyid Mustafa Efendi bâ hatt-ı hümâyun müceddeden kayd olundu sene 1201 (1786)"

diye kayıtlıdır.

1256 (1840) tarihli tekkeler listesinde ise:

"Sa'diyye'den Sultan Osman Tekyesi der Sıra Serviler der Otakçılar, arsadır."

diye kayıtlıdır.

1294 (1877) tarihli, âsitânei âliyye ve bilâd-ı selâsede bulunan tekkeler listesinde ise yerinin arsa olduğu ve âyin günü perşembe olan bir sa'diyye tekkesi olduğu belirtilmiştir.

Kaynak: (Gezi Notu) (Hadika 1/289) (T. Hz. İst. Camileri 1/151) (Meç. Tekaya) (Şemdani-Zâde Tarihi, Haz. M. Aktepe 1/178).

YENİ MAHALLE MESCİDİ

Hacı Hüsrev Mescidi ve Ümmi-Hân Hâtûn Mescidi de denir. Mabet, Eğrikapı dışında ve bu kapı ile Yâvedûd Türbesi arasında, Yenimahalle Sokağı ile Hacı Hüsrev Camii Sokağı'nın birleştiği yerde ve Hacı Hüsrev Sokağı'nın sağ köşesindedir. Haliç Köprüsü ve çevre yolunun yapımı sırasında, birkaç sokak hariç, bütün bu semt, Abdülvedûd Mahallesi, Tokmaktepe ve mezarlıkları ile beraber ortadan kalkmıştır. Bu arada derin bir çukurda kalmış olan Hacı Hüsrev Camii de, kimse tarafından iskan edilmemesi amacıyla çatısı ve minaresi yıktırılmıştır.

Mabet, meyilli bir arazide yapıldığından fevkanidir. Yığma taştandır. Sağ tarafında, kapısı son cemaat yerine açılan ince tuğladan yapılmış minaresinin, yalnız gövdesi ve şerefesinin alt kısmı görülmektedir. Ahşap çatısı mabedin ve son cemaat yerinin üzerini örtmekte idi. Kitabesi yoktur.

Mescidin sağ tarafında, yol aşırı yerde ve köşede, klasik, 1103 (1691) tarihli Mehmed Ağa ve Hacı İbrahim Efendi çeşmesi vardır. Sol tarafında ve Yenimahalle Sokağı ile Öküz Arabacıları Çıkmazı'nın birleştiği yerde ise 1237 (1821) tarihli Hacı Mehmed Ağa Çeşmesi bulunuyordu. Bu çeşme, Haliç Köprüsü'nün yapımı sırasında taşları numaralanarak sökülmüş ve yine bu çukurdaki şimdiki yerine nakledilmiştir.

Hacı Hüsrev'in kabri, Yeni Mahalle Sokağı üzerinde ve bu yolun Öküz Arabacıları Çıkmazı'nın sağ tarafındaki sofada idi. Ön tarafı kesmetaş duvarlı bu yerde iki kabir taşı bulunuyordu. Sol tarafta ise mermer söveli bir kapısı vardı. Bu küçük nazirenin karşı köşesinde de 1237 tarihli Hacı Mehmed Ağa çeşmesi bulunuyordu.

Hadika yazarı diyor ki:

"Yeni Mahalle Mescidi'nin banisi el-Hâc Hüsrev'dir ki yokuşun nihayetinde ana yola nazır bir mahalde medfundur.

Minberini Sadrazam Divitdâr Mehmed Paşa koymuştur. Hitabet vazifesi Sultan Mehmed Han vakfından tayin olunmuştur.

Civarında bulunan mektebin banisi Sadrazam Dâmâd İbrahim Paşa'dır ki İstanbul'da camiinde medfundur.

Bu mescidin yakınında bulunan büyük çeşme Şatır Hasan Ağa nam sahib'ül-hayrındır ki bir çeşmesi dahi Ayvansaray dahilinde Mustafa Paşa Camii avlusundadır."

Damat İbrahim Paşa Mektebi bugün mevcut değildir. Mescide minber koyarak cami yapan Divitdâr Mehmed Paşa 1750- 1752 tarihleri arasında sadrazam olmuştur. Mısır valisi iken orada vefat etmiştir.

Hacı Hüsrev Mescidi'nin yapılış tarihi belli değildir. Mehmed Ağa çeşmesi 1691 yılında yapıldığına göre mabet, bundan bir müddet evvel yapılmış olmalıdır.

Kaynak: (Gezi Notu) (Hadika /288).

ZAL MAHMUT PAŞA CAMİİ

Defterdar Caddesi ile Zal Paşa Caddesi arasında olup her iki caddeye açılan kitabesiz avlu kapıları vardır. Defterdar Caddesi'ne açılan kapının sol tarafında, Mihrişah Sultan Türbesi, mektebi ve sebili, sağ tarafında ise, 998 (1589) tarihli çeşme ve biraz ileride de, Tecvid yazarı Karabaş Ahmet Efendi (Pîr Ahmet Edirnevî)nin türbesi vardır. Zal Paşa Caddesi'ne açılan kapının karşısında ise Silâhî Mehmed Bey'in enteresan mescidi bulunmaktadır.

Evliya Çelebi Seyahatnâme'sinde diyor ki:

"Camilerin en güzeli Zal Paşa Camii'idir ki irem bağı içinde iki tarafı yol ve pek parlaktır. Osmanlı ülkesinde olan vezir camileri içinde bundan nurlusu yoktur. 366 cam billur ile süslüdür... Minberi, mihrabı, müezzin mahfelleri ince sütunlarını Sinop kalasındaki minberden başkasında görmedim..."

Hadika yazarı diyor ki:

"Banisi Sultan Süleyman'ın silahdarlığından üç tuğ ile çırağ ve damad-ı şehriyari olan Mahmud Paşa ile eşi Şah Sultan'dır. Bunların ikisi dahi bir türbede medfunlardır. Camii'i şerifte mahfel dahi vardır lakin fevkani değildir. Önünde medrese ve meydanında şadırvan vardır. Cami'i şerif bir taraftan fevkani ve diğer taraftan ise tahtavîdir. Ve türbesi karşısında bir medresesi dahi vardır...

Cami, birçok defa tamir olunduğundan başka 1240 senesi Ramazan-ı şerifi sonlarında (Mayıs 1825) Sultan II. Mahmud dahi harab olduğunu duyduğu zaman tamirine başlanmasını emr etmiştir. Vakfından cami ve türbe tamamen tamir olundu ve mahfel-i hümâyuna bir de hela yaptırıldı."

Külliye, 985 (1577) senesi başlarında Mimar Sinan'a yaptırılmıştır. Tamamlandığında şu tarih düşürülmüştür:

Hatif-i be-güft-i târih "Hazâ makâm-ı Mahmud
955 (1577)

Esas cami kısmı bir büyük kubbe ve onu üç taraftan saran mahfellerden oluşur. İkisi mihrab duvarına diğer ikisi ise ayaklara oturan kemerler, büyük kubbeyi taşırlar.

Defterdar Caddesi'ne açılan avlu kapısından girildiğinde sağ tarafta medrese odaları, sol tarafta ise Zal Mahmud Paşa Türbesi, hazîresi ve orta

yerde kitabe-siz bir kuyu bulunmaktadır.

Buradan 26 basamaklı taş bir merdivenle şadırvan avlusuna çıkılır. Merdivenin altındaki meyilde iki adet çeşme vardır. Bugün kapatılmıştır. Şadırvan sekiz sütunludur. Avlunun üç tarafında medrese odaları bulunmaktadır.

Mabet, kesme taştan tuğla hatıllı olarak inşa edilmiştir. Minaresi ise yekpare kesme taştır. Son cemaat yerinde altı sütunlu bir revak mevcuttur. Stalaktitli cümle kapısı üzerine âyet-i kerime yazılmıştır. Kitabe yoktur.

Cami bir taraftan fevkani olduğu için altında beş adet oda bulunmaktadır. Camiin kıble tarafında da avluya inen bir merdiveni vardır. Minaresi 1894 depreminde yıkılmış ve yeniden yapılmıştır. 1955-1963 yılları arasında da vakıfça esaslı bir şekilde onarılmıştır.

Zal Mahmut Paşa için, türbesi bahsine bakınız.)

Kaynak: (Gezi Notu) (Hadika 1/253) (E. Çelebi, Danışman Ter. 2694-95) (Uzunçarşılı, Osm. Tarihi 11/403) (Si. Osm. 1/45) (M. Meriç, M. Sinan, Tuhfe-tül-mimarin 26) (A. Kuran, M. Sinan 305) (T. Öz. İst. Camileri 1/157) (Ayvan-sarayi, Meç. Tevârih 110-115).

ZEYNEP HÂTÛN MESCİDİ

İdris Köşkü semtinde ve Kerim Ağa Sokağı ile Gümüşsuyu Camii Sokağı arasındadır. Zeynep Hâtûn'un kabri ise, Türbe Sokağı'nın sol başında ve set üzerindedir. Etrafı demir parmaklık ile çevrilmiştir. Lahdi sonradan yapılmıştır. Yazısı ve şahidesi yoktur. Fakat şahide yerleri durduğuna göre kırılmış olmalıdır.

(Zeynep Hâtûn Türbesi bahsine bakınız.)

Bir sokak ileride, Gümüşsuyu Camii Sokağı'nın sol başında ve bir evin bahçesinde kalmış olan İdris-i Bitlisi'nin şahidesi bulunmaktadır. Üzerindeki yazı şudur:

"Kutb'ül-ârifin merhum ve mağfur İdris Efendi ruhuna fatiha." Rakam yazılı değildir.

Hadika yazarı diyor ki:

"Bâniyesi Hâtûn, İdris-i Bitlisi'nin zevcesi idi. Orda medfundur... Mescidin minberini Eyüp'te bulunan Arpacı Mescidi'nin imamı olan Şeyh Abdullah Efendi koymuştur. Zeynep Hâtûn Mescidi'nin mahallesi vardır."

Mabet, kesme taştan yapılmıştır. Çatısı ahşaptır. 1985 de her tarafı çimento ile sıvanmıştır. Dar bir sahaya yapıldığından, yolun şekline uydurulmuştur. Sağ tarafına sığmayan minaresi mihrab yönüne ve camiden ayrı olarak yapılmıştır. Bu durum İstanbul camilerinin hiçbirinde yoktur. Bundan dolayı camiin, mahalle sokakları teşekkül ettikten sonra yapıldığı

anlaşılmaktadır. Mihrabı dışa taşmalıdır. Ön tarafındaki küçük hazîresi yok edilmiştir. Çiçekli bir lahit kapağı basamak olarak kullanılmıştır.

Son cemaat yerinde iki tamir kitabesi vardır. 1203 tarihli olanı 16 satır ve mısralı olup bir cetvel içine iki mısra yerleştirilmiştir. Güzel bir hat ile yazılan kitabe şudur:

Barek-Allah zehi mescid-i ser-tak-ı behin
Kasr-ı İdris'de olmuş ne güzel amade

Şeref ehl-i salah evre zühd ü takva
Bir giren sahn-ı ibâdetgehine ukbâda

Olur ittira cürât-i cüz-île eyler mesâb
Hâsılı anın içün oldu cennet amade

Bâni-i evveli Zeyneb Kadın Rabb-ı Kadir
Menn-Nebi sırrına mazhar idüb ukbâda

Kethüdayı Hurrem Şah-ı cihan def-i gamı
İde dilşâd anı evvelide ve hem uhrâda

İtdi bu mescidi ta'mir ile beyt-i ma'mûr
Takva ferş olmağçün ol-müstekin amade

Hare idüb Hakk yoluna su yerine nakd-i himem
Hiç kusur eylemedi himmetine icrada

Oldu bu hayra muvaffak anada âhir Hakk
Nurdan kasr ile ikram ide mevâda
1203 (1788)

Diğer kitabe ise yedi satır halinde hazırlanmış olup 14 ınısrudır. Güzel bir hat ile yazılmıştır. Kitabe şudur:

Cihan durdukça var olsun hemânAbd'ül-Mecid Hân
Zamanında ola âlem bütün ma'mûr ü abadan

Harâb olmuş idi bu Câmi'-i Zeyneb kadın çokdan
Olub ta'mire muhtaç bu nice yıl kalmış idi viran

İdüb Atiyye Sultan-ı inâyetkâre çok hizmet

Hazinedarı usta eyledi ihya anı elan

Efendisine aldırdı du'âyı şüphesiz zira
Bu etrafın ahalisi yeniden oldular şâdân

Kabul itsün bu hayratı Cenâb-ı Hazret-i Bari
Virüb cennet sarayını cemâlin eyleyüb ihsan

Mübarek şehr-i gayûranda kemâle irdi hayratı
Vire tevfikini daim ol Hazrat-i Mennan

Düşerse bir düşer târih-i ta'miri Emin böyle
Ne zibâ oldu ta'mir Câmi'-i Zeyneb Kadın ey can
1258 (1842)

"Zeynep Hâtun'un kocası İdris-i Bitlisi'ye, Yavuz Sultan Selim'in büyük bir güveni vardı. Ona, üstleri tuğralı boş kağıtlar göndermiş, bunları kendisi tarafından vaziyetin icabına göre doldurarak Kürt beylerine göndermesini emr etmiştir. Yani ona Padişah adına icap edenlere hükümler yazma yetkisini vermiştir. İran'ın istilasında onun mühim rolü vardır. Kadir bilir padişah İdris-i Bitlisi'nin Diyarbakır'ın fethinde gösterdiği hizmeti 2000 venedik dukası, sekiz hil'at, kabzesi altın işlemeli bir kılıç ile mükafatlandırmıştı."

Hoca Sa'deddin Efendi'nin "Tac'üt-Tevârih" adlı eserinde İdris'in 926 (1520), "Osmanlı Müellifleri" adlı eserde de 1521 yılında vefat ettiği yazılıdır.

Oğlu Ebû'l-Fazl Mehmed Efendi, babasının "Heşt-Bihişt" adlı tarihine zeyl yazmıştır.

Zeynep Hâtûn mabedi 1520 tarihinden sonra yaptırmıştır.

Semt sakinlerinin ifadesine göre, Zeynep Hâtun'un kabri, mescid kapısı önünde imiş. Bugün mevcut değildir.

Kaynak: (Gezi Notu) (Hadika 1/262) (Tac'üt-tevarih, Haz. İ. Parmaksızoğlu, 3/68) (M. Hâlid Tanık. Hz. i Hâlid ve Eyüp beldesi S: 47).

EYÜP TEKKELERİ

AFİFE HATUN TEKKESİ

Zal Paşa Caddesi ile Balcı Yokuşu'nun birleştiği yerde ve yokuşun sol köşesindedir. Sol tarafında ve yol aşırı yerde Kızıl Mescit ve tam köşede ise Sokullu Mehmed Paşa Çeşmesi vardır. Bugün yalnız semahanesi durmaktadır. Bu bina iki katlı, ahşap çatılı olarak yığma moloz taşından yapılmıştır. Arka tarafında haziresi vardır. Sağ tarafındaki yamaca ise, 1956-57 tarihlerinde İstanbul'da yıktırılan tarihi eserlerin şahideleri nakledilmiştir. Balcı Yokuşu'na açılan kapısı üzerindeki kitabesi harf devriminde kazınmıştır. Minaresi de bu sıralarda yıktırıldı.

Tekke, Abdün-Nâfî Efendi tarafından annesi, Afife Hâtûn adına yaptırılmış "Kalenderân-ı Özbekiyye'ye mensub" bir zaviyedir. Vakfiyesi, 1260 (1844) tarihli olup, "Lâli-Zâde Abdülbâki Efendi'nin Kalenderhâne Tekkesi şeyhi Mehmed Efendi'ye meşihati ihale ve Özbekiyye'den bir kimse üzerine verilmesini şart eylemiş "idi.

Vakfiyeye göre, tekkenin ayin günü, ilk zamanlar cuma ve pazartesi iken son zamanlarda yalnız cuma günü idi. Mecmuai Tekâya'ya göre ise âyin günü perşembe olan bir nakşibendî tekkesi idi. 1890 tarihlerinde Mehmed Efendi tekkenin şeyhi idi.

Nâfî Efendi'nin annesi Afife Hâtûn 1250 (1834) tarihinde vefat etmiştir. Kabri, tekke civarında Baba Geylâni Mezarlığı'nda gösterilmiştir. Oğlu, şair, hattat, mevlevi meşreb, Paris ve Viyana Sefiri olmuştur. Büyük oğlu Şeyh Mahmud Akif Bey (Çelebi) Gümrük Nazırı olmuştur.

Şeyh de olan Nâfî Efendi 10 R.ahır 1274 (28 Kasım 1857) tarihinde vefat

ederek tekkenin haziresine gömüldü. Vefatına, attan düşmesi sebep olmuştur. Bugün kabir taşı mevcut değildir.

Nâfî Efendi'nin yerine büyük oğlu Mahmud Akif Efendi şeyh olmuştur. Onun vefatında ikinci oğlu Ahmed Es'ad Bey şeyh olmuştur. Bundan sonra Akif Bey'in oğlu İsmail Halid Bey şeyh olmuş ve bu da 1928 tarihinde vefat etmiştir. Galatasaray Tarihi yazarı Fethi İsfendiyaroğlu, Halid Bey'in oğludur.

Nâfî Efendi'nin diğer oğlu ise Mirliva Ziya Paşa'dır.

Tekkenin hazîresi bugün çok perişan durumda olup birçok kabrin şahidesi yok olmuştur. Mevcut olanlar şunlardır:

1215(1800) tarihinde vefat eden Hacı İsmail Paşa hazinedarı Mustafa Efendi.

1227 (1812) Ondört mısralı kitabesi vardır. Ahmed Efendi.

1234 (1818) Kara Osman Zadelerden mütesellim Ağa-Zâde Ahmed Ağa gulamı Koca Osman.

1287 (1870) Rumeli valisi Osman Paşa'nın kızı Hayriye Hanım.

1292 (1875) Osman Nuri Paşanın kayınvalidesi Ümmü Gülsüm Hanım.

1307 (1889) Osman Nuri Paşa'nın kardeşi Hacı Ahmed Efendi.

1309 (1891) Lahid, Meşâhir-i vüzerâdan Köse Ali Paşa ahfadından ve Ağrıboz hanedanından merhum Melek Bey'in necl-i necibi Selanik eşrafından vilayet meclisi azasından Ebû Bekir Bey.

1318 (1900) Kudemâyı Etıbbâi askeriyeden mirliva Süleyman Paşa.

Kaynak: (Meç. Tekâya) (İstanbul Ans. 4/1978) (İstanbul Kültür ve Sanat Ans. Tercüman Yay. 1/291) (M. K. İnal, Son asır Türk şairleri S: 1062) (İnal, Son Hattatlar S: 591) (Si. Osm. 4/537 Nâfî Efendi).

BAHARİYE MEVLEVİHANESİ

Eyüp'te, Bahariye sahilinde ve Silahdar Ağa Caddesi'ne açılan Mevlevihane Çıkmazı'nın sol tarafındaki büyük arsada idi. Karşısında bir iplik fabrikası, cadde aşırı yerde ise, mevlevi muhibbi olduğu ve aile kabristanı da burada bulunduğu için gömülen yazar İhtifalci Mehmed Ziya Bey'in ve Taşlıburun Tekkesi'nin arsası ve hazîresi mevcuttur.

Bahariye Mevlevîhânesi ilk önce, Beşiktaş'ta Çırağan Sarayı'nın bulunduğu yerde kurulmuştur. Bu hususta Hadika yazarı şu bilgiyi vermektedir:

"Beşiktaş Mevlevihânesi'nin banisi, Ohrili Hüseyin Paşa'dır. Bostancıbaşılıkdan vezir olup 1029 R. ahırında (Mart 1620) Güzelce Ali Paşa'nın vefatında Sadrıazam olmuş ve 1030 zilkadesinde (Eylül 1621)

Sultan II. Osman Han zamanında Lehliler'le vuku bulan muharebe esnasında azl olunup yerine Dilaver Paşa getirilmiştir. Dilaver Paşa zorbalar elinde şehid olmuş ve Hüseyin Paşa 2. defa veziriazam olmuş iken ertesi gün Ağa Kapısı'na vardıklarında Yeniçeriler elinde şehid olmuştur. 1031 (20 Mayıs 1622). Kabri, Beşiktaş'ta Yahya Efendi Türbesi civarında idi. Taşı mevcut değildir.

Takriben 260 sene sonra, Beşiktaş Mevlevîhânesi yerine Çırağan Sarayı'nın yapılması arzu edilmiş ve bu yüzden tekke, Maçka'da yaptırılan yeni binasına nakledilmiştir.

Mehmed Ziya Bey, "İstanbul ve Boğaziçi" adlı eserinde diyor ki: "Beşiktaş Mevlevîhânesi'nin olduğu yere, Çırağan Sarayı yaptırıldığından tekke de yıktırıldı ve 1286 senesi şevvalinin 22. Çarşamba günü (22 Ocak 1870) Maçka'da bir mevlevîhâne inşa edilerek açıldı. Fakat beş sene sonra Maçka'da yıktırılan mevlevîhânenin yerine bugün de mevcut olan kışla inşasına lüzum görüldüğünden tekke oradan da kaldırılmış idi.

1291 senesi zilhiccesinin 31. Pazartesi günü (8 Şubat 1875) Bahariye Mevlevihânesi'nin temeli atılmış ve 1294 senesi R. evvelinin 18 Çarşamba günü de (2 Nisan 1877) inşaat tamamlanarak açılış merasimi yapılmıştır. Daha sonra Sultan II. Abdülhamid 28 odalı bir harem dairesi yaptırmıştır."

Mevlevîhânenin yapımı sırasında, Beşiktaş Mevlevîhânesi ilk defa Bahariye'de Hatab Emini (Sarayın odununu temin eden) Mustafa ve Hüseyin Efendiler'in yalılarına yerleştirilmiş ve büyük salon da semahane yapılmış idi. Bu nakil sırasında Hüseyin Fahreddin Dede Efendi şeyh idi.

Bahariye Mevlevîhânesi'nin kurucusu ve ilk şeyhi olan Hüseyin Fahreddin Dede Efendi 15 Ekim 1853 de Beşiktaş Mevlevîhânesi'nde doğmuş ve 15 Kasım 1911 tarihinde de kurduğu dergâhta vefat etmiştir. Âlim, şair ve musikişinas idi. Babasının vefatı üzerine sekiz yaşında şeyh olmuş ve Hacı Raşid Dede Efendi nâib tayin edilmişti. Ablası ile evli olduğu için enistesi bulunan Yenişehirli Avni Bey'den tasavvuf ve edebiyat dersleri almıştır. Yakışıklı, sohbeti tatlı olup gayet güzel ney çalardı. Ney üflemesini Neyzen Yusuf Paşa'dan öğrenmişti.

Devrin ünlü şairi Üsküdarlı Talat Bey'in vefatına düşürdüğü tarih şudur:

Vâsıl ola cemâle, vâsıl ola cemâle
Gitdi Hüseyin Efendi dergâh-ı zülcelâle
1329

Fahreddin Dede Efendi 22 Haziran 1872 de 18 yaşında Yenikapı Mevlevîhânesi şeyhi Osman Salaheddin Dede Efendi'nin kızı Fatma Aliye Fatma Hanım'la evlenmiş ve sırasıyla Fatma Mü'nibe Hanım, Hasan Nafiz Dede Efendi, Fatma Fasiha Hanım ve Fatma Destinâ Hanım ismiyle dört

çocuğu olmuştur. Maçka'daki Mevlevihane yapılıncaya kadar 24 Şubat 1868 den 30 Ocak 1870 tarihine kadar aile erkaniyle beraber Fındıklı'da Karacehennem İbrahim Paşa'nın konağında oturmuştur. Beş yıl sonra Maçka'daki Mevlevihane de istimlak edilince iki yıla yakın, 6 Şubat 1875 den 2 Nisan 1877 tarihine kadar Hatab Emini'nin sahilhanesinde oturdu.

Refi Cevat Ulunay Bahariye Mevlevîhânesi için şunları söylemiştir:

"Hüseyin Fahreddin Dede Efendi'nin bilhassa rint meşreb oluşu, adı geçen dergâhın iç âlemini ve havasını diğer mevlevîhânelerden daha başka bir hale koymuştu. Tabiatın güzelliği de inzimam edince fark bir kat daha göze çarpar.

O zamanlar Bahariye, dergâhdan Eyüp istikametine doğru sahile sıralanmış zarif yalılar ve bunların kibar, zevk ehli sakinleri Mevlevîhâne ile hemâhenk olmuştu. Akşam üstleri, Bahariyenin bilhassa çok meşhur olan mehtaplarında yalılardan ayrılan zarif sandallarda renk renk maslaklara bürünmüş hanımlar dergâhın önünden geçerken derinden derine yükselen beste ve ney nağmelerine iştirakten kendilerini alamazlardı.

Tatil günlerinde, Hıdırellez'de Kağıthane alemlerine iştirak eden ve geç vakit dönen biribirine rampa etmiş sandallardaki keyif ehli, Mevlevîhâne önüne geldikleri zaman saz ve şarkılar durur, dergâhdan yayılan musiki nağmeleri mutlaka dinlenirdi.

Dergâhın âyin, mukabele günü çarşamba idi. Faaliyet sabahın ilk saatlerinden başlar, âyin bitinceye kadar devam ederdi. Dergâha mensub muhibler, muhibbeler, diğer mevlevîhânelerden dedegân vesair misafir öğleye doğru gelmeye başlarlar, öğle yemeğine, dergâh tabirince Somata kalırlar, öğle namazından sonra da âyin başlardı.

Ayin günleri tekkeye gelen satıcılar da o zamanlar biz çocuklar için mühimdi. Sabahtan gelmeye başlayan kağıt ve koz helvacılar, dondurmacılar, muhallebiciler kadınların ayini seyrettikleri kafes önünde sıralanırlar müşterilerini memnun etmeye çalışırlardı.

Âyinden sonra erkek misafirler selamlıkta Şeyh Efendi ile, kadınlar da haremde şeyh ailesiyle oturur, sohbetler edilir, mevsimine göre izaz edilirlerdi. Aileleriyle beraber gelen misafirler selamlıktan haber gönderilerek beraber kalkılır, veda edilir, bir kısmı araba, bir kısmı da dergâhın rıhtımına sıralanmış üstleri beyaz tenteli sandallarla dönerlerdi. Mevlevîhâneye gelen bu misafirler arasında zamanın paşaları, yüksek mevki sahibi zatlar, veya bunların hanımları ya birer kurban getirirler, yahut dedelere ve çocuklara dağıtılmak üzere "Niyaz" denilen bir para bırakırlardı..."

Hüseyin Fahreddin Dede Efendi'nin vefatından sonra oğlu Hasan Nazif Dede Efendi şeyh olmuş ve 24 R.ahır 1334 (1 Mart 1915) tarihinde vefat etmiştir.

Zamanla harab olan mevlevîhâne, bir mevlevî muhibbi olan Sultan

Mehmed Reşad tarafından tamir ettirilmiştir, bunu belirten kitabe, Mevlevîhâne Çıkmazı'na açılan cümle kapısı üzerinde iken 1970 tarihlerinde yerinden alınarak evvela Şah Sultan Camii avlusuna konmuş ve daha sonra da kaybolmuştur. Kitabe şudur:

Hazret-i Sultan Mehemmed Hân-ı Hâmis'dir bugün
Devr-i Meşrutiyyet'in sân ü şerefle husrevi
Sâyei hürriyet efzâsı kulûbi kıldı şad
Bir uhuvvet tekyesi oldu bakın dünyâ evi
Başladı gamdan harâb olmuş gönül ta'mirine
Kim odur elbette ey can hâne-kaah-ı ma'nevi
Mahbiti feyz-i Hûda Allah'ü a'lem bir-Reşâd
Hirz-i candır zâtina zira kitâb-ı Mesnevî
Sine-çak olmuş idi dergâhın der-i divân heb
Ah iderdi merhametle seyr iden merd-i kavi
Râki'ü sâcid tahiyyâte oturmuş hücreler
Her biri sükkânı dervişânın olmuş rehrevi
Dest-i irşadı Şehinşâh ile idiibâhir kiyâm
Kulbgâhında simâi şevke oldu münzevî
Baş keser dervişler târihine Remzi hemân
Oldu ihya müjde gel cây-i Nazif-i Mevlevî
1328 (1910)

Kitabenin üstünde Sultan Reşad'ın bir tuğrası vardı. Manzume, Üsküdar Mevlevîhânesi şeyhi Ahmed Remzi Dede Efendi tarafından söylenmiştir.

Baş mabeyinci Lütfi Simâvî Bey hatıralarında diyor ki:

"Padişah hazretleri Mevlevîlik tarikatine bağlı idi. 3 Kasım 1910 günü Eyüp'te Bahariye'de yeniden inşâ edilen mevlevî dergâhının açılış törenine katılmak üzere orayı şereflendirdi. Önce araba ile Kağıthane'ye gidildi. Burada İmrahor Köşkü'nde kısa bir süre dinlendikten sonra, beş çifte bir sandalla dergâha yollandı. Padişahın gelişinden duygulanan dervişler kendisini büyük minnet ve saygı ile karşıladılar."

Cümle kapısının hemen sol tarafında tekkenin mescidi bulunmaktadır. Duvarları kargir çatısı ahşaptır. Ahşap, küçük minaresinin şerefesindeki külahı direklere oturtulmuştur. Kitabesi yoktur. Minberi ahşaptır. Kadınlar mahfeli vardır.

Cümle kapısının sağ tarafında ise küçük bir hazîre vardır. Buradaki şahideler şunlardır:

1. Mermer sanduka üzerinde şunlar yazılıdır:

Baş Mabeyinci merhum Osman Bey'in kerimesi Hadice Fıtriyye Hanım ruhuna el-fâtiha. 8 Nisan 1338 II zilhicce 1340 (1922)

2. Ayak tarafındaki bir levha üzerinde de şunlar yazılıdır:

Teselya Kumandanı Müşir Gazi Edhem Paşa'nın
Mahdumu Miralay Abd'ül-Âfi Bey'in
Ruhuna el-fâtiha
Sene 1324 fi 22 Teşrin-i sâni

3. Hüvel-Bâki/ Merhum Deâvi/ Nâzırı Ömer Cemâl/ Efendi'nin kerimesi ve Deâvi/ Kisedârı İzzet Sabih/ Bey'in halilesi Fatıma/ Tevhide Hanım'ın ruhi/ çün fâtiha.4C.evvel 1321(1903).

Ömer Cemal Efendi 1276 (1859) da Mekke-i Mükerreme Bina Emini iken orada vefat etti. (Si. Osm. 3/601)

Fıtriyye Hanım'ın kitabesi, meşhur hattat ve zâkirbaşı Hacı Nuri Bey'in hattı ile yazılmıştır.

Cümle kapısından geniş ve büyük bir arsaya giriliyordu. Boyu 150 ve eni ise 50 adım idi. Burada, biraz ileride, sağda deniz tarafına doğru Bahariye Mevlevîhânesi Türbesi bulunuyordu. Türbenin yanında semahane olup penceresi sahna açılmakta idi. Etrafında derviş hücreleri ve harem dairesi yer almıştı. Tekkelerin kapatılmasından sonra 1935 tarihinde semahane yıktırıldı. Türbenin tavanı çöktü ve 1938-39 arasında da harem dairesi yandı.

(Bahariye Mevlevîhânesi Türbesi bahsine bakınız.)

Semahanenin arkasında, bugün de mevcut olan küçük hazîrede şu şahideler vardır:

1292 (1875) tarihinde vefat eden, merhum Mehmed Akif Beyefendi'nin kızı ve hâlâ Maliye Nâzırı Devletlû Yusuf Paşa Hazretleri'nin hemşireleri ve Hacı Kadri Efendi'nin eşi tarikat-i aliyye-i mevlevîyye muhibbanından Şerife Fâtıma Hanım.

Burada adı geçen Yusuf Paşa, Darüşşafaka'nın kurulmasında büyük emeği geçmiş ve oraya malen ve nakden bağışta bulunmuştur. 1298 (1880) de Trabzon'da vefat etti. Kabri, Hâtımiye (Gülbahar) Camii şadırvan avlusundaki türbesinde iken 1930 tarihlerinde yıktırıldı. Abidevi bir eserdi. Otur ve ağla. (Si. Osm. 4/675-676)

1297 receb 22 (Haz. 1880) Sultan Mahmud Hân Hazretleri'nin asr-ı alisinde Parbhâne-i Âmire Nâzın Şehid Ali Rıza Paşa'nın kızı ve Sadr-ı esbak Kıbrıslı Mehmed Emin Paşa'nın halile-i muhteremeleri tarikat-i aliyyei Mevlevîye muhibbanlarından Aişe Feride Hanımefendi.

Lahdi dağılmış ve şahidesiz olarak yeniden bir araya getirilmiştir. Bu sırada şahideleri ayrı yere dikilmiştir. Baş taşı mevlevî sikke kabartmalıdır.

Ali Rıza Paşa, 1252 ramazanı kadir gecesi (5 Ocak 1837), Musa adında biri tarafından, Ayasofya Camii minberi dibinde şehid edildi. Kabri, Eyüp'tedir. (Si. Osm. 2/398)

Mehmed Emin Paşa ise 1288 (1871) de vefat ederek Sultan Mahmud Türbesi bahçesine gömüldü. (Si. Osm. 4/300)

1306 (1888) Tarikat-i âliyyei mevlevîyye muhibbanlarından Hace Mürşide Hanım.

Tarih kısmı gömülü bir taş, Sultan Abdülaziz Hân ve Sultan Murad Hân-ı hamiş Hz.nin berberbaşısı, muhibban-ı tarikat-i âliyye-i mevlevîyyeden Kerim Bey.

Ayrıca şahideleri yok olmuş birkaç kabir daha vardır.

Bahariye Mevlevîhânesi mülhak vakıf olduğu için 1956 da varislerin Asliye Hukuk'ta açtıkları dava sonucu şahıs mülkiyetine geçmiş ve varisler mevlevîhâneyi satmışlardır. Mevlevihane yıktırılıp yerine fabrika yapılmış fakat mescide dokunulmamıştır.

Kaynak: (Gezi Notu) (Gölpınarlı, Mevlana'dan Sonra Mevlevîlik S: 336) (E. Yücel, Yok olan İstanbul mevlevihâneleri, T.T.O.K. belleteni 1977, sayı: 60 (339) S: 2-7) (Meç. Tekâya) (Zâkir Şükrü Efendi İstanbul tekkeleri, Haz. Ş. Akbatu, 3/107 Beşiktaş Mev.) (İstanbul Ans. 5/2585 ve 4/1854) (E. Yücel, Bahariye Mev. İstanbul Üni. Ed. Fak. Sanat Tarihi yıl. sayı: 12/161) (IN. Erdoğan, İstanbul Mev. Güneydoğu Avrupa Araş. Der. Sayı 4-5 S: 35-40) (Si. Osm. 4/676 Yusuf Paşa; 2/398 Ali Rıza Paşa; 4/300 Mehmed Emin Paşa) (L. Simavi, Osm. Sarayının Son Günleri S: 184) (Y. Öztuna, Türk Musikisi Ans. 1/211 Fahreddin Dede Ef. 11/394 Yusuf Paşa) (İstanbul Ans. 10/5481 Fahreddin Dede Ef.) (İnal, Son asır Türk şairleri S: 123-347 Avni Bey ve Fahrüddin Efendi) (İnal Hoş Şada S: 192-255-259 Fahreddin Dede Ef.) (M. Ziya, Yenikapı Mev.)

CAFER PAŞA TEKKESİ

Kalenderhâne Caddesi üzerinde ve Kızıl Değirmen Sokağı'nın sol köşesindedir. Ön tarafında Cafer Paşa'nın harap türbesi bulunmaktadır.

Âyin günü cuma olan bir sa'diyye tekkesi olup, Mecmuai Tekâya'ya göre 1890 tarihlerinde şeyhi mevcut değildir.

Hadika yazarı,

"Cafer Paşa'nın bir medrese ile Tarik-i Halvetiye'ye meşrut olarak zaviyesi dahi vardır" diyor.

1256 (1840) ve 1294 (1877) tarihli tekkeler listesinde adı yazılı değildir. Tekkenin bazı şeyhleri Cafer Paşa Türbesi'nde medfundur ki şunlardır:

1285 Z 3 (17 Mart 1869) tarihinde vefat eden, Tarikat-i âliyyei Sa'diyye'den Südlüce Dergâh-ı şerifi şeyhi Süleyman Sıdkı Efendi'nin halifesi ve bu makâm-ı tarik-i Sa'diyye'ye meşihat va'ziyene muvaffak olan eş-Şeyh el-Hâc Salih Sırrı Efendi. Şahidesi, sa'diyye sikkelidir.

1287 Za 24 (15 Şubat 1871) de vefat eden, tarikat-i âliyyei Sa'diyye meşâyi-hinden eş-Şeyh el-Hâc Süleyman Avni Efendi El-kırımî.

1295 B 2 (2 Temmuz 1878) de vefat eden Tarikat-i âliyyei Sa'diyye'den Cafer Paşa dergâh-ı şerifi postnişini, Kırımî eş-Şeyh el-Hâc Mustafa Efendi.

Tekke hücreleri medrese tarzında olup yakın tarihte restore edilmiştir. Kitabesi yoktur.

ÇADIRCI TEKKESİ

Otakçılar civarında, eski adı, Otakçılar Caddesi olan şimdiki Abdurrahman Şeref Bey Caddesi üzerinde, 101 kapı numaralı yerde idi. Hemen yanında Hüdayi Aziz Mahmud Efendi vakfı olan hamam, karşısında ise Ferruh Baba ahşap türbesi vardır. Hamam çok eskiden yok olmuşsa da türbe mevcuttur. Tekke, Eski Saray Ağası Yakub Ağa mektebi ve hazîresi ile Helvacı Şerif Sokağı arasında idi. Hamam ise bu sokağın sağ köşesinde bulunuyordu.

Tekkenin kuruluş tarihi ve şeyhleri belli değildir. Otakçılar'dan biraz ileride, Nişancılarda, Şeyh Murad Efendi Tekkesi hazîresinde rastladığım bir şahide üzerinde şu kitabe vardır:

"Otakçılar civarında Takyeci Mahallesi'nde Tarikat-i âliyyei Kadiriyye meşâyihinden Çadırcı Hüseyin Efendi. 1308 (1890)"

Tekke bu tarihten sonra faaliyetini durdurmuş olmalıdır. Âyin günü belli değildir. Mecmuai Tekâya ismini kaydetmemiştir. 1294 ve 1256 tarihli tekkeler listesinde de ismi yoktur. 1860-70 tarihlerinde kurulmuş olmalıdır.

Ferruh Baba Türbesi yanındaki ahşap evin bir odasında da rufa'iye ayinleri yapılırdı.

Kaynak: (Gezi Notu) (B. Turnalı-E. Yücel, İstanbul bazı tekke yerleri Vakıflar Der. 18/151)

ÇOLAK HASAN BALÎ EFENDİ TEKKESİ

Tekke, Balmumcu-Zâde Râşid Efendi ve mevkiinden dolayı İdrisköşkü Tekkesi isimleri ile de bilinir.

İdrisköşkü Caddesi ile Piyer Loti Kahvesi'ne giden Balmumcu Sokağı'nın birleştiği yerde ve sokağın sol köşesinde idi. Hemen yanında, 909 (1503) tarihli vakfiyesi bulunan Nakilbend Hasan Ağanın türbesi, karşısında ise, ahşap İdris-köşkü Karakolu vardır. (Türbe bahsine bakınız.)

Hadika yazarı Zeyneb Hâtûn Mescidi bahsinde diyor ki:

Çolak Şeyh Hasan Efendi zaviyesini bu şeyhe, Sultan III. Mustafa Hân (1171-1187) (1757-1774) bina eylemiştir. Şeyh, Tarik-i Halvetiyye'den olup

evvelleri muharebe erbabından olarak Baltacı Vezir (Mehmed Paşa) ile Moskov seferinde (1123) (1711) bulunarak parmakları şehid olup kemâl-i hararet ile baygın iken iki yiğit gelip, bunu kaldırıp bir tas su verdiler.

Sonra kendine gelip kimlersiniz, diye sordukta Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin olduklarını bildirip hemen kaybolmuşlardır. Sonra bu şeyh yanmıştır. Sultan I. Abdülhamid'in saltanatı (1775) başlarında vefat edip Murtezâ Efendi Tekkesi'nden (Kaşgari Tekkesi) yukarı iki yol ağzında oğlu Rıza Efendi ile medfundurlar."

Burada yaptığım aramada şahidelerini bulamadım. Büyük bir ihtimalle taş dikilmemiştir.

Hasan Efendi Tekkesi, âyin günü cuma olan bir nakşibendî dergâhı olup ahşap, küçük bir bina idi. Tekkenin şeyhleri sırasıyla şunlardı:

1. Çolak Şeyh Hasan Efendi. El-halvetî. Vefatı takriben 1775.

2. Çolak Şeyh Hasan Efendi'nin oğlu Şeyh Hafız Mehmed Rıza Efendi. El-halvetî. Vefatı, 13 C. ahır 1213 (22 Kasım 1798)

3. Balmumcu Şeyh Mustafa Efendi. 2 zilhicce 1241 (9 Temmuz 1826) tarihinde, Topkapı Sarayı Ağalar Camii'nde Şeyhülislâm Kadı-Zâde Tahir Efendi'nin (Tekkesi vardır) başkanlığında, Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılmasına dair verilen kararın toplantısına iştirak etmiştir. Vefat tarihi belli değildir.

4. Balmumcu-Zâde Râşid Efendi. Nakşibendiye'den olup vefat tarihi belli değildir. 1249 (1833) de şeyh idi.

5. Şeyh Akif Efendi. Nakşî olup vefat tarihi belli değildir. 1307 (1889) da şeyh idi.

6. Son şeyh ise Hasan Efendi idi. Hariciye memurlarından olup Beylerbeyi şeyh Hâmil Efendi Bedevî Tekkesi şeyhi Mehmed Râmî Efendi'nin kalemden arkadaşı bulunuyordu.

Tekke, ilk önce halveti sonra nakşî ve daha sonra da kadirî olmuştur.

Balmumcu Şeyh Mustafa Efendi'nin oğlu, Derviş Mehmed Refik Efendi 17 Ra 1231 (16 Şubat 1816) tarihinde vefat etmiştir. Kabri, Piyer Loti kahvesi girişine çok yakın bir yerde, Karyağdı Sokağı üzerindeki yüksek, kesmetaş sofada olup Haliç ve Sütlüce'nin her yerinden görülebilecek bir mevkidedir.

Kendisi, Enderûn-ı Hümâyun Seferli Ağaları'ndan olup, üç sene hasta yattıktan sonra vefat etmiştir.

Baş ve ayak şahidelerinde uzun bir kitabesi vardır. Zerrin başı emsalsizdir.

Hemen yanındaki sofada, 10 Za 1275 tarihinde vefat eden Teberderân-ı Hassa'dan çırağ olan Kağıtçılar Kethüdası es-Seyyid el-Hâc Mehmed Efendi'nin kabri vardır.

Refik Efendi'nin kabrinin hemen arkasında bir kabir daha vardır. Şahideleri kırılmıştır. Bir şahidesi, Refik Efendi kabrinin altına sokularak ona destek yapılmıştır. Bunun, Balmumcu Şeyh Mustafa Efendi'ye ait olduğu

sanılmaktadır.

Çolak Şeyh Hasan Efendi'nin kızı 1206 (1791) tarihinde vefat etmiştir. Kabri, Nakilbent Türbesi karşısındaki mezarlıkta ve köşeye yakın bir yerdedir. Hamzavî taşındaki kitabe şudur: Cennetmekan/Şeyh Hasan Efendi'nin/ Kerimesi merhume/ Hadice Molla/ Ruhuna fatiha.

Kaynak: (Hadika 1/264-265) (IN. Koman, Eyüp Sultan S: 11) (Zâkir Şükrü Efendi İstanbul Tekkeleri, Haz. Ş. Akbatu. 11/91) (Meç. Tekâya) (1256 tarihli Âsitane-i Aliyyede'ki tekkeler listesi) (B. Turnalı-E. Yücel, İstanbuldaki bazı tekkelerin yerleri, Vakıflar Der. 18/157)

DOLANCI DERVİŞ MEHMED EFENDİ MEVLEVÎHÂNESİ

İdrisköşkü mevkiinde, Çolak Şeyh Hasan Efendi Tekkesi arkasında ve İdrisköşkü Caddesi ile Karyağdı Sokağı arasında idi. Bugün tamamen kapalı bir bölgede kalmıştır. Cadde üzerindeki 16 numaralı evden geçilerek gidilebilir.

Hadikat'ül-cevami'ye bazı ilaveler yapan Ali Satı Efendi diyor ki:

"Tarik-i Mevlevîye'den Dolancı Derviş Mehmed 1230 (1815) tarihinde bir mevlevîhâne bina etmiş ve kendisine Konya'dan şeyhlik getirtmiş idi. Lakin İstanbul'da olan şeyhler itiraz ettiklerinden bir veçhile semâ ve âyin-i mevlevîyeden bir nesneye kadir olamayıp hâli üzere terk etmekle, zamanla yıkıldı. Şeyh Dolancı 1240 (1824) tarihinde vefat edip Kasımpaşa Mevlevîhânesi mezaristanında medfundur."

Fakat kabri bugün mevcut değildir.

Bu yerde eskiden beri bazı tesislerin bulunduğu bilinmektedir. Tekke mahallinde 997 (1589) tarihinde vefat eden İskender Dede isminde bir mevlevinin kabri vardır. Mevlevî sikkeli şahidesi elan mevcuttur.

Yanında, namazgah, büyük bir havuz, iki kuyu ve bir çeşme, ayrıca Sultan IV. Murad'ın mirahuru olup 25 zilhicce 1035 (17 Eylül 1626) tarihinde attan düşerek vefat eden Ali Ağa ve aile efradının kabirleri bulunmaktadır. Şahideleri orijinal ve nefis taşlardır.

Bu mevlevîhânenin yerinde Sultan I. Mustafa devrinde de (1617- 1623 iki devrede) bir tekkenin olduğu anlaşılmaktadır. Bunun, 997 (1589) tarihinden evvel kurulduğu İskender Dedenin taşı ile belli olmaktadır. Bu padişahın emri ile tekkenin vakıfları zaptedilmiş ve Sultan 4. Murad zamanında (1623-1640) da, Mirahur Ali Ağa vasıtasıyla yıktırılmış ve bu yerler Ali Ağa'nın eline geçmiştir.

Evliya Çelebi İdrisköşkü Mesiresi'ni anlatırken diyor ki: "Banisi Bayramiye Tarikatı şeyhlerinden Şeyh İdris adlı azizdir. Güzel bir tekke

yaptırmış idi ki tarikat yaranı ve dervişler orada toplanıp safa ederlerdi. Fakat Sultan Mustafa Han'ın tahta çıkışıyla bu şeyhi dinsiz, Allah'sız diye suçlayarak tekke ve otağını harab ettiler. Hâlâ birkaç güzel çınar ağaçları, çimenlikleri, namazgah şeddi, tatlı su çeşmesi, büyük havuzu durur. İdrisköşkü derler güzel bir gezinti yeridir."

Asıl adı İdris-i Muhtefi (Gizlenen İdris) olan İdris Efendi 1024 (1615) de vefat etmiştir. Muhteşem şahidesi, Kasımpaşa'da Tersane ardındaki mezarlıktadır. Tekkenin vefatından sonra yıktırıldığı anlaşılmaktadır.

1033-34 (1623-24) tarihlerinde yıktırılan bu tekke yerine, Sultan III. Osman'ın 3. kadını Zevkî Kadın, 1182 (1768) de bir namazgah yaptırmıştır ki elan duruyor. Bu namazgah Evliya Çelebi'nin bahsettiği namazgah sofasına yapılmış olmalıdır.

Bu tekkenin üst tarafında ise, İdris-i Bitlisi'nin köşkü bulunuyordu.

Kaynak: (Hadikâ 1/265) (Danışman, E. Çelebi 2/100) (Abdülbaki, Melamilik. S: 123) (B. Turnalı-E. Yücel, İstanbul bazı tekke yerleri. Vakıflar Der. 18/ 157 ve devamı)

EMİN BABA TEKKESİ

Valide Sultan Tekkesi ve Kuyubaşı Tekkesi isimleri ile de bilinir. Edirnekapı dışında ve hemen sağ taraftaki Savaklar Caddesi üzerinde, Defterdar'a doğru yürürken sol tarafta, köşeye yakın bir yerde ve Edirnekapı Mezarhğı'nın başlangıcındadır. Sağ tarafında, Mısır Tarlası tabir olunan alana, 1974 senesinde, çevre-yolu yapılırken, mezarlıktan birçok şahide nakledilmiştir.

Tekke, Derviş İbrahim Namazgahı sofasında tesis edilmiştir. Şimdiki tekke binasının önünde, iki iri köfeke taş şahide vardır. Biri, 1175 (1761) tarihinde vefat eden Derviş Mehmed'e, diğeri ise Derviş İbrahim'e aittir. Bunun vefat tarihi yazılmamıştır. Bunun yanında ise, 1175 tarihli muhteşem namazgah taşı vardır. (Derviş İbrahim Namazgahı bahsine bakınız.)

Semahane önündeki küçük avluya sol taraftaki bir aralıktan girilmektedir. Sağ tarafında ufak ayna taşlı bir çeşme ve yalağı bulunmaktadır. Ayna taşının üzerine Sultan Abdülaziz'in bir tuğrası yerleştirilmiştir. Çeşmenin arka yüzünde abdest muslukları vardır.

Avluyu kuşatan alçak duvar üzerindeki köfeke taş babalar ve bunlar arasındaki şebeke demirler yok edilmiştir. Çeşmenin arkasında ise yukarıda yazılan şahideler ve namazgah taşı bulunmaktadır.

Semahane kapısının sağ tarafına, 1974 tarihinde üç şahide dikilmiştir ki şunlardır:

1197 (1783) tarihinde vefat eden Mustafa.

1237 (1821) Yeniçeri Çorbacısı İsmail Beşe. 32. Orta subayıdır.

1238 (1822) Salih Ağa. 94. Orta cemaatindendir. İsmail Beşe'nin şahidesi ok işaretlidir.

Tekke, Sultan Abdülaziz'in annesi Pertevniyâl Valide Sultan tarafından şimdiki şekliyle ihya edilmiştir. Bunu belirten ve beş satır halinde hazırlanmış olan kitabesi semahane kapısı üzerindedir ki şudur:

Pâdişah-ı Hazret-i Sultan Aziz'in mâderi
Hazret-i Pertev-Niyâl Sultan ü zişân ûlyâ

Dergehi pâk-ı rızâi Hakk ma'mûr eyledi
Görmemiş asla felek böyle kerem-kân ü saha

Rahata oldu mübeddel ehl-i fakirin firkati
Böyle sâhib-i merhamet Sultan'a kılsunlar du'â

Oldu bu evrâd-ı ezkârın hemi dilde kârim
Dâ'imâ olsun mu'in-i Halik ve arz ü semâ

Subhiyâ cevherle târih-i zâhirâ bu dergehi
Ol Emin Baba'ya elmâh Murtezâ gördü reva
1284 (1867)

Kitabe güzel bir hat ile yazılmış olup es-Seyyid Aziz imzalıdır. Kitabe, Subhi Abdüllatif Paşa tarafından hazırlanmıştır. 1284 tarihinde Maarif Nazırı idi. 1303 (1886) tarihinde vefat etti. Kabri, Sultan II. Mahmud Türbesi bahçesindedir.

"13. Asr-ı hicrîde Osmanlı Ricali" adlı eserde Ali Rıza Bey diyor ki:

"Sultan Abdülaziz, tahta çıkışının birinci senesinde 1284 senesi seferinin 18. cum'a günü (21 Haziran 1867) Avrupa gezisine çıktıktan sonra, Valide Sultan, oğlunun gezisinin uzamasından endişeye düşmüş ve o sırada gördüğü rüyalardan, güya oğlunun geri dönemeyeceğine hükmederek merak etmeye başladığında, bu derdini Tiryal Hanım'a açmış ve o da Edirnekapı dışında ve mezarlık içinde münzevî bir hayat süren Laz Emin Baba'ya son derece itimat ve itikadı bulunduğundan ona baş vurulmasını tavsiye eder.

Evi küçük bir kulübeden, döşemesi de iki kırık hasır iskemleden, eşyası da bir cezve ile bir fincandan ibaret olan Emin Baba ziyaret edilir ve padişahın ne zaman İstanbul'a döneceği sorulur, o da;

Önümüzdeki çarşamba değil, öbür çarşamba der.

Sultan Aziz de Emin Baha'nın söylediği günde ve gezisinin 41. günü yani, 1284 R. ahırının 6. günü (7 Ağustos 1867) İstanbul'a avdet eder. Ve Valide

Sultan'ın Emin Baba'ya itimadı artar ve Hassa Hazinesi Nazırı Ferid Paşa'ya Emin Baba'nın ev, eşya ve para gibi ne isterse yapılmasını emr eder.

Emin Baba ise herşeyden önce kendi mürşidi olup o civarda bulunan Salih Baba'ya bir mezar taşı konulmasını ve bir de o civarda Kuyulu-Kahve denilen yerde gayet küçük bir ev yapılmasını isteyip bu arzuları derhal yerine getirilir. Salih Baba'nın küçük türbesi bugün de mevcut olup tekkenin sağ ilerisindedir.

Tekkenin duvarları kargir, çatısı ahşap iken çökmüştür. Cümle kapısının karşısında semahane ve iki yanında odalar vardır. Kapının iki yanında üçer pencere bulunmaktadır. Bina son zamanlarda ahır olarak kullanılmakta iken, Mart 1990 tarihinde vakıfça onarıma alınmışsa da bir müddet sonra durdurulmuştur. Yapılan hafriyatta, tekkeye ismini veren kuyunun etrafını çeviren kare şeklindeki istinat duvarları ortaya çıkarılmıştır. Bu istinat duvarları, arazinin meylinden dolayı, binanın sağ ve arka tarafında bulunmaktadır. Kuyu, cümle kapısının 2 metre ilerisindedir.

Tekke binası, kuyu sofasından daha geniş tutulduğundan, bina yan ve arka cephesi ile istinat duvarları arası, tekkenin yapımı sırasında toprak ile doldurulmuştur. Hafriyatta çıkan toprak pencerelerden dışarı atılmış ve öylece bırakılmıştır. Bu sırada muhteşem namazgah taşı da yerinden çıkarılarak yere yatırılmış ve yazı ile kandil kabartmasının bazı yerleri kırılmıştır. Bina önündeki şahideler de öteye beriye atılmıştır. Ve onarım tahribatla başlamıştır.

Emin Baha'nın kabri, dergah kapısının sol tarafındadır. Şahidesi üzerinde 12 dilimli bir bektâşi tacı ve boynunda ise Teslim Taşı kabartması vardır. Hû Dost diye başlayan kitabesi şudur:

Budur banisi bu dergâh-ı Bektâşîye'nin zâ'ir
Ali'nin hayyırını erbabına güyâne gitmişdir
Tarik-i Nâzenin'de şad hezârâ bâb-ı dil gelmiş
Sırr ü abanın virüb eşvak ile canâne gitmişdir
Nice gavs ile Kutb'ül-ârifin aktab-ı a'zamdır
Gelüb bir lahza aram eyleyüb cevelâne gitmişdir
Düşsün bir cân-ı zercân-ı nâsın zebrineyim Hakk kim
Bu sırr-ı akdesi fehm eyliyân mestâne gitmişdir
O bir sırr-ı mücemmedi o bir mürg-i mu'allâdır
Semâya uçdı kendi hake sadelâne gitmişdir
Bu tarihim yazılsın seng-i cevher üstüne
Mahfî Emin Baba teni-ser ile rûh-i seyrâne gitmişdir
1304 (1886)

Mecmuai Tekâya'ya göre, âyin günü perşembe olan bir nakşî dergâhı idi.

1890 tarihlerinde Halim Efendi'nin, bu tekkenin şeyhi olduğu belirtilmiştir. O zamanlar bektâşî tekkeleri, nakşî tekkesi olarak gösterilirdi.

Emin Baba kabrinin baş tarafında iki büyük aile sofası vardır. Şahideleri çok güzel ve eşsizdir. Büyük sofada 12 kabir bulunup en eski tarihlisi molla sarıklı ve mevlevî sikke kabartmalı olup 10 ramazan 1284 (5 Ocak 1868) tarihinde vefat eden; "Sudur-ı a'zam zaviy'ül-ihtiramdan ve muhakkikin-i ulemâdan İstanbul kadısı Mehmed Arif Efendi Hz."ne aittir. Doğumu 9 R. evvel 1210 (23 Eylül 1795) tarihinde olup şahidesi iki nişan ile süslenmiştir. (Si. Osm. 3/277)

Büyük sofanın dışında ve sağ tarafında, Râşid Efendi Zade Osman Faik Efendi'nin eşi Fatma Yıldız Hanım'ın lahdi vardır. Bu sağlam lahid 1985 senesi kışında özellikle parçalanmıştır. Lahdin ön yüzünde şu kitabe vardır:

Âlime bir zevcesiydim bende Osman Faik'in
Ders verirdim ilm ü irfanımla her bir sâlihe
Âh kim eşraf zafer nâmında vardı kızlarım
Göz atub payk-ı ecel açdı ciğerden cariha
Anların nâr-ı firakından teverrüm eyleyüb
Derd-i Mevlâ'dan olurdum gice gündüz rayiha
Piset sâle gençken vardıkda ömrüm hasılı
Gel deyû geldi bende-i destime bir layiha
Ağlayub ebr-i behar asa mezarım seyr iderek
Ey bu ma'bereden ubur eden kerve sâliha
Okuyun cevherli bir târih düşmüş fevtime
Fâtıma Yıldız Hanım ruhun diyek el-fâtiha
1296

Baştaşı üç parça halinde yerde olup kitabesi şudur: Yenişehir Fener Hânedân-ı/ Kadiminden Râşid Efendi/ Zade es-Seyyi"

Osman Faik/ Efendi'nin halilesi Fâtıma Yıldız Hanım/ ... 19 Şevval 1296 (6 Ekim 1879)

Etrafı parmaklıklı küçük sofada:

1294 (1877) tarihinde vefat eden, Yenişehir Fener Hânedân-ı kadiminden Şefik Bey. Kabri lahid olup şahidesi bektâşi taçlıdır.

1311 (1893) Yenişehir Fener hanedanından Şefik Bey'in eşi Melek Hanım. Şahidesi teslim taşlıdır.

Sofa dışındaki şahideler şunlardır:

1296 (1879) Tarikat-i Şabaniye'den Kuşadalı eş-şeyh İbrahim Efendi K.S. Hz.nin halifelerinden eş-Şeyh Bosnavî hacı Mehmed K.S. halifelerinden Fâtih Sultan Mehmed türbedarı eş-Şeyh Hacı Bekir Efendi.

1306 (1888) Bektâşi şeyhi Mahmud Efendi. 12 dilimli sikkeli ve teslim

taşlıdır.

1326 (1908) Gazi Turhan Bey ahfadından ve Teselya Yenişehir Hânedânı'ndan Hasan Bey-Zâde Hüsameddin Bey.

Sol tarafta, etrafı kesme taş duvarlı büyük aile sofasındaki şahideler şunlardır:

1285 (1868) Rumeli pâyeli, Yenişehirli Abdullah Bey-Zâde Ahmed Necib Beyefendi'nin eşi Ayşe Sâbire Kadın. (Si. Osm. 4/546).

Necib Ahmed Bey. Kabri Murad Paşa Camii hazîresindedir.

1288 (1871) Rumeli sadr-ı pâyeli, Yenişehirli Abdullah Bey-Zâde Ahmed Bey'in kızı Şerife Ganime Hanım.

1294 (1877) Sadr-ı Rumeli pâyeli, Yenişehirli Ahmed Bey'in eşi Fatma Muti Hanım.

1294 (1877) Sabıka Galata Kadısı Abdülkâdir Bey'in eşi Kâhin Kadın.

1296 (1879) Rumeli sadr-ı pâyeli, Yenişehirli Ahmed Bey-Zâde sabıka Galata Kadısı Abdülkâdir Bey. (Si. Osm. 3/350)

1326 (1908) Abdullah Bey'in oğlu Bâb-ı Âli umur-ı şehbenderi kalemi hıule-fâsından Mahmud Hayri Bey. Kızı Fatma Hanım 1343 (1924) de vefat etmiştir.

Tekkenin sol gerisinde, etrafı parmaklıklı bir kabrin baş tarafında, düz bir mermer kitabede şunlar yazılıdır:

18 Mart 1915 Çanakkale Haiti'nde Fransız Büve Zırhlısını batırıp diğerlerini kaçmaya mecbur ederek deniz zaferini kazanan Mecidiye Bataryası'nın kahraman komutanı, tarikat-i Şa'baniye Pirânı'ndan Fâtih Türbedarı Ahmed Amiş Efendi'nin hulefâ-i bendegânından emekli Albay Manastırlı Muhammed Hilmi Şanlıtop rûhiçün fatiha. 22 Nisan 1946. Arabi, 20 C.evvel 1365.

Eyüp'te rahmetli Mareşal Fevzi Çakmak'ın kabrinin önünde Emin Baba Tekkesi'nin şeyhlerinden biri medfundur ki kitabesi şudur:

Tarikat-i Âliyyei Nakşibendiyyei meşâyih-i uzamından es-Seyyid el-Hâc Mehmed Nuri el-Edirnevî K.S.A. Efendi Hz.nin hulefâyı azamından Edirnekapısı haricinde Kuyubaşı Dergâhı Şerifi postnişini reşâdetlû eş-Şeyh es-Seyyid Halil'ür-Rahman el-karani K.S. ilbâri Efendi Hz. 1312 (1894)

Kitabede adı geçen Mehmed Nuri Edirnevî Efendi'nin kabri de burada olup, vefat tarihi 10 R.ahır 1307 (Aralık 1887) dir.

Kaynak: (Gezi Notu) (IN.K. İnal, Son Sadrazamlar S: 567-570-571) (Ali Rıza Bey, 13. Asr-ı Hicrîde Osmanlı Ricali, Tercüman Yay. 11/9 - 10) (Hadika 1/235) (Meç. Tekaya)

HAFFAF MEHMED EFENDİ TEKKESİ

Kavaf Mehmed Efendi Tekkesi de denir. Balcı Yokuşu üzerinde ve Zekai Dede Sokağı karşısında idi. Yanında meşhur Balcı Çeşmesi bulunuyordu. Bugün çeşmenin yalnız temel bakiyesi mevcuttur. Karşısında ve Zekai Dede Sokağı'nın sağ köşesinde ise ünlü Küçükhamam ve Küçükhamam bostanı vardı.

Tekkenin ismi, 1199 (1785) tarihli tekkeler listesinde yoktur. Ayvansaraylı Hafız Hüseyin Efendi Mecmua-i Tevârih adlı eserinde Balcı Çeşmesi'nden bahsettiği halde bu tekkeden söz etmemiştir. Bu yüzden tekkenin 1210-1220 (1795-1805) tarihleri arasında tesis edildiği sanılmaktadır.

1256 (1840) tarihli tekkeler listesinde ise:

"Kadiriyye'den Şeyh Mehmed Haffaf Tekkesi der kurbi Balcı Yokuşu der Küçük Hamam" diye adı geçmektedir.

1890 tarihlerinde tekkenin şeyhi Rıza Efendi olup âyin günü cumartesi olan bir kadiri tekkesi idi. Karşısındaki Küçük Hamam bugün mevcut değildir.

HAKİ BABA TEKKESİ

Evlice Baba Mescidi karşısında ve Evlice Mescidi Sokağı üzerinde idi. Tekke, âyin günü cuma olan bir kadirî dergâhı olup 1212 (1797) tarihinde Şeyh Hâki Efendi tarafından kurulmuştur.

Tekkeler kapatıldıktan sonra, senelerce boş kalmış olan selamlık kısmı ile semâ hâne, harap olduğundan 1942 de çökmüştür. Selamlık kapısı üzerinde ve üç sıra halinde hazırlanmış bulunan kitabesi, bugün Hâki Baba açık türbesinin önündedir. Kitabe şudur:

El-kutb'ür-Rabbâni ve'1-gavs'üs-semdani
Kanz-i yek-nûrâni mahbûb-ı sultani
Hazret-i Şeyh Seyyid Sultan
Abd'ül-Kâdir Geylâni Hazâ zâviyei
Ebû Ma'rûf El-Kâdiriy'ül-Hâki âli bâb-ı Allah
15 Cim 1216 (23 Ekim 1801)

Kitabenin sol tarafında ve dipte ise, 18 Şad 1212 tarihi yazılıdır. Orta yerde, Sultan Selim'in bir tuğrası vardır.

Hâki Baha'nın kabri, bu kitabenin arkasında olup taşı yoktur. Vefat tarihi belli değildir. Onun yerine Ahmed Efendi şeyh olmuştur. Ahmed Efendi'nin

eşi, Şerife Ayşe Monla, 1250 (1834)de vefat ederek Evlice Baba hazîresine gömülmüştür. Şeyh Ahmed Efendi'nin yerine Nuri Baba'nın şeyh olduğu sanılmaktadır.

Nuri Baha'nın kabri, Hâki Baha'nın yanında olup küçük şahidesi üzerinde dört dilimli bir sikke vardır. Kitabesi şudur: Bu dergâh-ı Şerif/ Post-nişini Eş-şeyh/ Nuri Babanın/ Ruhuna fatiha. 1318 (1900)

Bunun yerine, Mehmed Sa'deddin Efendi şeyh olmuştur. Onun zamanında ahşap tekke yanmış ve 1330 (1911) tarihinde, harem, selamlık ve semahane kısımları yine ahşap olarak yeniden yapılmıştır. Bu sırada, dış kapı üzerine sikke kabartmalı şu levha konmuştur:

Hazret-i/ Abd'ül-Kâdir/ Dergâhı/ 1330

Bu esnada bir de sebil yapılmış olmalıdır. Açık türbedeki bir mermer levha üzerinde şu ibare yazılıdır:

İmameyn aşkına sebil-Ullah

Tarih yoktur. Tekkenin son şeyhi Sa'deddin Efendi'nin oğlu Hafız Hüseyin Nazmi Ceylânî Efendi'dir.

Tekke, halk dilinde Evlice Baba Tekkesi adıyla bilinmektedir. 1256 (1840) ve 1294 (1877) tarihli Âsilane-i Âliyye ve bilad-ı selâsede kain olan tekkeler listesinde ismi "Fevrî" olarak kayıtlıdır. Mecmuâi Tekâya'da ise, Nuri Tekkesi adı ile zikredilmiştir.

Kaynak: (Gezi Notu) (Meç. Tekâya) (İst. Ans. 10/5418).

HÜSREV PAŞA TEKKESİ

Tekke, Bostan İskelesi Sokağı ile Boyacı Sokağı'nın birleştiği yerde ve sokağın sol köşesindedir. Tam köşede Damat Mahmud Paşa'nın türbesi, karşısında ise, sokağa ismi verilen boyahane vardır.

12 numaralı büyük kapıdan tekkenin avlusuna girilir. Yapı iki katlı ve kargirdir. İçinde, son Şeyh Efendi'nin kızı Lamia Hanım oturmaktadır. Alt kat semahanedir.

Hüsrev Paşa 1271 (1855) tarihinde vefat etmiş ve tekkesinin yanındaki türbesine gömülmüştür.(Türbesi bahsine bakınız.)

Tekke, âyin günü perşembe olan bir nakşibendî dergahı idi. 1890 tarihlerinde Murad Efendi bu tekkenin şeyhi idi.

Tekkenin son şeyhi olan Mehmed Şefik Eryuvası Efendi'nin kızı Sayın Lamia Dünderen Hanım'ın verdiği bilgiye göre, dergâhın dedegân odaları, tekkenin karşısında, yani Hasan Hüsnü Paşa Türbesi'nin sol tarafında idi. 1930 tarizden sonra yıkılmış ve yerine bir boyahane yapılmıştır. 1976

tarihinde bu dahi yeri mezarlığa dahil edilmiştir.

Kaynak: (Gezi Notu) (Meç. Tekâya).

KALENDERHANE TEKKESİ

Özbekler Tekkesi Mescidi ve La'li-Zâde Abdülbâki Efendi Tekkesi de denir.

Kalenderhâne Caddesi üzerinde ve Saçlı Abdülkâdir Efendi Mescidi ile Sokullu Mehmed Paşa Çeşmesi karşısında idi. Cadde, adını bu tekkeden almıştır. Oldukça geniş bir alanı kaplayan bu yerde bugün Eyüp Müftülüğü binası bulunmaktadır. Tekkenin büyük kapısı, Abdülbaki Efendi Mektebi'nin yanında idi. Diğer bir kapısı ise, Müftülük binası kapısının yerinde idi. Bu yan kapının karşısında, bugün pek harap durumdaki Şeyh Evi mevcuttur. Ahşap ve iki katlıdır.

Ayvansaraylı Hüseyin Efendi "Hadikat'ül-cevâmi" adlı eserinde, Murtezâ Efendi Tekkesi Cami'i bahsinde "La'li-Zâde Seyyid Abdülbaki Efendi bina ve ihya buyurdukları Kalenderhâne" demektedir.

Aynı eserin 276. sayfasında ve Abdülkâdir Efendi Mescidi bahsinde ise "Kalenderhâne'nin banisi La'li-Zâde Şeyh Mehmed Efendi'dir" diyor. Şeyh Mehmed Efendi Abdülbaki Efendi'nin babasıdır. Müderris iken Anadolu kadıaskeri olmuş ve sonra 1118 C.evvelisinde (Ağustos 1706) Kıbrıs'a sürülmüş ve orada bir sene sonra vefat etmiştir. Kabri, Lefkoşa'da eski Ayasofya şimdiki Selimiye Camii naziresinde idi. Bu hazire bugün mevcut değildir.

Kalenderhâne'yi, La'li-Zâde Abdülbâki Efendi Kaşgâri Şeyh Abdullah Efendi için yaptırmıştır. Yapılış tarihi 1156 (1743) dir. Bu tekke, bekar şeyhlere meşrut olduğundan ve Abdullah Efendi de evlenmek istediğinden bu tekkeyi terk etmiştir. Bu sırada, 1157 (1744) tarihinde, Murtezâ Efendi şimdiki Kaşgâri Tekkesi'ni yaptırmış ve bir sene sonra da şeyhliğini Abdullah Kaşgâri Efendi'ye vermiştir. [(1)]

(Abdülbâki Efendi için, La'li Zade Abdülbâki Efendi Türbesi bahsine bakınız.)

Kalenderhâne'nin iki kanatlı ahşap kapısının iki yanında köfeke taştan yapılmış nişler vardır. Mermer takında, yakın tarihe kadar mevcut olan ve beş sıra halinde hazırlanmış 20 mısralı bir kitabesi vardı. Kapının sağ tarafında La'li-Zâde Abdülbâki Efendi'nin açık türbesi ve mektebi mevcuttur. Vefatı 1159 (1746) tarihindedir.

Kapının karşısında, kesme taştan, tuğla hatıllı olarak yapılmış, tonos çatılı

semahane bulunmaktadır. Ön yüzü mermer kaplanarak abdest mahalli haline getirilmiştir. (2)

(Yusuf Ağa Çeşmesi bahsine bakınız.)

"Sultan III. Selim saltanatının ortalarında (1210 IN. 1795) şeyh olan Belhi Efendi'nin iltimasıyla Valide Sultan kethüdası Yusuf Ağa, tekkeyi yenilemiş ve hamam dahi yaptırmıştır. Lakin vakfına himmet olunmadığından hamam muattal kalmıştır. Halen şeyhi Abdullah Efendi Buharî'dir. Ulemâdan ve sülehâdan bir zatı şerirdir."

Üsküdârî Ahmed Münib Efendi'nin 1307 (1890) tarihinde yazmış olduğu Mecmuai Tekâya'ya göre, bu yıllarda Mehmed Efendi bu tekkenin şeyhidir. Nakşibendî dergâhı olan bu yerde, perşembe günleri ayin yapılırdı.

(1) Meç. Tevârih'de şu bilgi vardır:

"Abdülbâki Efendi İstanbul kazasından el çektirildikten sonra Kalenderhâne Tekkesi'nin yapımına başlayıp önünde kendi bir ev dahi inşa ettirmiştir. Tekkenin tarihi:

İbn-i riyâz-ül-cenne
1156(1743)

olmuştur ki rüyasında tenbih olunmuşdur. Ve kabrinin penceresi üzerine yazılmıştır. Zaviyede hücerât ve matbah ve bir kasrı şeyhâne ve bir miktar bahçe ve anayol üzerine sibyan mektebi vaki olmuştur."

(2) Kiremit döşeli kubbesi sekiz yüzlü bir kasnağa oturtulmuştur. Kemerli kapısı sağ tarafta olup kitabesizdir. Kare planlı olup mihrabı niş şeklindedir. Ön ve arka cephelerinde ikişer, kapı tarafındaki cephesinde ise bir pencere vardır. Semahane, aynı zamanda ınescid olup minaresi yoktur. Mescidin önünde dağılmış bir lahid vardır. Şahideleri mevcut değildir.

Kaynak: (Hadika 1/260-276-277-278) (T. Öz. İst. Camileri 1/114) (Ayvansarayi, Meç. Tevârih S: 268) (Türk Ans. 21/157 Kalenderîlik)

KANTARİ BABA TEKKESİ

Bülbül Yuvası mevkiinde ve Bülbül Yuvası Sokağı'nın sol tarafında idi. Bugün naziresinden bir tek şahide kalmıştır. Birkaç baş sikkesi de bu kabrin etrafına dizilmiştir. Arkasındaki arsa, dergâhın bulunduğu yer idi.

Mecmuai Tekâya'ya göre 1890 tarihlerinde Sadık Efendi bu tekkenin şeyhi olup âyini günü cuma olan bir Sa'diyye tekkesi idi.

1256 ve 1294 tarihli tekkeler listesinde adı yoktur.

Kabirdeki şahide mihrablı olup hicri 900 tarihine ait olmalıdır. Daha sonraki asırlarda bu tip taşlar pek kullanılmamıştır.

Bu kabrin yakınında, Bülbül Yuvası Sokağı ile Bağ Çıkmazı'nın birleştiği yerde açık bir türbe vardır. İçinde bir kabir olup şahidelerinde yazı yoktur. Etrafında sikkeler ve bir de kırık şahide vardır. Türbenin arkasında büyük bir bostan vardır. Halk bu yatırın ismini bilmiyor.

KARA MEZAK AHMED AĞA MEVLEVÎHÂNESİ

Hadika yazarı diyor ki: "Silâhi Mehmed Bey Mescidi yakınında şimdi horasancı dükkanı olan yer, Şehid Sultan Osman Han olayında eşkiyanın reisi olan Mezak adında bir kişinin Mevlevihane yaptırdığı yerdir. Ancak kısa sürede yıkılmıştır. Karşısında Evrenos Dede mevlevîyyeden bir kişi gömülüdür."

Sicill-i Osmanî yazarı "Kara Mezak Ahmed Ağa, Yeniçeri Ocağında 1030 (1620)da başçavuş ve turnacıbaşı olup 1035 zilhiccesinde Eylül 1626) idam olundu" demektedir.

Sultan II. Osman vakasında Padişah, 9 recep 1031 (20 Mayıs 1622) tarihinde, Orta Cami'e getirildikte, onun durumundan müteessir olan Turnacıbaşı kendi tülbendini çıkarıp,

- Padişahım, temizdir, mübarek basınız çıplak durmasın sarın, diye Genç Osman'a vermişti.

Yeni veziriazamın tayini için Valide Sultan'ın yanına gidildikte, onun, damadına meyli olduğu görüldü. Bunun üzerine Davud Paşa'ya mansıb hattını, okur yazar olduğu için Kara Mezak yazmış ve kendisine de başçavuşluk hattını kaleme almıştı. Kara Mezak, Cigala-Zâde Mehmed Paşa serdarlığında, Abaza Paşa'ya karşı gönderilmişti.

Naima Tarihi'nde şu bilgi vardır:

"Esad Efendi'nin ikinci defa şeyhülislâm 1032 (Ekim 1623) ve Mere Hüseyin Paşa'nın yakalanıp katledildiği sırada, Yeniçeri Ocağının meşhurlarından Kara Mezak, Eyüp'te bostan içinde bir mevlevîhâne yaptırmıştı. Pâyendesiz direkler üzerine altı köşeli yüksek bir bina olmakla ayakta duramayıp yıkıldı. Halk, Ebi Eyyüb Ensâri ruhaniyetinin men ettiğine yordular."

Kaynak: (Naima Tarihi, Haz. Z. Danışman 2/777-780-812-824) (İ. H. Danişmend, Kronoloji Tarihi 3/309) (Hadika 1/255) (Si. Osm. 1/212)

KARYAĞDI TEKKESİ

İdrisköşkü mevkiinde, Karyağdı Sokağı ile eski adı Bâli Baba olan şimdiki Ballı Baba Sokağı'nın birleştiği yerde olup etrafı bir duvarla çevrilmiştir. Piyer Loti Kahvesi'nin biraz ilerisindedir. Tekke binası ve diğer müştemilat yapılan ahşap olup, yakın tarihte bir kısmı yanmış ve bir kısmı da yıkılmıştır. Bugün yalnız tek katlı ahşap bir ev mevcuttur. Diğer bütün Bektaşi tekkeleri gibi yerleşim bölgesinden uzak bir yerde yapılmıştır. Burası, Eyüp Sultan'ın en yüksek tepesidir.

Tekke civarının, vaktiyle arazi meyillerine uyularak setlerle tahkim ve tanzim edildiği, buraya çıkan yola da büyük taşlar döşendiği, kalıntılarından anlaşılıyor.

Eskiden, bu tekkenin yukarı taraflarında, büyük kar kuyuları vardı. Bu yerler bugün mezarlık olmuştur.

Tekke, Karyağdı Baba tarafından kurulmuştur. Kendisinin Horasan Erenleri'nden olduğu ve İstanbul'un fethinde bulunduğu söylenmektedir. Kabri, tekkenin hazîresindedir. Etrafı parmaklık ile çevrili lahdinin baş tarafına elifî sikkeli, kısa ve kalın silindirik bir şahide yerleştirilmiştir. Kitabesini yazarken, karyağdı naziresine kar yağıyordu. Kitabe şudur:

Kutb'ül-ârifin gavs'ül-vasilin
Hazret-i Karyağdı Es-seyyid
Mehmed Ali Kuddise sırruh.

Altına rakam yazılmamıştır.

Hadika yazarı, Çolak Şeyh Hasan Efendi Zaviyesi'ni anlatırken "Adı geçen zaviye Karyağdı Baba Tekkesi denmekle marufdur. Halen şeyhi arec (topal) Mustafa Dede'dir ki babası dahi bu tekkede şeyh olup ismi Abdi ve bu dahi arec idi" diyor.

Abdi Efendi'nin elifî taçlı şahidesi bugün de naziredir. Üzerindeki yazı sudur: Hazret-i Şeyh Safi sülâle-i tahiresinden es-Seyyid Mehmed Abdi Baba. Rakam yazılmamıştır.

15 Haziran 1826 tarihinde Yeniçeri Ocağı'nın imhası üzerine İstanbul'daki bütün bektâşi tekkelerinin yıktırılması sırasında Karyağdı Baba Bektaşi Tekkesi de yıktırıldı. Fakat, Sultan Abdülınecid döneminde (1839- 1861) Nakşibendî Tekkesi adı altında tekrar açıldı ve yıkılan binalar yeniden yaptırıldı. Ve içlerinde gizli olarak bektâşi ayinleri yapıldı.

Mecmuâi Tekâya'ya göre, âyin günü perşembe olan bir nakşî tekkesidir. 1890 tarihlerinde, Salih Efendi tekkenin şeyhi idi. 1256 ve 1294 tarihli tekkeler listesinde adı yoktur.

İki kapılı avlusunun ortasında etrafı malta taşlı bir kuyu vardır. 1319

şabanı gurresinde (13 Kasım 1901) Hz. Hüseyin ruhiçün sebil edildiği yazılıdır. Hazîrenin sol tarafında semahane binası vardır. Bugün yalnız üç duvarı ve ocağı kalmıştır. Hazîrenin Haliç tarafına açılan kapısı örülmüştür. Semahanenin kapısı da bu taraftadır. Semahanenin sol tarafında, Piyer Loti kahvesi tarafına doğru, kapı numarası 7 olan ahşap bir köşk vardır.

Karyağdı Baba Bektâşi Tekkesinin son şeyhi Yaşar Baha'nın mersiye okumakta üstün bir yeteneği vardı. Çamlıca Bektâşi Tekkesi Babası Ali Nutkî Efendi'den nasib almış ve 17 Ocak 1934 tarihinde vefat etmiştir. Kabri, Eyüp'te Kırkmerdivenler mezarlığındadır.

Karyağdı Tekkesi'nin alt tarafında, Piyer Loti Kahvesi arkasında, 1589 tarihinden evvel kurulmuş, Dolancı Derviş Mehmed Efendi Mevlevîhânesi vardı. Burası 1624 tarihinde yıktırılmıştır. (Bu tekke bahsine bakınız.) Bu yıkım sırasında bu Bektâşi Tekkesi de zarar görmüş olabilir.

Karyağdı Tekkesi hazîresindeki şahideler şunlardır: 1227 (1812)de vefat eden, bektâşi sikkeli Süleyman Baba. 1232 Z 5 (16 Ekim 1817) Bektaşi sikkeli Musa Baba Kitabesi şudur: Musa Baba kim ol bendei All-i Âba/Tarike hidmet eyleyüb olmuş idi pür safa/ Nice yıllar kılınmışdır bu tarikin zevkine/ Hemân mahrum ilmiye Hazret-i Mustafa/ Bu dergâha geldi ol buldu şeref/ Kutb-ı âlem Hacı Bektâş-ı Veli'den buldu nûri ziya/ Musa Baba'nın rûh-ı revanı şad ola.

1243 (1827) Bektaşi sikkeli, cennetmekân merhum, Sâhibet'ül-hayrât, Haseki Sultan imareti aşçıbaşısı kalyoni Mehmed Baba.

1280 Za 10(17 Nisan 1864) Şeyh'ül-harem-i Hz.i Nebevî Mustafa Paşa'nın eşi ve Abdurrahman Paşanın kızı Nuriye Hanım.1

1284 (1867) Fatma Nuriye Hanım.

1291 (1874) 28 Şubat. Bektaşi taçlı. Karyağdı Baba Hazretleri'nin/ Dergâhı post-nişini/ Mehmed Necib Baha'nın/ rûh-ı revanı şad/ ve handan ola.

1301 (1883) Küçük şahide. Karyağdı Ali Baba dergâhı postnişini Hafız Salih Baba'nın oğlu İbrahim Selim.

1305 muharrem 2 (20 Eylül 1887) Karaağaç dergâhı şerifi postnişini Hasib bendegânından yorgancı Asım Efendi.

1318 Receb 26 (Kasım 1900) Fesli ve bektâşi taç kabartmalı Rumelihisarı'nda Şehidlik dergâhı postnişini Nâfi Baba muhibbanından Kumkapı ser komiseri Ali Rıza Efendi.

1332 (1913) 20 kanunisâni. Karyağdı Ali Baba türbedarı ve seccade nişin Hafız Mehmed Salih Baba. Bektâşi sikkeli olup ön yüzündeki kitabesini kendisi yazmıştır. Karyağdı Ali Baba'nın ayak tarafına şu kitabe konmuştur:

Sadat-ı sülâlei Kâzımiyye'den Horosânî
Karyağdı Ali Baba Kuddise sırruh el-celi el-a'la

Rakam yoktur.

Evvelce tekkenin kapısı üzerinde bulunan bir levha bugün hazîrededir. Mermer olup tek sıra halindedir. Bir daire içine şu ibare yazılmıştır: El-Cûd mezz'ül-mevcûd

Bunun yanındaki yazı şudur:

Karyağdı makama izzet ile/.....

Bunun yanındaki daire içinde de: Kuddusi el-vedûd Rakam yoktur.

Ankara'da, Karyağdı Hâtûn isimli bir türbe vardır.

Kaynak: (Gezi notu) (Hadika 1/264) (M. Koman, Eyüp) (Meç. Tekaya) (Cevdet Tarihi, Üçdal Neş. 12/283) (Türkiye'de Vakıf Abideleri, Karyağdı Hâtûn. 1/439) (S. N. Ergun, Türk Musikisi Ant. S: 257).

KOLANCI ŞEYH EMİN EFENDİ TEKKESİ

Tekke, Kolancı Mehmed Emin Efendi ve Şeyh Emin Efendi Tekkesi adları ile de bilinir.

Tekke, Otakçılar'da, Paşmakcı Caddesi ile Münzevî Kışla Caddesi arasında ve sonradan ad verilen, Değirmen Sokağı üzerinde idi. Bu sokak ile Fethi Çelebi Caddesi'ne açılan Mehmed Bey Mescid Sokağı'na bakan kapıları vardı. Paşmakcı Çayırı Caddesi, Fethi Çelebi Caddesi ve Münzevî Kışla Caddesi arası 1950 tarihlerine kadar tamamen kırlık bir yer idi. Tekkenin biraz ilerisinde, Emir Buhâri Tekkesi ile Sır Tekke bulunuyordu.

Bu civarda, Şeyhülislâm Paşmakcı-Zâde Ali Efendi'nin köşkü ve geniş arazisi bulunduğundan caddeye, Paşmakcı Çayırı denmiştir. Kendisi 1124 (1712) tarihinde vefat ederek biraz ileride ve eski Edirnekapı-Topcular yolu üzerindeki açık türbesine gömülmüştür. Taşı vardır. (Paşmakcı-Zâde Türbesi bahsine bakınız.)

Mecmuai Tekâya'ya göre, 1890 tarihlerinde âyin günü cumartesi olan bir kadiriyye tekkesi idi. Bu tarihte, Nuri Efendi tekkenin şeyhi olarak gösterilmiştir.

Aynı tarihlerde yazılan "Âsitânei aliyye ve bilad-ı selâsede kain" tekkeler listesinde ise, âyin günü cuma olan bir halveti tekkesi olarak gösterilmiştir. Ve bu sırada tekke yerinin arsa olduğu belirtilmiştir. 1256 (1840) ve 1294 (1877) tarihli tekkeler listesinde aynen şöyle yazılıdır:

"Halvetiyye'den Kolancı Şeyh Emin Efendi Tekkesi der Otakcı der Çayırbaşı, arsadır."

Şükrü Efendinin "İstanbul Tekkeleri" adlı eserinde ise yalnız tekkenin ismi kaydedilmiştir. 1199 (1784) tarihli tekkelerin isimlerini belirten müfredat defterinde ise ismi:

"Otakçılar'da, Çayırbaşı'nda Kolancı Şeyh Mehmed Efendi Tekkesi" diye geçmektedir.

Hadika yazarı şu bilgiyi vermiştir:

"Şeyh el-Hâc Mustafa Efendi ki Kirpâsi şöhretiyle maruf olup Otakçılar'da şeyh Emin Efendi'nin hülefâsından olup mezbur şeyh Emin Efendi dahi evâsıt-ı devr-i Sultan Selim Han'ide (1215/1800 tarihleri) vefat edip mahalli ınezburede defn olunup sonra tekkesi bostan olmağla mezarı gaip olmuş ve Kirpâsi gayretiyle meydana çıkarılmıştır."

Tekkenin naziresinde 7-8 şahide vardı. Bunlar sonradan oradaki bir duvara dolgu taşı olarak kullanılmış ve yalnız iki tanesi ayakta kalabilmiştir. Bu iki şahide bugün buradaki bir fabrikanın bahçesi içinde kalmıştır. Fakat, yol kenarında olduğundan rahatlıkla görülebilir. Bunlardan biri, el-Hâc Osman Efendi'nin eşine aittir. Diğeri ise, 1218 (1803) tarihinde vefat eden ve birçok halife yetiştiren şeyh Abdüs-Selâm Efendiye aittir. Şahidesi tarik sikkelidir.

LAGARİ TEKKESİ

Taşlıburun ve Lâgari Mehmed Efendi Tekkesi isimleriyle de bilinir. Tekke, Silahdar Ağa Caddesi üzerinde, İdrisköşkü Tepesi eteğinde, Bahariye Mevlevîhânesi civarında ve Ebu Bekir Ağa Çeşmesi'nin sağ tarafındadır. İsmini kurucusunun lakabından ve biraz ilerideki Taşlıburun'dan almıştır. Bugün yalnız hazîresi ve arsası mevcuttur.

Tekke, Belgradlı olup çok zayıf olduğu için Lâgari lakabıyla anılan, Cennet Mehmed Efendi tarafından tesis edilmiştir. Bayramiye'nin gizli kolundandır. efat tarihi ihtilaflıdır. Zâkir Şükrü Efendi 1093 (1682) de, Sicill-i Osmâni Yazarı ise 1140 (1727) de vefat etmiştir diyor. Hadika yazarı ise vefat tarihini vermemiştir.

Mehmed Efendi'nin vefatından sonra "Bektâşiye Tarikati"nden Fahri ve Kılıcı Mehmed Efendiler postnişin olduktan sonra sa'diyye tarikatinden Göz-Oğlu denmekle maruf Hüseyin Efendi şeyh olmuş ve 1151 (1738) tarihinde etmiştir. Kabri, cadde üzerinde harabesi görülen türbesindedir. Taşı yoktur.

Eyüplü olan Gözoğlu Hüseyin Efendi, Sa'diyye Tarikatının piri Seyyid Sa'deddin Civâbi'nin (ölüm. 700 M. 1300) neslinden, İbrahim Ebû'l-Şâmî'nin halifesidir. İbrahim Efendi İstanbul'a geldiğinde bu tekkede misafir olmuş ve Sa'diyye'den meşihat getirmiştir.

Bunun yerine Rufaiye'den Nizamî Efendi şeyh olmuş ve 1153 (1740) tarihinde hacda vefat etmiştir.

Yerine, Göz-Oğlu'nun halifesi, Çelebi şeyh Abdürrahman Efendi geçmiştir. Vefatı, 1169 (1755) tarihindedir. Sikkeli taşı hazîrede olup kitabesi erimektedir.

Bunun yerine Abdürrahman Efendi'nin halifesi Kırımlı Süleyman Sıdkı Efendi şeyh olmuş ve 1197 (1783) de vefat etmiştir. Kendisi, Sütlüce'de, Hasırî-Zâde Tekkesi kurucusu Şeyh Mustafa İzzi Efendi'nin mürşidi ve kayınpederidir. Kızının şahidesi hazîrededir.

Yerine, Şeyh Süleyman Efendi'nin oğlu İsmail Necati Efendi şeyh olmuştur. Vefatı, 1204 (1789) tarihindedir. Vefatına yakın "Cezbei Rahman'a mashar" olmuş idi. Kabri, hazîrede olup taşında, Sa'diyyeden olduğu ve "Baba Şeyh Süleyman'dan ahz-ı" tarikat eylediği yazılıdır.

Yerine, Abdüsselâm Tekkesi şeyhi Mustafa Haydar Efendi'nin halifesi Eyüplü, el-Hâc Ahmed Hulusi Efendi şeyh olmuştur. Haydar Efendi Eyüp'te, Evlice Baba Cami'inde Sa'diyye usulü icra ederken Taşlıburun Tekkesi'ne şeyh olmuştur. 1231 (1816) senesi Hac yolunda şehid olmuştur.

Bunun yerine, Şeyh Ahmed Efendi'nin halifesi Salih Efendi vekil şeyh olmuştur. Vefatı, 5 muharrem 1244 (18 Temmuz 1828) tarihinde olup şahidesi hazîrededir. Yaşı küçük olduğu için, Ahmed Hulusi Efendi'nin oğlu, Süleyman Sıdkı Efendi'ye vekil olmuş idi.

Bunun yerine, Şeyh Ahmed Hulusi Efendi'nin oğlu el-Hâc, Süleyman Sıdkı Efendi şeyh olmuştur. Vefatı, 17 Sefer 1308 (Ekim 1890) tarihinde olup şahidesi hazîrededir.

Tekkenin son şeyhi ise Sa'deddin Efendi'dir. Vefat tarihi belli değildir. Kendisi musikişinas olup birçok kere Bahariye Mevlevîhânesi'ne gider ve buranın şeyhi Hüseyin Fahreddin Dede Efendi ile sohbet eder ve toplanan musikişinaslarla fasıllar meşk ederlerdi.

Tekke, âyin günü perşembe olan bir sa'diyye dergâhı idi. 1252 (1836) senesinde Şeyh Süleyman Sıdkı Efendi zamanında, Sultan II. Mahmud tarafından yeniden yaptırılmıştır. Bunu belirten kitabe tekkenin caddeye açılan kapısı üzerinde iken bugün kapı ile beraber mevcut değildir. Kitabe şudur:

Mesned âra-yı Hilâfet Şâh-ı kutbiyyet makam
Ya'ni Sultan velayet menkibet Mahmud Hân
Köhne bünyân cihanı lutfile tecdid idüb
Kıldı dünyâyı imaretlerle manend-i cinan
Ol Şehinşâh-ı keramet pise oldu âleme
Nev-be-nev vaz'-ı nizâm ile mücedded bî-kemân
Sayesinde oldu dervişân mesrur ol Şeh'in
Yapılub Taşlıburun'da hangâh-ı Sa'diyân
Tâki âlemde kuruldukça zemin üzre bina

Ol Şeh'in olsun makâm-ı şevketi çün asuman
Geldi bir hail ehli Ziver söyledi târihini
Bu makamı yapdı kutb-u sultaniyyet-i Şâh-ı cihan
1252

Ahşap selamlık dairesi ile semahanesi, I. Dünya Savaşı devamınca asker işgalinde kalmış, harap olmuş, mütareke yıllarında (1920 tarihleri) yıktırılmıştır. Dergâhın iki katlı ve sekiz odalı harem dairesi de 1980 tarihinde yıktırılmıştır. Yerinde bir fabrika vardır.

Tekkenin iki avlu kapısı bulunmakta idi. Biri, şimdiki Bahariye Polis Karakolu yanındaki Ebu Bekir Ağa Çeşmesi yanındaki yokuş yol, diğeri ise Gözoğlu Hüseyin Efendi Türbesi'nin sağ tarafındaki cümle kapısı idi. Bu kapının iki tarafındaki hazîre, bugün pek hazin durumdadır. Kapının karşısındaki şadırvanın simdi yalnız kaide taşları kalmıştır. Suyu İdristepesi'nden getirilerek buradaki bir sarnıca boşalıyordu. Bu sarnıç halen mevcuttur.

Hazîrede mevcut olan şahideler şunlardır:

1110 (1698) tarihinde vefat eden ve taşında yalnız ismi yazılı olan Abdülkâdir Kulunun şahidesi.

1144 Ra 8 (10 Eylül 1731) Hamzavî taş, iki parça halinde olup yere atılmıştır. 1980 tarihinde, Bahariye'de Şah Sultan Camii karşısında iken buraya getirilmiştir. Yazısı nefistir. Hüvel Hayy'ül-Bâki/ Allah Sübhâne Ta'âlâ/ Mirahur Câmi'i imamı/ Hattat Es-Seyyid Abdullah/ Kuluna ve bil cümle müminin ve/ Mü'minata rahmet eyliye/ (kırık) el-fâtiha. Bu taş muhakkak kurtarılmalıdır.

1165 (1751) Sikkelidir. Eş-Şeyh es-Seyyid Abdürrahman Efendi postnişin idi. Yazı silinmek üzeredir.

1184 (1770) Sikkeli. İmam-Zâde Mustafa Efendi.

1196 (1782) Zevcei Şeyh tekyei Şah Sultan, merhume Ayşe Monla Kadın.

1197 (1783) Sikkeli. Süleyman Molla.

1199 (1784) Büyük molla sarıklı muhteşem lahdi, Şah Sultan Camii karşısında iken buraya getirilerek atılmıştır. Sabıka Eyüp Kadısı Ali Sedid Efendi.

1222 (1807) Sabıka Reis'ül-küttab el-Hâc Mustafa Efendi Zade Derviş Es'ad Efendi (Si. Osm. 4/429 Mustafa Efendi.)

1231 cim 27 (Mayıs 1816) Sultan Mahmud Han'ın Ser Musahibi, tarikat-i Sa'diyye'den ve kıutb'ül-ârifin eş-Şeyh Abdürrahman Efendi hülefâsından eş-Şeyh Mehmed Salih Efendi.

1237 şad 15 (Kasım 1821) Kâtibi sikkelidir. Tersanei âmirede gemiler veznedar başısı Mehmed Efendi.

1241 (1825) Katibi sikkeli. Mısır hasırcılarından hasırcı es-Seyyid

Mehmed...

1244 (1828) Sikkeli, Şeyh Salih Efendi. Taşı gömülüdür. 1253 (1837) Yerde, taçlı, ârif-i billah mürşid-i agah Şeyh Abdullah Efendi.

1253 (1837) Değişik sikkelidir. Eyyubi Ahmed Dedenin kızı Şehide ..... Hanım. Şahsultan Camii karşısında idi.

1261 (1845) Lahid, dağılmış yerde, fesli, çok güzel çiçek kabartmalı ve nefis hatlı Ömer Bahir Efendi.

1261 (1845) Şeyh Süleyman Efendi'niıı kızı, Hasırî-Zâde Mustafa İzzi Efendi'nin eşi Saliha Kadın.

1271 R 15 (5 Ocak 1855) Taşı kırıktır. Eş-Şeyh Hafız Mehmed Emin Efendi.

1271 (1854) Rical-i Devlet-i Âliyye'den sabıka Enbiyei Hassa müdürü Abdülhalim Efendi (Si. Osm. 3/304)

1272 (1855) Yorgancılıkta yekta olan Ömer Efendi.

1275 N 15 (Nisan 1859) Enderûn-ı Hümâyun'dan çırağ olan Sultan Mahmud Han Pazarbaşısı Bekir Efendi.

1278 (1861) Mazlum Mustafa Paşa. (Si. Osm. 4/499)

1281 (1864) Ali Eşkâr Paşa sülalesinden Mehmed Tevfik Efendi.

1282 (1865) Mehmed Sahib Efendi'nin kızı Şerife Fatma Hanım.

1282 (1865) Mühendis Ahmed (Bi) Can Paşa'nın mühürdarı Mehmed Reşid Efendi.

1285 (1868) Kudemâyı müşirân-ı saltanat-ı seniyye'den ve sabıka Meclis-i Vâlâ-yı Ahkam-ı Adliye azayı kuramından el-Hâc Ali Aşkar Paşa. (Si. Osm. 3/571)

1286 (1869) Sikke kabartmalı, Şeyh'ül-harem-i Hz.i Nebevî-i esbak, İşkodralı Şerifi Mustafa Paşa'nın eşi Hadice Nevres Kadın.

1293 R. ahır 10 (Nisan 1876) Tarik sikkeli, el-hac Tahir Paşa kethüdası Mustafa Rıfat Efendi.

1294 zilkade 22 (28 Kasım 1877) Tal'at Semihâ Bey. (Si. Osm. 3/253)

1295 (1878) Nizamiye muhasebecisi Ali Rıza Efendi.

1296 Z 11 (26 Kasım 1879) Rical-i Devlet-i Âliyye'den Trablusgarp defterdarı el-Hâc Mehmed Haşim Efendi.

1300 (1882) Tersanei Âmire kaymakamlarından kâbleci Mustafa Bey.

1300 (1882) Enderûn-ı Hümâyun Hatt Hocası Ali Rasim Efendi'nin oğlu Mehmed Rüşdi Efendi (İnal, Son Hattatlar 304, Merakid 47)

1301 (1883) Nâzır-ı Ferik el-Hâc Derviş Hafız Mehmed Örf Paşa bin Mehmed Arif bin Derviş Osman. (Si. Osm. 2/100)

1301 (1883) Sudur-ı azamdan Sa'di Bey-Zâde Eyüb Mollası İbrahim Beyefendi'nin eşi Kamer-Veş Kadın Efendi.

1304 şevval 29 (Temmuz 1887) Rical-i Devlet-i Âliyye'den Bâb-ı âli komisyon reisi atûfetlû Pertev Efendi (Si. Osm. 2/39)

1308 sefer 17 (Ekim 1890) Taçlı, bu makamda şeyh-i seccade 77 yıl meşihat eyliyen Süleyman Sıdkı Efendi. Uzun kitabesinin tarih beyti şudur:

Mükemmel şeyh idi sâhib-i vekar ve vecd ü hâl idi
Serüb seccadesin kurb-i Hûda'ya Hû deyüb göçdü
1308 Sefer 17

1308 (1890) Sadr-ı esbak Naili Abdullah Paşa ve Ağrıbozlu Elçi İbrahim Paşa hafidesi sudur-ı azamdan Sadi Bey-Zâde Eyüb Monlası İbrahim Beyefendi'nin kızı ve Rical-i Devlet-i Âliyye'den Evkâf-ı Hümâyun muhasebecisi Atıf Beyefendi'nin eşi Fatımat'üz-zehra Hanını. Mevlevi sikke kabartmalıdır.

1308 (1890) Şeyh Süleyman Efendi'nin hemşire-Zâdesi Hıfzı Efendi'nin eşi Fitnat Hanım.

1309 Şubat 6 (Mart 1892) Sikke kabartmalı, Tarikat-i âliyye-i Sa'diyye'de" Taşlıburun Tekkesi Şerifi nukbâsı Saray-ı Hümâyun Hasırcıbaşısı el-Hâc Aziz Mahmud Efendi. Kadıköy'de Yoğurtçu Parkı civarında Hasırcıbaşı Sokağı üzerindeki köşkleri bugün de mevcuttur.

1309 şad 5 (10 Eylül 1891) Ebniyei Âliyye memuru merhum Ferik Bekir Paşa-Zâde Çatalca Topçu Kumandanı Ferik Âsim Paşa (Si. Osm. 3/285)

1311 (1893) Taşlıburun dergâh-ı şerifi postnişini müteveffa el-Hâc şeyh Süleyman Efendi'nin damadı Selim Efendi.

1312 (1894) Bu dergâhın postnişini merhum Süleyman Sıdkı Efendi'nin kızı Trablusgarb defterdarı Hâşim Efendi'nin eşi Zeliha Hanım.

1313 ramazan 10 (24 Şubat 1896) Sadrı esbak Edhem Paşa'nın baldızı ve Ticaret-Hânei âmire ebniyei Hassa muhasebecisi Hacı Tahir Efendi'nin eşi Hace Aişe Sıdıka Hanım.

1322 Ağus. 15 (1904) Lahid, Konya redif kumandanı Mirliva Osman Paşa. Kabri biraz ileridedir.

TARİH KISIMLARI GÖMÜLÜ OLANLAR

Değişik başlık, beş parçalı sikke, Tarikat-i âliyyei Sa'diyye hülefasından es-Seyyid eş-Şeyh Mehmed Abdüllatif Efendi. Tarik sikkeli, Şeyh Ahmed Efendi. Ahmed Efendi hacda vefat etmiştir. Bu makam taşı olabilir. Tarihini görmek lazım.

Mevlevî sikkeli, Derviş Ali Baba.

Defter-i Hakanı baş kâtibi İzzet Efendi.

Sikkeli, Arap Camii imamı, Taşlıburun şeyhinden feyz almış olan...

Bu dergâh-ı şerifde seccade nişin olan merhum eş-Şeyh el-Hâc Ahmed Hulusi Efendi'nin kızı... Mısırlı Hüsnü... Hanım Efendi.

122? Son rakam yazılmamıştır. Tepelikli ve güneş suali baş taşındaki kitabesi aynen şudur:

Hüvel-Bâki/ Rumeli Kazaskeri/ Matlabcısı iken irtihal-i/ Dar-ı beka iden merhum/ Ve mağfurle el-hac/ Ebû Bekir Ağa rühiçün/ El-fâtiha/122?

Ayaktaşı zincir ve kandil kabartmalıdır. Ebû Bekir Ağanın bu tekkenin hemen sol tarafında ve cadde üzerinde 1207 (1792) ve Fatih'te, Nişanca'da, Nişancı Camii avlu kapısı karşısında 1208 tarihli iki çeşmesi vardır.

Son rakam yazılmadığına göre taşını kendi hazırlamış olmalıdır. (Si. Osm. 1/ 85) Ağa'nın, Fatih Nişancası'nda konağı, Bahariye sahilinde de yalısı olduğu anlaşılıyor.

Taşlıburun Tekkesi hazîresinin devamı olan yerde ve biraz ileride, Bahariye Mevlevîhânesi hizasında İstanbul ve Boğaziçi adlı eserin yazarı rahmetli İhtilalci Ziya Bey'in kabri vardır. Etrafı demir parmaklıkla çevrilmiş büyük bir sofadır. Fesli bir şahidede şu kitabe yazılıdır:

Asr-ı Sultan Mahmud Hân-ı sânide
Rikâb-ı Hümâyun-ı çakerinden
Hafız ehmed Arif Elendi ibn-i el-Hâc
Ali el-Karsi'nin mahdumu
Hazinei Evrak odası kuremayı mütekaidanından
Tokad Evkaf Müdürü esbakı ve
Yıldız Hamamı mutassarrıfı Osman Vasfi Efendi. 1322 (1904).

Hafız Mehmed Arif Ağa hafidi, Osman Vasfi oğlu İhtifalci Mehmed Ziya Bey. 1282-1930.

Bu hazîrede Sultan I. Abdülhamid'in kızı Ayşe Sultan'ın hizmetkarlarından üç kadının şahidesi vardır. (Sadrazam Melek Ahmed Paşa şahidesi için Kaya Sultan Yalısı bahsine bakınız.)

Tekke hazîresindeki Emin Efendi'nin kitabesi aynen şudur: Tarik-i Rufaiyye hülefâlarından/ Ve tarik-i kıyâmiye dergâhlarında/ Ser-Nâşid olan merhum/ Ve mağfur ilâ rahmet Rabb'iil-gafur/ Can-şin firdevs-i aşi-yan/ Hakkak eş-şeyh Hafız Mehmed/ Emin Hayatî Efendi /1271 R 15

Şeyh Süleyman Efendi'nin kızı, Hazırî-Zâde Mustafa İzzi Efendi'nin eşi Saliha Kadın'ın kitabesi aynen şudur:

Yanına duhteri Şeyh Süleyman aldı/ Rüzgâr ile bulub vakti hayâtı encam/ Mustafa İzzi Efendi ki Hasırî-zâde/ Hem-firaş oldu bu merhumeye bir çok a'vâm/ İtdi isbat-ı vücud o gül-i bağ-ı sevda/ âh-ı matemde idüb adne sa'adetle haram/ Ravz-ı rahmete... halas ile taltif ideli/ Mazhar-ı lutf-i Resul

eyliye Rabb-i Allâm/ Yazdı tarihini fatiha ile Safvet/ Saliha Kadın ide gülşen-i fidevs-i makam/1261

Taşı yerde olup iki parça halindedir. Hattı nefistir.

Hasırî-Zâde Tekkesi, bu tekkenin karşısında ve Sütlüce'de idi. Tekke binaları ve hazîresi mevcuttur.

Kaynak: (Gezi Notu) (Hadika 1/259) (İst. Ans. 4/1853) (Asar-ı Ziver Paşa S: 86) (Zakir Şükrü Efendi İst. Tekkeleri, Haz. Ş. Akbatu 2/97) (İnal, Hoş şada S: 197) (Si. Osm. 2/88 Cennet Efendi)

MOLLA ÇELEBİ TEKKESİ

Debbağhâne Tekkesi ve Mahmud Efendi Tekkesi isimleriyle de bilinir. Cezerî Kasım Paşa Mahallesi'nde, Feshâne Caddesi ile Kızıldeğirmen Sokağı'nın birleştiği yerde ve sokağın sol köşesinde idi. Tekkeye, Feshâne Caddesi üzerinde bulunan ve yanlış olarak Şair Fitnat Hanım Türbesi denilen Mehmed Vusûlî Efendi Türbesi ile eşi Hubbi Hatun Türbesi arasındaki çıkmaz yoldan gidiliyordu. Tekkenin diğer bir yolu da, Zal Paşa Caddesi'ne açılan Kızıl Mescid Odaları Çıkmazı idi. Dergâhın ayrıca Kızıl Değirmen Sokağı'na açılan bir kapısı daha vardı. Bu son iki çıkmaz sokak Kızıl Mescid'in iki tarafında bulunmaktadır.

1307 (1890) tarihli Mecmuai Tekâya'ya göre, âyin günü cuma olan bir kadirî tekkesi idi. Bu tarihte Eşref Efendi tekkenin şeyhi bulunuyordu.

1256 (1840) ve 1294 (1877) tarihli "Âsitanei âliyye ve bilad-ı selâsede kain tekaya" listesinde ise, âyin günü salıdır. Ve tekke, Mahmud Efendi Tekkesi adını taşımaktadır. Mahmud Efendi'nin kabri, Hubbi Hatun Türbesi kapısı önünde olup şahidesindeki kitabesi şudur:

Yâ-Hû
Merhum mağfur
Eş-şeyh Mahmud
Efendi-i El-Kadiri
Ruhiçün/ El-fatiha
1143(1730)

1125 (1713) tarihinde tekkeye şeyh olan Mahmud Efendi'den sonra, dergâh onun adı ile anılır olmuştur. Tekkenin karşısındaki Debbağhane de, tekkeye ismini vermiştir.

Tekkenin, Mehmed Vusûlî Efendi tarafından tesis edildiğini Hadikat'ül-cevâmi'den öğreniyoruz. Kendisi, 998 (1590) tarihinde vefat etmiştir.

(Türbesi bahsine bakınız.)

Tekke şeyhlerinin bir kısmı hazîrede medfundur ki şunlardır:

1132(1719) tarihinde vefat eden Şeyh Selim Efendi.

1150 C.ahır (Ekim 1737) Eş-Şeyh Mehmed Feyzullah Efendi. Sikkelidir.

1132 (1719) Şeyh İbrahim Efendi.

1290 cim 3 (29 Temmuz 1873) Kadirî sikkeli şahidesinde "Kadıasker Mehmed Molla Çelebi Dergâhı postnişini eş-Şeyh el-Hâc Ahmed Sıdkı el-Kadirî" diye yazılıdır.

1297 şevval 2 (7 Eylül 1880) Kadıasker Mehmed Çelebi Dergâhı postnişini eş-Şeyh es-Seyyid Abdül-Kâdir-i el-Kadirî.

1319 Şubat 25 (1901) Kadıasker Mehmed Monla Çelebi Hz.nin dergâh-ı şerifi postnişini eş-Şeyh el-Hâc Mehmed Eşref Sabri el-Kadirî. Sikkelidir. 22 zilhicce 1321

Kaynak: (Gezi notu) (Hadika 2/82-83) (Meç. Tekaya) (Si. Osm. 4/127)

SELAMİ TEKKESİ

Nazır Ağa Çeşmesi Sokağı üzerindedir. Nişancılar Meydanı'ndan gelindiğine göre, yokuş olan bu yolun ortalarında ve sağ taraftadır. Güzel bir manzume olan bu tekkenin semahanesi, derviş evi, şeyh evi, mutfak, pek harap bir su haznesi ve perişan hazîresi elan mevcuttur.

Avlu kapısı yola nazaran çukurdadır. Sokak kapısından bir merdivenle dış avluya girilir. Kapı üzerine, dış ve iç tarafına kelime-i tevhid hak edilmiştir. Tarih yoktur. Merdivenin solunda türbedar odası kapısı, karşı tarafında ise üç katlı şeyh evinin kapısı bulunmaktadır. Bu uzunca avlunun orta tarafında, iç avluya açılan, iki tarafında kalın tuğla ayakları olan bir kapı bulunmaktadır. Kapının karşısında, yeni baştan restore edilmekte olan semahane vardır. Üst pencereleri renkli camlarla süslenmiş, geniş .saçaklı, ahşap güzel bir yapıdır.

Semahaneye geniş, büyük bir kapıdan girilir. Kapının iki yanında yüksek pencereler vardır. Tek katlı semahanenin tavanını, daire şeklinde dizilmiş on ahşap sütun taşımaktadır. Bu orta yerin iki tarafında da, ayrıca ahşap sütunlar vardır. İçten kubbeli olup Galata Mevlevîhânesi semahanesini andırmaktadır.

Zemini malta taşı döşeli avlunun ortasında bir vazoyu andıran mermer, zarif bir şadırvan vardır. Dört yüzlü olup köşeleri pahlıdır. Alt tarafı ince olup ufak bir havuzun içine oturtulmuştur. Kitabesi dört yüzünde de devam etmektedir ki şudur:

Kethüdâ-yı Sadr-ı âli menba'-ı cûd ü kerem
Yâ'ni İbrahim Nesim ol-zat-ı Mahmud'ül-hisâl

Hasbeten Lillâh kıldı bu dergâhı bina
Tâ ola bi-nev' feyz ü mecma'-i eshab-ı hâl
İnzimam-ı efdâl'ül-a'mal saki el-mâi ile
Hayrın itmam itdi râh-ı Hakk'de ber vech-i kemâl
İç imâmeyn aşkına bu âb-ı şadirvândan
Şir-i mâdır gibi âşık canına olsun helâl
Havz-ı kevserdir ki lezzet bahş ve râh-ı rûhdur
Pişigâh-ı Ka'bet'ül-Uşşâk'da Zemzem misâl
Kalb-i âşık gibi gerd-i masivâdan pak ü saf
Güyiya âyinedir kim görünür Nûr-ı Cemâl
Sâlik-i Hakdır ki kılmış Nakşibend Dergâhı'na
Dem-be-dem kalbde câri lafze-i İsm-i Celâl
Nûş idüb bir cerr-i ayn Râzî didim târihini
Tekyei Dar'üs-Selâmi sürüb yüz mâi zülâl

Tarih yoktur.

Tekke, Arabacı-Zâde İbrahim Nesim Efendi tarafından, Şeyh Selâmî Efendi için, 1213 seferinin dördünde (18 Temmuz 1798) Sadaret Kethüdası olduğu sırada yaptırılmıştır. Kendisi, Hotin Serhaddi'nde bir cami imamının oğludur. Babasının vefatından sonra Hotin Arabacıbaşısı Mehmed Ağa, annesinin babası olmağla onun yanında terbiye görmesiyle Arabacı-Zâde lakabını almıştır. 1184 (1770) de annesi ile İstanbul'a gelmiş 1189 (1775) de sadaret Mektûbi Odası'na dahil oldu. Gayet becerikli olmağla 1203 (1788) de Ordu çıkışında Hacı İbrahim Efendi'ye mühürdar oldu. Bir müddet sonra Sadaret Mektubcusu ser halifesi olup 1209 (1794) de Mektubcu oldu. 1213 seferinin dördünde (18 Temmuz 1798) sadaret kethüdası olup 15 nisanda Rikab-ı Hümâyûn Kethüdası oldu. Ordu dönüşünden sonra 1218 (1803)de 2. defa Sadaret Kethüdası oldu. Sonra ilaveten Beyhan Sultan Kethüdası olup bu vesile ile bazen padişahın huzuruna çıkma şerefine mazhar olmakta idi. 1221 recebinin 23 (Ekim 1806) da memuriyetinden ayrıldıysa da manen müsteşar ve makbul idi. Rusya seferi çıkınca mühimmat nazırı olup çalışırken Musa Paşa'nın fesadına uğrayarak 1222 R. evvelinde (Mayıs 1807) Etmeydanı'nda şehid edildi. Aksaray'da Tevekkül Hamamı civarında defn edilmiştir. Devlet işlerine vâkıf, seri anlayışlı, hayır sahibi ve zengin idi.

Avlunun sağ tarafında üç katlı şeyh evi, mutfak ve ince tuğladan yapılmış uzun bacası ve bunun arka tarafında ufak hazîre ve onun yanında ise bir yüzü sokak üzerinde olan su haznesi bulunmaktadır.

Sol tarafta ise iki katlı dedegân odaları vardır. Arkadan iki katlı olan bu büyük yapının avlu tarafı tek katlıdır. Saçaklı, zarif, büyük pencereli bir son asır yapısıdır. Avluya açılan bir kapıdan semahanenin kadınlar mahfeline girilmektedir. Arka tarafında, iki sütun üzerine oturtulmuş bir cihannümâsı

vardır.

Selâmi Tekkesi geniş bir alana yayılmış olup bahçesi, kademeli bir şekilde, alt taraftaki Gül Suyu Sokağı'na kadar uzanmaktadır.

Tekke, âyin günü pazar olan bir Nakşibendî dergâhı idi.Tekkenin şeyhleri şunlardır:

1. Şeyh Seyyid Mustafa Selâmı Efendi. İzmirli Şeyh Seyyid İsmail Efendi'nin oğlu olup nakşibendî şeyhi idi. Sicill-i Osmaniye göre iyi bir şair olan Selâmi Efendi siyahiden idi. 1228 (1813) tarihinde vefat etmiştir. Hazîrede taşı yoktur.

2. Bitlisî Şeyh Mustafa Müştak Efendi. Kendisi, Kadirî şeyhi olup Bitlis'ten İstanbul gelip bu tekkenin şeyhi oldu. Sonra memleketine döndü. Orada 1247 (1831)de şehid oldu. Ermiş bir zat olup divânı vardır. Birçok müridi vardı. İzmir Valisi Osman Paşa bunlardan biri idi. Paşa'nın kabri, Beykoz'da Çakmak Dede Mezarlığı'ndadır.

3. Şeyh Mustafa Selâmî Efendi'nin oğlu ve şeyh Bekar Bey'in halifesi, rıfaî şeyhi Seyyid Mehmed Bahaeddin Nadi Efendi. 1227 (1812) de doğmuş ve 1296 (1879) tarihinde de vefat etmiştir.

4. Şeyh Mehmed Bahaeddin Efendi'nin oğlu Şeyh Mustafa Selâmi Naci Efendi. 19 C.evvel 1327 (Haziran 1909) da vefat etmiştir.

5. Şeyh Ali Muhsin Bey.

İ.H. Uzunçarşılı, Beker Bey Tekkesi şeyhi İhsan Bey'in, Selâmi Tekkesi şeyhi Kâzım Bey'den hilafet aldığını belirtmiştir.

Şeyh Evi'nin arkasında ve sokak üzerindeki hazîresinde üç kabir bulunmaktadır ki şunlardır:

1227(1812) tarihinde vefat eden İzmiri Yeniceli-Zâde es-Seyyid el-Hâc Ahmed Ağa'nın kerime-i muhteremden Şehmâh Hanım. Kabri lahid şeklindedir.

1228Za 5 (30 Ekim 1813) Yeniceli-Zâde es-Seyyid el-Hâc Ahmed Paşa'nın zevcesi Fatıma Hanım. Muhteşem lahdi dağılmış durumdadır. Şahidesi 16 mısralıdır.

1301 (1883) Tarikat-i âliyye-i Rufaiye'den Asakir-i hümâyundan iş bu dergâh-ı nakşibendî muhiblerinden el-Hâc Mehmed Efendi.

Semahane ve dedegân evi, Ekim 1983'de tamir edilmiştir.

Bitlisî Şeyh Muştak-i Kadirî, 1203 (1789), 1225 (1810) ve 1229 (1814) tarihlerinde olmak üzere üç defa İstanbul'a gelmiştir. İstanbul'da iken bu tekkenin meşihati vekaletinde bulunmuş ve Selâmi Efendi'nin vefatından sonra onun eşi evlenmiştir. Bu hanımdan bir kızı dünyaya gelmişse de küçük yaşta vefat etmiştir. Kabri dergâhın hazîresinde idi.

Daha sonra Muş'a gitmiş ve orada Yezidiler tarafından boğularak öldürülmüştür. Muş mezarlığındaki kabri ziyaretgâhdır.

Oğlu ve halifesi eş-Şeyh el-Hâc İbrahim Edhem Efendi'dir. Halifelerinden

Sa'dullah Efendi İstanbul'da Etyemez'de Gümüş Baba Tekkesi'ne şeyh olmuştur. Diğer halifesi Musullu Baba, Haseki'de Paşmak-ı Şerif Dergâhı şeyhi idi.

Mehmed Celal Paşa ve Ahmed Cemal Paşalar hulefasmdan olup Ahmed Muhlis Paşa da damadı idi.

Kaynak: (Gezi Notu) (M. Tahir, Osm. Müel. Merel Yay. 1/188 Mustafa Selâmi Efendi) (S. N. Ergun, Türk Musikisi Ant. 476-547-610) (Zâkir Şükrü Efendi İstanbul Tekkeleri, Haz. Ş. Akbatu. 11/94) (Si. Osm. 3/53 Selami Efendi) (Cevdet Tarihi, Üçdal Neş. 8/185-204-208-210 ve devamı) (G. Oğulukyan'ın ruznâmesi, III. Selim, IV. Mustafa, II. Mahmud ter. eden H. Andreasyan S: 6-8-9-56) (İ.H. Uzunçarşılı, Alemdar Mustafa Paşa S: 195) (H. Vassaf, Sefine-i evliya, Seha Neş. S: 143).

SER TARİK-ZADE TEKKESİ

Ser Tarik Camcı Tekkesi ismiyle de bilinir.

Tekke, Nişancı Mustafa Paşa Mahallesi'nde ve Davut Ağa Caddesi ile İlâhiciler Sokağı'nın birleştiği yerde ve sokağın sol köşesindedir. Arka tarafında bir çıkmaz sokak vardır. Tekkenin bu çıkmaza ve caddeye açılan kapıları vardır. Dergâhın sol tarafında, Kapıağası Mescidi ismiyle de anılan ve caddeye adı verilmiş bulunan, Bab'üs-sa'âde Ağası Davud Ağa'nın 962 (1554) tarihinden evvel yaptırmış olduğu mescidi, az ileride ise, Şeyh Murad Efendi tekkesi ve türbesi bulunmaktadır.

Hadikat'ül-Cevâmi yazarı, Şeyh Murad Efendi Tekkesi Mescidi bahsinde diyor ki:

"Ser Tarik-Zâde Mehmed Emin Efendi'nin bina eylediği zaviye vardır ki kendi ve validesi ve Fâzıl Ali Efendi Zade fâzıl Şeyh Abdullah Efendi ve adı geçen Emin Efendi yerine şeyh olan Seyyid Mustafa Efendi cümle orada medfundurlar.

Emin Efendi Hafız Paşa Camii civarında babasının tekkesinde şeyh iken bu tekkeye geçerek 1172 (1758) tarihinde vefat eylemiştir."

Şeyh Abdullah Efendi Mehmed Emin Efendi'nin babası olup kabri, tekkenin karşısındaki sette ve cadde üzerindedir. Şahidesinde rakam yoktur. Zâkir Şükrü Efendi'ye göre 1122 (1710) tarihinde vefat etmiştir. Taşında, mecmuai ilm, hâfız-ı Kur'an, fâzıl-ı asr, Şeyh Abdülbâki Efendi'nin vâlidi eş-Şeyh Hacı Abdullah Efendi diye yazılıdır.

Yanında oğlunun sikkeli şahidesi vardır ki kitabesi şudur: Mekke-i Mükerreme/ Şeyhi merhum/ mağfurleh/ Şeyh Abd'ül-Bâki/ Efendi'nin ruhiçün/ el-fâtiha/ 1142(1729)

Emin Efendi'nin babası Ser tarik (Şeyh muavini) Abdullah Efendi, Nureddin Cerrahi Tekkesi'nde yetişmiş fakat orada şeyh olamayınca Fatih'te,

Kumrulu Mescid civarındaki tekkesini tesis etmiştir. Emin Efendi babasının vefatından sonra, bu tekkeye şeyh olmuş ve 1169 (1755) tarihinde de Nureddin Tekkesi şeyhi olarak her iki tekkeyi idare etmiştir. Eyüp'teki Ser-tarik-zâde Tekkesi'ni ne zaman kurduğu belli değildir. Bu herhalde 1755 tarihinden çok evvel olmalıdır.

Emin Efendi'den sonra şeyh olanların isimleri şudur:

1. Ser tarik-Zâde halifesi yumurtacı Şeyh Mehmed Efendi. Vefatı, 1183 (1769).

2. Sertarik-Zâde halifesi tekneci Şeyh Halil Efendi. Vefatı, 1189 (1783)

3. Şeyh Mehmed Sâdık Efendi. 1215 (1800) tarihinde Nureddin Tekkesine nakl edilmiştir. Bir sene sonra orada vefat etmiştir.

4. Şeyh Mehmed Sâdık Efendi'nin oğlu Şeyh Mustafa Şükrü Efendi. Vefatı 1221 (1806) tarihindedir.

5. Şeyh Mehmed Sadık Efendi'nin ikinci oğlu Şeyh Mehmed Nureddin Efendi. Birkaç aydan sonra vefat etmiştir.

6 Zeynelâbidin Efendinin oğlu Şeyh Abdülaziz Zihni Efendi. 1238 (1822) de Nureddin Tekkesi'ne nakledilmiş ve orada 22 şevval 1270 (Tem. 1854) tarihinde vefat etmiştir.

7. Hacegi-Zâde Tekkesi şeyhi Hasan Haindi Efendi. Vefatı II. zilkade 1248 (Nisan 1833) tarihindedir.

8- Şeyh Abdülaziz Efendi'nin halifesi Şeyh, el-Hâc, Hafız Ali Rıza Efendi. Vefatı, gurre-i R. ahır 1304 (28 Aralık 1886) tarihinde olup 1222 (1807) de doğmuştur.

9. Şeyh Ali Efendi'nin oğlu Şeyh Mehmed Râşid Efendi.

Tekke, caddeye göre çukurdadır. Ahşap çatısı çökmüş, döşemesi yok olmuştur. Duvarları kargirdir. Mihrabı niş şeklindedir. Semahanenin yanı türbedir. Aynı çatı altında olup ikisi arasındaki ahşap sütunlara çatı oturtulmuştu. Nureddin Cerrahi Türbesi'nin bir eşi idi. Türbe tarafında altı, cadde tarafında ise bir büyük pencere vardır. Bu pencere üzerinde ve tek satır halinde hazırlanmış şu kitabe mevcuttur:

"Eâzım-ı Halvetiyye'den Pir-i Sâni Ser-Tarik-Zâde
Mehmed Emin Efendi
19 R. evvel 1319 (6 Temmuz 1901)
Kelebe Ahmed Rıfat

Tekke bu tarihte tamir edilmiştir.

Semahane ve türbe pek harap durumda iken, 1990 senesi Nisan ve Mayıs aylarında vakıfça temizlenmiş ve kaybolan kabir pehleleri bulunarak üzerlerine şekilsiz, beton sandukalar yapılmıştır. Bu hafriyat sırasında da üç şahide ortaya akmıştır. Sandukalar altı adettir.

Tekke, âyin günü pazar olan bir cerrahi dergâhı idi.

İstihkam Livası Mustafa Şükrü Paşa, kendi telif eserlerini, feyz aldığı bu tekkenin kütüphanesine vakfetmiştir. Kendisi, 1330 (1912) tarihinde vefat etmiştir. Kabri tekkenin türbesindedir.

Temmuz 1990 tarihinde, sağdaki ikinci sandukanın önüne konan mermer levha üzerinde şu kitabe yazılmıştır:

Sertarik-Zâde/ Es-Seyyid Eş-Şeyh/ Muhammed Emin Efendi EI-Cerrahi/Hazretleri/ Hazret-i Şeyh Abdülbâki Sivâsi (K.S.)/ Hazretlerinin oğludur./ Pirân-ı halvetiyye'den/ Hâtem el-mücahidin/ Hazret-i Pir Muhammed Nureddin el-Cerrahi'nin/ halifesidir./ Fatih medreselerinde müderris olup/ bu dergâh-ı şerifin bânisidir.

Veladeti	İrtihali
1098(1687)	1172(1761)

1761 tarihi yanlışlıkla yazılmış olup aslı 1758 dir.

Şeyh Eyyûbî Mehmed Efendi bu tekkenin zâkirbaşısı idi. Ünlü bestekar Zekai Dede ile Hacı Arif Bey'i yetiştirmiştir. Şahinbey Zade diye bilinirdi. 1267 (1850)de öldü. Eyüp'te Kadı Kahvesi mezarlığına gömüldü.

Kaynak: (Gezi Notu) (Hadika 1/183-294) (Zakir M. Şükrü Efendi İstanbul Tekkeleri 11/95-99. 111/104 Haz. Ş. Akbatu) (Si. Osm. 1/407 Emin Mehmed Efendi) (Meç. Tekaya) (M. Tahir, Osm. Müel. 3/297) (Y. Öztuna, Türk Musikisi Ans. 11/19).

SER TEKKE - SIR TEKKE

Tekke, Edirnekapı dışında, Otakçılar'ın üst tarafında ve Sakız Ağacı mevkiinde idi. Tekkenin yerinde ve civarında bugün Haliç Köprüsü çevre yolu kapalı geçidi bulunmaktadır. İstanbul'un fethi sırasında, Fâtih Sultan Mehmed Han'ın ilk defa otağını burada kurdurduğu ve bu yüzden buraya Du'â Tepe dendiği rivayet edilir. Burada biribirine çok yakın beş tekke vardı: 1. Emir Buhâri Tekkesi. 2. Ser Tekke 3. Paşmakcı Tekkesi 4. Mustafa Paşa Tekkesi 5. Emin Baba Tekkesi. (Bu bahislere bakınız.)

Tekke, Emin Efendi'nin, Menâkıb-i Kethüdâ-Zâde Arif (İstanbul 1305 S. 305) adlı eserinde, Sırt Tekke ismi ile kayıtlıdır. Eserde, Sünbül-Zâde Vehbi Efendi'nin burada gömülü bulunduğu yazılıdır. 1974 senesinde, çevreyolu yapılırken Sünbül-Zâde'nin şahidesi toprak altından çıkarılmıştır. Kabir, Münzevi Kışla Caddesi üzerinde ve çevreyolu kapalı geçit yerinde idi. Buradaki şahidelerin bir kısmı ile beraber, Edirnekapı Şehitliği girişindeki küçük camiin mihrabı önüne nakledilmiştir.

Sünbül-Zâde'nin yanında medfun olduğu bilinen Sürüri Efendi'nin taşı ise,

yapılan hafriyat sırasında bulunamamıştır.

Münzevi Kışla Caddesi 1915 senesine kadar İstanbul'u Topçulara bağlayan yegâne yoldu. Şimdiki ana yol 1915 tarihinden sonra oluşmuştur.

(Vehbi Efendi'nin şahide kitabesi için Edirnekapı Şehitliği bahsine bakınız.)

Tekkenin 1256 ve 1294 tarihli tekkeler listesinde adı yoktur.

Mecmuai Tekâya'ya göre, 1890 tarihlerinde, âyin günü cuma olan bir sa'diyye tekkesi olup bu tarihten evvel yokolduğu için yeri arsa olarak gösterilmiştir. Fakat şeyhinin Mehmed Efendi olduğu belirtilmiştir.

İhtifalci Ziya Bey, Edirnekapısı ananelerini anlatırken şunları yazıyor:

"Silivrikapı gibi Edirnekapısı'nın da bazı ananeleri vardı. Mahallinde yaptığım araştırmadan anlaşıldığı üzere bayram arefesinde akşam üstü ulemâ ve mesâyih ve mahalle sakini Edirnekapı'dan dışarı çıkarak Şehidlik'in üst tarafındaki Sakız Ağacı civarında Ser Tekke denilen mahalde dualar ederek ölmüşlerin ruhlarına ve Hz. Fâtih'le gelen mücahidine fatihalar gönderip dönerlerdi.

Ertesi bayram günü de bayram namazından sonra yine kalabalık önünde ulemâ ve meşâyih bulunduğu halde Mihrimah Sultan Camii Şerifi'nden çıkarak doğruca kapı haricinde Ser Tekke'ye gidilip dualar ederek fatihalar okurlardı.

Bundan 38 sene evvel (1880 seneleri) mutad olan duayı Mihrimah Sultan Camii kayyum başısı Hoca Kâmil Efendi okurmuş. Şimdi (1917 tarihleri) bu mukaddes vazifeyi camiin şeyhi Hafız Fâzıl Efendi ifa etmektedir."

Kaynak: (Gezi notu) (Meç. Tekâya) (M. Ziya, İstanbul ve Boğaziçi S: 159).

ÜMMİ SİNAN TEKKESİ NASUH EFENDİ TEKKESİ

Düğmeciler Mahallesi'nde, Düğmeciler Caddesi'ne bağlanan Ümmi Sinan Sokağı'nın sol tarafındadır. Caddeden gelindiğine göre sol köşede Gül Baba Hazîresi ve biraz ileride ise Ümmi Sinan Türbesi ve Tekkesi bulunmaktadır. Gül Baba Hazîresi'nde, köfeke taştan birkaç kabir vardır. Burada, Fatih'in dökümcü-başısının kabri mevcuttur. Semt bundan dolayı Dökümcüler diye bilinirdi. Bugün yanlış olarak Düğmeciler denmektedir.

Kargir türbenin çatısı ahşaptır. 1983 de restore edilmiştir. (Ümmi Sinan Efendi Türbesi ve hazîresi bahsine bakınız.)

Türbenin sağında iki katlı, alt katı yığma taş, üst katı ahşap şeyh evi ve semahane bulunmaktadır. Geniş bahçesinde ve türbenin arkasında hazîresi vardır. Dedegân kapısı karşısında, sokakla kitabesiz bir çeşme mevcuttur. Çeşmenin arkasındaki setli bahçede, eskiden yaz günleri dedegân oturup

sohbet ederler ve ağaçların gölgesinde serinlerlermiş.

Tekke, Ümmi Sinan Hz.nin halifesi Şeyh Nasuh Efendi tarafından yaptırılmıştır. Yapılış tarihi belli değildir. Sinan Efendi'nin bizzat kendi tekkesi, Topkapı civarında, Pazar Tekkesi yakınında ve Kürkçü Bostanı Sokağı ile Pazar Tekkesi Sokağı arasında idi. Bugün arsasına birçok gecekondu yapılmıştır. Hazîresi mevcuttur. Bu tekke, 958 (1551) tarihinde yapılmıştır. Eyüp'teki tekkenin bu tarihten sonra yapıldığı sanılmaktadır.

Halvetiyye'nin Sinâniye kolunun kurucusu olan Sinan Efendi, aslen Bursalı olup ismi İbrahim'dir. Ulemâdan olduğu halde gördüğü bir rüya üzerine, Ümmi Sinan ismini almıştır. Büyük bir pir olup tasavvufi bazı ilâhileri vardır. 976 1568) tarihinde vefat etmiştir.

Kendisinden sonra, Damadı Arap Şerif Mehmed Efendi şeyh olmuştur. Sinan Efendi'nin erkek evladı olmadığından, bundan sonra gelen şeyhler damadının çocuklarıdır.(Bu şeyhler için Ümmi Sinan Tekkesi bahsine bakınız.)

Mecmuai Tekâya'ya göre, 1890 tarihlerinde âyin günü Çarşamba olan "Pişvayı tarikat der Âliyye'yi Sinanîyye" tekkesidir. Bu tarihlerde Râşid Efendi tekkenin şeyhi idi.

Ümmi Sinan'dan başka, yine Halvetiyye'nin Yiğitbaşı Şubesi'nden, Niyazi-i Mısrî'nin mürşidi, Elmalılı şeyh Mehmed Sinan Efendi de, Ümmi Sinan lakabıyla tanınmıştır.

İbrahim Ümmi Sinan'ın halifelerinden Seyyid Seyfullah Halveti (Vefatı 1010 (1601) Efendi'nin kabri Silivrikapı civarında, Yedi Emirler Çeşmesi Sokağı başındadır. Diğer halifesi ise, ünlü Hüsameddin Uşşâki Efendi'dir.

Tekkenin avlusunda sanat değeri çok yüksek olan bir havuz ve fıskiyesi bulunuyordu. Tekke ve zaviyelerin kapatılmasından sonra bu şaheser burada bırakılmayarak yerinden sökülmüş ve Beyoğlu Ağa Camii avlusuna getirilerek monte edilmiştir. Uzun seneler burada bırakılan bu fıskiye ve havuz, yerinde bir kararla buradan da alınarak, Bayezid Devlet Kütüphanesi avlusuna yerleştirilmiştir. Tek parça mermerden, iki katlı ve kubbesi oymalı şebekelerle bezenmiş olup su üstünde yüzen bir camii andırmaktadır.

Kaynak: (Meç. Tekaya) (M. Tahir, Osm. Müel. 1/182-213) (F. Köprülü, İlk Mutasavvıflar S: 234-297) (Hadika 1/156-157 Fenayı Mescidi ve 1/187 Kürkçü Camii) (M. Z. Pakalın, Tarih Deyimleri 3/228) (Sadık Vicdani, Tomar-ı Turuk u Halvetiyye S: 99)

YAHYA-ZADE TEKKESİ

Eyüp Sultan Camii önündeki meydanın yanında, Kalenderhâne Caddesi'nin sol tarafında ve yeni açılan Eyüp-Edirnekapı Bulvarı'nın karşısında bulunan Saçlı Abdülkadir Efendi Camii'nde tesis edilmiştir.

Dar'ül-hadis Tekkesi ismiyle de bilinir. (Abdülkadir Efendi Camii bahsine bakınız.)

Hadika yazarı şu bilgiyi vermiştir:

Abdülkadir Efendi Mescidi yanında bulunan, Yahya-Zâde Tekkesi demekle maruf tekkeyi, Şeyhülislâm Hoca Sadeddin Efendi Dar'ül-kurra olmak üzere yaptırıp sonradan Efendi'nin ikinci oğlu Şeyhülislâm Es'ad Mehmet Efendi Dar'ül-kurrayı Kastamonili eş-Şeyh Şa'ban Efendi'ye zaviye olmak üzere vermişti. Ve istekleri üzerinde hücreler yaptırıldığından başka bir özel şeyh evi de inşa olundu.

Şa'ban Efendi halvetiyye tarikatinden olup 977 (1569) tarihinde vefat eden Kastamonili eş-Şeyh Şa'ban Efendi'nin halifesi olup 1082 (1671) tarihinde vefat ederek tekkenin sol tarafındaki hazîreye gömülmüştür. Köfeke taş lahdinin şahidesi üzerinde:

Bu hankâhide seccade nişin
Merhum Eş-şeyh Şa'ban Efendi
Ruhi çün fatiha
1082

diye yazılıdır. Kabri, camiin hemen yanında ve Abdülkadir Efendi Türbesi'nin arkasındadır.

Yerine oğlu Yahya Efendi şeyh olmuştur. Doğumu 1050 (1640) tarihindedir. Tahsilini tamamladıktan sonra, annesinin vefatında, Eyüp Bahariyesindeki Şah Sultan Tekkesi'nde şeyh olan Halvetiyye'den Müftaki-Zâde eş-Şeyh Ahmet Efendi'ye bağlanarak tarikate girmiş ve tarikat esrarına vâkıf olduktan sonra 1099 (Nisan 1688) de Çavuş-Zâde damadı Osman Efendi yerine, Galata surları dışında, Azablar'da Sokullu Mehmet Paşa Camii vaizliği ve 1100 (Nisan 1689) da Eyüp Camii vaizliğine laik görülmüştür. Bu vazifede iken 1109 (Haziran 1698) de arife günü vefat etti. Kabri, vaiz kürsüsü hizasında olan pencere önünde ve Küçük Emir Türbesi yanındadır. Şahidesi dört köşe olup üzerinde çok değişik bir tarikat sikkesi vardır.

Yahya Efendi'nin yerine Halvetiyye'den oğlu eş-Şeyh Mehmet Emin Efendi getirilmiş ve vaizlik görevi de Amasya Müftüsü Mustafa Efendi verilmiştir. Emin Efendi 4 ramazan 1169 (2 Haziran 1756) de vefat etmiştir. 59 sene meşihat makamında kalmıştır. Kabri, tekkenin sağ tarafındaki hazîrededir. Şahidesi köfeke dört köşe taştır. Vaiz Mustafa Efendi 1141 de vefat etti. Kabri, Hançerli Sultan türbesi karşısındadır.

Yerine oğlu Sa'deddin Efendi şeyh olup 9 C. evvel 1199 (20 Mart 1785) tarihinde, Hızır Dede Şeyh Mehmet Efendi yerine Eyüp Camii vaziyesi ihsan olunup ve bu vazifeden emekli olduktan sonra 12 Şaban 1205 (16 Nisan 1791) tarihinde vefat etmiştir. Kabri, tekkenin hazîresinde olup taşında:

Merhum Şeyh Yahya-Zâde
Merhum Şeyh Mehmed Sa'deddin
Efendi. 12 Şaban 1205

diye yazılıdır. Şeyh Salih Mahvî Efendi halifesi idi.

Yerine vekil şeyh el-Hâc Edirnevî İbrahim Efendi getirilmiş ve 1211 (1796) tarihinde vefat etmiştir. Tarikat sikkeli şahidesi hazîrededir. Rıfaiye şeyhi idi. İbiş Efendi diye ünlü idi.

Yerine, bu tekkenin şeyhi Sa'deddin Efendi'nin oğlu Hasib Efendi şeyh oldu. Kendisi, Rıfaiye'den Edirnevî İbiş Efendi halifesi idi. İbiş Efendi Hasib Efendi'nin üvey babası olup vefatına kadar tekkede rıfaî âyini icra ettiler. İbiş Efendi'nin vefatından sonra Hasib Efendi pazartesi günleri rıfaî âyini ve cuma ve pazartesi geceleri Halveti usulü zikrederler idi. Hasib Efendi 5 şevval 1250 (4 Şubat 1835) tarihinde vefat etti. Kabri hazîrededir. Baş ve ayak taşları kitabelidir. Sikkeli baş taşı kitabesinin tarih beyti şudur:

Fevti târihin oku hayr-ı du'â eyliyerek
Hû deyû Şeyh Hasib eyledi azm-i mevâya
Düşdü bir târih-i rengin fevtine
Hû deyüb göçdü fenadan Şeyh Hasib
5 L 1250

Bunun yerine Rıfaiye'den vekil şeyh el-Hâc Mehmet Rıza Efendi şeyh oldu. Vefatı, 18 şaban 1282 (6 Ocak 1866) tarihinde olup şahidesi hazîrededir. Taşındaki yazı aynen şudur:

"Kutb'ül-ârifin gavs'ül-vâsilin Şeyh Hasib Efendi
dergâh-ı şerifi vekili el-hac Mehmet Rıza Efendi

Bunun yerine Şeyh Hasib Efendi'nin oğlu Mehmet Emin Efendi Şeyh oldu. Vefatı 1303 tarihinde olup baş taşı üzerindeki kitabesi şudur:

Ecille-i meşâyih-i Rıfâiyye'den Yahya-Zâde Şeyh
Hasib Efendi'nin mahdumu es-Seyyid eş-Şeyh Mehmet
Emin Efendi 14 R.ahir 1303 (7 Ocak 1886)

Ayak taşındaki kitabe 10 mısralı olup tarih mısraı şudur: Ehl-i cinânı bulub Şeyh Mehmet Emin

Yerine oğlu Mehmet Hasib Efendi şeyh oldu. Taşı hazîrede olup üzerindeki kitabesi şudur:

Tarikat-ı âliyye-i rıfâiyye'den
Yahya-Zâde Hasib Efendi
Dergâh-ı şerifi seccade nişini
Harameyn-i muhteremeyn pâyelilerinden
Emin Efendi Zade Şeyh
Hasib Efendi'nin ruhi çün fatiha
30 Haziran 1327 16 Receb 1329 (13 Temmuz 1911)

Dar'ül-kıırra'nın veya Yahya-Zâde Tekkesi'nin şimdiki kapısı ile Hoca Sa'deddin Efendi aile hazîresi tarafındaki kapı 1313 (1895) tarihinde açılmıştır. Bu tarihte Ebü'l-Hüdâ Efendi Sa'deddin Efendi hazîresi gerisine bir kütüphane yaptırarak bu mabede vakfetmiştir. Temelleri hâlâ görülmektedir. Mescide açılan kapısı üzerine şu kitabe yerleştirilmiştir:

Kütübhâne-i sa'âdet-i Rıfâi
Sudûr-ı a'zamdan ve sadat-ı kiramdan sayyâdı-
Zâde semahatla siyâdet-lû
Seyyid Muhammed Ebü'1-Hüdâ Hazretleri tarafından
vakf ve inşâ olunmuşdur.
1313

Dar'ül-kurra'nın alt katı mescid olarak yapılmış olup niş şeklinde mihrabı vardır. Minaresi yoktur.

Mabedin Hoca Sa'deddin Efendi naziresine bakan pencerelerinin iki tarafı mermer sütunlu olarak yapılmış olup diğerlerine göre büyüktür.

Sayyâdî-Zâde Ebû'l-Hüdâ Efendi'nin kabri, tekkenin naziresinde iken bugün yeri belli değildir. 1990 senesi ağustosunda yapılan temizlik sırasında süprüntü altından kırık, mermer bir levha ortaya çıkmıştır. Üzerindeki yazı, Mısrî-Zâde'nindir. Kitabe şudur:

.... seniyyeden ve rütbei bâlâ eshâbından âlem-i amal/.... şöhret şi'ar bulunan Sayyâdî-Zâdeler'den/... Efendi Hz.nin merkad-i mübarekleridir. 14 Ramazan 1318 (5 Ocak 1901)

Hazîredeki bir şahideden, Yahya-Zâde Şeyh Hasib Efendi'den sonra Abdullah Efendi'nin bu tekkeye şeyh olduğu anlaşılmaktadır. Bunu taşındaki şu ifadeden anlıyoruz:

Şeyh makbûl-ı Rıfâ'iyye'den Hasib Efendi
İtmiş idi halife bu himem kârı ale

Şeyh Abdullah Efendi 9 Cim 1259 (7 Temmuz 1843) tarihinde vefat etmiştir.

EYÜP TÜRBELERİ

ABDULLAH PAŞA AİLE SOFASI

Eyüp Sultan Camii şadırvan avlusu ile Silahdar Ağa Caddesi arasında ve Çiftegelenler Türbesi'nin sağ tarafındadır. Cadde üzerindeki avlu duvarı yıktırılarak yerine büyük, mermer bii hacet penceresi yapılmıştır. Sağ tarafında Mehmed Emin Paşa Ailesi'ne ait iki büyük hacet penceresi vardır. (Bu bahse bakınız.)

Pencere üzerindeki kelime-i tevhid yazısı 1189 (1775) tarihli olup Kaşıkcı-Zâde hattıdır. Arkasında bir lahit mevcuttur. Sütun şeklindeki şahidesinde şu kitabe yazılıdır:

Sabıka Aydın Valisi el-Hâc/ Abdullah Paşa-Zâde sabıka/ Mir-Ahur-ı Evvel merhum ve mağfur/ el-Hâc Abd'ül-Latif Bey/ Efendi'nin rûh-ı şerifleriçün/ El-fâtiha/2B1189 (29Ağus.l775)

Bunun gerisinde Abdullah Paşa'nın kallavîli şahidesi vardır. Taşın her iki yüzünde de yazı bulunmaktadır. Arka yüzündeki kitabe şudur:

Sabıka Şam-ı Şerif/ Mir el-Hâc Aydın/ Muhassılı merhum/ Mağfur el-Hâc/ Abdullah Paşa'nın/ Ruhiçün el-fâtiha/ Sene 1147 fi ı zilhicce (24 Nisan 1735)

Ön yüzünde de aynı kitabe vardır. Ayak taşı yoktur.

Abdullah Paşa Aydınlıdır. Oranın haysiyetli ve tanınmış bir kimsesi olduğundan 1132 R.evvelinde (Ocak 1720) rumeli payesiyle Aydın muhassılı oldu. Şecaat sahibi ve askerlikte mahareti hasebiyle 1138 C.ahiresinde (Şubat 1726) vezaret ihsan buyuruldu. 1140 zilhiccesinde (Tem. 1728) Emine Sultan ile evlendirildi. 1144 (1731) de Şam ve 1145 de Halep Valisi ve 1146 da yine Aydın muhassılı oldu. Damadı Abdürrahman Bey 1164 (1751) tarihinde vefat etti. Oğlu Abdullatif Bey'dir.

"Üç tuğlu paşa olup uzun müddet Aydın muhassılı olan Abdullah Paşa, cesaret ve şecaat ile şöhret bulduğundan İran Seraskeri Köprülü Zade Abdullah Paşa'nın maiyetine 2000 süvari askeri ile gitmesi ferman olundukta, gitmekte geciktiği ve İran harbinin neticesine inanmadığı için katline ferman çıkarıldı. Abdullah Paşayı yalnız ata bindirdiklerinde etrafını Serden-geçdi ağaları çevirip, Dizdar odasına götürdüklerinde, Sekbanbaşı, Paşa abdest al deyince hemen Paşa hançer ile Sekbanbaşı'yı kati ve bir adamını yaralayıp ve Kapıcıbaşı'nın dahi Şâtır'ını hançerleyip ellerinden kurtulup, avluya indikte, kal'a bedenlerinden taş atarak sersem oldukda, serden geçdi ağalardan Kurban Ağa gelip öldürdü. Kesik başı, eşyaları ile İstanbul'a gönderildi.

Abdullah Paşa, şeci' ve delîr vezir olmağla, devlete elzem bir zat idi. Ancak Kızlar-Ağası Beşir Ağa, bu şecaatli adamın yaşamasını zarar saymıştı. Bu sebepten katlini duyanlar yazık dediler." (Şem'dâni-Zâde Tarihi)

Emine Sultan, 1140 (1728)de Abdullah Paşa ile evlendirilmişti. II. Mustafa'nın kızı olan Emine Sultan 1152 (1739) da vefat etti. Kabri, Mevlânâkapı fuarındaki Mimar Acem Camii hazîresindeki türbesindedir.

Sofada, 1237 (1821) tarihinde vefat eden, Abdullah Paşa-Zâde Mirahir-ı Evvel el-Hâc Abdüllatif Bey'in kızı Fatma Hanım'ın da kabri vardır.

Kaynak: (Gezi Notu) (Ç. Uluçay, Padişahların Kadınları S: 76 Emine Sultan) (Şem'dâni-Zâde Tarihi, Haz. M. Aktepe. 1/36-37-38 170-172-174 Abdullah Paşa Latif Bey) (Si. Osm. 3/360 Abdullah Paşa) (Ayvansarayî, Vefeyât, Haz. F Derin S: 24)

ABDÜLGANİ EFENDİ TÜRBESİ

Eyüp Sultan Camii'nin Bostan İskelesi'ne açılan kapısının sol tarafında ve köşededir. Açık türbedir. Orijinal şahidesi ince dört köşe olup sikkelidir. 1117 (1705) tarihlidir. Kabrinin önünde beş satır halinde hazırlanmış mermer bir kitabesi vardır. Sağ kenarı kırılmıştır. Kitabe şudur:

(Kırık) Fakir ü ger ganidir âkibet geldi

Olur mülk-ü bekanın nakd-i can ile hayrdârı
Sadâyı irci'i gûş eyleyüb Abd'ül-Gani merhum

(Kırık) bu masivâdan koydu gitdi taç ü destan
Bu idi Hakk bu kim bu hankâhın pâk-dervişi
Garibin dil-nüvâzı ehl-i halin hemdem ü yâri

(Kırık) mahfeli bu câmi'-i vâlâyı pür feyzin
Alemdâr-ı Resûl-i Kibriya'nın hur-senâ-kârı
Çıkub zir-i cenaha cezb idüb ol tâirei kudsî

Anı asude kıldı sayesinde oldu hem-câri
İlâhi bülbül-i cân-ı azizin neş'e-yâb eyle
Ola pervazgâhı bağ-ı adnin sahn-ı gülzâr ı
Du'â idüb didiler gark-ı pû-şân fevtine târih
Şefi'i ola ana Yâ-Râbb Ebû Eyyüb Ensâri
1117

Bu kitabe vaktiyle türbenin kapısı veya penceresi üzerinde iken, 1726 tarihinde yanındaki Ayşe Bahri Kadın açık türbesi yapılırken şahidesinin önüne konmuştur.

Abdülgâni Efendi Eyüp Camii Baş müezzini ve Ta'rif-Hân'ı idi. Tarif-han, cami ve tekkelerde namazdan evvel Cenab-ı Peygamber'le büyüklerin evsafına dair cemaate yüksek sesle izahlarda bulunan vazife sahipleri hakkında kullanılır bir tabirdir. Ta'rif, bir şeyi etrafıyla anlatmak, Han ise okuyan demektir.

Kızının oğlu İksirci İsmail Efendi dahi Eyüp Başmüezzini, ta'rif-han ve Eyüp Türbedarı iken 1167 C.evvelde (Şubat 1754) vefat etmiştir. Kabri, Eyüp Türbesi haziresinde, şadırvan avlusu tarafında ve 1147 (1735) tarihli Aydın Valisi Abdullah Paşa'nın kallâvili şahidesi civarındadır.

Bu açık türbede şu şahideler bulunmaktadır:

1125 (1713)de vefat eden, değerli Türk âlimi ve güzel sanatlar üstadı Abdülbâki Arif Efendi. Bahri Kadın'ın ayak ucunda bulunan yüksek ve büyük lahidin baş taşındaki kitabe aynen şudur:

Cenâb-ı Ârif-i Billah Abd'ül-Bâki-i fâzıl
Ki olmuşdı müsellem fazl-ı gibi hüsn-ü ahlâkı
İki gez olmuş idi zâtı sadr-ı rûma pirâye
Bur etmişdi debir-i çarh vasfiyle meh evrakı
Olub vareste-i kayd-ı anâsır gitdi uçmağa
Hümây ruhi kıldı âşiyâne evc-i ıtlâkı

Didim şiryan giryân mevtinin târihini
Vehbi Gidüb Arif Efendi kaldı ismi dehr-de Baki
1125

İ.H. Uzunçarşılı "Değerli Türk alimi ve güzel sanatlar üstadı Abdülbâki Arif Efendi" adlı yazısında:

"Kendisinin vakfı olup zevcesi Behire Hanım tarafından yaptırılmış olan sıra muslukların arkasında kabri vardır" diyor. Bu sıra musluklar bugün yoktur. Yalnız Ayşe Bahri Kadın'ın 1139 (1726) tarihli sebili vardır.

Arif Efendi'nin İstanbul'da, Lâleli Çeşme civarında konağı ve Eyüp'te ise köşkü ve bahçesi vardı. Ayrıca, vasiyyeti üzerine damadı Abdürrahim Faiz Efendi (ölümü 1138 M. 1725) tarafından Eyüp Hamamı'nın külhanı karşısında bir medrese yaptırmıştır.

1187 (1773) de vefat eden Kisriyeli Ahmed Paşa'nın eşi Havva Hanım'a ait mermer bir levha da buradadır. Oysa Havva Hanım'ın şahidesi, hemen karşı tarafta Ferhad Paşa Hazîresi'ndedir.

1310 (1892) Şeyh'ül-harem İşkodralı Mustafa Paşa'nın annesi Dervişe Fâtıma Dilber Hanım.

1313 (1895) Biraz yukarıda, İşkodralı Mustafa Paşa-Zâde Hasan Hakkı Paşa.

Kaynak: (Gezi Notu) (Ayvansarayi, Mec. Tevârih S: 172-188-399) (Uzun-çarşılı, Değerli Türk Alimi ve güzel Sanatlar üstadı Abdülbâki Arif Efendi) (Müstakimzâde, Tuhfe S: 669-670) (M. Tahir, Osm. Müel. Meral Yay. 1/262) (Si Osm. 3/297 ve 3/331 Faiz Efendi) (M. Z. Pakalın, Tarih Deyimleri 3/401)

ADİLE SULTAN TÜRBESİ

Mehmed Ali Paşa Türbesi de denir. Bostan İskelesi Sokağının nihayetinde, Hüsrev Paşa Türbesi'nin sol tarafında ve Hüsrev Paşa Kütüphânesi'nin karşısındadır. Yakın tarihlere kadar bu kütüphanenin sağ tarafında bir kahve ve bu kahvenin önünde ise Hüsrev Paşa'nın sütun şeklindeki çeşmesi ve meşhur Bostan İskelesi bulunuyordu. Padişahlar deniz yoluyla Eyüp'e geldiklerinde saltanat kayığı bu iskeleye yanaşıyordu.

Türbenin şebeke dökme demir kapısının iki tarafında birer türbe odası vardır. Kapı üzerinde, demirden, Sultan Abdülmecid'in 1266 (1849) tarihli bir tuğrası vardır. Türbe bu tarihte yapılmıştır. Türbe odalarının sokak tarafında dökme demir şebekeli birer büyük hacet penceresi vardır. Üzerleri kubbelidir. Sarı Afyon mermer taşı ile kaplı cephesine, duvara gömülü vaziyette dört köşe ve iyon başlıklı sütunlar yerleştirilmiştir. Bu yapının arka tarafında,

türbedar odası bulunmaktadır.

Sağ tarafındaki türbe odasında altı sanduka vardır. Burada gömülü olanlar şunlardır:

1. Mehmed Ali Paşa, 2. Âdile Sultan, 3. Küçük yaşta vefat eden Sıdıka ve Aliye isimli kızları ile oğulları İsmail Bey, 6. Hayriye Hanım Sultan.

Sol taraftaki odada ise üç sanduka vardır:

1. Beşinci Sultan Murad'ın kadını Resan Hanım, 2. Sultan Murad'ın kızı Fatma Aliye Sultan, 3. Bu mezar boştur.

Mehmed Ali Paşa'nın büyük sandukasının önündeki levhada şu kitabe yazılıdır:

Devletlû ismetlû Âdile Sultan aliyy'üş-şân Hazretleri'nin zevc-i mükerremeleri/ Efâhim-i vükelâyı Saltanat-ı Seniyye'den azim-i gülsen sarây-ı cinân iden Sadr-ı esbâk/ ve Kapûdân-ı Deryâ-yı sabık Mehmed Ali Paşa Hz. Sene 1285 fi 8 Ra. (29 Haziran 1868)

Mehmed Ali Paşa, altı defa Kaptan-ı Derya ve bir defa da sadrazam olmuştur. Türbeyi yaptırdığı sırada Serasker idi.

Âdile Sultan, II. Mahmud ile 4. ikbal Zernigâr Kadın'ın kızı olup 22 şevval 1241 (30 Mayıs 1826) da doğdu. Küçük yaşta annesini kaybetti. Sultan II. Mahmud'un Baş Kadın'ı Nev-Fidan Kadın tarafından büyütüldü. 19 R.âhır 1261 (27 Nisan 1845) de Mehmed Ali Paşa ile evlendirildi. "Sultan ufak, tefek, zarif, zeki, bilhassa pek asil ve şair ruhlu bir genç kızdı. Sarayda pek iyi bir tahsil ve terbiye görmüştü. Kocası Mehmed Ali Paşa'ya derin ve gayet temiz bir sevgi ile bağlıydı. Ondan üç çocuğu oldu, bunlardan ikisi pek küçükken öldü."

Önce kocasını, kısa bir süre sonra kızı Hayriye Hanım Sultan'ı kaybedince nakşibendî tarikatine girdi. Münzevi bir hayat sürmeye, zamanını ibadetle geçirmeye başladı. Eyüp Sultan Türbesi'nin yan ve Sultan I. Ahmed Sebili'nin arka tarafında bulunan "Kadınlar Mescidi"ne her sene ramazan süresince itikâfa çekilmeyi adet edinmişti.

Kendisi, meşayihi Nakşibendiyye'den Mehmed Can Efendi hulefâsından Bâlâ Tekkesi şeyhi Ali Efendi'ye bağlı idi. Fakir çocukları okutur, kendisi de okuyup yazmayı severdi. Divân ve tekke edebiyatını iyi biliyordu. Osmanlı hanedanı içinde Divân'ı olan tek kadın şairdi.

Âdile Sultan'ın Fındıklı'da, bugün Güzel Sanatlar Akademisi olan sahilsarayı, Kandilli'de bugün kız lisesi olan sarayı, Kuruçeşme'de Esma Sultan'dan kalma yalısı, Üsküdar'da Valde Bağı'nda ve Kağıthane civarında ayrıca sarayları vardı. Kandilli'deki sarayını 1856 da yaptırmış idi. Eşi, Mehmed Ali Paşanın da Üsküdar'da Şemsipaşa'da sonradan yerine tekel binaları yapılan sahilsarayı vardı. 1316 (1899) tarihinde ve 75 yaşında olduğu

halde vefat etti. Şair İsmet Efendi'nin vefatına söylediği tarih türbe odası duvarında asılıdır:

Râh-ı Hakk'da mahv olup bu menzili iden mekân
Vâkıf -ı esrar-ı Vahdet duhter-i Mahmud Hân
Hâkine yüz sürüb İsmet oku târihini
Cennet-i me'vâyı itdi Âdile Sultan mekân
1316

Sandukası önündeki levhada şu kitabe yazılıdır:

Cennetmekân Sultan Mahmud/Hân-ı Sâni Hazretleri'nin/Kerime-i muhteremeleri/Fahr'ül-muhadderât/Tâc'ül-mesturât fukara-perver/Merhume Âdile Sultan/Tâbe serâh Hz.nin/Rûhiçün el-fâtiha/Fi gurre-i şevval-sene 1316 (12 Şubat 1899)

Âdile Sultan'ın kızı, Hayriye Hanım Sultan, 10 Haziran 1865'de, Kani Paşa'nın oğlu Ahmed Rıfat Bey'le evlendirilmiş, altı ay sonra ayrılarak, Nisan 1866'da, Şurayı Devlet azasından İşkodralı Mustafa Şerif Paşa'nın oğlu Ali Rıza Beyefendi ile evlendirilmişti. 1286 R.âhirinin onaltıncı günü (26 Temmuz 1869)da verem illetinden vefat etti. Çok genç idi. Annesi, İftiraknâme'sinde üzüntüsünü şöyle dile getirmiştir:

Başka bir acı da gösterdi bana zâlim felek
Ya'ni kim zevcim Ali Paşa da gitdi adne dek
Yadigâr kalmış jdi Hayriye Sultan bana
Kalbi mahzunum anınla eğlenirdi daima
Nuri çeşmimdi surûri kalbi viranım idi
Hemdem ü yâri şefi-kim sinede canım idi
Hüsnü hulki veş cemâli pek güzel idi kızım
Hayre mail merhametlû bî-bedel idi kızım
Âh kim ol nev cıvânu gülfidanım nâgihan
Uğradı bin derde asla bulmadı çâre hemân
Bülbüli ruhi lâtifi uçdu bâğ-ı cennete
Mâderiyle zevcini yandırdı nâr-ı firkate

Sol taraftaki türbe odasında gömülü olan Resan Kadınefendi, 28 Mart 1860'da doğmuş, 2 Kasım 1877'de Sultan V. Murad ile evlenmiş, 1879'da Fatma Sultan'ı ve az sonra da Aliyye Sultan'ı dünyaya getirmiştir. 1328 (31 Mart 1910) tarihinde vefat etmiştir. Kızı, Aliyye Sultan da türbede medfundur.

Aliyye Sultan, 18 ramazan 1297 (24 Ağus. 1880) de Çırağan Sarayı'nda doğdu. 25 C.ahir 1321 (17 Eylül 1903)de vefat etti.

Kaynak: (N.S. Örik, V. Murad'ın kızları, Tarih Dünyası 3/935 1951) (H. Şehsüvaroğlu, Adile Sultan, Resimli Tarih Mec. 3/1260 1952) (Cevdet Paşa, Tezâkir 14/36) (R. Akakuş, Eyüp Sultan S: 114-164) (İstanbul Ans. Adile sultan V216) (G. Oransay, Osm. Dev. Kim Kimdi 1/127) (İnal, Son asır Türk Şairleri, Adile Sultan 1/14) (C. Atasoy, Kandilli'de Tarih S: 97-106) (Elif Naci, Adile Sultan, Hayat Tarih Mec. 1965 Sayı: 10 S: 27) (Ç. Uluçay, Padişahların kadınları ve kızları S: 135-167-170-171) (Y. Demiriz, Eyüp'te türbeler S: 14)

AHMET BİCAN PAŞA TÜRBESİ

İdrisköşkü yolunda, Kaşgâri Dergâhı avlusunda ve Murteza Efendi Camii ile Sari Şeyh İsa Efendi Türbesi arasındadır. Açık türbedir. Etrafı duvar ve parmaklık ile çevrilidir. İçinde üç kabir bulunduğu halde dört kitabe vardır. Ahmet Paşa'nın muhteşem lahdinin şahidesindeki kitabe şudur:

"Surrei Hümâyun Emini esbak/ Es-Seyyid el-Hâc Ahmed/ Bican Paşa'nın/ ruhiçün fatiha. 13 şad 1290 (12 Nisan 1873)

Lahdin yanında, güneş şualı bir levhada:
"Esbak Surre Emini el-Hâc/ Ahmed Bican Paşa ruhuna fatiha", diye yazılıdır. Bu levhanın sol tarafında aynı biçim diğer bir levhada:
"Bican Paşa'nın kerimesi Asiyye Merzuka Hanım'ın ruhuna fatiha. 1334 1915), diye yazılıdır.
Diğer bir lahdin şahidesindeki kitabe şudur:

İskan-ı muhacirin/ Komisyon azası/ ve Erkan-ı harbiye/ Ferikân-ı irâmından/ Merhum ve mağfur / Osman Paşa'nın/ ruhuna fatiha, 1 şaban 1326 19 Ağustos 1908)

Kitabe Mısrî imzalıdır. Yazı nefistir. Diğer bir şahide üzerindeki kitabe ise şudur:

Merhum Bicân Paşa'nın/ Mahdumu İşkodra/ Defterdarı Hacı/ Behaüddin Bey'in/ ruhuna fatiha. 1313 (1895)

Cami avlusundaki sarnıç bileziği Ahmed Bican Paşa'nın vefat tarihini taşımaktadır. Kitabesi şudur:

Surrei Hümâyun Emini esbak es-Seyyid Hacı Ahmed/ Bican Paşa'nın ruhiçün fatiha. 13 sefer 1290.

Bican Ahmed Paşa, enderundan yetişmiş sonra bidayet-i askeri-i nizamiyeye dahil olmuştur. Mirlivalığa kadar yükseldi. Sonra Dâr-ı Şura'ya aza oldu. 1259 (1843) de rütbelerin indirilmesinde Tophane'ye nakl ile istihkam livası ve sonra Arabistan ordusu meclisine aza oldu. 1264 R.ahirinde (Mart 1848) Mir-i Miranlık ile Çıldır Kaimmekamı ve sonra beylerbeyi payesi olmuş ve azlinden sonra Tırnova Mutasarrıfı olduktan sonra 1276 recebinde (Şubat 1860) Edirne Mutasarrıfı olup bir sene sonra ayrıldı. 1278 (1861)de Karesi Mutasarrıfı olup 1280 (1863) de ayrıldı. Şeyhülislâm Üryani-Zâde Esad Efendi damadı idi.

AHMED DEDE TÜRBESİ

Düğmeciler'de ve bu isimle bilinen caddeye açılan Ahmet Dede Sokağı'nın ilerisinde ve yolun 90 derece dirsek yaptığı yerin biraz uzağında olup açık türbedir. Etrafı alçak bir duvarla çevrilmiştir. Ulu bir ağacın gölgelediği türbedeki şahidede yazı yoktur.

Ahmed Dede'nin kimliği belli değildir. Fetih Şehitlerinden olabilir. Bu civarda Fatih'in top dökümbaşısının açık türbesi vardır. (Gül Baba Türbesi bahsine bakınız.)

AHMED EFENDİ TÜRBESİ

Eyüp Camii şadırvan avlusu civarında, kadınlar abdest mahallinin sağ tarafındadır. Kesme taştan yapılmış olup kapısı demir olarak değiştirilmiştir. Penceresi örülmüş ve içindeki sanduka veya şahide kaldırılmıştır. 1935 tarihinde belediyece işgal edilmiş ve kapısına Genel Elektrik levhası asılmıştı. Bugün terk edilmiştir.

Cephesinde altı sıra halinde hazırlanmış 12 mısralı bir kitabesi vardır. Bazı mısralar yer yer silinmek üzeredir. Kitabe şudur:

Şeref-bahş-ı zemîn bağ-ı âlem-i hüner bir kâmil
Misal-i sâye-i mihr-i cihân-tâb oldu nâ-bedid

Çeküb gitdi elin ezhar-ı gülsen sib-i dünyâdan
Bakaya ya'ni kim Yusuf Efendi zâdei dana

Olurken bezm-i irfana reşet-engiz ü rûh-efzâ
O âlişâna oldu tahta tabut menzilgâh

Serâmed idi hüsnü hulkiyle gülzâr-ı dehr içre
Kelâmın gevher-i zibinde itmişdi ânın Mevlâ

Hûda'ya kabrini tâ-bende eyle nur u rahmetle
Behişti şevk ile seyr eylesün ol zât-ı bî hemtâ

Du'â idüb Necibâ didi bir târih-i müstesna
Kıla Ahmed Efendi lâlezâr-ı cenneti me'vâ
1155(1125)

Kitabe, Suyolcu-Zâde Eyyubî Necib Efendi tarafından hazırlanmıştır.

Türbenin Silahdar Ağa Caddesi'ne bakan cephesi ile yan cephesindeki sivri kemerli pencereleri örülmüştür. Burada ve avlu duvarındaki hacet penceresi arkasında, Ahmed Efendi'nin babası el-Hâc Koca Yusuf Efendi'nin 1104 (1692) tarihli lahdi vardır.

Türbenin sol tarafındaki yol, bir demir kapı ile kapatılmıştır. Bu kapıdan, lahde ve türbenin yan hacet penceresine geliniyordu. (Koca Yusuf Efendi Çeşmesi bahsine bakınız.)

Türbe beşik çatılıdır. Güzel bir hat ile yazılmış kitabesinin tarih mısraında rakam yazılı değildir. Ebced hesabı ile 1138 tarihi bulunmuştur. Kapısının sol tarafındaki pencere de örülmüştür.

Türbenin sağ tarafında yine kesmetaştan yapılmış bir türbedar odası vardır. Bunun da sivri kemerli pencereleri örülmüştür. Cadde tarafındaki cephesinde pencere yoktur. Cephesinin sağ köşesine başlıklı mermer bir sütun yerleştirilmiştir. Türbe ve odasının üzerine elektrik kurumunca, tuğladan bir kat çıkılmıştır. Bu katın yıktırılması ve türbe, eski durumuna getirilerek reva görülen bu saygısızlığa son verilmesi lazımdır.

Kaynak: (Gezi Notu) (F. Ayanoğlu, Tahrib edilen eski eserler. Vakıflar Der. 9/262)

AKTÜRBE

Otakçılar'da, Aşçıbaşı Camii mihrabı ilerisinde ve Aşhane Sokağı üzerindedir. Karşısında Eski Saray Ağası Yakub Ağa'nın mektebi ve lahdi, sol tarafında ise, meşhur Levni'nin kabri bulunmaktadır.

Sokak tarafındaki cephesi, kesme taş bir kaide üzerine oturtulmuş olup,

tamamen mermerden yapılmıştır. Dört köşe beş sütunu ve topuzlu demir parmaklıklı penceresi vardır. Diğer üç cephesi muntazam kesme taştandır. Arka cephesinde dört, iki yanında ise, ikişer penceresi mevcuttur. Sütunlar üstten şekilli silme kirişlerle biribirine bağlanmıştır. Kemerli kapısı yıkılmıştır. Taşları yerdedir. Hiçbir yerinde kitabe yoktur. Taşlarından dolayı, beyaz görünüşlü olduğu için Aktürbe diye ünlüdür.

Türbede, önde dört ve arkada iki küçük olmak üzere altı kabir vardır. Öndekiler lahittir. motifli ve çiçek kabartmalı, lahit kapakları dağılmış ve şahideleri yok olmuştur. Çok perişan durumda olup içinde hiçbir şahide kalmamıştır.

Bu türbe hakkında Mecmuai Tevârih'te şu bilgi vardır:

Otakçılar'da, hamam karşısında Ak-Türbe denmekle maruf mahalde medfun olan Mühür-Ken Ahmed Bey merhumun vefatı Bursalı Hâşimî Efendi'nin dediği târihtir:

Mührü gibi adı kalup gitdi Ahmed Bey 1018(1609)

Ahmed Bey'in, Bey sıfatından dolayı bir Paşa'nın oğlu ve devrinin ünlü bir mühür kazıyıcısı olduğu anlaşılmaktadır.

Karşısında bulunan hamam, Abdurrahman Şeref Bey Caddesi üzerinde ve Ferruh Baba Türbesi karşısında idi. Bugün mevcut değildir. Aziz Mahmud Hüdai Efendi vakfı idi.

Renk ve boyalarla uğraştığı için Levnî lakabıyla anılan Abdülcelil Çelebi, Edirne'den İstanbul'a gelmiş ve Nakkaşhâne'ye girerek sanat öğrenmiştir. Sonra tezhib ve ressamlığa heveslenmiş ve bu vadide akranlarını geçmiştir. 1145 (1732) tarihinde vefat etmiştir. Eserleri ve şiirleri vardır.

Kaynak: (Gezi Notu) (Ayvansarayi, Mec. Tevârih S: 418) (Pakalın, Tarih Deyimleri S: 607.) (Mec. Tevarin S: 175) (S. Ünver, Levni)

AYAS PAŞA TÜRBESİ

Eyüp Sultan Camii'nin, iç avlusunun, Bostan İskelesi'ne açılan kapısının sol tarafında ve Beybaba Sokağı'nın sağ köşesindedir.

Dört mermer sütun üzerine oturtulmuş tek kubbeden ibarettir. Kubbe, tromplar üzerindeki sekiz yüzlü bir kasnağa yerleştirilmiştir. Sütunlar arası mermer, şebeke korkuluktur. Bunların üzerindeki demir şebekeler yokolmuştur. Asma tapısı mermer söveli ve motifli olup alnında:

"Zikrin efdali Lailâhe illallah Muhammedün Resulullah" ve "Mümin iki dünyâda diridir" manasına gelen "El-mü'minü Hayy ün Fiddareyn" yazılıdır.

Sütunlar üstten kesmetaş kemerlerle biribirine bağlanmıştır. Hançerli Sultan Türbesi'nin bir benzeridir. Sokak tarafındaki mezarlık duvarında büyük bir hacet penceresi vardır ki şebeke demirlidir. Kubbesi, kurşun örtülü iken kaldırılmış ve kiremitle örtülmüştür. Sonradan bu dahi kaldırılarak çimento ile sıvanmıştır. 1894 zelzelesinde kubbe çatladığından demir çemberle takviye edilmiştir.

Ayas Paşa'nın mermer lahdinin baş ve ayak şahideleri mihrab şeklindedir. Baş taşında güzel bir sülüs ile:

İntekale min dar'il-fenâi
İlâ dar'il-bekâi
El-merhûm el-magfur
Es-sa'id 'üş-şehid

Ayak taşında ise:

El-muhtacü ilâ rahmet-illâh
Ayas Paşa ibn-i Mehemmed
Fi evâhir-i sefer'il-muzaffer
Senetü sitte ve erba'in ve tis'amie
946 (Tem.1539)

tarih yazılı değildir.

Türbe, Mimar Sinan'ın ilk eseridir. Tezkiret'ül-Bünyan'da:

"Hikmet-i Hüdâ-yı Ta'âlâ Mimar Acem Âlisi fevt olup mimarlık mahlûl olur. Ol demlerde Veziriazam Ayas Paşa dahi ahirete rıhlet eyler. Merhumun mezarı hususunda a'yan-ı rûzigâr bir mimar yoktur. Bu fenne mahir bir üstad olsa deyu tefehhus olunurken, Lütfi Paşa:

- Mimar-ı Haseki olan Sinan Subaşı olmak gerektir. Bu kare kadir kimesnedir, deyu mukarrer eder. O zaman Yeniçeri Ağası bu hakiri çağırıp:

- Paşa Hazretleri seni mimar etmeği mukarrer etdi, yanında caiz midir? Değil ise tedarik eyle... Mülahaza edib kabul etdim..."

Sadrazam Ayas Paşa, Enderun'dan yetişti. Saraydan Serdengeçti Ağalığı ile Çıkmış, 1514'de Çaldıran Muharebesi'ne iştirak etmişti. Sonra Anadolu Beylerbeyi ve 1522'de Rodos Seferi'nde Rumeli Beylerbeyi olarak muhasarada bulunmuştu. Vefatına kadar, Kanunî Sultan Süleyman tarafından yapılan bütün seferlerde bulundu. 1536 tarihinde sadrazam oldu ve ölünceye kadar bu mevkide kaldı.

Ayas Paşanın son zamanlarında, 17 sefer 946 (Tem. 1539) tarihinde İstanbul'da, Yemiş'te bir dükkandan yangın çıkmış ve etrafa sirayet ederek, ertesi akşama kadar devam etmişti. Bu sırada şiddetli bir veba da hüküm

sürmekte idi.

Ayas Paşa bu hastalığa tutularak 26 sefer 946 (13 Temmuz 1539) tarihinde vefat etti.

Ayas Paşa okuyup yazma bilmezdi. Fakat cesur bir harp adamı idi. "Erliğiyle 'Cinde nâmdar" olduğu söylenir. Zalim, haris ve servet düşkünü değildi, İstanbul'da Fındıklı üzerinde, hâlâ Ayaspaşa adıyla maruf semtte bir takım binaları bulunan havuzlu bir bahçesi vardı.

Ayas Paşa'nın ikinci vezirliğinde debdebesi ancak bir mirliva derecesinde idi. Sadrazam İbrahim Paşa 400'e yakın üsküflü ile gelirken, Ayas Paşa 70-80 üsküflüye malik idi. Ayas Paşa kadınlara çok düşkündü. Evinde bir defada 40 beşik sallandığı, vefatında 20'den fazla evladı kaldığı söylenir.

Paşa'nın Vize civarında, Saray Kasabası'nda cami'i, medresesi, mektebi ve imareti vardı. Camii bugün de mevcuttur. Burada bir sarayı olduğundan kasaba hâlâ Saray ismiyle anılmaktadır.

Kaynak: (H. Arayan, Mimar Sinan'ın yaptığı ilk eseri, Tarih Hazinesi 1950 Sayı: 5/221) (T. Topaç, Ayas Paşa, İstanbul Ans. 3/1486) (Si. Osm. 1/446) (Peçevi Tarihi, Haz. F. Derin-V. Çabuk, fihrist S: 6) (Ayvansarayi Vefeyat, Haz F. Derin S: 25) (Hadika 1/24-190-256-296) (Danişmend, Kronoloji 2/426) (Ata Tarihi 2/18) (R. Akakuş, Eyüp Sultan, S: 167) (Y. Demiriz, Eyüp'te türbeler S: 18) (B. Ünsal, İstanbul türbeleri üzerine.. Vakıflar Der. 16/82-95) (İsi. Ans. 2/ 43) (Y. Öztuna, Mimar Sinan'ın hatıraları, Hayat Tarih Mec. 1966 Sayı 5/8) (A. Refik, M. Sinan S: 19) (E. Çelebi, Haz. Danışman 9/243).

AYŞE BAHRİ KADIN TÜRBESİ

Eyüp Sultan Camii'nin, Bostan İskelesi'ne açılan avlu kapısının sol tarafındadır. Hemen arkasında, Lala Mustafa Paşa Türbesi ve önünde ise Abdülgâni Efendi'nin kabri vardır. Yan tarafında ve yol aşırı yerde, Ayas Paşa Türbesi, karşısında ve sol ilerisinde ise meşhur Hançerli Sultan Türbesi bulunmaktadır.

Bahri Kadın açık türbesinin etrafı, kesmetaş, dörtköşe sütunlarla çevrilmiştir. Sütunlar arası, klasik topuzlu parmaklık ile kapatılmış pencerelerdir. Sütunlar üsten bir kiriş ile biribirine bağlanmıştır.

Avlu kapısı tarafındaki cephesinde beş sütun ve dört pencere vardır. Ortadaki sütun üzerine bir kuzu çeşmeciği yapılmıştır. Alnında şu kitabe vardır:

İşbu türbede medfûne olan
Sâhib'ül-hayrât el-hace Aişe
Bahri Kadın bu sebili fî sebil-Allah

İcra eyledi. Hakk Ta'âlâ kabul eyliye
Amin. Rûhiçün el-fâtiha
Sene 1139(1726)

Çeşmenin küçük yalağı kırılmıştır.

Ayşe Bahri Kadın'ın tavus kuyruklu ve stalaktitli ve meyva kabartmalı muhteşem şahidesi üzerinde şu kitabe vardır:

Merhume ve mağfurünlehâ
Saraylı el-hace Aişe
Bahri Kadın bin yüz
Otuz dokuz senesi
Sefer'ül-hayrının on
Dokuzuncu günü civar-ı
Rahmet-i rahmana intikal
Eylemişdir. Rûhiçün el-fâtiha
Sene 1139 (1726)

Bahri Kadın, 16 Ekim 1726 tarihinde vefat etmiştir. Rumîlerle bezeli olan iki köşesine helezoni ince sütun kabartmaları yapılmış ve üzerine de bir başlık oturtulmuştur. Ayak taşına, vazo içinde güzel çiçeklerle bezeli bir kabartma yapılmıştır.

Bu taşın bir aynısı sağ tarafında mevcuttur. İkisi arasında İbrahim Sârim Efendi'nin yüksek lahdi vardır. Şahide, Emetullah Kadın'a aittir. Fakat yanlamasına kırılmış ve bu kırık üç mısra boyu uzamıştır. 1900 tarihlerinde demir kenetlerle tamir edilmiştir. Türbenin sağ köşesinde olan kabir, buradaki hacet penceresi önündedir. Üzerindeki kitabe şudur:

İrci'i emri ile şevk-i sarây-ı ukbâ
Olıcak zâika-i bahş-ı ni'am rûh-ı revân
Hazret-i Vâlide-i Fâtıma Sultan oldu
Hem civar olmağ içün Hâlid-i Ensâr'a revân
Kasr-ı dünyâyı idüb bezl-i Emetullah Hâtûn
İhtiyar eyledi çün garka-i firdevsi hemân
Kabr-i pür nurunu Yezdan'dan istircâmdır
Rûh-ı pâkize içün olalar fâtiha-hân
Her ziyaret iden ihlas ile der târihin
Baş Kadın medfenini Hakk eyle gülzâr-ı cinûn
Sene 1152(1739)

Hace Ayşe Bahri Kadın hakkında Sicill-i Osmâni'de şu bilgi vardır:

"Sultan III. Ahmed Han Hazretleri'nin kadınlarından olup hac edip gelmiş ve vefatında Eyyüb'e defıiedilmiştir. Kızı, Fatma Sultan'dır."

Kabir taşlarındaki kitabelerden de anlaşılacağı üzere meşhur, Fatma Sultan Emetullah Kadın'ın kızıdır.

Emetullah Kadın, Sultan III. Ahmed'in en sevgili eşi olmuş ve onu Baş Kadın yapmıştır. Kendisine, 21 sefer 1119 (24 Nisan 1707) tarihinde Bayezid'de, Darphâne ve civarındaki arsayı temlik etti. O da aynı yıl Simkeşhâne içinde, altlı üstlü iki mescid, yanına çeşme, dışına bir mekteb ve altına güzel bir sebil yaptırdı. Simkeşhâne'yi ve diğer emlâkini bu tesislere vakfetti. Vakfiyesinin tarihi 21 şaban 1119(17 Kasım 1707) dir. Hayırsever ve ince düşünceli bir kadın idi.

1730 Patrona ihtilalinde, malları zapt edilerek Eskisaray'a gönderildi. Yağma edilen mücevherleri arasında, gayet büyük, siyah elmas taşlı bir yüzük ile büyükce zeytuni Roze elmas yüzük vardı ki eşsizdi.

Kızı Fatma Sultan, 1116 (1704) tarihinde doğdu. 17 receb 1145 (3 Ocak 1733) tarihinde öldü veya zehirletildi. Vefatında, 29 yaşında olup Damat İbrahim Paşa'nın eşidir. Kabri, Eminönü'nde Yenicami Türbesi bahçesindedir. Ayşe Bahri Kadın Türbesi ilk defa 1117 (1705) tarihinde vefat eden Abdül Efendi için yapılmış ve kapısı veya penceresi üzerine, bugün şahidesi önünde duran büyük, mermer kitabe yerleştirilmişti. 1139 tarihinde, vefatından biraz evvel şimdiki türbe yapılmıştır.

Bu açık türbe içinde başka taşlar da vardır ki şunlardır:

1303 Cim 23 (29 Mart 1886) Devletlû Şerif Abdullah Paşa'nın eşi el-Müsteverât Hanımefendi. Eyüp'te yalısı vardı.

1232 Ca. gurre (19 Mart 1817) Muhteşem lahid, kafesî destarlı, Sabıka Darbhane-i Âmire Nazırı İbrahim Sârim Efendi (Si. Osm. 1/151)

1244 (1828) Lahid, kafesî destarlı, Mukataat Nazırı Hüsnü Hüseyin Bey. (Si Osm. 2/175) Kitabesi 14 mısradır. Mustafa Vasıf imzalıdır.

Târih mısraı şudur: "Cennetin kasrın ide Hüsnü Beğ'e ata Allah"

1244 Lahid, kafesî destarlı, Rical-i Devlet-i Âliyye'den Hüsnü Hüseyin Beyefendi'nin oğlu hacegân-ı Divân-ı Hümâyun'dan Mehmed Emin Beyefendi. Hüsnü Bey, oğlunun vefatına dayanamayarak vefat etmiştir. M. 17 (30 Temmuz) da vefat etti.

1163 (1750) Sultan Kethüdası el-Hâc Osman Efendi.

1275 (1758) Rical-i Devlet-i Âliyye'den, İbrahim Sârim Efendi'nin halilesi Nefise Hanım.

1288 (1871) Şehzade-i civan baht Yusuf İzzet Efendi'nin lalası Ahmed A. Kemâl Efendi. 11 ramazan.

1282 (1865) Sadr-ı a'zamdan Piri-zâde torunu Yahya Beyefendi'nin kızı Hadice Behime Hanım.

Kaynak: (Gezi notu) (Si. Osm. 1/20-50) (G. Oransay, Osm. Dev. kim kimdi, S: 133 (Ayvansarayi, Mec. Tevarih, Haz. F. Derin-V. Çabuk S: 172) (Ç. Uluçay, Padişahların kadınları S: 79-80-81) (Hadika 1-26-125).

BAHARİYE MEVLEVİHANESİ TÜRBESİ

Bahariye Mevlevîhânesi sahası içinde ve semahanenin yanında idi. Hacet penceresi semahaneye bakmakta idi. Mevlevihane Çıkmazı'na açılan cümle kapısından girildiğine göre, sağ ileride ve sahil tarafındaydı. 1935 te evvela semahane yıktırılmış ve bir müddet sonra da türbe çökmüştür. Perişan durumda iken 1952 senesinde, buradaki kabirler, Bahariye Şehitlik Mevkii'ndeki açık türbeye nakledilmişlerdir.

Burası, Eyüp Lisesi karşısında olup, bu yerdeki, 16 Mart Şehitleri de Edirnekapısı Sakızağacı mezarlığına nakledilmiştir.

Silahdar Ağa Caddesi üzerindeki yeni açık türbenin üç tarafı demir parmaklıkla çevrilmiştir. Arkasındaki duvara eski yazı ile:

Yâ Hazret-i Mevlânâ

diye yazılmıştır. Yazı ünlü hattat Hamid'indir. Parmaklıklar üzerine mevlevi sikkeleri yerleştirilmiştir. Türbeye orta yerdeki bir merdivenden çıkılmaktadır.

Nakilleri yapılan şahsiyetler şunlardır:

1. Beşiktaş Mevlevîhânesi şeyhi Hasan Nazif Dede Efendi

Doğumu: 1795 Ölümü 1862

Nazif Dede Efendi, Yunanistan'ın Yenişehir kasabasında doğdu. Babası Yenişehirli Muhaddis Hacı Halil Efendi'dir. Uzun müddet Yenişehir'de Horosanî Aziz Efendi Medresesi'nde müderris oldu. Sonra hacca gitti. Dönüşünde medresenin yanına bir mevlevîhâne yaptı. 1270 (1853) de Beşiktaş Mevlevîhânesi şeyhi oldu. 16 şevval 1278 (16 Nisan 1862) tarihinde vefat ederek Beşiktaş Mevlevîhânesi türbesine gömüldü.

Bu mevlevîhânenin yerine Çırağan Sarayı'nın yapılması isteği üzerine naaşı, 1286 (1869) da yeniden yaptırılan Maçka Mevlevîhânesi Türbesi'ne nakledildi. Fakat beş sene sonra Maçka Mevlevîhânesi yerine bir kışla yaptırılmasının kararlaştırılması üzerine kemikleri, 1291 (1874) tarihinde Bahariye Mevlevîhânesi Türbesi'ne nakledildi.

1935 senesinde de bu türbenin çökerek yıkılmasından sonra 1952 tarihinde şimdiki açık türbeye nakl olundu. Âlim, şâir ve zarif bir zat olup maruf şair Yenişehirli Avni Bey'in kayınbabası idi.

2. Yenişehirli Şair Avni Bey, Bekir Paşa'nın oğludur. 1242-43 de Yenişehir'de doğdu. 1272 (1855) de İstanbul'a geldi. Beşiktaş Mevlevîhânesi şeyhi Hasan Nazif Dede Efendiye damad oldu. 15 zilhicce 1301 (6 Ekim

1884) tarihinde vefat etti. Vasiyyeti üzerine 9 sene evvel Ölen eşinin kabrine defn edildi. Nakil sırasında taşına "Yenişehirli Şair Avni ve Sikkezanbaşı ailesi" diye yazılmıştır.

3. Bahariye Mevlevîhânesi şeyhi Hüseyin Fahreddin Dede Efendi. 15.10.1853-15.11.1911

(Hayatı için Bahariye Mevlevîhânesi bahsine bakınız.)

4. Bahariye Mevlevîhânesi şeyhi Hasan Nazif Dede Efendi. Doğumu: 1879 Ölümü 1916

Birinci Hasan Nazif Dede Efendi'nin torunu, Hüseyin Fahreddin Dede Efendi'nin oğlu idi.

5. Zübeyde Hanımefendi. Vefatı, 26-4-1895. Fatma Fasiha Hanımefendi, vefatı, 1906 Doğumu: 1882.

İkisi aynı kabirde gömülüdür. Fatma Hanımefendi, Hüseyin Fahreddin Dede Efendi'nin kızı olup veremden vefat etmiştir.

Türbede gömülü olanlardan biri de Yusuf Paşa idi. Beşiktaş Mevlevîhânesi şeyhi Neyzen Said Dede Efendi'nin oğludur. 1236 (1820) de mevlevîhânede doğdu. 1301 (1884) de vefat etti. Babasının yerine şeyh olamadığı için çok üzülürmüş. Neyzenbaşı olan Yusuf Paşa değerli bir musikişinas idi. Oğlu, Mehmed Celaleddin İyison (1878-1935) 1918-1931 yılları arasında Üsküdar Musiki Cemiyeti'nin kurucusu ve hocası olmuştur. Yusuf Paşaya ait bir taş, bu açık türbeye konmamıştır.

Türbede gömülü olanlardan biri de Beşiktaş Mevlevîhânesi şeyhi Neyzen Mehmet Said Dede Efendi idi. Beşiktaş Mevlevîhânesi şeyhi Mahmud Dede Efendinin oğludur. 1267 (1851) de bu tekkeye şeyh oldu. İki yıl sonra 1270 853) de öldü. Evvela Beşiktaş Mevlevîhânesi'ne gömüldü. Daha sonra kemikleri Maçka ve daha sonra da Bahariye Mevlevîhânesi türbesine nakledildi. Yeni açık türbeye adını belirten bir taş konmamıştır. Oğlu Neyzen Yusuf Paşa'dır. (Bahariye Mevlevîhânesi bahsine bakınız.) Bahariye Mevlevîhânesi açık türbesinden 250 metre kadar Eyüp Camii'ne doğru yürürsek, mevlevî sikke kabartmalı dört büyük şahide görürüz. (Bunlar için Hayalî Said Efendi Hazîresi bahsine bakınız.)

Kaynak: (Gezi Notu) (Y. Öztuna, Türk Musikisi Ans. 11.2.kısım S: 197 ve S: 394) (İnal, Hoş şada S: 285) (İnal, Son asır Türk şairleri S: 123).

BALÇIK TEKKESİ TÜRBESİ

Feshâne Caddesi ile Cezri Kasım Akar Çeşme Sokağı'nın birleştiği yerde ve sokağın sol köşesindedir. Karşı köşesinde tamir edildiği sırada boş yere yıktırılan Eyüp Askeri Rüşdiyesi binası ve tam karşısında ise eski Feshâne-i

Âmire ile Molla Lütfi Efendi'nin açık türbesi bulunmaktadır.

Türbenin bugün yalnız iki duvarı ve cephesinde ikişer penceresi kalmıştır. Sultan II. Mahmud devrinde şimdiki sekli ile tamir edilmiştir. (Balçık Tekkesi Mescidi bahsine bakınız.)

Türbede üç lahit vardır. Hepsi aynı şekilde olup aynı taşçının elinden çıkmıştır. Birinci lahit, ince dört köşe şahideli ve küçük kavukludur. Taşı kırılmış veya betona gömülmüştür. Dört yüzünde devam eden bir kitabesi vardır. Mehmed Bey ve şehr-i zilkade yazıları okunabiliyor. Ayak taşı ise kırılmış olup demir kenetle birleştirilmiştir. Üzerinde şu kitabe vardır:

İntikal el-merhum ve mağfur-leh
Osman Paşa ibn-i Gazanfer
Paşa, validesi merhum Şehzade
Sultan Bayezid Han'ın tabe serah
Kerimeleri Aişe Sultan'dır.
Sene işni ve tis'ün ve tis'amie
Şevvalinde dar-ı fenadan
Dar-ı bekaya rıhlet eyledi.
(Ekim - 1584) H. 992

Rakam yazılı değildir.

Gazanfer Paşa, Enderun'dan yetişmiş. Şehzade Bayezid'e damad olmağla Beylerbeyi olmuştur. 967 (1559) tarihinden sonra boş kalmış ve bir müddet sonra vefat etmiştir. Şehzade Bayezid, babası Kanunî'ye isyan ettiği için İran'a kaçmış ve orada 969 (Eylül 1561) tarihinde idam edilmiştir.

Burada gömülü olan Osman Paşa hakkında tarihlerimizde bir bilgi yoktur.

İkinci lahdin baştaşı aynı biçimde olup yine dolama kavukludur. Ayaktaşı sütun şeklindedir. Kitabesi şudur:

İntikal el-merhum el-mebrûr
Mustafa Beğ bin Hasan Paşa
İlâ rahmet-i Allahü Tâ'âlâ
Fî el-yevm'üs-sâdis ve'l
Asrin men muharrem'ül-haram
Sene 1015 (Mayıs 1606)

Mustafa Bey, Tiryaki Hasan Paşa'nın oğludur. Hasan Paşa, 1020 (1612) tarihinde Budin valisi iken vefat etti.

Üçüncü lahid de aynı biçim olup dolama kavukludur. Baş taşında fatiha ve Kelime-i tevhid yazıları okunmaktadır. Ayak taşı sütun şeklindedir. Kitabesi şudur:

İntikal el-merhûm el-mebrûr
Mehmed Beğ men nesl'
Üs-Sultan Bâyezid Hân
Fi şehr-i rebi'ül-evvel
Sene 1032 (Ocak- 1623)

Türbenin arkasında, arsanın nihayetinde, çukurda bir kabir daha vardır. Baş taşında şu yazılar okunmaktadır:

Kad intikal el-merhum el-mağfur
Mehmed Beğ ibn-i Ahmed Beğ men
Evlâd-ı el-ınerhûme İsmi-Han Sultan
Bint-i Şah Sultan merhum Sultan
Bâyezid Han Hazretleri'nin kerimesidir.
Fî şehr-i şevval 1017 (Ocak 1609)

Mehmed Bey, Ahmed Bey ile İsmi-Han Sultan'ın oğludur. İsmi-Han Sultan ise, Kanunî'nin oğlu şehid Bayezid'in kızıdır.

Hadikat'ül-Cevâmi'ye göre, türbede yukarıda yazılanlardan başka şu zevatın kabirleri vardır ki taşları bugün mevcut değildir:

1128 (1716) tarihinde vefat eden Sünbüli Şeyh Mahmud Efendi. 1155 (1742) Şeyh Mahmud Efendi'nin oğlu Şemsiye tarikinden Abdullah Etendi.

1201 Ca. 6 (24 Şubat 1787) Şeyh Abdullah Efendinin oğlu Abdülgani Efendi,

1225 M. 10 (15 Şubat 1810) Şeyh Abdurrahman Efendi.

1234 Ra. 14 (l l Ocak 1819) Şeyh Salim Efendi.

Bunlardan başka Tiryaki Hasan Paşa'nın bazı akrabaları ile Tarihçi Şem'dâni-Zâde Süleyman Efendi'nin kabri de burada idi. Kendisi, 1193 (1779) tarihinde vefat etmiştir.

Ayrıca 1965 tarihinde gördüğüm fakat kitabelerini okumaya fırsat bulamadığım 1055-1127-1139-1143 ve 1153 tarihli olmak üzere 10 kadar daha kabir vardı. Bunlar hazîrede idi. 1975 den sonra yokedildi.

Kaynak: (Gezi Notu) (Si.Osm- 3/619 Gazanfer Paşa) (Hadika 1/281-282) M.Ziya, İstanbul ve Boğaziçi S: 136) (Si. Osm. 4/324 Mahmud Efendi)

BAYBURTLULAR TÜRBESİ

İslambey Caddesi üzerinde ve İslambey İlkokulu karşısındadır. Biraz

ileride de İslâmbey Camii vardır.

Etrafı briketle çevrili, bir de demir kapısı bulunan açık türbenin içinde iki lahit bulunmaktadır. Biri Ömer Paşa' ya diğeri ise Bayburtlu Mustafa Ağa'ya aittir. Her ikisinin de vefat tarihleri yazılmamıştır. Halk rivayetine göre kardeş imişler. Kitabeleri aynen şudur:

Ömer Paşa'nın
Ruhîçün
El-fâtiha
Bayburtlu Mustafa/ Ağa'nın ruhu/ içün fatiha.

Mustafa Ağa'nın, İslâmbey Mahallesi'nde, 1169 (1755) ve Düğmeciler Mahallesi'nin üst tarafında 1166 (1752) tarihli olmak üzere iki çeşmesi vardır.

Sicill-i Osmâni'ye göre, Bayburtlu Mustafa Ağa, Kapı Kethüdâları'ndan olup 1194 recebinin 4'ünde (6 Temmuz 1780) vefat etmiş ve Üsküdar'a gömülmüştür. Oğlu Mahmud Efendi ve torunu olup 1206 (1791) de vefat eden müderris Mustafa Efendi yanında gömülüdürler. Bunlara Bayburtlu-Zâdeler denirdi.

Kaynak: (Gezi Notu) (İ. Tanışık, İstanbul Çeş. 1/186-330) (Si. Osm. 4/447)

BEKTAŞ EFENDİ TÜRBESİ

Ayvansaray ile Defterdar arasında, Yâvedud Camii karşısında, iki yolun birleştiği yerde bulunan eski Çınar veya Yâvedud Karakolu binası yanında ve Yağhane Değirmeni Sokağı üzerinde idi. Buradaki sokaklar için 1934 tarihli Şehir Rehberi'ne bakılmalıdır. Türbenin içindeki şahideler 1971 tarihinde Kozlu Mezarlığı'na ve bu mezarlığın Ayvalık Mezarlığı duvarına yakın bir yerine nakledilmiştir. Taşı enteresandır. Yanında Tersane Emini Yusuf Efendi'nin aile hazîresi vardır. Bunlar da Bab-ı âli civarından buraya nakledilmişlerdir.

Türbenin kapısı üzerinde şu kitabe bulunuyordu:

Zehi âli ziyâretgâh-ı zibâ türbe-i pür-nûr
Ki medfûn anda bir gencine-i kân-ı düri mensur

Şehinşâh-ı cihan Sultan Süleyman Hân-ı Gâzi'nin
İmâmı, hocası Bektaş Efendi kümmel-i cumhur

Dil-i ağâhdan tâ'dâd olunsa gerçi lâyıkdır
Fazilet zât-ı pâkinde hüveydâ zühd ile meşkûr

Olunca mahmîl âray-ı sefer ukbâya dünyâdan
Bu vâlâ türbe-i zîbende olmuşdu ana mahsur

Mürûr-ı dehr ile geçdi yıkıldı sakf ü divân
O bir viranedir kim anda bir genc-i nihâıı mestur

Mehemmed nâm o mahdûm-ı mükerrem nesl-i pâkinde
Hulûs üzre makâm-ı cedd-i pâkin eyledi ma'mûr

Bu mısrâ'la çıkar Feyzi dii şakk-ı hâmeden târih
Mehemmed merkâd-ı cedd-i kiramın eyledin ma'mûr
1128 (1716)

Kitabe yazarı Feyzi İbrahim Efendi Cezeri Kasım Paşa Camii imamı idi. Arapça ve Farsça bilgisi genişti. Sonra Kocamustafa Paşa Camii imamı oldu. Dîvan şâiri idi. 1136 (1723) de vefat etti.

Türbe, Bektaş Efendinin torunu Mehmed Efendi tarafından tamir edilmiştir. Dolama sarıklı enteresan şahidesi üzerindeki kitabesi şudur:

Galata'da Karaköyü hamam karşısında ka'in fevkani
Câmi'-i Şerif banisi ve Kanûn-i Sultan Süleyman Hân
Hazretleri'nin imam-ı evveli ve hocası mevlâna
Bektaş Efendi Hazretleri'nin kabri şerifleridir.
933 (1526)

Türbe, son defa ahfadından Selanik valisi Zihni Paşa tarafından tamir edilmiş idi. Zihni Paşa, Ticaret ve Bayındırlık Bakanı olup 1330 R. Ahır (Mart 1912) de vefat etmiştir. Kabri, Kadıköy'de, Erenköy tren istasyonu yanında yaptırdığı camiinin mihrabı önündedir.

(Yanındaki lahitler için, Hafız Mehmed Efendi Türbesi bahsine bakınız.)

Kaynak: (Gezi Notu) (Si. Osm. 2/22 Bektaş Efendi) (Türk dili ve Ed. Ans. 3/216) (Ayvansaraylı, Mec. Tevârih, Haz. F. Derin-V. Çabuk S: 127) (Hadika 11/36) (M. Ziya, İstanbul ve Boğaziçi S: 348)

BEŞİR AĞA TÜRBESİ

Eyüp Sultan Camii'nin şadırvan avlusunu iç avluya bağlayan büyük kapının sol tarafındadır. Kemerli kapısı dış avluya açılmakta olup büyük hacet penceresi ise iç avlu tarafındadır. Bu pencerenin üzerine bir âyet-i kerime hak edilmiştir.

Kapısı üzerinde başlayan ve sol tarafındaki hacet penceresi üzerinde de devam eden, üç satır halinde hazırlanmış kitabesi şudur:

Ağa-yı mesned-i Dar'üs-sa'âdei sabık
Beşir Ağa'yı melek haslet kerem ferma

Virüb sinin kesire o sadre revnak u zîb
Mekârimiyle halayıkdan itdi celb-i du'â

Cihanın eyledi terk izz ü câhını âhir
Çû bildi baki değildir sa'âdet-i dünyâ

Olunca âzim-i râh-ı baka hulûsunu gör
Cıvar-ı Hazret-i Halid ki menzil oldu ana

Cenâb-ı Hazret-i Hakk afv idüb cerâmini
Makamın eyliye firdevs-i hem-demin havra

Du'â idüb didi bir bendesi ana târih
Beşir'e zîr-i Livai Resul ola mevâ
1159 (1746)

Bu pencerenin, iç tarafındaki iki yan duvarına bir sebil yapılmıştır. Çeşmeciklerinden akan sular önündeki ufak şirin yalağa dolmaktadır. Şem'dânî-Zâde Tarihi'nde "Âb-ı leziz bulunup baş ucunda, fî sebili'1-lâh sebil bina olundu" demektedir.

Türbenin, arka tarafındaki hazîreye bakan iki penceresi daha vardır. Burada Semiz Ali Paşa'nın, Sadrazam Gürcü Mehmed Paşa'nın ve Kethüda Can-Fedâ Hatun'un kabirleri vardır. Sol tarafında ise Sultan I. Osman'ın annesinin yaptırmış olduğu cüzhâne odası bulunmaktadır. Ahşap sandukası puşidelidir.

Beşir Ağa, Yapraksız Ali Ağa çırağı olarak Enderun'a girip Sultan III. Ahmed'in hizmetinde bulunmuştur. Sonra, müsahib olmuş ve 1116 (1704) de Daye Kadın'ı hacca götürmeye memur olmuştur. Sonra Hazinedar olmuş olup Padişah'ın muteber ve makbul adamı idi. 1125 (1713) de Dar'üs-sa'âde Ağası

Süleyman Ağa ile Kıbrıs'a gönderilip ve bir müddet sonra da Mısır'a gitmesine izin verilmiştir.

Sonra Şeyhülharem olup 1129 tarihi sonlarında (Aralık 1717) Amber Mehmed Ağa yerine Dar'üs-sa'âde Ağası olmuş ve 13 sene Sultan Ahmed zamanında bu görevde kalmış ve Sultan I. Mahmud'un tahta geçmesi ile de vazifede bırakılmış ve vefatına kadar "ikbal ile hemhal" olmuştur. Vefatı 13 C.evvel 1159 (3 Haziran 1746) tarihindedir.

İstanbul'da Bab-ı âli kapısının sol tarafında camii, medresesi, sebili, çeşmesi, mektebi ve Nakşibendî Tekkesi vardır. Ayrıca, Eyüp'te Baba Haydar semtinde, Darül-hadisi, mektebi, kütüphanesi ve çeşmesi, Medine'de mektebi ve sebili vardır ki bunlar bugün de mevcuttur. Ayrıca İstanbul'un birçok semtinde çeşmeleri vardır.

Kaynak: (Gezi notu) (Hadika 1/48) (R. Akakuş, Eyüp Sultan S: 188) (Şem'dani-Zâde Tarihi. Haz. M. Aktepe 1/10-16-17-23-24-29-31-38-119-123-124-164) (İstanbul Ans. 5/2599) (M. Aktepe, Patrona Halil İsyanı, bak fihrist) (Si. Osm. 2/20) (Ayvansarayi, Mec. Tevârih Haz. F. Derin-V. Çabuk S: 53-196-349) (İ. Tanışık, İstanbul Çeşmeleri 1/132-154-158-172 11/72-107-332) (Resmi Ahmed Efendi Hamilet'ül-Kübera No. 37 Beşir Ağa)

BIÇAKÇI BABA TÜRBESİ

Açık türbe olup, Bıçakçı Eyüp Sokağı üzerinde ve Düğmeciler Mektebi Sokağı'nın karşısındaki 39 kapı numaralı evin bahçesindedir. Set üzerindeki bahçenin gerisinde olup etrafı, bir duvarla çevrilmiştir. İçinde üçü servi olmak üzere beş ağaç vardır.

Bıçakçı Baba'nın şahideleri dört köşe köfeke taştır. Yanında aynı biçim bir kabir daha bulunmaktadır. Üzerlerinde yazı ve tarih yoktur.

Bıçakçı Baba'nın Fâtih'in bıçakcıbaşısı olduğu ve İstanbul'un fethinde bulunduğu söylenmektedir. Adı Ferhan imiş. Fetih sırasında şehid olup buraya gömülmüş ve Bıçakçı Baba adına burada bir de mescit yaptırılmış, fakat 1860 tarihlerde yıkılmış. Fâtih ve Eyüp vakfiyelerinde adı yoktur.

Kaynak: (Gezi Notu) (İst. Ans. 5/2744)

BUHURİ ŞEYH YAKUB EFENDİ TÜRBESİ

Otakçılar civarında, Edirnekapı Mezarlığı'nın bir köşesinde ve Fethi Çelebi Caddesi ile Otakcıbaşı Sokağı'nın birleştiği yerdedir. Örfi başlıklı

şahidesinde ve lahdinin diğer bir yerinde kitabe ve tarih yoktur. Lahdinin yan yüzlerine şamdan, buhurdanlık ve karanfil kabartmaları yapılmıştır. Tamamen mermerdir. Dört köşesinde, dört sütunları ve bunları birleştiren kirişleri mevcuttur. Sütunlar arası demir şebekedir.

Üzerine yerleştirilen mermer kitabede şu yazı vardır:

Tekbir-i şerifi kıra'at olunan vezinde besteleyen/
Ve ilk defa Memâlik-i İslâmiye'de fenn-i musikiyi/
Neşr ve ta'min eden merhum ve mağfur'ün-leh Itri
Efendi'nin kabridir.
Şehidlik bölüğü kumandanı Mustafa İbn-i abdül-Cebbar
1336 (1917)

Yüzbaşı Mustafa Efendi Edirnekapı Şehidliği'ni tanzim ederken bu kabri de şimdiki şekliyle tamir ettirmiş ve etrafını yukarıda yazıldığı gibi çevirmiştir.

Bu kabrin bestekâr Itrî ile bir alakası yoktur. Hadika yazarı Hafız Hüseyin Efendi bunun için şu bilgiyi vermiştir:

"Gariptir ki Buhûrî lafzı Edirne'de doğumuna tarih olmuştur. İstanbul'un fethi sırasında Fatih'in askerlerinden olup fetihten sonra İstanbul'da oturur idi. Buhûrî terkibini gerek değiştirmek ve gerek mankur buhuru onun icadıdır. 98 yaşında Sultan Bayezid-i Velî zamanında vefat etmiştir. Kabri, Mustafa Paşa Tekkesi hizasında, köşede bulunan Lala Hüseyin Paşa Sebili karşısında örf ile mu'azzam kabirdir ki mezar taşı içinde şamdan ve buhur resm olunmuştur. Bu şiiri bir ehl-i dil yazmıştır ki şudur:

Nâmdâş-ı Hazret-i Yâkûb mahbûb'ül-kulûb
Hurşid-i Yûsuf-lika şeyh-i güzin nâmdâr
Eyleyüb icâd tertib-i buhûrî eyledi
Zikr ü teşbih ü du'â ehline ânı yadigâr
Pîr-i pak ve zinde-dil Bayrâmi-meslek zât idi.
Cây-ı kabr-i pâkini kıldı kenâr-ı reh-güzâr
818 (1415)
Sâl-i mevliddir Buhûrî hayf ömründen nişan
Pes Buhûrî hayf târih oldu clelıre ber-güzâr
916 (1510)

İlk rakam doğumunu göstermektedir.

Kaynak: (Gezi notu) (Ayvansarayi, Mec. Tevârih, Haz. F. Derin-V. Çabuk) (M. Ziya, İstanbul ve Boğaziçi 1/260) (S. Ünver, Mutlu Askerler S: 16)

CAFER PAŞA TÜRBESİ

Türbe, Kalenderhâne Caddesi üzerinde ve Kızıl Minare Camii civarındadır. 1988 tarihinde, sağ tarafından yeni bir yol açıldığından köşe başı olmuştur.

Türbenin sağ tarafında ve cadde üzerindeki büyük, kemerli ve kitabesiz, kesmetaş bir kapıdan, türbenin avlusuna girilir. Dikdörtgen şeklindeki türbenin kapısı üzerinde beş satır halinde hazırlanmış şu kitabe vardır:

Eyledi Hazret-i Cafer Paşa
Hürmet-i merkad-i evlâd-ı kiram
Yapdı bu türbei mânend-i behişt
Hem-çû fidevs-i berin dar-ı selâm
Kim tilâvet ola Kur'an-ı Azim
Ravza-i cennet-i adn ola müdâm
A'zam-i hayr-ı cemil eyledi kim
Hayr ile yâd ola tâ rûz-ı kıyam
Vasf idiib didi Nihâdi târih
Oldu bu türbe cinan gibi makam
995 (1587)

Kitabe, Şair Nihâdi tarafından yazılmıştır.

Türbenin ahşap çatısı yüzyıllar evvel yıkılmıştır. Alt ve üst pencereleri vardır. Kesme taştan yapılmıştır.

Cafer Paşa, Enderundan yetişmiş, padişahın silahdarı olmuştur. Sonra Yeniçeri Ağası ve Sokullu Mehmed Paşa'ya damat olmuştur. 976 (1568) tarihinde İstanbul yangınında ağalıktan azl olunduysa da daha sonra Rumeli Beylerbeyi oldu. Sonra Kubbe Nişin olarak vezir oldu. 995 seferinin 11'inde (21 Ocak 1587) de vefat etti. Eşi vefatında hamile olmağla doğumda ikiz çocuğu olmuştur. İsimleri Mehmed ve Cafer idi. Ayvansaraylı Hüseyin Efendi, Cafer Paşa'nın divânda kati olunduğunu yazmaktadır. Kanunî Sultan Süleyman'a çok benzediği rivayet edilir.

Cafer Paşa lahdinin baş taşında, kelime-i tevhid yazılıdır. Lahdin ön yüzünde beş satır halinde hazırlanmış şu kitabe vardır:

Vezir-i hamiş ol Cafer Paşa
Bu devr içre görüb üç pâdişâhı
İdüb Sultan Süleyman Hân'a hidmet
Selim Hân'a irince sürdü câhı

İrişüb ba'dehû Sultan Murad'a
Muradına irüşemedi kemâhı
İderken âlemi seyr ü temaşa
Adem iklimine irişdi râhı
Bir eksüklü Beyâni didi târih
Behişt ola makâm-ı Yâ-İlâhi
995

Kitabe şair Beyânı tarafından hazırlanmıştır. Lahdin yan yüzlerinde üçer iri rozet vardır. Yanındaki diğer lahdin baş ve ayak şahideleri silindir şeklinde olup fırdolayı yazı ve ayet ile doludur. Bu,

"Şehid-i sa'id İskender bey ibn-i Ca'fer Paşa"

ya aittir.Tarihi Arapça Fî sene seb'a ve elf- 1007 (1598)dir. Lahdin yan yüzleri çiçek desenleriyle bezelidir.

Türbenin içindeki diğer şahideler şunlardır:

990 (1582) Nesli Evlad-i Resul Seyyid Şeyh'ül-arab.

1013 C. evvel (Ekim 1604) El-masume Hadice bint-i Derviş Mehmed Bey.

1198 N. 23 (Ağus. 1784) Tarikat-i Kadiriyye'den Nevşehirli İsmail Efendi.

1285 Z. 3 (17 Şubat 1869) Tarikat-i Âliyyei Sa'diyye'den Südlüce Dergâh-ı şerifi şeyhi Süleyman Sıdkı Efendi halifesi ve bu makam-ı tarik-i sa'diyye'ye meşihat va'ziyine muvaffak olan eş-Şeyh el-Hâc Salih Sırrı Efendi. Şahidesi sikkelidir. Tekkesi, türbenin arkasındaki Ca'fer Paşa Medresesi içinde tesis edilmiştir. Âyinleri medresenin dershanesinde icra ediliyordu.

1287 (1870) Tarikat-i âliyyei Sa'diyye meşâyihinden eş-Şeyh el-Hâc Süleyman Avni Efendi'nin kızı Şehide Şerife Sâliha Hanım.

1287 Zn. 24 (Şubat 1871) Tarikat-i âliyyei Sa'diyye meşâyihinden eş-Şeyh el-Hâc Süleyman Avni Efendi. EI-Kırımî.

1289 (1872) Tarikat-i âliyyei Sa'diyye meşâyihinden eş-Şeyh el-Hâc İbrahim Ataullah Efendi'nin eşi Fatıma Hanım.

1295 B 2 (2 Temmuz 1878) Tarikat-i âliyyei Sa'diyye'den Cafer Paşa Dergâh-ı Şerifi post-nişini Kırımî eş-Şeyh el-Hâc Mustafa Efendi.

1334 (1916) Cafer Paşa Dergâh-ı şerifi post-nişini tarikat-i âliyyei Sa'diyye'den eş-Şeyh el-Hâc İsmail Hakkı Efendi'nin oğlu Şeyh Emaneti ketebesinden Mehmed Seyfeddin Efendi.

Türbe içinde, toprağa gömülü birkaç şahide daha vardır.

Caddeye açılan büyük, çift söveli ve kemerli kapıdan türbe avlusuna girilir. Sol taraftaki türbenin ahşap olduğu sanılan çatısı çökmüştür. Hadika yazarı: "Hayratının cümlesi haraptır" diyor. Bu sözden külliyenin, 1700-

1750 tarihlerinde bugünkü durumda olduğu anlaşılıyor. Fakat medresesi son senelerde onarılmıştır.

Türbenin üç cephesi, tuğla hatıllı olarak kesme taştan inşa edilmiş olup, cadde tarafı yekpare kesme taştır. Alt, üst 20 pencereden ışık alır. İçinde üç dolap ve dört niş vardır. Kapı yanında bir mihrapcığı mevcuttur.

Türbedeki en eski şahide 990 (1582) tarihli olduğuna göre, 985-990 (1577-82) senelerinde yapılmış olmalıdır.

Kaynak: (Gezi notu) (Ayvansarayi, Mec. Tevârih, Haz. F. Derin V. Çabuk. : 302) (Si. Osm. 2/70-71) (Hadika 1/278) (Y. Demiriz, Eyüp'te Türbeler S: 23) (Mec. Tevârih S: 129) (Danişmend, Kronoloji 2/364-387) (Peçevi Tarihi, Enderun Yay. bak, fihrist) (Ayvansarayî Vef'eyât, Haz. F. Derin S: 29) (Atâî, Şakayık S: 728).

CANAN HANIM TÜRBESİ

Boyacı Sokağı üzerinde ve Bahriye Nazırı Hasan Hüsnü Paşa Türbesi'nin sol tarafındadır. Ön cephesi tamamen mermerden olup üstü açıktır. Diğer cepheleri şebeke demirdir. Kapısı üzerinde, 1325 (1907) tarihli "Külli nefs-i zaikat'ül-mevt" âyet-i kerimesi bulunmaktadır.

Türbeye mermer bir merdivenle çıkılır. Kapının iki tarafındaki hacet pencereleri şebeke demirlidir. İçinde iki kabir vardır. Şahideleri yoktur. Sol tarafındakinin arkasına mermer bir levha yerleştirilmiştir. Üzerindeki kitabe şudur:

Bahriye Nazırı esbakı Hasan Hüsnü
Paşa merhumun mahdumu
Mustafa Süreyye Beğ'in halilesi ve merhum Tekfur
Dağı Mutasarrıfı Nuri Beğ'in
Kerimesi yiğirmiüç yaşında iken
İrtihal-i dar-ı cennat iden Hadice Canan
Hanım'ın ruhuna fatiha.
1324 fi 28 zilhicce (12 Şubat 1907)

Diğerine levha konmamıştır.

Türbe, Şeyhülislâm Çivi-Zâde ve Şeyhülislâm Şerif-Zâde Mehmed Molla Efendi aile sofalarının yerine yapılmıştır. Bu arada Çivi-Zâde Mehmed Efendi'nin kabri yokolmuştur. Bu aileye ait bir, Şerif-Zâde ailesine ait sekiz şahide vardır.

(Şeyhülislâm Şerif-Zâde Mehmed Molla sofası ile Bahriye Nazırı Hasan Hüsnü Paşa Türbesi bahislerine bakınız.)

Canan Hanım, Mustafa Süreyya Bey'in ikinci eşi olup oğulları Dr. H. Sabih Bozcaadalı 1986 tarihinde vefat etmiştir. Kabri, Merkez Efendi Mezarlığı'ndaki aile hazîresindedir.

Kaynak: (Gezi notu) (Y. Öztuna, Devletler ve Hanedanlar S: 592)

ÇENGEL-OĞLU TAHİR PAŞA TÜRBESİ

Boyacı Sokağı ile Eyüp İskelesi Caddesi'nin birleştiği yerde ve sokağın sağ köşesindedir. Karşısında Şekerpare Hatun Türbesi ve kendi sırasında Eyüp Emniyet Amirliği ve gerisinde de Eyüp Lisesi bulunmaktadır. Oldukça büyük türbe aile hazîresi şeklindedir.

Tahir Paşa'nın lahdi üzerinde fesli bir şahide vardır. Kitabesi şudur:

Busene Bosna Müşiri iken âh itdi vefat
Kahraman Vükelâ Hazret-i Tahir Paşa
Ana ihlasını kim göçmüş iken gurbetde
Nâşını türbesine çekdi nasib itdi Huda
Kangı hidmetde bulundise yararlık itdi
İstikâmet ile meşhur idi beyn'el-vüzerâ
İki defa Kâpûdân oldu bu âll-i Tahir
Gark-ı rahmet ide gûştii ruhun Mevlâ
Oku târihini Savfet'le niyaz eyliyerek
Câh-ı firdevs ile mükerrem ola Tahir Paşa
1266 (1849)
Ketebe el-fakir Mehmed Rıfat.

Tahir Paşa, karadenizlidir. Çengel-Oğlu Halil Kaptan'ın gemisinde uzun müddet deniz fennini öğrendiğinden, Çengel-Oğlu lakabını almış ve Halil Kaptan'a damat olmuştur. Sonra Tersânei Âmire'ye girdi. 1827 Navarin harbinde donanma kumandanlığında bulundu. Mısırlı İbrahim Paşa, tavsiyelerini dinlemediği için Osmanlı Donanması yandı. Tahir Paşa birkaç gemi ile düşman hatlarından geçerek İstanbul'a gelebildi. İki defa Kaptan-ı Derya olmuştur. Bosna Valisi iken orada vefat etti. Naaşı İstanbul'a getirilerek buraya gömüldü. Akıllı, tedbirli, dirayetli, cesur ve korkusuz bir Türk paşası idi.

Hazîredeki diğer şahideler şunlardır:

1259 (1843) de vefat eden, Tahir Paşa'nın annesi Emine Hanım.

Uzun kitabesinin son beş mısraı şudur:

Hakk Müşir Tahir'ül-halikin ide ömrün mezid
Mâder-i vâlâsı oldu azm-i dar'ün-nuim
Eyledi ukbâya esnayı muharremde haram
Söyledim Safvet münâcat eyleyüb târihini
Eyliye Mevlâ Emine Hanım'a adni makam
1259 (Şubat 1843)

Eser-i hame-i Mısrî imzalı olup kabir lahittir.

1264 (1848) Tahir Paşa'nın kızı Feride Hanım. Kabri lahit olup kitabesinin tarih beyti şudur:

Didim kand-ı münâcat ile Safvet fevti târihin
Feride Hanım'a mevâda tûti eyliye Mevlâm
1264 (1848)

1264 (1848) Tahir Paşa'nın eşi Zeynep Hanım. Kabri lahittir.

Asaf-ı Bosna iken Hazret-i Tahir Paşa
Zevce-i âlisi kıldı göçüb terk-i cihan
Gülşen-i gonce-iffet idi soldu eyvah
Haşr ide Hazret-i Zehra ile Rabb-ı Mennan
Uçurub lanei fidevse hemân ruhun
Kafes-i cismin ecel eyledi hak içre nihân
Sağ olub hemsir-i zişânı ile evlâdı
Bu melek sime ola mazhar afv ü Gufran
Söyledim fevtine Safvet iki târih-i hazin
Okusun rahmet ile merkadi zâ'ir olan
Azm-i gülzâr-ı cemâl eyledi Zeyneb Hanım
1264
Eyliye sada ile merhumeyi Vâhib-i Handan
1264 (1847)
Ketebe Rıfat.

1265 (1848) Âsim Bey (Paşa) nın kızı Zeynep Na'ime Hanım.

Andelib-i adn ola Safvet didim târihini
Soldu a'la gül gibi Zeyneb Na'ime Hanım âh
1265

1271 (1854) Tahir Paşa'nın küçük oğlu Muhsin Beyefendi'nin kızı Sabiha

Hanım.

1280 (1863) Hadice Saffet Hanım. Kitabesi şudur:

Ben evvel bağ-ı cihanın goncesiydim
Pederle maderim eğlencesiydim
Tahir Paşa-Zâde İbrahim Beğ'in zevcesi
Tatar İmam-Zâde Salih Beğ kerimesi
Hadice Saffet Hanım rûhiçün fatiha
1280 (1863)

1313 C.evvel 9 (28 Ekim 1895) Âsım Paşa. Kitabesi şudur:

Efâhim-i vüzerâyı Saltanat-ı
Seniyye'den Kapûdân-ı
Derya Çengel-Oğlu
Tahir Paşa-Zâde
Osman Âsım Paşa Rûhiçün
15 Teşrin-i evvel 1311

Tahir Paşa Hazretleri'nin oğlu Âsım Beyefendi'nin kızı Emine Makbule Hanım. Taşı gömülüdür.

Tahir Paşa'nın yalısı, Boğaziçi'nde Baltalimanı'nda idi. Bu yalı onun vefatından sonra, Şeyhülislâm Sa'deddin Efendi'ye ve bunun da vefatında, Mısırlı Halim Paşa'nın tasarrufuna geçmiştir.

Kitabelerin yazarı Şair Safvet Efendi 1283 (1866) tarihinde vefat etmiştir. Kabri, Yenikapı Mevlevîhânesi hazîresinde idi.

Kaynak: (Vakanüvis Ahmed Lütfi Tarihi. Yay. M. Aktepe 9/32-33-41) (Si. Osm. 3/248 Tahir Paşa) (Gezi Notu) (H. Şehsüvaroğlu, Tahir Paşa, Akşam Gazetesi 15-Kasım-1947) (A. Şeref Bey, Tarih Konuşmaları, Kavram Yay. S: 19) İnal, Son Asır Türk Şairleri S: 1566).

ÇALLI ALİ EFENDİ TÜRBESİ

Silahdar Ağa Caddesi üzerinde ve Şah Sultan Camii karşısındaki set üzerinedir.

Türbe muntazam kesme taştan yapılmıştır. Bugün yalnız cadde tarafındaki cephesi ile bir penceresi kalmıştır. Kabri ve şahidesi yokolmuştur. Etrafındaki şahideler, 1980 tarihinde biraz ilerideki Taşlıburun Tekkesi mezarlığına atılmıştır. Bunlar arasında ünlü hattat ve İmrahor Camii İmamı Abdullah Efendi'nin de taşı vardı.

Müderris ve Eyüp Kadısı olan Ali Efendi 1199 zilhiccesinde (Ekim 1785) tarihinde vefat etmiştir.

Büyük molla sarıklı muhteşem lahdi, halen hazîrede olup yere atılmış durumdadır.

Kaynak: (Gezi Notu) (Hadika 1/260) (Si. Osm. 3/548).

ÇİFTE GELİNLER TÜRBESİ

Çifte Gelenler Türbesi de denir. Eyüp Sultan Camii'nin şadırvan avlusunda ve büyük çınar ağacının arkasındadır. İki katlı olup sekiz yüzlüdür. Alt kısım şehitliktir ve kesme taştan yapılmıştır. Üst kısım tamamen mermerdendir. Her yüzünde mermer şebekeli ikişer penceresi vardır. Üstü açıktır. İçinde sembolik mermer bir sanduka bulunmaktadır ki alt kısmın kubbesi üzerindedir. Bu kata, alt kat kapısının sol tarafındaki taş bir merdivenden çıkılır. Kemerli kapısı tak şeklinde olup üzerinde 1957 tarihindeki onarımı sırasında, üstat Hamid'in yazdığı bir hadis-i şerif bulunmaktadır. Anlamı şudur:

"İşlerinizde hayret ve tereddüde düştüğünüzde kabir ehlinden yardım isteyiniz."

Alt kısımda üç mermer sanduka vardır:

1. Bir hanıma ait olup baş taşında şu Arapça kitabe mevcuttur:

El-merhûmetü el-mağfûretü el-muhtacetü ila
Rahmet İllahi Ta âlâ Şatuh Bint-i Hân

2. Baş ucundaki kabir taşında:

Çünkü Say Hân bu fâni dünyâdan eyledi meskenin
Cenâb-ı bî-güman. Fevtine cümle melâyik sıdk ile
Didiler târih, fî hatem'il-cinân-1266 (1850)

3. Şahidesindeki kitabe şudur:

El-ureddâim intekale ilâ dâr-ül-fena el-merhum ve
Mağfur ü şehid ü said, ve ilâ rahmet illahii Ta'âlâ
Ed-dünyâ dâr-iil-fenâ, velâhiratii dâr'ül-bakâ, cennet
Mekan Mihr-i Hân-ı Şehrade kim ekâbir yeri bir ravza-i huldi.
Fevtine cümle ınelâik sıdk ile didiler târih

Bireyyam-ı huld 926 (1520)

Bu sandukalardan ikisi muhtemelen hanımlara biri ise bir erkeğe aittir.

Türbeye ilk defa 1520 tarihlerinde kubbeli olarak alt kısmın yapıldığı ve 1850 tarihlerinde de üst kısmın ilave edildiği sanılmaktadır.

Halk rivayetine göre, Kırım Hanı'nın iki güzel kızı sarayda bir erkek güzeline aşık olmuşlar. Kızlar bir türlü dertlerini söyleyemiyorlar ve üzüntülerini içlerine alıyorlarmış. Kızlar gün geçtikçe sararıp solmuşlar. Han sarayında görevli olan delikanlı da bu durumu biliyor, fakat bir çare bulamıyormuş. Nihayet kızlar yatağa düşmüş, Kırım Hanı, hekimlerin tavsiyesiyle hava değişimi için kızlarını İstanbul'a göndermiş, ama aşk ve ayrılık acısından kısa zamanda ölmüşler.

1520 tarihli kabir ile diğer tarihsiz kabrin Kırım Hanı Mengli Giray'ın kızlarına ait olduğu sanılmaktadır. 1475 tarihinde Gedik Ahmed Paşa, Kırım ve Kefe'yi zapt etmişti. Bu sırada, Cenevizlilerin elinde esir bulunan Mengli Giray'ı hapisten kurtararak İstanbul'a getirdi. 1478 de ilk han olarak Kırım'a gönderildi ve tahta oturtuldu.

Daha sonraki dönemde de Yavuz Sultan Selim'e kızını vererek onun kayınpederi olmuş ve Yavuz Selim'in tahta geçmesine yardım etmiştir. Mısır seferinde ve 1516 tarihinde Osmanlı ordusunda bulunan kumandanlardan biri de Mengli Han'ın oğlu Sa'd Giray Han'dı.

Mengli Giray'ın oğlu Saadet Giray, babası han iken İstanbul'da rehin olarak bulunuyordu. 930 muharreminde (Kasım 1523) Han oldu. Saadet Giray 938 şevvalinde (Mayıs 1532) tahtını terk ederek gemi ile İstanbul'a geldikten sonra kendisine büyük iltifat gösterilmiş, zeamet tahsis edilmiş ve ayrıca kendisine Eyüp civarında bir büyük konak ihsan edilmiştir. Bu konağın Eğrikapı ile Otakçılar arasında olduğu sanılmaktadır. Burada, 944 zilhiccesinde (Mayıs 1538) ve 46 yaşında olduğu halde vefat etti. Kabri, Eyüp Sultan Türbesi yanında idi. Buradaki yazısız şahidelerden biri olmalıdır.

Kaynak: (Receb Akakuş, Eyüp Sultan S: 172) (İst. Kültür ve Sanat Ans. Tercüman Yay. 3/1487) (S. Tansel, Yavuz S. Selim S: 134) (M. Ürekli, Kırım Hanlığı'nın kuruluşu, Türk Kül. Araş. Ens. Yay. 98 seri III. Sayı A. 21 S: 30).

DÂYE HATUN TÜRBESİ

Ayvansaray'da, Yâvedûd Camii karşısındaki mezarlıkta idi. Hadika yazarı diyor ki:

"Dâye Hatun'un kabri, Yâvedûd İskelesi'nde Sultan Camii (Yâvedûd

Camii) karşısında vâki mezaristan ortasında, dört mermer direk üzere kubbeli türbededir.

Kendisi 937 (1530) tarihinden sonra vefat etmiştir. Kanunî Sultan Süleyman'ın dâyesi (Süt annesi) idi. Mahmud Paşa Camii yakınında, Tarakcı Cafer Sokağı ile Macuncu Sokağı'nın birleştiği yerde bir mescidi vardır. 1987 de onarılmıştır.

Türbeye sonradan İbrahim Hanif Efendi gömülmüştür. Âlim şairlerimizden idi. Rumeli Beylerbeyi İbrahim Paşa-Zade Ahmed Bey'in torunu, Bağdad Defterdarı Üsküplü Hanif Mustafa Bey'in oğludur. Müderrislik, mollalık ve Harameyn Müfettişliği gibi vazifelerde bulundu. Kadı Iyaz'ın "Şifa" isimli eserine yaptığı şerhden dolayı Şârih-i Şifa lakabıyla anılır. Divânı vardır. 1189 (1775) tarihinde vefat etti. Vefatına söylenen manzume şudur:

Hacı İbrahim Hanîf ya'ni Şifâ Şarihi
İrci'i emri eyledi ruhun revân
Kadı-i Bursa olup mün'azil olmuş idi
Etdi fena gülşenin terk ile nıeyl-i cinân
Ilm ü ma'ârifde ol çok eser ibkâ edüb
Hüsn-i hatt-ı her kalem milki idi bâ-gümân
Fâzıl-u kâmil idi ârif-i takvâ-penâh
Kâbil-i nisbet anı etmiş idi hâcegân
Kıldı bu sal irtihal eyledi azm-i visal
Oldu târih dal "hâtime-i kâmilân"
12 Şevval salı sene 1189
5 Aralık 1775)

Türbe bugün mevcut değildir.

Kaynak: (Hadika 1/106) (Ayvansarayi, Mec. Tevârih. Haz. Derin-Çabuk. 184-236) (Türk Dili Ve Ed. Ans. 4/100). (Tuhfe s: 43).

DEFTERDAR NAZLI MAHMUD EFENDİ TÜRBESİ

Defterdar İskelesi civarında ve Defterdar Camii'nin kıblesi tarafındadır.

Açık türbenin, küçük kubbesi, sekiz yüzlü bir kasnağa oturtulmuştur. Bunlar, dört mermer sütun üzerinde olup, sütunlar arasına, kenarları dilimli, mermer kemerler yerleştirilmiştir. Baklava başlıklı sütunlar arasına ve alt tarafına, mermer birer şebeke parmaklık konmuştur. Bugün yalnız iki tarafındaki mevcuttur. Asma kapısının takına, kelime-i tevhid yazılmıştır.

Kapı kanatları yok olmuştur.

Mermer lahdinin üzerinde kırık bir şahide vardır. Üzerindeki kitabe şudur:

Merhum ve mağfur
Sâhib'ül-hayrât ve'1-hasenât
Defterdar Mahmud Çelebi
Efendi ruhiçün fatiha
953 (1546)

Bu taş sonradan yenilenmiş olmalıdır. Türbenin üstü eskiden kiremitle örtülü olduğu halde, 1970 senesinde çimento ile sıvanmıştır.

Nazlı Mahmud Çelebi İstanbullu'dur. Kanunî Sultan Süleyman devrinde, 944 (1537) ve 951 (1544) tarihlerinde olmak üzere iki defa baş defterdar (Maliye Bakanı) olmuştur. Birincisi beş, ikincisi ise vefatına kadar devam etmiştir. Kendisi aynı zamanda ünlü bir hattat olup Şeyh Hamdullah Efendi'den yetişmiştir. Sülüs ve nesihte üstad idi.

Tuhfet'ül-hattatin adlı kıymetli eserin dip notunda: "Mahmud Bin Abd'üv-vedud El-defterî, bu veçhile ketebesi görüldü" diye bir açıklama vardır. Abdüv-vedud Efendi'nin türbesi ise, biraz geride Ayvansaray surları civarındadır. Camiini ve türbesini babasının mabedi ve türbesi civarına yaptırmıştır.

Onun defterdarlığından dolayı semt ve iskele, Defterdar diye ünlüdür. Camii gibi türbesi de Mimar Sinan'ın eseridir.(Camii bahsine bakınız.)

DUKAKİN-ZADE AHMED PAŞA TÜRBESİ

Şah Sultan Türbesi arkasında ve Defterdar Caddesi üzerindedir. Bir hazîre şeklinde olup etrafını bir alçak duvar çevirmiştir. Cadde tarafında ve sol tarafta kitabesiz bir kapısı ve bunun sağında da üç klasik parmaklıklı hacet penceresi vardır. Hazîrenin arka duvarı 1940 tarihinde alçaltılmıştır. Tuhfet'ül-Mi'marin'de:

Câmi'i Şerif-i Dukakinzade der Ereğli der kurbu
Adana, -Türbe der Eyyub.
diye yazıldığına göre, burası vaktiyle üstü örtülü bir türbe imiş.

İçinde on kabir vardır. Üçünün şahidesinde yazı yoktur. Kapı karşısında, en eski tarihli kabir, lahit şeklinde olup sütun şahidesindeki kitabe budur:

Merhum ve mağfur
Ahmed Paşa
Rahmetullahü aleyh

Sene 964 (1557)

Sol tarafındaki lahdin sütun şeklindeki şahidesinde şunlar yazılıdır:

Sâhib
Ül-hayrat merhum
İskender Beğ.
Sene 990 (1582)

Çiçek ve karanfil kabartmalı bir lahdin üzerindeki ayak taşında şu kitabe yazılıdır:

Cennetmekân
Sultan Bâyezid-i Veli Hân Hz.nin
Sülâlei tahirelerinden İsmetlû Nesli-Şâh Sultan
Ruhuna fatiha.
Sene 988 (1580)

Kitabe ile rakam arasına bir hurma ağacı kabartması yapılmıştır. Baş taşında ise:

Hüvel Halak ul-Bâki
Hayf Gevher-Mülûk'e ey dil hayf
Hake düşdü o Gevher idrak
Nesli Sultan Bâyezid idi ol
Cümle âlem revâkle yıka pak
Didi Anka vefatına târih
Daldı deryayı rahmete ol pak
988

diye yazılıdır. Bu. kabir yakın tarihlerde onarılmıştır. Fakat bu sırada baş ve ayak şahideleri yanlış yerlere konmuştur. Bunu, (İstanbul ve Boğaziçi) adlı eserde görmek mümkündür.

Hazîrede ayrıca, 1127 (1715)de vefat eden el-Hâc Ruşen Mehmed Bey-Zâde Musa'nın, 1148 (1735) de vefat eden Hacı Ali Ağa kızı Hadice Hanım'ın ve 1178 (1764) de vefat eden Ruşen Mehmed Ağa hemşiresi Rukiye Hanım'ın kabirleri vardır.

Bundan, türbenin sonradan büyütülerek şimdiki hale geldiği anlaşılmaktadır.

Ahmed Paşa, Sicill-i Osmâni'de Ahmed Bey olarak kayıtlı olup aynen şunlar yazılmıştır:

"Ahmed Bey (Sultan Zade), Dukakin-Zâde Mehmed Paşa'nın oğludur. Zaim ve müteferrika olmuştur. 964 de vefat etti. Şairlerimizdendir."

İskender Bey, Dukakin-Zâdeler'den olup Nesli-Şâh Sultan'ın eşidir. Türbenin yanında mektebi ve hayratı vardı. Oğlu Mustafa Sun'i Bey Sultan III. Mehmed saltanatının sonlarına yetişmiştir. Şair ve edib idi. Torunu Mehmed Bey 1032 (1622) de öldü. Kabri, biraz ilerideki Balçık Tekkesi türbesindedir.

Neslişâh Hanım Sultan, Bayezid-i Veli'nin kızı, Gevhermülûk Sultan'ın kızıdır. İskender Bey'in eşi olup Boğaziçi'nde, İstinye'de ve İstanbul'da Sulukule'de camileri vardır.

Gevhermülûk Sultan, Bayezid-i Veli'nin kızı ve Dukakin Zade Mehmed Paşa'nın zevcesidir. 957 (1550) tarihinde vefat etti. Kabri Zal Paşa Camii hazîresinde idi. Oğlu, yukarıda adı geçen Ahmed Paşa (Bey), kızı ise Neslişâh Hanım Sultan'dır.

Türbenin sağ tarafında ve Şah Sultan mektebinin duvarı dibinde, Zal Mahmud Paşa Camii naziresinde bu şekilde bir türbe-hazîre daha vardır. Bir kapısı ve bir büyük hacet penceresi bulunmaktadır. Bu pencerenin arkasında ve önden 2. sırada bir lahit vardır. Baş ve ayak taşları dipten kırılmış ve lahdin yan yüzleri de yokolmuştur. 1940 tarihinde Zal Paşa türbesi ile beraber onarım görmüştür.

Baş taşının iç yüzünde de bir kitabesi olduğunu kalan birkaç harften anlıyoruz. Ayak tarafında fakat lahit üzerine ise şu beyt yazılmıştır:

Fevtin işiden didi târihini
Kodu hay dünyâ sarayını Neslişâh
Sene 978 (1570)

Bu Neslişâh Hanım Sultan, Sultan II. Bayezid'in torunu ve Selçuk Sultan ile Ferhad Bey'in kızı olmalıdır.

Bu lahdin sağ tarafında aynı biçimde, yan yüzleri ve şahideleri yokolmuş bir lahid ve sol tarafında ise aynı biçim kaideli iki kabir daha vardır. Ayrıca, mektebin hemen dibinde, o devirden kalma iki küçük lahid mevcuttur. Şahidelerinde yazı ve tarih yoktur. Şah Sultan Mektebi yapılırken burada bazı değişikliklerin yapıldığı ortadadır.

Dukakinler, Arnavutluk hanedanından olup Osmanlı hizmetini kabul ederek, Ahmed Paşa ile kardeşi Mahmud Bey, müslüman olmuşlardır. Müslümanlığı kabul etmeyenler ise Napoli'ye gitmişlerdir. Ahmed Paşa 920 (1514) de Amasya'da vefat etti. Oğlu Mehmed Paşa'dır. Mehmed Paşa 20 R. evvel 964 (21 Ocak 1557) de vefat etmiştir. Eşi Gevher-Mülûk Sultan'dır.

Dukakin-Zâde Ahmed Paşa Türbesi'nin vaktiyle, Eyüp'teki Pertev Paşa Türbesinin bir benzeri olduğu ve 1215 (1800) tarihinde Şah Sultan Türbesi

yapılırken şimdiki şeklini aldığı sanılmaktadır.

Kaynak: (Si. Osm. 1/199 Ahmed Bey) (M. Meriç, M. Sinan S: 25) (M. Ziya İstanbul Ve Boğaziçi. S: 135-136) (Hadika 1/214-254) (Si. Osm. 1/347) (Si. Osm. 1/65 Gevhermülûk, 4/114 Mehmed Paşa, 1/84 Neslişah) (T. Paşa livası, Vakfiyeler S: 186) (Ç. Uluçay, Padişahların kadınları. S: 26)

EBÛ'D-DÜRDA (DERDÂ) TÜRBESİ:

Zal Paşa Caddesi üzerinde ve Cezeri Kasım Paşa Camii ile Zal Mahmud Paşa Camii arasındadır. Karşısında, Evronos Baba haziresi, arka tarafında ise Şah Sultan Türbesi vardır.

Türbe, dikdörtgen şeklinde olup kesme taştan yapılmıştır. Cadde tarafında iki hacet penceresi ve bir kapısı vardır. Ahşap çatısı mevcut değildir. Sultan II. Mahmud tarafından tamir edildiğini gösteren kitabesi kapının üstündedir. Altı sıra halinde hazırlanmış olan kitabe şudur:

Şâh-ı âlem himmetiyle hak bu kim bulmaktadır
Mülk ü millet zahir ve bâtında ahsen-i intizâm
Bir tarafdan her kıla've bir tarafdan her bikâ'
Nev-benev ihya pezîr olmakda ber-vefk-i meram
İşbu meşhed işde olmuşken Sahâbîye muzâf
Olmamışdı ahd-i sâbıkda karin-i ihtimam
Eyledi inşâsını ferman ziyaret eyleyüb
Ömrü efzûn olsun ol Hâkân-ı İrfan irtisam
Kıldı mi'mâr-ı kalem târihin inşâ Es'ada
Yapdı Şeh Mahmud Ebû'd-Derdâ içün ra'nâ makam
1257 (1835)

Kitabenin üstünde Mahmud-i Adli tuğrası vardır.

Manzume, Sahhâflar şeyhi-Zâde Es'ad Efendi tarafından yazılmıştır. 1264 (1848) tarihinde vefat etmiştir. Kabri, Yerebatan'daki kütüphanesi bahçesindedir.

Türbenin içinde iki kabir vardır. Şahidelerinde yazı yoktur. Biri makam diğeri ise türbedara ait imiş. Hz. Dürdâ'nın, Üsküdar'da, Karacaahmet Türbesi'nin sol gerisindeki açık türbe önünde bir makamı daha vardır. Ayrıca, Konya Ereğlisi'nde de bir makamı vardır.

Merhum İsmail Hakkı Konyalı, Ebû'd-Derdâ hakkında şu bilgiyi vermiştir: Adı Uveymur'dur. Babasınınki Mâlik, dedesininki Kıys, büyük dedesininkı Ümeyye'dir. Kadı, hâkim ve iyi at binicilerinden idi. İslâmiyet

çıktıktan sonra kendisi şecaatiyle ve kiyasetiyle meşhur olmuştur. Hz. Peygamber'in bir hadisinde:

Üveymur ümmetimin hâkimidir, ve
Üveymur ne güzel ata binicidir

şekilleriyle övülmüştür.

Hz. Muaviye, Hattaboğlu Hz. Ömer'in emriyle onu Şam'a kadı olarak göndermişti. O Şam'da müslümanların ilk kadısıdır. İbn-i Cezeri onun için "hikmet sahibi bilginlerdendir," demiştir. Kur'an-ı Kerim'i hafızasında doğru olarak toplayanlardandır. Hadisciler kendisinden 179 hadis rivayet etmişlerdir. Hicretin 32 (652) nci yılında Şam'da vefat etmiştir.

Kaynak: (S. Ünver, İstanbul Sahabe Kabirleri S: 25) (Konyalı, Konya Ereğ-lisi Tarihi S: 544) (M. Hocaoğlu, İstanbul Sahabe Kabirleri S: 123) (Ş. Sami, Kamus 5/281).

ETHEM BABA TÜRBESİ

Abdurrahman Şeref Bey Caddesi üzerinde ve Arpacı Hayreddin Sokağı'nın karşısındadır. Yol aşırı yerde ve köşede Arpacı Mescidi bulunmaktadır.

Hadika yazarı şu bilgiyi vermektedir:

"Özel türbede Şeyh Oğlu Edhem Baba medfundur ki Akşemseddin Hazretleri'nin pirdaşlarından olup İstanbul'un fethinde beraber olanlardandır. Kardeşi Ferruh Dede dahi Otakçılar Hamamı karşısında bir hanenin yanında özel türdebe medfundur."

Oldukça büyük olan türbe, ahşap çatılı olarak kesme taştan yapılmıştır. Cadde tarafında büyük bir hacet penceresi vardır. Kitabesi yoktur. 1965 tarihinde onarılmış ve çatısı yeniden yapılmıştır.

Türbenin içinde üç ahşap sanduka vardır. Ethem Baba'nın sandukası önüne:

Hazret-i Hâlid Radiya anhü Rabb'ül-Vahîd
Sakası Edhem Hazretleri'nin meşhed-i âlileri
Fatiha
Hicret'ün-Nebi, Sene 46 (666)

diye yazılı bir levha konmuştur. Bu yazı bir yakıştırmadır. Ve tamamen yanlıştır. Ethem Baba, Şeyh oğlu denmekle marufdur. Kendisinin, Hacı Bayram-ı Veli'nin torunu olduğu söylenirse de, müridiidir. İlâhileri vardır.

Biri budur:

Muhammed meclisinde
Erenler cem oldular
Eline bir cam sundu
Dolu Hacı Bayram'ın

Ol dolunun kim içti
Deryalar olub taştı
Kamu Hakk'a ulaştı
Sırrı Hacı Bayram'ın

Gör kemâl ehli n'eyler
Arş ü kürs'ü seyr-eyler
Muhammed'i medh eyler
Dili Hacı Bayram'ın

Atlasa giyer aba
Al destini kıl tevbe
Şeyh oğlu Edhem Baba
Kolu Hacı Bayram'ın

Edhem Baba, 1460 tarihlerinde vefat etmiştir.

Türbedeki ikinci sanduka Hafız Abdullah Efendi'ye aittir. Abdullah Efendi Arpacı Hayreddin Mescidi'nin imamı ve Zal Paşa Türbesi yanındaki İskender Bey Mektebi'nin de hocası idi. Ayvansaray Mescidi'ne minber koyarak cami yapmıştır. 1187 (1773) tarihinde vefat etti.

Üçüncü sanduka ise Eyüp Sultan Camii imamı Abdürrahman Efendi'ye aittir.

Kaynak: Hadika 1/285) (Ayverdi, Fatih devri 4/758) (Si. Osm. 1/312 Edhem Dede) (Ünver, Mutlu askerler S: 32) (F. Bayramoğlu, Hacı Bayram-ı Veli. 1/22-56. 11/247) (Hadika 1/236 Ayvansaray Mes.)

EYÜP SULTAN TÜRBESİ

Türbe, Eyüp Sultan Camii adıyla bilinen ünlü ve kutsal camiin kuzey tarafında ve iç avlunun hemen önündedir. İstanbul'da yapılan ilk eser budur. Büyük Türk hükümdarı Fâtih Sultan Mehmed tarafından, 1454-55 tarihlerinde yaptırılmıştır.

Türbede medfun bulunan Hz. Hâlid Bin zeyd Ebû Eyyüb el-Ensâri Medineli'dir. Hazraç kabilesinin önemli kollarından Neccar-Zâde Hânedanı'nın reisidir. Babasının adı Zeyd, annesinin adı ise Hind'dir. Künyesi Eba Eyyüb'dür. Hicretten iki yıl önce Mekke'ye gelerek Hz. Muhammed S. S. ile görüşmüş ve islâmı kabul etmiştir.

Hz. Muhammed, 622 yılının Eylül ayı sonlarında Mekke'den Medine'ye göç etmişti. Bütün Medineliler kendisini misafir etmek istiyordu. Bu durumu gören Hz. Peygamber:

- Devemi kendi haline bırakınız, o beni nereye götürürse ben o hanenin misafiriyim, diyerek Kusva adındaki devesinin başını serbest bıraktı. Deve ağır ağır ilerleyerek Hz. Hâlid Bin Zeyd'in hanesi önünde çöktü, bunun üzerine Hz. Peygamber bu eve misafir oldu.

Resulüekrem bu evde, Mescid-i Nebi tamamlanıncaya kadar tam yedi ay kaldı. Bu sayede Hâlid Bin Zeyd, hiçbir müslümanın ulaşamadığı mihmandarlık mertebesini yükselmiş ve seçkin sahabeler arasındaki yüksek yerini almıştı.

Hz. Hâlid Bin Zeyd'in evi bugün, Mescid'i Nebi'nin sol tarafında ve minarenin yanındadır. Ravza-i Mutahhara adı verilen Hz. Peygamberin türbesi de minarenin sağ tarafındadır. Hz. Hâlid'in evi, sonradan kubbeli halde yeniden inşa edilmiştir. Hz. Hâlid, İslamiyet'i kabul ettiği günden sonra peygamberinden hiç ayrılmamış ve onun yaptığı bütün savaşlarda sancağını taşımıştır.

Hicretin 48, veya 49. (M. 668-69) senelerinde İslam Ordusu kumandanı Süfyan bin Avf'ın idaresindeki ordu, İstanbul'a gelmişti. Şehir muhasara edilmiş ve kuşatmanın devam ettiği bir sırada Hâlid Bin Zeyd ve Süfyan Bin Avf vefat etmişlerdi. Yaşının hayli ilerlemiş olması ve çok uzak yollar katetmesi sıhhatini bozmuş ve bir rivayete göre ishal, bir rivayete göre de astım hastalığından yatağa düşmüştü. Vefatında türbesinin bulunduğu yere defn edildi.

Büyük hükümdar Fâtih İstanbul'u muhasara ettiği sırada muhteşem otağını, Topkapı karşısında, Maltepe Kışlası'nın bulunduğu yerde kurmuştu. Muhasara sırasında da Hz. Hâlid'in mübarek kabrinin bulunmasını, kuşatmaya iştirak eden devrin kutbu, Akşemseddin Hazretleri'nden istemişti. Evliya Çelebi bu hususta şunları anlatıyor:

"857 (1453) senesinde Hz. Fâtih Sultan Mehmed Han Gazi, İstanbul'u feth ederken 77 ermişlerin büyükleri Ebâ Eyyüb'ün kabrini aramaya koyuldular. Sonradan Akşemseddin Hazretleri:

- Müjdeler olsun Beğim, Resulullâhın Alemdarı Ebâ Eyyüb Ensâri burada gömülüdür, diyerek sık bir ormanlığa girdi. Bir seccade üzerinde iki rekat namaz kılarak selam verdikten sonra bir secde daha yapıp güya rahat uykuya dalmış gibi kaldı. Birçokları Ebâ Eyyüb'ün kabrini bulamadığı için

utancından uykuya vardı, dediler. Bir saat sonra Akşemseddin Hazretleri seccadeden başını kaldırıp mübarek gözleri kan çanağını andırır bir halde Fâtih'e hitaben:

- Beğim, Allahın hikmeti, seccademizi tâ Ebâ Eyyüb'ün mezarı üzerine döşemişler, hemen şurayı kazsınlar, deyince Akşemseddin fukarasından üç kişi Fatih ile beraber seccadenin altını kazmaya başladılar. Derinliği üç ziraya varınca, bir dört köşe yeşil somaki mermer göründü. Üzerinde küfî yazı ile:

-

Hazâ kabr-i Ebâ Eyyüb Ensâri

diye yazılmış olduğu görüldü. O taş kaldırıldı, içinde Ebâ Eyyüb'ün vücudu safran ile boyanmış kefen içinde terü taze görüldü ki sağ ellerinde bir tunç mühür vardı. Taş yine kapatılıp örtüldü. Bunu gören islâm askerleri toprağını tevhid ve tezkir ile doldurdular. Sonra bütün hazır olan müslümanlar ziyaret edip nurlu türbelerinin temeline başladılar."

Diğer bir rivayete göre de İstanbul kuşatması sırasında Akşemseddin Hazretleri müridâniyle birlikte Okmeydanı'nda kurulan çadırlarda kalıyorlardı. Fâtih kendisinden Ebâ Eyyüb Ensâri'nin kabrinin yerini bulunmasını istediği zaman:

- Sultânım, ben her gece şu semte bir nur indiğini görmekteyim, diyerek kabrinin yerini göstermiş ve baş ve ayak uçlarına birer çınar ağacı dikerek kabrin yerini işaretlemişti. Fâtih Sultan Mehmed, Akşemseddin'i sınamak için dikilen bu iki çınar ağacını yerlerinden çıkartarak, bugün iç avluda bulunan sedli yere diktirmiş ve parmağındaki yüzüğü de çıkartıp mezarın bulunduğu yere gömdürmüştü. Ertesi gün, Akşemseddin Hazretleri geldiğinde çınar ağaçlarının bulunduğu yere uğramadan kabrin olduğu yere gelip asasını mezarın ortasına dikmişti.

Yine rivayete göre iç avludaki iki çınarın bulunduğu yüksek yer Ebâ Eyyüb Hazretleri'nin gasledildiği yerdir. Ayak altında kalmaması için etrafı çevrilmiş ve yükseltilmiştir.

Kuşatmanın başlarından İstanbul'un fethine kadar cuma namazları topluca Eyüp Sultan Camii'nin bulunduğu yerde kılınmıştır.

Türbe, sekiz köşeli olup tek kubbelidir. Kesme taştan yapılmıştır. Kubbe cephe yüzlerine oturtulmuştur. Kasnağı yoktur. Cephe köşelerine kabartma sütunlar yapılmıştır. Pencere söveleri mermerdir. Kapısının bulunduğu cephe hariç, diğerlerinde alt üst iki pencere bulunmaktadır. Alt pencerelerin pirinçten dökme kapakları mevcuttur. Kemerli kapısı alternatifli olup mermerdir. Üzerine, Allah ve Muhammed isimleri ve bunun altına da kelime-i tevhid hak edilmiştir.

Türbenin içi, alt pencerelerin üst silmesine kadar bütün duvarlar, mavi ve beyaz rengin hakim olduğu desenli çinilerle kaplıdır. Bu çinilerin üst

tarafında türbeyi fırdolayı kuşatan, lacivert zemin üzerine beyaz celi yazılar ile donatılmış bir çini kuşağı yer almıştır. Buraya, Besmele-i Şerif ve Tevbe Suresi'nin ayetleri yazılmıştır.

Üst pencerelerin hizasından itibaren kubbe kilit noktasına kadar kalem işlemeleri ile süslenmiştir. Kubbe ortasına güzel bir istif ile Âl-i İmrân Suresi'nin 193. âyet-i kerimesi yazılıdır. Muhtemelen bu yazı Fâtih devrine aittir. Pirinçten dökme ve döğme bezemeli alt pencere kapakları ise Sultan III. Selim tarafından yaptırılmıştır.

Türbenin ortasında etrafı gümüş şebekeli bir parmaklık içinde Hz. Hâlid Bin Zeyd'in sandukası bulunmaktadır. Üzerine siyah atlastan yapılmış ve sarı simle işlenmiş güzel bir yazı ile "Kisve-i Şerif" örtülmüştür. Bu kisveyi Sultan II. Mahmud yaptırmış olup üzerindeki yazıların büyük bir kısmı devrin meşhur hattatı Mustafa Rakım Efendi'ye aittir. Siyah atlas Kisve-i Şerife'yi bağlayan sırma kuşak üzerindeki celi hatlar Sultan II. Mahmud'a aittir. Sandukanın etrafındaki gümüş şebekeyi ilk defa Sultan I. Ahmed gümüş telden yaptırmıştır. Büyük bir ihtimalle 1020 (1611) tarihinde hacet penceresi duvarı yaptırılırken konmuştur. Daha sonra Sultan III. Ahmed'in damadı Sadrazam İbrahim Paşa himmetiyle bu gümüş tel şebeke onarılmış ve son olarak da Sultan III. Selim barok stilde ve gümüşten dökme olarak şimdiki şebekeyi yaptırmıştır. Şebeke maden işçiliği bakımından bir şaheserdir. Arka cephesinde 1207 (1792) tarihinde yapıldığına dair tarih vardır. Şebekenin ön kısmında, yukarıdan aşağıya doğru, Hz. Hâlid'in alemdarlığına işaret olmak üzere sembolik bir sancağı şerif muhafazası, önünde istiridye kabuğu şeklinde ve tıığravâri bir süs ve onun ortasında da güzel yazı yazmanın önemine işaret eden bir hadis-i şerif görülmektedir. Az aşağıda ise, gümüş oyma olarak bir Besmele-i Şerife bulunmaktadır. Şebekenin ön cephesinde ve ortaya yakın simetrik ve oyma olarak Hz. Hâlid'in isimleri görülmektedir. Gümüş şebekenin sağ ve sol taraflarında daire içinde Besmele-i Şerif ve onun etrafında Fatiha Suresi oyma olarak işlenmiştir.

Şebekenin ayak ucuna ise, yine oyma olarak, bir beyit yazılmıştır ki şudur:

Meşhed-i pak Alemdâr-ı Resul
Zâhir-i bâtın gülzâr-ı naim
Sarf-ı himmetle âna sabıkda
Kıldı Hân Ahmed-i Evvel ta'zim
Şimdi Sultan Selim-i sâlis
Yapdı ol gevhere halka-i sim
Yazdı itmamına târih Münib
Pâk-i vâlâ eser-i Şah Selim

Şair Münib Efendi'nin yazdığı bu şiirin tarih mısraının ebced hesabıyla tutarı 1207 (1792) dır.

Şebekenin üst kısmını meydana getiren inişli çıkışlı çerçevenin üzerinde döğme halinde ve sağdan sola doğru Bakara Suresi'nin ayetleri ile Âl-i İmrân Suresi'nin ayetleri yer almıştır. Bu şebekenin arka kısmında kalan yerde Osmanlı padişahları kılıç kuşanma merasimi yapmakta idiler. Büyük değer taşıyan bu gümüş şebeke, İkinci Dünya Savaşı'nda diğer kıymetli müze eşyasıyla birlikte Niğde'ye götürülmüş ve savaş bittikten sonra getirilerek tekrar yerine konmuştur.

Türbenin içinde ve sandukanın ayak ucuna rastlayan duvarın kenarında bir kuyu vardır. Bu kuyunun mermer bilezik taşı, türbe duvarı özel olarak bir miktar oyulmak suretiyle yerleştirilmiştir. Hâlen üzerinde ağaçtan çıkrığı ve bakır kovası görülmekte ve üzerinde yer alan kitabeden bu kuyunun Sultan I. Ahmed tarafından ihya edildiği anlaşılmaktadır. Kitabe şudur:

Bu kuyu kim ol nezir suyu âlem içre zemzemân
Alemdâr-ı Resûl'ün ayağına yüz sürer zühreyân
Çün def'n itdiler ashabın guzâtı bunda bu şahı
Bu câhi ayağı ucuna kazub eylediler inşâi
Şu dem kim türbenin içini dışını kıldı Ahmed Hân
Yapub mermerleri ile eyledi ihya ol şükür-güftâr
Nola ol Pâdişâh'ı Hâfız'a cümle umurunda
İlâhi emr eyle yaver ola bu Server-i Ensâr
1076 (1607)

Bu kuyu hakkında muhtelif rivayetler vardır. Söylentiye göre, Hz. Hâlid'i buraya defneden arkadaşları bir pınar kazmışlar, daha sonra ise Bizanslılar'ca kuyu haline getirilmiş ve korunmuştur. Sinir hastalığına yakalanan Bizans imparatorlarından birinin kızına rüyasında bu pınar suyu ile yıkandığı takdirde tutulduğu hastalıktan kurtulacağı söylenmişti. Bunun üzerine prenses bu pınarın yakınında kurdurduğu bir çadırda yıkanarak bu hastalıktan kurtulmuş. Bunun üzerine pınar kuyu haline getirilerek ayazına yapılmış ve yüzlerce sene suyu hastalara Şifa niyetiyle dağıtılmış.

Kuyu bilezik taşından itibaren iki metre derinlikte, kuzey tarafa bir dehlize açılmakta ve burada ikinci bir bilezik taşı daha görülmektedir. Bu ikinci bilezik taşının biraz aşağısında da kuyunun suyu kolayca farkedilmektedir. Bu kuyu ve dehlizi türbenin Haliç tarafı ve Silahdarağa Caddesi tarafından tahminen iki metre derinlikte kuşatan ikinci dehliz ile alakalı olmalıdır. Bu dehlizin üzeri eyvan şeklindedir ve zemini mermer döşelidir. Yüksekliği takriben 1.25 metredir. Genişliği ise, iki ile beş metre arasında değişmektedir. Bu dehlize, türbe dış kapısının sağ tarafındaki Sultan

I. Ahmed Sebilinin içindeki altı basamaklı merdivenli bir yoldan girilmektedir. Dehlizin içine girildiğinde tam orta yerden bir ucu Bostan İskelesi'nde denize ulaşan bir kanalın ağzı görülmektedir. Toprak altı sularının artması ile kuyunun dehliz içindeki bilezik taşından taşan suların akması için bu kanalın açıldığı muhakkaktır. Çünkü, türbe ve kuyunun mevkii İdris Köşkü Tepesi'nin hemen eteğindedir.

Türbenin pencerelerine ait siyah atlas perdeler, aslında Hz. Peygamber'in Türbesi Ravza-i Mutahhara için hazırlanmış, ancak I. Dünya Savaşı'nın çıkması üzerine götürülüp konamamıştı. Üzerinde kendi renginden Tevhid ve Şahadet kelimelerinin işlendiği görülmektedir.

Ortada sandukanın üzerindeki dairevi kandillikte yer alan 36 adet buhurdan ve zemzemiyye Sultan III. Ahmed'in hediyesidir. Bunların bir kısmı altın bir kısmı ise gümüştür.

Türbe girişindeki büyük kristal avize, Sultan III. Selim veya Sultan II. Mahmud tarafından türbeye konulmuştur. Sandukanın dört köşesine konan dört büyük şamdan ise emniyet düşüncesiyle Topkapı Sarayı Müzesi'ne kaldırılmıştır. Bu gümüş şamdanları Sultan İbrahim hediye etmiştir.

Türbenin duvarlarını Sultan I. Ahmed'in, Sultan III. Mustafa'nın, Sultan III. Selim'in, Sultan II. Mahmud'un, Sultan Abdülaziz'in, Hattat Osman Efendi'nin (1101/1689), Hattat Ahmed Razi Efendi'nin (1189/1775), Hattat Yesarizâde Mustafa İzzet Efendi'nin (1251/1835) ve Mahmud Celâleddin Efendi'nin 1251 tarihli yazıları süslemektedir. Bunlar hat sanatının en güzel örnekleridir. Ayrıca meşhur hattatlarımızdan Hasan Rıza Efendi'nin Hz. Hâlid'in kabrinin bulunuşu ile ilgili olarak Şekayik-i Numâniyye'den alınan bilgileri tesbit eden nefis bir hattını da unutmamak lazımdır. Sultan III. Selim tarafından söylenip de Yesâri-Zâde Mustafa İzzet Efendi tarafından yazılan şu levha da bir şaheserdir:

Alemdâr-ı kerim şah-ı iklim-i risâletsin
Muinim ol benim daim bi Hakk-ı Hz.i Bari
Selim-i ilhamı her dem yüz sürer bu ravza-i pâke
Şefaatle kerem kıl Yâ Ebâ Eyyüb Ensâri

Sancak-ı şerif 1730 tarihine kadar türbede muhafaza ediliyordu. Bu tarihte zuhur eden Patrona isyanında asiler sancak-ı şerifi almak için harekete geçince derhal Topkapı Sarayı'na kaldırılmıştır. Bugün türbede yalnız iki adet sancak-ı şerif kılıfı vardır.

Fâtih Sultan Mehmed, türbenin kapısını tahtadan yaptırmıştı. Sultan I. Abdülhamid bunları kaldırarak yerine bugünkü tunç iki kapı koydurup pencereleri dahi yenilemiştir. Eski pencereler Karagümrük'te bulunan Mesih Paşa Kethüdası Hasan Paşa'nın Cami'ine nakl olunarak yerlerine

konulmuştur. Türbe kapısının yenilenmesine söylenen bu şiir padişah emri ile kapı üzerine yazılmıştır ki şudur:

Şefa'ât kast ider
İhlasla ol bâb'da
Hakk'a Bu cây-i pâke Hân
Abdülhamid yapdı der-i vâlâ
1200(1786)

Tarih yazılı değildir. Ebced hesabı ile bulunmuştur.

Sultan II. Abdülhamid bu tunç kapı önüne bizzat kendi eliyle sedef kakmalı, parmaklıklı bir kapı yapıp koydurmuştur.

Türbenin önünde medhal dediğimiz bir kısım vardır. Fâtih devrinde türbenin nişi önünde bir revak bulunuyordu. Burası, sütunlar üzerine oturtulmuş bir kubbecikten ibaretti. Yanları açıktı. 1022 (1613) tarihinde, Sultan I. Ahmet, bugün gördüğümüz hacet penceresinin de üzerinde bulunduğu çini kaplı duvarı, sebil ile beraber inşa ettirerek eski medhal kısmını tamamen değiştirmiştir. Bu iris kısmının tavanı klasik Türk tezyinatına ait kalem işleri ile süslüdür. Duvarları ise çinilerle kaplıdır.

Medhale açılan kapının sağ tarafında Fâtih ve Sultan Bayezid devri nişancılarından Ahmet Çelebi Paşa'nın kabri vardır. Lahit şeklindeki bu mezarın arkasında ve türbenin sağ tarafında ise Kadınlar Mescidi bulunmaktadır. 3x3 boyutlarında küçük bir odadır. Sultan II. Mahmud'un kızı, Âdile Sultan her sene ramazan süresince burada itikafa çekilmeyi adet edinmişti. Hz. Hâlid için yazdığı, çok duygulu kasideyi, bu küçük mescitte yazdığı söylenir.

Medhalin sol tarafında, Kadem-i şerif pişigâhı bulunmaktadır. Nakş-ı Kadem-i Peygamberi'ye mahsus dolabın içinde şu kitabeler vardır:

Nola tacım gibi başımda götürsem dâim
Kadem-i resmi durur Hazret-i Şâh-ı Resûl'un
Gül-ü gülzâr-ı nübüvvet o kadem sahibidir
Bahtiyar durma yüzün sür kademine o gülün
Sultan I. Ahmed

Sakın taş sanma yahu gevher-i âlem bahâdır bu
Gel ey biçâre yüz sür nakş-ı pây-i Mustafa'dır bu
Seza arş-ı mu'alla zînet ârây-ı makam olsa
Zehi cây-ı mu'azzam mevk-i hacet revadır bu
Sultan III. Selim

Dolabın üzerinde üç sıra halinde hazırlanmış şu kitabe vardır:

Ziyâretgâh-ı ümmet olmağa Sultan Mahmud Hân
Makam-ı akdese vaz'eyledi bir kenz-i la yunsa
Şerefyâb-ı kadem olsun deyû Eyyûb-i Ensâri
Mülûki şehe itdi türbeye züvvâr içün ihdâ

Nola ger hissemend-i nakş-i pây-i müctebâ ola
Alemdâr-ı Resûl-i Kibriya'dır ol cihad-ârâ
Usât-ı ümmet içün koydu bir âsâr-ı istişfâ
O-lâl-i pürhude hırman-ı şefaat mi ola hâşâ

Düşürdüm böyle bir mu'ciz nümâye-i hutayâ târih
Makamın buldu resm-i pây-ı sultan-ı Resûl-ü hakka
1144(1732)

Bu dolap, hacet penceresi duvarı ile beraber aynı zamanda yapılmıştır.

İç avludan türbe medhaline açılan hacet penceresi üzerindeki bronz şebeke Sultan I. Ahmed tarafından yaptırılmış olup orijinaldir. Pencerenin, cami avlusuna bakan yüzünde ve üstte şu kitabe vardır:

Müyesser eyledi bu meşhed-i envâr-ı pür feyz ü vefa
Resûlullah-ı mihman iden yâr-ı vefakarı
Türab-ı merkad pâk-ı mücellâ eyler Ensârî
Mücâhid fi sebilillah Ebi Eyyüb El-Ensâri

Hacet penceresinin iç kısmına ise bir hadis-i şerif yazılmıştır ki anlamı şudur: "Devemi kendi haline bırakınız. Zira o kendine düşen görevi yapmağa memur edilmiştir. O da gitti, Ebû Eyyüb'ün kapısı önüne çöktü."

Methalin sol tarafında uzunca bir koridor vardır. Dış avluya açıldığı yerde sağlı sollu iki cüzhâne yer alır. Sağ taraftakini Kanunî devri sadrazamlarından Semiz Ali Paşa, sol taraftakini ise, Genç Osman'ın annesi Mahfirûz Hatice Sultan yaptırmıştır. Koridorun iki yan duvarı muhtelif renk ve desende nadide çinilerle kaplanmıştır.

İç avluda bulunan ve türbe medhaline açılan kemerli kapının üzerinde "Tac'üt-tevârih" yazarı, Hoca Sa'düddin Efendi'nin oğlu ve 26. Şeyhülislam Mehmed Es'ad Efendi'nin Hz. Hâlid hakkında yazdığı 36 mısralı Arapça bir kitabesi bulunmaktadır. Rakam yazılı değildir. Es'ad Efendi 1034 (1625) tarihinde vefat etmiştir. Kabri, Eyüp'te Saçlı Abdülkadir Efendi Camii hazîresinde, babasının yanındadır.

Kaynak: (Hadika 1/243 ve devamı) (E. Çelebi, Haz. Z. Danışman 2/101) (R. Akakuş, Eyüp Sultan S: 85 ve devamı) (İstanbul Ans. 10/5465) (H. Ayverdi, Fatih Devri 3/355) (H. Şehsüvaroğlu, Asırlar boyunca İstanbul S: 118-119) (İsl. Ans. 4/16) (M. H. Bayrı, İstanbul Folkloru S: 27-161-168-119) (C. Arseven, Türk sanatı tarihi S: 285) (H. Edhem, camilerimiz S: 29).

FATMA ŞERİFE HANIM TÜRBESİ

Boyacı Sokağı üzerinde ve Kaptan-ı Derya Hasan Hüsnü Paşa Türbesi ile Posta Nazırı İzzet Efendi Türbesi arasındadır. Aslında, her iki türbenin duvarlarından istifade edilerek açık türbe haline getirilmiştir.

Ön cephesi mermer, kapısı ise demirdendir. Dört basamakla çıkılan türbede bir tek şahide vardır. İçerisi ve kapısı perişan durumdadır. Şahide üzerindeki kitabe şudur:

Fabrikalar Nezareti'nden
Mütekaid, ferikân-ı kiramdan
Hacı Muhiddin Paşa Hezaretleri'nin vâlidei
Muhteremeleri Hace Fâtıma
Şerife Hanım ruhuna Allah için Fatiha
1331 (1913)

FERHAD PAŞA TÜRBESİ

Bu muhteşem türbe, Camii Kebir Caddesi ile Feshâne Caddesi'nin birleştiği yerde ve birinci caddenin sol köşesindedir. Kesme taştan yapılmış olup 16 yüzlüdür. İstanbul'da, Çarşıkapı'daki Yemen fatihi Sinan Paşa Türbesi'nin bir benzeridir. Aynı mimar elinden çıktığı her haliyle bellidir.

Her yüzün iki tarafı kabartma sütunludur. Bu sütunların üzerine kesme taştan şekilli babalar yerleştirilmiştir. Tek kubbesi kurşun kaplı olup, Sinan Paşa Türbesi gibi sivri değildir. Kubbe etrafını motifli, stalaktitli bir silme fırdolayı çevirmiştir. Alt üst pencereli olup her yüzünde pencere yoktur. Üsttekiler yuvarlak ve vitraylıdır. Alt pencereler ise şebeke demirlidir. Bu pencerelerin üzerine ayrıca mermer şebekeler yerleştirilmiştir.

Türbe, yol seviyesi yükseltildiğinden çukurda kalmıştır. Tam arka tarafına, temel sularının toplanması için bir kuyu açılmıştır.

Avlusuna çift söveli, kesme taştan yapılmış bir kapıdan girilmektedir. Üzerinde kitabe yoktur. Sağ ve sol tarafında ve set üzerinde hazîreler bulunmaktadır.

Türbenin kapısı önünde altı mermer sütunlu bir revak vardır. İki yanında,

etrafı mermer korkuluklu maksureler mevcuttur. Kapının iki tarafına nişler yapılmıştır.

Pembe ve beyaz alternatifli kemerli kapısı üzerinde, dört sıra halinde hazırlanmış şu kitabe vardır:

Rihlet itdi dâr-ı ukbâ-yı bekaya şâdmân
Sadr-ı â'zam Fâtih-i mülk-i acem cennet-mekân
İki gez serdar olub İran ve Turan fethine
Surh-ı serler başına tenk oldu şirâz-ü İsfehân

Feth idüb nice vilâyet yapdı nice kal'alar
Lori ve Gori Tumânis Gence ve mülk-i Revân
Rey-ı sâ'ible adûdan aldı âhir intikam
Mât olub şah-ı Acem bin özr-ile didi âmân

Âkibet şehzadesin aldı salâh ü sulhle
Düşman-i dini bu üslûb üzre kıldı bî-nişân
Eyledi din-i mübin uğruna çok cehd ü gaza
Oldu fethi haşredek âlemde mezkûr'ül-lisân

Mevt-i camın Hakk ana nûş eylemek kıldı nasîb
Enbiyâ vü Evliyâ'ya kalmadı çün bu cihan
Mevtinin ilhamla İlmî didi târihini
Eyledi Ferhad Paşa adn-i âlide mekân
1004 (1595)

Aşağıdaki satırlar Peçevi Tarihi'nden alınmıştır:

"Veziriazam Ferhad Paşa aslen Arnavut'tur. Akıllı, metin, dikkatli ve haysiyetli bir devlet adamı idi. Mirahurlukları Yeniçeri Ağası, Rumeli Beylerbeyi ve Vezir olup (Özdemir Oğlu) Osman Paşa'dan sonra İran üzerine serdar oldu. Bir yıl önce Tebriz kalesine bazı kaleler daha ilave ederek istihkam haline getirmiş, sair feth olunan kalelerin zahiresini ve sair mühimmatını yeteri kadar tamamlamış ve ikinci yılda Gence Eyaleti üzerine giderek fethetmiştir. Bu sırada İran şahı ile sulh yaparak kardeşi oğlu Haydar Mirzayı rehin olarak İstanbul'a getirmişti.

Sonra Sinan Paşa yerine veziriazam olmuş ise de 4 Nisan 1592 de azledilmiştir. Daha sonra 16 Şubat 1595 de tekrar sadrazam oldu. Eflak üzerine serdar olmuş iken, Sinan Paşa gelerek hem veziriazam ve hem serdar oldu. Ve katli için emir alarak adam gönderdi. Bunu haber alan Ferhad Paşa İstanbul'a gelerek, şimdi Esenler denilen eski Litros'taki çiftliğine saklandı. Bu çiftlik arazisi hâlâ Ferhad Paşa Çiftliği adı ile anılmaktadır. Sonra avf

edildiyse de Sinan Paşa peşini bırakmayarak yakalattı ve Yedikule zindanına getirilerek sefer 1004 (9 Ekim 1595) tarihinde öldürüldü."

Sinan Paşa ile aralarında sadaretle, serdâr-ı ekremlikte amansız bir rekabet vardı. O sırada şeyhülislâm bulunan Bostan-Zâde Mehmed Efendi de Ferhad Paşa'ya düşmandı. Sinan Paşa, Ferhad Paşa'nın idamı için şer'en lazım olan fetvayı Bostan-Zâde'den, 30 bin altın vererek elde ettiği söylenir.

Ferhad Paşa'nın Kumkapı'da Musalla Mescidi adıyla anılan bir mabedi ve Bayezid Meydanı'nda da bir sarayı vardır.

Para karşılığında fetva veren Bostan-Zâde, 1006 (1598) tarihinde vefat ederek Şehzadebaşı Camii hazîresine ve cadde tarafına gömülmüştür.

Türbede dokuzu mermer, dördü ahşap 12 kabir vardır. Torunlarına ait olduğu söylenen küçük mermer sandukalar örnek olacak sanat eserleridir.

Kubbenin göbeğinde "esma'ül-Hüsna" yazısı görülmektedir, bu, malakari kalem işlerinin nadir örneklerinden birisidir. Pencerelerinin üzerindeki yazılar pek nefistir.

Ferhad Paşa Türbesi kapısından girildiğinde sol tarafta, birinci sırada, yan kapakları rozetli ve lâle kabartmalı dört mermer lahit vardır. Üçü dolama kavuklu, biri ise bir kıza aittir. Lahitlerin küçüklüğünden genç yaşta vefat ettikleri anlaşılmaktadır. Şahidelerinde yazı yoktur.

Kapının sağ tarafında, yan kapakları şekilsiz, düz bir lahit ile ahşap bir sanduka vardır.

İkinci sırada ve sağda, üç ahşap sanduka, solda iki mermer lahit bulunmaktadır. Biri motifsizdir. Bunun solunda yan kapakları çok değişik motifli bir mermer lahit vardır. Ayak taşı uzunlamasına kesilmiş bir sütun olup iç tarafa bakan yüzü yarım daire şeklinde, dış tarafa bakan yüzü ise düzdür. Her iki yüzünde de yazı vardır. Fakat karanlık olduğu için okunamadı. Lahdin baş tarafı dolama sikkelidir. Ortadaki büyük ahşap sanduka Ferhad Paşa'ya aittir.

Üçüncü sırada bir kız lahdi vardır.

Türbenin kubbesi içten renkli rumîlerle bezelidir. Alt ve üst pencereleri vitraylıdır. Alt pencerelerin bazılarının ve kapı girişinin üstüne ayetler yazılmıştır.

Hazîresinde gömülü olanlar şunlardır:

1153 (1740) Lahit, Canım Hoca-Zâde Mehmed Başa (Paşa) kızı Havva Hanım.

1155 (1742) Lahit, nefis bir şahide. İbrahim Paşa'nın kızı Saliha Hanım. Tarih beyti şudur:

İrtihâlin gûş idüb Nafizî didi târihini
Caygâh-ı Saliha Hanım ol askan-ı cinan
1155

1174 (1760) Halil Efendi Zade Mustafa Monla Efendi.

1175 (1761) Lahit. Molla kavuklu, sabıka İstanbul kazası Kara Halil Efendi-Zade Abdürrahim Efendi (Si. Osm. 3/332)

1175 (1761) Halil Efendi-Zâde Abdürrahim Efendi-Zâde Mehmed Es'ad Efendi.

1196 (1782) Bir kabirde dört şahide vardır. Şeyhülislâm Halil Efendi-Zâde Mehmed Sa'id Efendi'nin kızı Ayşe Hanım.

1211 (1796) Halil Efendi-Zâde Mehmed Emin Efendi'nin eşi hace Zübeyde Hanım.

1213 (1798) Reis'ül-küttab es-Seyyid Mehmed Hayri Efendi'nin kızı Şerife Zeyneb Hanım.

1246 (1830) Lahit, şeyhülislâm ve Müftil-enam Arab-Zâde Mehmet Arif Efendi'nin damadı Kara Halil Efendi-Zâde Mehmed Sa'id Efendi'nin torunu sabıka İzmir kazası Ahmed Necib Efendi (Si. Osm. 4/544)

1252 (1836) Kapudanı Derya Tahir Paşa'nın kethüdası Mehmed Tahir Efendi'nin oğlu İzzet Ali Beyefendi.

1257 sad 24 (Nisan 1841) Necib Bey'in zevcesi Cebbar-Zâde nesli pâkinden 17 yaşında vefat eden Hadice Hanım. Çok nefis bir taş.

1270 (1853) Ordu sancağı kaymakamı Gâlib Efendi.

1270 (1853) Galata'da Bâb-ül-cisr'de Şehid Mehmed Paşa Cami'i hatibi el-Hâc hafız Mehmed Eşref Efendi'nin pederi Mustafa Ağa.

1271 M. 14 (Ekim 1854) Kudemâyı eşraf-ı kuzatdan ve meşâhir-i nebeviyyeden el-Hâc Mehmed Şâkir Efendi.

1276(1859) Kapudan-ı Derya Ahmed Paşa'nın yeğeni Yâvedûdlu Osman Ağa.

1295 zilhicce 15 (Aralık 1878) Meşâhir-i tarikat-i âliyyeden Şeyhülislâm Arab-Zâde Mehmed Arif Efendi'nin kerime zadesi Rumeli sudur-ı azanımdan Mehmed Erib Efendi. (Si. Osm. 1/322)

1297 (1880) Lahid üstünde levha kitabe. Hassa Süvari kumandanı sa'adetlû Salih Zeki Paşa. (Si. Osm. 3/218)

1301 (1883) Sikke kabartmalı, tarikat-i âliyyei Nakşibendiye dervişânı ve Hz. Eyyüb Ensâri Camii şerifi hademegânından Hafız Ali Efendi.

1330 şaban 16 (Tem. 1912) Birinci Orduyı Hümâyun süvari fırkası kumandan-ı esbakı ferikan-ı kiramdan Salih Zeki Paşa Hz.nin halilesi Hadice Vehibe Hanım.

* Ak Gömlek Mehmed Efendi. Kitabe bu kadar olup rakam yoktur.

* Vezir İken Ferhad Paşa'ya kethüda olan... yazı fevkalade girift olduğundan olunamamıştır. Rakam yoktur.

* Ak Gömlek Mehmed Efendi'nin kabri, Bahariye'de Şah Sultan Camii karşısında iken 1910 tarihlerinde buraya nakledilmiştir.

Kaynak: (Naima Tarihi, Z. Danışman çevirisi, 1/126) (Ayvansarayi, Mec. Tevârih, Haz. F. Derin - V. Çabuk, S: 389) (İsmail H. Danişmend, Kronoloji 3 fihrist) (R. Akakuş, Eyüp Sultan S: 182) (Pecevi Tarihi, Haz. F. Derin - V. Çabuk 2/170-171) (İstanbul Ans. 10/5668) (Ayvansarayi Vefeyât, Haz. F. Derin S: 29) (Hadika 1/202-203) (F. Ayanoğlu, Ferhad Paşa ve gizli kalan vakıfları Vakıflar Der. 7/145) (Hammer Tarihi, Üçdal Neş. 7/2184).

FERHAD PAŞA TÜRBESİ

Eyüp Sultan Camii'nin Bostan İskelesi'ne açılan avlu kapısının karşısında ve Beybaba Sokağı'nın köşesinde olup bugün sofa şeklindedir. Köşedeki kemerli kapısı üzerinde iki satır halinde hazırlanmış şu kitabe vardır:

Hüvel hallak'ül-bâki
Hazret-i Ferhad Paşa sâhib'ül-hayrâtdır
Merkadi bunda eğerce meskeni cennâtdır
Bu mezaristan ânın vakfı olub evlâdına
Hazret-i Hâlid civan el-şebeke bera halatdır.
Rızaullahii el-fâtiha
Sene 982 (1575) Tamiri şed B 1197(Haz. 1783)

Ferhad Paşa'nın kabri, bu mezarlıkta ve kapıdan itibaren 4. lahittir. Baş şahidesinde kelime-i tevhid yazılıdır. Lahdin ön yüzünde ise, dört satır halinde hazırlanmış çok girift bir kitabe vardır. Kitabeden, 10x10 cm. boyutlarındaki bir parça çıkarılmıştır. Bunun neden böyle yapıldığı belli değildir. Kitabe şudur:

Kad intikal el-merhum El-mağfur Ferhad Paşa ibn-i Mustafa
.....Sultan Süleyman Han.... Es-sultan Selim Han.... yevm...
şehri şevval'ül-mübarek men sene isneyn ve semânın ve tis'
amie 982 (1575) Rahmetullahü aleyh.

Ferhad Paşa, Kıbrıs fâtihi Lala Mustafa Paşa'nın oğlu olup babasından 6 sene evvel vefat etmiştir. Enderun'da yetişmiş ikinci kapıcıbaşı ve 960 (1553) de Yeniçeri Ağası ve 965 (1557) de Kastamoni Sancağı ile Beylerbeyi oldu. 974 (1566) da Kanunî Sultan Süleyman'ın oğlu Şehzade Mehmed'in kızı Hümâ-Şâh Sultan'la evlendirildi. Kendisine Sultan Bayezid Camii haremine nazır bir saray inşa edildi. 982 şevvalinin 24 ünde (6 Şubat 1575) tarihinde vefat etti. Cahil bir doktorun ölümüne sebep olduğu iddia olunmuştur.

Ferhad Paşa hat üstadı olup ekseriya Kur'an-ı Kerim yazar ve bunu 100

altına satardı. Cenaze masrafının bu helal paradan görülmesini vasiyet etmiştir. Bir Mushaf-ı şerifi Sultan Bayezid türbesinde idi,

Hümâşâh Sultan'dan beş oğlu ve bir kızı olmuştur. Kızı Fatma Sultan 996 (1588) tarihinde vefat etti. Kabri, Şehzâdebaşı Camii hazîresindeki türbesindedir. Hümâşâh Sultan'ın kabri de burada olmalıdır. Oğlu, Mir-i Âlem Mustafa Bey de 1022 (1613) tarihinde vefat ederek buraya gömülmüştür. Taşı vardır.

Ferhad Paşa'nın Çatalca'da bir camii vardır. Bu camii şimdiye kadar, Eyüp'te muhteşem türbede gömülü olan diğer Ferhad Paşaya ait olduğu sanılıyordu.

Kaynak: (Gezi Notu) (Si. Osm. 4/16 Ferhad Paşa) (Tuhfet'ül-hattatin S: 355) (Ayvansarayi, Vefeyât Haz. F. derin s: 25) (G. Oransay, Osm. Dev. Kim kimdi. S: 189) (İst. Ans. 10/5670 Ferhad Paşa Camii) (T. Gökbilgin, Paşa Livası S. 431-432-499) (M. Meriç, M. Sinan Tuhfetul-mimarin S: 27).

FERHAD PAŞA TÜRBESİ HAZÎRESİNDE GÖMÜLÜ OLANLAR

1139 (1726) tarihinde vefat eden, Abdüllatif Bey. Aynı taş üzerinde Abdüllatif Bey-Zâde Mehmed Beyefendi. 1178 (1764)

1187 (1773) Bağdad Valisi Kesriydi el-Hâc Ahmed Paşanın eşi Havva Hanım. Buna ait bir mermer kitabe, karşısında, yol aşırı yerde ve 1117 tarihinde vefat eden Abdülgâni Efendi kabrinin yanındadır. Eskiden her halde hazîresi duvarı üzerinde idi.

1243 (1827) Halil Hamid Paşa-Zâde Arif Efendi'nin eşi Tuba Hanım.

1251 (1835) Halil Hamid Paşa-Zâde Sadr-ı Rum Mehmed Arif Efendi'nin lazı Hadice Hanım. Arif Efendi 1255 (1839) tarihinde vefat etmiştir. Kabri, Üsküdar'da Haydarpaşa Mezarlığında ve babasının yanındadır.

1269 R. 29 (Şubat 1853) Şeyh Sultan Abdülkâdir Geylâni Hz. neslinden Rical-i Devlet-i Aliyye'den Evkaf-ı Hümâyun Nazırı Mehmed Hâlid Efendi (Si. Osm. 2/266) (İnal, Evkaf-ı Hümâyun Nezareti, Vakıflar Der. Sayı: 17 S: 68)

(Oğlu şair Halet Bey için bakınız Son Asır Türk Şairleri S: 526.) Kabri, Eyüp Sultan Türbesi arkasındadır.

1278 Receb 3 (4 Ocak 1862) Maliye Nazırı Hâlid Efendi'nin eşi Alişe Hesna Hanım.

1280şaban 3 (13 Ocak 1864) Tarikat-i Âliyyei Kadiriyye bendegânından ve hazinei hassa mümeyyiz-i evveli Ahmed Efendi.

1281(1864) Sadr-ı esbak Mustafa Naili Paşanın kızı Âfet Hamın.

1296 ramazan 5 (23 Ağustos 1879) Kudemâyı Saltanat-ı seniyye'den

Kürdistan Valisi Es'ad Muhlis Paşa-Zâde hâlâ Defter-i Hakani-i senedat müdürü Said Bey Efendi'nin oğlu Mustafa Selahaddin Bey. Aynı kabirde 1324 (1906) tarihinde vefat eden Said Bey gömülüdür. (Si. Osm. 1/340) Muhlis Paşa. Kabri Diyarbakır'da idi. (Asar-ı Zivar Paşa S: 203)

1311(1893) Senedat müdürü Mehmed Salih Efendi (Si. Osm. 3/219)

1312ramazan 4 (29 Şubat 1895) Lahit, Hacı Destan Bey-Zâde Yusuf Rıza Paşa. (Si. Osm. 2/401)

FERİDUN PAŞA TÜRBESİ

Baybaba Sokağı üzerinde ve Mir-i Miran Mehmed Paşa Türbesi karşısındadır.

Türbe kare planlı olup muntazam kesme taştan yapılmıştır. Alt üst pencereli ve tek sağır kubbelidir. Üst pencereler vitraylıdır. Alt pencereler mermer söveli olup bunların üstündeki mermer şebekeler, 1945 tarihindeki tamir sırasında kaldırılmış ve yerleri kapatılarak türbenin eski güzel görünümü bozulmuştur. Kapı önünde dört baklavalı başlıklı sütunun taşıdığı, beşik örtülü bir revak vardır. Mermer kemerli kapısı üzerinde üç sıra halinde hazırlanmış şu kitabe vardır:

Geçdi cihandan dar-ı bekaya
Feridun Paşa rûh-ı revanı
Nâmı Siyavuş Mütevellisi
Bevvab-ı sultan yazdıran anı
Dokuzyüz doksan birinde târih
Cennetde kılsun in'am-ı mekânı

Rakam yazılı değildir. Kitabenin ortasında "Ruhiçün fatiha" yazılıdır.

Türbenin içi, kalem işi ile bezenmiştir. Son senelerde onarım görmüştür. Feridun Paşa'nın lahdi, mermerden olup dört köşe ince şahidesinin üzerine dolama bir kavuk yerleştirilmiştir. Lahdin yan kapakları iki rozetlidir. Hiçbir yerinde yazı ve tarih yoktur. Yanında bir kabir daha vardır ki yalnız pehlesi kalmıştır.

Feridun Ahmet Paşa, Başdefterdar Çivi-Zâde Abdullah Çelebi'nin yanında yetişmiş ve sonra Divân-ı Hümâyun kâtiplerinden olup Sokullu Mehmet Paşa'ya bağlanmış ve onun sır kâtibi olmuştur. Çok kuvvetli bir tahsil gören Paşa, 1570 de reis'ül-küttab ve 1573 de de nişancı oldu. İkinci defa nişancı iken 21 sefer 991 (16-Mart-1583) tarihinde vefat etti.

Feridun Paşa, Rüstem Paşa ile Mihrimah Sultan'ın kızı Ayşe Hanım Sultan ile 6-Nisan-1582 de evlendirilmişti. Ayşe Hanım Sultan'ın kabri,

Üsküdar'da Hüdâî Hz. türbesi civarındaki özel türbesindedir.Bu türbe sonradan yıkılmıştır. Fakat kabirleri mevcuttur. Feridun Paşa'nın, Sokullu'nun. vefatından sonra karısı Esmihan Sultan ile evlendiği rivayeti doğru değildir.

Feridun Paşa, nazm ve neşre muktedir, münşi ve şâir, divan sahibi idi. Evi edib ve şâirlerle dolardı. Münşeatı vardır. Bu kitap, Osmanlı Devletinin kuruluşundan III. Murad'ın cülusuna kadar geçen zamana ait 1880 vesikayı toplamakta imiş.

*

Oğlu Halil Bey, 1001 (1592) de Eskişehir Beyi oldu ve sonra vefat etti. Türbesindeki ikinci kabir oğluna ait olabilir.

Feridun Paşa eski Osmanlı münşilerinin (Nesir yazı yazan iyi kâtip) en tanınmışlarındandır. "Münşeât'üs-Selâtin" (Padişah yazıları veya mektupları) inden başka "Nüshet'ül ahbâr" (Sevinçli haberler, gezinti tarihi) adıyla bilinen, Kanunî Sultan Süleyman'ın Zigetvar seferi ve sonrası hakkında yazılmış bir tarihi ve "Miftah-i Cennet" (Cennetin anahtarı) adlı bir ahlâk risalesi vardır.

İstanbullu veya Bosnalı olduğu söylenir.Gençliğinde aşırı yakışıklılığı ve güzelliği ile maruf idi. Fukara koruyucusu olarak da meşhurdu. Sıkıntıda olanlara "Hızır gibi yetişir", denilirdi. Bu hatırası asırlar boyunca yaşamış ve kendi adı unutularak türbesi halk arasında "Hızır Baba" adını almıştır. Hâlâ ziyaretgâhtır.

Feridun Bey'le Ayşe Hanım Sultan'ın düğünlerini devrin tarihçisi Selanikli Mustafa Efendi şöyle yazıyor:

"Kızlar Ağası Mehmed Ağa, Rüstem Paşa'nın kızı Ayşe Hanım Sultanın, Miriden Mehmed Ağa da Feridun Bey'in vekili oldular. Nikahı, Şeyhülislam Çivi-Zâde Efendi 35.000 altın üzere kıydı, ben de mecliste şahid idim... Devlet erkânına o gün büyük bir ziyafet verildi. Feridun Paşa cömert bir adamdı, düğünde hesapsız para harcadı, mal dağıttı."

Türbe kapısının sol tarafında, kendisine tabi olanlara mahsus mezarlık kapısının dışında nakşedilmiş "Âmentü Billahi ve melaiketü" yazısı ve iç tarafında bir fârisî beyt talik hatla yazılıdır ki ikisi dahi, Şeyh Hamdullah Efendi'nin torunu Mehmed Dede'nin talebesi olup 1023 (1614) de vefat eden ve şeyh merhumun civarına defnedilen Hasan Üsküdarî'nindir. Ne yazık ki bu kapı ve hazîre 1945 de kaldırılmıştır.

Feridun Paşa'nın, bugün Emirgân dediğimiz semtte "Feridun Bey Bahçesi" adı ile anılan bir güzel bahçesi vardı. Emirgân, bu bahçenin yerine kurulmuştur. Buraya kendisine mahsus bir gemi ile giderdi.

Kaynak: (Si. Osm. 4/20) (G. Oransay, Osm. Dev. kim kimdi S: 133 Ayşe Hanım Sultan ve S: 165 Esmihan Sultan) (R. Akakuş, Eyüp Sultan S: 179) (Y. Demiriz, Eyüp'te türbeler S: 35) (F. Babinger, Osm. Tarih Yazarları S: 118) (E. Çelebi, Haz. Z. Danışman 2/173-106) (B.

Unsal, İst. türbeleri üzerine, Vakıflar Der. 16/84) (Müstakimzade, Tuhfei Hattatim S: 96-97) (İsl. Ans. 4/569) (İst. Ans. 10/5681) (M. Tahir, Osm. Müel. Meral Yay. 2/III) (Danişmend, Kronoloji, Cilt: 2-3 fihrist) (Peçevi T. Haz. F. Deren-V. Çabuk. 1/26-421. II/7)

FERRUH BABA TÜRBESİ

Fereh Baba Türbesi de denir. Abdürrahman Şeref Bey Caddesi üzerinde ve Helvacı Şerif Sokağı'nın karşısındadır. Otakçılar tarafından gelindiğinde sol tarafta ve caddeye paralel uzanan bir set yol üzerindedir. Bu sete caddeden bir merdivenle çıkılmaktadır.

Türbe, ahşap bir evi andırır. 100 numaralı kapısının sol tarafında demir parmaklıklı üç penceresi vardır. Kitabesi yoktur. İçinde ahşap bir sanduka vardır. Etrafındaki bütün binalar ahşaptır. Türbenin karşısında eskiden bir hamam ve tekke varmış.

Hadika yazarı diyor ki:

"Türbe-i mahsusasında Şeyh Oğlu Edhem Baba medfundur ki Ak-Şemseddin Hz.nin pirdaşlarından olup İstanbul'un fethinde beraber olanlardandır. Bunların biraderleri Ferruh Dede dahi Otakçılar Hamamı karşısında bir hanenin kurbinde özel türbesinde medfundur."

Şeyh Oğlu Edhem Baha'nın türbesi aynı cadde üzerinde ve Arpacı Hayreddin Camii karşısındadır. (Ethem Baba Türbesi bahsine bakınız.)

Her iki kardeş, Hacı Bayram-ı Veli Hz.nin müridleri idi.

Kaynak: (Hadika 1/285) (Ayverdi, Fatih Devri 4/758)

GÖZ-OĞLU ŞEYH HÜSEYİN EFENDİ TÜRBESİ

Silahdar Ağa Caddesi üzerinde, Bahariye Polis Karakolunun biraz ilerisinde Taşlıburun Tekkesi hazîresindedir. Bugün pek harap durumda olan türbenin ön yüzü kalmıştır. Diğer üç cephesi yıkılmıştır. Tamamen kesme taş kaplıdır. Kare planlı olup üzerinde tromplara bindirilmiş ve sekiz yüzlü bir kasnağa oturtulmuş bir kubbesi vardı. Cadde tarafındaki penceresi elan bakidir. Kapısı arka tarafta olup söveleri ve diğer taşları yerdedir. Türbenin içinde hiçbir şahide ve pehle kalmamıştır. 1970 tarihlerine kadar içinde bir aile barınıyordu.

Cadde tarafında ve türbenin solundaki bir merdivenden ufak türbedar odasına çıkılmakta idi. Türbenin bu tarafında da bir penceresi vardır. Pencereler dökme demir şebekeli idi.

Şeyh Hüseyin Efendi 1151 (1738) tarihinde vefat ettiğine göre türbe, bu

tarihlerde inşa edilmiş demektir. (Hüseyin Efendi için Lagari Tekkesi bahsine bakınız.)

GÜL BABA TÜRBESİ

Düğmeciler Caddesi ile Ümmi Sinan Sokağı'nın birleştiği yerde ve sokağın sol köşesindedir. Etrafı demir parmaklık ile çevrilmiştir. Çok perişan durumdadır. Köfeke taş şahideli birkaç kabir kalmıştır.

Bunların İstanbul'un fethinde top döktükleri rivayet edilmektedir. Semt bundan dolayı Dökmeciler ismi ile maruf idi. Eski yazıda Düğmeciler ile Dökmeciler aynı şekilde yazıldığından yanlışlıkla Düğmeciler okunmuştur ve bunun düzeltilmesi lazımdır. Biraz yukarıda Topçular Mahallesi'nin bulunduğunu da unutmamak lazımdır.

Türbede sekiz kabir vardır. Bir kısmı dört köşe köfeke taş olup üzerlerinde yazı yoktur. Diğerleri ise klasik şahidelerdir. Kırık bir taş üzerinde 1157 (1744) tarihi okunmaktadır.

Türbenin tam karşısında, yol aşırı yerde ve cadde üzerinde etrafı çevrili bir kabir daha vardır. Şahidesi ince sütun olup üzerinde yazı yoktur.

GÜLŞİRİN HATUN TÜRBESİ

Dâye Hatun Türbesi de denir. Abdürrahman Şeref Bey Caddesi ile Arakiyeci Camii Sokağı'nın birleştiği yerde ve sokağın sol köşesindedir. Türbe hazire şeklindedir. Etrafı duvar ile çevrilmiştir. İki hacet penceresi vardır. Duvarı üzerinde şu kitabe mevcuttur:

Merhum Gülşirin Dâye Hâtûn
Merhum ve mağfur Sultan Selim Hân, Fâtih-i
Mısır. 918 (1512)

Kabrinin üzerindeki şahidesi kırılmış olup kitabesi şudur:

Hüvel Hallak ül-Bâki
Sâhib'ül-hayrât
Vel hasenat mu'allim hânei
merhume ve magfûrünlehû
Dil-Şirin Dâye Hâtûn

buradan itibaren kırıktır. Ayrıca duvara dayalı bir küçük şahide vardır.

Kabrin ortasından çıkan bir ağaç, kabri ikiye ayırmıştır. Gülşirin Hatun'un yaptırdığı bilinen sıbyan mektebinin yerinde bugün l numaralı ahşap bir ev vardır. Dâye Hatun, Yavuz Sultan Selim'in süt annesi idi.

Hoca Sadettin Efendi tarihinde diyor ki:

"Yavuz Selim bir gün havâss-ı huddamiyle Eyyûb-ı Ensari ziyaretine gitdi. Eyyûb kapısının haricinde Yâ Vedûd Tekyesi'ne muttasıl kubbe karşısına geldikte fatiha okudular. Ve bir mezar göstererek "kimin mezarı olduğunu bilir misin?" buyurdular. Hayır, demekliğim üzerine dâyelerinin mezarı olduğunu söyleyerek bazı öğülesi hatunun kimi iyiliklerini anlattılar."

Bu durumda Yavuz'un iki sütannesi olduğu anlaşılmaktadır. Eyüp kapısı denilen yer Ayvansaray civarında olup Yâvedûd Caddesi başında idi. Bugün mevcut değildir.

Yukarıda adı geçen türbenin karşısında Arakiyeci Cafer Camii ve Takkeci Çeşmesi Sokağı'nın sol köşesinde de bir mahalle kahvesi vardır.

Kaynak: (Hoca Sadeddin Efendi Tacü't-Tevarih, Haz. İ. Parmaksızoğlu 4/353) (Hammer Tarihi, Üçdal Neş. 4/1171) (Hadika 1/286) (Gezi notu)

HAFIZ MEHMED EFENDİ TÜRBESİ

Ayvansaray ile Defterdar arasında, Yâvedûd Camii karşısında, iki yolun birleştiği yerde bulunan, eski Çınar veya Yâvedûd Karakol binasının arka tarafında, Yağhane Değirmeni Sokağı üzerinde ve Bektaş Efendi Türbesi'nin hemen yanında idi. Haliç Köprüsü yapılacak gerekçesi ile 1971 tarihinde Kozlu Mezarlığı'na nakledildi. (Yeri için Bektaş Efendi Türbesi bahsine bakınız.)

Ahşap türbenin içinde birbirinin tamamen aynı üç muhteşem mermer lahit vardı. Şahideleri mevcut değildir. Lahitlerin yan yüzlerine Arapça kitabeler yazılmıştır. Hatları nefistir. Baş ve ayak yüzleri rumîlerle bezelidir. Kitabeler şudur:

1. Mehmet el-Hâfız el-İsfehâni es-sultâni gafurleh fî gurre-i zi'l-hicce 949 (8 Mart 1543)
2. Hüseyin bin Mehmed bin Şeyh Kemâl: Yevm'ül-erba'â tâsi'şehr-i receb'ül-mürceb min şehûr senetü seb'a ve semânin ve tis'amie (987 senesi receb ayının dokuzuncu çarşamba günü/ 1 Eylül 1579)
3. Mehmed bin Kemâl: Yevm'ül-isneyn, erba'aşr, şehr-i receb'ül-mürceb min şehûr senetü, seb'a ve semânin ve tis'amie. (Aynı sene ve ayın 24. pazartesi günü)

İsfehanlı Hafız Cemaleddin Efendinin oğlu Hafız Mehmed Efendi. Şah İsmail'in müezzin başısı ve nedimi idi. Daha önce, İran'ın Akkoyunlu

Hanedanı beylerinden Sofu Halil'in sarayında çalışmış, sonra Şah İsmail, Akkoyunlular'ı yıkıp İran'ı alınca, onun hizmetine girmiş, seçkin bir din ve ilim adamı idi.

Yavuz Sultan Selim, 6 Eylül 1514 tarihinde, Çaldıran zaferinden 14 gün sonra, Şah İsmail'in taht şehri olan Tebriz'e girmişti. Buradan İstanbul'a, bir takım ilim ve sanat adamları götürüldü. Bunlar arasında Hafız Mehmed Efendi ile bu sırada 24 yaşında bulunan oğlu Hasan Can Çelebi de bulunuyordu. İstanbul'a gelince, saray hafızları arasına girdi.Oğlu ise Yavuz Selim'in nedimi oldu. Her ikisinin de gayet güzel sesleri vardı. Musikişinas idiler. Baba oğul, Yavuz'un yanında 1516-1518 Mısır Sefer-i hümâyununa katıldı.

Hafız Mehmed Efendi'ye Kanunî devrinde, günde 70 akçe gibi yüksek bir maaş bağlandı.

Hasan Can'ın oğlu, Hâce-i Sultani, Şeyhülislâm Sa'deddin Efendi 1008 (2 Ekim 1599) tarihinde vefat etti. Kabri, Eyüp'te, Saçlı Abdülkâdir Efendi Camii hazîresindedir.

Kaynak: (Ayvansarayi, Mec. Tevârih. Haz. F. Derin-V. Çabuk S: 392) (M. Ziya, İst. ve Boğaziçi S: 348) (Y. Öztuna, Devletler ve Hanedanlar S: 680)

HALİL RIFAT PAŞA VE MAHMUD PAŞA TÜRBELERİ

Bostan İskelesi Sokağı ile Boyacı Sokağı'nın birleştiği yerde ve ikinci sokağın sol köşesindedir. Tam köşedeki Halil Rıfat Paşa'ya bunun arkasındaki ise Mahmud Paşa'ya aittir. Aradaki bir kapı ile birbirlerine geçilmektedir.

Kapısı Boyacı Sokağı'na açılmakta olan türbe kubbeli olup malta taşı kaplıdır. Yuvarlak kemerli, altı penceresi şebeke demirlidir. Kapısının sağ tarafında, penceresi örülmüş türbedar odası vardır. Çok harap durumdadır. Hiçbir yerinde kitabe yoktur.

Halil Rıfat Paşa Türbesi'nde, biri çok küçük, ikisi orta boy ve biri büyük dört ahşap sanduka vardır. Büyük olanı Halil Paşa'ya aittir. Levhaları yokolmııştur. Perişan durumda iken Eylül 1987 de şöyle bir tamir edilmiştir.

Halil Rıfat Paşa, Gürcü asıllı ve Mahmud Paşa Türbesi'nin arkasındaki türbede gömülü olan Hüsrev Paşa'nın yetiştirdiği kölelerdendir. Türbesini de Hüsrev Paşa'nın verdiği yer üzerine yaptırmıştır. Türbenin arkasındaki Hüsrev Paşa Konağı'nda özel eğitim gördükten sonra mühürdar ve hazinedarlık gibi görevlerde bulundu. Arapça ve Farsça öğrenmiş, Fransızca ve İtalyanca dersler almıştı. 1829'da Rusya'ya elçi olarak gönderildi. Bu vazifeden dönüşünde, Hüsrev Paşa'nın kumandasındaki donanmada, Paşa'nın

yanında bulunmuş ve İpsara adasının alınmasında yararlıkları görülmüştü. Daha sonra dört defa Kaptân-ı derya olmuştur.

2 Mayıs 1834'de, Tophane müşiri olduğu sırada, Sultan II. Mahmud'un kızı Sâliha Sultan ile evlendirildi. Bu Sultan'dan olan Hamid Bey 1252 (1836) tarihinde vefat etti.

Halil Paşa, donanmada bulunduğu süre içinde Avrupa bahriyelerinde olduğu gibi muntazam kıyafetli bir kıt'a hazırlamıştı. Disiplinli ve çevik hareketli olan bu kıt'a, Sultan Mahmud'un takdirini kazanmış ve kendisine paşalık yolunu aç-

"Eğer Avrupa'yı taklitde acele etmez isek, Asya'ya çekilmeye mecbur olacağız" inancıyla batılılaşmayı şiddetle müdafaa eden ileri görüşlü, çalışkan ve kıymetli bir devlet adamı idi. II. C. âhir. 1272 (3 Mart 1856) tarihinde vefat etti.

Türbede gömülü olanlardan biri de, Halil Rıfat Paşa'nın diğer eşinden olan Ayşe Hanımefendi'dir. Ayşe Hanım, 1303 (1886) tarihinde vefat ederek Sultan Mahmud Türbesi bahçesine gömülen Server Paşa'nın eşi idi. Server Paşa'dan olan kızları, Safvet Paşa, Fehim Bey ve Âsım Paşa-Zâde Su'ad Bey'le evlenmişlerdir.

Mahmud Paşa Türbesi'nde üç büyük sanduka vardır. Birincisinin levhasındaki yazı şudur:

Halil Rıfat Paşa'nın oğlu, Sultan Abdülmecid'in damadı, Seniha Sultan'ın zevci Adliye Nazırı Mahmud Celâleddin Paşa. 1855-1903.

Paşa'nın Seniha Sultan'dan, Prens Sabahattin ve Lütfullah Bey adlı iki oğlu olmuştur. Seniha Sultan 1931'de Nis'de vefat etmiştir.

Mahmud Paşa, 1877'de Adliye Nazırı oldu. Ancak Sultan II. Abdülhaınid'in idaresini tenkid ettiğinden bu görevden alındı. Oğulları ile 1899'da Avrupa'ya kaçtı. Orada padişah aleyhinde propaganda yaptı. Bu sebeple saray tarafından rütbesi alındı ve idama mahkum edildi. Roma'da, Paris'te, Londra ve Brüksel'de yokluk içinde yaşadı. 30 Haziran 1903'de vefat ederek Brüksel'deki geçici kabrine gömüldü.

İkinci Meşrutiyet'in ilanından sonra 3 Eylül 1908'de Prens Sabahattin Bey ile kardeşi Lütfullah Bey babalarının naaşını bir tabut içinde, Romanya bandıralı Prenses Marya Vapuru ile İstanbul'a getirmişler ve ertesi gün de, merasimle türbeye defnetmişlerdi.

Mahmud Paşa Türbesi, Hüsrev Paşa türbedarına ait iken bu tarihte türbe haline getirilmiştir. Yapı özellikleri de zaten bunu göstermektedir.

Mahmud Paşa, yaradılıştan istidatlı bir şair olup üç lisanla Fransız edebiyatına vâkıf idi. Şiirde mahlası "Âsaf'dır. Divânı Mısır'da basılmıştır.

İkinci sandukanın önündeki levhada ise şunlar yazılıdır: "Sultan Abdülmecid'in torunu büyük vatanperver asil ve ruhani mütefekkir Sultânî-Zâde (Prens) Mehmed Sabahattin Efendi 1879-1948.

Prens Sabahattin Bey, babası ile Paris'e geldikten sonra Jön Türkler içinde bir grubun başına geçti. İkinci Meşrutiyet'ten sonra İstanbul'a döndü. Sosyal ve Siyasi düşüncelerini dört kitapta topladı. 31 Mart olayından sonra tutuklandı. Mahmut Şevket Paşa ve Hurşid Paşa'nın araya girmesi üzerine serbest bırakıldı.

Teşebbüsü şahsî ve ademî merkeziyet (özel teşebbüs ve merkeze bağlı olmayan yönetim) diye adlandırdığı görüşlerini yaymaya çalıştı. Bugün hemen bütün dünya bu ideolojinin peşindedir. Sonra Mahmud Şevket Paşa'nın suikast olayına adı karıştı ve mahkum oldu. Paris'e kaçtı. 1919 da Türkiye'ye döndü ise de 1920 tarihinde tekrar Avrupa'ya gitti. İsviçre'ye yerleşti. 30 Haziran 1948 tarihinde burada vefat etti. Daha sonra naaşı İstanbul'a getirilerek bu türbeye gömülmüştür. 1987 senesi Erenköy Güneş Lisesi bir tören düzenleyerek türbeyi ziyaret etmişlerdir.

Kaynak: (Si. Osm. 2/306) (İ. H. Danişmend 4/591) (M. Larus 5/554 ve 8/ 242) (Gövsa, Türk Meşhurları S: 164-301) (Türk Ans. 18/387) (A. B. Kuran, İnkilap Hareketleri S: 328-441) (M. Tahir, Osm. Müel, Meral Yay. 2/84) (Cevdet Paşa, Tezakir 1-12 defter S: 163) (G. Oransay, Osm. Dev. Kim Kimde S: 262-268) (Y. Öztuna, Devletler ve Hanedanlar s: 668).

HANÇERLİ SULTAN TÜRBESİ

Eyüp Sultan Camii'nin Bostan İskelesi Sokağı'na açılan avlu kapısının sağ tarafında ve bu sokak üzerinde olup Eyüp Sultan Türbesi mezarlığı duvarı içindedir.

Dört mermer sütun üzerinde ince tuğladan yapılmış bir kubbesi vardır. Sütunlar arası demir şebekedir. Sokak tarafındaki mermer asma kapısı üzerinde bir sıra halinde hazırlanmış bir kitabesi mevcuttur. Çok girift ve bazı kelimeleri silinmek üzeredir. Kitabe şudur:

Vezir-i a'zamın yetimi dehri
Mehmed ibn-i İbrahim Paşa
.....için oldu târih
Makâm-ı pür nur İbrahim Paşa

Türbe içinde iki lahit vardır. Soldakinin şahidelerinde yazı yoktur. Sağdakinin hastası üzerinde şu kitabe bulunmaktadır:

Hüvel hayy'ül-Bâki
Merhume ve mağfûrünlehâ Han-Zâde Hançerli Fâtıma
Sultan bint-i merhum ve mağfûrleh Sultan Mahmud ibn-i

Merhum ve mağfurünleh Sultan Bâyezid Hân-ı Veli bin
Merhum ve mağfurünleh Sultan Mehmed Hân. Fâtih-i
İslambol. Merhume mağfûrünlehâ Hançerli Fâtıma
Sultan ruhuna el-Fâtiha.

Sene N. 939 (Nisan 1533)

Hançerli Fâtıma Sultan, II. Bayezid'in oğlu Şehzade Mahmud'un kızı ve Sadrazam Çandarlı İbrahim Paşa'nın oğlu Mehmed Bey'in karısıdır.

Babası, Şehzade Mahmud Bey, 880 (1475) tarihinde doğmuştur. Pek küçükken Kastamoni'ye vali olmuş, 910 (1504) de yine vali olarak Manisa'ya gitmiştir. 913 (1507) tarihinde eceliyle vefat etmiştir. Annesi Bülbül Hâtun'dur. Ünlü şair Necati Kastamoni'de musahibi idi. Eşi Şehnaz Hâtun'dur. Kabri, Bursa'da Muradiye Külliyesi içinde, Fâtih'in ebesi, Ebe Hatun Türbesi ile Mükerreme Hâtûn Türbesi arasındaki türbesindedir.

Hançerli Sultan'ın eşi Mehmed Bey'in ölüm tarihi belli değildir. Kabri, Hançerli Sultan lahdinin yanındaki lahittedir. Şahideleri kısa boylu olup üzerinde yazı ve tarih yoktur.

Hançerli Sultan'ın oğulları Bursa'da, Musa Baba Camii yanında gömülüdür. Bunlar şunlardır:

938 R. evvel (Ekim 1531) tarihinde vefat eden, Kasım Bey İbn-i Mehmed Bey.

1008 (1599) Abdullah Bey İbn-i Kasım Bey, eş-şehir bi-Hançerli Zade fi tarihi sene semene ve elf.

Übeyd bin Kasım Bey eş-şehir bi Hançerli-Zâde bint-i Sultan Mahmud.

Hançerli Sultan türbesinin sol tarafında mihrablı, çiçek kabartmalı bir lahit vardır. Baş taşına ayet-i kerime yazılmıştır. Ayak taşında ise:

Kızı Sultan Mehmed idi Fâtıma Hatun
963 (1555)

diye yazılıdır. Hançerli Sultan'ın, Mehmed Bey'den olan kızı olmalıdır.

Hançerli Sultan, 939 (1533) tarihli vakfiyesine ve diğer belgelere göre şu eserlerin sahibidir:

1. Ayvansaray sırtlarında Hançerli Sultan Hamamı.
2. Ayvansaray sırtlarında Avcı Bey Mahallesi'nde saray.
3. Eyüp Bahariye'de Şah Sultan Camii mihrabı yönünde sahilsaray.
4. Bursa'da Çekirge'de saray.
5. Bursa'da, Işıklar Lisesi civarında, Pir Emir Türbesi altındaki hamam.
6. Çelikpalas civarında bir mescid.
7. Bursa'da, Atatürk Heykeli civarında, Kara Şeyh Camii yanında medrese ve cami.

Kaynak: (K. Baykal, Bursa anıtları. S: 149 Hanzade Hamamı S: 30-211 kitabe III) (G. Oransay, Osm. Dev. Kim Kimdi 1/167) (İst. Ans. 10/5577) (Uzunçarşılı, Osm. Tarihi C:2) (Danişmend, Kronoloji 2/220) (R. Akakuş S: 191) (A. Yüksel, II. Bayezid ve Yavuz Selim devri. S: 71) (Uzunçarşılı, Çandarlı Vezir Ailesi S: 55) (Danişmend, aynı eser 1/429) (Gökbilgin, Paşa Livası. S: 69-70-381-382-524) (Ayvansarayi, Mec. tevarih, haz. F. Derin-V. Çabuk. S: 357) Ayverdi, Tahrir Defteri S: 436)

HASAN HÜSNÜ PAŞA TÜRBESİ

Kaptan Paşa Türbesi de denir. Boyacı Sokağı üzerindedir. Sağ tarafında, Posta ve Telgraf Nazırı İzzet Efendi, sol tarafında ise Hasan Hüsnü Paşa'nın gelini Hadice Canan Hanım Türbesi bulunmaktadır. Karşısında, eski inzibat dairesi ve Hüsrev Paşa Tekkesi mevcuttur.

Türbenin cephesi tamamen mermer kaplanmıştır. Kitabesi yoktur. Kapıdan koridora girilir. Sağ taraftaki kubbeli odadaki ahşap sanduka Hasan Hüsnü Paşa'ya aittir. Önündeki levhasının camı kırılmış, mukavva üzerine, şerit halinde ve güzel bir hat ile hazırlanmış kitabesi rutubetten, yer yer okunmaz hale gelmiştir.

Bu sandukanın arkasında mermer bir lahit vardır. Baş taşına: "Külli nefs-i zaikat'ül-Mevt" ayeti, lahdin kapağı üzerine de:

Merhum Bahriye Nazırı Bozcaadalı
Hasan Hüsnü Paşa'nın mahdumu
Amiral Mehmed Rüşdü Bozcalı
Ruhuna fatiha. Doğumu 1873
Vefatı 1966

diye yazılmıştır.

Bu türbe odasının arkasında, bir kütüphane odası vardır. Burada kitap dolapları ile bir masa bulunmaktadır. Bunun arkasında ise türbedar odası mevcuttur.

Dış kapının sol tarafındaki kubbeli türbe odasında Paşa'nın eşi ve diğer çocukları gömülüdür. Burada, etrafları ahşap oymalı, parmaklıklı altı sanduka vardır.

Her iki türbe odasının sokak tarafında büyük birer penceresi mevcuttur. Bunların şebeke demirleri Tophâne-i Âmire dökümhanesinde hazırlanmıştır.

İkinci türbe odasının arkasında bir mescit bulunmaktadır. Mihrabı, köşede duvar içine niş şeklinde girmiştir. Türbe bugün pek bakımsız durumdadır.

Hasan Paşa'nın oğlu ve Canan Hanım'ın eşi, Mustafa Süreyya Bey'in kabri

de ikinci türbe odasındadır.

Hasan Hüsnü Paşa, 1832 tarihinde İstanbul'da doğdu. Bozcaadah Patrona Hüseyin Paşa'nın oğludur. Deniz Okulu'ndan 1848'de teğmen olarak çıktı. 12 Ocak 1881 ve 3 Aralık 1882 tarihlerinde olmak üzere ve Sultan II. Abdülhamid devrinde, iki defa Bahriye Nazırlığı vardır. İkinci defa getirildiği görevden, 29 R.ahır 1321 (27 Temmuz 1903) tarihindeki vefatı ile ayrılmıştır.

Hasan Paşa'nın Eyüp'te vapur iskelesi civarında ve Kadıköy'de Hasan Paşa semtinde birer camii vardır. Semte onun adı verilmiştir. Kendi türbesindeki mescidinde de sadiyye âyinleri yapılırdı.

Oğlu, Amiral Rüşdü Bozcalı, II. Abdülhamid'in Dâhiliye Nâzırı Memduh Paşa'nın kızı Zeliha Handan Hanımefendi ile evli idi. Bu evlilikten, meşhur ressam Sabiha Bozcalı dünyaya gelmiştir. Handan Hanım, 1958 tarihinde vefat etmiştir. Kabri, Merkez Efendi mezarlığındadır. Sabiha Hanım, annesinin güzel bir tablosunu yapmıştır.

(Büyük İskele Mescidi bahsine bakınız.)

Japonya'da, Ertuğrul Faciası'nda şehid olan Osman Paşa Hasan Hüsnü Paşa'nın damadı idi. Osman Paşa'nın babasının ismi de Osman Paşa olup 1853 tarihinde Sinop Baskını'nda yaralı olarak Ruslar'a esir olmuş ve sonra İstanbul'a dönmüştür. Şehid Osman Paşa'nın eşi, Sabiha Hanım, Kasımpaşa'da Yeldeğirmeni Camii'ni yeniden yaptırmıştır. Kabri, ikinci türbededir.

Türbenin boyutları 14 adım eninde 20 adım boyundadır. İçinde yatanlar şöyledir.

1. Hasan Hüsnü Paşa sandukası
2. Amiral Rüştü Bozcalı
3. Kütüphane
4. Türbedar Odası
5. Bahçe
6. Mescid-Tekke
7. Ailesi ve çocuklarına ait türbe.

Hasan Paşa Türbesi ve iki yanındaki Canan Hanım ve İzzet Efendi Türbelerinin yapımı sırasında, buradaki kabir taşları, yerlerinden çıkarılarak arkadaki büyük çukura atılmıştır. Bugün de aynı yerdedirler. Bunların buradan çıkarılarak yanyana dizilmeleri lazımdır.

Kaynak: (Gezi notu) (R. Akakuş. S: 196) (T. Öz. İst. Camileri 1/38-81. 11/ 35) (İnal, Son Asır Osm. Sadrazamları. S: 688-693-694-767-1352-1479) (Si. Osm. 3/452 Osman Paşa) (Si. Osm. 3/447 Osman Paşa) (Adolf Slade, Kırım Harbi S: 90) (Lütfi Tarihi, M. Aktepe Ter.

9/210) (M. Larus 9/679-681) (İst. Ans. 6/3053) (Y. Öztuna, Devletler ve Hanedanlar S: 592)

HAYALİ SAİD EFENDİ HAZİRESİ

Bahariye'de, Şehitlik mevkiindedir. Karşısında Eyüp Lisesi, biraz ileride ise Bahariye Mevlevîhânesi Türbesi'nden yapılmış nakillerin sofası bulunmaktadır. Hazîre, Bahariye Mezarlığı duvarı üzerindedir. Kemerli kapısında kitabe yoktur.

Said Mehmed Efendi Eyüplü Türk bestekârıdır. Padişah musahibi ve mabeyinci olmuştur. Fevkalade zeki, neşeli, nüktedan ve müzisyendir. Neyzen ve girif. Karagöz oynattığı için Hayâli denmiştir. Oğlunun sünnetinde karagözü bizzat kendisi oynatmıştır. Oğulları Ahmed Şekib ve Ziyaeddin Ahmed Beyler'dir. Ziyaeddin Ahmed Bey, seraskerlik müsteşarlığına kadar yükselmiştir. Said Efendi Sadrazam Hacı İvaz Paşa'nın kızı ve Sadrazam İvaz-Zâde Halil Paşanın kızkardeşi Cemile Hanım ile evli idi. Yenikapı şeyhi Abdülbâki Nasır Dede Efendinin müridi idi.

Said Efendi vefat ettiğinde bu hazîreye gömülmüştür. Fesli ve mevlevî sikke kabartmalı şahidesindeki kitabesi şudur: Üstte ölüm ayeti ve:

Yâ Hazret-i Mevlâna Celâleddin-i Rûmî yazısı yer almıştır.

Sa'id-i Mevlevi döne döne azm itdi ukbâya
Bulunmazdı nazirî kim dergâh-ı dünyâda
Nedim olmuşdu evvel-i sânisi yok yekta eda çok yıl
Liyâkatle üçüncü sene Selim dâd-ı mu'tade
Hele cennet-Mekân Mahmud Han'e bulduğu mazmun
Latife söylerim zan-eyleme gelmezdi ta'dâda
Usule âşinâ neyzendi tebdil-i makam itdi
Seza hicriyle nay ehl-i mıtrab gelse feryâde
Azizim mu'tekid hem müntesib bir pir idi merhum
Şefi'i cürmü olsun hakk erenler rûz-ı ferdâde
Güher pâş münacât evvel yazub târihini
Safvet Sa'id olsun bu sâhib Hazret-i Molla'ya me'vâda
1272 fi 27 Ca (4 Şubat 1856)

Hazîredeki diğer şahideler şunlardır:
1263 (1847) de vefat eden Cemile Hanım. Kitabesi şudur:

Musahib-i Hazret-i Şehriyâri
Sabık İstabl-i âmire pâyelilerinden
Mehmed Sa'id Efendi'nin halile-i muhteremesi

Ve İvaz Paşa merhumun hafideleri
Huld-i âşiyân merhume ve mağfurlehâ
Cemile Hanım. 19 R. 1263

1265 (1849) İvaz Paşa hafidesi Hafize Hanım.

1266 (1850) Sa'id Efendi-Zâde Dar-ı şurayı askerî baş kâtibi Ahmed Şekib Beyefendi'nin eşi Hadice Cinanyâr Hanım.

1284 (1867) Musahib Said Efendi'nin torunu meclis-i vâlâ mazbata odası hülefasından Râşid Bey.

1309 zilkade 14 (Haziran 1892) Said Efendi'nin oğlu, müsteşar-ı ser askeri ve müsteşar-ı sadr-ı âli olmuş olan Ahmed Bey. Kitabesi 14 mısradır. Tarih beyti şudur:

Akdi âb-ı didei hasret didim târihini
Kıldı Ahmed Beyefendi kuds-i adne irtihal
14 zilkade 1309

1316 (1898) Hassa seyyar topçu 3. liva kumandanı Âdil Paşa.

Kaynak: (İnal, Hoş sada S: 255) (Ata Tarihi 5/366) (Y. Öztuna, Türk Musikisi Ans. 11.2. kısım S: 197) (Letaif-i Enderun S: 33-144-200) (Gövsa, Meşhur Adamlar S: 339) (Si. Osm. 3/45-607 İvaz Mehmed Paşa) (Cevdet Tarihi, Üçdal Neş. 12/58-145) (Ata Tarihi. 3/193-194).

HAYDAR MİRZA TÜRBESİ

Şah Oğlu Türbesi de denir.

İranlılar'la başlayan harp 986 (1578) tarihinden beri devam ediyordu. Nihayet, Ferhad Paşa'nın büyük başarısı ile Şah Abbas sulha razı olmuş ve yeğeni, maktul İran veliahtı Hamza Mirza'nın oğlu Haydar Mirza, sulh rehinesi olarak 998 (1590) tarihinde İstanbul'a gelmiş ve büyük bir merasimle karşılanmıştı.

Haydar Mirza, ağır hediyelerle gelerek Padişah'ın eteğini öpmüş ve iltifata mazhar olmuştu.

Vefa Meydanı'na nazır, Pertev Paşa Sarayı da yeniden döşenerek Haydar Mirza'ya tahsis edildi. Yemekleri Topkapı Sarayı'ndan gönderiliyordu. Kendisi İstanbul'a geldiği zaman küçük bir çocuktu. Hatta sünnet düğünü bile Kadırga Limanı'ndaki Sokullu Mehmed Paşa Sarayı'nda yapılmıştı.

Bir müddet sonra 18 R.ahır 1004 (21 Aralık 1595) tarihinde vebadan öldü. Eyüp Sultan Türbesi civarına gömüldü. Sultan III. Mehmed'in emriyle üzerine güzel ve yüksek bir türbe yaptırıldı. Fakat, onun Osmanlı toprağında

kalmasını hoş karşılamayan İranlılar, bir zaman sonra, mezarını açtılar ve kemiklerini gizlice çıkararak İran'a götürüp Erdebil'de yeniden toprağa verdiler. Şimdi o büyük kubbe boştur.

Yukarıdaki ifadeler Peçevî Tarihi'nden alınmıştır. Bugün için bu türbeyi bulmak mümkün değildir. Yıkılmış veya başka birisi gömülmüş olabilir. Sicill-i Osmâni yazarına göre bu türbe Beylerbeyi Mehmed Paşa Türbesi'dir. Halbuki, Mehmed Paşa Türbesi bu tarihte mevcut olup 997 (1588) tarihinde yapılmıştır.

Bu türbenin, Şekerpare Türbesi veya Çifte Gelenler Türbesi yanındaki açık türbe olduğu sanılmaktadır.

Kaynak: (Peçevi Tarihi, Enderun Kitabevi 1980.2/121-122) (Danişmend, Kronoloji 3/160 ve 640 fihrist) (Si. Osm. 2/260)

HOROSANİ BABA TÜRBESİ

Yusuf Muhlis Paşa Caddesi ile Yusuf Muhlis Paşa Çıkmazı'nın birleştiği yerde ve çıkmazın sağ köşesindeki ahşap, eski, üç katlı bir evin sağ tarafında ve cadde üzerindeki settedir.

Açık türbe olup içinde kitabesiz sütun şeklinde bir şahide vardır. Horasan erenlerinden olduğu. İstanbul'un fethi sırasında geldiği rivayet edilmektedir.

HZ. ABD'ÜS-SADIK AMİR TÜRBESİ

Eğrikapı dışında ve mezarlığın içindedir. Eğrikapı bitişiğinde ise Hz. Hâfir'in türbesi vardır. Hz. Amir'in türbesi açık olup etrafı bir demir parmaklık ile çevrilmiştir. İçinde ulu bir servi ve bir lahit bulunmaktadır. Şahidesi üzerindeki kitabesi şudur:

Hüv'el-Hayy'ül-Bâki/ Hâz'el-merkad'üş-serif/
Min eshûb'ül-kirâm/Abd'üs-Sâdık Âmir/Bin İbâde
bin Sâme/Radyallâhü Ta'âlâ anh/ve nafa'nallahü
bi şefaatihi/Tarih-i ta'mir 1205 M.gurre (10 Eylül 1790)

Eskiden mevcut olan kabir bu tarihte şimdiki şekliyle tamir edilmiştir. Türbe dışında ve baş tarafında, son zamanlarda toprak altından çıkarılan bir şahide üzerinde: "Enderun-ı Saray-ı Galata-i Hümâyun'da iken vedai âlem-i fâni iden Hafız Mehmed Sâdık kulu 1111 veya 1181 (1699-1767) M.gurre" diye yazılıdır. Garip bir isim ve M.gurre benzerliği vardır.

Mehmed Ziya Bey'in ifadesine göre eskiden türbenin yakınında, Rüsumat Kolcu kulübesi bulunuyordu.

HZ. HAFİR TÜRBESİ

Eğrikapı dışında ve bitişiğinde, yüksek bir set üzerindedir. Kapısı takında beş sıra halinde hazırlanmış şu kitabe vardır:

Şâh-ı hayrât-eser Hazret-i Hân Mahmud'un
Ahd-i adlinde bu meşhed dahi oldu âbâd
Öyle meşhed ki Alemdâr-ı Nebi dâdârının
Necline olmuş idi türbei envâr-nihâd
Böyle ta'zime seza yerleri ihya itdi
Zâtına dense müceddid kim ider istib'âd
Mehbit-i nur ola tâ rûh-i Sahâbiyle zemin
Ol Şeh'in şevketini ide füzûn Rabb-i İbad
Oldu bu merkadin ihyâsına Es'ad târih
Hâfir'in ruhunu Sultan-ı Cihan kıldı şad
1251 (1835)

Kitabenin üstünde imzalı Mahmud-ı Adlî tuğrası bulunmaktadır. Şiir, Sahhaflar şeyhi-Zâde Vakanüvis, âlim ve Sultanahmet'te kütüphane sahibi Esad Efendi tarafından hazırlanmış ve Yesâri-Zâde Mustafa İzzet Efendi'nin nefis hattı ile yazılmıştır.

Hz. Hâfir Ebû Eyyüb'ül-ensâri'nin hemşirezadesi yani yeğeni idi. Bu makam, Sultan I. Mahmud zamanında (1730-1754) Dar'üs-saade ağası Beşir Ağa'nın arzusu ile meydana gelmiştir. Daha önce yoktu.

Altı pencereli türbenin çatısı yıkılmıştır. İçinde, etrafı demir parmaklıklı bir kabir vardır. Ayak taşı gömülü olup ancak Hz. yazısı okunmaktadır. Bunun Beşir Ağa zamanında konulduğu sanılmaktadır. 1975'de onarılmıştır.

Kaynak: (Gezi notu) (S. Ünver, İst.da Sahabe kabirleri S: 39) (M Ziya, İst. ve Boğaziçi S: 352)

HUBBİ AYŞE HATUN TÜRBESİ

Feshâne Caddesi ile Kızıldeğirmen Sokağı'nın birleştiği yerde ve cadde üzerindedir. Sol tarafında, yanlış olarak Fitnat Hanım Türbesi denilen, Hubbî Hâtun'un eşi, Mehmed Vusûlâ Efendi Türbesi ve Kadirî Tekkesi vardır.

Türbe, muntazam kesme taştan, sekiz cepheli olarak yapılmış ve kubbesi sekiz yüzlü bir kasnağa oturtulmuştur. Alt üst pencerelerden ışık alır. Kitabesi yoktur. İçinde bir tek ahşap sanduka vardır. İç süslemeleri tamamen mahvolmuştur. 1942 tarihinde diğer türbe ile beraber onarılmış fakat sandukası yenilenmemiştir. Mimar Sinan'ın eseri olmalıdır.

Adı, sevgili anlamına gelen Hubbî Hâtûn, Beşiktaş'ta türbesi olan Yahya Efendi'nin torunu ve Cemaleddin Yahya Efendi'nin teyzesi ve Sultan I. Süleyman'ın muallimi Şemsi Çelebi'nin karısıdır. Sonra kocasının 958 (1551) tarihinde hac yolunda vefatı üzerine, Sultan II. Selim'e musahibe (padişahın dertleştiği kadın arkadaşı) olmuş ve büyük bir nüfuza sahip olmuştur. Bu sırada mevlevîyyet payesine yüksekliği Molla Mehmed Vusuli Efendi ile evlendirilmiştir.

Hubbî Hâtun'un pek latif gazelleri, kasideleri ve mesnevîyâtı olup üç bin beyitli "Hurşid ü çemşid" namında bir yazma eseri vardır.

Vefat tarihi belli değildir. Sicill-i Osmâni Sultan III. Murad saltanatının (1574-1595) ortalarında öldü diyor. Osmanlı Müelliflerine göre 998 (1589) tarihinde vefat etmiştir. Türbenin önündeki hazîrede 991 (1583) tarihli bir kabir vardır. Bu, Kamer Sultan'ın matbah emini Pir Mehmed Emin'e aittir. Bu durumda türbenin 1583 tarihinden evvel var olduğu ortaya çıkmaktadır. Hubbî Hâtûn, kocasından evvel vefat etmiştir. Mehmed Vusûlî Efendi 18 receb 998 (23 Mayıs 1590) tarihinde ölmüştür.

Kaynak: (Hasan Çelebi, Tezkiret'üş'şuara S: 280-281) (Si. Osm. 3/164 Şemseddin Mehmed Efendi) (Hacı Zihni Efendi Meşâhir'ün-nisâ 2/15) (Türk dili ve Ed. Ans. 1/250) (Si. Osm. 4/127 Vusûlî Efendi) (Hadika 2/82-83) (Si. Osm. 2/ 110 Hubbi Hatun) (M. Tahir, Osm. Müel-Merel Yay. 2/145) (Hammer Tarihi, ÜçdalNeş. 6/1967)

HULUSİ AHMED PAŞA HAZÎRESİ

Feshâne Caddesi üzerinde, Ferhad Paşa Türbesinin sol tarafında ve Eyüp Emniyet Amirliği binası civarındadır.

Caddeye açılan hazîre kapısının sol tarafında, şebeke demirli üç hacet penceresi vardır. Demirleri çalınmıştır.

Kapıdan uzun bir yola girilir. Bu yolun sol tarafı Hulûsî Ahmed Paşa ailesine ait sofadır. Yolun nihayetinde, bir avlu ve orta yerinde fıskiyeli bir havuz ve şadırvan vardı. Bunlar da kısmen 1982 de yok edildi. Burası türbedar bahçesi idi.

Hazîredeki şahideler şunlardır:

252 Ra. 17 (Temmuz 1836) da vefat eden, Hâriciye Nâzın Ahmed Hulûsî Paşa'nın eşi Mümtaz Kadınefendi.

1253 Ra. 6(10 Haz. 1837) Efâhim-i vükelâyı Devlet-i Âliyye'den vezir sadrıâzam kaimmekamı ve Hâriciye Nâzırı Ahmed Hulûsî Paşa. Sonradan ruhlarına Aksaray'da Sofular'da, Alaeddin Efendi Tekkesi duvarına bir çeşme yaptırılmıştır. (Daha geniş bilgi için Si. Osm. 2/281'e bakınız.)

1258 (1842) Hulûsî Ahmed Paşa'nın hemşiresi ve Dergâh-ı âli gediklilerinden Ahmed Hurşid Ağa'nın eşi Şerife Hanife Hanım.

1263 (1847) Ahmed Hulûsî Paşa'nın oğlu Es'ad Beyefendi'nin oğlu Ahmed Rauf Bey.

1266 (1849) Ahmed Hulûsî Paşa'nın oğlu Es'ad Beyefendi'nin kızı, Şerife Nafia Hanım.

1274 (1857) Ahmed Hulûsî Paşa'nın annesi Şerife Fatma Hanım.

1284 (1867) Ahmed Hulûsî Paşa'nın oğlu mevâlii kiramdan İzmir kazası İbrahim Es'ad Beyefendi.

1299 muharrem 6 (Aralık 1881) Sadaret-i uzam kaimmekamı Hulûsî Ahmed Paşa'nın biraderi, kudemayı Ecille-i Rical-i Devlet-i Âliyye'den Bâb-ı Âli Evâmir-i mühimine müdürü Mehmed Emin Bey. (Si. Osm. 1/437)

1300 (1882) Hulûsî Ahmed Paşa'nın kardeşi mühimine müdürü Mehmed Emin Şeyda Bey'in eşi Nesibe Hanım.

1302 (1884) Divan-ı Hümâyun mühimme odası müdürü M. Emin Şeyda Bey-Zâde odayı mezbur mümeyyizi Ahmed Hâmid Bey.

1320 şevval 21 (21 Ocak 1903) Rikab-ı Hümâyun Kaimmekamı Ahmed Hulûsî Paşa'nın birader-Zâdesi Şeyda Bey-Zâde Şûrayı Devlet istinaf mahkemesi reisi Ali Bey.

1337 (1918) Hulûsî Paşa'nın oğlu Mahmud Fahir Bey'in kızı Nefise Hanım.

HÜSEYİN HASİB BEY TÜRBESİ

Mihrişah Valide Sultan imareti bahçesinde ve Bostan İskelesi Sokağı üzerindedir. Mihrişah Sultan Türbesi tarafından gelindiği zaman, birinci açık türbedir. Yanında Sadrazam Rauf Paşa'nın açık türbesi vardır. Sütun şeklindeki şahidesi mevlevî sikke kabartmalıdır. Kitabesi şudur:

Müteveffa Mehmed Tahir
Paşa-Zâde Kethüdâ-i mehd-i
Ülyâyı Saltanat-ı seniyye
Merhum ve mağfurleha
Es-seyyid Hüseyin Hasib Beğ'in
Ruhiçün el-fâtiha.

22 Şevval 1287 (15 Ocak 1870)

Sicill-i Osmâni'de hayatı hakkında şu bilgi vardır:

"Hüseyin Hasib Bey, Valide Sultan kethüdası Tahir Paşa'nın oğludur. 12 (1834) de kapıcıbaşılıkla İhtisab (Belediye başkanı) oldu. 1255 (1839) azl edildi. 1258 recebinde (Ağustos 1842) Ticaret Nazırı Vekili ve sonra Posta Nazırı oldu. 1261 ramazanında (Ekim 1845) vekaletten azl ile bir hafta sonra İntisab Nazırı olup 1262 C. evvel (Mayıs 1846) da ihtisabdan azl olundu, 1265 C evvel (Nisan 1849) da ikinci defa İhtisab Nazırı oldu. 1266 R. ahır (Şubat 1850) de Valide Sultan'a kethüda oldu.

1267 şabanında (Haziran 1851) ihtisabdan azl ile yüce meclise aza oldu. 1268 recebinde (Nisan 1852) üçüncü defa İhtisab Nazırı olup 1269 (1853) de kethüdalık hizmetinden azl edildi. 1271 zilkadesinde (Temmuz 1855) İhtisab Nezareti'nden dahi azl edildi. 1272 zilkadesinde meclis-i vâlâ'ya aza oldu.

1274 (1857) de Şehr Emaneti ünvaniyle, 4. defa İhtisab'a memur oldu. 1276 R evvelinde (Ekim 1859) emanetten azl edildi. 1277 zilhiccesinde (Haziran 1861) Fatma Sultan'a kethüda oldu. 1278 R. ahırında 5. defa Şehremini oldu. İki ay sonra Abdülaziz'in annesine dahi kethüda oldu.

Hüseyin Bey'in türbesi yanında, 9 C.ahır 1318 (Ekim 1900) de vefat eden Hüseyin Bey'in kızı ve Nebil paşa-Zâde Reşad Beyefendi'nin eşi Şerife Hadice Hanım'ın ve 2 zilkade 1300 (eylül 1883) de vefat eden Hüseyin Hasib Bey'in eşi Ayşe Hanımefendi'nin kabirleri vardır. Kitabesi Saraczâde imzalıdır.

Babası, Tahir Paşa'nın 1266 (1850) tarihli şahidesi de Eyüp'te Mihrişah Valide Sultan Türbesi karşısındaki mezarlıktadır.

Kaynak: (Gezi Notu) (Si. Osm. 2/228 ve 3/247-248 Tahir Mehmed Paşa)

HÜSREV PAŞA TÜRBESİ

Bostan İskelesi Sokağı üzerinde ve Mahmud Paşa Türbesi ile Âdile Sultan Türbesi arasındadır. Karşısında Hüsrev Paşa Kütüphanesi ve bunun sağ tarafında, yakın tarihlere katlar duran bir kahve ve bu kahvenin önünde ise Hüsrev Paşa'nın sütun şeklindeki çeşmesi vardı.

Kubbeli türbesinin cephesi mermer kaplıdır. Şebeke demirli üç penceresi mevcuttur. Hiçbir yerinde kitabe yoktur. İçinde bir tek ahşap sanduka vardır. Kubbe ve duvarlarındaki kalem işi nakışlar bozulmuştur. Duvarlarında bir iki kandillik nasılsa kalmıştır.

Türbeye, Boyacı Sokak'ta bulunan büyük kapıdan girilerek gidilmektedir. Kapıdan küçük bir koridora girilmektedir. Sol tarafta Kaptan-ı Derya Halil

Rıfat Paşa türbesi ve türbedar odası bulunmaktadır. Odanın pencereleri bu koridora ve az ilerideki avluya bakmaktadır. Koridor üzerinin bir tonos ile örtülü olduğu yıkılan ince tuğla kemerden anlaşılmaktadır. Kapının sağ tarafında ise yanyana üç odacık vardır ki pencereleri sokağa bakmaktadır. Kapı ile odaların cephesi köfeke taş ile kaplanmış olup yer yer dökülmektedir.

Koridor ile avlunun birleştiği yerdeki ufak kitabesiz çeşme yıkılmış olup yalnız ayna taşı ve yalağı kalmıştır. Sokak kapısının tam karşısında semahane kapısı bulunmaktadır. Avlunun sağ tarafında ve nihayette ise kiler ve mutfak yer almıştır. Buradaki bir kapıdan ve ahşap bir merdivenden üst kattaki şeyh dairesine çıkılmaktadır.

Semahanenin sol tarafındaki bir kapıdan, bir büyük sofaya ve buradan da Hüsrev Paşa Türbesi'ne girilmektedir.

Hüsrev Mehmed Paşa Firarî Zade, Çavuşbaşı Said Efendi'nin (ölümü: 1213 M. 1798) kölesi olup Enderun'a girip çıktıktan sonra Küçük Hüseyin Paşa'ya kaputan-ı deryalığında mühürdar ve sonra kethüda oldu. 1215 (1800) de Mir-i Miran olarak birçok valiliklerde bulundu. 1226 (1811) ve 1238 (1822) tarihlerinde olmak üzere iki defa Kaptan-ı Derya oldu. İkinci kaptanlığı sırasında Mora'nın doğusundaki İpsara Adası'nı feth etti. Sonra serasker oldu. 1253 (1837) de Yüce Meclis reisi ve 1255 R. ahırında (Temmuz 1839) sadrazam oldu Bundan sonra da bazı görevlerde bulunduktan sonra 13 C. ahir 1271 (2 Mart 1855) de vefat etti.

Hüsrev Paşa 1250 (1834) tarihinde Kocamustafapaşa Tekkesi'ni yeniden yaptırdı. Servet ehli, halim, selim, kerim, işbilir, tedbirli, latifeci ve güleryüzlü idi. Yaşı 100 e yakındı. Birçok köleleri çok iyi terbiye ederek devlet hizmetine sokmuştur. İçlerinden ikisi sadrazam ve biri serasker, dördü devlet ricali ve biri müşir olarak sekiz müşir olup liva ve ferik olarak hayli kölesi görülmüştür. Evlâdı yoktu.

Hüsrev Paşa, uzun zamandan beri oturmakta olduğu, Emirgân'daki sahilhânesinde vefat etmiş ve cenaze namazı kalabalık bir cemaatle Eyüp Camii'nde kılınmıştı.

Kaynak: (Gezi notu) (Si. Osm. 2/275) (R. Akakuş S: 193) (Cevdet Paşa, Tezakir, 12 fihrist) (N. Poray, İst. Gömülü Paşalar S: 64) (İst. Ans. C.5/1 S: 609) (Cevdet Tarihi, Üçdal Yay. 7/265) e C: 12 1218 olayları) (M. Larus C: 6 S: 97 Kütüphanesi S: 98) (H. von Moltke, Türkiye'deki durum ve olaylar üzerine mektuplar, S: 22-78) (İ. H. Danişmend, Kronoloji C: 4 fihrist) (S. İskit, Mufassal Osm. Tarihi 6/3097) (Türk Ans. 19/395) (E. Z. Karal Osm. Tarihi C: 5 ve C: 6 fihrist) (Ahmet Lütfi Efendi Tarihi, Haz. M. Aktepe 9/113-223)

İBN-İ KEMAL TÜRBESİ

Edirnekapı dışında, Münzevi Caddesi üzerinde, Emir Buhârî Camii civarında ve Eyüp'e giden yolun sol tarafında idi. Cami, 1941 tarihinde Vakıfça yıktırılmış ve türbe de, 1974 yılında Haliç Köprüsü çevre yolu yapımı sırasında, yola geldiğinden şimdiki yerine nakledilmiştir. Bugün, Haliç Köprüsü'nden gelindiği zaman, Edirnekapı dışındaki alt geçitin sol tarafında, set üzerinde ve Edirnekapı Mezarlığı duvarı yanındadır.

Bu açık türbenin etrafını, köfeke taştan yapılmış bir parmaklık çevirmiştir. Parmaklıkların üzerine fırdolayı bir harpuşta oturtulmuştur.

Kemerli kapısından içeri girdiğimizde iki kabir görürüz. Her ikisinin üzerinde, kaba dört köşe köfeke taştan yapılmış şahideler vardır. Kitabeleri okunmaz haldedir. Kapının sol tarafındaki parmaklık üzerinde ve iç tarafta yine okunamayan bir kitabesi vardır. Kabrini ve taş parmaklıkları vefatından sonra talebesi ve Mısır kadısı Pirî Paşa-Zâde Mehmed Bey yaptırmıştır.

İbn-i Kemâl'in asıl adı, Şemseddin Ahmed'dir. 873 (1468) de Tokat'da doğmuş fakat Edirne'de yetişmiştir. Dedesi Kemâl Paşa'ya izafetle, Kemâl Paşa-Zade veya İbn-i Kemâl, Kemâl'in oğlu denmiştir. Kemâl Paşa'nın adı ise Kemaleddin Ahmed Çelebi'dir. Sonra İstanbul'a gelmiş ve vefat ettiğinde, Eski Odalar civarında Lâleli Camii üst tarafında yaptırmış olduğu türbesine defnedilmiştir.

İbn-i Kemâl'in babası ise, Süleyman Bey'dir. Fatih devri kumandanlarından olup, İstanbul'un fethinde, Ağa Hızır Paşa maiyetinde, Amasya Sancağı askeri ile birlikte fetihte bulunmuştur. Fetihten sonra İstanbul'a ilk subaşı olarak tayin edilen Süleyman Bey'in aynı şahıs olup olmadığı belli değildir. İstanbul'da vefat ederek babasının yanına defnedilmiştir. Her ikisinin de bugün kabirleri mevcut değildir. Osmanlı Müellifleri adlı eserde ise Amasya'da gömülü oldukları yazılıdır.

İbn-i Kemâl, Sultan II. Bayezid'in ordu kumandanı iken ilmiye mesleğine geçmiştir. Molla Lütfi, Kestelli, Hatib-Zâde ve Ma'ruf-Zâde'den ders gördükten sonra birçok medreselerde müderrislik yapmış ve Zenbilli Ali Efendi'nin 932 (1525) tarihindeki vefatından sonra şeyhülislâm olmuş ve 2 şevval 940 (16 Nisan 1534) tarihindeki vefatına kadar bu yüce makamda kalmıştır.

Eserlerinin yekûnu 300'e yakın olup en mühimi "Târih-i Âl-i Osmâni"dir. Yavuz Sultan Selim'e söylediği mersiyeleri şiirlerinin en güzelidir. Kendisine insanlardan başka, cinlerin de müracaat ederek, ondan fetva talebinde bulundukları ve bu sebeple manevî alemde de büyük bir şöhret ve nüfuzu bulunduğu ve bundan dolayı kendisine, insan ve cinlerin müftüsü anlamına gelen Müftil-Sakaleyn unvanı verildi.

Vefatına şu üç ibare tarih olmuştur:

Haza makam-ı Ahmed: 940
Kabr-i Ahmed müdâm ola pür-nûr: 940
Vah gitdi Kemâli bu asrın: 940

Türbedeki ikinci kabir Mahmud Çelebi'ye aittir. Kapıdan girildiğinde ilk kabir İbn-i Kemâl'e aittir. Mahmud Çelebi, meşhur Şeyh Emir Buhârî'nin damadı ve bu isimle bilinen tekkenin ilk şeyhidir. 938 (1531) tarihinde vefat etti.

Ayvansaraylı Hafız Hüseyin Efendiye göre Kazasker Mehmed Efendi'nin ve Muhyiddin Hicrî Efendi'nin kabirleri de türbededir. Kerim-zâde Mehmed Efendi İbn-i Kemâl'in talebesidir. Babası Abdülvehhab ibn-i Abdülkerim'dir. 975 (1568) tarihinde vefat etmiştir. Eserleri vardır.

Kara Çelebi denmekle maruf Muhyiddin Hicrî Efendi Rum Mehmed Paşanın birader-Zâdesi ve Müfti Aziz Efendi'nin ceddidir. İstanbul Kadısı iken 964 (1557) tarihinde vefat etmiştir. Toplanmış divânı vardır.

Kaynak: (Hadika 1/180 Kemal Paşa Mescidi) (Ayvansarayi, Mec. Tevârih. Haz. Derin-Çabuk S: 206-239) (Konyalı, Mimar Sinan'ın eserleri S: 75) (İst. Ans. 1/470) (M. Tahir, Osm. Müel. 1/325) (İst. Ans. 6/561) (Si. Osm. 4/118 Mehmed Efendi Abdülkerim Zade) (C. Baltacı, Osm. Medreseleri S: 166) .Uzunçarşılı, Osm. Tarihi II) (Şakayık S: 381).

İSİMSİZ TÜRBE

Bostan İskelesi Sokağı üzerinde, Hüsrev Paşa Kütüphanesi ile Mihrişah Sultan Sebili Çeşmesi arasında ve Hüsrev Paşa Türbesi karşısındadır.

Türbenin cephesi tamamen mermer kaplanmış olup beşik çatılıdır. Simetrik olması için, sol tarafına kapalı bir kapı yeri yapılmıştır. İki hacet penceresi üzerine "İsmi Celâl" ayet-i kerimesi yazılmıştır. Tek sıra halinde olan bu yazı Hâmid'indir. Alnında güzel bir silmesi vardır ki yaprak motiflidir.

Hâmid Bey, 1328 (1910) tarihinde Ser Hattat, hocası Mehmed Nazif Efendi'nin vefatı üzerine Harbiye Mektebi baş hattatlığına getirildiği sırada bu ayeti yazmış olmalıdır.

Türbe içinde üç kabrin sığabileceği bir set sofa vardır. Şahideleri yoktur Kimlerin gömülü olduğunu öğrenmek mümkün olmamıştır. Yanındaki Hüsrev Paşa Kütüphanesinden sonra yapıldığı bağlantı izlerinden anlaşılmaktadır.

Kaynak: (İnal, Son Hattatlar S: 122).

KA'B R.A. TÜRBESİ

Türbe, Ayvansaray Değirmeni tarafından, Eğrikapı'ya doğru gidildiğinde, sol tarafta ve Vezir Süleyman Paşa'nın 1075 (1664) tarihli çeşmesinin biraz ilerisinde ve Yağhane Değirmeni Sokağı üzerindedir.

Eskiden bu semte Çınar Mahallesi ve Ayvansaray un değirmenine de (Hoş Fırın) Beylik Değirmeni denirdi. Bu değirmen 1986 tarihinde Halic'i kurtarma operasyonu sırasında yıktırıldı. Fırın, Yavedûd Camii'nin sağ tarafından başlayarak sahile kadar uzanıyordu.

Yağhane Değirmeni Sokağı 1973-74 senelerinde, Haliç Köprüsü ve çevre yolunun yapımı sırasında buradaki Abdülvedûd Mahallesi ile beraber ortadan kalkmıştır. Süleyman Paşa çeşmesi de yıktırılmış, yalnız yanındaki su terazisi bırakılmıştır. Çeşme boş yere yıktırılmıştır. Bu durumda türbe, kum ve mıcır yığınları arasında terk edilmiş durumdadır.

Dikdörtgen şeklinde ve kesme taştan inşa olunan türbenin ön tarafında demir parmaklıklı dört penceresi ve sol tarafında da kapısı vardır. Kapı üzerine:

Ashab'dan Kâ'b Hazretleri diye yazılmıştır.

1251 (1835) tarihinde, İstanbul'daki bütün harap türbe ve mescitlerin tamiri sırasında bu da ihya olunmuştur. Bugün, ahşap çatısı çökmüş ve sandukası yok olmuştur. Kabrinin arka tarafındaki duvarda bir dolap yeri vardır. Bu oldukça büyük türbede ve binanın sol ön köşesinde bir kabir mevcuttur. Eskiden sandukası önünde ,şu levha vardı:

Kudumlarla bâb-ı sa'b
Yire göçmü.s bilâ ta'b
Aman Yâ Hazret-i Kâ'b
Şefaate ir gör bizi

Kaynak: (Gezi notu) (S. Ünver, İst. Sahabe Kabirleri S: 45).

KAPIAĞASI KAYIŞ MUSTAFA AĞA TÜRBESİ

Mustafa Ağa, Sultan I. Ahmed devrinin Bab'üs-sa'âde Ağası'dır. Medresesi ve çeşmesi vardır. (Kayış Mustafa Ağa Medresesi ve Kapıağası Mustafa Ağa Çeşmesi bahislerine bakınız.)

1022 (1613) tarihinde vefat etmiştir. Kabri, Eyüp Sultan Camii mihrabı önünde, mermer sütunlar ile çevrilmiş "Sakafı küşâde" bir türbede idi.

Türbe bugün mevcut değildir, yıkılmıştır. Sütunları ve sütun başlıkları elan duruyor. Yapılan aramada şahidesine rastlanmadı. Vefatına:

Hayr'ül-Makam: 1022

terkibi tarihtir.

Yuvarlak dört adet sütunu ve baklavalı başlıkları yerde olan türbenin sahasında bugün şu şahideler vardır:

1172 (1758) tarihinde vefat eden, Hazinedar İbrahim Ağa.

1196 (1782) Şah Sultan cariyelerinden Hoşedâ Hâtûn.

1253 L. 12 (Ocak 1838) Tahvil kalemi huletasından Ahmed Refik Efendi. Şahidesi fesli ve tuğra kabartmalıdır.

Böyle buldum bu cihanı sanki birzıll-i hayâl
Ol sebebden kimse halimden benim itmez sual

diyen Mahsûn Gazale Hatun'un ve ayrıca altı çocuğun kabirleri vardır.

Bu türbenin arkasında 963 (1555) tarihli bir büyük açık türbe daha vardır. Kapı kitabesi özellikle silinmiştir. Kime ait olduğu öğrenilemedi.

Kaynak: (Gezi notu) (Ayvansarayi, Mec. Tevârih S: 416).

KAZASKER AK-MAHMUD EFENDİ TÜRBESİ

Eyüp Sultan Camii yan tarafında, Beybaba Sokağı üzerinde ve Küçük Emir Efendi Türbesi'nin ayak ucundadır. Etrafı demir parmaklık ile çevrilmiştir. İçinde iki lahit vardır. Sol tarafındakinin ayak taşında şu kitabe bulunmaktadır:

Merkad'ül-mevlâ el-merhum Seyyid'üs-salihâ
Ve reis'ül-ulemâ Âk-Mahmud Efendi
İbn-i Ali bin Eş-şeyh Esedullah
El-Mağnisî el-kazı bi'l-askeriden
Li-sene hamsin aşere ve mie ve elf
1115 (1703)

Baş taşı dört köşe olup üzerinde büyük bir dolamalı sikke bulunmaktadır. Kitabesi şudur:

Hazret-i Mahmud Efendi göçdü ukbâyı mülke
Eyliye dar-ı na'in ana mevâ-i Kibriya
İrcii savtı irince gûş.... pâkine
Terk idüb dar-ı fenayı eyledi azm-i beka
Müstakimâ yaz du'â ile ana târihin
Eyliye Mahmud Efendi rahmeti Mevlâ'sına
1115

Kabri, lahit şeklindedir. Kendisi iki kere Anadolu kadıaskeri olmuştur. Sağ tarafındaki lahdin büyük kavuklu baş şahidesi üzerindeki kitabe şudur:

Şu merkadin salını
Ak-Mahmud Ef'endi-Zâde
Es-seyyid Mehmed Zeyn'el-âbidin
Efendi rûhiçün el-fâtiha
1165

Ayak taşı üzerindeki yazı ise şudur:

Asrında Şeyhülislâm
Olub intikal-i dâr-ı beka
İden merhum ve mağfürleh
Ak-Mahmud Efendi-Zâde
Es-Seyyid Mehmed Zeyni Efendi
Rûhiçün el-fatiha
M. gurre 1164 530 kasım 1750)

1746 tarihinde şeyhülislâm olmuştur. Kanlıca'daki yalısında vefat etti.
Türbenin önünde, oğlunun tarihsiz şahidesi vardır:

Hazâ merkad-i/es-seyyid Abdullah/ İbn-i es-seyyid Mehmed/ Zeynelâbidin.

Ve 1165 (1751) de vefat eden Abdülgâni Efendi-Zâde/Abdürrezzak Efendi'nin şahidesi de buradadır. Abdülgâni Efendi'nin kabri camiin, Bostan İskelesi'ne açılan kapısının yanındadır.

Sağ tarafında ise: Sabıka Şeyhülislâm/Merhum ve mağfürleh Ak/Mahınud-Zade es-Seyyid/ Mehmed Zeyni Efendi'nin/ Veled-i manevisi Hafız/ Abdülhadi Molla ruhuna/el-fâtiha 1172 (1758), kabri vardır. Bunun yanında ise şu şahide bulunmakta, uzun kitabesi bu mısra ile başlamaktadır:

Zevcei Mahmud Efendi-Zâde-i Zeynelâbidin Son mısra ise şudur:

Kıla Hace Saliha Hanım cinânı cilvegâh
1171 (1757)

Vasiyeti üzerine, İstanbul'da Mesih Paşa Camii civarındaki evi yanına ve Şeyhülislâm Zeynelâbidin Efendi adına yaptırılan mekteb ve çeşme günümüze kadar gelememiştir.

Bu mekteb ve çeşme karısı Saliha Hanım tarafından yaptırılmıştır. Bunu kabir taşmdaki şu ifadelerden anlıyoruz:

Nice evkâf-ı şerif ve ihsân-ı a'mâl ile
Hakk nice hayrata tevfik eyledi bî-iştibah

Kaynak: (Gezi Notu) (Si. Osm. 2/433 Zeynelâbidin Efendi ve 4/323 Mahmud Efendi Ak.) (M. Aktepe'nin haz. Şem'dânî-Zâde Tarihi 1/122-130-131-132-139-143-156-160) (Danişmend, Kronoloji 4/537) (Müstakimzâde, Dev-hat'Ül-me Şâyih S: 95) (Ayvansarayi, Mec. Tevârih S: 269-270).

KIRIMİ HÜSEYİN EFENDİ TÜRBESİ

Otakçılar'da, Kırımî Çeşme Sokağı'nın biraz ilerisinde sol tarafta ve Tokmaktepe Mezarlığı'nda ve yol üzerinde idi. 1974 tarihinde Haliç Köprüsü ve çevre yolu yapılırken, sökülerek şimdiki yerine nakledilmiştir. Türbe şimdi, Paşmakcı Çayırı Caddesi ile Aşhane Sokağı arasındaki metruk mezarlıkta ve Aşhane Sokağı'nın sol başına yakın bir yerdedir.

On mermer sütun üzerine, yine mermer kirişler oturtulmuş güzel, ihtişamlı bir açık türbedir. Dört köşe sütunlar arasındaki pirinç şebekeler yok olmuştur. Yüksek bir kaide üzerine oturtulmuştur.

İçinde birinin şahideleri kırılmış küçük, diğeri büyük iki kabir vardır. Büyük kabrin üzerindeki sütun şahidede şunlar yazılıdır:

Rical-i Devlet-i Aliyye'den
Sabıka Tevki'i-i Divân-ı
Hümâyun Mehmed Sa'id Halet
Efendi'nin pederi eşrâf-ı
Kuzat-ı kiramdan merhum ve mağfur
El-muhtac ilâ rahmet'ül-mağfur
Kırımî Hüseyin Efendi'nin
Ruhiçün El-fâtiha
sene 1197 (1873)

Türbe, Hüseyin Efendinin vefatından sonra 1235 (1819) tarihinde, oğlu Halet Efendi tarafından Yenikapı Mevlevîhânesi civarındaki, Aşçıbaşı Türbesi'ni yaptırdığı sırada inşa ettirilmiştir.

Bu türbenin bir benzeri, Fethi Çelebi Caddesi üzerinde Mustafa Paşa Tekkesi Camii harabesi önündeki Şeyhülislâm Mehmed Arif Efendi Türbesidir.

Kırımî Türbesi ilerisinde meşhur Levnî Abdülcelil Efendi'nin kabri yanında Ak-türbe vardır.

KİREMİTÇİ SÜLEYMAN ÇELEBİ TÜRBESİ

Zal Paşa Caddesi üzerinde ve Kızıl Mescid adı ile anılan Kiremitçi Süleyman Çelebi Camii'nin mihrabı yönündedir. Ellialtı sene sonra, 994 (1586) de türbenin üzerine Ramazan Ağa bir mekteb yaptırmıştır.

Süleyman Çelebi'nin vakfiyesi 938 (1531) tarihli olduğuna göre, bu tarihten sonra vefat etmiş olmalıdır.

Türbenin klasik, topuzlu demir şebekeli yedi penceresi ve bir kapısı vardır. İçinde altı kabir bulunmaktadır. İkisi hariç, diğerlerinin şahidesi yoktur. Yalnız serpuşları yerde durmaktadır. Bunlardan biri Süleyman Çelebi'ye, diğeri ise Sekbanbaşı Ramazan Efendi'ye aittir.

Mevcut şahidelerde isim ve yazı yoktur.

Mektebin kitabesinden anlaşıldığına göre, Ramazan Ağa mektebi yaptırdığı sırada vefat etmiştir. (Mektebi bahsine bakınız.)

KÜÇÜK EMİR EFENDİ

Şimşir Dede dahi denir. Eyüp Sultan Camii'nin doğu tarafında, Beybaba Sokağı üzerinde ve cami yan cephesine çok yakın bir yerdedir. Karşısında Pertev Paşa'nın büyük aile türbesi vardır. Beybaba Sokağı'na açılan mermer söveli ve kemerli kapısı üzerinde iki satır halinde hazırlanmış şu kitabe bulunmaktadır:

Hazâ kabr'ül-âlem el-âmil el-fâzıl el-kâmil el-hasib el-nasib es-seyyid İbrahim'üş-şehir Küçük Emir Efendi/Kan valde mütevazınâ fî Amâsiye ve kan min evliya-Ullah'ül-kibâr ve sâhib'ül kenâmet'üs-Seniyyete. 935(1528)

Kapının sol tarafında Reis'ül-etibba, hekimbaşı Hayâti-Zâde Mustafa Feyzi Efendi'nin 1151 (1738) tarihli ve 42 mısralı kitabesi vardır.

Küçük Emir Efendi kabrinin bulunduğu mahal biraz çukurda olduğundan

iki basamakla inilir. Lahdinin etrafında bir insan dolaşacak kadar bir açıklık vardır.

Yan duvarları kamilen mermer kaplıdır. Baş şahidesi tarafına dua için oturulacak yer yapılmıştır. Ayak taşındaki kitabe şudur:

Merhum Küçük Seyyid Efendi
Hazretleri'nin merkad-ı enveridir.
Rahmetullahü Ta'âlâ
Sene 935

Baş taşına da aynı kitabe yazılmıştır.

Türbe bugünkü şeklini, şimdiki camiin yapımı sırasında yani 1215 (1800) tarihinde almıştır.

"Küçük Emir İbrahim Efendi'nin babası, sâdât-ı Acem'dendir. Amasya'da dünyaya geldi. Tahsilini Bursa'da yaptı. Orada Şehzade Korkud'a (ölümü: 1513) öğretmen olup sonra Amasya'ya müfti oldu. Sultan II. Bayezid'in Amasya'da vali olarak bulunduğu sırada onun musahibi oldu. Onu av merakından kurtardı. Sonra istifa etti ve 100 akçe aylık ile Eyüp'te Sultan I. Selim'in ihsan ettiği bir evde oturup vefatından evvel evinin Eyüp Camii'ne vakf edilmesini vasiyyet etti."

Uzun boylu, çok sakallı, 90 yaşında, bekar ve keramet sahibi bir zat idi. Yatağa yatmayıp otururken uyurdu. Hattat idi. Bir aralık âmâ olduysa da sonradan bir gözü açılmıştır.

Kaynak: (Gezi Notu) (R. Akakuş. S: 200) (Si. Osm. 1/92 İbrahim Efendi) (M. Tahir, Meral Yay. Osm. Müel. 1/293). (Tuhfe s: 46 - 47).

LALA HÜSEYİN PAŞA TÜRBESİ

Otakçılar civarında, Fethi Çelebi Caddesi ile Otakcıbaşı Sokağının birleştiği yerde ve sokağın sol köşesindedir. Karsı köşede ve yol aşırı yerde, yanlış olarak Mustafa Itrî Efendi'ye atfedilen Buhûrî Şeyh Yakub Efendi'nin açık türbesi, sol tarafta ise Maktul Mustafa Paşa Tekkesi Camii ve hazîresi ile şeyhülislâm Mehmed Arif Efendi'nin açık türbesi bulunmaktadır.

Bugün mevcut olmayan türbe, Mimar Sinan yapısı idi. Yalnız etrafı demir parmaklıklı lahdi mevcuttur. Baş şahidesinde şu kısa kitabe vardır:

Sultan Süleyman
Vüzerâsından Lala
Hüseyin Paşa

Rahmetullahü aleyh

Rakam yazılı değildir. Hüseyin Paşa 980 (1572) tarihinde vefat etmiştir. Kendisinin İstanbul'da Havuzlu Mescid adıyla da anılan bir camii, ayrıca Kütahya da da bir camii vardır. Her ikisi de Mimar Sinan yapısıdır.

Hadika'da türbesi hakkında şu açıklama vardır:

"Lala Hüseyin Paşa Mustafa Paşa Tekkesi bitişiğinde vâki çeşmenin yanında medfundur. Adı geçen çeşme ve yanında köşede bulunan sebil, İstanbul'da Halıcılar Köşkünde mescid sahibi Molla Şeref Efendi'nindir. Şerefeddin Kırımı Efendi, 931 (1524) tarihinden sonra vefat ederek Lala Hüseyin Paşa Türbesi haziresine gömülmüştür."

Molla Şeref Efendi'nin kabri bugün de mevcuttur. Lakin taşı yoktur. Hüseyin Paşa'nın sol tarafında olup halk, evliya yeri demektedir.

Hasis olduğu için tütünsüz lakablarıyla anılan Hüseyin Paşa, Pertev Mehmed Paşa'nın akrabasından olup Enderun'dan çıkmıştır. Pozega Beyi olup 958 (1551 \ de Budin Beylerbeyi oldu. 967 (1559)de Sultan II. Selim'in şehzadeliğinde lal ve vezir oldu. II. Selim'in tahta geçmesinde 974 (1566) de Anadolu Valisi ve 976 (1568) de Konya eyaletiyle Kıbrıs muhafızı ve oradan Rumeli Beylerbeyi oldu. Azilden sonra tekrar Kubbe veziri oldu.

Kaynak: (M. Meriç, Mimar Sinan S: 27 (Hadika 1/94-200-290) (Kütahya İstanbul 1981-82 S: 413) (Si. Osm. 2/184) (Peçevi Tarihi, Enderun Kitabevi Nes. Haz. F. Derin-V. Çabuk 1/118-119-395-442) (Danişmend, Kronoloji 2/471 fihrist) (A. Kuran, Mimar Sinan S: 284-325).

LALA MUSTAFA PAŞA TÜRBESİ

Eyüp Sultan Camii iç avlusunda ve avlunun Bostaniskelesi'ne açılan kapısının sol tarafındadır. Dört mermer sütun üzerinde, tek bir kubbeden ibaret olan bu zarif eser Mimar Sinan'ındır. Kubbe, tromplar üzerinde bulunan sekiz yüzlü bir kasnağa oturtulmuştur. Sütun başlıkları baklava dilimlidir. Kubbe eteğinde, hattat Hamid'in onarım sırasında yazdığı, bir ayet-i kerime, türbeyi içten fırdolayı çevirmiştir.

Mustafa Paşa'nın muhteşem lahdi burma sarıklıdır. Lahdin ön yüzünde, üç satır halinde hazırlanmış şu kitabe vardır:

Rûhiçün fatiha
Ey su'al iden bu meşhed sahibin bunda gelüb
Fâtih-i Kıbrıs olandır bu güzin-i Gâziyân
Nice yıl serdar olub açdı Acem iklimini

Akibet kıldı cihandan azm-i ukba virdi can
Rıhletin gördükde didi Bülbülî târihini
Mustafa Paşa'ya eyle adni Hannân'ım.
988 (1580)

Evliya Çelebi, Paşa'nın gazada kullandığı ok ve yayının baş ucunda asılı olduğunu söylüyor.

Lala Mustafa Paşa, Kıbrıs Fâtihi olarak şöhret bulmuştur. Fakat aynı zamanda Gürcistan ve Şirvan Fâtihi'dir. Sokullu sülâlesinden Deli Hüsrev Paşa'nın kardeşidir. Enderun'dan yetişmiştir. 1561'de Erzurum Beylerbeyliği'ne getirildi. Burdan sonra altıncı vezir oldu.

15 Mayıs 1570 tarihinde Kıbrıs Serdarı sıfatıyle asker ve mühimmat yüklü gemiler ile Beşiktaş İskelesi'nden hareket ederek 2 Temmuz 1570'de Kıbrıs'ın Limasol ve Larnaka limanına varıp karaya asker ve top çıkarmıştır. 9 Eylül 1570'de Lefkoşe zaptedilmiştir. Daha sonra 3 Ağustos 1571'de Mağosa'yı zapt eden Paşa, büyük bir alay ile Kıbrıs fâtihi olarak İstanbul'a girmiştir.

Dinine çok bağlı olan Mustafa Paşa, bu seferi senelerce hayal etmiş idi. Çünkü, daha Şam Beylerbeyi iken, Hz. Ömer devrinde Kıbrıs'ın müslümanlar tarafından kısmen zaptolunduğu sırada inşa edilen camie ait bakiyenin bu sırada domuz salhanesi olarak kullanıldığını öğrenip Kıbrıs'ın fethi gerektiğini ileri sürerek, bu işe kendisinin memur edilmesini istemişti.

4 Ocak 1578 de Erzurum tarafına serdar tayin olundu. 24 Ağustos'ta Özdemiroğlu Osman Paşa Tiflis'i almıştı. Bundan sonra Sohun, Gürcistan ve Şirvan tarafları zaptedildi. Daha sonra İstanbul'a dönen Paşa, sadrazam olamadığı için üzüntüden 25 C.ahır 988 (7 Ağustos 1580) günü ikindi vakti Tophane'deki bahçesinde birden bire vefat etmiştir. Öleceğini hissedip 17 gün önce türbesinin yerini aldığı söylenir.

Lala Mustafa Paşa, akıllı ve tedbirli bir devlet adamı idi. Mısır Sultanı Kansu Gavri'nin oğlu Mehmed Bey'in kızı Fatma Hâtûn ile evlenmiş ve oğlu Mehmed Paşa dünyaya gelmiştir.

Mustafa Paşa'nın birçok hayratı vardır. Erzurum'da 970 (1562) de tamamlanan bir cami, Şam'da 360 hücreli Lala Paşa Hanı, hamam ve tekkeler, Şam civarında Kunaytira'da cami ve imaret, Lefkoşe'deki Ömer Camii'ne mahsus vakıflar, Ilgın'da 1577 tarihli cami, bedesten, kervansaray, Mekke ve Medine'de bazı hayrat, Tiflis ve Kars'ta, şark serdarlığı sırasında yaptırdığı iki cami bu cümledendir. Bu eserler bugün de mevcuttur.

Mustafa Paşa Türbesi'nin baş tarafında dolama kavuklu muhteşem bir lahit vardır. Yazısı yoktur. Bunun oğlu Mehmed Paşaya ait olduğu sanılmaktadır. Mustafa Paşa'nın ilk oğlu Ferhad Paşa'nın lahdi de Eyüp Camii civarında Beybaba Sokağı'nın sol köşesine yakın bir yerdedir.

Kaynak: (R. Akakuş, Eyüp Sultan S: 202) (Si. Osm. 4/377) (Danişmend, Kronoloji 3/fihrist Mustafa Paşa) (E. Çelebi, Z. Danışman 2/105) (M. Meriç Mimar Sinan SO 102-27) (G. Oransay Osm. Dev. kim kimdi S: 189) (Peçevi Tarihi, M. Uras çev. S: 235-2S4/) (Kirzioğlu, Osm. Kafkas Ellerini Fethi, fihrist) (İst. Ans. 8/732) (M. Sözen, Mimar Sinan, fihrist).

LA'Lİ-ZÂDE ABDÜLBÂKİ EFENDİ TÜRBESİ

Kalenderhâne Caddesi üzerinde ve Eyüp Meydanı'ndan gelindiği zaman, köşeye yakın bir yerde olup sağ taraftadır. Karşısında, Sokullu Mehmed Paşa Çeşmesi ve hemen yanında ise iki katlı kendi mektebi bulunmaktadır. Yakın tarihe kadar türbenin sol gerisinde kendi tesisi olan Kalenderhâne Tekkesi mevcuttu. Kapısı halen durmaktadır. Kitabesi yok olmuştur.

Set üzerinde Abdülbâki Efendi lahdinin hamzavî baş şahidesinde şu yazı vardır:

Hüve'l-Hayy'ül-Kayyum
Cem'i ehl-i ervânı-çün
Ve hassaten La'li-Zâde
Es-seyyid Abd'ül-Bâki
Ruhi çün
El-fâtiha
1159 (1746)

Lahit bir incir ağacının devrilmesi suretiyle dağılmışsa da 1985 senesinde onarılmıştır.

Cadde tarafındaki büyük, kare, mermer hacet penceresi klasik demir parmaklıklıdır. Pencerenin üst kirişinde bir sıra halinde hazırlanmış şu kitabe bulunmaktadır:

Kalbime "İbn-i Riyâz'ül-cenne" ilham itdi
Hakk Hubb zâtı da'vet itdi ruhi bezm-i vuslata
Dirler eshâb-ı muhabbet nhletim târihini
La'li-Zâde Seyyid Abd'ül-Bâki girdi cennete

Altında rakam yoktur. Bu tarihi vefatından önce söylediği rivayet edilmektedir. Türbenin avlu tarafında beş, arka cephesinde ise iki penceresi vardır. Üst kirişleri ve topuzlu demir parmaklıkları yokolmuştur. Türbenin, Kalenderhâne kapısından ayrı bir kapısı vardır. Yanyana iki kapı olamayacağına göre, eskiden ikisi arasında bir duvar olmalıdır.

La'li-Zâde'nin baş tarafında iki kabir daha vardır.

1. Tarikat-i Nakşibendiye meşâyihinden Kalender Tekkesi şeyhi kutb'ül-ârifin gavs'ül-vasilin eş-Şeyh el-Hâc Abdullah El... alt kısmı toprağa gömülüdür.

2. Meşâhir-i Tarikat-i Nakşibendiye'den bu dergâhın post nişini el-Hâc Meh-
med Efendi 1318(1900).

Abdülbâki Efendi mesnevi şariki Sarı Abdullah Efendi'nin kızının oğlu La'li Şeyh Mehmed Efendi'nin oğlu ve Bayramiye Melâmileri'nin ariflerinden fazilet sahibi bir zat olup Şeyh Murad Nakşibendî'den sülûkunu tamamlamıştır. Müderris olduğundan 1117 (1705) de Kudüs Monlası olup 1138 (1725) de Limni Adası'na gönderildi. 1143 (1730) da Mısır Mollası ve 1144 (1731) de Mekke payesi ve 1149 (1737) da İstanbul kazası olup sonra Anadolu payesi verildi. Eserleri vardır. En meşhuru "Menakib-i Melâmiye-i Bayramiye"dir. "Sergüzeşt-i" de değerli bir eserdir.

Kaynak: (Gezi Notu) (A. Gölpınarlı, Melâmilik S: 153-154-166-170-173) (M. Tahir, Osm. Müel. Meral Yay. 1/147) (Si. Osm. 3/298) (Ayvansarayi, Mec. Tevârih. Haz. Derin-Çabuk. S: 268-269-406) (Hadika 1/276-277-278) (İstanbul Ans. 1/76).

MAHMUD AĞA TÜRBESİ

Silahdar Ağa Caddesi üzerinde, Bahariye Mezarlığı'nda ve Eyüp Lisesi karşısındadır.

Türbe, çok meyilli bir arazide, tamamen kesme taştan yapılmış olup dört kalın ayağı ve bir kubbesi vardır. Kubbe, ayaklar arasındaki kemerler üzerine oturtulmuştur. Bugün çok harap durumdadır. İçinde iki kabir bulunmaktadır-Biri yok olmuştur. Mahmud Ağa'nın kabri lahid şeklinde olup, baş taşındaki kitabe şudur:

La İlahe İlla/Allah Muhammed'ün/ Resulullah/ Rıhletlerinde/ Mahmud/ Ağadır sefer/ Rıhlet lî rahmet.

Ayak taşındaki kitabe ise şudur:

Lila/ lemin hükm-ü kaza/ Didi bu fenaya/ Acı anı hürmet-i/ itidal-i yevmide/ Ben sene 966 (l558)

Diğer kabrin de lahit olduğu, kalan taşlarından anlaşılmaktadır. Bunlar Mahmud Ağa lahdine destek olmak için, ayak tarafında toprağa

gömülmüştür. Türbenin dışında, aynı devirden kalma, Mustafa Çelebi'nin tarihsiz şahidesi vardır.

Bu Mahmud Ağa'nın kimliği bugün için belli değildir.

Kaynak: (Gezi Notu) (Y. Demiriz, Eyüp'te türbeler S: 54).

MEHMED ÇELEBİ TÜRBESİ

Eyüp Sultan Camii şadırvan avlusunda ve Çifte Gelenler Türbesi'nin sağ tarafında ve hemen yanındadır. İkisi arasında 50-60 cm. bir açıklık vardır. Çifte Gelenler Türbesi'nden sonra yapıldığından onun şekline uydurulmuş ve bu yüzden altıgen haline gelmiştir. Bunu arka arkaya iki türbe saymak da mümkündür. Öndeki türbe altı mermer sütunlu, altı kemerli ve beşik çatılıdır.

Birinci türbede ve en öndeki lahdin ayak taşı üzerindeki yazılar özellikle kazınmış ve arkaya çevrilmiştir. Ayaktaşı gibi, yuvarlak sütun şeklinde olan baş taşının avluya bakan yüzünde şu kitabe vardır:

İbn'ül-Mevlâ el-fâzıl'ül-allâme Sinan
Paşa İbn'ül-Mevlâ efdal'ül-fudala fi'1-ulûm
Hızır Bey Çelebi eş-şehir bi-üstâd-ı Rûm
Yevm'ül-ahadi eş-Sâni inin şehr-i
Recep 974 (13 Ocak 1567)

Taşın arka yüzünde ise şu kitabe vardır:

İntikal ila rahmetullahu Subhânehu
Abduhu er-raci avfuhu ve gufrûnehu
Mevlâna el-merhum Mehemmed Çelebi ibn'ül-Mevlâ
Mustafa Çelebi ibn'ül Mavlâ Şah Çelebi

Bunun arkasındaki şahide üzerinde şu yazı vardır:

Hâne-i Hassa'dan çıkma sabıka Berber
Başı Tırnakçı Hüseyin Ağa.
1184(1770)

İkinci türbedeki şahideler şunlardır:

El-hac Feyzullah Efendi Zade

Abdül-Latif Bey Efendi
1261 evâlür-i sin (Ağus. sonları 1845)

*Mabeyn-i Hümâyun mülûkane ve Muzika-i Şahane'den ferik sa'adetlû Arif Paşa Hz.nin valideleri Şerife Aişe Sıdıka Hanım. 25 ramazan 1314 (Mart 1897)

* Dr. Şükrü Bey 1331 (1913) tarihinde vefat etmiştir.

Mehmed Çelebi, Mustafa Çelebi'nin oğlu olup o da meşhur Sinan Paşa'nın ahfadıdır. Sinan Paşa ise, İstanbul'un ilk kadısı Hızır Bey'in oğlu ve ünlü Nasreddin Hoca'nın torunudur. Eyüp'te Abdullah Ağa Türbesi yanında Mustafa Çelebi isimli bir şahide varsa da tarihi yazılı değildir.

MEHMED EMİN PAŞA AİLE SOFASI

Silahdar Ağa Caddesi başında, Eyüp Sultan Camii avlu duvarı üzerinde ve köşeye yakın bir yerde, avlu duvarı yıkılarak, mermer, büyük iki hacet penceresi yapılmıştır. Çifte Gelenler Türbesi'nin arkasındadır.

Sağ taraftaki pencere üzerinde ve tek sıra halinde şu kitabe vardır:

Sadr-ı a'zam ve Serdâr-ı ekrem el-hac Mehmed Emin
Paşa merhumun zevcei muhteremeleri merhume ve mafûrünlehâ
Hâfize Hanım ruhiçün el-fâtiha.
Sene 1209 fî 26 cim (6 Ocak 1795)
Ketebe Kaşıkcı-Zâde

Aynı kitabe hacet penceresi arkasındaki muhteşem şahide üzerinde de yazılıdır. Hatlar nefistir. Osman imzalıdır.

Bunun sol tarafındaki mermer hacet penceresi üzerinde ise, yine tek sıra halinde şu kitabe vardır:

Serdâr-ı Ekrem el-hac Emin Paşa merhumun mahdum-ı
mükerremleri Sadr-ı Rumeli payesi olup sabıka Sadr-ı
Anadolu merhum Mehmed Emin Beyefendi'nin ruhiçün
el-fâtiha.
Sene 1225 (1810)

Abdülkâdir imzalıdır.

Sadrazam Yağlıkcı-Zâde Mehmed Emin Paşa 1183 R.ahırının 9. günü (12 Ağustos 1769) Edirne'de katledildi. Kabri yok olmuştur. Meşhur hattat olup iyi tahsil görmüş, akıllı, zeki ve vakar sahibi bir zat idi. Üsküdar'da Miskinler

Tekkesi Mescidi (Dedeler Mescidi)ne minber koymuştur. Şah Sultan ile nişanlanmışsa da evlenememiştir.

Emin Paşa'nın oğlunun adı da Emin olup çok iyi bir tahsil görmüş ve Yesâri Esad Efendi'den talik hattı öğrenmiştir. Kitabelerini sudurdan oğlu hattat Abdülkâdir Bey yazmıştır.

Sofada ayrıca, Eyüp Mollası diye ün almış olan Emin Bey'in oğlu Mir Mehmed Efendi'nin 1264 (1848) tarihli şahidesi vardır.

Kaynak: (Gezi Notu) (Hadika 2/87-218-246-247) (Si. Osm. 1/409 Emin Paşa ve 1/419) (Si. Osm. 3/349 Abdülkâdir Bey) (İnal, Son Hattatlar S: 488) (Şem'dani Zade Tarihi, Haz. M. Aktepe. II. A. S: 107 ve II. B. S: 11).

MEHMED VUSÛLÎ EFENDİ TÜRBESİ

Feshâne Caddesi ile Kızıldeğirmen Sokağı'nın birleştiği yerde ve cadde üzerindedir. Türbenin sol tarafındaki yol 1989 senesi başlarında açılmış ve türbe köşebaşı olmuştur.

Türbenin, Şaire Fitnat Hanım'a ait olduğu rivayet olunuyorsa da doğru değildir Fitnat Hanım'ın kabri, Eyüp Sultan Türbesi hazîresinde ve türbenin çıkış kapısı yanındaki türbedar odasının duvarı dibindedir. Şahidesindeki kitabe şudur:

Hüve'l-Bâki
Sabıka Şeyh'ül-islâm Mehmed Es'ad
Efendi merhumun kerime-i mükerremesi
Bülbül-ü gülistan ismet
Ve tûti-i şükristân iffet
Merhume mağfurlehâ Şerife
Zübeyde Fitnat Hanım
Rûhiçün el-fâtiha
Fî sene 1194 (1780)

Türbe, Melımed Vusûlî Efendiye aittir. Vusûlî Efendi Türbesi'nin sağ tarafında eşi, Hubbî Hâtun'un türbesi bulunmaktadır. Hadika yazarı diyor ki:

"Vusûlî Mehmed Efendi 998 recebinin 11 de (16 5 1590) vefat ederek Ebî Eyyüb Ensâri R. A. İlbari'de bulunan Debbağ-Hâne karşısında mahall-i mahsu-sada defn olunmuştur. Civarında müstakil zaviyesi vardır. Zevcesi Hubbî Ayşe Hâtûn dahi civarında bulunan özel türbesinde medfundur."

Mehmed Vusûlî Efendi, Kapıcıbaşı Abdullah Ağa'nın oğludur. Sultan II. Selim şehzade iken Konya ve Kütahya'ya kadı tayin ettirmiş ve mevlevîyet

payesine yükseltip musâhibesi Hubbî Ayşe Hâtûn ile evlendirmiştir. Dört defa İstanbul kadısı olmuştur. Âlim, dini bütün, halim, şair olup bir mahkeme kararını derhal hükme bağlardı, otoriter idi. Fındıklı'da camii ve hamamı vardı. Mimar Sinan yapısı camii bugün de mevcuttur. Aksaray'da Parmakkapı'da dahi bir mescidi ve mektebi vardı. İmam Tartuşi (ölümü: 52.5 M. 1131) nin Saraç ü Hace'sini tercüme etti. Ayrıca Selimnâme denilen, Tevârih-i Sultan Selim Han adlı bir eserinin olduğu sanılmaktadır.

Türbede, kendinden başka oğlu Şemseddin Efendi'nin de kabri vardır. Şemseddin Efendi müderris (Prof.) idi. Konya ve Varna mollası olup 1024 (1615) tarihinde vefat etti.

Türbedeki üçüncü kabir ise, Şemseddin Efendi'nin oğlu, Vusûlî Efendi'nin torunu, Mehmed Efendi'ye aittir. Kendisi müderris ve Mekkei Mükerreme mollası olup 1060 C.ahırında (Haz. 1650) vefat etti. Çiçeğe merakı olmakla, İzhari Molla Çelebi diye anılırdı. Molla Çelebi Lâlesi bu zata aittir. O üretmiştir.

Türbedeki dördüncü kabir ise, Mehmed Efendi'nin oğlu Mustafa Efendi'ye aittir. Mustafa Efendi, müderris ve Galata Mollası olup 1106 seferinde (Eylül 1694) vefat etti.

Türbe, 1942 tarihinde restore edilmiştir. Bu tarihe kadar feci durumda idi. Mimar Sinan yapısı olmalıdır. Sekiz yüzlü olup muntazam kesme taştan yapılmıştır. Tek kubbelidir.

Kitabesi yoktur. İçinde dört ahşap sanduka vardır. Biri büyük, ikisi vasat diğeri ise biraz küçüktür. Bunlar pehle taşlarına göre yapılmıştır.

Türbe haziresinde şu zevat medfundur**:**

991 (1583) tarihinde vefat eden, Pir Mehmed Emin. Kamer Sultan matbahı gerisi okunmaz haldedir.

1132 (1719) Şeyh Selim Efendi.

1132 (1719) Şeyh İbrahim Efendi.

1143 (1730) Eş-Şeyh Mahmud Efendi.

1143 (1730) Eş-Şeyh Mehmed Efendi el-Kâdiri.

1150 (1737) Eş-Şeyh Mehmed Feyzullah Efendi.

1181 (1767) Âtıf-Zâde kethüdası Hüseyin Efendi.

1190 (1776) Hafız ul-kurra Abdullah Efendi.

1282 (1865) Eyüp İskelesi kethüdası Mahmud Ağa.

1282 (1865) Erzurum valisi İsmail Paşa Hz.nin oğlu Sadr-ı âli hulefâsından Hafız Ragıb Beyefendi. İsmail Paşa 1276 (1860) tarihinde vefat etti. Kabri, Divanyolu'nda Yemen Fâtihi Sinan Paşa Medresesi hazîresindedir.

1288 (1871) L. 2. Yerde levha, Sahib'ül-Hayrat ve'l-hasenat Kasımpaşalı Kuşakcı el-hac (Silik) Ağa.

1290 cim 3 (29 Tem. 1873) Eş-Şeyh el-Hâc Kadıasker Mehmed Monla

Çelebi Beğ dergâhı post nişini Ahmed Sıdkı el-kâdiri. Tarik sikkelidir.

1290 (1873) Üsküblü Mahallesi imamı es-Seyyid eş-Şeyh Hafız Mustafa Muhyiddin Efendi'nin validesi Hâfıze, Hattat Habibi Hanım.

1297 (1880) 2 şevval (7 eylül) Kadıasker Mehmed Çelebi dergâhı postnişini eş-Şeyh es-Seyyid Abd'üI-Kâdir el-kâdiri Efendi.

1301 (1883) Kadıasker Molla Çelebi dergâhı postnişini Şeyh Ahmed Efendi'nin zevcesi Şerife Halime Hanım.

1306 1888) Mevlevî sikkeli. Tarikat-ı âliyyei kadîrîyye'den Abd'üs-selâm dergâhı postnişini eş-Şeyh İsmail Zühru Efendi.

1306 (1888) Saniye Hanım.

1311 (1893) El-Hâc Hafız Efendi'nin oğlu Bâb-ı Askeri'de memur İbrahim Fevzi Efendi. Yanında 1316'de vefat eden eşinin kabri vardır.

1313 (1895) Ali Haydar Efendi'nin eşi Kâmile Hanım.

1319 (1901) Hafız Mehmed Emin Efendi-Zâde Tophane ketebesinden İsmail Hakkı Efendi.

1319 Şubat 25 (1902) Kadıasker Mehmed Monla Çelebi Hz.nin dergâh-ı şerifi postnişini eş-Şeyh el-Hâc Mehmed Eşref Sabri el-kâdiri.

1319 (1901) Tophaneli Rıza Efendi.

13 19 (1901) Molla Çelebi Dergâhı dervişi Hasan Efendi.

Gömülü, Mülga umur-ı nafiadan Hafız Mehmed Necib Efendi.

Gömülü, Yusuf Şah kızı Ayşe Hanım.

Gömülü, Molla Çelebi Dergâhı postnişini es-Seyyid eş-Şeyh Abdülkâdir Efendi'nin oğlu Nevres Efendi.

Kaynak: (Gezi Notu) (Hadika 2/82-83) (Si. Osm. 4/127 M. Vusuli) (Babinger, Osm. Tarih Yazarları 127-128) (Hasan Çelebi Tezkire 2/926) (M. Tahir, Osm. Müel. Merel Yay. 2/475) (Tarih Hazinesi I. sayı 8 S: 394 ve sayı 12 S: 580) (Ayvansarayi, Mec. Tevârih S: 101).

MİHRİŞAH VALİDE SULTAN TÜRBESİ

Bostan İskelesi Sokağı üzerindedir. Sağ tarafında imareti ve sebili, karşısında ise harap mektebi bulunmaktadır.

Türk barok mimarisinin en güzel örneklerinden biri olan türbenin avlu kapısı mermerdendir. Takında "Zaikat'ül-mevt" âyet-i kerimesi ve bunun iki yanında, bir madalyon içinde kelime-i tevhid yazılıdır. Kapının iki yanında, ikişer mermer sütun ve bunların arasında ise kitabesiz, ufak yalaklı kuzu çeşmecikleri vardır.

Bu kapıdan, türbedar odalarının önündeki dokuz mermer sütunlu ve sekiz kubbeli revak kısmına girilir. Revakın nihayetinde kitabesiz bir çeşme vardır.

Türbe kapısı önünde sekiz mermer sütunlu ve iki yanı beşik, ortadaki

kubbeli bir revak bulunmaktadır. Kapının üzerinde bir âyet-i kerime, iki tarafına ince zarif mermer sütunlar yerleştirilmiştir. Revakın kubbeleri kalem işi ile bezenmiştir.

Oniki oval yüzlü mermer türbenin her yüzü alt üst pencereli olup, her pencerenin iki yanına ince sütunlar yerleştirilmiştir. Bu ince sütunların altta olanları siyah, üstte olanları ise pembe mermerdir. Alt pencereler dökme demir şebekelidir. Tek büyük kubbelidir. 1208 (1793) tarihinde yapılmıştır. Mimar kethüdası Arif Ağa'nın başmimarlığı sırasında imareti ile beraber inşa olunmuştur. Alt pencerelerinin üstünde dolaşan âyet kitabesini Hattat Mahmud Celâleddin Efendi hazırlanmıştır. Madalyon içindekiler de onundur. Pencerelerin iki tarafında, dışında olduğu gibi pembe mermer sütunlar bulunmaktadır.

Türbe içinde gömülü olanlar şunlardır:

1. Mihrişah Valide Sultan
2. Hatice Sultan
3. Beyhan Sultan
4. Refet Kadın
5. Perestû Kadın

Mihrişah Valide Sultan, III. Mustafa'nın baş kadınıdır. 1175 (1762) de III. Selim'i doğurdu. Oğlunun padişah olması üzerine Eskisaray'dan gelerek Valide Sultan oldu. Hayır işlerini seven ve dindar bir kadın olan Mihrişah Sultan, oğlu gibi Mevlevi Tarikati'ne mensuptu.

Eyüp'teki bu eserlerinden başka, 1208 (1793) de, Hasköy ile Sütlüce arasındaki Kumbaracılar Kışlası Camiini, ve 1209 (1794) de Kağıthane'de Silahdar Yusuf Paşa Çeşmesini yeniden yaptırdı. Bundan başka, 1211 (1796) da Çeşnigir Zeynep Usta ruhu için Eminönü ile Balıkpazarı arasında, Taşçılar Caddesi başında bugün mevcut olmayan çeşmesi vardı. Ayrıca Beşiktaş'ta Kılıcali Paşa Mahallesinde Topal Hoca Mescidi karşısında da çeşmesi bulunuyordu. Bugün bu mescid ve çeşme mevcut değildir. Yalnız çeşmesinin kitabesi bir apartmanın duvarına yerleştirilmiştir.

Ayrıca türbesi karşısında, bugün mezarlık içinde kalmış olan ve harabesi görülen mektebi yaptırmış ve bütün bu eserlerine vakıflar bırakmıştır. Bu arada Kasımpaşa Mevlevihânesi'ni onartmış ve Levent Çiftliği'ndeki kışlanın avlusunda cami, çeşme ve mekteb yaptırmıştır.

Bu duygulu, içli, iyiliksever, güzelliği, zarifliği ve kibarlığı ile tanınmış muhterem ve muhteşem kadın, son yıllarını hastalıklı bir vaziyette geçirmiştir Bu arada doktorlardan başka Hallaç Baba'ya da başvurduğu söylenir.

Mihrişah Valide Sultan 22 receb 1220 (16 Ekim 1805) çarşamba günü Topkapı Sarayı'nda vefat etti. Cenazesi, büyük bir törenle, Edirnekapı'dan getirilerek hayatta iken yaptırdığı türbesine gömüldü.

Türbede gömülü olan Hadice Sultan, III. Mustafa'nın Adilşah Kadın'dan

olan kızıdır. 1182 (1768) de doğdu. 1201 (1786) da Hotin Muhafızı Ahmed Paşa ile evlendirildi. 1224 (1809) da Arnavutköy'de, mimar Melling'e kendi adı ile anılan sarayını yaptırdı. 27 şevval 1237 (17 Temmuz 1822) tarihinde vefat etti. Hatice Sultan, 1221 (1806) da Mısırçarşısı civarında bugün de mevcut olan güzel çeşmeyi yaptırmıştır. Çocuğu olmadı. Kocası Ahmed Paşa ise 1213 (1798) tarihinde vefat etti. Kabri Erzurum'da idi.

Türbede gömülü olan Beyhan Sultan, Hadice Sultan'ın ana ve babası bir ablasıdır. 1179 (1765) de doğdu. 1198 (1784) de Silahdar Mustafa Paşa ile evlendirildi. Çarşıkapı'da, Sinan Paşa Medresesi karşısındaki Çifte Saraylar'da gerdeğe girdi. Kendisinin ayrıca Akıntıburnu'nda bir sahilsarayı vardı. Kuruçeşme'de ve Akıntıburnu'nda birer çeşmesi vardı. Kuruçeşme'deki bugün de mevcuttur. Akıntıburnu'ndaki çeşmenin kitabesi buradaki camiin arka avlusundadır. Hatice Hanım Sultan adında bir kızı oldu. Ayrıca, Hırkai Şerifteki Mesih Paşa Çeşmesi'ni 1233 (1817) de onarttı. Rumelihisarı'nda da bir muvakkithâne yaptırdı. 15 R. evvel 1240 (7 Kasım 1824) de vefat etti. Kocası Mustafa Paşa, 1213 (1798) de Bosna Valisi iken vefat etti.

Türbede gömülü olan Refet Kadın, Sultan III. Selim'in dördüncü kadınıdır. III. Selim'in şehid edildiği sırada yanında idi. İki cariye ile beraber, katillerin Selim'i öldürmesine mani olmaya çalıştıysa da bir vuruşta yere serildi. Sevgili eşinin ölümünü çığlıklar ve gözyaşları arasında seyretti. Eşinin 1808 tarihindeki ölümünden sonra Beşiktaş'ta, Hayreddin İskelesi civarında bir yalı almış ve burada 23 C.âhir 1284 (22 Ekim 1867) tarihinde vefat etmiştir.

Türbenin ve diğer bölümlerin yapımına Nurullah Efendi'nin Mimar başı olduğu sırada başlanmış fakat onun 1210 (1795) tarihindeki vefatı üzerine Mimar Kethüdası olan Arif Ağa tamamlamıştır. Türbenin tamamlanmasına Şair Aynî şu tarihi düşürmüştür:

Ömrün efzün ide Allah didi Ayni târih
Eyledi türbe bina Vâlidei Şah Selim
1208 (1793)

Bu külliye, Aynalıkavak Sarayı'nın taşları ile yapılmıştır. Hadika yazarı diyor ki:

"Mihrişah Sultan, Zeyneb Sultan Sarayı bahçesine ki Papasoğlu Bahçesi denmekle meşhur yerde bir türbe ve imaret ve sebil ve türbe karşısında müstakil mekteb ve hocasına ve üç adet türbedarına evler yaptırmak üzere 1207 şevvalin 26. günü (6 Haziran 1793) başlanmış ve 1210 (1796) senesi sonunda tamamlanmıştır.

Bina Emini olan Şeytan Emin Efendi Anadolu kazaskeri iken 1233 R. evvellinde (Ocak 1818) de vefat etti. Kabri, Edirnekapı mezarlığındadır."

Yukarıda adı geçen Zeyneb Sultan, III. Ahmed'in kızı olup Gülhâne Parkı karşısında camii vardır. 1188 (1774) de öldü. Papasoğlu diye bilinen Mustafa Paşa'nın cami ve medresesi vardır. 1032 (1623) de vefat etti. Kabri, Eyüp'te Saçlı Abdülkâdir Efendi Camii hazîresindedir.

Türbede gömülü olanlardan biri de Perestû Kadın'dır. Abdülmecid'in 4. kadını ve Abdülhamid ile Cemile Sultan'ın analığıdır. Abdülaziz'in Nişantaşı'nda hediye ettiği konakta 1322 (1904) de vefat etti. Bu konak sonra Işık Lisesi oldu. Silivrikapı Bâlâ Tekkesi sebilini ve çeşmesini yaptırdı. Kendisi ufak tefek, narin, şeffaf tenli, mavi gözlü, altın sarısı saçlı, pek nazik, gösterişli ve vakarlı bir kadınmış. Valide Sultan olmuştur. Vefatında 80 yaşını geçmişti.

Kaynak: (Hadika 1/249-250-252-278-309. 11/80-134-260) (Ç. Uluçay, Padişahların Kadınları S: 99-103-105-118) (Si. Osm. 4/586 Nurullah Efendi) (Ayni Divânı S: 278) (H. Şehsüvaroğlu, Aynalıkavak sarayı İstanbul Ans. 3/ 1615) (Si. Osm. 1/422-423 Emin Efendi) (G. Oransay, Osm. Dev. Kim kimdi. S: 252) (Ç. Uluçay, Padişahların kadınları S: 142).

MİHRİŞAH VALİDE SULTAN TÜRBESİ HAZİRESİNDE GÖMÜLÜ OLANLAR

1211 (1796) tarihinde vefat eden, Valide Sultan kalfalarından Pembe Kalfa.

1213 R. Evvel (Ağus. 1798) Lahit. Kızlarağası kavuklu. Hüve'l-Hallak'ül-Bâki/ Sabıka Dar'üs-Sa'âdet/üş-şerife Ağası merhum/ Ve mağfur ila rahmet/ Rabb'ül-gafur Hâlid/Ağa'nın ruhiçün/El-fâtiha. R. evvel 1213 (Si. Osm. 2/265) (İstanbul Çeşmeleri 11/392)

1213R. (Eylül 1798) Hâlâ devletlu ikinci Kadın Efendinin oda kalfası Atike Kalfa.

1214N. 27 (22 Şubat 1800) Türbenin sağ tarafında muhteşem birinci lahit. Kitabesi aynen yazıldı:

Tâ ezelden âdetidir dehr dönen da'imâ
Her gelen dünyâya elbetde ider azm-i beka
Mâsivâyı cümle fena ancak beka Mevlâ'dadır.
Âh kim gaflet bize ba'is olur meyle ana
Dâdı-yı Hâss-ı Cenâb-ı Hazret-i Sultan Selim
Naz-Perver Usta kim ol zat-ı ismet intimâ
Hâzin-i Şâh'i olub sonra harim-i hâss'da
Fâhire idi civarı zümresinde bi-hemrâ
Söyledi cevherle Hâmid bendesi bu mısra'ı

Bula cennetde sa'âdet Nâz-Perver'den şehâ
Sene 1214 N 27

Samatya yolunda mektep ve çeşmesi vardır.

1217 (1802) Şevketlu Efendimiz'in çaşnigir ustası Mehveş Kadın.

1218 Sin 23 (8 Aralık 1803) Kallavîli lahit. Gazi Kapudan Hüseyin Paşa. Tarih beyti şudur:

Vâsıta Hakk'a niyaz ile didim târihin
Gülşen-i adn ola mesken Kapudân Paşa'ya
1218

1220 C.âhir (Eylül 1805) Valide Sultan Harem Ağası ikinci Bilâl Ağa.

1220 (1805) Hazinedâr-ı cihândâri Mehmed Said Ağa. (Si. Osm. 3/36)

1220 (1805) Valide Sultan hazinedar Ustası Naile Usta.

1222 (1807) Musahib-i şehriyâri Sa'id Ağa.

1222 L. 23 (Aralık 1807) Hâlâ kethüdayı bevvâbin-i şehriyâri Sadr-ı esbak İzzet Mehmed Paşa-Zâde Mehmed Sa'id Bey'in halilesi Saraylı Cilve Fâtıma Hanım.

1222 Şad gurre (10 Nisan 1807) Bilal Ağanın cariyesi Nevahis Usta.

1222 M. (Mart 1807) Büyük kavuklu lahit, tamir edilmiş, Dar'üs-Sa'âdet'üş-şerife Ağası Halil Paşalı Bilâl Ağa. Çeşmesi vardır. (Si. Osm. 2/24)

1222 (1807) Valide Sultan çamaşır ustası Dil-Hayât Hâtûn.

1223 (1808) Lahit, uzun mevlevî sikkeli, Gazi Sultan Selim Han Valide Sultan Lalası Dar'üş-şerife Ağası Mercan Ağa. (Si. Osm. 4/363 Küçük Mercan Ağa)

1225 (1810) Sultan Mahmud Han sır kâtibi Hafiz Feyzullah Efendi. (Si. Osm. 4/39)

1226 (1811) Kapudan-ı Derya Gazi Hüseyin Paşa kethüdâlığı ile mâ'ruf, derya kapudânı Mehmed Paşa. (Si. Osm. 4/278 Kara Kallavili lahit).

1227 Ra. 18 (1 Nisan 1812) Harem-i Hümâyunda, Hamza Paşalı, vekil Nazende Usta.

1228 (1813) Kutb'ül-ârifin Mehmed Ebu's-suud Efendi Hz. (Si. Osm. 1/170) 18 Şad 1228 Sukûtî imzalı.

1228 Ra. (Mart-1813) Sultan Selim çukadarı Mehmed Bey.

1228 M. 24 (27 Ocak 1813) Dar'üs-sa'âde ağası Mercan Ağa'nın ustası Hariri-Zâde Reşid Efendi'nin eşi şehide Nûr-ı Şems Hanım.

1233 Ra. 2 (10 Ocak 1818) Fatma Sultan'ın kızı Zühdi İsmail Paşanın eşi Zeynep Hanım.

1234 (1818) Zühdi Paşa-Zâde Mehmed Nuri Bey.

1234(1818) Kallavili lahit. Mora valisi Ahmed Şakir Paşa. (Si. Osm. 3/125)

1235(1819) Mora Valisi Ahmed Şâkir Paşanın kayınvalidesi Esma Hanım.

1236 1237 (l821) Mir Ahmed Bey.

1237 Z. (Ağus. 1822) Kethüdayı Hümâyun Hafız Mehmed Emin Efendi.

1238(1822) Harem-i Hümâyun ağalarından Musahib-i şehriyâri Kâmil Ağa.

1241 (1825) Dar'üs-sa'âde ağalarından Siyavuş Ağa.

1242 ramazan 25 (22 Nisan 1827) Rical-i Devlet-i Âliyye'den/Sabıka Reis'ül-Küttab/ Cennet-Mekan firdevs-i / Âşiyân merhum ve mağfurleh/ Mehmed Şeyda Efendi'nin/ruhiçün Lillah'iil-ratiha. (Si. Osm. 3/119-120) Kafesi destarlı lahit. Avlu kapısı solundadır.

1244 (1828) Çok büyük fesli lahit. Baş taşının ön, arka ve yan yüzünde yazı vardır. Arka yüzündeki şudur:

Cedd-i a'lası Feth-i celil-i/kostantiniyye Mücahidinin'den/olub doksanüç/ evlada nailiyetle iştihar/ iden İskeçeli Mir-Alem/ Topuzlu-Zâde El-hac Mustafa/ Ağa'nın ruhuna fatiha.

Baş taşının dış yüzündeki kitabe şudur:

Dirig kim pederim Hacı Mustafa Ağa/ Vefat eyledi devletde idi Mir-Alem/ Eğerce sinni gibi 93 olub evlad/ Veli yiğirmiiki kaldı rihlet etdiğidem/kimi kapıcıbaşı kimisi müderrisdir/kimisi layık-ı Şehinşeh-i âlem/ne fa'ide yine Hükm-ü Kadir bulub yerini/kilk didi gelir garardan görüldü sitem/ gözüm yaşla didim Rıfatle târihin/Bırakdı âlemi gitdi behçete Mir-Alem/1244 (Si. Osm. 4/469)

1245 N. 29 (23 Mart 1830) Şevketlu Efendimiz'in ikinci Hazinedarı Emine Hanım.

1245 Sin gurre (26 Ocak 1830) Lahit. Evkaf Nazırı Yusuf Efendi (Vakıflar Der. 16/31)

1246 Sin. II (Ağus. 1830) Valide Sultan teberdârı Hafız Mustafa Efendi.

1246(1830) Gazi Ahmed Paşa. Sâyei Hz. pâdişâhide oldu Kapûdan/ Eyledi emr-i Hümâyun ile nice gaza/ biri ez-cümle gidüb Bahr-i Siyaha bibak/ Avn-i Hakk ile yüz aklıkları eldi peyda/ Eyleyüb kabrine ebvab-ı cinânı mevtuh/ ruhunu gark-ı bin mağfiret itsün Mevlâ/ oldu cevher fekin zihnim derûn târihini/Gitdi cenneti mekân eyledi Ahmed Paşa. (Si. Osm. 1/289)

1247 (1831) Hâlâ Çavuşbaşı-i divân-ı Hümâyun Ali Efendi'nin kızı Şerife Esma Hanım.

1247 (1831) Lahit, Mukataa Nazırı Mehmed Es'ad Efendi. (Si. Osm. 1/338)

1249 şaban 19 (Ocak 1834) Lahit. Nuri Dede imzalı kitabe. "Ataullah Efendi'nin makamın huld ide Yezdan" (Si. Osm. 3/480)

1249 (1833) Emin-i Defter-i Hakanı ve kethüdayı bâb-ı Hz. Şehriyâri Selim Sabit Efendi (Si. Osm. 3/61) eşi ve Dürri-Zâde Mehmed Râşid Efendi'nin kızı Şerife Ayşe Sıdıka Hanım. 20 R 1258

1250 ramazan 15 (15 Ocak 1835) Lahit. Rical-i Devlet-i Âliyye'den Asakir-i Mensurei Muhammediyye Nazırı el-Hâc Ali Beyefendi. (Si. Osm. 3/564-565) Oğlu, Sadık Rıfat Paşa'dır.

1251 (1835) Müderris Rıfat Beyefendi. (Si. Osm. 2/404)

1252 receb (Ekim 1836) Saray-ı Hümâyun kalfalarından Zişân Kalfa.

1253 zilkade (şubat 1838) Eğinli Genç Halil Ağa-Zâde, şair ve tarihçi Mahmud Nedim Bey. (Si. Osm. 4/549)

1256 (1840) Sultan Abdülmecid'in cariyesi Verdinak Hanım.

1257 (1841) Fesli. Musahibi Şehriyâri Câvid Ağa.

1257 R. 17 (8 Haz. 1841) Rical-i Devlet-i Âliyye'den Deavî Nazırı Ali Efendi.

Hayriyâ hayr-ı du'â ile didim târihini
Ali Efendiye huldi kıla me'vâyı Mennan

1257 Eşi, Münire Hanım. 1266 (Si. Osm. 3/566)

1258 receb 10 (17 Ağos. 1842) Atiyye Sultan ustalarından Şevki Kalfa.

1258 Z. 21 (23 Ocak 1843) Çok püsküllü fesli. Saray-ı Cedid-i Hümâyun gulamı Uzun Cevher Ağa.

1261 Cim (Haz. 1845) Darbhâne-i Âmire Emini Ebûbekir Efendi'nin kızı ve Rikâb-ı Hümâyun Kaimmekamı Mora Valisi Şâkir Ahmed Paşa'nın eşi Şerife Hafıze Hanım.

1267 (1850) Üsküb Nazırı Hıfzı Bey. Lahit. (Si. Osm. 2/234)

1268 R. 15 (Şubat 1852) Saray hocası Abdürrahman Efendi. (Si. Osm. 3/327)

1270 Ca. 21 (9 Şubat 1855) Medine-i Münevvere'de Mevlevihane şeyhi Eyyüb'de Valide Sultan Türbedârı Nureddin Dede.

1270 ramazan 7 (Haz. 1854) Eğinli Mahmud Nedim Bey'in oğlu Şevket Bey (Si. Osm. 3/174)

1271 R. 15 (Şubat 1854) Haza kabr-i halilei Said Paşa, Necibe.

1271 Sin. (Ekim 1854) Lahit. Sultan Mahmud Han'ın 3. ikbâli ismetlu devletlu Kadın Efendi Hz.nin kalfalarından Sabiha Kalfa.

1272 M. 15 (27 Eylül 1855) Eyyüb Ensâri Debbağhânesi Ağababası el-Hâc Mustafa Ağa.

1273 (1856) Türbe önündeki meydanda, fesli lahit. Lahdin yan yüzünde Sadrazam Fuad Paşa'nın yazdığı beş sıralık uzun hal tercümesi vardır. Baştaşında ayrıca ondört mısra bulunmaktadır. Son beyt şudur:

Âsaf-ı Rıfat ola na'il-i câh-ı didâ
Bezm-i me'vâda rıfat bula Rıfat Paşa
1273

Maliye Nazırı Sadık Rıfat Paşa'dır. (Si. Osm. 2/406)

1274 R. evvel 22 (Kasım 1857) Ulemâyı mesâhirden Ali Fethi Efendi.

1277 cim. 18 (Ocak 1860) Etrafı demir şebekeli. Fesli lahit. Hâriciye Kâtibi Ahmed Fazıl Beyefendi. (Si. Osm. 2/422)

1278 sefer 11 (18 Ağus. 1861) Sadatdan, hulefâyı tarikat-i âliyye-i Nakşibendiyye'den nakib'ül-eşraf Hasan Tahsin Bey. (Si. Osm. 2/49) Mevlevî sikke kabartmalı lahit.

1288 (1871) Selanik erkân ve hanedanından Hüseyin Timur Ağa. Bu aileye ait iki şahide daha vardır.

1289 (1872) Sudur-ı azamdan nakib'ül-eşraf Hasan Tahsin Bey Efendi'nin oğlu Müderrisin-i kiramdan Hamidüddin Efendi.

1292 L. 2 (Kasım 1875) Sultan Abdülhamid'in ibriktar ustası Canfeda Kalfa.

1293 (1876) Esma Sultan cariyesi ibriktarı Ayinedil Usta.

1296 muharrem 25 (Ocak 1879) Sudur-ı azamdan nakib'ül-eşraf Tahsin Bey-Zâde müderrisin-i kiramdan Mehmed Said Bey.

1298 Ca. 25 (Nisan 1881) Beğlikci Talat Sa'id Beyefendi.

1301 muharrem 28 (29 Kasım 1883) Mevlânâ neslinden, Maliye Hazinedarı Ahmed İzzet Bey.

1302 zilhicce 6 (Eylül 1885) Nakib'ül-eşraf Hüsnü Bey-Zâde Tarikat-i Âliyye-i Nakşibendiyye'den Mustafa Nuri Paşa. (Si. Osm. 4/485)

1305 (1887) Topuzlu-Zâde kızı ve Mekke-i Mükerreme pâyeli Sıdkı-Zâde Hâmid Bey'in eşi Ziynet Zibâ Hanım.

1308 R. ahir 28 (Aralık 1890) Tarikat-i âliyye-i Mevlevîyye meşâyihinden Mihrişah Valide Sultan türbedan Mehmed Nureddin Efendi'nin oğlu Sultan Abdülaziz Han'ın lalası tarik-i âliyyei Mevlevîyye ve Nakşibendiye'den el-Hâc Mehmed Ragıb Efendi.

13 [4 (1896) Konya Defterdarı Kandiye eşrafından Fazıl Muhtar hattat-Zâde Mustafa Esad Beyefendi.

1316 (1896) Teftiş-i askeriye komisyonu azası ve erkânı harbiye ferikân-ı kiramından Hasan Ebid Paşa. 28-zilkade.

1317 C. ahir 5 (Ekim 1899) Serasker-i esbak şeyh'ül-vüzera Mustafa Nuri Paşa.

1320 (1902) Hâriciye kâtibi Rauf Bey'in kızı ve Mabeyn-i Hümâyun 5. kâtibi Ahmed Fazıl Bey'in hemşiresi Şerife Nefise Nafia Hanım.

1327 muharrem 18 (Şubat 1909) Tophânei Âmire'den İbrahim Bahri Paşa.

1327 (1909) Mihrişah Valide Sultan türbedarı Sa'düddin el-Razi Efendi.

1330 (1912) Askeriyyeden Osman Nuri Bey.

1334 R.âhir 20 (24 Nisan 1916) Lahit. Fesli, ticarette iffet ve namusu ve ikdam ve gayreti ile tanınan Mehmed Abud Efendi.

1337 (1918) Dodanlı-Zâde Habib Hakkı Efendi.

1337 (1918) Hadımlı Kadı Ahmed Sami Efendi.

1339 (1920) Trabzon Sürmene Kazasından Kefelioğullan'ndan Hafız Hüseyin Bin Hacı Mustafa Efendi.

1341 (1922) Trabzon tüccarlarından Dal Mahmud Zade Mahmud Nuri Efendi.

1341 (1922) Şam-ı Şerif eşrafından/ Ve mu'teberân-ı tüccardan/ Merhum Ahmed Abud/ Efendi'nin kabridir/ Ruhuna fatiha. Tarihi velâdeti 1269 (1852).

1924 Sabuncu-Zâde Tevfik Bey'in haremi Meryem Hanım.

İLAVEDİR

1211 (1796) Lahit. Cenâb-ı Mir Ahmed'in zevcesi Lâlezâr Kadın. Saraydan çırağ edilerek evlendirilmiştir.

1213 (1798) Lahit emsalsiz taş. Hurim-i Hass-ı şahinşahide ol derc-i ismet/ Ter ü taze acib bir cariye idi gönce varı/ Hemân koltuklayub biçareyi ta'un nagah/ Şehâdetgâh-ı firdevse götürdü zarı zarı/ üzülmezmi firâkiyle gönülde reştei aram/ Ki olmuşdu anın Bendinigar ism ü şi'ârı. Son beyt şudur: Didim hasret ile giryân olub lârih-i fevlin/Meded bend itdi kabre âh ecel Bendinigâr'ı.

1213 (1798) Hâlâ ismetlû devletlû üçüncü Kadın'ın validesi olup çocuğuna doyamadan vefat eden Râfet Hâtûn.

1227 (1812) Saraylı Meftûne Hâtûn. Devrinde Sevdalı Hanım diye ünlü idi. (Hadika 1/250)

1328 (1910) Mehmed Abud Efendi'nin oğlu Mehmed Tevfik Bey.

1224 cim 11 (24 Tem. 1809) Lahit. Ayaktaşı yokolmuş, kitabesi aynen şudur:

Olıcak fermân-ı Hakk ister icabet da'vete
Emrine muti'olan cümle ererler izzete

Azm'idüb gitdi beka mülküne bir merd-i sahi
El-çeküb fâni cihandan irdi kurb-i rahmete
Sağlığında rûz-ı şeb ikram ederdi âleme
Hanesinde nice kimseler el sürdü nâ-i ni'mete
Zahide Hanım Sultan Kerimesi
Merhume ve mağfurlehâ Ümm-ü-Gülsüm
Hanım Sultan rûhiçün fatiha.
Sene 1224 Cim 11

Eyüp'te yalısı vardı.

1245 Sin gurre (26 Ocak 1830) Lahit. Vazo içinde meyve, tek püsküllü fesinin etrafı çiçek kabartmalıdır. Baş şahidesinin ön ve yan yüzlerine aynı kitabe yazılmıştır.

Hüv'el Hayy'ül-Bâki/Rical-i Devlet-i Aliyye'den/Evfaf-ı Hümâyun Nazırı iken/irtihal-i dar-ı beka iden/ Cennet-mekân firdevs-i âşiyân/ merhum ve mağ-furleh/El-hac Yusuf/Efendinin ruhuna fatiha. (Vakıflar Der. 16/31).

1254 (1838) Hazinedar Usta Bilâl Ağa.

1260 (1844) Şevketlû Efendimiz'in çaşnigir ustası Nâzende Usta.

1273 (1856) Saray-ı Hümâyun'dan Abdül-Halim Ağa.

1274 (1857) Fesli. İsmetlû 3. Kadın Ser lâlesi Mercan Ağa.

1279 (1862) Saray-ı Hümâyun vekil ustası Gonceter Kalfa.

1285 (1868) Necâbetlû Mehmed Reşâd Efendi'nin dadısı Candil Kalfa.

1293 (1876) Sultan Abdülmecid'in ibriktar ustası Canfeza Kalfa.

1296 (1879) Harem-i hümâyun'dan Çeşmi-Siyah Kalfa.

1261 Şad 20 (Şubat 1845) Divân-ı Hümâyundan İsmail paşa-Zâde Mustafa Reşid Bey.

1284 receb 4 (Kasım 1867) Başkapı gulamı Beşir Ağa.

1289 1872)Niyaz-Per Kalfa.

1292 N. 5 (Ekim 1875) Saray-ı Hümâyun cariyelerinden Âlime Efsun Kalfa.

1304 zilhicce 29 (Ağus. 1887) Yenisaray Başkapı gulamı Beşir Ağa.

MİRAHUR-I EVVEL MEHMED AĞA AİLESİ TÜRBESİ

Eyüp Lisesi karşısında, Bahariye Mezarlığı'nda ve Şehitlik mevkiindedir. Açık türbe olup, cadde tarafındaki beş penceresinden ikisi yıkılmıştır. Pencerelerin üstü harpuştalıdır. Son derece bakımsız ve perişan durumdadır. İçindeki bazı kabirler şunlardır:

1227 N. 25 (Ekim 1812) Hâlâ Ser Bostaniyân-ı Hassa Çengel Karyeli Abdullah Ağa'nın hazinedarı Mehmed Ağa'nın eşi ve doğum esnasında şehiden vefat eden Şerife Ayşe Hâtûn.

1229 (1814) Çengelkaryeli Ser Bostaniyan-ı Hassa Abdullah Ağa Hz.nin hazinedarı Mehmed Ağa'nın babası Mustafa Ağa.

1240 (1824) Mirahur-ı Evvel Mehmed Ağa'nın kızı Şerife İydiyye Hanım.

1244 (1828) Mirahur-ı Evvel Mehmed Ağa'nın eşi Atiye Gülsüm Hâtûn.

1247 (1831) Hâlâ Mirahur-ı Evvel Mehmed Ağa'nın oğlu Mustafa Nureddin Bey.

1268 (1851) Mirahur-ı Evvel Mehmed Ağa'nın kızı, çok hastalık çeken Zekiye Hanım.

1305 (1887) Zabtiye Müşiri esbak merhum Mehmed Emin Paşa-Zâde Salih Paşa Baba'nın kızı, Mahkemei Temyiz azası Pertev Efendi'nin eşi Havva Münibe Hanım.

1311 (1893) Salih Paşa'nın torunu Pertev Efendi'nin kızı Emine Hanım.

Yerde daha pek çok şahide varsa da çoğu küçüktür. (Si. Osm. 3/394 Abdullah Hamdullah Paşa)

Bu türbenin üst tarafında ve istinat duvarı üzerinde etrafı demir parmaklık ile çevrilmiş bir sofa vardır. İçinde iki kabir mevcuttur ki şunlardır:

1306 (1888) Şehr Emini Ahmed Mazhar Paşa'nın oğlu Mehmed Kâmil Bey.

1316 (1898) Abdullah Paşa-Zâde Hasan Paşa'nın kızı ve Şehremini Mazhar Paşa'nın eşi Fatma Feride Hanım.

Abdullah Paşa, yukarıda adı geçen Ser Bostaniyan Abdullah Ağa olup sonradan paşa olmuştur. Oğlu Hasan Paşa, Canik Mutasarrıfı iken orada vefat etmiştir. (Si. Osm. 2/172)

Şehremini Mazhar Paşa, 22 receb 1308 (Mart 1891) tarihinde vefat etmiştir. Kabri, Divanyolu'nda Sultan II. Mahmud Türbesi bahçesindedir. (R. Ziyaoğlu, İst. kadıları ve şehreminleri S: 131) (Si. Osm. 4/501)

MİR-İ MİRAN MEHMED PAŞA TÜRBESİ

Camii Kebir Caddesi ile Beybaba Sokağı arasında olup avlu kapısı sokak üzerindedir. Türbe, kesme taştan tek kubbeli olarak yapılmıştır. On yüzlüdür. Her yüzünde pencere yoktur. Olanlar alt, üst pencerelidir. Alt pencerelerin üzerinde bulunan mermer şebekeler son tamir sırasında kaldırılmış ve yerlerine düz mermer levhalar konmuştur.

Türbe geniş bir avlu içinde olup burada bir kuyu vardır. Avlu kapısı çift söveli ve kesme taştandır. Bu kapının iki yanındaki pencereli avlu duvarı yıktırılarak şimdiki alçak duruma getirilmiştir. 1942 tarihindeki bu onarım

sırasında, türbenin sağ tarafında bulunan ve Camii Kebir Caddesi'ni Beybaba Sokağına bağlayan yol da kapatılmıştır.

Türbe kapısı önünde altı dört köşe mermer sütunlu bir revak vardır ki Çarşıkapı'daki Yemen Fatihi Sinan Paşa Türbesi revakının bir benzeridir. Kapısı üzerindeki kitabesi şudur:

Mir-i Miran-i Rum ili çün kim
Dâr-ı dünyâdan eyledi rihlet
Hûr-ı gılman anun enîsi olub
İde Mevlâ Makamını cennet
Didi hatif du'â idüb târih
Ola ruh-u Mehemmed'e rahmet
997 (1589)

Aşağıdaki satırlar Peçevi Tarihi'nden alınmıştır:

Aslen Ermeni idi. Doğancılıkta üstad-ı kül sayılan Peşinoğlu Kaya Bey'in uşakları arasında bulunarak, doğancılıkta çok maharet sahibi olmuştu. Kaya Bey'in Padişah'a gönderdiği hediyeler arasında bu uşağı da bulunuyordu. Şehzade Selim'in hizmetinde Kara Mehmed diye ün kazandı. Selim Padişah olduktan sonra Rumeli Beylerbeyliği'ne kadar yükseldi.

Bu sırada Padişah parası üzerinde ortaya bir ihtilaf çıktı. Bir akçeyi dörde böldüler. Paranın alım gücü azaldı. Bu yeniçerilerin ayaklanmasına sebep oldu. Bu olay Mehmed Paşa ile Baş Defterdar Mahmud Efendi'den bilindiği için ikisi dahi idam edildi. Asiler, Mehmed Paşa'nın kesik başını 400 altına kethüdasına vermeği kabul ettiler. Bu sayede başı ile gövdesi türbesine gömülebildi. Bu olay, 16 C. evvel 997 (2 Nisan 1589) tarihinde meydana gelmiş ve tarihe "Beylerbeyi Vak'ası" ismiyle geçmiştir.

Türbede iki ahşap sanduka vardır. İkincisinin Mehmed Paşa ile beraber öldürülen Mahmud Efendi'ye ait olduğu sanılmaktadır.

Mehmed Paşa, Rumeli Beylerbeyi olduğu sırada Beylerbeyi'nde bir yalı yaptırdığından bu semt hala bu isimle anılmaktadır. Sadrazam ve Kaptan-ı Derya Halil Paşa'nın kardeşi idi.

Kaynak: (Receb Akakuş S: 218) (Peçevi T. Haz. F. Derin V. Çabuk 11/21-22-23) (Danişmend, Kronoloji 3/III) (Si. Osm. 4/127) (Si. Osm. 4/314)

MOLLA LÜTFİ TÜRBESİ

Defterdar Caddesi üzerindedir. Hemen karşısında ve yol aşırı yerde Balçık Tekkesi Türbesi bulunmaktadır. Tam karşısında ise, 8-10-12 numaralı

apartmanlar vardır.

Türbe zamanla büyüyen Defterdar Mensucat Fabrikası içinde kalmıştır. Şimdiki cadde yapımı sırasında ilave binaların, Nisan-Mayıs 1987 tarihinde yıktırılması üzerine meydana çıkmıştır. Bu türbenin varlığından yöneticilerin dahi haberi yoktu.

Lütfi Efendi buraya gömüldüğü esnada, Defterdar İskelesi'nden başlayarak, caddeyi takiben Kızıl Mescid Sokağı'na kadar uzanan geniş saha bostan ve debbağhâne idi. Sahilde de bazı yalılar vardı. Evliya Çelebi, burada bulunan dört iskeleden birinin adının Hoca Efendi İskelesi olduğunu bildiriyor. Civarında henüz hiçbir tarihî eser yoktu.

Bugün mevcut olan Defterdar Camii 948 (1541) tarihinde, Zal Mahmud Paşa Camii 988 (1580) tarihinde ve Şah Sultan Mekteb ve sebili 1215 (1800) tarihinde yapılmıştır. Bu mektebin hazîresindeki en eski tarihli şahide de Ahmed Paşa'ya ait olup 964 (1556), İskender Bey'in ise 990 (1582) tarihlidir.

Yalnız karşı tarafında bulunan Balçık Tekkesi, Hadika yazarının beyanına göre, 863 (1458) de Darül-hadis olarak kurulmuş ve 1000 (1591) tarihinde de tekke haline gelmiştir.

Defterdar Camii köşesinden 90 adım uzaklıkta ve yol aşırı yerde bulunan kare planlı türbenin bugün yalnız 50 cm. ile 100 cm. yüksekliğinde değişen dört duvarı mevcuttur. Yol seviyesi yükseltildiğinden çukurda kalmıştır. Bu yüzde cadde tarafındaki üç penceresi toprak altında bulunmaktadır. Türbenin sol tarafında da ayrıca iki penceresi ve deniz tarafında ise kapı yeri mevcuttur.

İçinde dördü belli ve biri belirsiz beş kabir vardır. Belli olanların mermer kaideleri mevcuttur. Birinin lahit olduğu yan kapaklarından anlaşılmaktadır. Üzerleri çiçek kabartmalıdır. Bu, Balçık Tekkesi türbesindeki lahitlere çok benzemektedir. Ayrıca silindir şeklinde yazısız iki şahide vardır.

Sarı Lütfi diye de bilinen Molla Lütfi Efendi'nin Tepebaşı civarında, Kasımpaşa'ya inen meyilli bir arazide ve Altı Ocak Sokağı üzerinde yaptırmış olduğu bir mescidi vardı. Bugün yerinde bir ev vardır ve hazîresinden de bir tek kabir kalmıştır.

Hadika yazarı diyor ki:

"Molla Lütfi Sultan Bayezid-i Veli ulemâsından olup Bursa'da Muradiye Müderrisi iken dinsizlik isnâdiyle Kazasker Hatib-Zâde Efendi hüccetiyle katl olunup civar Ebû Eyyüb Ensari'de Defterdar İskelesi civarında Yâvedûd Türbesi civarında medfundur."

Molla Lütfi, 25 R.âhır 900 (23 Ocak 1495) tarihinde öldürülmüştür. Eserleri vardır.

Kaynak: (Hadika 2/8) (Ünver, Mutlu Askerler 104) (Osm. Müel. 1/382) (Adıvar, Osm. Türklerinde İlim 51) (Evliya C. 2/95) (Ş. Gökyay, Molla Lütfi) (Ş. Yaltkaya, Molla Lütfi)

MUHAMMED'ÜL-ENSARİ TÜRBESİ

Ayvansaray kapısı civarında ve Yâvedûd Caddesi üzerindedir. Sağ tarafında Hatice Sultan mektebi ve çeşmesi vardır. Sebili yokolmuştur. Türbe hemen Haliç surları dibine yapılmıştır.

Ayvansaray kapısı iki adet olup bugün ikisi dahi mevcut değildir. Biri türbenin sol tarafındaki burç üzerinde idi. Bu kapı, 1885 tarihinden sonra yıktırılmıştır. Burç üzerindeki caddeye direk çıkıntılardan kapının yerini tesbit etmek mümkündür. Kapının şekli, 1882 tarihli 19. asırda İstanbul Haritası'nın D-paftasında görülüyor. Buraya o tarihte Didebân (Gözcü, Nöbetçi veya Gümrük Nöbetçisi) kapısı deniyormuş. Bu kapıya ayrıca Bâb'ül-Ensâri veya Parmakkapı da denirmiş. Çünkü kapıda demir parmaklıklar varmış. İkinci kapı ise, Ayvansaray Kuyu Sokağı başında idi.

Asırlarca Eyüp Sultan Türbesi gibi ziyaret edilen türbe son defa Sultan **II.** Mahmud tarafından tamir edilmiştir. Bunu belirten kitabesi beş satır halinde hazırlanmış olup şudur:

Hazret-i Mahmud Han-kim ol müceddid hasletin
Oldu bu yüzden yine halka kerâmâtı ayan

Bu mübarek türbenin tevsi'ine himmet idüb
Eyledi şân-ı Sahâbi'de riâyet bî-gümân
Hâlid bin Zeyd'e hem-râh-ı gaza olmuş imiş
Bu simmi Hazret-i Peygamber-i âhir zemân

Nûr-bahş-ı meşhed oldukça bu zât-ı muhterem
Ol-Şâh'ın ikbâlin efzûn ide Rabb-ı Müste'ân
Celb-i kalb-i nâs ider Es'ad bu târih-i müfid
Yapdı a'lâ merkad'ül-Ensârî'yi Şâh-ı cihan
1257 (1835)

Kitabe Seyyid Mustafa imzalı olup onun güzel hattı ile yazılmıştır.

Kitabenin üstünde Sultan II. Mahmud'un Adlî imzalı tuğrası vardır. Kitabe, Vak'anüvis, Sahaflar şeyhi-Zâde Esad Efendi tarafından yazılmıştır. 1264 (1848)de vefat etti. Kabri, Yerebatan'daki kütüphanesi hazîresindedir.

Cephesi kesmetaş kaplı türbenin çatısı ahşaptır. Kapısının iki yanında ikişer pencere vardır. İçeri girildiğinde sağ tarafta türbedar odası, sol tarafta ise Muhammed'ül Ensâri'nin kabri vardır. Şahidesi yoktur. Türbede bir de kuyu bulunmaktadır. Türbe, 1711 tarihinde Hatice Sultan tarafından tamir

ettirilmiştir.

Kaynak: (Gezi notu) (Si. Osm. 1/339 Esad Efendi) (S. Ünver, İstanbul'da Sahabe Kabirleri S: 45) (M. Ziya, İstanbul ve Boğaziçi S: 348) (M. Hocaoğlu, İstanbul Sahabe Kabirleri S: III) (Hasırcızâde, İstanbul Sahabe ve Evliya Kabirleri S: 61) (Hadika 1/287)

MUHSİN-ZADE MEHMED PAŞA TÜRBESİ

Eyüp Sultan Türbesi mezarlığında ve türbe çıkış koridorunun sağ tarafındadır. Açık türbe olup, etrafı pirinç şebeke ile çevrilmiştir. İçinde üç muhteşem şahide vardır. En eski tarihlisi Muhsin-Zâde'ye ait olup kallavîlidir. Şahidesinde çok uzun bir kitabe vardır. Onyedi çerçeve içine otuzdört mısra sığdırılmıştır. İstanbul mezarlıklarında bir eşi daha yoktur. İlk satırlar şunlardır:

Sadr-ı âli-kadr Muhsin-Zâde hemnâm-ı Nebi
Orduyı islâmda Serasker-i meserret eser
Âlem ve âmal-i mücâhid fî sebilullah idi
Tarih mısraı ise şudur: Kıldı Muhsin-Zâde
Paşa adn-ı Mevlâ'ya sefer
26 Cali 88 (4 Ağos. 1774)

Bunun yanındaki şahide üzerinde de şu kitabe vardır:

Cennet-mekan firdevs-i âşiyân
Gazi Sultan Ahmed Han'ın
Kerimei muhteremeleri merhume
Ve mağfurlehâ Esma Sultan
Hazretleri'nin rûh-ı Şerifleri-çün El-fâtiha
11-Z-1202 (24 Eylül 1787)

Kapının yanındaki diğer şahide üzerindeki kitabe ise şudur:

Sadr-ı esbak Muhsin-Zâde
Mehmed Paşa kerimesi merhume
Ve mağfurlehâ cennet-mekân
Rukiyye Hanım ruhiçün
Rızaenlillah El-fâtiha
17 R 1213 (28 Eylül 1798)

Mehmed Paşa, Halepli tüccar Muhsin Çelebi'nin oğlu, sadrazam Abdullah Paşa'nın oğludur. 1118 (1706) da İstanbul'da doğdu. Özel bir eğitim gördü. Silahtar olarak saraya girdi. Birçok görevlerde bulunduktan sonra Esma Sultan ile evlendirildi. 28 Mart 1765 de sadrazam oldu. Bu sırada Rus çariçesi II. Katerina Lehistan'ı Rusya'ya bağlamak isteyince, Lehistan Osmanlı Devleti'nden yardım istedi. Mehmed Paşa, Rusya ile savaşa girmenin iyi sonuç vermeyeceğini ileri sürünce görevinden alındı ve Rodos'a sürüldü.

Sadrazam Silahtar Mehmed Paşa Ruslar'a yenilince Muhsin-Zâde 11 Aralık 1771 de ikinci defa sadarete getirildi. Yeniden başlayan savaşa katıldı. Bu savaşı kaybeden Osmanlı Devleti Küçük Kaynarca Antlaşması'nı imzalamak zorunda kaldı. (21 Tem. 1774.) Bu anlaşma ile Kırım elimizden çıktı.

Antlaşmadan sonra zaten hasta olan Mehmed Paşa İstanbul'a tahtırevan ile dönerken Bulgaristan'da Karinabad'da vefat etmiş ve cenazesi Edirne'ye getirilerek orada gömülmüş, fakat on gün sonra, Esma Sultan'ın isteği üzerine cesedi İstanbul'a getirilerek şimdiki yerine defnedilmiştir.

Bilgili, tecrübeli bir devlet adamı olan Muhsin-Zâde otuz yıl vezirlik etmiş, temkinli, vakur ve Avrupa siyasetini bilen kibar bir Osmanlı paşası idi. İstanbul'da Hocapaşa'da bir han yaptırmıştır. Kuruçeşme'de sahilsarayı vardı. Ahfadından Hattat Abdullah Bey 1832 de bu yalıda doğmuş ve 12 R.evvel 1317 (Tem. 1899) vefat ederek Muhsin-Zâde türbesi civarına defnedilmiştir. Taşı mevcuttur.

Esma Sultan, III. Ahmed'in kızı, III. Mustafa ve I. Abdülhamid'in küçük kızkardeşidir. 14 Mart 1726 tarihinde doğdu. Annesi Rabia Serini Sultan'dır. Kabri Yeni Cami Türbesi hazîresindedir.

Esma Sultan önce Şubat 1743 de ve 17 yaşında olduğu halde, Yakup Paşa ile bunun 1744 deki ölümünden sonra Haziran 1757 de Muhsin-Zâde Mehmed Paşa ile evlendirilmiştir. Düğünleri Kadırga Sarayı'nda oldu. Mehmed Paşa'nın vefatı üzerine Eyüp'teki yalısında yaşadı ve 62, 63 yaşlarında vefat etti. Vasiyeti üzerine kocasının yanına defnedildi. Emlâkinin bir kısmı, kardeşinin çocukları Küçük Esma Sultan ile Emine Sultan arasında bölüştürüldü. Eyüp'teki yalı ile Çamlıca'daki köşkü Küçük Esma Sultan'a intikal etti.

1196 (1781) tarihinde Kadırga meydan çeşmesini ve namazgahını yaptırdı.

Kaynak: (Ayvansarayi, Mec. Tevârih, Haz. F. Derin - V. Çabuk S: 330-331-397) (Ç. Uluçay, Padişahların kadınları S: 90) (İstanbul Ans. 10/5307) (G.Oransay, Osm. Dev. kim kimdi. 1/164-254) (Cevdet Tarihi, Üçdal Neş. 4/127) (Si. Osm. 1/18-19)

MUSTAFA AĞA TÜRBESİ

Eyüp Sultan Camii kıblesi yönünde, musalla avlusunda ve Plak Mustafa Paşa Türbesi'nin arkasındadır. Açık Türbe olup kemerli kapısı üzerinde iki satır halinde yazılmış şu kitabe vardır:

Mustafa Ağa Reis'ül-haziynin ol akl-ı pak
Dâr-ı ukbâyı menzilin kıldı hayâtında bina
Ravzasına zâir-i kudsileri Aşari gelüb
Didiler târih ola yarın şefi'i Mustafa
995 (1587)

Türbenin avluya bakan yüzünde bir kapı ve topuzlu demir şebekeli iki penceresi vardır. Sol tarafında ise bir pencere kalmıştır. Diğer cepheleri yıkılmış olup taşlarının bir kısmı yerdedir. Mermerden yapılmıştır. Eni ve boyu altışar adımdır. Mustafa Ağa'nın kabri mevcut değildir. İçinde 1337 (1818) de vefat eden kuruyemiş tüccarı Ali Ağa'nın ve 1181 (1767) de vefat eden Avni Efendi'nin kafesî destarlı kabri vardır.

Avni Efendi reis'ül-küttab ve defter emini olmuş değerli bir zat idi. Aynı zamanda şairdi. Kabir taşındaki kitabesi aynen şudur:

Bu menzilgâh-ı fâniden bekaya eyledi rıhlet
Dirigâ zümre-i sâdâtdan bir zât-ı bi-hemtâ

Semiyy-i fahr-i âlem zuhr-ı erbâb-ı kalem ya'ni
Göçüb Avni Efendi cây-gâhın eyledi ukbâ

Reis-i fulk-i devlet olduğu dem bir nice eyyam
Suyun bulmuş idi ehl-i ma'ârif cümle ser-tâ-bâ

Olunca defterî-i şıkk-ı evvel câhına vâsıl
Erib bad-ı ecel erkânı cismin eyledi ifna

Vücûdu Hakk bu kim nâ-yâb idi ilm ü ma'ârifde
Fünûn-ı münşe'âta olmuş idi hâce-i dana

Yazıldı bedâi Bismillah ile Zihni ana târih
Ola Avni Efendinin makamı cennet'ül-ulyâ
1181

Şiirlerinin bir kısmı bestelenmiştir.

Sicil-i Osmâni Hazinedar Mustafa Ağa'yı kaydetmemiştir. Yalnız bir Ferhad Paşa-Zâde Mustafa Ağa'dan bahsetmiştir ki Hümâşah Hamın Sultan'ın oğludur.

Kaynak: (Gezi Notu) (Si. Osm. 3/608 Avni Efendi) (Ayvansarayi, Mec. Tevârih, Haz. F. Derin-V. Çabuk S: 263-264)

MUSTAFA ÇELEBİ BİN İBRAHİM PAŞA TÜRBESİ

Eyüp Sultan Türbesi yanında, türbe çıkış koridoru ile iç avlu arasında ve Hacı Beşir Ağa Türbesi arkasındadır. Bu açık türbede yedi şahide vardır. En eski tarihlisi Mustafa Çelebi'ye ait olduğu için onun ismi verilmiştir. Burada gömülü olanlar şunlardır:

898 muharremi başlarında (1492 Ekim ayının sonları) vefat eden Mustafa Çelebi bin İbrahim Paşa, fi evâil-i muharrem sene 898. Kabri lahit olup Zeyr şahidelidir. Kendisinin Çandarlı Ailesi'ne mensub olduğu sanılmaktadır.

972 (1564) Sadrıazam Semiz Ali Paşa. Lahdi üzerindeki şahidesi sütun şeklinde olup kitabesi sekiz mısradır. Tarih mısraı şudur:

Ali Paşa ide ukbâda âli meskenin mekân
972

Camii, medrese ve çeşmesi vardır.

1010 (1601) Merhum Dilsüz ağa mezarıdır/ Hakk rahmet eyliye/ Fî Muharrem sene 1010 (Tem. 1601)

Kabri lahittir. Eyüp'te ve Etyemez'de iki çeşmesi vardır.

1014 (1605) Canfedâ Hâtûn. Şahidelerinde yazı yoktur. Karagümrük'te ve Beykoz Akbaba'da camileri ve hamamı vardır.

1035 (1625) Sadrıazam Gürcü Mehmed Paşa. Muhteşem lahdi poligonal sahidelidir. Şahidelerinde yazı yoktur. Eyüp Sultan Camii iç avlusuna bakan büyük, pirinç topuzlu, hacet penceresi üzerinde iki sıra halinde hazırlanmış şu kitabe vardır:

Hazret-i Sultan Murad-ı kamkâr
Ömrü efzûn ola râh-ı mir-i devleti
Ol Mehemmed nâm olan kaimmekâm
Eyledi dar'ül-bekâya rihleti
Sadr-ı a'zam olmuş idi nice dem

Hasbetenlillah iderdi hidmeti
Emri ile Pâdişâh-ı âlemin
Sikke tashihine itdi himmeti
Fevtine târih içün Hatif ânın
İde didi ruhuna Hakk rahmeti
1035

Bir lahit, Ahmed Ağa bin Yakub Ağa. Fî evâsıt sene (Alt tarafı çimento ile sıvandığından okunamıyor). Taşları mihrablıdır. Lahdin iki yan yüzüne sülüs hat ile ayetler yazılmıştır. Baş ve ayak şahidelerinin arka yüzleri rumîlidir. Eski Saray Ağası olup 954 (1547) de vefat eden mescid ve mekteb sahibi Yakub Ağanın oğlu olmalıdır.

Bir lahit, taşları mihrablı olup kitabesi vardır. Fakat içeriye girmek mümkün olmadığından okunamadı.

Sadrazam Gürcü Mehmed Paşa, Semiz Ali Paşa'nın kölelerinden biri idi.

Hazîredeki bir taş üzerinde "Sahib'ül-Hayrât Muhsinzâde Mir. 1297 (1880)" ibaresi okunmaktadır.

MUSTAFA FAZIL PAŞA TÜRBESİ

Bostan İskelesi üzerinde ve Mihrişah Valide Sultan imareti avlusundadır Burası, cümle kapısından girildiğinde sol tarafta olup etrafı dökme demir şebeke ile çevrili büyük bir sofadır.

Kabrinin baş ucuna konulan mermer bir levhada şunlar yazılıdır:

"Mısırlı Mustafa Fazıl Paşa Hazretleri 1292 (1875) tarihinde vefat edip bu kabirde medfun iken 25 Haziran 1345 (1927) tarihinde ailesi tarafından Mısır'da aile kabristanına nakl edilmiştir."

Sofadaki diğer şahideler şunlardır:

1282 (1865) tarihinde vefat eden Mısır Valisi İbrahim Paşa'nın eşi Mustafa Fazıl Paşa'nın annesi Ülfet Hanımefendi.

1284 sin 7 (10 Haziran 1867) Mustafa Fazıl Paşa'nın eşi Remziye Hanımefendi.

1288 sin 23 (7 Kasım 1871) Mısır Valisi Mehmed Ali Paşa'nın oğlu Abdülhalim Paşa'nın kızı Fatma Hanım.

1301 (1883) Mustafa Fazıl Paşa'nın oğlu Rüşdi Bey'in eşi Ferahdil Hanım.

1309 (1891) Mustafa Fazıl Paşa'nın haremi Rengi Gül Hanım.

1315 sefer 20 (21 Temmuz 1897) Mustafa Fazıl Paşa-Zâde Hüsameddin Paşa.

1319 R. ahır 5 (22 Tem. 1901) Vüzerâyı Devlet-i Âliyye'den Mustafa Fazıl Paşa-Zâde vezir-i mükerrem Osman Paşa'nın kızı Nazlı

Hanımefendi'nin şahidesindeki kitabe şudur:

Ondokuz yaşında terk-i dünyâ eyledi bu melek
Çaresiz derde düşdü âh olunur mahşere dek
Mislini görmez bir dahi vah bu çeşm-i felek
Söyledim tarihini yâd olunsun haşre dek
1331 Haz. 27 (1913)

Mısır Hanedan ailesinden Mustafa Fazıl Paşa'nın kızı Azize Hanımefendi.

İmarethane kapısının sağ tarafında da, Mustafa Fazıl Paşa'nın çocuklarına ait bazı küçük kabirler vardır.

MÜZEVVİR KARDEŞLER TÜRBESİ

Eyüp Nişancası'nda, Süleyman Subaşı Camii'nin biraz ilerisinde ve Nişancı Mustafa Paşa Caddesi'nin sol köşesinde açık bir türbedir. Şahideleri köfeke taş olup üzerlerinde yazı ve tarih yoktur. Bu iki kabre halk, bazen Müzevvir ve bazen de Münzevî kardeşler diyor. Rivayete göre, İstanbul'un fethi sırasında, askerleri geceleri neşelendirmek için, hayal mahsulü hikayeler anlattıkları için kendilerine Müzevvir Kardeşler denmiştir. İhtimal Karagöz dahi oynatmışlardır. Bu civarda bir Karagöz evinin bulunduğu da bilinmektedir.

NAKİLBEND HASAN AĞA TÜRBESİ

Türbe, İdrisköşkü Caddesi ile Piyer Loti Kahvesi'ne giden Balmumcu Sokağı'nın birleştiği yerde ve sokağın sol köşesindedir. Karşısında ahşap, tek katlı İdrisköşkü karakolu, cadde üzerinde biraz ileride, Ali Ağa mektebi, hemen yanında Çolak Hasan Efendi Tekkesi ve karşısında ise halkın, Paşaların köşkü dediği ahşap köşk vardır.

Türbe ile mekteb arasındaki büyük bahçede, bir namazgah ile İskender Dede'nin 997 (1588) tarihli ve mevlevî sikkeli kabri vardır. Mekteb sahibi, Sultan IV. Murad'ın Mirahur-i evveli Ali Ağa'nın ve oğlu Abdürrahman ve torunu Hatice Hanım'ın muhteşem şahideleri de buradadır.

Türbe, muntazam kesmetaştan yapılmış olup iki bölümdür. Sağdaki bölümde bir kabir vardır. Şahidesinde yazı yoktur. Soldaki bölüm ise, küçük bir mescittir. Mihrabı vardır. Buraya çilehane de deniyor.

Caddeye bakan mescid bölümünün cephesinde ve pencere üzerinde şu kitabe vardır:

Türbe-i Nakilbend merhum ve mağfur
El-hac Hasan. Ta'mir-i târih 1186 (1772)

Kitabe Mes'ud imzalı olup onun hattı ile yazılmıştır.

Nakilbend Hasan'ın 909 R.ahır (Ekim 1503) de hazırlatmış olduğu bir vakfiyesi vardır. Burada, tevliyeti (vakıf işlerini yürüten vazifeli) İbrahim Paşa oğullarına verilmiş olup hâlen mütevelli İsa Paşa oğlu Halil Bey'dir deniyor.

Nakilbend Hasan'ın yaptırdığı cami ise, Sultan Ahmed Camii ile Küçük Ayasofya Camii arasında ve Nakilbend Sokağı ile Gelinlik Sokağı'nın birleştiği köşededir.

Hadika yazarı şu bilgiyi veriyor:

"Nakilbend Mescidi'nin banisi el-Hâc Hasan Ağa'dır ki Kudemâi sudûr-ı azamdan Uzunçarşı'da câmi'i şerif sahibi İbrahim Paşa'nın itba'ından olup silahdarı dahi olmuşdur. İdris Köşkü nam mahalde müstakil türbede medfundur. Nahl-i sûr'un ibtidâ mucidi bunlar olmağla Nakilbend diye marufdur."

Semtin en eski eseri bu türbedir.

Kaynak: (M. Koman, Eyüp Sultan, Piyer Loti kahvesi çevresi S: 11) (Z. Danışman Ter. E. Çelebi e/99-100) (Hadika 1/213-264-265) (Ayverdi. Tahrir D Efendi S: 15) (T. Öz, İstanbul Camileri 1/109)

NAKKAŞ HASAN PAŞA TÜRBESİ

Zal Paşa Caddesi üzerinde ve Zal Mahmud Paşa Medresesi arkasındadır. Türbenin sağ tarafındaki çift söveli, kesmetaş bir kapıdan evvela birinci avluya girilir. Biraz ileride ve sol tarafta ikinci avlunun kapısı bulunmaktadır. Aynı şekilde inşa olunmuş bu kapının sol tarafında bilezikli bir kuyu ve hazîre bulunmaktadır.

Caddeden bakıldığında, türbenin iki yanının mezarlık olduğu görülür. Bu mezarlığın önünde ve cadde tarafında 13 pencereli, kesme taş bir duvar bulunmaktadır.

Esas türbe kapısının tam karşısında diğer bir avlu kapısı daha vardır. Burada şimdi birçok gecekondu bulunmaktadır. Vaktiyle burada başka bir tarihî eserin veya Feshâne Caddesi'ne açılan bir yolun olduğu sanılmaktadır.

Türbe dört yüzlü ve kare planlıdır. Tek kubbesi, yüksek, çok yüzlü yuvarlak bir kasnak üzerine oturtulmuştur. Bu durum türbeyi iki katlı bir yapı olarak göstermektedir. Bu yüksek kasnakta sekiz pencere vardır. Pencerelerin

iki yanına sütunlar yerleştirilmiştir. Bir korniş, kubbe ile pencereler arasında yer almış olarak kasnağı fırdolayı çevirmiştir. Türbe, İstanbul'da bir eşi dahi bulunmayan değişik bir mimarî özellik göstermektedir.

Türbenin üç cephesinde alt üst olarak dörder pencere bulunmaktadır. Cadde tarafındaki cephesinde ve alttaki iki pencere arasında pek zarif, iki yanı sütunlu, üst kısmı şadırvan kubbesi gibi mermer kabartmalı bir kuzu çeşmesi vardır. Bunun üzerinde şu kitabe bulunmaktadır:

Sahib'ül-Hayrât merhum
Nakkaş Hasan paşa rûhiçün fatiha.

Kitabe bir sıra halinde olup tarihsizdir.

Türbenin dört köşesi yuvarlak sütun kabartma biçimindedir. Avluya bakan kapısı önünde, dört mermer sütunlu bir revak vardır. Revak üzerinde ve iki yanda, dışta ve kapısı üzerinde âyet-i kerimeler yazılmıştır. Kitabesi yoktur.

İçinde altı ahşap sanduka ve altı mermer lahit vardır. Biri Nakkaş Hasan Paşa'ya, biri de Mostarlı Mustafa Paşa'nın oğlu olup 1126 (1714) de vefat eden Mehmed Bey'e aittir. 1072 (1661) tarihinde vefat eden Tevki'i Nişancı Mostarlı Mustafa Paşa'nın kabri Edirne'dedir. Diğerleri Hasan Paşa'nın çocukları ve eşlerine ait olmalıdır. Lahitlerde yazı yoktur.

Mehmed Bey'e ait olan kitabe, türbenin cadde tarafındaki cephesindedir. Beş satır halinde hazırlanmış olan kitabe şudur:

Dürr-i sulb-ı Mustafa Paşa'yı Tevki'i nişan
Kim ânı itmişdi Hakk hemnâm-ı Fahr-ül-enbiyâ

Gah idüb devletde Tuğrayı Hümâyun hidmetin
Gah olurdu Şıkk-ı Sâni varidatından ata

Hidmet-i divânle ömrün geçirdi hasleti
Âkibet mest itdi ânı sâkii bezm-i fena

Hakk Ta'âlâ afv idüb bi'l-cümle taksiratı
Mazhar-ı lütf u ataya eyliye rûz-ı ceza

Gûş idince fevtini Dürrî didi târihini
İde Tevki'i Mehmed bey harim-i adni câ
1126 (1714)

Türbenin hangi tarihte yapıldığı belli değildir. Mimarı Dalgıç Ahmed Paşa, şevval 1016 (Şubat 1608) tarihinde vefat ettiğine göre en geç 1606-

1607 tarihlerinde yapılmış olmalıdır.

Nakkaş Hasan Paşa, Enderun-ı Hümâyun'dan yetişmiştir. Sarayın nakkaşhânesinde eğitim görmüş devrin büyük minyatür ustalarından olmuştur. Sultan III. Mehmed'in Eğri Fetihnâmesi'ni de minyatürlemiştir. Eserde Hasan Paşa kendi minyatür portresini de yapmıştır. Burada Paşa, eserin yazarı ve hattatı ile birlikte çalışırken görülmektedir.

1005 (1596) da büyük Mirahur, 1011 R. Ahırında (Eylül 1602) Yeniçeri Ağası oldu. Bu görevde iken Ekim 1604 de Estergon muhasarasında bulundu. 1013 (1604) de Rumeli Beylerbeyi oldu. 1014 (1605) de azl ile vezaret verildi. 1015 (1606) da Kuyucu Murad Paşa zamanında sadaret kaimmekamı oldu.

1016 (1607) de Celâli isyanları sırasında Kalenderoğlu'nu tenkil harekatına iştirak etmiş fakat kuvvetleri Bursa yakınlarında Ulubat Suyu civarında mağlup olmuştu. Türbenin mimarı olan Dalgıç Ahmed Paşa da bu muharebede Nakkaş Hasan Paşa'nın maiyyetinde bulunmuş ve Ulubat Köprüsü üzerinde cereyan eden çarpışmada vücudunun muhtelif yerlerinden yaralandığı halde kahramanca vuruşarak şehit düşmüştür. Kabri, Gönen'de, Ilıca mevkiinde, sonradan park haline getirilen Paşa Mezarlığı'nda idi.

Bu mağlubiyetten sonra İstanbul'a dönen Hasan Paşa Kubbe Veziri ve birkaç sene sonra da emekli oldu. 1032 ramazanında (Tem. 1623) vefat etti.

Türbenin hazîresinde gömülü olanlar şunlardır:

1181 (1767) tarihinde vefat eden, Fas muhafızı Mehmed Paşa'nın kızı Şehide Ayşe Hanım.

1217 (1802) Şah Sultan İmamı Osman Efendi'nin eşi Hadice Hanım.

1218 (1803) Şah Sultan teberdarlarından odabaşı İbrahim Ağa.

1230 (1815) Baş muhasebe kalemi halifelerinden Kul Hafız Mehmed Emin Efendi.

1232 (1816) Mutekaid Mustafa Paşa'nın divân Efendisi Hacegân-ı Divân-ı Hümâyun'dan Mehmed Emin Efendi.

1273 (1856) Anadolu pâyeli Süruri-Zâde Mehmed Tahir Efendi'nin kızı Zekiye Fitnat Hanım.

1274 Ca 18 (Ocak 1858) Sadna'zam Yusuf Zade Yusuf Efendi'nin oğlu Mekke-i Mükerreme pâyeli Edirne kazası Osman Efendi. (Si. Osm. 3/447)

1300 (1882) Çömlekçiler kethüdası Süleyman Ağa'nın kızı ve damadı Çömlekçiler Kethüdası Halil Efendi'nin eşi Nefise Hanım.

Kaynak: (Hadika 1/255) (Danişmend, Kronoloji 3/250) (Naima Tarihi, Yay. Z. Danışman 1/417-426) (Si. Osm. 2/131 Hasan Paşa) (Ayvansarayi, Vefeyât, Haz. F. Derin S: 30-127) (Peçevi Tarihi, Haz. F. Derin-V. Çabuk 2/5-296-310-313-315) (Ş. Akalın, Mimar Dalgıç Ahmet Paşa, İstanbul Üni. Ed. Fak. Tarih Der. Sayı: 13 S: 71 ve devamı).

NİŞANCI MİR AHMED ÇELEBİ PAŞA KABRİ

Eyüp Sultan Türbesi'ne, iç avludan girildiğinde kapının hemen sağ tarafındadır. Kabir lahit şeklinde olup baş ve ayak taşları mihrablıdır. Kitabesi Arapçadır. Baş taşının her iki yüzünde, ayak taşının ise yalnız iç yüzünde kitabe vardır. Arka yüzü, 1022 (1613) tarihinde yaptırılan Sultan I. Ahmed sebilinin duvarına temas ettiğinden yazı olup olmadığı belli değildir. Ayrıca bu iki taşın arasına yüksek ve ahşap bir kapak yerleştirilmiş ve bir taraftan da çimento ile sıvanmıştır. Kitabesinin bir bölümü ve tarih kısımları bu kapak altında kalmıştır. Bunun kaldırılarak kitabenin tamamının okunması gerekir. Diğer taraftan, Eyüp Sultan Türbesi'nin sağ tarafındaki mescit duvarı da lahdin yan yüzünün üstüne bindirilmiştir.

Burada medfun olan Fenârî-Zâde Ahmed Paşa, Şeyhülislâm Şemseddin Efendi'nin oğlu Yusuf Bâli Efendi'nin oğludur. Tahsilini tamamladıktan sonra devlet hizmetine girdi. Uzun Hasan harbinde esir oldu. Sonra oradan Hindistan'a kaçtı. Buradan Türkiye'ye döndü. Az zamanda baş defterdar olup 880 (1475) de nişancı oldu. 887 (1482) de azl edilip 890 (1485) de vezir oldu. 902 (1496) da emekli oldu. Az zaman sonra da vefat etti. Kabrinin Bursa'da ve Molla Fenârî Camii hazîresinde olduğu söylenirse de taşına bugüne kadar rastlanmamıştır.

Sicill-i Osmâni'de Fâtih ve Sultan II. Bayezid devrinde nişancı olan başka bir Ahmed Paşa yoktur. Kronoloji tarihine göre Ahmed Çelebi/ Paşa'nın iki defa nişancılığı ve bir defa da baş defterdarlığı vardır.

Fenârî-Zâde ailesine mensub iki şahide, Küçük Emir Efendi açık türbesinin sağ tarafındadır ki şunlardır:

1. Mevlânâ Baki Çelebi Efendi ibn-i el-merhum/ Mevlânâ Şah Efendi-i el-Fenâri/ Evâil-i R. ahır/ Sene ahdi ve seb'in ve tis'amie: 970 (Aralık 1562)

2. Mevlânâ Muhyiddin Efendi el-merhum Mevlânâ Ali El-Fenâri 954 (1547)

Ayrıca Eyüp'te Fenârî Zâdeler'e ait bir de bahçe vardı. Bu bahçe, Baba Haydar semtinde ve şimdiki Şeyhülislâm Mustafa Efendi Tekkesi'nin bulunduğu yerde idi. Köşkleri de burada idi.

Ahmed Paşa'nın İstanbul'da Çemberlitaş'ta bir mescidi vardı.

Kaynak: (Gezi notu) (Si. Osm. 1/194 Ahmed Paşa) (Danişmend Kronoloji 1/462-463) (İ. Beliğ, Güldeste S: 66) (Tahrir D Efendi Ayverdi, S: 72) (K. Baykal, Bursa ve anıtları S: 48-77) (Hadika 1/115 . 11/66) (R. Akakuş, Eyüp Sultan S: 118) (Nişancı Mehmed Paşa Tarihi, Haz. E. Yaşarbaş S: 152).

PERTEV PAŞA TÜRBESİ

Beybaba Sokağı üzerinde ve Küçük Emir Efendi kabrinin karşısındadır. Türbe, dikdörtgen biçiminde olup ahşap kubbesi 1930 lu tarihlerde yıkılmıştır. Mimar Sinan yapısıdır.

Evliya Çelebi, "Türbesi, Koca Sinan karî, nurlu, süslü bir kubbeden ibarettir. " diyor. Ön cephesinde altı, arka cephesinde yedi, köfeke taş söveli, klasik demir parmaklıklı penceresi vardır. Diğer iki duvarında dolap yerleri ve kıble tarafında bir mihrabçığı mevcuttur.

Kemerli kapısı üzerinde dört sıra halinde hazırlanmış şu kitabe vardır:

Yapdı evvel türbesini eyledi âhir sefer
Pertev-i nün Hûda Paşa-yı firdevs âşiyân

Küllü şeyy'in hâlikül sırrından aldı çün haber
Terk idüb dünyâ evini can gibi oldu revân

İş-ü-nûş iden fena bezminde kıldı âkibet
Câm-ı mevti sakî-i devrân elinden nûş-i can

Ah kim dest-i ecelden kimse hiç kurtulmadı
Ger emir-i tacdar ü ger vezir-i kâmrân

Kıldı yevm'ül-erbâ'ada rihlet-i dâr'ül-bekâ
Gurrei mâh-ı cumad'el-âhir olmuşdu i'yan

Ruhi-çün fatiha okun Nihadi didi okuyub
Didi târih ide Hakk rahmet ola me'vâ-yı cinân
980

Kitabeye göre Pertev Paşa, 9 Ekim 1572 tarihinde ve çarşamba günü vefat etmiştir.

Kesme taştan yapılmış olan türbede on beş kabir vardır. Hepsi, Pertev Paşa ve ailesine aittir. Kabirlerin beş adedi şahidesiz, altı adedi burma sarıklıdır. Pertev Paşa'nın burma sarıklı baş taşında yalnız kelime-i tevhid yazılmıştır. Diğer kabirlerde Mahmud, Mustafa, Mehmed, Ahıned adlı dört oğlu, Safiyye, Hatice adlı iki kızı ve Fütûha adlı karısı gömülüdür.

Vakfiyesinden öğrenilen bu isimlerden Ahmed Bey, Paşa'dan evvel ölmüş ve buraya gömülmüşse de mezarı belli değildir. Mahmud Bey'le, Safiyye'nin ve zevcesi Fûtuha Hanım'ın kabirleri bilinmekte ise de diğerleri malûm değildir. Bir de kabri tayin edilemeyen Mehmed Bey'in kızı, başka bir

Safiyye'nin taşı vardır ki kitabesinde çocuk olduğu belirtilmiştir. Kabir taşına: "Merhumet'ül-ma'sume Safiyye Bint-i Mehmed Bey zilhicce 1008 (Haz. 1600)" diye yazılmıştır.

Paşa'nın kızı Safiyye Hanım'a ait şahidedeki kitabe şudur:

Eyledi azm-i beka pakize-zâd
Nur ide kabrin anın Hayy-i -ahad
Hatif-i kudsîdidi târihini
Sâfiye'ye rahmet ide Hakk ebed
984 (1576)

Baş taşında okunabilen kitabesi şudur:

Yâ-İlâhi kerem ü lütfet
Ulyânile kabrini Safiyye'nin
Cennet-i ravza eyle...

Lahdi küçük olup ayak taşı ince dört köşedir. Başında dantelalı bir başlık vardır. Şahidesinin yazılan erimektedir.

Türbenin sağ köşesinde, en son pencere arkasında küçük bir lahit vardır. Dolama sikkelidir. Üzerindeki yazı şudur:

Mahmud Beğ bin
Pertev Paşa
Şehr-i şaban
sene 1012 (ocak 1604)

Bir lahdin baş şahidesindeki kitabe şudur:

Hakk ide Fütûha Hâtûn'a rahmet
Kılsun cenneti makam ol sâliha
Kabri pür nur ola okun târihin
Ruhuna anın azizan fatiha
Sene 979 (1571)

Arka yüzüne âyet yazılmıştır. Türbenin en eski tarihli taşı olup Pertev Paşa'nın zevcesidir. Paşa'dan bir sene evvel vefat etmiştir. İsmi, gönül ferahlığı, üstünlük anlamına gelmektedir.

Pertev Paşa, Enderun'dan yetişmiştir. Rikab-ı Hümâyun Ağası, Kapıcıbaşı ve Yeniçeri Ağası oldu. Nahçivan Seferi'nden dönüşte 1554'te de dördüncü vezirliğe tayin olundu. Zigetvar Seferi'nde Giula, Yanua ve Villagos

kalelerini zaptetti. Kıbrıs seferi esnasında, Venedik ve müttefiklerinin bir harekâtına mani olmak için deniz seferine serdar tayin edildi.

4 Mayıs 1571'de 130 gemi ile İstanbul'dan hareket ederken Kaptan-ı Derya Müezzin-Zâde Ali Paşa'ya, Pertev Paşa ile birleşmesi ve onun münasip gördüğü şekilde hareket etmesi emredildi. Pertev Paşa, Dalmaçya sahillerinde Venedik'e tabi Lesina, Antivari, Sopoto ve Ülken kalelerini ele geçirdikten sonra, Ali Paşa ile birlikte İnebahtı'ya çekildi. 7 Ekim 1571 tarihinde meydana gelen İnebahtı Muharebesi'nde Paşa, bütün şiddetiyle dövüşürken, gemisi iki kadırga arasında kaldı. Kadırgası top ile batırılan Pertev Paşa, tayfalardan biri ile denize düşüp yüzerken, Hasan Bey-Oğlu Mahmud bey tarafından kanca ile kurtarılarak gemiye alındı. Bir hizmetkâr elbisesi giyerek Preveze'ye çıktı ve oradan da yaya olarak İnebahtı'ya döndü. Burada yeni Kaptan-ı Derya Kılıç Ali Paşa ile birlikte gemileri toplayıp İstanbul'a döndü.

Pertev Paşa maktul Şehzade Mustafa'nın (Şehadeti Eylül 1553) dul eşi ile evlendirilmiş idi. Dürüst ve iyi ahlak sahibi bir Osmanlı Paşası idi.

Paşa, İstanbul'da, Vefa Meydanı'na nazır bir saray ve uzunçarşı civarında bir han yaptırdığı gibi, İzmit'te Mimar Sinan'ın eseri olan cami, imaret, hamam, kervansaray, mektep ve çeşmesi bulunan bir külliyesi vardır.

Pertev Paşa'nın vakfiyesinde bu türbede yapılması lazım gelen işler şu şekilde sıralanmıştır:

1. Türbeye gömüldüğü günden itibaren her sabah namazından sonra Hatmi Şerif okunması ve sulâhadan otuz kişinin orada hazır bulunup kendisine du'â etmesi ve du'âcıların her birine günde ikişer akçe verilmesi,
2. Bu işlerle meşgul olmak için noktacı adıyla bir de mürakıb tayin olunması.
3. Kendisinden daha önce ölen oğlu Ahmed Bey'le, Paşa'nın kendi anne ve babasının ruhları için okunacak cüzlere de günde ikişer akçe verilmesi.
4. Bir kapıcı ve bir süpürgecinin bulunması.
5. Gece ve gündüz nöbetle türbede kalmak üzere sekiz bekçi bulunması, mezarı başında her gece zeytinyağı ile kandil yakılması.

Ayrıca türbeye serilecek halı ve seccadelerin, şamdan ve buhurdanların adedi bütün vasıflarıyla vakfiyesinde gösterilmiştir.

Türbe 1942 tarihinde şimdiki şekli ile tamir edilmiştir. Bu sırada sokak tarafındaki pencerelerin üstündeki mermer şebekelerin yerleri kapatılmış ve türbe eski güzel görünümünü kaybetmiştir. Kabirler, taş işçiliğinin çok güzel örnekleridir. Eskiden tavan tezyinatı da pek nefis imiş.

Türbenin üstü, mahrutî çadır şeklinde kubbeli, üzeri kurşun kaplı ahşap bir çatı ile örtülü imiş. Bunun resmini İstanbul Anıları adlı eserde görmek mümkündür.

Kaynak: (Gezi notu) (Hadika 1/63. 11/59) (Ayvansarayi, Haz. Derin-Çabuk, Mec. Tevârih S: 120) (R. Akakuş, Eyüp Sultan S: 210) (İsl. Ans. 9/552) (Uzunçarşılı, Osm. T. C: 3 Kısım I) (Tuhfet'ül-kibar, O.Ş. Gökyay Ter. S: 136-140) (Evliya Çelebi, Haz. Z. Danışman 2/108) (A. Erdoğan, Pertev Paşa'nın hayatı, eserleri, Vakıflar Der. 2/233) (Ş. Turan, Şehzade Bayezid Vakası S: 222 fihrist) (Si. Osm. 2/37-38) (A. Kuran, M. Sinan S: 327) (A. S. Ülgen, Pertev Paşa'nın eserleri, Vakıflar Der. 2/243) (M. Meriç, M. Sinan S: 25) (S. Eldem, İstanbul Anıları S: 201).

PERVANE MUSTAFA DEDE TÜRBESİ

Karayel Sokağı üzerindedir. Baba Haydar Kuyu Sokağı tarafından gelindiği zaman, sağ köşeye yakın bir yerdedir. Arkasında Ermeni kilisesi vardır. Halk Pervane Dede Türbesi diyor.

Eskiden üzeri ahşap çatılı ve kiremit döşeli imiş. Evvelce kapısı üzerinde bulunan Sultan II. Mahmud tuğrası, Mustafa Dede'nin kabri üzerine konmuştur. Ayrıca şebekeli penceresi önünde iki kitabe vardır. Biri 1251 (1835) tarihlidir. Üzeri kalın bir badana ve alt tarafı da çimento ile sıvandığından okunmaz haldedir. Türbede, köfeke taş şahideli iki kabir vardır. Üzerlerinde yazı yoktur. Duvarları yığma taştır.

Pervane Dede, askeriye'den ve müteferrikadan olup Sultan I. Ahmet devrinde 1017 (1608) tarihinde, Kuyucu Murad Paşa tarafından bozguna uğratılan eşkiya Kalenderoğlu'nu öldürmüştür. Kalenderoğlu Mehmed bu bozgundan sonra İran'a kaçmıştı. 1021 (1612) de İran'la sulh yapılmıştır. İhtimal bu sulhtan sonra öldürülmüştür.

İtibarlı bir şekilde ömür süren Pervane Dede'nin vefat tarihi belli değildir. Ayrıca Samatya taraflarında da bir Pervane Dede'nin türbesi vardır.

1020 R. ahır başlarında (Haziran 1611) tanzim edilmiş olan Fâtih Sultan Mehmed Vakfiyeleri, Eyyûb Vakfiyesi'nde şahideler arasında, Pervane Oğlu Ali Çavuş isimli bir zat vardır. Türbedeki ikinci kabir bu kimseye ait olmalıdır.

Kaynak: (Gezi Notu) (Si. Osm. 2/40) (Danişmend, Kronoloji 3/651 fihrist. Mehmed Ağa Kalenderoğlu) (Naima Tarihi, Haz. Danışman 2/560) (Eyyûb Vakfiyesi S: 327).

PİR AHMED EDİRNEVİ TÜRBESİ

Feshâne Caddesi üzerinde olup her iki tarafı mezarlıktır. Bunların yanında ve sağ tarafta Mehmed Vusûlî Efendi ve Hubbî Hâtûn Türbeleri, sol tarafta Zal Mahmud Paşa Medresesi ve camii bulunmaktadır. Arka tarafındaki

bostanın sonunda ise, Nakkaş Hasan Paşa'nın eşsiz türbesi bulunmaktadır.

Türbe, kare planlı olup üç sıra tuğla ve bir sıra kesme taştan, pek muntazam bir şekilde yapılmıştır. 1957 de restore edildi. Alt üst pencereli olup çatısı ahşaptır. Mermer söveli kemerli kapısı üzerinde bir âyet-i kerime bulunmaktadır. Cadde tarafında klasik demirli bir hacet penceresi vardır. İçinde bir tek kabir mevcuttur. Sonradan konulmuş kitabesinde şunlar yazılıdır:

Tecvid müellifi karabaş Ahmed Efendi Hazretleri'nin kabridir.

Hadika yazarı şu bilgiyi veriyor:

"Anayola bakan Debbağhâne tarafında özel türbede medfun olan Pir Ahmed Edirnevî bayramiye tarikinden Ömer Sikkini hülefâsından olduğunu La'li-Zâde Abdülbâki Efendi "Sergüzeşt" adlı kitabında ayrıntılı olarak anlatmaktadır. Lakin araştırmama göre Pir Ahmed Pir Ali Aksarayî Hazretleri'nin halifelerindendir. Ahmed Efendi'nin vefatı 1001 (1592) tarihindedir.

Pir Ahmed Efendi Melâmiyei Bayramiye'den olup silsilesi Ömer Sikkini'ye varır.

Pir Ali Aksarayî, Oğlan Şeyhi namıyla mâruf İsmail Maşukî'nin babası ve şeyhi olup, Ayaş'ta medfun Bünyâmin Ayaşî'nin halifesidir. Ayaşî, 926 (1520) tarihinde vefat etmiştir. Ve Ömer Sikkini (ölümü 880 M. 1475) nin halifesidir."

Pir Ali Aksarayî'nin vefatı 935 (1528) tarihinde olup kabri Aksaray'daki tür-besindedir. Oğlu, İsmail Maşukî'yi halifesi Şeyh Ahmed Edirnevî ile İstanbul'a göndermiştir. Fakat bir müddet sonra bazı sözlerinden dolayı, 935 (1528) tarihinde Atmeydanı'nda, Çınarlı Mescid önündeki Çukur Çeşme (Üçler Çeşmesi) yanında, şeyhülislâmdan fetva alınmak suretiyle, 19 yaşında olduğu halde şehit edilmiştir. Kabri, Rumelihisan'nda Kayalar Mescidi hazîresindedir.

Edirneli Pir Ahmed Efendi'nin bir ilâhisi vardır. Tamam olmayan bu eser, tekkeler kapanıncaya kadar, bütün tekkelerde özel bestesiyle söylenirdi ki şudur:

Hakka giden yol bu yoldur
Cümlenin maksudu oldur
Tevhid eden gör ne kuldur
Böyle bir Allahımız var
Bilir cümlenin halini
Aşıklara verir cemâlini
Zeval ermez kemâline
Böyle bir Allahımız var
Bir aşık ile dost olalım

Gitdi aklım ben mest olalım
Bu yolda gayet pest oldum
Böyle bir Allahımız var
Ahmed üryan gir meydâne
Afveder bakmaz iyyâne
Terket canı yane, yane
Böyle bir Allahımız var.

Türbenin kapısı üzerindeki âyet, Hâmid'indir.

Türbenin sağ tarafındaki hazîrede şu zevatın şahideleri vardır.

985 (1577) Cafer Efendi. Şeyhülislâm Ebû's-su'ud Efendi'nin amcası Abdünnebi Efendi'nin oğlu ve Anadolu kadıaskeri. Hac dönüşü Üsküdar'daki bahçesinde otururken vefat etti. Âlim bir zat idi. Taşı dört köşe köfekedir. (Si. Osm. 2/70)

1151 (1738) Zal Paşa İmamı Ahmed Efendi.

1182 (1768) Debbağ Mehmed Ağa.Tabbakhâne bu hazîrenin karşısında idi.

1217 M. 17 (Mayıs 1802) Devletlu İsmetlu Esma Sultan başağası Bilâl Ağa. Esma Sultan Sarayı Defterdar İskelesi civarında idi.

1219 B 27 (Ekim 1804) Sadrı esbak Muhsin-Zâde telhizcisi şef müteferrikan-ı dergâh-ı Âli İbrahim Bey.

1221 (1806) Debbağ Süleyman Ağa.

Türbe solundaki hazîrede ve büyük hacet penceresi arkasında:

1257 B 13 (Eylül 1841) Şeyhülvüzerâ Hiisrev Paşa kethüdası Yahya Bey. 1264 (1848) Yahya Bey'in eşi Şerife Ayşe Hanım. 1308(1890) RaifBey.

Kaynak: (Hadika 1/253) (A. Gölpınarlı, Melâmilik S: 46).

PLAK MUSTAFA PAŞA TÜRBESİ

Eyüp Camii kıblesi yönünde, camiin dış avlusuna açılan musalla kapısı ile Şehzadeler Türbesi'nin hemen sağ tarafındadır.

Türbe, sekiz kesmetaş ayak üzerine oturtulmuş, üzeri çimento sıvalı bir kubbeden ibarettir. Kalın ayaklar arasına mermer, oymalı şebeke korkuluklar yerleştirilmiştir. Ayakların arası iç içe iki sivri kemerlidir. Yol seviyesi yükseltildiğinden türbenin kaidesi çukurda kalmıştır. 1942-44 tarihleri arasında onarım görmüştür.

Kapısı üzerinde şu tamir kitabesi vardır:

Tarih-i tâ'mir bâid mütevelli-i vakf Mehemmed
Tahir. 1234 Ra. (Ocak 1819)

Bunun sağ tarafında ise şu kitabe mevcuttur:

"Bu türbe, Sultan Süleyman'ın Kapûdânı Plak Mustafa Paşa/nındır Tâ'mirine sebep olan mütevellisi Sirozlu Hacı Ahmed Ağa/rûhiçün fatiha Sene 1043(1633)

Mecmuai Tevârih yazan Ayvansaraylı Hafız Hüseyin Efendi şu bilgiyi veriyor;

Kaymakçılar karşısında Plak Mustafa Paşa'nın türbesinin tak-ı bâlâsında şu kitabe vardır:

Kapûdân idi vezâretle Süleyman Han'a
Can ü başıyle gaza eyler idi düşmana
Âkibet zevrâk-ı ömrüne esüb bâd-ı ecel
Düşdü cismi gemisi rahmet-i bahr-i ummana
Muntazır vâdi-i hayretde el açmış der kim
Gel du'â eyle Plak Mustafa Paşa cana
1077 (1666)

Tamir sırasında konan kitabe bugün mevcut değildir.

Türbede üç lahit vardır. Ortadaki Mustafa Paşa'ya aittir. Baş taşı iki parça olarak lahdin üzerinde yatmaktadır. Kitabenin okunabilen kısımları şunlardır:

Kıldı a'zama muharremde sefer
Ruhu şad bilürse rahmet kıla ana
Allah Dalûb izzetle .... daima hoş-hal ile
Anda ide...

Altı kırıktır.

Ayak taşındaki kitabe beş satır olup târih beyti şudur:

İrtihalin didi pir hurd târihim Mustafa Paşa merhim ide izzeti daima

Rakam yoktur. Taşlarının arkası rumilidir. İkinci lahdin ayak taşındaki kitabe şudur:

Edeb ehli ziyâde merdâm idi
Tac-ı bahtı olurdu erzâni
Sağ evladı yer-i zamanede gelüb
Diyelerdi bu ma'rifet kânı
Nidelim ahiret ana menzil
Buluben hoş likayı rahmani

Dendi târih elf-i kaametle
Girdi cennete Bekir Beğ hânı
992 (1584)

Baş taşı burma sarıklı olup dört köşedir. Üzerindeki kitabe şudur:

Plak Mustafa Paşa Kasım Beğ
Oğlu bir dane idi Osmâni
Bu yıl içinde hükm-i Yezdâni
Hâke düşürdü nice ebdâni

Üçüncü lahdin baş taşı dibinden kırılmıştır. Başka bir yazı da yoktur.

Mustafa Paşa, Palak, Yaylak ve Çıplak lakabları ile de anılır. Kendisine, Arnavutça yaşlı anlamına gelen Plak denmiştir. Fakat, bu lakabın Enderun'da iken verildiği de söylenmektedir. Aslen Boşnak veya Arnavuttur. Enderunda yetişmiş ve Yanya Beyi olmuştur. 926 (1520) de Kaptan-ı Derya oldu ve 929 (1523) de ayrıldı. Bu görevde iken Rodos Adası feth edildi.

Kanunî'nin haremi yakınlarından Şah Hûbân adında bir hanım ile evlendikten sonra vezîrete nail oldu. 937 (1530) da Şam Beylerbeyi olup o sene azl edildi. Sonra Mısır'a gidip emekli oldu. İstanbul'a geldikten sonra 940 muharreminde (Tem. 1533) vefat etti.

Gelibolu'da cami ve medresesi vardır. Oğlu Ahmed Bey, 964 (1557) senesinden vefatına kadar Estergon Beyliği yaptı.

Eyüp Sultan'ın meşhur kaymakçı dükkanları bu türbenin karşısında idi.

Kaynak: (Gezi notu) (Si. Osm. 1/205 Ahmed Bey, 4/372 Mustafa paşa) (Danişmend, Kronoloji 2/436) (R. Akakuş, Eyüp Sultan S: 170) (M. Meriç, Mimar Sinan S: 103) (E. Çelebi, Danışman Ter. 15/268) (Ayvansarayi, Mec. Tevârih, Derim-Çabuk Ter. S: 389) (Ayvansarayi, Vefeyât, Derin Ter. S: 26) (Y. Demiriz, Eyüp'te Türbeler S: 20).

POSTA VE TELGRAF NAZIRI İZZET EFENDİ TÜRBESİ

Boyacı Sokağı üzerinde Sadrazam Hüsrev Paşa Tekkesi kapısı karşısında ve Bahriye Nazırı Hasan Hüsnü Paşa Türbesi'nin sağ tarafındadır. Türbenin sağ tarafında bulunan ve sokağa ismi verilen İplik Boyahanesi, 1975 tarihlerinde yıktırıldı ve yeri mezarlığa katıldı.

Yüzü tamamen mermer olan türbenin kapısı alnında:

Bismillahirrahmanirrahim
1309

tarihi ve kapısının iki yanındaki hacet pencereleri üzerinde de kelime-i tevhid yazılıdır. Türbenin üstü açıktır. İçinde iki mermer sanduka vardır. Sol taraftakinde yazı yoktur, içi boştur. Sağdaki fesli lahdin şahidesi üzerinde şu kitabe vardır:

Küll-i nefs-i zaikat'ül-mevt
Rütbei bâlâ ricalinden
Sabık Posta ve Telgraf
Nazırı Merhum İzzet
Efendi'nin ruhiçün fatiha
Sene 1309 fî 15 Sefer'ül-hayr
(20 Eylül 1891)

Şahide tavus kuyruklu ve mihrablı olup güzel bir hat ile yazılmıştır. Türbenin sol tarafında Muhyiddin Paşa'nın annesi Fatıma Hanım'ın açık türbesi vardır. Şahidesi 1331 (1913) tarihlidir.

İzzet Efendi, Kasımpaşa Mevlevîhânesi dervişlerinden bir neyzenbaşının oğludur. Askerî tıbbiye okulundan çıkarılmış, 1275 (1858) de Telgrafhane'ye girmiş, Kastamoni ve Beyoğlu telgraf müdürlüğünde ve Tuna, Gelibolu, Kastamoni müfettişliğinde bulunduktan sonra 1291 (1874) de Nezaret muavini 1292 de rüsumat meclisi azası 1293 (1876) da Telgraf ve Posta Nazırı olmuş ve 1295 (1878) de azlile 1297 (1880) de ikinci defa Telgraf Nazırı olup 1304 (l886) da şu'ûruna halel geldiğinden emekli oldu. Sert sözlü, telgraf işlerinde bilgili bir zat idi.

Onun devrinde İstanbul Telgrafhanesi, Gülhâne Parkı Kapısı'nın sol tarafında ve sur dibindeki bina idi. Bugün mevcut değildir.

Kaynak: (Gezi notu) (Si. Osm. 3/465) (S. Eyice, İstanbul ilk telgrafhane, İstanbul Üni. Ed. Fak. Tarih Der. Sayı: 34 S: 61).

SADRAZAM HAYREDDİN PAŞA TÜRBESİ

Bostan İskelesi Sokağı civarında, Mihrişah Valide Sultan İmareti avlusunda ve imaretin Halic'e açılan avlu kapısının hemen karşısındadır.

Türbe, sofa şeklinde yüksek bir mahal olup sekiz mermer basamakla çıkılır. Özellikle yükseltilmiştir. Etrafı demir parmaklık ile çevrilmiştir. Ayrıca kapısı vardır. İçinde şu kimselerin kabirleri mevcuttur:

1. Lahit, baş taşındaki kitabe şudur:

HÛ
Efahim-i Vükelâ-yı Saltanat-ı
Seniyye'den sâbika Sadr-ı A'zam
El-merhum el-mağfurleh el-muhtac
İlâ Rabb'ül-gafur Tunuslu
Hayreddin Paşa'nın
Kabirleridir. Rûh-ı şeriflerine
Fatiha. 1307(1890)

Hayreddin Paşa, 8 C. âhır 1307 (29 Ocak 1890) tarihinde tutulduğu nikris hastalığından kurtulamayarak Nişantaşı'ndaki konağında vefat etmiştir. İstimpotla Eyüp'e getirilmiş ve büyük bir merasimle defnedilmiştir.

Kendisi aslen Kafkasyalı bir köle idi. Evvela Rumeli Kazaskeri Tahsin Bey (Ölümü: 1278 M. 1861 Eyüp) satın almış ve daha sonra Tunus Valisi Ahmed Paşa (Ölümü: Tunus 1272 M. 1855) ya satılmıştır. Kendisini Fransa'ya tahsile gönderen bu Türk Paşasıdır. 1878 de bütün ailesi ile beraber İstanbul'a geldi. Kuruçeşme'de bir yalı ihsan edildi. 4 Aralık 1878'de sadrazam oldu. Sekiz ay sonra bu görevden ayrıldı. Eyüp'te iki çeşme yaptırdı. Bugün yalnız biri mevcuttur. Kemikleri, 30. 3. 1968'de Tunus'a nakledilip milli panteona gömüldü.

2. Sadr-ı esbak Hayreddin Paşa'nın kızı Adnan Hünâni Hanım. 25 şevval 1305 (Tem. 1888).

3. Lahit, Sadr-ı esbak Hayreddin Paşa'nın eşi Kamer Hanımefendi. 22 Ca.1321 (Ağus. 1903) 4. eşi idi.

4. Sadr-ı esbak Hayreddin/Paşa merhumun mahdumu/Dâmâd-ı cenâb-ı Şehriyari/ Mehmed Salih Paşa merhumun/ rûhiçün rızaen lillâhü/ Ta'âlâ el-fatiha. 19 receb 1331 (24 Haz. 1913)

Salih Paşa, Sultan Abdülmecid'in oğullarından Şehzade Kemaleddin Efendi'nin kızı Münire Sultan'ın kocası idi. 10 Ocak 1907'de evlendiler. Bir sene sonra oğlu Kemaleddin Efendi dünyaya gelmiştir. Salih Paşa, Mahmud Şevket Paşa'nın katli hadisesinden dolayı Bayezid Meydanı'nda asılarak idam edilmiştir.

Kaynak: (İnal, Son Sadrazamlar S: 895) (Pakalın, Son sadrazamlar S: 338) (G. Oransay, Osm. Dev. kim kimdi S: 235) (H. Şehsüvaroğlu, Hayrettin Paşa, 12-kasım, 1949 Cumhuriyet) (Y. Öztuna, Dev. ve hanedanlar SO 872)

SADRAZAM MEHMED EMİN RAUF PAŞA TÜRBESİ

Bostaniskelesi Sokağı üzerinde, Mihrişah Valide Sultan Türbesi kapısı ile

imareti kapısı arasında ve türbe kapısından gelindiği zaman ikinci açık türbedir. Ayak tarafında 1287 (1870) tarihli İsmail Paşa şahidesi, baş tarafında ise yine aynı tarihli Tahir Paşa Zade Hüseyin Hasib Bey'in şahidesi, yan tarafında ise Mısırlı Fazıl Mustafa Paşa ailesinin büyük sofası vardır.

Rauf Paşa kabrinin etrafını dökme demir şebeke çevirmiştir. Sütun şeklindeki şahidesi mevlevî sikke kabartmalıdır. Üzerinde şu kitabe vardır:

El-Hac
Sadr-ı esbak Mehemmed
Emin Rauf Paşa
Ruhuna Lillah
Ül-fatiha
8. Za. 1276 (28 Mayıs 1860)

Türbede başka kabir yoktur.

Rauf Paşa, beş defa sadrazam olmuştur. Kendisi İstanbullu olup, eski Dâr'üs-sa'ade Ağası kâlibi Hacı İsmail Efendi'nin oğlu Çavuşbaşı Said Mehmed Efendi'nin oğludur. Hacı İsmail Efendi 1160 (1747) de vefat ederek Eyüp, Otaktepe civarındaki Tokmak Tepe'ye gömüldü.

İsmail Efendi'nin oğlu, Sadrazam Mehmed Emin Rauf Paşa'nın babası Said Efendi 1197 zilhiccesinde (Kasım 1783) vefat ederek Bahçekapı'da, Vâni Mehmed Efendi Medresesi hazîresine defnedildi. Burada bugün I. Vakıf Han vardır ki Yapı Kredi Bankası tasarrufundadır. Vakıf Han yapılırken 1330 (1911) tarihlerinde Tokmak Tepe'ye nakledildi.

Said Efendi'nin küçük oğlu, Tâhir Selâm Efendi 1260 ramazanında (Eylül 1844) vefat etti. Babasının yanına defnedilmişken Tokmaktepe'ye nakledildi. Alim, kâtib ve şair idi.

Rauf Paşa'nın damadı, Evkaf-ı Hümâyun Nazırı Hacı Said Efendi'nin oğlu Esad Bey'dir. 6 R.E.1301 (Ocak 1884) de öldü. Kabri, Bayezid'te babasının yeniden yaptırdığı Emin Bey Camii naziresinde babasının yanındadır.

Paşa'nın ikinci damadı ise, Alyanak Mustafa Paşa'dır. 1302 muharreminin birinci günü (21 Ekim 1884) öldü. Kabri, Sultan II. Mahmud Türbesi bahçesindedir.

Rauf Paşa ailesine ait bazı şahideler Mihrişah Valide Sultan Sebili hazîresindedir ki şunlardır:

1286 (1869) da vefat eden, Sadrazam Mehmed Emin Rauf Paşa'nın eşi Hemnân Hanım.

1287 (1870) Rauf Paşa Zade Osman Paşa'nın kızı Atiyye Hanım.

1291 (1874) Sadr-ı esbak el-Hâc M. Emin Rauf Paşa'nın eşi, Refet Kadın.

1296 (1879) Sadr-ı esbak M. Emin Rauf Paşa'nın damadı muhakemat dairesi umumi reisi Mustafa Paşa'nın kızı Patıma Hanım'ın kızı ve Hilmi

Efendi'nin eşi Dil-Hayât Hanım.

1300 (Ekim 1883) Sadr-ı esbak M. Emin Rauf Paşa'nın kızı Emine Hanım. 1322 (1904) Mehmed Emin Rauf Paşa'nın eşi Emine Hanımefendi.

Rauf Paşa, afif, çok doğru, sabırlı, akıllı, dikkatli, mültefit ve güzel yüzlü idi. Bebek'te bir sahilhânesinden başka bir serveti yoktu. Oğulları, Osman Paşa ile Şurayı Devlet âzasından İbrahim Cemaleddin Bey'dir. Osman Paşa, 1295 R. A. (Nisan 1878) de vefat etti.

Kaynak: (Gezi Notu) (Si. Osm. 1/364 İsmail Efendi 3/33-34 Said Efendi 3/ 247 Tahir Selam Efendi 2/422 Rauf Paşa) (Y. Öztuna, Dev. ve Hanedanlar S: 794) (Danişmend, Kronoloji 4/492-496-497-499) (İnal, Evkaf-ı Hümayun Haz. N. öztürk, Vakıflar Der. 16/33).

SAKA MUSTAFA TÜRBESİ

Eyüp Sultan Camii şadırvan avlusunda ve meydana açılan avlu kapısından girildiğinde, Çifte Gelenler Türbesi'nin sol tarafında olup açık türbedir. Arkasında kadınlar kısmı abdest mahalli vardır. Hacet pencereli olarak kesme taştan yapılmıştır. İlk gömülen Saka Mustafa olduğu için bu isim verildi.

Saka Mustafa'nın şahidesi üzerindeki kitabe şudur:

Merhum Ebû'1-feth
Sultan Mehmed Hân
Gazi Hazretleri'nin
Sakası Mustafa
Ruhi-çün fatiha
860 (1456)

Kabrinin sağ tarafında ve müezzin odasının sol tarafında ise büyük hazneli Fâtih Çeşmesi vardır. Kitabesi yoktur. Hazîrede gömülü olanlar şunlardır: 1147 (1734) Sikkeli, Nuh Efendi. Yazı bu kadardır. 1153 (1740) Elmas Paşa Zade Mustafa Bey'in kızı Rabia Hanım.

Kadınlar abdest tekneleri mermerden olup büyük ve kapaklıdır. Yanyana iki teknedir. Her ikisi de: Sahib'ül-hayrât Mustafa tarafından 1170 ve 1172 tarihlerinde yapılmıştır. Bu Mustafa, Elmas Mehmed Paşa'nın oğlu olmalıdır.

1157 (1744) Hamzavî taş. Baş ve ayak taşı yazılı olduğu halde bir açıklama, yoktur. Mehmed Efendi.

1160 (1747) "Ümmü Gülsüm eyliye cenneti câ"

1169 (1755) Elmas Paşa'nın karındaşı Şehid Mustafa Paşa'nın kızı Hadice Hanım.

1314 receb 11 (Aralık 1896) Lahit, baş ve ayak taşında uzun bir kitabesi

vardır. Süvari dairesi riyasetinden ve muhakemat-i askeriyye dairesi reisi Müşir Mehmed Paşa. (Si. Osm. 4/868).

SAKA BABA TÜRBESİ

Vezir Tekkesi civarında, Yusuf Efendi Sokağı ile Çövenci Sokağı'nın birleştiği yerde olup etrafı alçak bir duvarla çevrilmiştir. Eskiden yanında Şeyhülislâm Hoca Sadüddin Efendi'nin Servi Mescidi adıyla anılan bir mabedi vardı.

Saka Baba'nın şahidesinde yazı ve tarih yoktur. Fâtih'in sakalarından biri olduğu ve İstanbul'un fethi sırasında askere su dağıttığı rivayet edilmektedir. Çok meyilli bir arazidedir. (Yusuf Efendi için Koca Yusuf Efendi Çeşmesi bahsine bakınız.)

SALİH BABA TÜRBESİ

Türbe, Edirnekapı Mezarlığında ve La'li Efendi Çeşmesi karşısında iken 1974 senesinde şimdiki yerine nakledilmiştir. Türbe, gayet küçük olup duvarları kargir çatısı ahşaptır. Üç penceresi ve bir kemerli kapısı vardır. Kitabesi yoktur. Muntazam kesmetaştan dikdörtgen şeklinde yapılmıştır. Lahdi üzerindeki şahidesi elifi sikkelidir. Kitabesi:

Mürşid-i Salih
1270 (1853)

şeklindedir.

Türbe bugün Savaklar Caddesi üzerinde, Mısır Tarlası Mezarlığı yanında ve Emin Baba Tekkesi'nin sağ ilerisindedir. Emin Baba'nın isteği üzerine 1284-1867) tarihinde Sultan Abdülaziz'in annesi Pertevniyâl Valide Sultan tarafından yaptırılmıştır. Salih Baba, Şeyh Emin Baba'nın mürşidi idi.

Türbe, 1982 tarihinde hazine arayıcıları tarafından talan edilmiş ve bu arada da lahdi parçalanmıştır. Müslüman kabrinde hiç hazine olur mu?

Türbenin önünde ve civarında birçok nakil şahide vardır ki hepsi perişan durumdadır. Biri sikkeli olup Kebeci Hanı'nın mekteb hocası Ahmed Efendi'ye aittir. Tarih kısmı gömülüdür.

Kaynak: (Gezi notu) (Ali Rıza Bey, 13. asr-ı hicride Osm. ricali, Tercüman Yay. 11/9-10).

SİLAHİ MEHMED BEY TÜRBESİ

Zal Paşa Caddesi üzerinde, Zal Mahmud Paşa Camii avlu kapısının karşısında ve set üzerinde olup camiye bitişik . Tak yapılmıştır. Fâtih devri yapısıdır. 1960'da onarılmıştır. Kesme taştan yapılmıştır. Tonos damlıdır. Üç cephesinde birer penceresi vardır. Pencereler tahta kapaklıdır. Kitabesi yoktur. Kapısı, camiin etrafı kapalı son cemaat yerine açılmaktadır.

Türbe içinde Silahî Mehmed bey'in ve Salih Paşa isimli bir zatın kabirleri vardır.

Hazîresinde şu şahideler vardır:

1184 (1770) Fatma Hanım.

1123 (1711) Ebû Bekir Paşa-Zâde. Yazı bu kadardır.

1193 (1779) Neyzen Hasan Ağa oğlu Mehmed Emin Çavuş Ağa.

1288 (1871) Kahveci Yusuf Ağa eşi Şerife Emine Hanım.

Taşı gömülü olan Yusuf Ağa ve Zal Mahmud Paşa Camii hatibi Osman Paşa-Zâde Mehmed Arif Beyefendi.

Hazîrede devrinden kaldığı motiflerinden anlaşılan lahitler vardır. Fakat dağılmış ve şahideleri yok olmuştur. Türbe duvarı dibinde birkaç dolama kavuk görülmektedir. Bunlar lahitlere ait olmalıdır.

Mehmed Bey, Fâtih Sultan Mehmed'in silahşoru idi. (Bey Camii bahsine bakınız.)

Kaynak: (Gezi Notu) (Hadika 1/280).

SİYAVUŞ PAŞA TÜRBESİ

Camii Kebir Caddesi üzerinde ve Sokullu Mehmed Paşa Türbesi karşısındadır. Sağ tarafında ileride Mir-i Miran Mehmed Paşa Türbesi, aynı avluda ve sol tarafta ise Şeyhülislâm Üryanî-Zâde Ahmed Esad Efendi'nin türbesi bulunmaktadır.

Türbe, tek kubbeli ve onaltı yüzlü olarak kesmetaştan yapılmıştır. Eyüp'ün en büyük türbesidir. Her cephesinde pencere yoktur. Olanlar ise alt üst pencerelidir. Türbenin cadde tarafındaki penceresi üzerinde, yarım daire şeklinde şu kitabe vardır:

Güzin-i Vezirân Siyavûş Paşa
Ki cay olmuşdı ana sadr-ı â'li
Olub lûtfı bu mebzul hâssiyle amma
Senasın iderlerdi a'la vü edna

İrüb nâgihân ana emr-i İlâhi
İdüb ıntisal-eyledi azmi ukba
Urûc eyleyüb rûh-ı pâki âlâya
Ana oldu gülzar-ı fidevs ıne'vâ
Didi intikâline târih Hükmî
Siyavuş Paşaya adn oldu sükna
1011 (1602)

Türbenin sağ tarafında Paşa'nın ruhu için yapılmış aynı tarihli bir çeşme vardır.

Türbe avlusuna caddeye açılan bir kapıdan girilmektedir. Kapı üzerinde kitabe yoktur. Kemerli türbe kapısı üzerinde bir âyet-i kerime yazılıdır. Önünde dört sütunlu bir revak vardır. Üzeri kubbelidir. Âyet, Ketebe Hızır imzalıdır.

Türbede ikisi ahşap sanduka ve dokuzu mermer lahit olmak üzere onbir kabir vardır. Ahşap sandukanın biri Siyavuş Paşaya aittir.

Kubbe içi kalem işleri ile bezelidir. Kapının iki yanına nefis çini panolar yerleştirilmiştir. Pencere üstlerinde yine çiniden âyetler ve bunların üzerinde de türbeyi fırdolayı çeviren çini Âyet-el-kürsî yazısı bulunmaktadır. Ayrıca çiniden daire içine Allah, Muhammed ve dört halifenin isimleri yazılmıştır. Çiniler devrinin en güzel örnekleridir. Bu emsalsiz çinilerin altı parçası bugün İstanbul Arkeoloji müzesindedir. Bu çiniler buradan nasıl çıkarıldı? Türbe Mimar Sinan'ın eseridir.

Mermer lahitlerin ikisi büyük ve dolama sikkelidir. Dördü küçük ve yine dolama sikkelidir. Ayrıca bir küçük lahit ve bir şahideli lahit mevcuttur. Üzerlerinde ne yazık ki kitabe yoktur.

Siyavuş Paşa, Enderun'dan yetişmiştir. Sonra Yeniçeri Ağası ve Rumeli Beylerbeyi olmuş ve 24 Aralık 1582 de de sadrazam olmuştur. Paşa'nın 1586 ve 1592 tarihlerinde olmak üzere iki sadareti daha vardır.

1574 de Sultan II. Selim'in kızı Fatma Sultan'la evlenmiştir. Bu evlilikten Sinan Bey ve Mustafa Paşa adlı iki oğlu ile bir kızı olmuştur. Fakat Fatma Sultan bu kızını doğururken hastalanmış, önce kızı ve bir müddet sonra da 988 şabanında (Eylül 1580) kendisi vefat etmiştir. Kabri, Ayasofya'daki babasının türbesindedir.

Siyavuş Paşa'nın İstanbul ve Üsküdar'da Mimar Sinan'a yaptırdığı sarayları, Tophane'de iki çeşmesi ve Bakırköy'e bağlı Şirinevler civarındaki çiftliğinde kesmetaştan yaptırdığı muhteşem köşkü vardır ki hâlâ ayaktadır. Ayrıca eşi Fatma Sultan adına Süleymaniye Camii civarında, Hoca Hamza Mescidi karşısında ve Fatma Sultan Sarayı yanında bir medrese yaptırmıştır. Bugün de mevcuttur. Fatma Sultanın Edirnekapı'da bir sıbyan mektebi vardı. Tophane'deki Çeşmeler günümüze intikal etmemiştir.

Siyavuş Paşa'nın ayrıca, Bulgaristan'da, Edirne-Filibe karayolu üzerinde Harmanlı Kasabası'nda camii, hamamı, medresesi, kervansarayı, köprüsü ve müteaddid çeşmeleri vardır. Köprü hala ayaktadır. Kitabesi Şair Sâi Mustafa Efendi'nin olup 993 (1590) tarihlidir.

Risalei Tezkiret'ül-ebniye'de, Mimar Sinan'ın yapmış olduğu türbeler yazılırken:

10- Eyyübi Ensârî'de Siyavuş Paşa Türbesi.

11- Eyyübi Ensârî'de Siyavuş Paşa evlâdı için bina olunan türbe, denmektedir. Bundan da Siyavuş Paşa'nın kendinden evvel vefat eden veya ayrı tutulması istenen evlatları için bir türbe daha yaptırdığı anlaşılmaktadır. İhtimal bu türbe Plak Mustafa Paşa Türbesi yanında bulunan ve Şehzadeler Türbesi ismiyle anılan türbedir. Bunlar aynı lahit içine gömülmüşlerdir. Şahidelerinde yazı yoktur. Siyavuş Paşa çocuklarının isimleri şudur:

990 (1582) tarihinde vefat eden Sultan-Zâde Ahmed Bey. Dokuz yaşında vefat etmiştir.

991 (1583) Sultan-Zâde Abdülkâdir Bey. Altı yaşında vefat etmiştir.
991 (1583) Sultan-Zâde Süleyman Bey. Çocuk idi.

Siyavuş Paşa türbesinde gömülü olup da isimlen bilinenler şunlardır:

1. Siyavuş Paşa, ölümü: 1011 (1602)

2. Siyavuş Paşa'nın oğlu olup 1032 (1623)de Ahıska'da şehid olan Mustafa
Paşa'nın çocukları; Mehmed Bey, ismi bilinmeyen diğer bir oğlu ve bir kızı.

6. Siyavuş Paşa'nın diğer bir kadından olan kızı, Hiramî Ahmed Paşa'nın eşi.

8. Siyavuş Paşa'nın büyük oğlu Sinan Bey. Yirmibeş yaşında olduğu halde, ramazan 1007 (Mart 1599) da teravih namazından sonra vefat etti.

Kitabe yazarı Şair Hükmî Hasan Efendi, devrinin en meşhur münşilerinden olup divân kâtipliğinden yetişerek şehnâmecilik, reis'ül-küttablık ve nişancılık gibi mühim görevlerde bulunmuştur. 1030 (1621) de ikinci defa Reis'ül-küttab olmuş ve bir müddet sonra da vefat etmiştir. Kabrinin yeri belli değildir, yukarıdaki kitabeyi Şehnameci olduğu sırada yazmıştır.

Kitabe ve türbe kapısı ayeti Hızır Paşa tarafından yazılmıştır. Sokullu Mehmed Paşa Türbesi ve Çeşmesi'nin kitabelerini de bu zat yazmıştır. Enderun'dan çıkmış ve 1016 (1607) tarihinde Üsküdar muhafızı olmuş ve bir müddet sonra da vefat etmiştir. Kabri, Üsküdar'da, Karacaahmed Mezarlığı'nda, Harmanlık kapısı ile Şehitlik Camii arasında Melek Baba Türbesi civarındadır. Muhteşem lahdi dağılmış olarak yol kenarındadır.

Kaynak: (Gezi Notu) (Konyalı, İstanbul Abideleri S: 98) (R. Akakuş, Eyüp Sultan S: 230) (F. Babinger, Osm. tarih yazarları S: 185) (Danişmend, Kronoloji 3/604) (Resmi Ahmed

Efendi Sefinet ur-rüesa S: 25) (Si. Osm. 3/116 Siyavuş Paşa, 1/60 Fatma Sultan, 4/387 Mustafa Paşa) (Y. Öztuna, Dev. ve hanedanlar S: 833-834) (O. Keskioğlu, Bulgaristan'da Türk vakıfları, Vakıflar Der. 9/87) (A. Kuran, Mimar Sinan S: 329) (Ayvansarayi, Vefeyât, Haz. F. Derin S: 25) (Ç. Uluçay, Padişahların Kadınları S: 42) (G. Oransay, Osm. Dev. kim kimdi l/ 169 Fatma Sultan) (C. Baltacı, Osm. Medreseleri S: 419) (M. Meriç Sinan S: 103-119-120) (S. Elden, Köşkler ve kasırlar 1/109) (Peçevi Tarihi, Haz. F. Derin-V. Çabuk Il/fihrist S: 48) (Naima Tarihi, Haz. Danışman, fihrist j/494) (Si. Osm. 2/279 Hızır Paşa).

SOKULLU MEHMED PAŞA TÜRBESİ

Camii Kebir Caddesi üzerinde ve Siyavuş Paşa Türbesi karşısındadır. Kapısı karşısında ise medresesi vardır. Mimar Sinan'ın bu muhteşem eseri, 976 (1568) tarihinde yaptırılmıştır.

Dıştan sekiz yüzlü, kesmetaş kaplı, sağır kubbeli olup alt üst pencerelidir. Üst pencereler vitraylı, alt pencereleri mermer sövelidir. Bunların üzerine yarım daire şeklinde mermer şebekeler yerleştirilmiştir. Bu şekil göze hoş gelmektedir.

Cadde tarafındaki yüzünde, altta, küçük ayna taşlı bir çeşmeciği vardır. Yine bu cephenin sol tarafında, ajtı mısralı ve 976 (1568) tarihli bir çeşme kitabesi bulunmaktadır. (Sokullu Mehmed Paşa Çeşmeleri bahsine bakınız.)

Türbenin sol tarafında, türbe ve medresenin avlu kapısı bulunmaktadır. Çift söveli bu kapının takında, üç satır halinde hazırlanmış şu kitabe vardır:

Şeh Selim'e Vezir-i â'zam olan Yâ'ni hem-nâm-ı mefhar-ı dü-cihân Eyleyüb hâtır-ı şerife hutur Ayet-i Küll-ü men aleyhâ fan

Kıldı bünyâd o Hazret-i Paşa Bir makâm-ı şerif-i âli-sân Merkad-i pâki evlâdı evlâdın Hur u gılmâna ravza-i rıdvân

Didi bu dâr-ı cennet-âsâya İki târih idüb Nihâdi hemân Pes makâm-ı latîf cây-ı şerif

Türbei pâk-i dâr-ı ehl-i cinfıı

976

Türbe kapısı, medrese kapısı karşısında olup sekiz mermer siitunlu ve kemerli bir revak her iki kapının üstünü örtmektedir. Kapının iki yanı mermer şebeke korkuluklu maksuredir. Mermer söveli ve kemerli kapısı üzerinde bir âyet-ı kerime bulunmaktadır. Kemerler pembe ve beyaz mermerdendir.

Dıştan sekizgen olan türbe, içten onaltıgendir. Kubbe içi kalem isleri ile bezenmiştir. Lacivert üzerine beyaz süslü çini, Âyet'el-kürsî frizi pek nefistir.

Sokullu Melımed Paşa'nın evlatları için yaptırdığı türbede 19 kabir vardır. İki tanesi ahşap sandukadır. En büyüğünün Sokullu'ya ait olduğu sanılmakta. Altısı erkek, ikisi kadın olup, şahidesi olmadığından cinsi belirlenemeyen hitler de vardır. Yalnız pelıle taşları kalmış birkaç kabir daha mevcuttur. Lahitlerin bazılarına kelime-i tevhid yazılmış ve bazılarına da çiçek

kabartmaları yapılmıştır. Hiçbirisinin kitabesi yoktur.

Türbede gömülü olduğu bilinenlerin adları şudur:

1. Sokullu Mehmed Paşa. 2. Sokullu-Zâde Hasan Paşa, 1013 (1604) de Tokat'da şehit edilmiştir. 3. Sokullu-Zâde İbrahim Paşa, ölümü: 1031 (1621) İbrahim Han-Zâde ailesinin ceddidir. 4. Sokullu-Zâde Kurd Bey, ölümü: 974 (1566) 5. Sokullu Zade Mahmud Bey, ölümü: 993 (1585). 6. Sokullu-Zâde Mustafa Bey. 7. Sokullu-Kızı Safiyye Hanım Sultan, Cafer Paşa'nın eşi, 97Q (1562) doğumlu. 8. Sokullu Mehmed Paşa'nın oğlu Sultan-Zâde Pir Mehmed Bey, ölümü: 975 (1567) Bir yaşında idi. 9. Sokullu oğlu Sultan-Zâde Ahmed Bey 1566, dört yaşında idi. 10. İbrahim Han-Zâde oğlu Defter Emini Mehmed Bey, ölümü: 1077 muharrem (Tem. 1666)in oğlu Ali Bey, ölümü: 1127 (1715) 11. Ali Bey'in oğlu Bahir İsmail Beyefendi, şair ve hattat idi. Vefatına Müstakim Zade bu târihi demiştir:

Mir İsmail buldu me'vâda makam
1164 (1751)

12. Bahir İsmail Beyefendi'nin oğlu Ahmed Bey. Vefat tarihi belli değildir. 13- Kasım Paşa, Sokullu Mehmed Paşa'nın oğludur. Lüleburgaz'da şehit edildi. Kesik başı babasının türbesine gömüldü. Mezar taşında şu kitabe vardı:

Gitdi Kasım Paşa farzend-i Mehemmed Paşa
Menzili cennet ola rahmet ide Bâr-i Hûda
Kabrini ravza-i rıdvân yerini nur ide Hakk
Fevtine didi Nihâdî iki târih-i du'â
Diyelim rûhi-Çün fatiha dâim el açub
979

Adn-ı a'lâî makam eyliye Kasım paşa
979 (1571)

14. Kasım Paşa'nın kızı Aynî Hâtûn. Vefat tarihi belli değildir.

Sokullu Mehmed Paşa, Şahinoğulları sülalesindendir. Babası Cemaleddin Sinan Bey'dir. Bosnalı'dır. Enderun'dan yetişmiş ve buradan kapıcıbaşılıkla çıkmıştır. 953 (1546) da Rumeli valisi ve sonra kubbe veziri olarak Şehzade Sultan Selime damad oldu. 972 zilkadesinde (Haz.1565) sadrazam oldu. 987 şabanının (Ekim 1579) ikindi divânında bir suikast neticesi öldürüldü. Üç padişaha sadrazamlık yapmıştır ki bir örneği yoktur. Değerli ve yüce bir insan idi. Birçok âsarı ve camileri vardır. Hafsa'daki camii oğlu Kasım Paşa'nın ruhu için yaptırmıştır. Kadırga'da ve Azapkapı'da Mimar Sinan

yapısı iki mabedi vardır.

Vefatına şu tarihi söylemişlerdir:

Rıhlet itdi bu cihandan yine kutb-ı vüzerâ
Ravza-i cennet ide yerini Hakk keyfe yeşâ
Subh-ı sâdık gibi çak eyleyiben sinesini
Kana gark itdi şehâdet kılıcı vakt-i işâ
Hâtif-i gayb işidüb didi anın târihini
Hükm-i Hakk ile şehid oldu Mehmed Paşa

Türbe hazîresinde gömülü olanlar şunlardır:

Tarihsiz lahit, İskender Ağa.

Tarihsiz, Hattat Hulusi Mehmed Emin Efendi.

994 (1586) Dolama sikkeli muhteşem lahit, Han Murad kapıcıbaşısı Üveys Ağa.

1001 (1592) Dolama sikkeli muhteşem lahit, Elif kâmilde vefat eden Mehmed, Derviş Paşa-Zâde. (Si. Osm. 2/328 Derviş Paşa).

1004 (1595) Medrese kapısı sağında, Simen Simâ kethüda Kadın.

1006 (1597) Şeyhül-kurra Ahmed Efendi.

1015 (1606) Dolama sikkeli muhteşem lahit, Vestergon'u feth eden Mehmed Paşa. Bosnalıdır. Enderun'dan yetişmiş, 1000 şevvalinde (tem. 1592) Yeniçeri Ağası ve 1002 (1593)de Anadolu ve sonra Rumeli Beylerbeyi oldu. Uzun müddet harplerde bulundu. 1013 recebinde (Kasım 1604) sadrazam ve serdar-ı ekrem oldu. 1015 muharreminde (21 Haziran 1606) öldü. Akrabasından Sokullu Mehmed Paşa Türbesi civarına gömüldü. Cesur, çalışkan ve gayretli olup Almanya muharebelerinde pek çok hizmet gördü. Acem seferine serdarlığı, Almanya'da fütuhatını tamamlamak için istemiyordu. Hatta halefi Derviş Paşa'nın Portekizli doktorunun Mehmet Paşa'yı yanlış tedavi ederek öldürdüğü söylenir. Bu beyt vefatına tarihtir:

Aceme memur iken eyvah
Ademe gitdi Mehmed Paşa

Güzel yüzlü ve yakışıklı idi. Vefatında altı çocuğu kalmıştır.

Mehmed Paşa, 20 Kasım 1605 de İstvan Bocskay'a, Rakos Sahrasında taç giydirerek yeni Macar Kralı ilan etmiş bir kişidir. Parlak bir merasimle, toplar atılarak gelen Bocskay, Paşa'nın elini öpmüş ve huzurunda diz çökerek başına tacı koymasını beklemiştir.

1166 (1752) Lahit, İbrahim Han-Zâde Mehmed Tahir Bey'in oğlu Ahmed Bey'in eşi Fatma Hâtûn.

1197 (1783) İbrahim Han-Zâde Ahmed Bey'in kızı Rukiyye Hanım.

Şahidesi Tuba ağacı kabartmalıdır.

1199 (1784) Nefis taş ve yazı. İbrahim Han-Zâde Enise Hanım.

1201 (1786) İbrahim Han-Zâde el-Hâc Abdullah Bey'in kızı Abide Hanım.

1222 (1807) Muhsin-Zâde Kadıaskeri Ahmed Efendi'nin kızı Emine Hanım.

1228(1813) İbrahim Han-Zâde Mehmed Beyefendinin eşi şehide Zahide Hanım.

1229(1814) İbrahim Han-Zâde evkafı mütevellisi el-Hâc Abdullah Beyefendi Zade Halil Beyefendi. Za. 27

1234 (1818) Mevlevi sikkeli, Mehmed Bey. Şeyh ve İbrahim Han-Zâde.

13 Eyüp Camii devirhan başısı ve Şehid Mehmed Paşa Kütüphanesi hâfız-ı kütübü şeyhülkurra Hafız Süleyman Efendi.

1319 (1901) Hafız Süleyman Efendi'nin oğlu Hafız Mahmud Efendi.

Kaynak: (Ayvansarayi, Mec. Tevârih, Haz. F. Derin-V. Çabuk. S: 119-390) (Y.Öztuna, Devletler ve Hanedanlar S: 834) (Naima T. Haz. Danışman 1/49 fihrist) (Peçevi. T. Haz.Derin-Çabuk 2/253) (T. Gökbilgin, Sokullu M. P. İsl.Ans. 5/2 S: 894) (Tuhfe S: 124 İsmail Bey) (Si. Osm. 1/99.2/127.4/122-176) (Danişmend, Kronoloji 3/242-244) (R. Akakuş, Eyüp Sultan) (Vefeyât S: 27-28 Sokullu ve Mehmed Paşa) (Fındıklılı Mehmed Ağa, Nusretnâme, Haz. İ. Parmaksızoğlu 11/334).

SULTAN MEHMED REŞAD TÜRBESİ

Boyacı Sokağı ile Haliç arasında ve sokak üzerinde bulunan tek katlı türbedar binasının arkasındaki bahçe içindedir. Türbenin kapısı Haliç tarafında olup cümle kapısı da bu cihette idi. Sahildeki granit taştan yapılmış rıhtımına yanaşan büyük sandallarla türbeye gelinirdi. Bu güzel rıhtım ve küçük demir iskele babaları 1986 tarihinde, önündeki kazıklı yol yapılırken toprak altında kalmıştır. Türbe bahçesi demir parmaklık ile çevrilmiştir. Bahçede iki küçük havuz vardır.

Türbe, sekiz yüzlüdür. Tamamen kesme taş ve mermerden yapılmıştır. Her yüzünde üstte iki, altta ise bir pencere vardır. Alttaki pencerelerin üstüne kapı takı şeklinde başlıklar yerleştirilmiştir. Her yüzün iki tarafına ise kabartma sütunlar yapılmıştır. Sütunların üzerinde burmalı babalar vardır. Kubbenin eteğinde mermer bir silme fırdolayı türbeyi çevirmiştir. Yüksek kubbesi kurşun kaplıdır.

On mermer basamakla türbe kapısına çıkılır. Kapının iki yanına başlıklı mermer sütunlar yerleştirilmiştir. Kapı kemeri pembe-beyaz mermerden yapılmıştır. Üzerinde karşılıklı olarak yazılmış şu âyet bulunmaktadır:

Cennâtü adnin müfettihaten lehümül ebvâb

Bu muhteşem kapının alnına ise Besmele hak edilmiştir. Hattat Süleyman Efendi'nin imzasını taşımaktadır.

Kapının iki yanında yarım kubbeli ve ayrı kapıları bulunan cüzhâneler mevcuttur. Türbenin etrafını, mermer korkuluklu bir galeri çevirmektedir. Böylece türbe tavaf edilmekte ve içerisi rahatlıkla görülebilmektedir. İçi halı kaplı olup gayet temiz ve bakımlıdır. Alt pencerelerin üstüne kadar Kütahya çinileri ile kaplanmıştır. Bunun üzerinde, çini bir âyet türbeyi fırdolayı çevirmiştir. Üst pencereleri vitraylıdır.

İçinde üç ahşap sanduka vardır. Ortadaki Sultan Reşad'a aittir. Sultan Reşad'ın sandukasını bir pirinç şebeke çevirmiştir. Şebekenin baş tarafına yine pirinçten Yâ-Latif ve Yâ-Hâfız diye yazılmıştır. Bu gibi yazılar sağ ve sol tarafında da vardır.

Baş tarafında 1338 (1919) tarihli bir levha üzerine:

Cennetmekân El-Gâzi Sultan Mehmed Reşad Hân
İbn-i Sultan El-Gâzi Abdül-Mecid Hân Hazretleri

diye altına da velâdeti, cülusu ve irtihalleri yazılmıştır.

Bu anıt türbe ünlü ve meşhur Mimar Kemaleddin Bey tarafından 1911-1912 tarihleri arasında yapılmıştır. Ulusal anlayışı gerçekten yansıtan bir eserdir. Kemaleddin Bey, 13 Temmuz 1927 tarihinde Ankara'da vefat etmiş ve naşı İstanbul'a getirilerek Üsküdar'da Karacaahmet Mezarlığı'na ve 3. adanın hemen başlangıcına gömülmüştür. Mezarlığı Harmanlık kapısından girildiğinde biraz ileride sol taraftaki yolun hemen başında ve sağ taraftadır. Taşı mevcuttur.

Sultan Reşad, otuzbeşinci Osmanlı Padişahı'dır. 19/20 şevval 1260 (1/2 Kasım 1844) tarihinde Çırağan Sarayı'nda dünyaya gelmiş ve 64 yaşında olduğu halde 6 R.ahır 1327 (27 Nisan 1909) tarihinde de tahta çıkmıştır. Annesi Gülcemal Kadınefendi'dir. Yedi yaşında iken annesini, onyedi yaşında iken babası Abdülmecid'i kaybetmiştir. Kuvvetli bir şark ve islam kültürüne sahip idi. Mevlevî tarikatine bağlanmıştı. İyi niyetli bir padişah idi.

Padişah Sultan Reşad'ın yanındaki ikinci sanduka, eşi, Kâm-res Başkadınefendi'ye aittir. 65 yaşında, 30 Nisan 1921 de Kuruçeşme'deki sahilsarayında vefat etti. Ziyâeddin ve Hilmi Efendiler'in annesidir. Ortaköy Sarayı'nda 30 Eylül 1872 tarihinde, Sultan Reşad 3. veliaht iken evlenmiştir.

Baş Mabeyinci Lütfi Simâvi Bey;

"Padişah hazretleri 28 Haziran 1910 günü Mimar Kemaleddin Bey'i huzurunda kabul etti... Tahta geçtiği günlerde Eyüp'te kendisi için bir türbe, yanında da bir okul yaptırmayı kararlaştırmış, bu işle Kemaleddin Bey'i görevlendirmiştir. Sultan Reşad su ve çocuk sesini çok severdi. Eyüp'teki türbe ve okulunu yaptırmaya karar verdiği zaman "Ebedi uykumu su ve çocuk sesi duyarak uyumak isterim" dediği söylenir" der.

Türbenin yanındaki okul bugün Eyüp Lisesi'dir. Türbenin haziresine şu kimseler gömülmüştür:

Sultan Mehmed Reşad'ın torunu, Şehzade Mehmed Ziyâeddin Efendi'nin oğlu Şehzade Mehmed Nâzım Efendi. 1911- 1984.

Sultan Mehmed Reşad'ın torunu, Şehzade Mehmed Ziyâeddin Efendi'nin oğlu Şehzade Ömer Fevzi Efendi. 1914-1986.

Şevketlu Efendimiz Hz.nin şamdancıbaşısı Mustafa Bey. 1332.

1331 (1913) Sultan Mehmed Reşad'ın berber başısı Mehmed Bey.

1330 - 1332 Sultan Mehmed Reşad'ın hazinedarı Rasitan Kalfa.

1333 (1915) Sultan Mehmed Reşad'ın ser tabibi Sakızlı Rıfat Paşa-Zâde Mirliva Hayri Paşa. Doğumu 1272 (1855).

1335 R.evvel 11 (Ocak 1917) Hereke fabrikası müdürü el-Hâc Mehmed Akif Bey.

1338 Receb 1 (21 Mart 1920) Sultan Mehmed Reşad'ın Dar'üs-sa'âde Ağası Fahrüddin Ağaefendi.

1340 Sefer 10 (13 Ekim 1921) Hazine-i Hassa-i Şâhâne mühendislerinden ve tarikat-i âliyye-i Mevlevîye müntesibinden el-Hâc Tahir Efendi. Aynı kabrin ayak taşında ise şu kitabe vardır:

İbrahim Efendi'nin oğlu ve Hacı Tahir Efendi'nin torunu olup Manastır Askerî İdâdisi'nde tahsilde iken sırp kotillerinin işgali üzerine 19 yaşında şehid olan Mucib Efendi

---

Kaynak: (Gezi Notu) (R. Akakuş, Eyüp Sultan, S: 234) (Ç. Uluçay, Padişahların Kadınları S: 183) (Y. Öztuna, Devletler ve Hanedanlar S: 330-338) (Y.Yavuz, Mimar Kemaleddin S: 22-29-136) (Lütfi Bey, Osm. Sarayının Son Günleri, Hürriyet Yay. S: 149-150) (H. Ç. Yalçın, Başyazı, Tanin 29-T. evvel-1325 (1908 sayı: 1) (G. Oransay, Osm. Dev. kim kimdir. S: 216).

SÜLEYMAN ÇAVUŞ TÜRBESİ

Eyüp Emniyet Amirliği civarında, bugün de mevcut olan Şekerpâre Türbesi yakınında idi. 1200 (1785) tarihlerinde, "Türbenin kapısı ve penceresi tamamen harap olup duvarları dahi tamir kabul etmez durumda olup tamamen yenilenmeye muhtaç idi."

Türbe, bu tarihten sonra yapılmış olmalıdır. 1942 de yıktırıldı. Camii Kebir Caddesi üzerinde ve Beybaba Sokağı'nın sol köşesinde idi. Sağ ve solundaki ahşap yapılar da istimlak edilerek cadde genişletilmiş ve türbe içindeki Süleyman Çavuş'un lahdi şimdiki Beybaba Sokağı'nın sol köşesindeki mezarlığa nakledilmiştir. Nakil sırasında şahideleri zedelenmiş ve çimento ile sıvanmıştır.

Türbe, köfeke taştan yapılmış olup cadde tarafında klasik demir parmaklıklı üç penceresi ve bir kapısı vardı. Çatısı ahşaptı.

Süleyman Çavuş, hayır sahibi olup Vize'de büyük bir camii ve sair eserleri vardı. Eserleri günümüze intikal etmemiştir. Yalnız Vize'nin batısında, bir zamanlar kendi çiftliği olan, Çavuşköy'de bir mescidi vardır.

İstanbul'da, Eski Saray civarında (Üni. Merkez binası) kendi yaptırdığı evini evlâd-ı evlâdına şart eylemiştir. Ve kendi mezar taşı üzerine de vakfiyesini yazdırmıştır ki bir eşi yoktur. Baş taşındaki yazı şudur:

"Merhum ve mağfur el-muhtac/ ila rahmetullahü Te'âlâ Süleyman/ Çavuş bin Abdullah nâm kimesne/ Eski Saray Kurbünde bina itdiği/ mülk evini karındaşı oğlu/ Mustafa ibn-i Ahmed ve Sâliha/ Bint-i Mustafa nâm kimesnelere/ vakf idüb evlâd-ı evlâda/ ale'l-inkirâz ba'dehu kareye/ bu mahalden aşağı taşdan hâk olmuş bulundu.

Ayak taşına da böyle yazılmıştır:

"Ve Üskübî Mahallesinde/ dokuz bâb odalar ve sekiz bâb/ dükkan vakf olunmuşdur/ İcâresi eczâhûne ve gayrı/ hüddâma sarf oluna/ Ve cümle tesvid olunan/ vakıfnamede dahi mevcuddur, vesselam./ Rûhi-çün fatiha.

Tarih yazılı değildir. Sultan I. Ahmed (1603-1617) ricalindendir. Yanında eşinin kabri de vardır. Lahdi servi ve karanfil kabartmalıdır. Şahide yapılmamıştır. Baş tarafına nefis bir hat ile Hû ve kelime-i tevhid yazılmıştır. Bunun da tarihi yoktur. Hemen yanında hançer kabartmalı küçük mermer bir sanduka vardır. Yazı ve tarih yoktur.

Kaynak: (Ayvansarayi, Meç. Tevârih. Haz. Derin-Çabuk S: 397-398) (S-Eldem, İstanbul Anıları S: 105).

SÜLEYMAN AĞA TÜRBESİ

Düğmeciler Caddesi üzerinde ve Tahta Minare Caddesi'nin karşısındadır. Baş şahidesinde 1165 (1751) ve 1183 (1769) tarihleri görülmektedir. Türbe yıkılarak açık hale gelmiştir. Yol seviyesi yükseldiğinden klasik demir parmaklıklı pencereleri toprak seviyesinde kalmıştır.

Ermiş kabul edilen mazenneden bir kimse imiş. Kabri bakımlıdır.

ŞAH SULTAN TÜRBESİ

Silahdar Ağa Caddesi üzerinde ve Şah Sultan Camii önündedir. 1988

tarihinde yolun seviyesi yükseltildiğinden çukurda kalmıştır.

Hadika yazarının belirttiğine göre, "Şah Sultan'ın ana caddeye bakan müstakil türbesi vardır". Ayvansaraylı Hüseyin Efendi'nin gördüğü bu türbe bugün mevcut değildir. Şimdi hazîre halindedir.

Şah Sultan lahdinin ayak şahidesi orijinal değildir. 1953 tarihinde, eski yazı ile aslına uygun olarak yenilenmiştir. Kitabesi şudur:

Sâhibetü haza el-kabr
Bâniyetü mescid ü hankah
Şah Sultan bint-i Yavuz Sultan Selim Han

Baş taşının iç yüzünde: (Bu taş orijinaldir.)

Sultan Selim Hân-ı Gazi
Evâil'ül-zi'l-kâ'de
Sene sülüs ve sittin ve tis'amie

Rakam yazılı değildir. Kitabeye göre Şah Sultan, 10 Eylül 1556 tarihinde vefat etmiştir. Tarih satırının altında ise:

El-menn-it-tâ'un diye yazılıdır ki vebadan vefat ettiği anlaşılıyor.

Baş taşının dış yüzünde ise şu kitabe bulunmaktadır:

Hüsn içinde bu adni bu ki misal
Kılmış idi Hakk bunu sâhib-i cemâl
Soldurub Bari Hûda gönce iken
Vermedi mevt.....

Taşın bu tarafı çimento ile sıvanmıştır.

Aşağıdaki satırlar Çağatay Uluçay'ın kitabından alınmıştır: "Şah Sultan, Yavuz Sultan Selim'in kızıdır. Vesikalarda adı Şâhî Sultan, Devlet Şâhî, Şehzade Şahî şeklinde geçmektedir. Şah Sultan, Vezir-i azam Lütfi Paşa ile sancakbeyi iken evlendirildiği halde, Prof. Tayyib Gökbilgin'in bu evlenmenin Lütfi Paşa'nın vezir-i azamlığı esnasında olduğunu yazması doğru olmasa gerektir. Lütfi Paşa'nın 929 (1523) yılından önce Şah Sultanla evlendiği vesikalarla sabittir. Fakat bu evlenmede Şah Sultan mesud olamadı.

Lütfi Paşa çok sert ve katı yürekli bir adamdı. Bir fahişeyi kadınlık azasından ameliyat ettirdi. Şah Sultan buna çok üzüldü. Kocasına ihtarda bulundu. Şah Sultana kızan Paşa, hançerini çekti, imdada yetişen ağalar ve cariyeler, Lütfi Paşa'yı yaka paça ederek saraydan dışarı attılar. Kanunî Sultan Süleyman, kızkardeşine yapılan muameleye çok üzüldü. Lütfi Paşa'yı damatlıktan ve vezir-i azamlıktan attı. Şah Sultan'ı da boşattı. 949 (1541)

Lütfi Paşa'nın Ahmed Bey, Abdi Bey ve Mahmud Bey adlı oğullarının Şah Sultan'dan olup olmadığı belli değildir. Fakat Esma-Han Sultan adlı bir kızının Lütfi Paşa'dan olduğunu biliyoruz.

Şah Sultan bundan sonra evlenmemiş, Merkez Efendi'den izin alarak dervişleri arasına karışmış, Mevlevihane Kapısı dışındaki tekkeyi yaptırmıştır. Bundan başka 935 (1528) de Davut Paşa'da bir cami, 963 (1555) yılında Bahariye'deki camii, daha sonraları bir medrese ile Silivrikapı'da bir mektep yaptırmıştır. Kardeşi Sultan Süleyman'ın kendisine Dimitoka'da temlik ettiği yerleri bunlara vakfetmiştir.

Şah Sultan yaklaşık 980 (1572) yılına doğru ölmüş, babasının yanındaki türbeye gömülmüştür. Kızı da yanında yatmaktadır."

Kabrindeki şahideden de anlaşıldığı üzere Şah Sultan 963 (Eylül 1556) tarihinde vefat etmiştir. Annesinin ve kızı İsmihân Sultan'ın kızı Neslihan Sultan'ın lahitleri de buradadır. Annesinin lahdindeki kitabesi şudur:

Sahibet'ül-kabr ümmete el-kerim
Vâlidei Şah Sultan
Bint-i Sultan Selim.

Torununun lahdindeki kitabe de budur:

Kad intikal el-merhûme
Nesl-i Hân Sultan Bint-i
İsmihân Sultan Bint-i
Şah Sultan Bint-i Sultan Selim Hân

Türbedeki diğer bir lahdin üzerinde ise şu kitabe bulunmaktadır:

Kad intikalat el-merhûme el-mağfiretû
El-muhtace ila rahmetullahü Ta'âlâ
Aişe Sultan Bint-i Şehzade Sultan Bâyezid
Tabb-ı serah. Şehr-i rebi'ül-evvel
Fî sene aşretü ve elf.

Şehzade Sultan Bayezid'in kızı Ayşe Sultan 1010 R. evvelinde (Eylül 1601) vefat etmiştir.

Şehzade Bâyezid Kanunî'nin oğludur. 931 (1525) de doğdu. Annesi meşhur Hürrem Sultan'dır. Saltanat sevdasına düştüğü için kardeşi Selim ile çarpışmış, başarılı olamayınca da İran'a sığınmıştı. 21 zilkade 969 (23 Tem. 1562) günü Kazvin'de Ali Ağa eli ile dört oğlu ile beraber öldürüldü. Naaşları Sivas'a getirilip sur dışına gömülmüştür. Sonradan üzerlerine bir türbe

yapılmıştır. Bugün toprak yığını halindedir. Türbe Melik-i Acem Türbesi diye bilinir.

Hazîredeki diğer bir lahit üzerinde:

Haza kabr-i Hüseyin Paşa Bint-i Fatıma

diye yazılıdır. Hüseyin Paşa'nın diğer bir kızının lahdi de buradadır. Şahidesi iki parça olmuştur.

Buradaki bir şahide üzerinde şunlar yazılıdır:

Sadr-ı esbak el-hac Emin Rauf Paşa
Hz.nin halilesi Salime Kadın Efendi
1317 (1899)

Rauf Paşa 1276 zilkadesinde (Mayıs 1860) vefat etmiştir. Kabri, Eyüp'te Mihrişah Valide Sultan İmareti bahçesindedir.

Hazîredeki bir taş üzerinde:

Hüsrev-Zâde Mehmed Monla
1162 (1749)

diye yazılıdır.

Şah Sultan Camii imamı sayın Arif Erdoğan Bey'in verdiği bilgiye göre, Şah Sultan'ın ayak taşı 1982 tarihinde Hüseyin Hilmi Işık Bey tarafından yeniden yapılmıştır. Aynı zat, camiin kitabesini de mermer olarak hazırlayarak kapının üzerine yerleştirmiştir. Şimdi görülen kitabe onundur.

Kaynak: (Gezi Notu) (Ş. Turan, Kanuni'nin oğlu Şehzade Bayezid Vakası) (Hadika 1/132-256) (Danişmend, Kronoloji 2/220) (R. Akakuş, Eyüp Sultan S: 191) (Si. Osm. 1/45-91) (T. Gökbilgin, Lütfi Paşa, İst. Ans. 7/99) (Ç. Uluçay, Padişahların Kadınları S: 32) (Gökbilgin, Edirne ve Paşa Livası S: 498).

ŞAH SULTAN TÜRBESİ

Defterdar Caddesi üzerindedir. Sağ tarafında Zal Mahmud Paşa Camii, sol tarafında ise şimdi Eyüp Evlendirme Dairesi olan Askeri Dikim Evi binaları bulunmaktadır. Türbe, mektep, sebil, çeşme ve hazîreden oluşan güzel bir manzumedir.

Caddeye açılan muhteşem avlu kapısının iki yanında pirinç şebekeli birer avlu penceresi bulunmaktadır. Kapının sağ tarafında fevkani mektep ve sebil,

sol tarafta ise türbe mevcuttur. Kapının alnında altı sıra halinde hazırlanmış şu kitabe vardır:

Gevher-i ser-tâc-ı iffet zib ü ferr saltanat
Revnak ismet-sarây devlet-i din-i mübin
Şeh Selim saltanat-ı pirâyenin hemşiresi
Şah Sultan bint-i merhum Mustafa Han-ı güzin
Mihrişah Kadın ki oldur mader-i pür şefkati
İsmeti nur ile bulmuşdu ziya rûz-ı zemin
Ânı Sultan Mustafa İkinci Kadın eyleyüb
Devletinde görmüş idi rağbeti ol Nazenin
Çıkdı elden ol Hümâ uçdı firaz-ı şerir âh
Girdi hayfa halk-ı âlem mateme oldu hazin
Kıldı ifrat riâyet işte Hakk madere
Yapdı âli türbe-i kabri enverde müstahkem metin
Yapdı hem bir mekteb-i rânâ cıvar-ı türbede
Halkı hüsn-ü âlem arası ider hayret karin
Şad ider merhumenin ruhun çûsavt bülbülan
Da'im etfâl okudukça anda Kur'an-ı Mübin
Gel du'âi hayre âğaz it gönül ihlas ile
Hayr olan da'vânı redd itmez mucib'üs-sa'in
Mihrişâh Kadın riyâz-ı cenneti idüb mekkar
Cilvegâhı ola Yâ-Râb gülşen-i huld-ı berin
Yazdı İhya hâme mu'ciz-ı beyân bir beyt kim
Mündericdir ânda garrâ iki târih-i güzin
Şah Sultan yapdı zibâ türbei vâlâyı nev
1215
Mihrişâh Kadın'a adn ola bu mevâ-yı berin
1275 (1800)

Kitabe, Mustafa İzzet hattı ile yazılmıştır.

Kapının avluya bakan takında ise bir âyet-i kerime vardır. Kapının tam karşısında bir âbideyi andırır mermer bir çeşme vardır. Kitabesi ve haznesi yoktur. Alnında:

Maşaallah
1215
fî 7 (Kırık)

Bunun altında III. Selim'in bir tuğrası vardır.

Türbenin önünde, altı mermer sütunlu bir revak vardır. İki yanı sofa olup,

sütunlar arasına mermer korkuluklar yerleştirilmiştir. Türbe kapısının ve avluya bakan pencerelerinin üzerine âyet-i kerimeler yazılmıştır. Ayrıca kapının takında Sultan III. Selim'in bir tuğrası bulunmaktadır.

Dört yuvarlak, mermer kaplı cephesi olan türbenin kurşun kaplı bir kubbesi ve dört köşesinde zarif ağırlık kuleleri vardır. Ayrıca, her cephesinde alt üst olmak üzere altışar penceresi mevcuttur.

Türbenin içinde üç ahşap sanduka vardır. Levhaları yoktur. 1957 de restore edilmiştir. Bu sırada, pencere kapaklarından biri hariç değiştirilmiştir. Alt pencere ile üst pencere arasında türbeyi fırdolayı bir âyet-i kerime çevirmiştir. Bu "Ketebe İsmail Zühdî" imzalıdır. Kalem işi desenlerle bezeli kubbeden bir büyük kandillik sarkmaktadır. Üst pencereler vitraylıdır.

Ünlü hattat İsmail Zühdî Efendi yine hattat-ı meşhur Mustafa Rakım Efendi'nin ağabeyidir. I. şevval 1221 (12 Aralık 1806) tarihinde vefat etti. Kabri, Edirnekapı Mezarlığı'nda, şair kadıasker Baki Efendi sırasında ve yolun dirsek yaptığı yerdedir. Hemen yanında Dürri-Zâdeler'in aile hazîresi vardır.

Ampir ve barok karışımı olan bu güzel eserin caddeye bakan cephesinin iki yanına küçük kuzu çeşmecikleri yapılmıştır. Sağdakinin üzerindeki kitabe şudur:

Söyledi târihin İhya hâme-şirin makal
Mihrişâh Kadın ruhun içün gel iç mâi zülâl
1216 (1801)

Soldakinin üzerindeki kitabe ise şudur:

Şöyledir İhyâ'ya târihin bu tarh-ı hoş-nümâ
Şah Sultan eyledi nev çeşmeden icrâi mâ
1216

Şah Sultan Mektebi'nin olduğu yerde, evvelce, İskender Bey'in bir mektebi vardı. Bu mektep harab olmuştu. Şah Sultan bu mektep civarındaki Nafiz Feyzullah Efendi Zade Hamid Molla Efendi Konağı'nı da satın alarak, her ikisini yıktırmış ve şimdiki manzumeyi yaptırmıştır.

Şah Sultan, III. Mustafa'nın kızıdır. Annesi, ikinci kadın Mihrişâh Sultan'dır. 15 ramazan 1174 (20 Nisan 1761) de doğdu. III. Selim'in ablasıdır. 1192 (1778 tarihinde Sadrazam Kara Vezir Mehmed Paşa'nın kardeşi Nişancı Seyyid Mustafa Paşa ile evlendirildi. Divanyolu'ndaki sarayda oturdu. 1195 (1780) de Şerife Havva Hanım Sultan'ı doğurdu ise de altı ay sonra vefat etti. Sultan III. Mustafa türbesine gömüldü. Bundan sonra çocuğu olmamıştır. Şah Sultan 17 zilkade 1216 (21 Mart 1802) tarihinde ve 42 yaşında iken vefat etti.

Türbesine gömüldü. Kendisinin, Yeşildirek'de, Kasım Gönâni Camii karşısında da bir çeşmesi vardı. Bugün mevcut değildir.

Türbede kendisinden başka eşi Mustafa Paşa'nın kabri vardır. 1228 (1813) tarihinde vefat etmiştir. Hasta olan karısının hatırı için emekli olmuş ve Rami Çiftliği'nde oturmuşlardır. Şah Sultan'ın vefatından sonra, Abdülkerim Bey'in eşi olup 1222 (1807) de vefat eden Sabâvet Kadın'ın kızkardeşi Tabib Kadın ile evlenmiştir. 1227 (1812) tarihinde vefat etti. Kabri Eyüp'tedir. Mustafa Paşa birçok valiliklerde bulunmuştur.

Türbeye ilk defa gömülen Şah Sultan'ın annesi Mihrişâh Kadın'dır. Kitabeden de anlaşılacağı üzere, III. Mustafa'nın Mihrişâh Sultan adlı iki kadını vardır Başkadın olan Valide Sultan ölmüş ve Eyüp'te, imareti yanındaki türbesine gömülmüştür. Vefatı 1220 (1805) tarihindedir. Şah Sultan'ın annesi olan Mihrişâh Şah Sultan ise, III. Mustafa'nın ikinci kadınıdır ve türbenin yapımı sırasında 1214 (1799) tarihinde vefat etmiş ve türbeye gömülmüştür.

Türbenin naziresinde gömülü olanlar şunlardır:

1216 (1801) tarihinde vefat eden, Şah Sultan dâyesi ve ser bev-vabin-i dergâh-ı âli Hüseyin Beyefendi'nin eşi Cemile Hanım.

1217 (1802) Şah Sultan hacesi saraylı el-Hâce Ayn'ül-hayât Ayşe Kadın.

1218 sin 14 (29 Kasım 1803) Şah Sultan'ın validesi Mihrişâh Hâtûn Hz.nin mütekalarından Hadice Kalfa.

1227 N 8 (15 Eylül 1812) Şah Sultan kilerci ustası Zibâ Hatun.

1227 (1812) Gazi Hüseyin Paşanın silahdarı Mehmed Şakir Ağa'nın eşi Saraylı Sebuver Fatma Hanım.

1228 (1813) Mustafa Paşa çırağı Saraylı Dil-Zâr Hanım.

1229 (1814) Şah Sultan hazinedarlarından Zeliha Usta.

1229 (1814) Şah Sultan başağası Musahib-i Şehriyâri Salih Ağa.

1229 (1814) Şah Sultan çırağı hâce Dil-hayât Kalfa.

1232 (1816) Sadrazam Yusuf Paşa'nın ehli Ayşe Hanım.

1232 (1816) Esma Sultan başkapı ağası Mehmed Server Ağa. 1232 (1816) Esma Sultan cariyesi Şevkidil Kalfa. 1232 Ra. 15 Esma Sultan cariyesi Gül-Envar Kalfa. 1232 M. 3 Mihrimâh Sultan cariyesi Yasemin Hâtûn.

1242 (1826) Esma Sultan utekasından Andelib Hanım.

1243 (1827) Lahit. Esma Sultan Başağası iken genç yaşında vefat eden Mehmed Ağa.

1243 Z. 21 (Tem. 1827) Kapudan-ı Derya Hüseyin Paşa'nın silahdan Mehmed Şâkir Ağa.

1251 (1835) Esma Sultan çamaşûyi Saide Usta.

1252 (1836) Selimiye kaimmekamı Mehmed Ağa.

1260 Ca. gurre (Mayıs 1844) Şah Sultan Mektebi hâcesi Hafız Mehmed Arif Efendi.

1261 Şad. 26 (Mart 1845) Lahit. Mir-i mirân-ı kiramdan Kars Mutasarrıfı Mehmed Haydar Paşa'nın eşi Hadicetü'l-Kübra Hanım.

1265 (1849) Fesli. Mir-i miran Haydar Paşa.

1275 Z. 18 (1859) Lahit. Ecille-i rical-i Devlet-i Âliyye'den Hazine-i Hassa meclis reisi, Tarikat-i Nakşibendiye'den Mustafa Seyyid Efendi (Si. Osm. 3/ 118)

1281 (1864) Mustafa Seyyid Efendi'nin eşi Hanife Hanım.

1282 (1865) Mustafa Seyyid Efendi'nin kızı Fatımat'üz-Zehra Hanım.

1283 1330 (1912) Şah Sultan türbedarı Silistreli Hacı Osman Nuri Efendi.

Kitabelerin yazarı İhya Efendi 13 sefer 1227 (29 Ocak 1812) tarihinde vefat etti. Devrinin meşhurlarından olup divânı vardır. Şeyhülislâm Salih-Zâde Ahmed Es'ad Efendi'nin uzun müddet mektubculuğunu yaptığından "Mektubcu İhya Efendi" diye anılırdı. Ramazan kasîdesi, şâirler arasında sevilir, güzel tarihleri vardır. Kabri, Fatih Camii'nin kuzeyinde, Müfti Hamamı civarında Ahmed Es'ad Efendi Medresesi hazîresinde iken kaldırılmıştır. Taşı, Türk ve İslam Eserleri ınüzesindedir.

Kaynak: (Gezi Notu) (Hadika 1/254) (G. Oransay, Osm. Dev. Kim Kimdi l/ 277-280) (Ç. Uluçay, Padişahların Kadınları S: 101) (İnal, Son Hattatlar S: 158-476) (Tanışık, İstanbul Çeşmeleri 1/222) (Si. Osm. 4/463 Mustafa Paşa, 1/309 İhya Efendi 1/45 Şah Sultan) (Cevdet Tarihi, Sabah Yay. 7/220 İhya Efendi).

ŞEHZADELER TÜRBESİ

Eyüp Sultan Camii mihrabı tarafında, meydana nazır ve camiin dış avlusuna açılan musalla kapısının sağ, Plak Mustafa Paşa Türbesi'nin sol tarafındadır.

Türbe, dört mermer sütun üzerine yerleştirilmiş tek kubbeden ibarettir. Sütun başlıkları klasik baklava dilimlidir. Kubbe, sütunlar arasındaki dört sivri kemer üzerinde olup köşe trompları vasıtasıyla yükselen sekiz yüzlü bir kasnağa oturtulmuştur. Sütunlar üzerindeki kışını kesme taştandır. Musalla taşı tarafındaki mermer asma kapısının üzerine:

Âh El-Mevt 268
M.

diye yazılmıştır. Türbenin içinde geniş bir lahit vardır. Lahdin içine yanyana üç şahide yerleştirilmiştir. Ayak taşları yuvarlak olup baş taşları burma sarıklı ve dört köşe ince şahidelidir. Ortadaki şahidenin yazısı özellikle kazınmıştır. Bunun başkasına ait olduğu ve ihtiyaç halinde yazısı silinerek

kullanıldığı açıktır. Diğerlerinde de yazı yoktur. Sütunlar arası mermer şebeke korkuluktur.

Burada kimlerin medfun olduğu belli değildir. Yalnız Risale-i Tezkiret'ül-Ebniye'de şöyle bir sıralama vardır:

Eyyûbi Ensâri'de merhum Mehmed Paşa Türbesi Mevzii mezburda evlâtları için bina eylediği türbe Eyyûbi Ensâri'de Siyavuş Paşa evladı için bina olunan türbe. Eyyûbi Ensâri'de Siyavuş Paşa Türbesi.

Eyüp semtinde Sokullu Mehmed Paşa ve Siyavuş Paşa türbeleri bilinmektedir. Fakat, Mehmed Paşa ve Siyavuş Paşa evlatları türbesi diye bir türbe yoktur. İhtimal Şehzadeler Türbesi diye bilinen türbe, bu iki paşadan birisinin, esas türbeleri yapılmadan evvel vefat eden çocukları için yaptırılmış olmalıdır.

Türbedeki bir büyük lahte üç şahide sığdırıldığına göre bunlar aynı sene içinde ve kısa aralıklarla vefat etmiş olmalıdır. Siyavuş Paşa'nın, Sultan II. Selim'in kızı Fatma Sultan'dan olan ve "Sultan-Zâde" diye anılan üç oğlu henüz çocuk iken vefat etmişlerdir. Bunlar, 990 (1582) de ve 9 yaşında iken vefat eden Ahmed Bey, 991 (1583) de vefat eden ve henüz 6 yaşında olan Abdülkadir Bey ve yine aynı tarihte vefat eden Süleyman Bey'dir. Bunlar ihtimal bir salgın hastalık neticesi vefat etmişlerdir.

Türbe bunlara ait olabilir.

Kaynak: (M. Meriç, M. Sinan S: 103) (Ç. Ulıçay, Padişahların kadınları S: 42) (Si. Osm. 1/60) (G. Oransay, Osm. Dev. kim kimdi S: 169).

ŞEKERPARE KADIN TÜRBESİ

Abdurrahman ve Hasan Ağalar Türbesi de denir. Camii Kebir Caddesi ile Boyacı Sokağı'nın birleştiği yerde ve caddenin sağ köşesindedir. Önünde ve yol aşırı yerde Ferhad Paşa Türbesi yan tarafında ise Eyüp Emniyet Amirliği binası (Eski Yeniçeri Kolluğu) ile Çengeloğlu Tahir Paşa aile hazîresi vardır.

Türbenin kapısı üzerinde yedi sıra halinde hazırlanmış ondört mısralı bir kitabesi vardır. Rakam yazılı değildir. Kitabe şudur:

Çün Şeker-pâre Kadın Türbesi'ni miriden
Nakd-i semen ile bey'itmek olundu ferman
İştira eylediler ânı bahâsını virüb
İştirak üzre iki zâbit-i sâhib-erkân
Birisi Bâb-ı Sa'âdet Ağası kim dinilür
Nâmına izzet ü ikram ile Abd'ür-rahman
Birisi de Ser-hâzin Hasan Ağa ki odur

Kadr ile hâfız-ı emvâl-i Şehinşâh-ı cihan
Oldular ol iki Ağa-yı mükerrem zira
Biribirine miiveddetle misâl-i ihvan
Dâr-ı dünyâda vü ukbâda Hüdâ ey Cevri
Biribirinden ayırmaya Hakk-ı Furkân
Aldılar türbeyi bin ellisekizde ikisi
Hakk mahallinde ide her birine kasr-ı cinân

Türbe, 1648 tarihinde satın alınmıştır. Abdurrahman ve Hasan Ağalar tarafından satın alınmadan evvel kapısı üzerinde şu kitabe vardı:

Ol sâhibet'ül-cûd Şeker-pâre Kadın kim
Dâ'im hasenat itmek ile söylenir adı
İtmiş ânı makbûle-i Şâhenşeh-i devrân
Ahlâk-ı pesendide ile lutf-ı nihâdi
Tahsin ana kim sâlik olub semt-i salâha
Hakk yoluna hayr itmeğedir meyl-i fu'adı
Çün bildi cihan âkibet'ül-eınr-i fenadır
Fikr eyledi ser-menzil ü mevâ-yı me'âdı
Bu türbe ile yapdı bu pâkize sebili
Kim rahmet ü gufrân-ı Huda'ya ola bâdî
Allah kabul eyleye hayratını cümle
Hem ola müyesser iki âlemde muradı
Cevri didi târih-i binasın bu makamın
Bu merkadi envâr ile firdevs ide Hadi
1056 (1646)

Şekerpare Kadın, bu türbenin önüne, şimdiki girişin yanına, bir sebil ve çeşme yaptırmıştı. 1942 tarihlerinde kaldırıldı. Birinci kitabe bu sebilin takında idi. Onarım sırasında türbenin kapısı üzerine konmuştur.

Sultan İbrahim'in musahabelerinden olan ve Şekerpâre denilen Şehsuvar Usta, daha sonra 1057 (16 Eylül 1647) de Kara Musa Paşa ile evlendirilıniştir. 3 C.evvel 1058 (26 Mayıs 1648) de, Hezarpâre Ahmed Paşa sadaretinde, "nice işlere karışıp etrafındaki adamları ile rüşvetler alıp, haddini aştığı için" Habeşistan hududunda Ebrim'e sürüldü ve orada öldü.

Çakmakçılar Yokuşu'nda Büyük Valide Han'daki bir odada, onaltı sandık altın ve elması çıkmıştır.

"Şekerpâre Hâtûn, Koçbeyoğlu Pehlivan Ahmed adında bir mübaşir ile Ebrim'e sürmüşler imiş, Ahmed Ağa nakledirmiş... Şekerpâre gafil avlanıp yakalanıp sürülmekle yanına harçlık alamayıp, yolda sıkıntısını Mübaşir Ağa'ya anlatınca, Pehlivan dahi 600 akçe vermiş... Elinde olmayarak

Pehlivan'ın eteğini öpünce, ikisine de ağlama gelip ağlamışlardı.

Mısır hududuna varınca Haydarağa-Zâde Mehmed Paşa rast gelip, adı geçene 300 altın, Mısır'a varınca Mısır valisi Küçük Emir Paşa 500 kuruşluk harçlık vermiş" diye yazar anlatır.

Türbenin ikinci sahiplerinden biri olan Baş Hazinedar Hasan Ağa, Enderun'dan yetişmiş ve 1060 şevvalinin 20 (Ekim 1650) de Mirahir-i evvel olmuştur. Vefat tarihi belli değildir. Türbenin ikinci sahiplerinden olan Bab'üs-sa'âde Ağası beyaz hadım Abdurrahman Ağa, Enderun'dan yetişmiş kapıağası olmuş, 1059 recebinde (Tem. 1649) Paşa olarak Boğaz Muhafızlığı'na gönderilmişti. 1061 (1651)de Anadolu ve o sene Mısır Valisi oldu. 10562 (1652) de azl ile kubbe-nişin oldu ve 1063 C. evvelinde (Nisan 1653) öldü. İri yapılı, sadedil, seci, kerim ve güzel söz söyleyen bir zat idi.

Türbe, sekiz yüzlü olup muntazam kesme taştan, tek kubbeli olarak yapılmıştır. Alt üst pencerelidir. Kapısı önündeki iki sütunlu revağı bugün mevcut değildir. İçindeki sandukalar da yok olduğundan vakıfça bir marangoza kiraya verilmiş ve bu durum 1942 tarihine kadar sürmüştür. Türbe bu tarihte onarılmış fakat 1957'de yol seviyesi yükseltildiğinden biraz çukurda kalmıştır. Bugün türbede iki sanduka vardır. Kapısı önündeki küçük avluda kitabesiz bir kuyu bileziği ve bir lahit vardır. Lahdin şahidesindeki kitabe şudur:

Mecâlis-i ayana me'mur/Sadr-ı esbak Mustafa/Nâ'ili Paşa Hz.nin/ Haremi İsmail Nizami/ Beğ'in kayınvalidesi/ Fâtıma Hanım/ 12 M. 1284 (16 Mayıs 1867)

Şekerpare Kadın'ın İstanbul'da Bâlâ Tekkesi civarında Tavanlı Çeşme diye bilinen bir çeşmesi vardır.

Kaynak: (Gezi Notu) (Si. Osm. 2/135 Hasan Ağa, 3/314 Abdurrahman Paşa) 3/155 Ş. pare, 4/522 Musa Paşa) (Evliya Ç. Haz. Danışman 2/108) (Hammer T. Üçdal Neş. 10/111) (H. Ayan, Cevri S: 36-101-337) (Ç. Uluçay, Padişahların Kadınları S: 56-61 ve Harem S: 146) (Ayvansarayi, Meç. Tevârih, Haz. Derin-Çabuk S: 388) (R. Akakuş, Eyüp Sultan S: 161) (Naima T. Haz. Danışman 4/1707-1818) (Koçu, Kösem Sultan S: 203) (Danişmend, Kronoloji 3/404-508) (Uzunçarşılı, Osm. Tarihi 3/227 1. kısım) (Oransay Osm. Dev. kim kimdi S: 279) (M. Hâlid Tanık, Hz.i Hâlid ve Eyüb Beldesi S: 40).

ŞEYH ABDULLAH KAŞGÂRİ EFENDİ TÜRBESİ

Kaşgâri Tekkesi Camii veya Murtezâ Efendi Tekkesi Camii isimleri ile anılan cami avlusunda olup merdivenle inilir. Kitabesi yoktur. Yığma taştan yapılmıştır.Çatısı ahşaptır. İçinde biri büyük diğeri küçük iki ahşap sanduka vardır. Levhaları yoktur. Türbe 1983 de onarılmıştır.

Büyük sanduka Şeyh Abdullah Kaşgâri Efendi'ye aittir. Hoca Abdullah

Nidâyî Efendi diye de bilinir. 1100 (1688) tarihinde doğmuş ve 7 sefer 1174 (19 Ağus. 1760) de de vefat etmiştir. Vefatına Hattat İbrahim Tâhir Efendi

Ekber-i Meşâyih- 1174

tarihini düşürmüştür.

Murtezâ Efendi tekkeyi Abdullah Efendi için 1158 (1745) de yaptırmıştır. Ondört yıl postnişin olan Şeyh, dini bütün ve bilgisine güvenilir ulu kişilerden biri idi. Beğenilen şiirleri vardır. "Zahir ve bâtını ma'mur ve ulum-ı zahiride mahir idi. Mesnevi okuyup her fenden haberdar bir nakşibendî idi."

Küçük sanduka ise oğlu Ubeydullah Efendi'ye aittir. Babasının vefatından sonra şeyh olmuş ve 1184 (1770) de vefat etmiştir. Meşihati on senedir. Vefatında 45 yaşında idi.

Kaynak: (Gezi Notu) (Hadika 1/260) (Si. Osm. 3/382) (Zâkir Şükrü Efendi İstanbul Tekkeleri, Haz. Ş. Akbatu 2/90).

ŞEYH ABDÜLAHAD NURİ EFENDİ TÜRBESİ

Eyüp-Nişanca Caddesi üzerinde, caddeye açılan avlu kapısının sol tarafındaki set üzerinde ve dayısı Abdülmecid Sivasi Efendi Türbesi'nin önündedir.

Türbe, kare planlı ve yığma taştan yapılmış olup ahşap çatılıdır. Beş penceresi, bir kapısı ve geniş saçağı vardır. Kapı tarafındaki cephesinin sol köşesinde iki sıra halinde hazırlanmış Arapça şu kitabe bulunmaktadır:

Haza merkad'üş-şerif varet'it-tarikat'ül-hamd
Kâmil'ül-hakikat'ül-Muhammediyye
Eş-şeyh Abdül-Ahad En-Nuri
Kuddise sırruh'ül-a'lâ

Rakam yazılı değildir.

Pencereleri kesmetaş söveli ve demir parmaklıklıdır. Türbe içinde, etrafı demir parmaklık ile çevrili iki kabir bulunmaktadır. Sandukaları yoktur. Bunlar, 1061 seferinde (Şubat 1651) vefat eden Abdülahad Nuri Efendi ile, halifesi olup 1106 R. ahirinin 6. günü (24 Kasım 1694) vefat eden Bülbülcü-Zâde Tekkesi şeyhi Abdülkeriın Fethi Efendi'ye aittir. Kabrinin türbe dışında olduğu da söylenmektedir. Fakat taşı yoktur.

Abdülahad Nuri Efendi, Ebû'l-Bereket İsmail Efendi'nin oğlu Muslihüddin Mustafa Safâyi Efendi'nin oğludur. 1003 (1594) de doğdu. Annesi Şeyh

Şemseddin Sivâsî Efendi'nin kız kardeşidir. Onun halifesi olup sonra doğum yeri olan Sivas'tan İstanbul'a geldi. Çarşamba'daki, Mehmed Ağa Zaviyesi şeyhi oldu. Sultan Mehmed Fâtih ve sonra Ayasofya Camileri kürsi vaizi oldu. Divân sahibi şairdir. Oğlu, Mustafa Efendi Yavuz Sultan Selim Camii civarındaki Sivâsi Tekkesi'ne babası yerine şeyh oldu. 1102 R. evvelinde (Aralık 1690) tarihinde vefat etti.

Abdülahad Nuri Efendi halvetî şeyhleri arasında fazilet ve irfanı ile şöhret kazanmış bir zattır. İlk tahsilini dayısı, muallim ve mürşidi olan Şeyh Abdülmecid Sivâsî Efendi'den görmüştür. Birçok eseri vardır. Ayasofya vaizi olarak kürsiye çıktığı ilk gün sözüne:

Bugün Nuri imanı oldu duyan gelsin bu meydâne

mısraı ile başladığı ve elinin semâda bir halka çevirmesi ile koca mabedin bütün kandillerinin o anda yandığı söylenir.

Vefatına halifelerinden Şeyh Nazmi Efendi bu tarihi düşürmüştür:

Abdül-Ahad Efendi olsun mukim-i cennet

Türbede medfun olan Şeyh Abdülkerim Fethi Efendi, Karamanlı tüccar Abdüllatif Ağa'nın oğludur. İstanbul'a gelip tahsilini tamamladı ve kürsi şeyi oldu. 1103 (1691) de Ayasofya vaizi oldu. Şiirleri ve ilahiyatı vardır.

Türbe, 1970 tarihinde restore edilmiştir.

Kaynak: (Si. Osm. 3/294; 3/354) (M. Tahir Osm. Müel. 1/51) (M. Şükrü, İ: tanbul Tekkeleri, Haz. Ş. Akbatu 1/68) (V. M. Kocatürk, Tekke şiirleri An 297) (İstanbul Ans. 12/57) (Ergun, Türk Musikisi Ant. Fihrist S: 801) (Hadikı 1/70-199).

ŞEYH ABDÜLKADİR EFENDİ TÜRBESİ

Eski - Yeni Caddesi üzerinde ve İslam Bey'e doğru yürüdüğünde sol taraftadır. Türbenin az aşağısında Hoca Bâlî Mescidi, sağ tarafında caddeye ismini veren Fâtih devri hamamı ve biraz ileride Kasım Çavuş Camii ve türbenin yanında da Faik Paşa'nın konağı bulunuyordu.

Türbede Sultan 1. Ahmed vakfından Şeyh'ül-kurralık vazifesi ilk defa kendilerine verilip Reis'ül-kurra olan Şeyh Abdülkâdir Efendi medfundur. 1015 (1606) tarihinde vefat etmiştir. Türbesini 1012 (1503) tarihinde yaptırmıştır, Abdülkâdir Efendi Sultan Ahmed'in imamlığını dahi yapmıştır.

Türbe gayet bakımlı olup içinde bir sanduka vardır. Vaktiyle iki kabir varmış. Tek penceresi klasik demirli olup kesme taştan yapılmıştır.

Türbenin ön kısmında bulunan tiirbedar odası dükkan haline getirilmiştir. Odanın penceresi vaktiyle sebil idi. (Şeyh Abdülkâdir Efendi sebili bahsine bakınız.)

Tamamen kesme taştan yapılmış olan geniş cepheli ve ahşap çatılı türbenin sağ tarafındaki 65 numaralı türbedar odası bugün dükkan olmuştur. İkisi arasındaki kapı, örülmüş olarak hâlen durmaktadır. Türbenin kitabesi yoktur.

Kaynak: (Gezi Notu) (İstanbul Ans. l/l 19) (İstanbul Ans. 4/2046) (Kumbaracılar, İstanbul Sebilleri S: 5) (Si. Osm. 3/346) (İstanbul Kültür ve Sanat Ans. 1/173).

ŞEYH ABDÜL-MECİD SİVÂSÎ EFENDİ TÜRBESİ

Eyüp-Nişanca Caddesi üzerindedir. Caddeye açılan avlu kapısının sol tarafında ve set üzerinde, Şeyh Abdül-Ahad Nuri Efendinin; avlu kapısının tam karşısında ise Şeyh Abdül-Mecid Sivâsî Efendi'nin türbesi vardır. (Şeyh Abdül-Ahad Nuri Efendi Türbesi bahsine bakınız.)

Türbe, kare planlı olup iki sıra tuğla hatıllı olarak kesme taştan yapılmıştır, ahşap geniş saçaklı ve çatılıdır. Alt üst onaltı pencereden ışık alır. Üst pencereler kemerli ve vitraylıdır. Alttakiler ise köfeke taş söveli ve klasik demir parmaklıklıdır. Kapısının önünde restore edilmeden evvel, ahşap sütunlara bindirilmiş bir sundurması vardı. 1970 tarihinde şimdiki haliyle restore edilmiş ve bu sırada bazı kabirler de türbeye giden yolun iki tarafına dizilmiştir.

Hadika yazarının belirttiğine göre, kapısı üzerinde, kardeşinin oğlu ve halifesi Abdülahad Nuri Efendi'nin, şu tarih mısraı bulunmakta idi:

Bin kırk dokuzda oldı pak Sivâsî uçmakta mekân
1049 (1639)

Bu manzumenin tamamı ise Mecmuâ-i Tevârih'de yazılıdır. Türbe içinde ahşap iki büyük sanduka vardır. Bunlar, Şeyh Abdülmecid Efendi ile 1122 (1710) tarihinde ve 99 yaşında vefat eden oğlu Şeyh Abdülbâki Efendiye aittir.

Abdülmecid Efendi Zileli Muharrem Efendi'nin oğludur. 9711 (563) tarihinde doğdu. Amcası Kara Şemseddin Efendi'den inâbet etti. 1005 (1596) da ammi-Zâdesi Mehmed Efendi yerine şeyh oldu.

Sultan III. Mehmed, onu hatt-ı hümâyun ile İstanbul'a davet etti. Geldiğinde Ayasofya Camii civarında bir evde oturdu. Çarşamba'daki Mehmed Ağa Tekkesi şeyhliğine getirildi. Sonra Atpazarı Camii vaizi oldu.

Sonra Şehzadebaşı Camii ve sırasiyle Sultan Selim ve Sultan Ahmed Camii vaizi oldu. Yazma olarak 25 den fazla eseri vardır. Ayrıca, Şeyhî mahlaslı şiirleri ve divânı mevcuttur. Sultan Selim Camii civarında, Sultan II. Bayezid tarafından tesis edilen Şeyh Muhyiddin Efendi Tekkesi'nin onuncu şeyhi oldu. Bundan sonra tekke, onun doğum vilayeti olan Sivas adını alarak, Sivâsî Tekkesi denmiştir.

Türbesinin üzerinde bulunduğu bahçe, bir rivayete göre, Sultan IV. Murad tarafından, diğer bir söylentiye göre de, kendisine bağlı olan Reis'ül-Küttab Lam Ali Çelebi (ölümü: 1007 M. 1598) den sonra) tarafından hediye edilmiştir. Vefatında evinin önüne gömülmüştür. İki yıl sonra gördüğü bir rüya üzerine Mahpeyker Kösem Sultan, kahyası Behram Ağa nezâretiyle üstüne bu türbeyi yaptırmıştır. Halk bu türbeye Büyük Türbe, Abdülahad Nuri Efendi Türbesi'ne de Küçük Türbe diyor.

Yeğeni Şeyh Abdülahad Nuri Efendi vefatına güzel mersiye yazmıştır ki son mısraı yukarıda yazılmıştır.

Şeyh Abdülmecid Efendi 1005 (1596) da Eğri Seferi'ne iştirak etmiştir. Bu safer sırasında, Sultan III. Mehmed kendisiyle konuşmuş ve çok takdir etmiştir. Bu sefere yeğeni Abdülahad Nuri Efendi'yi de götürmüştür. Sultan Ahmed Camii yapılırken temel şeyhi olmuş ve ibâdete açıldığı ilk cuma günü de vâzını vermiş ve vefatına kadar bu görevi yürütmüştür. Sultan 4. Murad'a Bağdad'ın geri alınacağını ilk bildiren kendisi olmuş ve Padişah sefere çıkarken, Eyüp Sultan Türbesi'nde Hz. Ömer'in kılıcını beline kuşatmıştı. Meşhur Kadızâdeliler'le yapmış olduğu mücadele dillere destandır.

TÜRBE HAZÎRESİNDEKİ ŞAHİDELER

1067 (1656) tarihinde vefat eden Abd'üs-Samed Efendi. Kitabesi aynen şudur:

Ol âlim-i zeınâne ol fazıl-ı yegâne/ Terk eyleyüb sıvayı ukbâya kıldı rihlet/ İhvanı Celle Yâ-Rabb senden rica ederler/ Gark ide rûh-ı pâkin deryayı fazl ü rahmet/ Târih-i fevti içün Nazmi bu geldi yâde/ Abd'üs-Samed Efendi ola makamın cennet 1067

1105 (1693) Esirci-Zâde Hüseyin Efendi. Abdülahad Nuri Efendi'nin halifesi ve Çarşamba'da Mehmed Ağa Tekkesi şeyhi.

1120 (1708) Hamzavi taş. Şaban-Zâde Mehmed Efendi.

1129 (1717) Tarik sikkeli hamzâvî taş. Kitabesi aynen şudur:

Olmuşken Tekye-i pür feyz-i Sivâsî'de Şeyh
Hankah-ı bî-bekâdan döndü bu zat-ı ferid

Hatif-i gayb didi târih-i sal rihletin
Cilvegâhın gülşen-i cennet ola Abdülmecid
1129

1129 (1717) Hamzâvî taş, çok silik, Mehmed Efendi.

1151 (1738) Zâkir Ahmed Efendi. Mecmuai Tevârih'e göre kabri buradadır. Fakat taşına rastlanmadı.

1153 (1740) Tepesi sikkeli hamzâvî taş. Tarik-i Şemsiyye-i Halvetiyye'den/ Mehmed Ağa Câmi'i şerifi/ Şeyhi Kutb'ül-ârifin/ Yahya Efendi rûhiçün el-fâtiha.

1165 (1751) Tepesi sikkeli hamzâvî taş. Eş-Şeyh Mehmed bin Yahya Efendi.

1177 (1763) Tepesi sikkeli hamzâvî taş. Es-Seyyid Mehmed Şerafeddin ibn-üs-seyyid Yahya/ Şeyh zaviyei Mehmed Ağa.

1213 (1798) Hamzâvî taş. Şad 10 (24 Temmuz) Sivâsî-Zâde Şeyh Abdülbâki Efendi. Sivâsî Tekkesi şeyhi idi.

1234 (1818) Sikkeli. Merhum ve mağfur hadim'ül-fukarâ/ ve raci-i şefa'ât-i Resûlullah/ Bânii tekye şeyh-i Nakşibendi/ Mehmed Nuri Efendi'nin rûh-ı/pür fütuhları-çün Lillâhü el-fâtiha. Tekkesi Taşkasap'ta idi. (Si. Osm. 4/591)

1245 B. gurre (27 Aralık 1829) Es-Seyyid eş-Şeyh Ahmed Bey.

1258 N. 11 (16 Ekim 1842) Tarik sikkeli. Şemsî Sivâsî evladından Balat'ta tarik-i Sünbülî postnişinlerinden Seyyid Abdiilkerim Efendi'nin mahdumu post-nişin Seyyid Şeyh Mehmed Haşim Çelebi.

1280 Şaban 2 (12 Ocak 1864) Lahit, Tarik-i âliyye-i Sünbüliye'den ve muhibb-i âl-i aba, el Hac İbrahim Beyefendi. Eyüp'te Yahya Efendi Tekkesi (Şabaniye Tekkesi) nde 40 sene hizmet etmiştir. Enderuni diye bilinir. (Si. Osm. 1/ 163)

1282 (1865) Beşinci Orduyı Hümâyun reiserkâm Sami Paşa Hz.nin validesi Şerife Havva Hanım.

1283 R.A. 25 (6 Eylül 1866) Tarik sikkeli. Kutb'ül-ârifin gavs'ül-vasilin/Şeyh Abdülmecid Sivâsî K.S./ Sülâle-i tahirelerindeıı merhum/ Şeyh Seyyid Mehmed Şükrullah/Efendi'nin ruhuna fatiha. Balat Tekkesi şeyhi idi.

1293 Ra. 21 (16 Nisan 1876) Tarik sikkeli. Eş-Şeyh Mehmed Şükrü Efendi'nin oğlu es-Seyyid Mehmed Nureddin Efendi. Balat Tekkesi şeyhi idi.

1306(1888) Ali Rıza Efendi.

Kaynak: (Gezi Notu) (Si. Osm. 3/297) (Hadıka 1/121 Si vasi Tekkesi Mes.) (Si. Osm. 3/400 Abdülmecid Efendi) (İstanbul Ans. 1/141 Abdülmecid Efendi) (Ayvansarayi, Meç. Tevarih, Haz. Derin - Çabuk S: 240 Zakir Ahmed Efendi) (Meç. Tevarih S: 211) (M. Tahir, Osm. Müel. Meral Yay. 1/226) (Naima Tarihi, Haz. Danışman 2/705)e 6/2716-2730) (Kâtib Çelebi, Mizanü'l-Hakk S: 107-110) (M.Tahir, Osm. Müel. 1/50-51-205-393).

ŞEYH AHMED NAKŞİBENDÎ TÜRBESİ

Silahdar Ağa Caddesi üzerinde bulunan Şah Sultan Camii'nin kıblesi tarafındadır. Camiin mihrab yönünde ve sol taraftaki iki penceresi, arkadaki Şeyh Ahmed Efendi Türbesi'ne bakmaktadır. Türbe de cami gibi muntazam olmayan taştan tuğla hatıllı olarak yapılmıştır. Kare planlı olup tek kubbelidir. 1953 de restore edilmiştir. Mermer kemerli kapısı üzerinde tarihsiz olarak, iki sıra halinde hazırlanmış şu kitabe vardır:

Şah Sultan hankahında keramet menba'ı
Hazret-i Şeyh Ahmed'in fazl ü kemâli menceli
Medfen-i pâkin hayâtında temam hayrat idüb
Oldu târih "Mürşid-i Pir tarik-i Sünbülî"

Şeyh Ahmed Efendi 1229 (1814) tarihinde vefat ettiğine göre türbeyi bu tarihten evvel yaptırmıştır.

Türbe içinde biribirine bitişik ve yüksek olarak yapılmış üç sanduka bulunmaktadır. İki kapısı ve üç penceresi vardır. Etrafı 16 Ocak 1988 tarihinde istimlak edilerek tamamen açılmıştır. Kıble tarafında, niş şeklinde bir mihrabı vardır. Üzerinde mihrab ayeti yazılıdır.

Şeyh Ahmed Efendi Merkez Efendi ahfadından, âlim ve sâlih bir zat idi. Tekke ihtilaflarının hallini, şeyhülislâmlar buna havale ederlerdi. Kocamustafa-paşa Tekkesi Zâkirbaşısı Buhurîzâde Şeyh Abdülkerim Efendi'nin 1192 (1778) tarihindeki vefatı üzerine Şah Sultan Tekkesi'ne şeyh olmuş ve 36 sene meşihatte bulunmuştur. Türbeyi, 1205 (1790) tarihinde vefat eden oğlu Yahya Efendi için yaptırdığı söylenmektedir.

Kaynak: (Gezi Notu) (Hadika 1/256) (M. Şükrü, İstanbul Tekkeleri Haz. Ş. Akbatu 1/71) (Si. Osm. 1/283).

ŞEYH CEMALEDDİN UŞŞÂKİ EFENDİ TÜRBESİ

Eğrikapı karşısında ve Hirami Ahmed Paşa Camii'nin kıble tarafındadır. Duvarları kargir, çatısı ahşaptır. Türbede medfun olan Şeyh Cemâleddin Uşşâkî Efendi Bağdadlı Mehmed Hamdi Efendi'nin halifesidir. 1158 (1745) de Edirne'den İstanbul'a gelip, Mehmed Efendi yerine, Hirami Ahmed Paşa Tekkesi'ne şeyh oldu. Uşşâkiye'den Pir-i Sâni denir. Birincisi Kasımpaşa Uşşâkî Tekkesi kurucusu Hüsameddin Hasan Efendi'dir. Şeyh Cemâleddin

Efendi Hüsameddin Uşşâkî'nin üçüncü derecede hülefâlarındandır. 1164 (1751) tarihinde vefat etti. Yaşı altmışı geçmiştir. Arif, şair ve mazanneden idi. Divânı vardır.

Türbe, Şeyh Cemâleddin Efendi'nin vefatından hemen sonra 1751-1752 tarihleri arasında yapılmıştır. Bir müddet sonra, 1192 ramazanında(Ekim-1778) Sadrazam Kara Vezir Mehmed Paşa tarafından onarılmıştır. Mehmed Paşa'nın muhteşem lahdi, Bahçekapı'da Sultan I. Abdülhamid Türbesi bahçesindedir. Bir çok hayrı vardır.

Türbe, 1232 (1817) tarihlerinde meşhur Halet Efendi tarafından tamir ettirilmiştir. Bu sırada mabedi de onartmıştır. Bunu belirten kitabe caddeye nazır türbe duvarındadır ki şudur:

El-hazer mürde kıyas etmeyin Ehlullâhı
Reşk eder anların emvâtına ruh ihya
Hamdülillâh kim anın türbesini ta'mire
Hakipâyı fukara Hâlet-i kullandı Hûda
İşte ez cümle biri hüsn-ü Cemâl-i Uşşak
Feyz âlur bunca muhibbânı yüzünden hâlâ
İzzetâ fahr iderim bende yazub târihin
Kerem-i Hakk'la bu türbede kılındı ihya
1232 (1817)

Türbe, 1323 (1905) tarihinde, Sultan II. Abdülhamid'in "Küçük bir kulu" Fındıklılı Hamdi Beyefendi tarafından yenilenmiştir. Bunu belirten kitabe de 1232 tarihli kitabenin üstündedir. Kitabe on sıra halinde hazırlanmış olup, her satırda üç mısra vardır. Kitabe şudur:

Hazret-i Allah'a hamd olsun ki bu asr-ı güzin
Maşrık'ül-envâr ümran eyledi her bir yeri
Siyemmâ seyyid Cemâleddin Uşşâki gibi
Veliyyullâh'ın işbu hankâh-ı envâri
Kalb-i Âşık veş harâb olmuş iken tecdidine
Hakk muvaffak kıldı bir Mir-i inayet perveri
Ya'ni Fındıklılı Hamdi Beyefendi kim odur
Pâdişah-ı âlem aranın küçük bir çâkeri
Oldur ol Pir-i Mukaddes ki sezadır nâmına
Dinse deryayı safâ-zây-ı hakikat gevheri
Nesl-i âlii Ali El-Murtezâ'dan dır o Pir
Münceli ol veçhe ile zatında feyz-i Haydârî
Pir-i sânii tarik-i pâk-ı Uşşâki'dir ol
Sâlikan-ı râh-ı Uşşak pişvây ü rehber

Bu makam içre kerâmet-pişe O Pir'in müdâm
Doldu nûr-ı aşk ile el-hak dil-i ruşenteri
Oldu Yâ-Hû sâye-bahşâindei evc ü sal
Mürg-ü ruhu âlem-i lahuti âçdı şehperi
Bak şu hali türberin envâr-dil pirâsına
Ravzai huld ile tev'emdir disem vardır yeri
Lakin ey zâir veliullahı mürde sanmasın
Eyledi ihya ilm ü irfanlarını anları
Yüz sürüb dergâhına bulsun şifâyı sermedi
Derdine derman taharri eyliyen gelsün beri
Eyledi ihya böyle bir dergâhı ol Mir-i kerim
Doğrusu bu himmeti şad itdi Uşşâkileri
ânii sânidir ol Mir-i Mu'alla menkibet
Kasr-ı tevfik-i Hûda olsun zahir ü yaveri
Gördü tamamın Behai söyledi târih-i tam
Kıldı Hamdi bey bina bi hünkâh-ı enveri
1323(1905)

"Nemka Hulusi gafurle" imzalıdır.

1232 tarihli kitabe "El-fakir Yesâri-zâde Mustafa İzzet gafurle hûmâ" imzalıdır.

Türbe içinde altı ahşap sanduka vardır. En büyüğü Şeyh Cemâleddin Efendi'ye aittir. Diğerleri şunlardır:

1199 (1784) Tarihinde vefat eden Mehmed Nizâmeddin Efendi. Şeyh Cemâleddin Efendi'nin oğlu olup 35 sene şeyhliği vardır.

1233 (1817) Şeyh Mehmed Cemâli Efendi.1251 (1838) Şeyh Alaeddin Efendi.

Mevlevi Şeyhi Mehmed Nuri Efendi. Sandukası mevlevî sikkelidir. Vefat tarihi belli değildir. (Savaklar Mescidi Tekkesi bahsine bakınız.)

Cami ve tekkenin banisi Hirami Ahmed Paşa'nın kabri türbe kapısı yanındadır. Baştası örfi destarlıdır. Şahidesi dört köşe, incedir. Üzerinde "Ruhu için fatiha" ve kelime-i tevhid yazılıdır.

Ayaktaşı ise sütun şeklinde olup oğluna aittir. Üzerindeki kitabe çok girifttir:

Lebin Vezir Ahmed Paşa
Mustafa Beğ safası dehrin
Dükşüb zevk-ı lamekâne revân
Yiğirmi sekizinde şevvalin
Oldu penşembe gün azm-i cinân
Ey derûni hemişe merhumun

Ol ruhuna rahmet-i rahman
Li senetü elf ve semân

Kitabeye göre Mustafa Bey, 1008 (1599) tarihinde vefat etmiştir. Türbe son olarak 1982 tarihinde onarılmış ve çini kaplanmıştır.

HAZÎREDE GÖMÜLÜ OLANLAR

1043 (1633) Sabıka Bosna Defterdarı Osman Efendi.
1170(1756) Hz. Pir-i Suni Mehmed Cemâleddin Hz.nin ser tariki Hüseyin Dede.
1195 (1781) Şerife el-hâce Hafize Hatun.
1207 Ra. 18 (1792) Hacegân-ı Divân-ı hümâyundan sabıka Nizâmı Cedid kâtibi ve ihtisab mukataası emini Abdülkadir Efendi.
1223 (1908) Tarik-i Mevlevîyye'den Gelibolu Neyzenbaşısı-Zâde Çallı Mehmed Dede'nin küçük dervişi Sa'deddin Dede.
1324 (1906) Kılıç kabartmalı, Biçare Sadberk Hanım'ın oğlu Hasan Bey.

Kaynak: (Gezi Notu) (İzzet Divanı: 39) (M. Ziya, İst. ve Boğaziçi 1/355).

ŞEYH KAŞGARÎ İSA GEYLÂNÎ EFENDİ TÜRBESİ

Piyer Loti Kahvesi yolu üzerinde ve Murteza Efendi Tekkesi Camii avlusundadır. Türbe kargir olup çatısı ahşaptır. Kapısına merdivenle çıkılır. Burada üç ahşap sütunun taşıdığı bir revak vardır. İçinde bir ahşap sanduka bulunmaktadır. Kemerli kapısı üzerinde beş satır halinde hazırlanmış şu kitabe mevcuttur.

Şeyh Selim Hân mekânın pise dehrin serveri
Çok gönüller yapdı var olsun anın hemtaları
Bâ-husûs bu türbei vâlâyı bünyâd itdirüb
Pây-ı kesretden masun itdi bu zat-i ekberi,
Hayli dem bu hankâha post-nişin olmuş idi
Ya'ni Şeyh İsa Efendi râh-ı tevhidin ârî
Sem'ine irdi nidayı irci'i Yâ-Hû didi
El-vedâ itdi tarikin Şeyh Sâlik-i perverî
Geldi bir âh ile Zihni fevtine târih didi
Göçdü baki hâle ehl-i muhabbet rehberi

1206 (1791)

Şeyh İsa Efendi, Şeyh Abdullah Kaşgârî'nin oğlu Ubeydullah Efendinin 1184 (1770) vefatı üzerine şeyh olmuş ve 22 sene meşihatta bulunduktan sonra 30 sefer 1206 (9 Ekim 1791) de vefat ederek bu türbeye gömülmüştür. Türbe, Sultan III. Selim tarafından yaptırılmıştır.

Kitabe yazarı, Hüdâverdi Zihni Efendi, Yanyalı'dır. Kürt paşa mühürdarı olup III. Selim zamanında ölmüştür.

Pertev Mehmed Efendi Şeyh İsa Efendi'nin vefatına şu şiiri yazmıştır:

Cenâb-ı Şeyh İsa hâcegân-ı Nakşibendi'den
Zemânın kııtııb-ı aktabı idi ol zât-ı bî-hemtâ
Yetişmiş feyzyâb olmuşdu Abdullah Efendi'den
Nice canlar uyarmış ârif-i Billalı idi hakka
Cihan kim bî-bekardır her konan bundan göçer elbet
Gider da'vel olundukda eğer pir eğer bernâ
Bu zât-ı bî-muâdil dahi gitdi eklen aldırdık
Mukaddes eyliye rûh-ı şerifin Hazret-i Mevlâ
Mücevher harf ile levha kalem yazmış bu târihi
Ki böyle nâm vâki oldu Pertev eyledim ihsâ
Fedâ-yı mamelekle mâilik-i mülk-i visal oldu
Uruc-ı asman-ı evc-ı ülyâ kıldı Şeyh İsa
1206

Şair Pertev Efendi İstanbullu'dur. Sadâret mektubcusu olmuştur. 1222 (1807) de vefat etti. Mahir bir şair olup divânı vardır. Kabri, Edirne'de, Göl Mahallesi Bostan Pazarı'ndaki Gülşeni Şeyh Hasan Sezai Efendi Tekkesi hazîresindedir. Taşına raslanmadı.

Şeyh İsa Efendinin eşi Ayşe Monla Hâtûn 2 B 1208 (3 Şubat 1794) de vefat ederek türbenin arkasındaki mezarlığa gömülmüştür. Taşı vardır.

Kaynak: (Hadika 1/260) (Si. Osm. 2/344 Zihni Ef. 2/38 Pertev Ef.) (M. Tahir, Osm. Müel. Merel Yay. 3/118) (İst. Telekeleri 2/90).

ŞEYH MURAD EFENDİ TÜRBESİ

Eyüp Nişancası'nda, Mustafa Paşa Mahallesi'nde ve aynı isimli cadde üzerindedir. Sağ tarafında, Şeyhülislâm Minkârî-Zade Yahya Efendi'nin damadı Mustafa Efendi tarafından yaptırılan medrese, sol tarafında tekke hazîresi ve arka tarafında ise mescid, mesnevîhâne, Şeyhülislâm Veliyüddin

Efendi Türbesi ve şadırvan avlusu bulunmaktadır.

Türbenin kapısı, türbeye bitişik olarak 1272 (1855) tarihinde yaptırılan mescid içinde kalmıştır. Muntazam kesme taştan, tuğla hatıllı olarak yaptırılan türbe, tek kubbelidir. Hazîre tarafında üç, cadde tarafında ise iki penceresi vardır. Pek harap durumda iken 1988 senesi başlarında tamir edilmiştir. İçinde üç ahşap sanduka vardır. Biri 1132 (1720) tarihinde vefat eden Şeyh Murad Efendi'ye aittir. Diğerleri belli değildir. Burada ayrıca bir de mihrabcık vardır. Türbe aslında Mustafa Efendi Medresesi'nin dersanesi iken, Şeyh'in buraya defnedilmesiyle türbe haline gelmiştir.

Türbenin hazîreye bakan duvarında yeni yazı ile yazılmış şu kitabe vardır:

> Muhammed Murad Münzevî- 1132 ve
> Şeyhülislâm Ahmed Ebû'l-Hayr- 1154 (1741)
> Hazretleri'nin ruhlarına fatiha

Şeyhülislâm Ahmed Efendi'nin kabri hazîrededir.

Türbe ve tekke, Kesriyeli Ahmed Paşa (Ölümü: 1162 M. 1749) tarafından tamir edilmiştir.

Hadika yazarı, Şeyh Murad Efendi'nin hayatını şöyle anlatıyor: "Şeyh Murad Efendi, Kaşmiri veyahud Kabili olarak 1055 (1645) tarihinde doğdu. Üç yaşına geldikte nüzul isabetiyle kötürüm (Mak'ad) olmuştur. İlim ve fünûn tahsilinden sonra hacca gidip edadan sonra Hindistan'a gitmiş ve küberayı Nakşibendiyye'den Şeyh Mehıned Ma'sûm Efendi'den ahz-ı inâbet ederek tekrar hacca gitmiş ve orada üç sene kaldıktan sonra Bağdad yolu ile İsfehan üzerinden Buhara'ya gitmiştir. Belh ve Semerkand meşâyihi ile sohbet edip ikinci defa Bağdad'a hicret ve kısa zaman kaldıktan sonra yine hacca gitmiş ve sonra Mısır Kahire'ye gitmiş ve oradan Şam'a gelerek evlenmiştir.

1092 (1681) tarihinde İstanbul'a gelerek Eyüp Sultan civarında beş sene kadar oturduktan sonra yine Şam'a hicret ve sonra yalnız olarak yine hacca gitmiş ve bir sene kaldıktan sonra yine Şam'a dönmüştür.

1119 (1707) senesi tekrar Mekke'ye gitmiş ve bir sene kadar kaldıktan sonra yine Şam'a dönmüş ve 1120 (1708) senesi tekrar İstanbul'a gelerek Sultan Selim Camii civarında Bıçakçı Efendi'nin evinde kalmıştır.

Zengin ve fakirin kendisini ziyareti, Çorlulu Ali Paşa'nın mizacına uygun olmadığından, kethüdâlığından kaptanlık ile çırak edildiği Vezir İbrahim Paşa'ya Şeyh Murad Efendi'nin "Hacc-ı şerife gitmek maksududur" diye sipariş etmekle Donanmayı Hümâyun ile Alaiye (Alanya) karşısına vardıkta sahile çıkarılıp oradan Konya ve Kütahya üzerinden Bursa'da oturmasına izin verildi.

1129 ramazanı birinci günü (9 Ağustos 1717) üçüncü defa İstanbul'a gelip

Eyüp Sultan civarında Hüseyin Efendi-Zâde bahçesinde ve sonra sabıka Reis'ül-etıbba Nuh Efendi Yalısı'nda taltife mashar olmuştur. Burada ibâdetle meşgul iken 1132 R.âhirin 12. salı gecesi (22 Şubat 1720) vefat edip ertesi salı günü naaşı Eyüp Sultan Camii'ne getirilmiş ve cenaze namazından sonra şimdi türbesi olan dersaneye defnedilmiştir. Vefat tarihi bu mısradan çıkmaktadır.

Keramet birle düşdü Şeyh-i Ekber

Kendisine bağlı olanlardan Seyyid Musa Kelim Efendi dahi bu tarihi düşürmüştür:

Gûş iden didi te'essüfle Kelimâ tarih
Dehi kıldı yine bir kenz-i Murâdî medfûn
1132

Şeyh Murad Efendi, arif bir zat olup 10.000 den ziyade hadis-i şerif hafızasında idi. Eserleri vardır. Pirdaşı şeyh Ahıned Yekdest Mekki Efendi'dir. Oğlu Mehmed ve torunu Ali Efendilerdir. Bunların türbede medfûn olduğu sanılmaktadır. Halifesi Bursalı Karababa-Zâde İbrahim Efendi 1135 (1722) de vefat ederek Zeyniler'de defn edildi. Şeyhülislâm Paşmakcı-Zâde Ali Efendi'nin Şeyh Murad Efendi'nin müridi olduğu söylenir.

Şeyh Murad Efendi Tekkesi hazîresinde gömülü olanlar şunlardır: 1062 (1652) Lahit, Yeniçeri Ağavâtı'ndan Ser-Zagârî Abdülkerim Ağa. Rebiülâhır, tarih ayrıca yazı ile de yazılmıştır. Medresenin yapılış tarihini yaklaşık olarak göstermesi bakımından önemlidir. 1988 senesi başında yapılan temizlik ve yenileme sırasında toprak altından çıkarılmıştır.

1135 (1722) Lahit,
Söyledim kabrinde târih-i vefatın İffetî
Eyledi Fethi Kadın dâr-ı selâın-ı haclegâh

1154 (1741) Sütun şeklindeki şahidesinde şu kitabe vardır:

Müft'il-enâm Hazret-i Dâmâd-Zâde kim
Olmuşdu fazl ü anka memduh-ı hass ü âmin
Üç defa sadr-ı rûm-iline ziyb ü fer virüb
İfta makamına dahi vermişdi özge nâm
Şeh-i Nakşibende olmağın ez-can ü dil murid
Erdi Murâd'a buldu târihinde nâm-gâm

Dar-ı bekaya nakl idicek Asım nazar
Târih-i rihletin didi bir beyt ile tam
Dâmâd-Zâde Ahmed Efendi'ye ide Hakk
İhsan ü lutfı ile cinân mülküne makam
Fi sene 1154

(Si. Osm. 1/68) (Şemdani-zâde Tarihi, Haz. M. Aktepe 1/35) (Müstakimzâde, Devhat ül-meşâyih S: 121) (Hadika 1/292-305. 11/141)

Büyükdere, Kefeliköy'de, Rumelihisarı'nda ve Sütlüce'de yalıları vardı. Kefeliköy'deki yalısı karşısında ve yol aşırı yerdeki Uluc Hasan Paşa Mescidi'ne minber koyarak cami yaptı. Sütlüce iskelesi meydanında bir çeşmesi vardı.

1155 (1742) Zübeyde Hanım. Bu kadar yazılı.

1168(1755)

Hüv'el-Hayy'ül-Bâki
Rûh-ı pâki ola her lahza karin-ı rahmet
Haşre dek mûnis-i kabr ola eltaf-ı latif
Düşdü bir mısda'i gurrâyı mücevher târih
Kabrin Hakk'a eyledi İzzi Efendi teşrif
1168

Süleyman İzzî Efendi vakanüvis ve şairdir. Hattatlığı ve tarih düşürmedeki becerisiyle ünlüdür. Şahidesi küçük ve silindir şeklindedir.

(Si. Osm. 3/467) (Osm. Müel. Meral Yay. 3/76) Babinger, Osm. Tarih Yazar. S: 314)

1173 (1759) Kitabesi on mısra olup tarih beyti şudur:

Düşdü bir mısra'-ı menkut ile târih -i vefat
Şeyh Ali vâsıl-ı Hakk oldu ide habs-ı nefs

Tekkenin üçüncü şeyhi idi.

1176 (1762) Damad-Zâde İstanbul kazası, Mehmed Murad Efendi'nin kızı Rahime Hanım.

1176 (1762) Hamzavî, tekkenin "Canşin"i ve "Nakşibendi'nin bir azizi" idi. "Feyz-yâb-ı rûh-ı kudsî Hz. Şeyh Mustafa"

1176 (1762) Dâmâd-Zâde Mehmed Murad Efendi'nin kızı, civan iken vefat den Hadice Hanım.

1178 (1764)Sütun, ondört mısralı kitabesi var. Şu şekilde başlamaktadır:

Diriga ve hayf Dâmâd-Zâde Feyzullah Efendi
Güzide necli menzil-i cennet-i adn olsun

Son beyt:

Du'â birle didim giryân ü nâlân cûd târih
Muhib Molla Efendi meskenin cennet-i adn ola

1178 Sicill-i Osmâni 4/97 de, müderris olup 1183 de vefat etmiştir diyor ki yanlıştır.

1179 (1765) İstanbul kazası Emin'ül-fetevâ Ebû Bekir Efendi (Si. Osm. 1/180)

1180 (1766) Dâmâd-Zâde Refi Efendi.

1182(1768) HadiceHanım.

1184 (1770) Seccade nişin-i irşâd eş-Şeyh Ali Efendi'nin oğlu Mehmed Molla Efendi.

1188 (1774) Kitabesi 14 mısralı olup genç yaşta vefat eden Akif Mehmed Efendiye aittir.

1189 (1775) Kütüphane sahibi Murad Molla Efendi Zade Hamid molla.

1191 (1777) Hamzavî, Şeyh Ali Efendi.

1192 (1778) Şeyh Murad Zaviyesi Şeyhi Ali Efendi'nin oğlu Şeyh Yahya Efendi.

1194 (1780) Dâmâd-Zâde enisi Emine Hanım.

1208 R. 10 (16 Ekim 1793) merhum ve mağfur el muhtaç/İlâ rahmetü Rabb'ül-gafur/Şeyh Mehmed Murad K.S.'nın/Postnişini iken âzim-i dar-ı beka/ iden Şeyh El-hac Mehmed Efendi/ruhuna fatiha.

1198 (1783) Dâmâd-Zâde Feyzullah Efendi'nin küçük oğlu Mehmed Tahir Molla (Bu şımarık çocuk için bak Cevdet Tarihi, Sabah Gazetesi Yay. 2/25-26)

1208 (1793) Mehmed Murad Efendi'nin torununun eşi Nûnfer Hanım.

1208 (1793) Hamzâvîtaş, Murad Efendi Hz.nin eşi Hayatî Kadın.

1208 Şad. (Eylül 1793) Murad Efendi Zade Hamid Efendi'nin kızı Benli-Zâde Mehmed Sabit Efendi'nin eşi, Esma Hanım.

1227 (1812) Kurra-Zâde Hafız İsmail Efendi.

1236 (1820) Tekkenin Postnişini eş-Şeyh Hüseyin EI-Hisârî.

1247 (1831) Sadr-ı esbak maktul Musutafa Paşa'nın oğlu Mirâlem Musa Bey- Zade Dergâh-ı mualla Kapıcıbaşılarından Abdurrahman bey.

1248 Z. 11 (1 Mayıs 1833) Tarikat-i Âliyyei Nakşibendiyye'den hadim'ül fukara mesned-nişin müderrisin-i kiramdan ulemâyı benamdan Uslu-Zâde eş-Şeyh Mehmed Sa'di Efendi.

1253 N. 27 (Aralık 1837) Suclur-ı azamdan Fetevâ Emini, sahib'iil-hayrat, Anadolu payeli Gedusîel-Hâc Hafız Mehmed Efendi.

1260 M. 13 (Şubat 1844) Sikkeli, Hem-nâm-ı Fahr'ül-enbîyâ, Şeyh İbn-i Şeyh yani Muhammed Es'ad sâhib-i keramet.

Olmuş idi nice zemân bu hankâhın rehnümâsı Tarih beyti şudur:

Târihi cevher birle söyle ol azize ey Emin
Es'ad Efendi fücceten cennet-i adni kıldı cay
13M. 1260

Kitabesi çok uzun olup her iki taşı da yazılıdır. Mehmed Sa'dullah imzalıdır. (İst. Tek. 2/96) (Si. Osm. 4/269)

1261 (1845) Fesli şahide, kitabesi şudur:

Müşârün'ileyh Şeyd Es'ad Efendi
Hafidi Mühendishânei Berri-i Hümâyun
Hattatinden merhum ve mağfurleh
Sa'dullah Efendi'nin Ruhiçün fatiha.
(İnal, Son Hattatlar 349)

Aynı kabrin üzerinde yine fesli şu şahide vardır:

Kutb'ül-arifin eş-şeyh
Mehmed Murad el-Buhârî Hz.leri
Hankâh-ı şerifi postnişini merhum
Es'ad Efendi-Zâde Mühendishâne-i
Berri-i Hümâyun hâfız-ı kütübü Fethi
Efendi'nin ruhuna el-fatiha.
1277(1860)

1261 (1845) Tarikat-i âliyyei Nakşibendiyye meşâyih-i/ Kıranımdan Şeyh Murad Efendi Kuddise Nihâd/ Tevliyetiyle müntesib üstad-ı ercümendi/ Anadoluhisarî hanedanından/ Merhum İzzi Süleyman Efendi'nin hafidi/Es-seyyid Mehmed Said Efendi.

1269 (1852) Ketancılarbaşı'nda Haseki Mustafa Ağa Mektebi hacesi el-Hâc Şerife Hadice Hanım. (Si. Osm. 4/405 Haseki Mustafa Ağa.)

1271 Za. 12 (27 Tem. 18557 Es'ad Efendi'nin eşi Kutb'ül-ârifin Hafız Efendi Hz.nin kızı hâlâ postnişin-i dergâh şeyhi el-Hâc Hafız Feyzullah Efendi'nin annesi Nimetullah Hanım.

1272 (1855) Eş-Şeyh el-Hâc Hafız Feyzullah Efendi'nin eşi Şerife Zahide Hanım.

1276 (1859) Eş-şeyh Feyzullah Efendi'nin oğlu olup 31 yaşında vefat eden Muhyiddin Efendi. Sikke kabartmalı ve sarıklıdır. 1284 Ca. 25 (24 Eylül 1867)

Bu hankah-ı feyz-i ihtinakda yiğirmidört sene Post-nişin-i irşâd olan meşâyih-i güzin-i Nakşibendiyye'den Mesnevihân Şeyh el-hac Hafız Feyzullah Efendi merhumun kabr-i şerifidir. Mumâ'ileyh ulemâyı âlemin ve eshab-ı ilmi olup...

1304 (1886) Hacı Mehmed Dede. 1307 (1889) Ahmed Bey.

1307 C.evvel 26 (Ocak 1890) Kasımpaşa'da Küçük/ Piyale Tekyesi postnişini/ ve Soğukçeşme Askeri/ Rüşdiyesi Ârabî muallimi/ Bosna muhacirlerinden ve tarikat-i/ Âliyye-i Nakşibendiye şeyh-i kirâmından/ Bayburtlu âşık-ı Billah Mehmed Arif Efendi. Tevellüdü 1235 (1819)

1308 ramazan 10(19 Nisan 1891) Muhteşem lahit. Her iki şahidesinin ön ve arkasında aynı tarihli kitabe vardır. Lahit kabartmalarla bezelidir. Teşrifatı umumiye Nâzırı merhum Kâmil Bey'in kızı,

Tam târih-i vefatın didi merd-i Kâmil Vâsıl-ı mülk-ü cinân oldu Afife Hanım Kitabesi babası tarafından yazılmıştır. Ne hazin.

1309 zilkade (Haz. 1892) Ahmed Bey. 1309 zilhicce 24 (Tem. 1892) Cami Efendi.

1312 (1904) Tarık-ı Kadiriyye'nin bir şeyh-i âlisi Şeyh Nuri Efendi. Tarih mısraı şudur:

Bu Şeyh Nuri Efendi irişdi Kurb-i Rahmana

1341 receb 27 (14 Mart) 1923) Şeyh Abdülkâdir Efendi. Kabrinde taş yoktur. Vefatına Kemâlî Efendi bu tarihi düşürmüştür:

Geldi oniki İmam hüsn-ü şahadet eyledi
Allah allah dedi oldu "Rahmet-i Hakk'a" revân
1341

Abdülkâdir Efendi babasından Nakşibendî hilâfeti almış ve sonndan vaki olan manevî davet üzerine, o zamanın en büyük manevî ricalinden olan Seyyid Bekir'ür-Reşad Efendiye intisabla Hamzâvî olmuş ve Reşad Efendi'nin vefatından sonra da kutub olmuştur. Mevlânâ'dan sonra, onun kadar manzum eser yazan kimse olmamıştır. Divânı hariç 33598 beyt yazmıştır. (Baha Doğramacı! Kemâli Divânı S: 15-19-30) Kabri, şadırvan avlusunda olup etrafı demir parmaklıklı büyük aile sofasıdır. Kemâlî Efendi'nin mürşididir.

1206 (1791) Dâmâd-Zâde sülâlesinden müderrisin-i kiramdan Hasan Efendi'nin kızı Şerife Behice Hanım.

1192 (1778) İzzi Süleyman Efendi'nin oğlu Mehıned Necib Efendi.

1159 (1746) Mehıned Hamid Molla.

1245 (1829) Meşhur hattat Mahmud Celâleddin Efendi. Eyüp'te Mihrişah Valide Sultan Türbesi'nin ve imaretinin iç kitabe yazıları bunundur. Eşi, Esma Hanım'ın da hattat olduğu söylenir. (İnal, Son Hattatlar S: 87-187) Sütun şeklindeki küçük şahidesi dip taraftan kırılmış ve onarılmıştır. Kitabesi şudur:

Hüvel Hayy'ül-Bâki
Meşâyih-i hattatinden
.... merhum ve mağfur
Mahmud Celalüddin Efendi'nin
Ruhiçün el-fatiha
1245

1250 Ra. 15 (Tem. 1834) Asakir-i mansure-i muhammediyyelerin süvari feriki devletlû es-Seyyid Mehmed Sa'id Paşa'nın cevâriyelerinden Şehide Mümtaz Kalfa.

1308 (1890) Otakçılar civarında Takyeci Mahallesi'nde Tarikat-i Âliyei kadiriyye meşâyihinden Çadırcı Hüseyin Efendi. Tarihsiz bir kabir taşı üzerindeki kitabe .şudur:

(Birinci sıra silinmiştir) Şeyh Mustafa Efendi'nin ruh-ı şerifine/Rıza'en Lilah/ Fatiha.

Şahide kalın sütun seklindedir. Bu zat, Dâmâd-Zâde Şeyhülislâm Ebû'l-hayr Ahmet Efendi'nin babası Kangırılı Damâd Mustafa Efendi'dir. Buradaki medresenin banisi olup 1095 (1684) tarihinde vefat etmiştir. (Si. Osm. 4/403 Mustafa Rasih Efendi.)

Gömülü bir taş üzerindeki kitabe şudur: Şeyh Murad Efendi şeyhî el-Hâc Mehmed Efendi'nin kızı hâlâ şeyh Hüseyin Efendi'nin eşi...

Taşı mevcut olmayanlar:

1191(1777) Akmolla lakablı Ömer Efendi. Fahreddin Yahya Efendi'nin oğlu. Kilisî Şeyh Ali Sırrı-ı nakşibendî hülefâsından. Kabri babasının yanında idi. (Si. Osm. 3/593) (Hadika 1/294 11/49) " Akmolla dinmekle şehir nâyzen-i bî-nazir ve hattat" Eyüp Camii mezarlığının Beybaba Sokağına açılan kapısı üzerindeki kelime-i tevhidi yazmış ve imzalamıştır.

Kedoslu Ahmed Efendi bir hukuk bilgini olup eserleri vardır.

1305 (1887) Hacı Hüseyin Dede, Melami şeyhi olup kırklardan biri idi. Eğrikapı'da İvaz Efendi Camii yakınındaki Peştemalcılar Hanı mürebbisi idi. (Gölpınarlı, Melamilik S: 179)

ŞEYHÜLİSLÂM ALAEDDİN ALİ ARABİ TÜRBESİ

İdris Köşkü mevkiinde, Piyer Loti Kahvesi yakınında ve Halic'e bakan hakim bir yerdedir. Kubbesi yıkılmış ve dört kalın ayağının bazı kısımları kalmıştır. Ayaklar muntazam kesmetaştır. Açık türbedir. İçindeki şahide yok olmuştur. Halk buraya yanlış olarak At Türbesi demektedir.

Molla Arab diye bilinen Alaeddin Ali Efendi Şeyh Seyyid Mehmed Arabî'nin oğlu olan Seyyid Mehmed'in oğludur. Mehmed Arabî 800 (1397) tarihinde Halep'te vefat etmiştir. Alaeddin Efendi Halep'in bir köyünde dünyaya geldi. İmam Seferî'den okuyup babası Mehmed'den Rıfâ'i ve Alaeddin Halveti'den suhreverdi olup şeyhiyle beraber Halep'ten çıkıp Manisa'ya gelmiş ve Şehzade Mustafa'ya intisab eylemiştir. Medrese ihsan buyurulup İstanbul'a getirildi. 900 (1494) de Şeyhülislâm oldu. 901 şevvalinde (Tem. 1796) vefat etti. Hergün evinde 100 rek'at namaz kılardı. 99 oğluna Esmai Hüsna adedince isim koymuştur. Devrinin fâzılı idi. Oğullarından Abdülbâki'nin kızının oğlu Mustafa Sâbri Efendi divân şairi idi.

Tire'nin 5 km. kuzeybatısında, Yahşibey Ovası'nda, camii, medresesi, hamamı ve çarşısı vardı. Külliye bugün harap durumdadır.

Kaynak: (Hadika 1/262 Zaynep Hatun Mes.) (Si. Osm. 3/487) (İ.Aslanoğlu, Tire'de üç cami) (Miistakimzâde, Devhat'ül-Meşâyih, Çağrı Yay. S: 12) (Da-mişmend, Kronoloji l/434)(Şakaik S: 171).

ŞEYHÜLİSLAM ALI EFENDİ TÜRBESİ

Edirnekapı Mezarlığında, Fethi Çelebi Caddesi ile Münzevî Kışla Caddesi'nin birleştiği yerde, Fethi Çelebi Caddesi'nin dirsek yaptığı mevkide ve mezarlık duvarından 20 adım uzaklıktadır. 1974 tarihine kadar Münzevî Kışla Cad-desi'ne yakın bir yerde idi. Çevre Yolu yapıldığı sırada, Fethi Çelebi Caddesi ile birleştiği yerden kapatılmıştır. Eskiden ana yol bu cadde idi. Şimdiki Edirneka-pı-Demirkapı Caddesi 1914 lerde açılmış talî bir yoldu.

Ali Efendi Türbesi açık türbe olup civarında Dürri-Zâdeler'in aile sofası, Şeyhülislâm İbn-i Kemâl'in aynı tip açık türbesi, karşısında Buhûrî-Zâde açık türbesi ve Mustafa Paşa Tekkesi Camii'nin harabesi vardır.

Türbe, kare planlı olup oldukça büyüktür. Etrafı köfeke taş parmaklıkla

çevrilmiş olup bu parmaklıkların üzeri ise harpuştalıdır. İstanbul'da bu tip bir kaç açık türbe vardır ki biri Şeyh Murad Efendi hazîresi ve biri de Üsküdar'd Behram Paşa Türbesi'dir.

Kemerli kapısı üzerinde iki lâle kabartması vardır. Kitabe yoktur. İçinde şı| kimseler gömülüdür:

Osman Ağa, Melami ve Hamzavî şeyhi Beşir Ağa'nm (ölm. 1073: M. 166 damadı olup vefat tarihi belli değildir. Hazîreye ilk defnedilendir. Sütı seklindeki küçük şahidesinde şu kitabe vardır:

Hû'vel-Hallak'ül-Bâki Hazâ kabr-i kutb'ül-ârifin ü zübdet Ül-vâsilin ila Allah ü Taâlâ merhum Ve mebrûr'ül-dâric ila a'lâ'ül-medâric Rabb'ül-gafur Eş-Şeyh el-Hac Osman Rûhiçün el-fâtiha.

Tarih yazılı değildir. Paşmakcı-Zâde Şeyhülislâm Ali Efendi'nin bu zati bağlı olduğu bilinmektedir. Bu yüzden, baş şahidesindeki kitabesi ona dönüktüı Oysa kapı yönüne dönük olması gerekirdi.

Ali Efendi'nin sütun şeklindeki büyük şahidesinde şu kitabe vardır:

Dirigâ devhai sebzin nümâ-yı âll-i Hâşim'den
Yine bir servi yıkdı tend-bâd dehr bed mişâk
Ki a'ni rıhlet idüb Hazret-i Müfti'i perver
Dil'i ahbabı söz hayretiyle eyledi ihrâk
Makamı bezm-i cennetde civar-ı Asfiyâ olsun
Revân-ı pâkini mesned-nişin-i kurb ide Hallak
Hakikat iizre sâlik olmuş idi eser-i ecdada
Cebininde ıiecâbet pertevi eyler idi işrâk
İdüb hall-i kurs ınihri kilk zer- nakş-ı debir çark
Sezadır vasf-ı zâtın eylese ârayiş ne-tâk
Kefen-i berduş oldu reh-nevred Ka'bei vuslat
İdüb şevk-i hitâb irci'iye varını işfâk
Yegâne zâtı gitdikde dinildi fevtine târih
Bekaya göçdi Es-seyyid Ali ol müftü âfak
el-fâtiha 1124(1712)

Melamilere göre, Hâşim Efendi'den sonra Gavsiyyet bu zata geçmiş ve Şey-yid Ali Sultan diye anılmaya başlanmıştır. Ali Efendi 1048 (1638) de istanbul'da dünyaya gelmiş ve birçok görevlerde bulunduktan sonra 3 l Temmuz 1703 de istifa etmiştir. III. Ahmed, kendisini 26 Ocak 1704 de ikinci defa me-şihate getirmiştir, l Şub. 1707 de Çorlulu Ali Paşa onu fesatçılıkla itham ederek Sinop'a sürgüne göndermiştir. Dört yıl burada kaldıktan sonra affedilerek, 1710 da üçüncü kez şeyhülislâm oklu. Oğlu Abdullah Efendi de şeyhülislâm olmuştur.

Türbede bundan başka:

1153 (1740) tarihinde vefat eden Paşmakcı-Zâde Ali Efendi'nin eşil Ümmetullah Hatun.

I 153 (1710) Paşmakcı-Zâde Abdullah Efendi'nin oğlu es-Seyyid el-Hâc Ali Efendi'nin eşi Hiybetullah Hanım.

1155 R. 27 (Haz. 1742) "Paşmakcı-Zâde" Abdullah Monla, küçük.

1179 (1765) "Gonce-i gül iken vefat eden Ahmed Ağa." Katibî sikkeli ve gül kabartmalıdır.

Tarihsiz bir sütun şahide üzerinde:

Diriga Seyyid Ahmed Paşmaki-Zâde Efendi kim Bu bezm-i bi-bekâda bir gül-i sadbark idi.

diye yazılıdır.

Küçük molla sarıklı bir şahide üzerinde, Mekke-i Mükerreme pâyeli Paşmakcı-Zâde Abdullah Efendi diye yazılır. Yanında aynı biçim bir taş daha vardır ki, Ahmed Haydullah Efendi diye yazılıdır.

Türbenin kapısı yıkılmak üzeridir. İçi çok perişan durumdadır. Kapısı önündeki haınzavî bir taş üzerinde şunlar yazılıdır:

"Rumeli Kadıaskeri Paşmakcı-Zâde es-Seyyid Mehmed Efendi 1183 (1769)" Mehmed Efendi Şeyhülislâm Abdullah Efendi'nin oğludur.

1187 (1773) Türbe dışında ve yol kenarında, Şeyhülislâm Paşmakcı-Zâde Abdullah Efendi'nin kızı Şerife Safiyye Hanım.

1255 R. 27 (Tem. 1839) Paşmakcı-Zâde Abdullah Molla. Kitabesi on mısradır.

Kaynak: (A. Gölpmarlı, Melamilik s: 163-164-172-173) (Si. Osm. 3/375 Abdullah Ef) (Si. Osm. 3/527 Ali Ef.) (Si. Osm. 4/251 Mehmed Ef.)

ŞEYHÜLİSLAM MEHMED ARİF EFENDİ TÜRBESİ

Fethi Çelebi Caddesi ile Otakcı Çelebi Başı Caddesi'nin birleştiği yerde ve Bahir Mustafa Paşa Camii harabesi önündedir. 1974 senesine kadar Edirnekapı-Eyüp Yolu bu manzumenin önünden geçiyordu.

Türbe, dört köşe sekiz mermer sütunlu olup, sütunlar üstten mermer kirişle birbirine bağlanmıştır. Sütunlar arasındaki pirinç şebeke, 1950*1 i yıllarda parça parça çalındı. Ön cephesinde ve kiriş üzerinde bir satır halinde hazırlanmış iki mısralı şu kitabe bulunmaktadır:

Şeyhülislâm idi göçdü didiler târihini Cennet'ül-mevâ ola Arif Efendi'ye makam

Yola nazaran taş bir kaide üzerinde yükselen bu açık türbenin içinde Arif Efendi'nin lahdi bulunmaktadır. Molla sarıklı baş taşındaki kitabe şudur:

Küll-i men aleyha fan
Şeyhülislâm ve müfti'l-enâm
İken irtihal-i dar-ı beka iden merhum
288
.....
Ve mağfûrleh Mehmed Arif Efendi'nin
Rûhi-çün ve kaffe ehl-i
İmân ervahı çün el-fâtiha

sene 1275

Fî 21 Ca. yevm'ül-isneyn

Arif Efendi 27 aralık 1858 tarihinde ve pazartesi günü vefat etmiştir.

Ayaktaşı üzerindeki yazı çok silik ve taş ortadan iki parçaya ayrılmıştır. Okunabilen kısımları şunlardır:

Hayfkim Arif Efendi-i ma'ârif perverin

Kıldı mahzun âlemi dar-ı bekaya rihleti Ben ise ferzand ihya gerdesi iken ânın Hiç te'sir eylemezini (silik) firkati Zâtı bî-hemtâsı ol azasının hayli zemân (Kırık)...

Cürm ü taksiratını af'v eyleyüb Mevlâ ânın Eyliya sirâb anı Hakk'ın zülâl rahmeti Eyledim Sıddık bu târih ile arz-ı niyaz Vâlidiın merhuma Rabbim mesken ide cenneti

1275

Bu kitabeler oğlu Sıddık Bey tarafından yazılmıştır. Babasının vefatı sırasında ve 29 yaşında olduğu halde, Meclis-i Vâlâ Âzası idi. 1295 recebinde (Tem. 1878) vefat ederek Üsküdar'da Şatır-Zâde Emin Efendi'nin yanına gömüldü. Kabri, Miskinler Tekkesi arkasında Şeyh Nasuhî Efendi ailesine ait sofanın arkasındaki büyük hazîrededir. Molla sarıklı taşı mevcuttur.

Lahdin caddeye bakan yan yüzünde dokuz sıra halinde hazırlanmış şu uzun kitabe vardır:

"İşbu medfen merhum Mehmed Arif Efendi'nin tercüme-i halidir: Müşarün'ileyh sudûr-ı a'zamdan Meşreb Efendi merhumun hafidi ve kibar müderrisin-i dar'ül-Hilâfet'ül aliyye'den vezir müfettişi esbak Şâtır-Zâde Emin Efendi'nin mahdum-ı necâbet-i bedri olub bin ikeyüz altı senesinde encümen arayı âlem şuhûd olmuştur. Sinn-i lemyize vusullerinde tahsil-i ulûın-ı aliyyeye ibtidâ/ve müddet-i kaile zarfında iktisâb ve itmam-ı usûl ve fürû'u himmet ve itina etmeleriyle ikiyüz otuziki senesi receb-i şerifinde bi'1-imtihan ve'1-istihkak ibtida hariç ile silk-ül-lal müderrisine dahil ve sene-i merkûmede Şeyhülislâm-ı esbak ınenhum Sıdkı-Zâde Ahmed Rüşdi Efendi Hz.nin şeref-i sıhriyyetlerine dahi na'il olarak/Otuzaltı senasi helâlinde muhallefat kassamlığı ve kırkbeş tarihine kadar pederleri ınisüllü ve/ir ve nezâret-i meşihat-i İslâmi-ye'de bulunan evkaf müfettişliği meıneriyetlerinde ibrâz-ı âsâr-ı liyıâkat ve senei mezburede tahrir-i nüfus ınemuriyetiyle Rumeli tarafın gidib ifâyı hidmetle avdet eylemiştir.

Hayli müddet hareket-i tabi'iye ve nuıtade ve bir aralık tafra ile devr-i medâ-ris/ve kat'i merâtib eyliyerek ellibir senesi R.ahırında Galata mevleviyetine mazhariyetle fa'ik'ül-akran pirâyei iyâdii fırka vü hükkam olan câmi'ül-icâretin nâm kitabı tetkik ve tehzib ve ilavei sahih ile tashih ve tertib eyleyüb Hâkan-ı huld-ı

iişıyen Sultan Mahmud Hân Hz. ne arz eylemesi üzerine elliiki senesi muharreminden itibaren/ Mekkei Mükerreme pâyesiyle dahi hâiz ulüvv-ü sân olmuşlardır. Mevleviyyet-i mezkûrede ikmâl-ı mu'ayene eyledikten sonra askeri kassamlığına ve üç mah mürurunda muavenet-i miisellemei fıkhiyyeleri cihetiy-le fetva emânetine me'mur ve ellidört senei R. âhırında İstanbul pâyesiyle mesrur olarak emânet-i mezkûre uhdelerinde kalmak üzere memuriyet-i mühimme ve vakte ile/Kudüs-i şerif canibine izam ve fevk dil-hâh hidmetini itmam birle avdetlerinden bir az zaman mürurunda ya'ni ellialtı senesi şevval-i şerifinde uhdelerine Anadolu payesi tevcie ve emânet-i merkûme uhdelerinden tahvil buyu-rulurak teftiş-i ahval-i bilâd memuriyetiyle Anadolu tarafına azimetlerine irâde seniyyei şerife sudur ve hitam-ı memuriyetlerinde/defai saniye olmak üzere fetva emâneti ve altmışiki senesinde meclis-i vâlâ-i ahkâm-ı adliye azalığı ve altmışüç R.ahırında bi'1-fi'l Anadolu Kazaskerliği ve senei merkûme C. evvelisinde sadaret-i Rumeli pâyei refi'i tevcih buyurulmuştıır. Altmış sekiz raınazan-ı şerifinde bi'1-fi'l sadaret-i Rumeli tevcih buyurularak müddet-i/örfiyelerini eslâf ve akranının tesisine muvaffak olamadıkları bâzı İslâhat ve nizâmât vaz'ü icrâ-sıyla hüsn-ü hitâmat isal ve kemâkan meclis-i vâlâya müdâvemetle iştigâl eyledikleri halde yetmiş senesi C.âhiresinin yiğirmibirinci günü bi'1-ferr ve'1-şeref hizmet-i celile-i meşihât-i İslâmiye ile mebâhi ve müşerref olarak dört sene on-bir mah/müddet zarfında vezâif-i muteberine meşihât-i İslâmiye'yi kemâ-hiye hakkihâ ifâ ve tarik-i kısa ile hükümet-i diyanet için usul-ı nizâmât-ı müstahsine tesisiyle dahi ibraz maşer-i celileye sarf-i mesâi ve itina eylediklerinin üzerine 1275 senesi C.âhiresinin yiğirmibirinci pazartesi gecesi âzim-i der-gâh-ı rahmet-i Hûda olınuşdur."

ŞEYHÜLİSLAM TEKKESİ TÜRBESİ

Baba Haydar mevkiinde, Balcı Yokuşu üzerinde ve Maslak Yokuşu kar-şısmdadır. Arkasında Şeyhülislâm Tekkesi Mescidi bulunmaktadır.

Kesınetaş duvarlı, demir kapılı ve dört hacet pencerelidir. Hadika yazarının "Yol üzerinde tekke şeyhlerine mahsus ferah, çatılı bir türbe" ifadesinden vaktiyle üzerinin kapalı olduğu anlaşılıyor. Türbenin sağ tarafında ve yol üzerinde köşede kitabesi olmayan bir çeşme vardır.

Türbe, mescit avlusuna göre çukurda olduğundan üç tarafına istinat duvarı yapılmıştır. Gelen gidenin birer fatiha okuması için burası kazılarak yol seviyesine indirilmiştir.

Türbe kapısının üzerinde üç sıra halinde hazırlanmış şu kitabe vardır:

Râz-dân-ı harem zaviye-i gayb ü şiihûd Vâkıf-ı hal ü mal-i cemin bûdü nebûd Öyle şart-itdi-ki durdukça nihan-hâ-i hâk Ravza-i rûh-ı meşâyih ola bu

türbe-i pak Bülbül-i zikr-i hafi eyliyecek hâbs-ı nefs İde bu gülşen-i bağ-ı amele vaz'ı kafes

Türbe, tekke ile beraber 1157 (1744) tarihinde yapılmıştır. İçinde su şahideler vardır:

1160 (1747) tarihinde vefat eden, Tokadî eş-Şeyh el-Hâc Musa Efendi. Tekkenin şeyhi idi.

1179 (1765) Sin (Ocak 1766) Şeyh Abd'ül-Kerim Efendi. Tekkenin şeyhi idi.

1248 Z 27 (Nisan 1833) Küçük imam sikkeli, kutb'ül-ârifin gavs ul-vasilin Şeyhülislâm Tekkesi şeyhi eş-Şeyh Mehmed Emin Efendi.

1255 (1839) Fesli, hacegân-ı divân-ı hümâyundan İbrahim Efendi.

1258 N 6 (Ekim 1842) Sikke kabartmalı, Uşşâkî es-Seyyid Ali Derûni Efen
di.

1259 (1843) Şeyhülislâm Tekkesi şeyhi es-Seyyid el-Hâc Hâfız'ül-Kur'an Uşşâkî Ali Efendi'nin oğlu hattatinden es-Seyyid eş-Şeyh Râşid Efendi.

1262 (1846) Mevlevi sikke kabartmalı, ders-i âmin ve müderrisin-i kiram hoca seyyid Ahmed Efendi.

1276 (1859) "Bu âleme geldim hiçbir vefa bulamadım
Ancak buldum Lâilahe İllallah Muhammed resulullah"
El-Hâc Mustafa ağa.

1282 L 24 (Şubat 1866) Sikke kabartmalı, Misâfirandan Horosan'î eş-Şeyh el-Hâc Mehmed efendi.

1285 şevval 25 (Şubat 1869) Mevlevî sikke kabartma, tarikat-i âliyye-i Nak-şibendiye'den Uşşâkî el-Hâc es-Seyyid Hâfız'-ül kur'an Ali Efendi'nin kaynı el-Hâc Ahmed Ağa.

Gömülü bir taş, Hâfız'ül-Kur'an Uşşâki Ali Efendi'nin zevcesi...

ŞEYHÜLİSLAM VELİYYÜDDİN EFENDİ TÜRBESİ

Eyüp Nişancası'nda ve Şeyh Murad Efendi Tekkesi içinde, şadırvan avlusu yanında ve mesnevîhânenin (Eski Mescid) sağ tarafındadır. Ön cephesi kesme-taş duvarlı ve harpuştahdır. Kapısının sol tarafında klasik topuz parmaklıklı üç penceresi vardır. Bu duvarın kapı karşısındaki kısmı yıkılmış ve 1988 senesinde yeniden yapılmıştır. Sağ ve sol duvarları ise bugün mevcut değildir.

Bu açık türbede iki kabir vardır. Öndeki sütun şahide üzerindeki kitabe

şudur:

Sâriiyâ mesned-ârayı sadr-ı fetva iken Vedâ-i âleın-i fâni iden Şeyh'ül-islâm Merhum ve mağfur Veliyiiddin Elendi Ruhu çün el-fatiha

Sene 1182 (1768) Aynı şekildeki diğer şahide üzerinde ise şu kitabe vardır:

Üç defa Sadaret-i rumili'den Ma'zûl ve Reis'ül-ulemâ iken

291

İntikal-i dar-ı beka iden

Merhum ve mağfurleh Veliyüddin

Efendi-Zâde el-hac Mehmed Emin Efendi

Ruhi-çün el-fâtiha.

23 Sin 1220 (16 Kasım 1805)

Veliyüddin Efendi Silivrikapı'nın Yayla semtinde doğdu. Solakbaşı Hacı Mustafa Ağa'nın oğludur. 17 Şubat 1760 da Çelebi-Zâde İsmail Âsim Efendi'nin yerine şeyhülislâm oldu. 6 Eylül 1761 de azl ile Bursa'ya sürüldü. Fakat 23 Nisan 1767 de ikinci defa meşihat makamına getirildi. 25 Ekim 1768 de vefat etti.

Çırpıcı Çayırı yakınında bir çeşme yaptırdığından çayırın bu kısmına Veli Efendi Çayırı ismi verildi ki bugün üzerinde alyansları yapılmaktadır. Çeşme bugün de mevcuttur. Bayezid Camii'nin sağ tarafına da güzel bir kütüphane yaptırmıştır. Otlakcılar'daki Mustafa Paşa Tekkesi'ne de bir büyük mahfel inşa ettirmiştir. Medfun bulunduğu Şeyh Murad Tekkesi mescidinin de bânisidir. Beşiktaş'ta sahilsarayı vardı.

Veliyüddin Efendi talik yazının büyük üstadlarındandır. İstanbul'da Damad İbrahim Paşa'nın Ortacami karşısında yaptırdığı çeşmenin celi yazıları ile Heki-moğlu Ali Paşa Camii sebil ve çeşme ve avlu kapılarındaki yazılar onun hattı ile yazılmıştır. Maçka'daki köşkünde de lâle yetiştirir ve onlara isimler verirdi.

Reis'ül-ulemâ olan küçük oğlu Mehmed Emin Efendi, babasının kütüphanesine ve vakfına mütevelli olmuş ve kitap koleksiyonunu daha da genişletmiştir.

Kaynak: (Si. Osm. 1/417.4/614) (Şemdani-Zâde Tarihi, Haz. M. Aktepe 11/ A fihrist) (Müjgan Cunbur, Veliyüddin Ef. Vakıfları, Belleten'den ayrı basım) (Müstakimzâde, Devhatül meşayih ve Tuhfe S: 750) (Ata Tarihi 1/76) (Da-nişmend, Kronoloji 4/539) (İlmiye Salnamesi 1334 S: 534)

ÜMMİ SİNAN EFENDİ TÜRBESİ

Türbe, semahanenin sol tarafında olup on ayak merdivenle inilir. (Yeri için, Ümmî Sinan Efendi Tekkesi bahsine bakınız.) Kapısı semahaneye

açılmakta olup kitabesi yoktur. Ortadaki ahşap büyük sanduka Ümmî Sinan Efendi'ye ait olup etrafı ahşap şebekelidir. Bunun iki yanında ikişer, ayak tarafında ise yedi sanduka vardır. Hepsi levhasızdır.

Türbenin duvarları kargir, çatısı ahşaptır. Sokağa bakan büyük hacet penceresi üzerinde şu beyt vardır:

Mürid-i râh-ı Hakk'a kıblegâh-ı âşıkândır bu Edeble gir gözün aç türbe-i Ümmî Sinan'dır bu

Türbenin ayrıca hazîreye bakan iki penceresi daha vardır.

Türbede gömülü olanların isimleri bugün için belli değildir. Kendisi 976 (1568) tarihinde vefat etmiştir. Esas ismi İbrahim Sinan'dır. Vefatına bu tarihi düşürmüşlerdir: 292

Târihi eyler (Sûfiyâ) bu lafz "Şeyh İlah" beyân
976

Halifesi Şeyh Seyfullah Efendi, Ümmî Sinan Efendi'nin menkıbelerinden v kerametlerinden "Cami'ül-Avarız" adlı eserinde uzun uzadıya bahsetmiştir.

Ümmî Sinan Efendi ahfadından olan ve bugün şeyh evinde oturan sayın Bil ge Tüfekçioğlu'nun verdiği bilgiye göre, Ümmî Sinan Efendi'nin hiç oğlu olma mış, sülalesi kızı tarafından yürümüş, kızı ise Âbide bacı olup babasının ya nında medfundur. Tekke ve türbenin banisi ve Ümmî Sinan'ın halifesi Nasu Efendi'nin kabri de burada imiş. Âbide Bacı'nın kocası Arap Şeyh Şerif Meh ıned Efendi'dir. Kendisinden sonra şeyh olmuş ve 47 sene meşihatte bulunduk tan sonra 1023 (1614) de vefat etmiştir. Kabri türbededir.

Türbenin hazîresi pek perişan durumda olup en eski tarihli taş 1060 **(1650l** tarihlidir. Diğerleri şunlardır:

1063 (1653) Lahit. Mustafa Çavuş.

1179 (1765) Şeyh Mustafa Efendi. Pazar Tekke yakınındaki Ümmî Sinan] Tekkesi şeyhi idi.

1192 Ca. 5 (l Haziran 1778) Şeyh İbrahim Efendi. Tekkenin şeyhi idi.

1227 (1812) Derviş Mehmed Efendi.

1296 (1879) Melımed Ruşen Efendi'nin oğlu Mehmed Emin Efendi.

1309 (1891) Mehmed Rauf Efendi.

1328 (1910) El-Hâc Şeyh Mehmed Gâlib Efendi. Sikkesi dört dilimli olup bu tekkenin şeyhi idi.

Bilge Hanım'ın ifadesine göre, tekke, Ümmî Sinan Efendi'den sonra Nasuh Efendi'nin yönetimine girmiş ve onun ismi ile şöhret bulmuştur. Sinan Efendi'nin esas tekkesi, Pazar Tekke civarında, Oruç Baba'nıı medfun bulunduğu ve bugün yalnız hazîresi ve arsası kalmış olan Kürkçü Bostanı Sokağı'ndaki tekke-sidir.

İstiklâl Harbi sırasında Ankara Valisi bulunan Yahya Galib Kargı Beyefendi Ümmî Sinan ahfadından Şeyh Ali Rıza Efendi'nin oğludur. Eşi

Müşerref Ha-nım'dır. Bilge Hanım Galib Bey'in torunudur.

Atatürk'ün "Hakan" dediği Galib Beyefendi, dürüst ve cesur bir memleket evladı idi. 1291 (1874) de bu tekkede dünyaya geldi ve Ocak 1940 tarihinde Ankara Milletvekili iken vefat etti. Kabri, Eyüp, Bahariye'de Şehidlik Mevkii'ndeki mezarlıkta ve duvarın hemen arkasındaki aile sofasındadır.

Galib Beyefendi'nin ünlü bahçesi ve evi ise Düğmeciler Caddesi üzerinde ve Ümmî Sinan Türbesi karşısındaki Eyüp Kent Blok Apartmanları yerinde idi.

Kaynak: (Gezi notu) (Kâmil Erdeha, Milli Mücadele'de vilayetler ve valiler S: 246) (Hadika 1/168-187-224. 11/68-232) (M. Şükrü, İst. Tekkeleri Haz. Ş. Akbatu 1/91).

URYÂNİ-ZÂDE AHMED ES'AD EFENDİ TÜRBESİ

Camii Kebir Caddesi üzerinde, Siyavuş Paşa Türbesi'nin sağ tarafında ve Sokullu Mehmed Paşa Türbesi'nin karşısındadır. Türbe, Siyavuş Paşa Türbesi avlusuna yaptırılmıştır. Ampir üslubunda olup mimarı, İtalyan Fosfati'dir. Sultan II. Abdülhamid tarafından yaptırılmıştır. Kare planlı olup tek kubbelidir. Kitabesi yoktur. İçinde üç ahşap sanduka vardır.

Biri Şeyhülislâm Ahıned Esad Efendi'ye aittir. Efendi Sultan II. Abdülhamid'in şeyhülislâmı olup ulemâdan Mehmed Esad Efendi'nin oğludur. 1813'de doğmuş ve tahsilini tamamladıktan sonra Eyüp ve Üsküdar kazalarında kadılık yapmıştır.

Şeyhülislâm Ahıned Muhtar Efendi'nin meşihatten ayrılması üzerine 4.12.1878 tarihinde, Padişah Sultan II. Abdülhamid tarafından şeyhülislâmlık makamına getirildi ve bu görevde 10 yıldan fazla kaldıktan sonra 15 C.evvel 1306 (17.1.1889) da vefat etti. Zeki, doğru ve muktedir bir zat idi. Kuzguncuk ile Beylerbeyi arasında Nakkaş mevkiinde yalısının yanına bir ufak cami yaptırdı. İlk eşi , Bican Paşa'nın kızıdır. Oğullan Mehmed Hâlid Efendi ile Rauf Bey'dir. İki de kızı vardır.

Damadı Süleyman Celaleddin Efendi olup .şair idi. 27 yaşında boynu felç olmuş ve 1309 (1891) tarihinde vefat etmiştir. Kabri Eyüp'te Kaşgârî Tekkesi Mescidi hazîresindedir. Oğulları Said Molla ile Cemil Molla'dır. Cemil Molla 1941 de vefat etmiştir. Adliye Nâzın olmuştur.

Türbedeki ikinci sanduka Mehmed Hâlid Efendi'ye aittir. Kendisi müderris olup babası şeyhülislâm olduktan sonra Mekke, İstanbul ve Anadolu payelerini almış ve Şurayı Devlet âzâlığına verilmiştir. 21 ramazan 1307 (l l Mayıs 1890) tarihinde vefat etti.

Üçüncü sanduka ise, Şeyhülislâm Ahmed Esad Efendi'nin eşine aittir.

Kaynak: (R. Akakuş, Eyüp Sultan S: 238) (İnal, Son sadrazamlar S: 910-911) (Uzunçarşıh, Mithat Paşa ve Yıldız mahkemesi S: 327) (Si. Osm. 2/268-344) (Si. Osm. 1/35 Bican Ahıned Paşa) (Y. Öztuna, Devletler ve Hanedanlar S: 877) (M. Hâlid Tanık, Hz. i Hâlid ve Eyüp beldesi S: 42) (Y. Öztuna, Devletler ve Hanedanlar S: 877)

YAKUP AĞA TÜRBESİ

Otakçılar'da, Aşhane Sokağı üzerinde ve Abdurrahman Şeref Bey Caddesi'nin sağ başındadır. Arkasında Alaca Mescid harabesi, ön tarafında Mühendis Ali Dede Çeşmesi, Ak-Türbe ve meşhur ressam Levnî'nin kabri vardır.

Kesme taştan yapılmış, kemerli kapısı üzerinde dört satır halinde hazırlanmış bir kitabe vardır. Bu Yakub Ağa'nın vefat tarihini göstermektedir. İlk iki satırı ayettir. Bunun altında ise şu yazı vardır:

Hakk çün Eski Saray Ağası sol Ya'kub Ağa Şimdi ol hub sahr berş-cû makam itdi bina Sene, erbâ' ve hamsin ve tis'amie

954 (1547)

Yakub Ağa, bu tarihte vefat ederek kapının sağ tarafındaki lahdine gömülmüştür. Sütun şeklindeki şahidelerinde ayrıca yazı yoktur. Lahdin sağ tarafındaki mektebi yerinde ahşap bir bina vardır. Çok harap olduğundan 1980 tarihlerinde terk edilmiş ve 1987 tarihinde de yıktırılarak, bu tarihte hemen arkasında inşa olunan apartmanın yolu olmuştur. Kapının üzerinde bulunduğu avlu duvarı beş hacet pencereli olup klasik parmaklıdır.

Yakub Ağa'nın Bayezid'de, Kazancılar'da bir mescidi vardı. Bugün yerinde Âli Paşa Camii bulunmaktadır. Burada ayrıca bir de çeşmesi mevcuttu. Be-yoğlu'nda ve Samatya'da birer hamamı vardır ki Mimar Sinan eseridir.

Harami Deresi civarında, kendi adını taşıyan Yakublu Köyü'nde bir de mescidi vardır.

Kaynak: (Gezi Notu) (Hadika 1/38 Ağa Mes. 2/70 Rast Mehmed Ağa Mes.) (Erdoğan, Trakya Abidelerinde yapılan imar çalış. İst. Üni. Ed. Fak. Güney Doğu Avrupa Araş. Der. 6-7 S: 163)

YAVEDUD HZ. TÜRBESİ

Yâ-Vedûd Caddesi üzerindedir. Haliç Köprüsü yapılana kadar, Yâ-Vedûd Camii karşısında idi. Sol tarafında eski Ayvansaray Karakolu

bulunuyordu. Çevre yolunun yapımı sırasında şimdiki yerine nakledilmiştir. Arka ve yan tarafındaki mezarlık ise, Kırımı Çeşme Sokağı'na kaldırılmıştır.

Nakilden evvel türbe, etrafı kesme taş bir şeddin üzerinde idi. Sol tarafındaki üç basamaklı bir merdivenden sofaya çıkılıyordu. Merdivenin sol tarafında küçük ayna taşlı 1324 (1906) tarihli, Hazinedar Şemsi Cemâl Usta Çeşmesi vardı. (Bu isimli çeşme bahsine bakınız.) Sofanın etrafını kesme taş babalı ve demir parmaklıklı bir korkuluk çeviriyordu.

Türbe, kesme taştan yapılmış olup kare planlıdır. Dokuz pencereden ışık alır. Çatısı ahşap ve kiremit döşelidir. Demir kapısı üzerinde şu kitabe vardır:

Cennet-mekân Sultan Abdülaziz Han Hz.nin rîih-ı şerifleriy-çün Vâlidei muhteremeleri itinâm ve ma'mûr eyledi.

1293(1876)

Türbeyi şimdiki şekliyle ve oğlu Sultan Aziz'in vefatından hemen sonra yaptıran Pertevniyâl Valide Sultan'dır. İki pencere arasında ise şu kitabe vardır:

Fâtih Sultan Mehmed Hân-ı Gazi ile Ma'an beraber teşrif eden Ayasofya Câmi'i Şerifi'nde kerameti zuhur eden Eş-şeyh Abd'ül-Vedûd Dede. Eğrikapı karşısında Karabaş vaktinde sakka Tokmak Dede

295

Rakam yazılı değildir.

Türbenin ön cephesinde ve pencere üzerinde şu yazı vardır: Hazret-i merkad-i münevver Abd'ül-Vedûd

1293

Pertevniyâl Valide Sultan Aksaray Camii'nin banisi olup 27 R. evvel 1300 (5 Şubat 1883) tarihinde vefat etti. Kabri, Aksaray'da caminin yanındaki tiirbesindedir. Yâ-Vedûd Türbesi karşısındaki, 1273 (1856) tarihli muhteşem çeşme de onundur.

Türbede dört kabir vardır. Büyük ahşap sanduka Yâ-Vedûd Hz.ne aittir. Arkasındaki mermer lahdin şahideleri yok olmuştur. Sol tarafında ise iki şahideli kabir bulunmaktadır.

Büyük sütun şahide üzerindeki kitabe:

"Rihlet itdi dar-ı dünyâdan şehâdet ile o pir" diye başlamakta ve:

"Elde şehid olan Şah Çavuş Mustafa Bin Ali

960 (1553)

Dördüncü kabir üzerinde güzel dolamah bir kavuk vardır. Şahidesi dört köşe ve incedir. Karanlık olduğu için ismi Abdürrahim olarak okunabildi. Ayak taşında, Ahıned.... vâsıl oldu... zaınan-ı ınir-i civan, yazısı okunabilmektedir. Bu taşın arkasında Arapça bir yazı bulunup 960 tarihlidir.

Hadikat'ül-Cevâmi'de, eş-Şeyh Abdülvedûd hakkında şu bilgi vardır:

"Buhara Erenleri'yle İstanbul muhasarasında bulunup fetihten sonra

Ayasof-ya'da oturur iken, Ayvansaray dışında bir mescid ve zaviye yaptırıp ve falında Fâtih Sultan Mehmed Hân-ı Gazi emriyle zaviyesi civarında defn olundu. Fî 860 (1456). Sonra hulefâsından Tokmak Dede, vakfını tayin eylemişdir ki o dahi civarında gömülüdür. Gömüldüğü yer hâlâ Tokmak Tepe denmekle maruf mezaristandır."

Hazîresi çok perişan durumda olup bazı şahideler şunlardır:

1197 (1783) Sikkeli, Derviş İbrahim Efendi.

1288 (1871) Mevlevî sikke kabartmalı, Ömer Bahri Efendi.

1314 receb 5 (10 Aralık 1896) Etrafı parmaklıklı, Efâhim-i ricâl-i Devlet-i Aliyye'den Suriye Vilayeti defterdarı Salim Beyefendi.

1319 (1901) Der Sa'âdet İstinaf mahkemesi azası Ahmed Nazım Bey. 1323 (1905) Haliç Der Sa'âdet vapurları kâtibi el-Hac İsmail Hakkı Efendi.

Kaynak: (Hadika 1/287) (Ayverdi, Fatih Dev. 3/532) (Tanışık, İst. Çeşmeleri 1/270) (İst. Ans. 1/143) (E. Çelebi, Haz. Danışman 1/137. 2/60) (Ç. Uluçay, Padişahların kadınları S: 124) (Si. Osm. 1/27)

ZİL MAHMUD PAŞA-ŞAH SULTAN TÜRBESİ

Zâl Mahmud Paşa Camii avlusunda ve ikinci medresenin karşısındadır. Defterdar Caddesi'ne açılan avlu kapısından girildiğinde sol tarafta olup üç tarafı

jggjjgl

•

hazîredir. Türbe, cami ile beraber 1577 tarihinde yapılmıştır. Bunun için düşürülen tarih Farsça olup şudur:

Hâtif-i be-güft-ü târih "hazâ makam-ı Mahmud"

985 (1577) Ayvansarayî'ye göre, vefat tarihi de aynıdır.

Türbe, Mimar Sinan yapısı olup sekiz cepheli ve tek kubbelidir. Kitabesiz kapısı önünde dört mermer sütunun taşıdığı bir revak bulunmaktadır. Muntazam kesme taştan yapılmıştır. Alt üst percereleri vardır.

Zâl Mahmud Paşa Bosnalı'dır. Enderun-ı hümâyunda iken Sultan Süleyman Han'a büyük bir hizmet mukabilinde 960 (1553) de Zâl namı, rütbe ve atiyye (para) verildi. Sonra kapıcıbaşlıkta Enderun'dan çıkarılmış ve Halep Beylerbeyi ve 972 (1564) de Anadolu Beylerbeyi olup 975 (1567) de vezaret verilip Paşa olmuş ve Şah Sultan ile de evlendirilmiştir. Sicill-i Osmâni yazarına göre 988 şabanında (Eylül 1580) eşiyle bir saatte vefat ettiler. Şeci', sadık ve çalışkan idi. Oğlu Mehmed Paşa'dır.

Sicill-i Osmâni yazarının belirttiği "Büyük bir hizmet" 27 Şevval 960 (6 Kasım 1553) tarihinde Konya Ereğli'sinde Kanımî'nin oğlu Şehzade Mustafa'yı yere yatırarak elleriyle boğınasıdır. Şâir Yahya Bey, bunu şöyle

belirtiyor:

Getürdi arkasını yire Zâl-i devr-i zemân Vücûdına sitem-i Rüstem ile irdi ziyan

Bundan dolayı kendisine Zâl (Pehlivan) lakabı verilmiştir. Eşi, Şah Sultan'ın aynı gece ve saatte vefatı acaba bir tesadüf müdür?

Şah Sultan, Kanunînin torunu ve Sultan II. Selim'in kızıdır. 969 zilhiccesinde (Ağus. 1562) Çakırcıbaşı Hasan Paşa ile evlendirildi. Hasan Paşa'nın vefatı üzerine Zâl Paşa ile evlendirildi. Annei N urbanı Valide Sultan olup Manisa'da dünyaya geldi. Babasının kendisine verdiği 12 köyün gelirini Zâl Paşa Camii külliyesine vakfetti. Paşa'dan adı bilinmeyen bir kızı ile Şehid Hüsrev Paşa adlı bir oğlu olmuştur.

Şah Sultan vefatında 37 yaşında idi.

Türbede üç ahşap sanduka vardır.

TÜRBENİN ETRAFINDA GÖMÜLÜ OLANLAR

978 (1570) Çiçek kabartmalı lahdin şahideleri kırılmıştır. Kitabesi şudur:

Fetvin işiden didi târihini
Kodu hay dünyâ sarayını Nesli-Şah
978

(Hayatı için bakınız, Si. Osm. 1/84 ve l/luçay, Padişahların Kadınları ve Kızları S: 26.)

1040 (1630) Mühürdar Bosnevî Ali Ağa.

1069 (1658) Lahit, Ocak imamı Hüseyin Efendi.

1071 (1660) Sultan Alımed odalığı Mahrusse Kadın.

1072 (1661) İvaz Osman Paşa. (Si. Osm. 3/419)

1083 (1672) Lahit, "Hacı Mehmed Ağa ya'ni kim Çelebi Kethüda" (Si. Osm. 4/181)

1097 (1885) Lahit, Mustafa Ağa. Bu kadar yazılı.

1100 (1688) Zâl Mahmud mütevellisi Mustafa Efendi.

1111 (1699) Ma'noğlu Hüseyin Bey. Mecmuâi Tevârih'ten alınmıştır. Taşına rastlamadım.

1122 (1710) Hamzavî, Mustafa Ağa.

1127 (1715) Saliha Hanım.

1127 (1715) Çelebi kethüdâ-Zâde müderris Ali Efendi. Kafesi sikkelidir. (Si. Osm. 3/528)

1131 (1718) Monla Hamza.

1155 (1742) Zâl Mahmud Paşa mütevellisi Mustafa Ağa.

1171 (1757) Lahit, Mehmed Ağa.

1176 (1762) Hâlâ Şehremini Haşimi Ali Beyefendi'nin oğlu İbrahim Bey.

1200 (1785) Şah Sultan Efendimiz Hz. nin cariyesi Merre Hatun.

1202 (1787) Şah Sultan Efendimiz Hz. nin cariyesi Seher Kadın.
1206 (1791) Şah Sultan Efendimiz Hz. nin cariyesi Nevşikar kalfa.
1209 (1794) Şah Sultan Efendimiz Hz. nin kilercisi Naznidâ usta.
1217 R. 18 (Ağus. 1802) Bâ-pâye-i İstanbul Sabıka Bursa kadısı Kal'a-i kebir halifesi Abdullah Efendi Zade Hamdullah Efendi.
1218 (1803) Sultan çıkarlarından Za'im Selim Ağa.
1221 (1806) Sultan Mustafa tebdil Hasekisi Halil Ağa'nın zevcesi Ayşe. 1228 (1813) Şahsultan Baltacılar kethüdası Selim Ağa'nın oğlu, Enderun-ı Hümâyun ağalarından Hamdullah Bey.
Hazîrede bir çok şahidesiz kabir olduğu gibi bir çok da kırık şahideler ve dolama kavuklar vardır.

ZAL MAHMUD PAŞA MEDRESESİ ARKASINDA, CADDE ÜZERİNDE GÖMÜLÜ OLANLAR

985 (1577) Köfeke taş, Arapça.
1022 (1613) Sütun taş, Handan Ağa. Bu taşı yakından göremedim.
1116 (1704) Baba Nakkaş evladından Mustafa Çelebi.
1120 (1708) Dağılmış lahit, Ali Efendi.
1139 (1726) Feshâne Caddesi'ne açılan avlu kapısının sağındaki 7. pencere arkasındadır. Kafesi destarlı olup kitabesi şudur:
Hüvel-Bâki/Allah Sübhâne ve Ta'âlâ/ Hattat Çivici-Zâde/Eş-şeyh Pir Ahmed Efendi kuluna/Ve cem'i mümin ve müminata/Rahmet Eyliye... el-fâtiha/1139 (Hadikal/253) (Tuhfe)
1151 (1738) Zâl Paşa imamı Ahmed Efendi.
1169 (1755) Debbağ Abdülkadir Ağa.
1170 (1756) İbrahim Paşa Ağası Yahya Ağa.
1183 (1769) Baba Yusuf Ağa.
1217 (1802) Esma Sultan Başağası Bilâl Ağa.
1219 (1804) Sadr-ı esbak Muhsin-Zâde müteferrikası İbrahim Bey.
1257 B. 12 (Ağus. 1841) Çok püsküllü fesli, Yahya Bey. (Si. Osm. 4/644)

Kaynak: (Gezi Notu) (A. Kuran, M. Sinan 334) (Ayvansarayi, Veteyât 30) (Hadika 1/253-256) (Ayvansarayi, Mec. tevârih 110-115-305) (Si. Osm. 2/426 Zâl; 1/45 Şah S.; 4/130 Mehmed Paşa Zâl-zâde; 2/273 Hüsrev Paşa) (T. Gökbilgin, Paşa livası 502) (Ç. Uluçay, Padişahların kadınları ve kızları 41) (Yahya Bey Divanı, Haz. M. Çavuşoğlu 96) (Danişmend, Kronoloji 2/283) (Pe-çevi Tarihi, Yay. Enderun Kitabevi 1/121-417-441-485).

ZEYNEP HATUN TÜRBESİ

İdrisköşkü civarında, Eyüp Gümüş Suyu Yolu'na paralel uzanan toprak, set yol ile Türbe Sokağı'nın birleştiği yerde ve Türbe Sokağı'nın sol köşesindedir. Burada ayrıca kitabesiz bir kuyu bileziği vardır.

Set üzerinde olup açık türbedir. Etrafı demir parmaklık ile çevrilmiştir. İçinde iki küçük kabir taşı ile şahidesiz kabir mevcuttur. Küçük şahideler aynı pehle taşı üzerindedir.

Bunlar, Atiyye Sultan türbedan el-Hâc Ömer Efendi'nin oğlu Mehmed Rifat Efendi (15 Ra. 1263 M. 1 Mart 1847) ve İsmetlû Atiyye Sultan Hz. nin kızı Seniyye Hanım Sultan Hz.nin dâyesinin oğlu İsmail Bey'e (1263) aittir.Şahidesiz lahit ise fazla büyük olmayıp bilinenlerin en küçüğüdür. Bundan başka taş yoktur. Bunun, İdris-i Bitlisî'nin hanımı ve bu civardaki camiin sahibesi Zeynep Hâtun'a ait olduğu söylenmektedir. Bir rivayete göre vaktiyle caminin önünde iken buraya nakl olunmuş. Bu nakil doğru ise bunun 1263 (1847) senesinde olduğu muhakkaktır.

Biraz ileride, set üzerinde, aynı sırada ve bir evin bahçesi içinde İdris-i Bitlisî'nin sütun şeklinde şahidesi vardır. (Zeyneb Hâtûn Mescidi bahsine bakınız)

Kaynak: (Gezi Notu) (Hadika 1/262) (Ç. Uluçay, Padişahların kadınları ve kızları S: 134) (B. Turnalı, İst. bazı tekkelerin yerlerine dair, Vakıflar Der. 18/ 158)

EYÜPMEZARLIKLARI

BAHARİYE-ŞEHİTLİK MEZARLIĞI'NDA GÖMÜLÜ OLANLAR

1140 (1727) "Hz.i Şa'ban Efendi fahri erbâb-ı ilm" sabıka sadr-ı Anadolu. (Si. Osm. 3/150)

1146 (1733) Hamzâvi taş. Edirne kadısı ve fetva emini Ömer Efendi. (Si. Osm. 3/591)

1176 (1762) Molla sarıklı. İstanbul kadısı Ahmed Efendi. (Si. Osm. 1/257)

1188 (1774) Kuzat-ı Anadolu İbrahim Efendi.

1207 Ca. (Aralık 1794) Anadolu Kadıaskeri İbrahim Efendinin (Si. Osm. l/ 142) eşi Mihri Hâtûn.

1209 Cim. 5 (Aralık 1974) Anadolu Kadıaskeri İbrahim Efendinin kızı Emine Hanım.

1214 (1799) Molla sarıklı. Anadolu kuzatı eşrafından Sun'ullah Efendi Zade el-Hâc İshak Nâzım Efendi. (Si. Osm. 1/328)

1236 (1821) Kafesî destarlı. Paris sefiri ve sefaretnâme yazan Meşhur Abdürrahim Muhib Efendi. Kadın şairlerimizden Safvet Nesibe Hanım'ın babasıdır. (Osm.Müel, Meral Yay. 3/103) (Unat, Osm. Sefirleri S: 184)

1255 (1839) Silahşoran-ı Hassa'da esbak tulumbacıbaşı Ali Ağa'nın eşi Şerife Nesibe Hanım.

1258 (1842) Haremeyn kisedarı ve hâlen Evkaf muhasebesi kalemi mümeyyiz-i evveli Abdülkadir Efendi'nin biraderi Sultan Mahmıud Hân-ı sâni validesi bas türbedarı el-Hâc Mehmed Sa'id Efendi.

1266 (Mart 1850) Musahib'i Hz.i Şehriyâri Sa'id Efendi Zade Dar'üş-şurayı Askeri başkatibi Ahmed Şekib Beyefendi'nin eşi Hadice Cananyâr Hanım.

1281 (1864) Bahriye muhasebecisi, muhibbi Mevlânâ'dan Mehmed.

1282 (1865) Cadde üzeri fesli. Hazinedar-Zâde el-Hâc Ahmed Paşa'nın genç yaşında vefat eden oğlu Mehmed Ali Bey. Yanında, Trabzon Eyaleti Valisi evvelce vefat eden Hazinedar-Zâde Osman Paşa'nın torunu ve mir-i Miran-ı kiramdan esbak Sivas Eyaleti mutasarrıfı el-Hâc Ahmed Hamdi Paşa'nın kızı (Alt tarafı toprağa gömülüdür) (Si Osm. 2/248)

1300 (1882) Boğaz muhafızı ve Emir'ül-hac Hacı Hasan Paşa.

1316 (1898) Topçu livalığından emekli Adil Paşa. Eşi, Fatma Hanım 1322.

1335 (1916) Tarik-i Rifaiyye'den Haki Baba Dergâhı Şerifi kahveci başısı Rı'fat Dede.

Tarihsiz şahide, Balçık Dergâhı şeyhi Halil Efendi ve ailesi.

Ankara Valisi ve Atatürk'ün Hakan dediği Yahya Gâlib Kargı Beyefendi ve ailesi, Eyüp Ümmi Sinan Tekkesi'ne mensup idi. Vefat tarihi yazılmamıştır.

1299 (1881) Divân-ı istinaf azası Hasan İzzet Efendi. (Si. Osm. 3/464) Damad Ferid Paşa bu zatın oğlu idi.

BEYBABA SOKAĞI MEZARLIĞI'NDA GÖMÜLÜ OLANLAR (KARAKOL TARAFINDAN GELİNDİĞİNDE SAĞ TARAF)

1000 (1591) Medhî Efendi. Bu kadar yazılıdır. Kadı ve pirdir. (Si. Osm. 4/ 353)

1010 (1601) Mustafa Ağa bâb-ı merhum/Vezir-i azam İbrahim Paşa. Fi şehr-i muharrem'ül-haram. Aynen böyledir. (Si. Osm. 1/97 Damad İbrahim Paşa)

1018 (1617) Muhteşem lahit, dolama sikkeli. Anadolu muhasebecisi Hüseyin Efendi. (Si. Osm. 4/353)

1043 (1633) Lahit, tamir edilmiştir. Kitabesi şudur:

Zû-ber Hâtûn zevcesi Re'is-ül-küttab merhum Hamza Efendi, Yaycı-Zâde/fi şehri c. evveli fi târih sene 1043. (Si. Osm. 2/252/253 Hamza Ef. Hamza Paşa) (Danişmend kronoloji 3/599) Hamza-Çelebi Bey/Paşa. Dört defa nişancı oldu.

1112 (1700) Küçük ruznâme halifesi Ali Efendi.

1122 (1710) Sultan Bayezid Camii İmamı, Sultan Selim Han Camii Hatibi Hâfız'ül-Kelamullah Mevlânâ Mustafa Efendi.

1133 (1720) Lahit. Kitabesi şudur:

Merhum ve mağfurleh Paşa
Ahmed Ağa rûhiçün el-fâtiha

Bu Çalık Ahmed Ağa olmalıdır. Evvela ağa iken sonradan paşa ve daha sonra da tekrar ağa yapılmıştır. Beybaba Sokağı'nın sol tarafında ve merdivenlerin karşısındadır. (Si. O.sm. 1/241 Ahmed Ağa Çalık)

1141 (1728) Hamzavî yüksek taş.Çetere-Zâde Mehmed Bey.

1146 (1733) Dörtköşe ince uzuntaş. Abdülkerim.

1148 (1735) Şeyhülislâm şehid seyyid Feyzullah Efendinin validelerinden Başkadın denmekle maruf Nadiri Kadın.

1172 (1758) Sadrıazam Na'ili Abdullah Paşa-Zâde Feyzullah Şâkir Beyefendi'nin eşi Emetullah Kadın.

1198 Ra. 12 (Şubat 1784) Dergâh-ı âli kapıcılarından Keman Ağası Ali Ağa.

1206 R. (Kasım 1791) Kafesî sikkeli. Kitabesi şudur:

Cennetmekân/Ebû Bekir Kani Efendi/Arabi-Farisi-Türki/eşarı ve münşeat/ Ve divânı ve hezliyyâtı vardır. Hekimoğlu Ali Paşa'ya kaside vermiştir. (Si. Osm. 4/74). Kabri, Feridun Paşa Türbesi'nin sağ tarafındadır.

1213 (1798) Kafesî destarlı lahit. Sadr-ı esbak Na'ili Abdullah Paşa-Zâde Feyzullah Şâkir Beyefendi'nin necl-i necibleri, vak'anüvis Halil Nuri Beyefendi. Osm. 4/590) Şairdir, divânı vardır. Oğlu Mehmed Nebil Bey'dir. (Babinger, Osm. Tarih Yazarları S: 351) Şeyhülislâm Mustafa Âşir Efendi'nin damadı idi.

1216 Za. 25 (28 nisan 1802) Cemile Hanım'ın lahdinde kafesi sikke. Sadr-ı esbak Na'ili Abdullah Paşa'nın oğlu Feyzullah Şâkir Beyefendi'nin necli, Divân-ı hümâyundan sabıka maliye tezkirecisi Abdurrahman Necib Beyefendi. (Si. Osm. 4/543)

1216 (1801) El-Hâc Ahmed Kapûdan.

1217 Z. 12 (Nisan 1903) Molla sarıklı lahit. Nefis yazı. Kapûdan Mustafa Paşa-Zâde Anadolu Sadareti pâyeli İbrahim Bey. (Si.Osm. 1/145)

1219 (1804) Molla sarıklı. Havass-ı refi'a kadısı Osman Efendi. (Si.Osm. 3/438)

1219 L. 15 (21 Ocak 1805) Lahit, Kapıcıbaşı Hüseyin Ağa. (Si. Osm. 2/218)

1221 Za. 16 (Ocak 1807) Müderris ve ders-i âmm el-Hâc Abdülhalim Efendi. Molla sarıklı. (Si. Osm. 3/303)

1224 Za. 2 (9 Aralık 1809) Kâtibî sikkeli lahit, Sahib'ül-hayrat Kavarna'da Yeni Câmi'i şerifin banisi Haseki emeklilerinden Mehmed Ağa. (Si. Osm. 4/475)

1229 (1814) Yeniçeryan'dan el-Hâc İsmail Ağa.

1230 Ra. 3 (Şubat 1815) Sar-ı Esbak Na'ili Abdullah Paşa Zade Feyzullah Şâkir Beyefendi'nin kızı Cemile Hanım. 1141-1213-1216-1230-1235 tarihli şahideler yanyanadır.

1233 (1817) Molla sarıklı. Bosna kadısı Abdullah Efendi-Zâde Mehmed Sa'id Efendi'nin oğlu Abdurrahman Reşid Efendi. Müderrisin-i kiramdan idi.

1235 L.2 (13 Temmuz 1820) Molla sarıklı, Şeyhülislâm Âşir Efendi kerime-Zâdesi Sadrazam Na'ili Paşa torunu, Hacegân-ı divân-ı Hümâyundan Abdurrahman Necib Beyefendi'nin oğlu müderrisin-i kiramdan Abdürrahim Şekib Beyefendi. (Si. Osm. 3/442)

1238 B. 15 (Mart 1823) Lahit. Hayrettin Paşa ahfadından Kapıcıbaşı Osman Bey. (Si. Osm.3/442)

1243 Ra. 25 (Ekim 1827) Sultan Mahmud çuhadar ağalığından çırağ olan el-Hâc Hafız Ali Ağa.

1246 (1830) Lahit. Kıbrıs muhassılı Ali Ruhi Efendi (Si. Osm. 3/5632)

1250 (1834) Girit defterdarı el-Hâc Hasan Efendi.

1251 Şad. gurre (29 Mayıs 1835) Pişkir Ağalığından mahreç, Sultan Bayezid-i Veli ruznamecisi Süleyman Ağa.

1256 (1840) Asakir-i mansure miralayı siyahi Ahmed Bey.

1258 Şad. 9 (Mart 1842) Sultan Süleyman Han vakfı şerifi hademelerinden Mehmed Raif Efendi.

1260 (1844) Sudur-ı azam-ı şehriyâri el-Hâc Zeynel-âbidin Efendi'nin eşi Şerife Zekiye Hanım.

1261 (1845) Sultan Süleyman Han vakfı hademelerinden Mustafa Sıdkı Efendi.

1261 (1845) Sadrı esbak Hüsrev Mehmed Paşa'nın hazinedarı Dergâh-ı âli kapıcıbaşılarından Ahmed Ağa'nın eşi Hadice Hanım.

1263 Ra. 12 (28 Şubat 1947) Fesli, Mevlevî sikke kabartmalı, Ali Siret.

1264 (1848) İmam-ı evvel-i Hz.i şehriyâri Mehmed İzzet Efendi'nin eşi Fatma Şefika Hanım. (Si.Osm 3/459 İzzet Efendi)

1265 Şad (Ocak 1849) Fesli lahit. Hazinei hümayundan Sadık Efendi.(Si.Osm. 3/196)

1275 (1858) Darbhane-i Âmire başkatibi Ömer Vahidi Efendi ve eşi Hadice Hanım, 1268.

1282 N. 16 Şubat 1866) Lahit. Mir Abdurrahman Efendi. Aynı lahit, Nakib'ül-eşraf Hasan Tahsin Beyefendi'nin damadı ve Kıbrıs muhassılı Ali Ruhi Efendi Zade Nakşiye'den Mehmed Abdurrahman Beyefendi.

1289 Z. 10 (Şubat 1873) Çok yüksek lahit, iç tarafta. Şeyhül-haram Tosun Hasan'ın oğlu Ahmed Bey. Şeker bayramının arefesinde Harbiye'den çıkıp evine gelirken yolda öldürülmüştür. Lahdinin yan yüzünde 16 mısralı bir kitabe vardır ki son mısralar şunlardır:

Oldu çün esrinde necli âyinei kardan mezid
Tam yiğirmibir yaşında Mekteb-i Harbiyye'nin
Eyledi dördüncü yıl dersiyle sa'y-ı müstefid
Arefe tatiliyle ol şeb azm-i beyt eylerden
Canına kasd eylemiş esnayı randa bir pelid (Alçak)
Yâr-ı cani yoluna mahsuru kurban eyleyüb
Oldu kanlu pirehen âl cesûmei iyd-i sa'id
Şad idüb sub'ül-meşâm ile okunsun târihi
Ah kim Ahmed Bey oldu zulm ile ansız şehid

Baş taşında ayrıca on satırlık bir kitabe daha vardır. Son dörtlüğü şudur:

Çıksın bir târih-i bedid olsun ana rahmet mezid
Nahak hayf kıldı Şehid Ahmed Beğ'i bi nâbekâr
Şeyh'ül-harem-i esbak müteveffa Tosun Paşa
Zade merhum Ahmed Beğ'in ruhuna fatiha.
10 Z 1289 (Si. osm. 3/257)

1290 L. 23 (Aralık 1873) Devletlû Âdile Sultan Hz.nin kızı Hayriye Hanım Sultan'ın ustalarından Sultan-Zâde Pertev Bey'in eşi Sermelek Usta.

1291 (1874) Madalya kabartmalı, el-Hâc Mehıned Ataullah.

1292 Sefer 15 (Mart 1875) Devletlû Mustafa Fazıl Paşa vekil harcı Bosnevî Osman Fevzi Ağa.

1297 Za. 17 (Ekim 1880) Rical-i Devlet'den Âli Paşa mühürdarı Mehmed Efendi (Si. Osm. 4/304)

1297 R. evvel 27 (Mart 1880) Ferikandan Vidinli Hüseyin Tevfik Paşa'nın annesi Şerife Emine Hanım.

1298 C. Evvel (Nisan 1881) Maliye ser veznedarı Mustafa Rıfat Efendi.

1301 Zilhicce 16 (Ekim 1884) Bâ vâlâyı ser askeri tercüme odası müdürü Sa'id Efendi (Si. Osm. 3/49)

1304 (1886) Şurayı Devlet azası Kasım Paşa. (Si. Osm. 4/51)

1307 (1889) Vidinli Hüseyin Tevfik Paşa'nın kızı Saliha Hanım. Paşa'nın annesinin kabrine gömülmüştür.

1309 C. Evvel 7 (Aralık 1891) Harem-i hümâyun masarifât nâzırı meşhur Kemâl Paşa'nın eşi Ziyneti Hanım. Ayrıca bir şiir yazılmıştır. (Si.Osm.4/81)

1315 (1897) Tophânei Âmire meclisi harbiye dairesi hülefâsından ebe-Zâde Hüseyin Avni Bey.

1317 (1899) İstanbul polis müdürü Edhem Paşa.

1319 Sefer (Mayıs 1901) Teftiş-i askeriyye komisyon/Aliyyesi azasından ve Müşir-i/Azamdan Vidinli Hüseyin/Tevfik Paşa'nın ruhiçün/Rızaenlillah Elfatiha. Sokağın sol başından 20 adım ileride ve mezarlık duvarının hemen

arkasındadır. Paşa, değerli bir matematikçimizdir. 1988 tarihinde İngilizce yazdığı ve bugüne kadar ele geçmeyen bir eseri bulunmuştur. (Osm. Müel. 3/298 Meral Yay.) İstanbul'da bir sokağa ismi verilmiştir.

1324 zilhicce 21 (Şubat 1907) Baştaşı çıpa kabartmalı. Ferik-i Fazıl Hayri Paşa. D: 1260 Her iki taşı da yazılıdır.

1325 (1907) Tüfenkiyan-ı Hz.i Şehriyârı Hacı Murad Efendi.

1334 (1915) Osman ve ma'adin nezareti muhasebesinden mütekaid, sahib'ülhayrat ve'l-hasenat el-Hâc Muhyiddin Bey.

1001 (1582) Mehmed ibn-i Hasan Bey.

BOYACI SOKAK ÜZERİNDEKİ KABİRLER

1138 (1725) Canan Hanım Türbesi yanı. "Sabıka Sadr-ı Anadolu'ya bâ rütbei Rûm" Çivi-Zâde olup ismi yazılı değildir. Burada gömülü olan zat, Çivi-Zâde Ataullah Efendi olup 3-R. âhır-1138 tarihinde vefat etmiştir. Sicill-i Osmâni yazarına göre buradaki türbesine gömülmüştür. Türbe bugün mevcut değildir. Yerine Canan Hanım Türbesi yapılmıştır. (Si. Osm. 3/476).

1193 (1779) Sabıka Şey'ül-islâm ve müfti'l-enâm/Şerif-Zâde Es-seyyid el-hac Mehmed Molla Efendi. Sokak etrafındaki duvar üzerine de şu kitabe yerleştirilmiştir:

Şeyh'ül islâm-ı esbak Şerif-Zâde
Mehmed Molla Efendi rûhiçün el-fâtiha
1193

(Si. Osm. 4/258) (Si. Osm 3/141 Şerif Ef.)

1198 (1784) Za. 15 Şeyhülislâm Mehmed Monla Efendinin kızı Şerife Fâtımat'üz-Zehra Hanım.

1216 (1801) Sabıka Reis'ül-Etıbbai Sultani/Bâ pâyei Mekke-i Mükerreme, Edirne'den ma'zûlen/Vedâ-ı âlem-i fâni iden Gevrek-Zâde Hafız Hasan Efendi. (Si.Osm. 2/162)

1221 (1806) Şeyhülislâm Şerif-Zâde Mehmed Monla Efendi'nin kızı Şerife Âbide Hanım.

1221 (1806) Şeyhülislâm Şerif-Zâde Mehmed Monla Efendi'nin kızı Şerife Âliyye Hanım.

1238 (1822) Şeyhülislâm-ı esbak Şerif-Zâde/Mehmed Molla Efendi merhumun mahdûmu/Sadıka İstanbul Kazası/Bi'l-fil nakib'ül-eşraf iken/irtihal-i dar-ı baka iden/Mehmed Ebûl-hayr el-Hüsni Efendi. (Si. Osm. 1/168/169)

1264 (1848) Canbaz Ahmed Ağa.

1266 (1849) Çamaşur Ağası Reşid Ağa'nın kayınpederi Mehmed Ağa.

1267 (1850) İstablei Âmire pâyeli ve mihmandar-ı Devlet-i Âliyye'den Mehmed Hâşim Ağa merhumun hemşire-Zâdesi Fatımat'üz-Zehra Hanım.

1267 Sad. 13 (Aralık 1850) Asakir-i Hassai Hz. Şahane Orduyı Hümayunu Reis erkânı Rıfat Paşa (Silistire Kahramanımın validesi Saide Âmine Hanım.

1268 (1851) Lahit. Hasan Paşa'nın eşi Fatma Hanım.

1268 (1851) Canbaz Ahmed Ağa'nın kızı Ayşe Sıddıkiye Hanım.

1269 (1852) Üsküb Nazırı Hıfzı Paşanın kızı Zekiye Hanım.

1269 (1852) Abdül-Celil-Zâde Yahya Hamid Paşa'nın eşi Fatımat'üz-Zehra Hanım. Abdül-Celil Musul Valisi idi.

1270 (1853) Takvimhanei Âmire'de muhasebeci Lütfi Efendi'nin kayın validesi Hadice Hanım.

1270 (1853) Sâdık Efendi'nin annesi Ayşe Hoca.

1270 (1853) Lahit, yazı eriyor. Ocak Ağası Osman Ağa. (Si.Osm. 3/447)

1271 (1854) Âdil Paşa'nın oğlu Hacegân-ı Divân-ı Hümâyun'dan Mehmed Hamid Bey'in eşi merhum Silahdar Ali Ağa Zade merhum Su Nazır Tevfik Bey'in kızı Hamide Hanım.

1273 (1856) Şeyhülislâm Şerif Zade Mehmed Monla Efendi'nin kızı Şerife Fatma Hanım.

127? Son rakamı kazınmıştır. Canbaz Ahmed Ağa'nın oğlu Mektubu Maliye hülefâsından Mehmed Emin Efendi.

1274 (1857) Üskübî Hasan Paşa'nın duhteri Salih Paşa'nın eşi Atiyye Hanım. Lahittir.

1277 (1860) Meclis-i Ma'ârif azasından Lütfi Efendi'nin kızı Fatma Latife-Hanım.

1278 (1861) Canbaz Ahmet Ağa'nın kızı, yedi yıl hasta olan Emine Hanım.

1282 (1865) Meclis-i Ma'ârif azasından Lütfi Efendi'nin eşi Cemile Hanım.

1284 B.gurre (29 Ekim 1867) Esbak Musul Valisi Abdülcelil-Zâde şeyh'ül-Vüzerâ devletlû Yahya Paşa. (Si. Osm. 4/644)

1284 (1867) Meclis-i Aliyye memuru Sadr-ı esbak Mustafa Na'ili Paşa'nın kızı İsmail Nizami Bey'in eşi Nefise Hanım.

1288 zilhicce 12 (Şubat 1872) Müşirân-ı kiram Asâkir-i Şahaneden ve Rumeli Orduyu Hümâyunu Ser Kumandanı iken Priştine'de vefat eden Rıfat Paşa'nın kayınvalidesi Nefise Hanım.

1303 zilkade 4 (Ağos. 1886) Müşirân-ı askeriye'den Rıfat Paşa'nın eşi muhadderat-ü sâlihatdan (Ahlak ve fazilet timsali, dini bütün) Ayşe Sıdıka Hanım.

1304 (1886) Trabzon kumandanı Hasan Paşa.

1305 (1887) Hacegândan Mehmed Salih Efendi.

1306 (1888) Kabri biraz iç taraftadır. Silk-i mümtaz-ı askeriyyeden şeref ve şöhret ile nişan alan Cavid Süleyman Paşa. Ra. 11

1313 (1895) Mirliva Necib Paşa'nın eşi Müşir Rıfat Paşa mülteallikatından Zehra Hanım.

1322 R. ahır 15 (Haziran 1904) Mirliva Hasib Halil Paşa. 1322 (1904) Lütfi Efendi'nin ikinci eşi Saraylı Şiveler Hanım.

1328 receb 7 (Tem. 1910) Lahit. Silistire Kalası müdafi'-i şehiri Müşir Rıfat Paşa-Zâde Mekteb-i Harbiyye-i Şahane dahiliye müdiri ve Meclis-i Ma'ârif-i Askeriyyesi reisi, emekli, ferikân-ı kiramdan Mehmed Servet Paşa.

Silistire kal'asının şanlı müdafii büyük asker Rıfat Paşa, 22 C.evvel 1276 (17 Kasım 1859) tarihinde Priştine'de vefat etmiştir. Kabri, Kosova'da Murad Hüdavendigâr Türbesi avlusundadır. (Si. Osm. 2/407 İ. Alaeddin, Meşhur Adamlar 4/1356) (Ayverdi, Yugoslavya cild III. 3. kitab S: 89) (S. Eyice, Kosova'da Meşhed-i Hüdavendigâr, Tarih der. 16.1961 S: 71)

1329 receb 20 (Haz, 1911) Lahit. Silistire Kalası müdâfi'-i şehiri Müşir merhum Rıfat Paşa-Zâde ecillei ricâl-i Devlet-i Âliyye'den Harbiyye Nezâreti Sıhhiye Dairesi baş kitabetinden emekli Mehmed Vâsıf Beyefendi.

1330 receb 28 (Tein. 1912) Lahit Silistire Kal'ası müdâfi'-i şehiri Rıfat Paşa-Zâde Karadağ, Rusya ve Yunan muharebatı mücahidin-i meşhuresinden Karadeniz Ereğli'si kumandanı mirlivalığından emekli Mehmed Mazhar Paşa 1332 (1913) Kırım seferinde Silistre müdâfi'i şehiri Müşir Rıfat Paşa-Zâde Ferik Servet Paşa'nın kızı ve erkân-ı harbiye mirlivalarından Subhi Bey'in eşi, genç iken vefat eden Ayşe Feriha Hanım.

1337 şevval-1 (Haz. 1909) Ayşe Sıdıka Hanım lahdinin baş taşı. Kırım Seferinde Silistire'yi şanlı bir suretde müdafaa eden ve umum Rumeli Orduyu Hümâyunu baş kumandanı iken Priştine'de vefat eden Müşirân-ı Azamdan Mehmed Rıfat Paşa'nın kızı ve istihkâm ve inşâat dairesi reisi ecillei ferikan-ı erkân-ı harbiyyeden Abid Paşa'nın eşi Hadice Halet Hanım.

1299 (Mayıs 1882) Şurayı devletden Midhat Bey. (Si. Osm. 4/353)

Burada yazılan kabirler, Şekerpare Türbesi ile Bahriye Nazırı Hasan Hüsni Paşa Türbesi arasındadır.

EDİRNEKAPI MEZARLIĞI DÜRRİ-ZÂDE AİLE SOFASI

Lâ'li Çeşmesi ve meşhur şair Baki Efendi Sofası geçildikten sonra, biraz ileride ve Fethi Çelebi Caddesi'nin, bugün yarı yerinden çevreyolu ile kesildiği için artık kullanılmayan Münzevi Kışla Caddesi ile birleştiği yerde ve caddenin dirsek yaptığı mevkide ve ikinci caddenin sağ köşesindedir. Caddenin hemen yanında ve set üzerinde bulunduğundan ön tarafı kesme taş

duvardır.

Hazîredeki şahideler şunlardır:

1084 (1673) "Merhum Abdülkâdir Efendi/ Ruhiçün fatiha/ sene 1084" Yazı gayet iri harflerle yazılmıştır. Cami sahibidir. (Si. Osm. 3/346) (Hadika)

1153 (1740) Hamzavîtaş. "Merhum Kadri/Zade Abdülkâdir/Efendi'nin ruhuna fatiha.

1172 (1758) Süleymâniye müderrisi Ahmed Fahir Efendi.

1188 S. (Nisan 1774) "Merhum ve mağfur'ün-leh/ Dürri-Zâde el-Hâc Mustafa Efendi/ Ruhiçün el-fâtiha. sene S. 1188" Şeyhülislâm idi. (Si. Osm. 4/444)

1192 (1778) Lahit. Rumeli Kadıaskeri Dürri-Zâde Mehmed Nurullah Efendi. (Si. Osm. 4/586)

1198 (1783) Esma Hâtûn. Yazı bu kadardır.

1201 (1786) Dürri-Zâde Mehmed Hidayetullah Efendi'nin torunu Dürri-Zâde Şerife Âbide Hanım.

1204 (1789) "Sabıka Şeyhülislâm/Dürri-Zâde Arif Efendi/ Hz. nin mahdumu/ müderrisini-kirâmdan/Es-seyyid Mehmed Râsid Efendi (Si. Osm. 2/351)

1207 (1792) Şeyhülislâm ve müfti'l-enam Dürri-Zâde es-Seyyid Mehmed Arif Efendi'nin oğlu Mehmet Râşid Efendi'nin eşi Cemile Kadın.

1209 (1794) Mekke-i Mükerreme pâyeli Dürri-Zâde Abdullah Efendi'nin eşi Necibe Hatun.

1211 (1796) İstanbul pâyeli Dürri-Zâde Abdullah Efendi'nin oğlu Mekke-i Mükerreme pâyeli Mustafa Monla Efendi.

1215 Ca. 19 (Ekim 1800) Muhteşem lahdi vazo içinde çiçek kabartmaları ile bezeli olup şahidesi molla sarıklıdır. "Defa pâye-i ıneşihatten mazul iken irtihal-i dar-ı beka eden Şeyhülislâm ibn-i Şeyhülislâm ibn-i Şeyhülislâm Dürri-Zâde esseyyid el-Hâc Mehmed Arif Efendi Hz." (Si. Osm. 3/267)

1215 .şaban 3 (Aralık 1800) "Dürri-Zâde Hidâyetullah Molla Efendi'nin necl-i muhteremi müderrisin-i kiramdan es-Seyyid Avnullah Efendi.

1218 (1803) Küçük yaşta vefat eden Anadolu kazaskeri Dürri-Zâde Abdullah Efendi'nin oğlu Feyzullah Molla.

1225 (1810) Şeyhülislâm Arif Efendi'nin kızı Şerife Fatma Hamın.

1227 (1812) Küçük yaşta vefat eden Şeyhülislâm Dürri-Zâde Abdullah Efendi'nin kızı Şerife Ratıbe Hanım.

1228 M. 7 (Ocak 1813) Dürri-Zâde el-Hâc Hidâyetullah Molla Efendi (Si.Osm. 4/627)

1228 Za. 25 (Kasım-1813) İstanbul kadısı Dürri-Zâde Mehmed Hidâyetullah Efendi Zade müderrisin-i kiramdan Mustafa Molla.

1237 (1821) Mekke-i Mükerreme pâyeli Mehmed Emin Molla.

1244 S. 17 (Ağus.1828) Anadolu Kadıaskeri dürri-Zâde el-Hâc Mehmed

Âbid Efendi. (Si. Osm. 3/263)

1244 (1828) Şeyhülislâm Dürri-Zâde Arif Efendi'nin torunu Şerife Safiyye Hamın.

1247 Ra. 26 (Eylül 1831) Şeyhülislâm Dürri-Zâde Arif Efendi'nin damadı Rumeli kadıaskeri Çerkeş Bey-Zâde Mehmed Rahmi Beyefendi (Si. Osm. 2/

1257 Sin 8 (Eylül- 1 841) Sadr-ı Anadolu Dürri-Zâde Mehmed Âbid Efendi'nin torunu müderrisin-i kiram Mustafa İzzet Efendi.

1259 (1843) Sadrı-ı vâlâyı Rumeli Mehmed Rahmi Bey-Zâde Yenişehir Fe-ıcr kadısı Mehmed Es'ad Bey.

1262 Ra. 11 (Mart 1846) Dar'ül-hilâfet'ül-âliyye kadısı Kuyucaklı-Zâde vlehmed Atıf Efendi.

1282 N. 8 (Ocak 1866) İstanbul pâyeli olup sabıka Evkâf-ı hümâyun nüfettişi Dürri-Zâdeler'den Âbid Efendi Zade Ahmed Râşid Efendi.

Bu sofanın arkasında Şeyhülislâm Paşmakcı Ali Efendi Aile Sofası vardır.

EDİRNEKAPI MEZARLIĞINDA GÖMÜLÜ OLANLAR

İbn-i Kemâl ve Şeyhülislâm Ali Efendi türbeleri ile Dürri-Zâdeler Sofası bahislerine bakınız.

951 (1544) Tefsir sahibi Muhaşşi Mehmed Efendi. Kabri, Şehitlik kapısı karşısındaki mezarlıktadır.

956 (1549) İbrahim Halebi Efendi. Kabri, çevreyolu kapalı geçidi yerinde iken 1974 de, Sakızağacı Mezarlığı'na nakledilmiştir. Bakımlıdır. Fatih Camii'nin imam ve hatibi idi. (Ayvansarayi, Meç. Tevarih, Haz. Derin-Çabuk S: 9) (Si. Osm. 1/94)

997(1588) Abdullah İbn-i Ali.

1008 (1600) Şair ve kadıasker meşhur Baki Efendi. Kabri, Lâli Çeşmesi sırasındadır.

1042 (1632) İncili Mustafa Çavuş. Kabri, Kazasker Baki Efendi karşı tarafındaki mezarlıktadır. Nükteleri ile ünlüdür.

1060 (1650) Nefes-Zâde müderris Mustafa Efendi.

1075 (1664) Edirnekapı Caddesi'nden mezarlığa girildiğinde tam karşıda, yolun dirsek yaptığı yerde sofada 1075 tarihli kabirden başka 1143-1147-1150 ve 1181 tarihli şahideler vardır ki şunlardır: 1075 tarihinde vefat eden:

Hz.'i Ebî Eyyüb Ensâri R.A. Bari evladından olan Kayseri'den ma'zulen vefat eden Şemseddin Efendi.

1143 (1730) Molla Mehmed Emin Ağa.

1147 (1734) Sülâleyi pak Hâlid el-Ensâri'den ikinci dahil müderrisi Şemseddin-Zâde Mehmed Abdullah Efendi.

1150 ramazan 11 (Ocak 1738) Hz.i Ebî Eyyüb Ensâri neslinden Şemseddin-Zâde Mehmed Said Efendi.

1181 (1767) Âl-i nesli Hz. Hâlid, Mehmed Arif.

1080 (1669) Diyarbakır kadısı Abdullah Efendi.

1081 (1670) Kutb'ül-ârifin Şeyh es-Seyyid Mustafa Çelebi.

1088 (1677) Melami şeyhi Bursalı Seyyid Hâşim Mehmed Efendi. Altı mısralı kitabesinin tarih beyti şudur:

Göçdü çün Hâşim Efendi ânı Rabb'ül-Âlemin
Hemcıvar ide Habib-i Ekreme El-fâtiha.

(Gölpınarlı, Melamilik S: 161)

1089 (1678) Kaliçeci-Zâde Mehmed Ağa.

1090 (1679) Ali Efendi. Yazı bu kadardır.

1093 (1682) Müderris el-Hâc Abdurrahman Efendi. 1103 (1691) İstanbul kadısı Fâzıl Musli Efendi. 1111 (1699) Nakib'ül-eşraf kâşif Mehmet Sa'düddin Efendi. 1111 (1699) Şeyhülislâm Ali Efendinin kethüdası Abdüllatif Efendi, 1116 (1704) İstanbul kadısı Hattat Abdullah Efendi. (Si. Osm. 3/370) (Tuhfe S:678)

1120 (1708) Tacir-Zâde Ahmed Hayreddin Efendi.

1120 (1708) Teşrifâtî Ahmed Efendi.

1121 (1709) Mahmud Efendi. Müderris ve fetva emini Mahmud Efendi.

1122 zilhicce 23 (12 Şubat 1711) Sivâsî-Zâde Şeyh Abdullah Efendi.

1122 (1710) Monla Hasan Çelebi.

1123 (1711) Abdullah Çelebi.

1123 (1711) Galata kazası Konevî Ali Efendi.

1124 (1712) Ahî Sinan Zade olup 108 yaşında vefat eden Evliya Salih Dede.

1124 (1712) Kebiri Zade Yahya Efendi (Si. Osm. 4/703)

1124 (1712) Hamzavî taş. Şeyhülislâm Paşmakcı-Zâde kethüdası Alı Efendi.

1125 (1713) Hoca-Zâde Osman Efendi ibn-i es-Seyyid Mehmed Efendi.

1126 (1714) Sahib'ül-ayar sikkezenbaşı Avni Mustafa Kulu.

1131 (1731) Buzcu Ahmed Ağa.

1131 (1718) Süvari kalemi halifesi Abdülbâki Efendi.

1136 (1723) Doğramacı kethüdası Ali Ağa

1136 (1723) Müderris Mehmed Efendi (Si. Osm, 4/234)

1137 (1724) İstanbul kadısı Sunullah Efendi. (Si.Osm. 3/234)

1137 (1724) Şehremini Ebûbekir Ağa. (Si. Osm. 1/177)

1137 (1724) Halim Zade damadı Üsküdar kadısı Abdullah Efendi.

1138 (1725) Evliya-Zâde İsmail Ağa.

1139 (1726) Şeyhülislâm İshak Efendi kilercisi Ahmed Efendi.

1139 (1726) Nakşibendî Ziyaüddin Efendi.

1141 (1728) Mesâilin füzelâdan Baki Efendi. (Si. Osm. 2/3)

1147 (1734) Şeyhülislâm Ebe-Zâde biraderi Hüseyin Efendi'nin kızı Hadice Hatun. Yanında Ebe-zâdeler'e ait silik bir taş vardır.

1148 (1735) Veliyüddin Efendi.

1150 (1737) Hamzavî taş. -Yeniçeri başhalifesi Dede-Zâde derdmend Ali Efendi.

1152 (1739) Kudüs-i şerif pâyeli, Eyyüb'ül-ensâri kadısı Abdurrahman Efendi

1154 (1741) Sofa, önü parmaklıklı, Lâ'li Efendi Çeşmesi'nin sağ, şair Bak Efendi sofasının sol tarafındadır. Kafesi destarlı şahidesinde 16 mısra vardır, Tarih mısra şudur:

Ola Lâ'li Efendi'nin makamı cennet-i âlâ

Çeşmenin bânisidir. (Tanışık, İst. Çe.ş. 1/148) (Tuhfe S: 554) (Ayvansarayi, :c. Tevârih, Haz. Derin-Çubuk S: 162) (Hadika 1/61)

1155 (1742) İlm-i fazıl, şâir Fevzi Ahmed Efendi. (Si. Osm. 4/28)

1157 (1744) Lâlezâr-ı Sohbet. Bu kadar yazılıdır.

1157 (1744) Kadı Nev'i-Zâde Mehmed Salih Efendi.

1158 (1745) Doksandokuz'un mütevellisi Yağlıkçı el-Hâc Ali Bey.

1159 (1746) Evliya Zade damadı Ahmed Ağa.

1159 (1746) Anadolu Kadıaskeri Kirimi Mehmed Efendi. (Si. Osm. 4/236) Çeşmesi vardır. (Ayvansarayi, Meç. Tevârih, Haz. Derin-Çubuk S:75)

1160 (1747) Sadr-ı Anadolu, Hoca-Zâde Abdullah Efendi. (Si. Osm. 3/378)

1161 (1748) Defterdar Yusuf Efendi'nin mühürdarı Feyzi Efendi.

1161 (1748) Kabasakal-Zâde Abdülbaki Efendi.

1162 (1749) Müderris Sırrı Efendi-Zâde Mehmed Efendi.

1162 (1749) Silahdar çavuşlarından İbrahim Ağa.

1162 (1749) Başçuhadar Ahmed Ağa. 163 (1750) Monla Mehmed Esad Efendi.

1163 (1750) İstanbul kadısı el-Hâc Hüseyin Efendi. (Si. Osm.2/208) 163 (1750) Müderris Abdülhalim Efendi.

1165 (1751) Sekbanbaşı Ali Ağa ve ailesi sofası.

1166 (1752) Dergâh-ı Âli Yeniçerilerinden 25. bölükten Odabaşı İbrahim

1166 Ca. 23 (Mart 1753) Hamzavî taş. Rumeli kazasından Ziynet Efendi damadı Ser Levhayı yemin el-Hâc Ali Efendi.

1168 (1754) Hasan Efendi Zade Cürcani Mehmed Efendi.

1169 (1755) Belgrad kadısı Feyzullah-Zâde Ahmed Efendi.

1169 (1755) Defteri Sun'i Ali Efendi.

1170 (1756) Bursa kadısı Mekke-i Mükerreme pûyeli Mekki-Zâde Mehmed Sadık Efendi (Si. Osm. 3/189)

1170 (1756) Ser levhai yesar Feyzullah Efendi.

1171 (1757) Mısır Kahire kadısı Mehmed Kemaleddin Efendi (Si. Osm. 4/81)

1171 (1757) Ser Mimar-ı Hassa Süleyman Ağa.

1172 Ra. (Kasım 1758) Çeşmi-Zâde Reşid Efendi'nin kızı, şehide Rukiye Kadın. (Si. Osm. 4/687 ve 2/389)

11... Silik. Saadetlu Paşmakcı-Zâde Abdullah Efendi'nin kızı, İzmir Kazası Nuh Efendi Zade Evliya Efendi'nin eşi Şerife Rabia Hanım.

1173 (1759) Süleymaniye müderrisi Ahıned Fahir Efendi.

1173 (1759) Hotin kadısı Ahmed Efendi.

1173 (1759) Silistre kadısı Ahmed Efendi.

1173 (1759) Dar'üs-saade ağası yazıcısı ve Kaptan-ı derya divan katibi Emir Yazıcı Zade Hüseyin Efendi.

1175 C. evvel(1761) Yenişehir kazası Mehmed Haşim Efendi.

1176 (1762) Müderrisin-i kiramdan Mes'ud Ömer Efendi-Zâde Mustafa Seyyid Efendi.

1177 (1763) Ser buzcu-i hassa Ali Ağa.

1177 (1763) Feraizi el-Hâc Hüseyin Efendi.

1178 (1764) Ebû Bekir Paşa İmamı kadı Ahıned Efendi.

1179 1178 (1764) Baruthane Nâzırı Mehmed Sadık Efendi.

1178 (1764) Yenişehir kadısı bolevi Mehmed Efendi.

1179 sefer 4 (1765) Sadr-ı esbak Mustafa Paşa'nın oğlu mir-i zişân Mehmed Bey.

1179 (1765) Molla sarıklı lahit, eski yol üzerinde ve duvar dibinde. Üsküdar kazası ve evkaf müfettişi el-Hâc Mehmed Naşid Efendi. (Si. Osm. 4/532)

1179 (1765) Solak-Zâde hattat Hâfız'üI-Kur'an Ahmed Efendi (Tuhte S: 68-69)

1179 (1765) Atik saray teberdarı el-Hâc Baba Ali Ağa.

1180 (1766) Dergâh-ı âli gediklilerinden Küçük Hüseyin Ağa.

1180 (1766) Vakayı kâtibi el-Hâc Ahmed Efendi.

1180 N. 27 (Şubat-1767) Şair ve kadıasker Baki Efendi karşısında hamzavî taş. Fevziye Mektebi hocası, hattat Ali Efendi. (Tuhte S: 311)

1183 Ramazan (Ocak 1770) Paşmakcı-Zâde Rumeli kazaskeri Mehmed Efendi. (Si. Osm. 4/251)

1184 (1770) Rodosi-Zâde Abdullah Efendi.

1185 (1771) Sarayı-ı atik hocası İbrahim Efendi.

1185 (1771) Rumeli kuzatından Niğbolulu Ali Efendi.

1185 (1772) Filibe kazası Mehmed Aziz Efendi'nin damadı müderris ve ders-i âmm Rizevî Ali Efendi.

l 186 (1772) Defterdar-ı Şıkk-ı evvel ruznamce-i evvel el-Hâc İbrahim Efendi. (Si. Osm. 1/134-135)

1186 (1772) Kalyonlar Defterdarı hacegûn-ı Divan-ı Hümâyun'dan, Öküz Mehmed Paşa mütevellisi Arabacı vezir-Zâde Hacı Ali Bey.

1187 (1773) Edirneli Cabi-Zâde eş-Şeyh Mehmed Efendi.

1187 (1773) Mevlevî sikkeli. Şeyh Mehmed Efendi.

1187 (1773) Serlevhai yemin Tatar Hüseyin Efendi-Zâde Emin Efendi.

1189 (1775) Dürri-Zâde Tahir Mehmed Efendi.

1189 (1775) Üçler Şeyhi Mehmed Halimi Efendi'nin ruh-ı azizi Hattat Mehmed Efendi. Dürri-Zâdeler sırasında, Otakcıbaşı Sokağı karşısındaki köşededir.

1190 (1776) Fetva Emini el-Hâc Muhyiddin Efendi. (Si. Osm. 4/347) Kabri, şehitlik kapısı karşısındaki eski mezarlıktadır.

1191 (1777) Filibe kadısı Hattat Halil Efendi.

1194 şin (Ağus. 1780) Selanik kadısı Ahmed Efendi-Zâde Hâmid Efendi. Si.Osm. 1/105) Şehitlik kapısı karşısındaki mezarlıktadır.

1194 (1780) Anadolu muhasebesi baş halifesi Edirneli-Zâde Mehmed Razi Efendi.

1194 (1780) Kuzatdan Alâiyeli el-Hâc Hüseyin Efendi.

1194 (1780) Askeriye kâtiplerinden Bâli-Zâde Hacı Emin Efendi'nin oğlu Ahmed Nuri Efendi.

1195 (1781) Selanik kazası Hâmid Efendi'nin oğlu Hâmid Molla. Şehidlik kapısı karşısında.

1196 (1782) Vidin yeniçeri ağası İshak Ağa.

1197 (1783) 45. bölükten turşucu el-Hâc Ali Ağa.

1197 (1783) Büyük bahçedeki imaret aşçısı İbrahim Ağa.

1197 ramazan 23 (Ağus. 1783) Sadr-ı Anadolu İstanbul kadısı, Paşmakcı-Zade Nu'man Efendi (Si. Osm. 4/571)

1199 C. ahır 12 (Nisan 1785) Şeyhülislâm Ebe-Zâde Abdullah Efendi'nin torunu Müderris Sa'dullah Efendi. Sofadır.

1200 (1785) Kuzattan Mehmed Emin, Efendi.

1200 (1785) Selanik kazası Hâmid Efendi'nin oğlu Aziz Molla. Şehidlik kapısı karşısındadır.

1201 (1786) Molla sarıklı. Rodosî Hattat Abdullah Efendi.

1201 (1786) Ak-Mahmud Zâdeler'den Anadolu kuzatından Bezestânî kadı Ahmed Efendi.

1202 (1787) Sipahi Ocağı kethüdası İbrahim Ağa.

1203 (1788) Fetva Emini Osman Efendi-Zâde havass-ı refia kazası Mehmed Said Efendi. Sofadır.

1203 (1788) Müderris ve ders-i âmm Çorlulu Ebûbekir Efendi. (Si. Osm. 1/1)

1204 (1789) Müderrisin-i kiramdan İskenderiyeli-Zâde Mehmet Salih Efendi (Si. Osm. 3/208)

1205 (1790) Hacegân-ı Divân-ı Hümâyun'dan Mehmed Emin Efendi. (Si. Osm. 1/414)

1205 (1790) Süvari muhasebesi baş halifesi İsmail Efendi. 1205 (1790) Bâli-Zâde Ali Tevfik Molla.

1205 (1790) İstanbul Ağası Mustafa Ağa.

1206 (1791) Baltacılar kethüdası İbrahim Ağa.

1206 (1791) Bosna kadısı Şeyh-Zâde Sunullah Efendi'nin oğlu Müderris Mehmed Kâmil Efendi.

1207 (1792) Sadr-ı Anadolu Paşmakcı-Zâde Mehmed Selim Efendi. Molla sarıklı. (Si. Osm. 3/58-59)

1211 Za. 20 (Mayıs 1797) Fetva Emini Osman Efendi-Zâde Sadr-ı Rumeli Abdullah Efendi. Sofadır. (Si. Osm. 3/390)

1211 (1796) Molla sarıklı. Çeşmizâde müderris Mes'ud Efendi.

1212 (1797) Serdarlar kâtibi Nakşî Abdullah Efendi.

1212 (1797) Kudüs kadısı Bekir Paşa imamı Ahmed Efendi-Zâde Mehmed Said Efendi.

1212 (1797) Sadr-ı esbak Mustafa Paşa-Zâde Silahdar Ağası Musa Ratıb Beyefendi.

1213 ramazan 2 (Şubat 1799) Vefa şeyhi müderris Abdullah Efendi.

1213 (1798) Müderris ve ders-i ânım Gelibolulu Ahmed Efendi.

1214 (1799) Hallac-Zâde Hattat İsmail Efendi.

1214 (1799) Mekke-i Mükerreme pâyeli Kebiri-Zâde el-Hâc Abdürrahim Efendi.

1217 (1802) Kuzattan kapı kethüdası Hafız Abdullah Efendi ve eşi Hadice Hanım.

1221 Ra. 5 (Mayıs 1806) Molla sarıklı. Mevâlii azamdan ve ulemayı kiramdan İzmir kadısı Konevî Hasan Efendi (Si. Osm. 1/63)

1221 (1806) Hattat İsmail Zühdi Efendi. La'li Efendi Çeşmesi sırasında ve yolun dirsek yaptığı noktadadır. Sağ tarafında Dürri-Zâdeler ailesi hazîresi vardır. Taşı hamzavîdir. Baş taşındaki kitabe şudur:

Kâtib'üs-Serây'üs-Sultanî
Ve hâzin'ül-kalem'ül-Rabbâni
Reis'ül-Hattatin merhum
İsmâil'ez-Zühdi
Efendi ruhi çün el-fâtiha

1227 Ayak taşı üzerindeki kitabe ise şudur:

Diriga hoş-nüvisân-ı zemânın Zühdü Üstad
Vefat etdi kim aşariyle zeyn olmuşdu her mahfil
Kalem dûd-i dilin kıldı miirekkeb yazdı târihin
Kuburi eyledi Hattat Zühdi âhkim menzil
1221
L Yevm'ül-iyd

Aralık 1806 tarihinde vefat etmiştir. Şahideler Hattat Mustafa Rakım imzalıdır. Mustafa Rakım Efendi'nin ağabeyi idi. Sağ tarafındaki gömülü bir taş üzerindeki kitabe şudur: Fâtih Cami'i ders-i âmmı ve Galata Sarayı Hocası müderrisin-i kiramdan Müfti-Zâde Abdürrahim ibn-i el-Hâc Abdullah Efendi (İnal, Son Hattatlar S: 476) (Si. Osm. 2/430) (Tarih Dünyası 1950 sayı: 7 S:274)

1228 L. 11 (Ekim 1813) Molla sarıklı. Sadr-ı Rum Abdullah Efendi-Zâde kibar müderrisin-i kiramdan Osman Atıf Efendi.

1229 (1814) Sadr-ı Rumeli Abdullah Efendi'nin torunu Şerife Fatma Zekiye Hanım.

1245 (1829) Midilli kazası el-Hâc Yakub Efendi.

1255 şin 26 (Kasım 1839) Nakib'ül-esraf ve sadr-ı rumeli Abdullah Efendi Zade el-Hâc Ahmed Reşid Efendi.

1257 Ra. 3 (Nisan 1841) Fesli lahit. Harem hizmetinde bulunan İbrahim Halil Ağa.

1259 Cim. 3 (Tem. 1843) Sultan Mahmud Han hazinedar ustası Talib Usta.

1259 (1843) Çok püsküllü fes ve mevlevî sikke kabartmalı. Rikab-ı şahane kapıcıbaşılarından el-Hâc Sadık Ağa.

1260 cim. 27 (Tem. 1844) Rical-i devlet-i âliyye'den hâriciye kâtibi Ahmed Nedim Efendi.

1266 M. 10 (1849) Sikkeli. Sadr-ı Anadolu pâyeli ve Dar'ül-hilafet ul-âliyye kazası konevî Hasan Efendi Zade el-Hâc Mehmed Râşid Efendi.

1270 cim 6(1854) Eşraf-ı kuzat-ı kiramdan Galata mahkemesi naibi Çömlekçi-Zâde Hafız.

1271 zilkade 13 (1855) Çörekci-Zâde İzzet Efendi.

1274 (1857) Kebiri-Zâde el-Hâc Mehmed Es'ad Efendi. İstanbul pâyeli idi. (Si. Osm. 1/342) Kabri, Buhûrî Türbesi sağındadır.

1274 cim 9 (Ocak 1858) Şeyhülislâm Mekki-Zâde Mustafâ Âsım Efendi'nin kapı çukadarı kuzat-ı kiramdan Mehmed Arif Efendi.

1275 cim gurre (Ocak 1865) Saraçlar kethüdası şeyh el-Hâc Mustafa Efendi.

1282 (1865) Konevî Mehmed Râşid Efendi'nin eşi hace Hadice Hanım.

1282 sin 22 (Ocak 1865) Müderris-i kiramdan şeyh el-Hâc Mehmed Efendi Zade Mehmed Nafi' Efendi (Si. Osm. 4/538)

1283 Ra. 11 (Tem. 1866) El-Hâc Cafer Efendi'nin kızı, arzuhali, Hz.i fetva penâhi Ahmed Ataullah Efendi'nin eşi hace Fatma Hanım.

1284 R. 25 (Ağus. 1867) Savaklar Caddesi başı. İhtisab veznedar başısı İzzet Efendi ve eşi Ayşe 1271.

1284 Za. 19 (Mart 1868) Mustafa Paşa-Zâde, Divân-ı âli kapıcı başlarından Abdülkerim Bey'in oğlu müderrisin-i kiramdan Mustafa Necib Beyefendi.

1285 (1868) Meclis muhasebe azasından Mehmed Şâkir Efendi'nin oğlu mektubi-i maliye-i Anadolu odası hülefasından Mustafa Reşid Bey.

1286 N. 8 (12 Aralık 1869) Taçlı. Tarikat-i âliyye'i Sünbüliyye'den Balat Tekkesi şeyhi vekili Ahmed Arif Efendi'nin babası eş-Şeyh el-Hâc Osman Efendi.

1291 (1874) Çeşmi-Zâde Mehmed Halil Efendi'nin torunu mevâliden Mehmet Tevfik Efendi'nin kızı ve kapı kethüdası Mehıned Efendi-Zâde Ali Rıza Efendi'nin eşi Fatma Hanım.

1292 (1875) Çeşm-i Zade Mehmed Halil Efendi'nin damadı, mevâliden Mehmed Tevfik Efendi (Si. Osm. 2/56)

1293 sefer 26 (Mart-1876) Selanik vilayeti merkez naibi kudemayı mevâlii zamdan Edirneli Müfti-Zâde Mustafa Zeki Efendi.

1293 C. ahır 17 (Tem. 1876) Ser Etıbba-i Hz. Şehriyâri Mes'ud Efendi-Zâde mevâlı-i azamdan Mustafa Refah efendi. (Si. Osm. 4/481)

1294 sefer 10 (Ocak-1877) Ömer Lütfi Efendi'nin oğlu Ricâl-i Devlet-i Âliye'den Mehmed Azmi Bey. (Si. Osm. 3/467)

1301 (1883) Rumeli kadıaskeri Ali Ratıb Beyefendinin kızı, Hüseyin Hüsnü Efendi'nin eşi Şerife Cemile Hanım.

1301 (1883) İsmail Hakkı Efendi-Zâde meclis-i vâlâ odası hülefasından Hüseyin Hüsnü Bey.

1304 (1886) Mustafa Paşa'nın torunu Mustafa Necib Bey'in eşi Fatma Zehra Hanım.

1305 (1887) Mektubi-i Sadr-ı Âli kalemi mümeyyizi saadetlu Ramiz Bey'in eşi Emine Seher Hanım.

1307 (1889) Mes'ud Efendi-Zâde müderrisin-i azamdan Ahmed Hafız Efendi.

1310 (1892) Sofa. Salih Efendi-Zâde Mehmed Süreyya Efendi.

1311 (1893) Sadr-ı âli kalemi mümeyyizi Azmi Bey-Zâde Ricâl-i Saltanat-ı seniyyeden İsmail Ramiz Bey. (Si. Osm. 2/367)

1314 şevval 3 (Mart 1897) Çeşmi-Zâde Mehmed Halis Efendinin oğlu defterdar Mehmed Esad Beyefendi.

1317 (1899) Kâtib-i hususî Hz.i şehriyare Hersekli Mehmed Kamil Bey.

1318(1900) Hersekli Kamil Bey'in eşi Zevkâver Hanım ve diğer taallukatı.

1326 (1908) Büyük sofa, pek harap, yalnız bir şahide kalmış, Eczacı Mehmed Râşid Paşa. D. 1257 (1841)

1927 Sıhhiye umum müdürü Ahmed Tahir Paşa. Büyük ve yüksek bir sofadadır. Etrafı mevlevî sikke başlıklı bir demir parmaklık ile çevrilmiştir.

İLAVELER

1145 (1732) Hamzavî taş. Ali Paşa'nın kardeşi el-Hâc Ömer Bey.

1155 (1742) Ahmed Fevzi Efendi. (Si. Osm. 4/28) Şair ve kadıasker Bakî Efendi sofasındadır.

1159 (1746) Anadolu Kadıaskeri Harimî Mahir Efendi. Bakî Efendi sofasındadır.

1170 (1756) Kutb'ül-ârifin fahr'ül-vâsilin tarik-i Ahmed Bedevî şeyhi Mısrî Mustafa Efendi.

1194 (1780) Şehr Emini el-Hâc Hafız Mustafa Efendi. Bahçekapı'daki Hamidiye İmareti ile Beylerbeyi Camii'nin bina emini idi. Kabri, Kuyubaşı Tekkesi'nin sol tarafındaki demir parmaklıklı sofanın köşesinden 68 adım geride ve aynı hizadadır. Sağ tarafında, hamzavî (aslı olup 12-R. evvel 1167 (Ocak 1754)de vefat eden Şeyh Mustafa Efendi'nin, önünde ise, Saray-ı Atik hocası olup l 135 (1722) de vefat eden es-Seyyid Zeyn'el-âbidin ibn-i Tahir Efendi'nin dört köşe şahidesi vardır. Hafız Mustafa Efendi'nin sikkesi yok olmuştur. (Hadika 1/145-146. 11/90-175) (Si. Osm. 4/47)

1974 tarihinde çevre yolu yapılırken İbrahim Halebî ve ibn-i Kemâl mıntıkası tamamen ortadan kalkmıştır. Bir kısmı Kozlu mezarlığına ve büyük bölümü ise, Kuyubaşı Tekkesi (Emin Baba Tekkesi)nin sağ tarafında Mısır Tarlası tâbir olunan boş araziye nakledilmiştir.

Sakızağacı civarında medfun olan Süleyman Nazif ve Baban-Zâde Naim Bey'ler, Şehitlik'te Mehmed Akif'in yanına nakledilmişlerdir.

(Lâ'li-Zâde Mustafa Efendi Sofası bahsine bakınız)

1219 Za. 27 (27 Şubat 1805) Kafesi destarlı. Hacegân-ı Divân-ı Âliden Amedi-i divân-ı Hümâyun'dan Halil Mahir el-mevlevî Efendi. (Si. Osm. 2/302) Şair Baki Efendi karşısı.

1240 (1824) Hâla revnak efzâyı sadr-ı celil-i fetevâ kâtibi Rumeli kuzatı Mehmed Salih Efendi'nin oğlu Mehmed Zeyn'el-âbidin Efendi. Şair Bakî Efendi karşısı.

1080 (1669) Diyarbakır kadısı.

Fetv olacak hem ü gam ile didim târihini
Rûh-ı Abdullah Efendi kıldı firdevsi vatan.

1138 (1725) Lahit, Dürri-Zâdeler sofası arkasında, eski cadde üzerinde ve mezarlık duvarı yakınındadır. Yahya-Zâde Kadıasker Ahmed Efendi. (Si. Osm 1/243)

1144 (1731) Kuzattan Mustafa Efendi. 1155 (1742) Nuri Ahmed Efendi.

1172 (1758) Şeyh Nureddin Cerrahi Hazretleri ailesine ait büyük sofa. Buhûrî-Zâde Türbesi karşısında ve set üzerindedir. Kutb'ül-ârifin mürşid'ül-kâmilin eş-Şeyh Nureddin K.S.Hz.nin vedâ-i âlem fâni eden hemşiresi Âbide Hanım.

Sofadaki diğer bir taş üzerinde şu kitabe vardır:

Kutb-u âlem Pir Nureddin'e mensub pür vefâ/Sad hayf kim Şeyh Hadi eyledi terk-i fena/Bu Nizameddin Halil'in Dergehi'nde hadimi/Hem hilâfetle Sertarik'e âşinâ/... Doğumu: 1216 (1801) Vefatı: 1270 (1853) Sofada başka taşlar da vardır.

1188 R. (Haz. 1774) Mustafa Paşa Tekkesi Camii karşısında mezarlık duvarının hemen arkasındadır. Hamzavî taşı yerdedir. Pehlesi mevcuttur. Cennet mekan Sadr-ı esbak Mustafa Paşa merhumun zaviyesinde seccade nişin-i irşad olan rehnümâyı salikân tarik-i Hûda es-Seyyid eş-Şeyh Ahmed Efendi.

1205 (1790) Hacegân-ı divân-ı Hümâyun'dan ruus-ı hümâyun kisedarı Mehmed Emin Sadi Efendi.

1210 Sin gurre (10 Şubat 1796) Hadimul-şû'âra Feyzullah Efendi bin Mahmud.

1216 (1801) Mustafa Paşa Tekkesi şeyhi Hacı Mehmed Efendi. Kabri, 1188 de vefat eden Şeyh Ahmed Efendi'nin yanındadır.

1223 (1808) Tarik-i Nakşibendiyye fukarasından Silistreli Hüseyin. Kabri, Şeyh Ahmet Efendi'nin yanındadır.

1231 (1816) Molla sarıklı muhteşem lahit. Anadolu Kadıaskeri Haffaf-Zâde Hafız Mehmed Emin Efendi (Si. Osm. 1/422-423)

1231 (1816) Molla sarıklı. Üsküdar kazası Köprülü-Zâde mir Mehmed Asım Efendi (Si. Osm. 3/282)

1304 (Ocak 1887) Şeyh Edhem Baba. Hz. Şeyh Müştak Efendi neslindendir. Kabri, Şair Bakî Efendi sofası karşısında, ileride mezarlık duvarı yakınında olup etrafı demir parmaklık ile çevrilmiştir, taşı yok olmuştur. (H. Vassaf, Sefine, Seha Yay. 8:149)1325 (1907) Erkân-ı harp Ali Şeref Paşa.

1328 (1910) Çandarlı Hayreddin Paşa evkafı mütevelli kaimmekam vekili Mustafa Sıdkı Efendi.

1329 (1911) Donanmayı Osmaniye muavenet-i Milliye Cemiyeti

kurucusu ve hazık-ı etıbbayı Osmâni'den şehremaneti tebhirhâne müdürü olup vatan ve milletine fevkalade hidematı sebk eden İsmail Bey. Şeyh, Abdurrahman Sami Niyazi Hz. açık türbesi önündedir.

1934 Etrafı demir parmaklıklı açık türbe. Kutb'ül-ârifin gavs'ül-vâsilin sahib-i evrad'ül mukarrebin cenabı Pir Abdurrahman Sami Niyazi-i Uşşakî.

SEYYİD HAŞİM EFENDİ SOFASI

Muhteşem lahdi büyük bir sofadadır. Bu sofa, Münzevî Kışla Caddesi üzerinde ve Emir Buhârî Camii karşısında iken, 1974 de şimdiki yerine, yani, Mısır Tarlası nihayetine ve Şeyh Sami-i Niyazi-i Uşşakî Hz.'nin açık türbesinin sağ tarafına nakledilmiştir. Poligonal baş taşındaki kitabesi şudur:

Seyyid âli neseb Haşim Mehmed kân-fazl
Kadre irüb azm-i firdevs oldu ana layiha
Rûh-ı kudsiyle o şeb pervâz aliyin idüb
Hatırıma iki târih oldu Feyzi sâıiha
Göçdi çün Haşim Efendi ani
Rabb'iil-âleının Hem-cıvâr ide
Habib-i Ekrem'e el-fâtiha
1088 (1677)

Kitabe, Şakayık'ın zeylini yazan Şeyhî Efendi'nin babası Emir Buhârî Şeyhi olup 1102 (1690) da vefat eden Simkeş-Zâde Fevzi Efendi tarafından yazılmıştır.

Hâşim Efendi Melâmiler'in kutbu olup kendisinden sonra Şeyhülislâm Paşmakcı-Zâde Ali Efendi Kutub olmuştur. (A. Gökpınarlı, Melâmilik S: 161)

Yanında 1216 N. 13 (Ocak 1802) de vefat eden Hacegân-ı Divân-ı Hümâyun'dan Bursa mukataacısı İshak Efendi'nin ve diğer bazı kimselerin kabirleri vardır. Bunlardan biri 1261 (1845) de vefat eden, Abdülhâlik Ağa-Zâde Kâmil Efendi'dir.

1161 (1748) Nureddin Cerrahi sofasındadır. (1172 tarihine bakınız) Eş-Şeyh Nureddin Cerrahi Hz.nin yeğeninin oğlu Mehmed Said Monla ve tarih kısımları gömülü olan Mustafa Şefik ve İsmail Mollaların şahideleri buradadır. Hepsi küçüktür.

1137 (1724) Dürri-Zâdeler civarı. İstanbul kazası Sun'ullah Efendi (Si. Osm. 3/234)

1258 (1842) Dürri-Zâdeler civarı. Tarik sikkeli. Eş-Şeyh Hafız İsmail Zâkir Efendi.

1298 (1880) Dürri-Zâdeler civarı. Tarik sikkeli, Hacı Re'fet Efendi taallukatından ve Nureddin Cerrahi hulefasından ve Galata'da Sultan Camii Şerifî'nin vaizi Hattat İbrahim Efendi-Zâde Hafız Akif Efendi'nin kardeşi evkaf...

1250 (1834) Lâ'li Çeşmesi ile Dürri-Zâdeler arasında, Hattat İbrahim Sükûtî Efendi. Şahidesi sarıklıdır. (İnal, Son Hattatlar S: 147)

1333 (1914) Ferikandan Bican Paşa'nın torunu erkân-ı harp miralayı Hâlid Bey.

EDİRNEKAPI MEZARLIĞI

Edirnekapı karşısı ve Edirnekapı Caddesi'nin sol köşesindeki metruk mezarlık. Sol tarafında, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Yol Bakım ve Onarım Müdürlüğü binası, nihayetinde ise bir mermer atölyesi bulunmaktadır. Atölye içinde bir de su terazisi vardır.

1128 (1716) Kadir gecesi vefat eden Gülbeyaz Kadın.

1147 (1734) Dimitokah Damat-Zâde Hekim Ali Efendi.

1173 (1759) Kethüdayı Teberderan, saray-ı atik yangın çırağı el-Hâc Abdullah Ağa.

1203 (1788) Sikkeli, Rumeli kuzatından Kilâri Efendi-Zâde Mehmed Arif Efendi.

1205 L. 25 (Haz. 1791)Altuncubaşı el-Hâc Hasan Ağa.

1241 Ca. 11 (Aralık 1825) Şeyhülislâm Kadı-Zâde Mehmed Tahir Efendinin kethüdası eşraf-ı kuzattan Hafız Mehmed Emin Efendi.

1255 N. 5 (kasım 1839) Mustafa Şakir Efendi.

1278 (1861) Nuri Bey.

1288 (1871) Tarikat-i âliyyei Nakşibendiyye'den maliye hazinei celilesi muhasebesinden el-Hâc İsmail Besim Efendi.

1291 L. 22 (Kasım 1874) Silivri Müftüsü Hoca Osman Efendinin eşi ve Şeyh Kâmil Efendi'nin annesi Nakşibendiyye'den Emine Hanım. Şeyh Kâmil Efendi'nin Edirnekapı civarında, Sarmaşık'ta bir tekkesi vardır.

1292 (1875) El-Hâc Hasan Ağa'nın eşi ve Civan Mustafa Efendi ile Bahri sefid boğazı taburu miralayı Zihni Bey'in annesi Asiye Hanım.

1293 (1876) Sütun şeklindeki muhteşem şahidesinin etrafı, çok sağlam demir parmaklık ile çevrilmiştir. Tam, mermer atölyesinin önündedir. Kitabesi şudur:

"Meşâhir-i ümerâ ve guzât-ı Çerâkise'den Diş Berâkî-Zâde Gazi İsmail Bey'in mahdumu olub mekteb-i Fünûn-ı Harbiye'de ikmâl-i tahsil eyleyerek Kolağalık rütbesini ihraz etmiş iken genç yaşında Veliy'ün-Nimeti uğrunda

fidayı can eden merhum ve mağfur'ünleh Çerkeş Hasan Bey'in ruhiçün fatiha. Sene 1293.

Hasan Bey'in hala-Zâdesi, Kapudan-ı Derya Ateş Mehmed Paşa'nın büyük oğlu sadaret mektubi kalemi hülefâsından Ali Rıza Bey idi. 1293 tarihlerinde. Ateş Mehmed Paşa'nın konağı, Cibali Tütün Depoları'nın bulunduğu yerde idi. Hasan bey, burada kalıyordu.

Çerkeş Hasan Sadrazam Esad Paşa'nın terekesinden bir çift rövelvel almıştı. Esad Paşa, Hüseyin Avni Paşa'nın amansız düşmanı idi. Tecelliye bakınız ki Avni Paşa, Çerkeş Hasan Bey tarafından bu tabancalarla öldürülmüştür.

Çerkeş Hasan Bey'in kabri, Sultan Abdülaziz'in annesi Pertevniyâl Valide Sultan tarafından yaptırılmıştır. 320

1296 (1879) Fesli, Mevlevi muhibbi Hacı Nevres Efendi.

1299 (1881) 99 rakamı çok siliktir ve yanlış olabilir. Ahmed Hamdi Paşaya "Hem-ser ve hem-habe" (Eş ve yatak arkadaşı) olan Zekiye Hanım. 20 receb günü vefat etmiştir. Şeyhül-islâm Meşreb-Zâde Arif Efendi'nin kızı idi.

1301 (1883) Sarmaşık Mahallesi'nde Hakkı Efendi Dergâh-ı Şerifi hülefâsından Cezayir muhacirlerinden eş-Şeyh el-Hâc Ali Efendi.

1302 şaban 20 (Haz. 1885) Zihni Paşa'nın şefik-i hassı Civan Mustafa Efendi.

1302 Ra. 27 (Ocak 1885) Mehmed Said Paşa Hz.'nin validesi ismetlû Fatımat'üz-Zehra Hanım.

1304 (1886) Nakşibendiyye'den Arif Efendi'nin eşi...

1304 şevval 5 (Haz. 1887) Nakşibendiyye'den hilâfet tacını giyen Arif Efendi.

1307 (1889) Memuriyetine giderken vefat eden Tahir Efendi-Zâde Mehmed Raif Efendi.

1310 (1892) Müderris-Zâde Abdullah Efendi'nin eşi şehide Saide Hanım.

1321 (1903) Büyük Çekmece kazası hanedân-ı kadiminden meclis-i idarei kaza azasından Hacı Tahir Ağa-Zâde denmekle maruf Tahir Efendi.

1323 C. evvel 13 (1321 Tem.) (Tem. 1905) Ricâl-i devlet-i Âliyye'den kudemayı ümerayı saltanat-ı Seniyye'den Tophânei âmire meclis azayı kirâmından topçu feriki, Bendei Al-i Âba'dan Ali Zihni Paşa.

1325 (1907) Zihni Paşa'nın eşi, âbide ve zahide Dilnaz Hanım.

1325 (1907) Tarikat-i âliyye-i Nakşibendiyye ricalinden kutb'ül-ârifin Eş-şeyh Ahmed Kâmil Efendi Hz.nin dedesi Haşim Efendi'nin eşi Fâtıma Hanım.

Tarih kısmı gömülü, Tarikat-i Kadiriyye bendegânından Cezayirli Ali Efendi Zade...

EDİRNEKAPI MEZARLIĞI, MESCİT CİVARI, ETRAFI DUVAR VE YÜKSEK DEMİR PARMAKLIKLA ÇEVRİLİ SOFA

1236 (1820) Tuğcubaşı Mehmed Emin Ağa. 1259 (1843) Tuğcubaşı Mehmed Emin Ağa'nın eşi Saliha Hanım. 1283 (1866) Ricâl-i Devlet-i Âliyye'den Gümrük Nâzırı Mehmed Emin Efendi'nin eşi Zeliha Hanım.

1293 (1876) İstanbul Dâhiliye Gümrüğü Nâzırı Emin Efendi.

1293 (1876) Ricâl-i devlet-i Âliyye'den ve tarik-i Mevlevîye'den Gelibolu Mutasarrıfı Ahmed Fahreddin Beyefendi.

1326 (1908) Emin Efendi'nin kızı Ayşe Hanım.

1927 Ahmed Tahir Paşa.

1949 Tahir Paşa'nın eşi Emine Alebru. Silahdar vakfı mütevellisi.

EDİRNEKAPI MEZARLIĞI LÂ'Lİ MUSTAFA EFENDİ SOFASI

Edirnekapı Mezarlığı başında, Lâ'li Çeşmesi ile Şair Baki Efendi Sofası arasındadır. Etrafı demir parmaklık ile çevrilmiştir. Hazîrenin en eski tarihli taşı, Lâ'li'nin eşi olup 1147 (1734) de vefat eden Fatma Hanım'a aittir. Hazîre onun için yapılmıştır. Güneş şualı baş ve ayak taşlarındaki kitabeler silinmek üzeredir. Ayak taşının tarih mısraı şudur:

Yâ İlâhi ide adni Fâtıma Hanım'a mekân
1147

Yanında kafesî destur ile eşinin şahidesi vardır. Kitabesi 16 mısralı olup okunmaz hale gelmiştir. Tarih beyti şudur:

Hanifâ bi'1-bedâhe bu du'â târih-i fevtidir
Ola Lâ'li Efendi'nin makamı cennet-i âlâ
1154(1741)

Kitabe Hanif İbrahim Efendi tarafından yazılmıştır. Diğer şahideler şunlardır:

1122 (l807) Süleyman Ağa.

1283 (1866) Cafer Efendi'nin kızı, arzuhâl-ı Hz.i penâhi Ahmed Ataullah Efendi'nin eşi hace Fatımat'üz-Zehra Hanım.

1274 (1857) Şeyhülislâm Mekki-Zâde Mustafa Âsım Efendi'nin kapı çukadarı füzelâyı kiramdan Mehmed Arif Efendi.

1286 (1869) Bu dünyâda hiç rahatı bulamayan Mehmed Arif Efendi'nin eşi, devletlu Hayriye Sultan dâyesi saraylı Hadice Hanım.

Bu sofanın yanında meşhur şair ve kadıasker Baki Efendi'nin sofası vardır. Başındaki kitabe şudur:

Sultan-ı mülk-i manâ Baki Efendi' ya'ni
İtdi veda dünyâya bin sekizde
Lafzen ü ma'nen ana târih didi
Hadi Baki Efendi gitdi ukbâya bin sekizde
1008 (1600)

(Ayvansarayi, Mec. Tevarih, Haz. Derin-Çubuk S: 162-392) (Lâ'li Hacı Mustafa Efendi Çeşmesi bahsine bakınız.)

1216 M. (Mayıs 1801) Yevmiye yüz elli dirhem afyon ve ak sülmen ekliyen (yiyen) ve 134 sene yaşayan es-Seyyid el-Hâc Ahmed Efendi. Ramazan ayında rakı içmeyen ayyaşlar bayramın birinci günü Edirnekapı dışında, sağ köşedeki bahçeli kahvede birleşirler, biraz içtikten sonra bu kabrin önüne gelerek bir tören yaparlar ve mezarı üzerine rakı dökerlerdi. Bu törenlere herkes katılırdı. Alayın zevkini, Hârâbat Kapılı denilen Silivrikapı esrarkeşleri ve ayyaşları çıkarırdı. Ayyaşların bu bayramı 1908 inkilâbına kadar sürmüştür. (A. H. Tanyeli, Ayyaşların bayramı, Tarih Hazinesi Sayı: 5 S: 251 Sene: 1951)

1268 (1851) Beşinci Kadın ismetlû Pereste Kadın Hz.nin cariyelerinden olup 3 yaşında vefat eden Dil-Pezir Kalfa. Taşı yerdedir.

EDİRNEKAPI ŞEHİTLİĞİ'NDE GÖMÜLÜ OLANLAR

Edirnekapı Caddesi üzerinde ve eski Edirnekapı Mezarlığı karşısındadır. Cümle kapısından girildiğinde, sol tarafta küçük bir cami vardır. Bunun yanında ise nakil şahideler bulunmaktadır. Bunların bir kısmı 1957-58, bir kısmı da 1974 de buraya getirilmişlerdir.

Atatürk Caddesi üzerinde yeni ve eski yazı ile yazılmış şu kitabe bulunmaktadır:

Nesl-i Necib-i Hz.i Nebevi İmam Hasan/ Ve Hüseyin Efendilerimiz Hz.leri ile Ebû Bekir Sıddık Efendimiz Hz.nin/Sülâlei tâhireleri kabr-i münevverdendir.

1097(1685) Abdülvahid.

1126 (1714) Emsalsiz kabartmalı taş, Şehide Fatma Hanım.

1138 (1725) Şeyh "Osman Efendiye ide Bari cinanı cilvegâh"

1137 (1724) Hırkai Şerif şeyhinin karındaşı Ahmed Ağa.

1145 gurre zilkade (15 Nisan 1733) Hamzavî taş. Yenişehir kazası Abdülfettah Efendi (Si. Osm. 3/343)

1155 (1742) Kadirî sikkeli. Cihangiri Hasan Efendi hülefâsından Üçbaş imamı Mehmed Efendi'nin halifesi kutb'ül arifin mürsid Üs-sâlikin eş-Şeyh Abdülfettah Efendi.

1165 (1751) Nesl-i şerif-i Hz.i Veys-el-Karanî'den cenâb-ı hırka şeyhi âl-i Ahmed'den Mehmed Efendi.

1167 (1753) Kadirî sikkeli. Gençliğine doymıyan fukarayı Kadiriyye'den eş-Şeyh Abdüsselâm Efendi.

1169 (1755) Katibî sikkeli, Himmet-Zâde Abdüssamed Efendi'nin kızı Zadesi Ataullah Efendi'nin oğlu Hüseyin Ağa.

1169 (1755) Hamzavî taş. Mehmed Efendi.

1174 (1756) Hamzavî taş. İvaz Paşa vekilharcı Ömer Ağa.

1170 (1756) Küçük Ayasofya şeyhi Süleyman Efendi.

1175 (1761) Mehmed Emin Ağa.

1176 (1762) Büyük molla sarık. Edirne kazasından Medine-i Münevvere payeli mevâlii azamdan Mehmed Es'ad ibn-i Mehmed Lebib Efendi (Si. Osm. 4/87)

1177 (1762) Sikkeli. Nâşid Efendi'nin kethüdası Rumeli kuzatından Halil Efendi.

1177 zilkade 5 (Mayıs 1764) Carköşe Ali Efendi'nin kızı benli el-Hâc Mustafa Ağa'nın eşi Emine Hanım.

1777 (1763) Kudüs-i Şerif kazası Kefevî Mehmed Efendi'nin eşi Ümmü Hasibe Molla Kadın.

1179(1765) Zeliha Hâtun.

1180 N. 4 (Şubat 1767) Kafesî destarlı.Yeniçeri kalemi baş halifesi Çarköşe Zade el-Hâc Ali Efendi.

1183 Z. (Nisan 1770) Hırka-i şerif el-Hâc Mustafa Efendi.

1184 (1770) Kâtibi sikkeli. Himmet-Zâde torunu Ataullah Efendi Zade Hasan Efendi.

1186 (1772) Hırka-i şerif şeyhi damadı el-Hâc Ebû Bekir Efendi'nin oğlu Mahmud Efendi.

1186 (1772) Cebehane-i Âmire çorbacısı saadetlû Çelebi Ağa'nın eşi Esma Ayşe Hanım.

1192 cim (Tem. 1778) Cebehane-i Âmire kethüdalarından 4. kethüda Çukacı-Zâde Ömer Ağa.

1192 (1778) Ser levhai cânib-i yemin Mehmed Said Efendi'nin eşi Leyla Hanım.

1192 cim 18 (Tem. 1778) Sıddıki-Zâde Abdurrahman Efendi'nin oğlu Mehmed Sabit Efendi.

1193 (1779) Sülâle-i tâhireden Sıddık-Zâde Abdurrahman Efendi'nin eşi

Sıdıka Hanım.

1195 Ra. 9 (Mart 1781) Kafesi destarlı. Haremeyn muhasebesi kisedârı Hacegân-ı Divân-ı Hümâyun'dan Ahmed Efendi (Si. Osm. 1/267)

1197 (1783) Kâtibi sikkeli. Himmet-Zâde torunu Ataullah Efendi Zade Abdülaziz Efendi.

1197 R (Mart-1783) Hırka-i şerif şeyhi Ahmed Nuri Efendi'nin eşi ve Mustafa Refik Efendi'nin kızı Habibe Molla Hanım.

1199 N. (Tem. 1785) Hırka-i şerif şeyhi Mehmed Es'ad Efendi'nin eşi ve kazasker Mesci-Zâde Abdullah Efendi'nin kızı Fatma Pembe Hanım. Bu kitabenin altında şu yazı vardır: Hırka-i Şerif şeyhi Abdullah Efendi'nin kızı Şerife Emine Hanım. 18.-sin. 1261

1199 (1784) Sıddıkî-Zâde Abdullah Efendi'nin hazinedarı İbrahim Nedim Efendi.

1199 (1784) Molla sarıklı. Hz.i Ebû Bekir Sıddık R.A nesl-i pâkinden Anadolu pâyeli İstanbul kadısı Sıddıkî-Zâde Mehmed Şükrulluh Efendi.

1201 (1786) Aynı sülâleden İstanbul kadısı Sıddıkî-Zâde Mehmed Halil Efendi'nin oğlu Haleb kadısı Sıddıkî-Zâde Abdullah Efendi. Molla sarıklıdır.

1201 (1786) Hırka-i şerif şeyhi Abdullah Efendi'nin eşi Şerife Fatma Molla Kadın.

1201 N. 26 (Tem. 1787) Sikkeli. Anadolu kuzatından Halil Efendi.

1202 (1787) Molla sarıklı. Hz. Ebû Bekir Es-Sıddık Hz.nin nûrdideleri Hz.Hüseyin esbat-ı kirâmından Halep kadısı Sıddıkî-Zâde Abdullah Efendi'nin oğlu Sıddıkî-Zâde Mehmed Şükrullah Efendi.

1203 (1788) Hırka-i şerif şeyhi damadı Ser-Levha-i sabih el-Hâc Ebû Bekir Efendi'nin kızı Saide Hanım.

1204 Z. 27 (Eylül 1790) Büyük molla sarık. Aynı sülâleden Selanik kadısı Mehmed Sa'düddin Efendi necl-i muhteremeleri müderrisin-i kirâmından Sıddıki-Zâde Mehmed Efendi.

1206 Z. 25 (Ağus.1792) Sikkeli. Nesl-i Sıddık-ı Ebû Bekir, Selanik kadısı Halil Efendi. Nesl-i âlisi:

"Şehâdetle bekam oldu hemin Sa'düddin"

1210 (1795) Sikkeli. Hz.i Sıddık neslinden Şam-ı şerif müftüsü, Mehmed Es'ad Efendi'nin oğlu Enis Molla Efendi.

1211 (1796) Sikkeli. Nesli Sıddık vacib'ül-ikrâm, nesl-i pâk-ı cehâb-ı Sa'düddin ser bülendi müderrisin-i kiram Tahir Efendi.

1212 R. 25 (Ekim 1797) Sülâle-i tâhireden sahih ul-neseb Hz. Ebû Bekir Es sıddık R.A. Hz.nin nur dideleri Hz. Hüseyin esbat-ı kirâmlarından Selanik kazası Muhammed Sa'düddin Efendi'nin kızı Sıddıki-Zâde Pembe Nefise Hanım.

1212 (1797) Maliye baş halifesi Mustafa Refik Efendi'nin eşi Rukiye Hanım.

1213 (1798) Hâlâ ruznamce-i hümâyun kalemi kâtiplerinden Halife Zade Mehmed Tahir Efendi.

1214 (1799) Hamzavî taş. Müderrisinden Hırka-i Şerif şeyhi Efendi'nin damadı İbrahim Edhem Efendi.

1216 L. 20 (Şubat 1802) Bâ pâye-i Mekke-i Mükerreme Haleb'üş şehba kazası Hırka-i şerif şeyhi Osman Efendi.

1221 (1806) Kılıç Zade Halal Ağanın kızı Habibe Hanım.

1224 Ra. 15 (30 Nisan 1809) Şahidesinde 15 dilimli bir sikke vardır. Maraşiyy'ül-asl Sünbül zade Vehbi Efendi. Kitabesi aynen şudur:

Maraşiyy'ül-asl Sünbül-Zâde kim kılmışdı Hakk
Zatını bezm-i ziynet eşk ü fedan
Şir ü inşâsı müsellem Farisi'den idi kim
Oldu İran elçisi dökdü târih-i hacegân
Avdet itdikde yine ric'ret kılub kazalığa
Oldu ser Levha-i Yemin sadr-ı Rum'a bâdezan
Altı senne zabt idüb tedib-ide kıldı karar
Beş sene sâhib-i firâş oldu o pir-i nâ-tûvan
Gamkâr idi Sürûri ana her târihde
Cennet olsun ruhuna Vehbi Efendi'nin mekân
El-fâtiha. sene 1224 fî 15 Ra.

Arkadan hazîreye bakıldığında 4. sırada ve sağdan 4. kabirdir.

1226 (1811) Köprülü-Zâde Abdullah Bey'in kızı ve Hırka-i şerif şeyhi Abdullah Efendi'nin eşi Şerife Hace Adile Hanım.

1229 (1814) Lahit. Mevâli-i azamdan Şânî-Zâde Mehmed Ataullah Efendi'nin kızı Hadice Hanım.

1237 (1821) Hz. Üveys El-Karanî'den Ser levha-i Yemin Abdurrahman Efendi.

1248 (1832) Dergâh-ı âli Ser Bevvabin Ali Bey.

1250 (1834) Hırka-i şerif şeyhi Mustafa Necib Efendi'nin eşi Ayşe Molla Kadın.

1250 (1834) Sadr-ı esbak Mehmed İzzet Paşa kethüdası Ali Rıza Efendi.

1254 sin 10 (Ekim 1838) Mekke-i Mükerreme kazası Hırka-i şerif şeyhi el-Hâc Mehmed Şükrullah Efendi. Tarih 1204 de olabilir.

1261 Z. 15 (Aralık 1845) Hırka-i saadet şeyhi Mehmed Es'ad Efendi.

1263 (1847) İstable-i Âmire-i Şehriyâri'nin bende-i hassı Hacı Ali Ağa. Fesli şahidedir.

1266 (1849) Şeyh-i Hırka-i âli mevâliden Necib Efendi'nin eşi Ayşe Hanım. 1277 (1860) Zevce-i Kâtib-Zâde Fatma Hanım.

1283 (1866) Hırka-i şerif şeyhi Es'ad Efendi'nin kızı. Cennet-i âla Emine

Hanım'a olsun mekân

1296 (1879) İstanbul kazası faziletlu Abdülkâdir Efendi'nin oğlu müderrisin-i kiramdan İsmail Bey'in eşi Hüsniye Melek Hanım.

1308 (1890) Nemli-Zâde Mahmud Efendi.

1331 (1913) Nemli-Zâde Tahsin Paşa.

1335 Nisan 5 (1917) Makam-ı meşihat-i İslâmiye'de iki defa bulunan ve İskenderiye'de vefat eden Şeyh Yusuf Efendi Zade Ahmed Hâlid Efendi Zade el-hac Mehmed Cemaleddin Efendi. Doğ. 31 Mart 1264 (1848) Kabir, Fatih'te Otlukcu Yokuşu'ndan buraya nakildir.

1339 (1920) Mektebi Tıbbiye-i Şahane Başkâtibi ve meclis-i hassayı mülkiye ve sıhhiye-i umumiye azasından cemiyet-i Tıbbiye-i Osmaniye müessislerinden Mehmed Muhtar Bey'in eşi Şerife Âliye Hanım. D. 1275 (1858)

1925 Müstakil Gürcistan jenerali Odişelidze Ali Paşa.

1941 Dr. Fatma Seniye Muhtar Özden, Âkil Muhtar'ın eşi jeneralin hemşiresi Doğumu: 1879.

1877-1949 Dr. Âkil Muhtar Özden.

Tarih yok. Hz. Veysel Karanî neslinden ve Hırka-i şerif şeyhi Mehmed Es'ad Efendi'nin oğlu Mehmed Efendi. Hamzavî taş. Tarih kısmı gömülü, Bâ-pâye-i Mekke-i Mükerreme İzmiri Kâtib Zade İsmail Fahreddin Efendi'nin kızı Hırka-i şerif şeyhi Zade Mehmed Es'ad Efendi'nin eşi Şerife Hafize Hanım.

Sadrazam Kırımlı Ahmed Tevfik Paşa aile sofası Atatürk Caddesi nihayetinde ve sağ taraftadır. Önünde, 1901-1966 Vâlâ Nureddin'in kabri vardır.

Tevfik Paşa D. 11-2-1448. 0.6-10-1936. Aynı yerde.

Nazlı Tlaber 1913-1971

Naili Moran 1908-1968

İsmail Hakkı Okday 1881-1972

Bakıcının verdiği bilgiye göre, Ziya Gökalp'in eşinin kabri, sahip çıkılmadığından kaldırılarak, aynı mezarlık içindeki kemik mezarlığına atılmıştır.

EĞRİKAPI MEZARLIĞI'NDA GÖMÜLÜ OLANLAR

1113 (1701) Hamamcı Süleyman Çelebi.

1128 (1716) Eyyüb-Zâde Mehmed Efendi.

1145 (1732) Kafesî destarlı. Yeniçeri efendisi altı parmak Abdullah Efendi. (Si. Osm. 3/375)

1147 (1734) Yirmisekiz Seksanbaşı Abdurrahman Ağa.

1153 (1740) İnce taş. Hafız Mehmed Efendi.

1156 (1743) Kırımı Abdullah Efendi.

1158 (1745) Kafesî destarlı. Baş muhasebe hülefâsından Hafız Hacı İsmail Efendi.

1159 (1746) Kafesî destarh. Yeniçeri kalemi hülefâsından Samurcu-Zâde İbrahim Ağa'nın oğlu mücellid Mehmed Halife.

1159 (1746) Keşfî Osman Efendi.

1163 de vefat eden meşâyihden Keşfî-Zâde Ahmed Efendi bunun oğludur. (Si. Osm. 3/429).

1167 (1753) Hamzavî taş. Sultan Süleyman Camii hatibi ve Sultan Bayezid imamı İbrahim Efendi.

1169 (1755) Sabıka kulagoz-ı Şehriyâri Mustafa Çavuş Ağa. (Si. Osm. 432)

1169 (1755) Eğrikapılı meşhur Hattat Rasim Mehmed Efendi. Taşları hamzavî'dir. Kabri, Sahabe Abdüs-Sadık Hz. açık türbesinin hemen arkasındadır. (Si. Osm. 2/349) (C. Baysun, Eğrikapılı Rasim Ef.) Kitabesi Mestci-Zâde Ahmed Efendi'nindir.

1173 zilhicce 26 (Ağus. 1760) Sarıklı. İmam-Zâde hattat Monla Mustafa. Annesinin kabri de buradadır. Tuhfe'de adı yazılı değildir.

1180 (1766) Hamzavî küçük taş. Eğrikapılı Hattat Efendi'nin hülefâsından Hattat Hıfzı Ahmed Efendi.

1182 (1768) Sultan hamamcısı Mustafa Ağa.

1178 (1764) Sultan Süleyman Camii hatibi Hâfız-ı Kur'an Mehmed Efendi. Kitabesi Şair Lebib'indir.

1191 (1777) Yerde toprakla örtülü, Mehmed Sadık Efendi.

1201 (1786) Ebi Eyyüb Ensari R.A. (ürbedarı Nalcı-Zâde el-Hâc İbrahim Efendi.

1195 (1781) Sekbanbaşı Mustafa Ağa.

1199 N. 15 (22 Tem. 1785) Es-Seyyid Mehmed Dürri Efendi'nin validesi Aişe Hanım.

1209 cim. 15 (26 aralık 1794) Kafesî destarlı. Es-Seyyid Mehmed Dürri Efendi. Reis'ül-küttab idi. (Si. Osm. 2/338)

1217 B. 15 (Kasım 1802) Reis'ül-küttab es-Seyyid Mehmed Dürri Efendi Zade İbrahim Enis Efendi. Kafesî destarlıdır. Hacegândan idi.

1220 (1805) Anadolu kuzatından el-Hâc Kadı-Zâde Mehmed Efendi.

1225 (1810) Kallavî kavuklu. 41. bölük Sekbanbaşısı Mehmed Paşa. Kabri, daha aşağıda bir yerde iken buraya nakledilmiştir. (Si. Osm. 4/277) (M. Ziya, İst. ve Boğaziçi S: 354)

1227 şin 17 (Ağus. 1812) Mehmed Sa'id Efendi.

1253 (1837) Kâtib Mehmed Sadık Efendi.

1252 (1836) Haremeyn müfettişi katibi Abdülkadir Efendi.

1254 B. 11 (Ekim 1838) Nazif Hüseyin Efendi.

1256 (1840) Fesli. Ahmed Ağa.

1273 zilhicce'27 (Ağus. 1857) Bakırcıbaşı el-Hâc İbrahim Reşid Efendi.

1278 şaban 22 (Şubat 1862) Mustafa Pasa Tekkesi hatibi Şatır-Zâde Mehmed Sa'id Efendi.

1278 (1861) Asakir-i Şâhâne'den Mirliva Ahmed Nazif Paşa. Muharrem ayının birinci günü vefat etmiştir.

1297 (1880) Genel kültür hocası Ahmed Efendi. (Si. Osm. 1/305) 1301 (1883) Rumeli pâyeli Ahmed Paşa. (Si. Osm. 1/305) 1307 (1889) Fesli şahide, güzel yazı, etrafı demir parmaklıklı, orduyu hümâyundan mirliva Hacı İbrahim İbiş Paşa.

1333 R. evvel (Ocak 1915) Mekteb-i Tıbbiye-i Askeriye muallimi Dr. Miralay Ahmed Fehim Bey.

İLAVELER

1174 (1760) Daltaban Mustafa Paşa'nın damadı şûradan Senâyi Ahmed Efendi'nin oğlu Mehmed Bey. (Si. Osm. 4/413)

Bir lahit, muhteşem görünüşlü, Kırım Hanı'na ait olduğunu Hadika yazarı bildirmektedir. (Hadika 1/234)

1228 (1813) Hattat Rasim Efendi'nin oğlu hattat Mehmed Reşid Efendi. (Tuhfe S: 448-49)

EYÜP'E YAPILAN NAKİLLER

Eyüp'e 1957 senesinde, Cağaloğlu Cezeri Kasım Paşa Camii'nden, Sarachanebaşı Mimar Ayaş Camii'nden ve Belediye Sarayı arkasındaki Ankaravî medresesi naziresinden kabir taşı nakilleri yapılmıştır.

Bunlar, Zâl Paşa Caddesi üzerindeki yamaca yerleştirilmiştir. Kızıl Mescid karşısında ve Afife Hâtûn Tekkesi arkasındadır. Tarih sırasına göre şunlardır:

892 R. âhir (Nisan 1487) Mimar Ayaş. Saraçhanebaşı'ndaki camiin sahibi idi. (Ayverdi, Fatih Devri 3/455) (Ayverdi - Barkan, Tahrir Def. S: 228)

Mezarlığa girilen kapının nihayetinde ve sol taraftadır. Ayaktaşı yandan yukarısı kırılmıştır. Arka yüzleri tamamen, ön yüzleri ise kısmen rumîlidir. Kitabesi Arapcadır. İlk Fâtih Camii'nin mimarı idi.

1049 (16389) Üveys Bey.

1088 (1677) Müderris Hüseyin Efendi. (Si. Osm. 2/195)

1129 (1717) Şatır el-Hâc Hasan Ağa. Ayvansaray'da, Cabir Camii karşısında çeşmesi vardır.

1144 receb gurre (30 Aralık 1731) Lahit, geniş sikkeli. Sabıka Sekbanbaşı el-hac Hasan Ağa. (Si. Osm. 2/150)

1149 (1736) Lahit. Katibi. İsmail Ağa.

1149 zilhicce 15(16 Nisan 1737) Hamzavî, Mekkei Mükerreme kazası kurt el-Hâc Ömer Efendi.

1166 (1752) Hâlâ baş muhasebe kisedarı el-Hâc Ahmed Efendi'nin kızı doğum sırasında şehide olan Rukiye Hanım.

1174 (1760) Sekbanbaşı Hasan Ağa-Zâde Mahmud Bey.

1179 (1765) Çolak Hasan Paşa'nın oğlu Mustafa Bey-Zade Mehmed Emin Bey.

1205 (1790) Monlacık-Zâde Ataullah Efendi'nin cariyesi Ziba Hanım.

1217 (1802) Sadrı esbak Abdullah Paşa'nın kızı hace Havva Hanım'ın kızı hace Şerife Hadice Hanım.

1219 şevval 10 (12 Ocak 1805) Kafesi destar. Surre-i Hümâyun emini el-Hâc Memiş Efendi.

1220 (1805) İvaz Mehmed Paşa'nın torunu Emin Beyefendi'nin eşi Hadice Kadın.

1221 Şad. gurre (Nisan 1806) Dergâh-ı âli acemiyan çorbacılarından Gürcü Derviş Süleyman Ağa.

1221 receb 27 (Ekim 1806) Hâlâ Harameyn-i muhteremeyn mukaata baş halifesi Mehmed Tahir Efendi'nin annesi Kaf-Zâde Fatma Hanım.

1228 (1813) Sadrı esbak İvaz Mehmed Paşa-Zâde hacegân-ı Divân-ı Hümâyundan Mehmed Emin Bey'in oğlu Ahmed Hayât Bey.

1230 L. 11 (Eylül 1815) Güzel hat. Musahib-i Hz. şehriyari Hafız Mehmed Sadık ağa.

1235 (1819) Melek Mehmed Paşa hazinedarı Mehmed Seyyid Efendi'nin eşi Saraylı Fatma Nezaket Hanım.

1237 Ca. 10 (Şubat 1822) Hâlâ Baruthaneler Nazırı Neci b Efendi mutekâlarından Mehmed Şâkir Ağa.

1240 (1824) Katibi sikkeli. Ser bevvabin-i dergâh-ı âli kapıcı başılarından el-Hâc Mehmed Emin Ağa.

1244 L. 17 (Nisan 1829) Molla sarıklı. Selanik mollası Halil Şevki Efendi.

1247 (1831) Rikab-ı Hümâyun kaimmekamı devletlû Hulusi Ahmed Paşa'nın eşi Şemsinûr Kadın.

1279 (1862) Çiçek kabartmalı lahit. Kudemayı ferikan-ı kiramdan Anadolu Orduyu Hümâyunu erkanı reisi Mehmed Şâkir Paşa. 2 recepte vefat etmiş olup Sarachanebaşı Camii'nden nakildir. (Si.Osm. 3/128)

1312 zilhicce (Hz. 1895) Fesli lahit. Asma altı tüccarlarından ve Seraskeri mütahitlerinden Giritli Necib Ağa-Zâde Rıdvan Nami Efendi.

Dolamalı sikke, ince poligonal şahide, 1500 lü yılların eseri, ön yüzünde kelime-i tevhid arka yüzünde ise "Seyyid Mehmed" yazılıdır. Tarih yoktur.

EYÜP SULTAN CAMİÎ KIBLE TARAFI İLE SİYAVUŞ PAŞA TÜRBESİ ARASINDA GÖMÜLÜ OLANLAR

963 (1555) Büyük muhteşem dolama sikkeli lahit. Kitabe yok. Burası açık bir türbedir. Etrafı hacet pencereli bir duvar ile çevrilmiştir. Mermer kemerli kapısındaki kitabe hasar görmüştür. Okunabilen kısımları şudur:

Merdiyâ didi hatif târih/ Nûr-ı bahs olsun mezid.

Eyüp Camii kıblesi yönündedir. İçinde 1191-1192 ve 1184 tarihli şahideler vardır. (Bu tarihlere bakınız)

987 (1579) Lahdinde yazı ve tarih yoktur. Beybaba Sokağı'nın sol tarafında ve mezarlık duvarının hemen arkasındadır. Ayvansarayî, Vefeyât'ında Damad Ferhad Paşa'nın hemşirezadesi olduğunu söylüyor. (Vefeyât, Haz. Derin S: 33)

988 (1580) Ali Paşa. Sicill-i Osmâni'de ve Vefeyât'da yoktur.

990 (1582) Kısa sütun. Fi evâsıt-ı şehri zilkade, ser Osman.

1016 (1607) Ferhad Paşa'nın karındaşı oğlu Mehmed Efendi. Meydan tarafındadır.

1042 (1633) "İslam Ağa kırkiki şevvalinde vefat itdi." Poligon taş. Meydan tarafı.

1109 (1697) Cami duvarı dibinde, Sünbülî taçlı dört köşe şahide, Şeyh Yahya Efendi. (Yahya-Zâde Tekkesi bahsine bakınız)

1120 (1708) Hamzavî taş. Sultan Mehmed Han Hz.nin imamı Halil Efendi. (Si. Osm. 2/290)

1123 (171 1) Sütun şahide, 12 mısralı kitabesi vardır. Ayaktaşı yerde. Halil Efendi (Si. Osm. 2/290-91) (Osm. Müel. 1/374) Rumeli kazaskeri, birçok eserin sahibidir. Yanında eşi Ayşe Hanım'ın 1148 tarihli lahdi vardır.

1125 (1713) El-Hâc Osman Ağa.

1132 (1719) Mir-i Âlem Ahmed Paşa-Zâde İsmail Bey.

1140 (1727) Mihrab yan yüzü dibinde. Ketânî-Zâde Hattat Mustafa Efendi. Tuhte S: 540)

1143 (1730) Güzel şahide. İbrahim Paşa'nın kızı Mihrimah Hanım.

1456 (1733) Lahit, Nu'man Paşa oğlu Tevki'i Ahmed Paşa'nın validesi Rukiye Hanım.

1151 (1738) Beybaba Sokağı'na açılan 2. kapının arkasında silindirik taş. Ser Etıbba-i şehriyâre Hayâti-Zâde el-Hâc Mustafa Efendi. Küçük Emir

Efendi

Türbesi'ne açılan kapısının sol tarafındaki mezarlık duvarında onbir satır halinde hazırlanmış 42 mısralı uzun bir kitabesi vardır. Tarih beyti şudur:

Du'â resminde Ruhi söyledim târih-i teslimi
Hekim-Başı-ı sabık kıldı mesken dâr-ı mevâyı

(Si. Osm. 4/426) (Si. Osm. 2/421 Ruhi üsküdari)

1151 (1738) Tarih mısraı şudur: Siyavuş Paşa Zade,

Mehmed Beyefendi'nin makamın ide Hakk cennet

1160 (1747) Vassaf Efendi Zade,

"Yahya Efendi hâlid-ı dâr-ı cinan ola"

1162 (1749) Lahit. Silahşoran-ı şehriyari, sultan çırağı Ahmed Ağa. Beybaba Sokağı'nın sol köşesindedir.

1171 Ra. (Kasım 1757) Kâtibi sikkeli lahit. Maraş Valisi Abdullah Paşanın necl-i necibi Mehmed Ataullah Efendi. Abdullah Paşa Üsküdar Özbekler Tekkesi bânisidir.

1173 N. (Mayıs 1760) Maraş Valisi el-Hâc Abdullah Paşanın kızı Ayşe Hanım. Lahdin bir yan yüzü yokolmuştur.

1174 (1760) Tek sütun şahide. Hüv'el-bâki/ Sabıka Şeyh'ül-islâm olan/ Merhum ve mağfurünleh Vassaf/ Abdullah Efendi rûhiçün/el-fâtiha. fi sene 1174. (Si. Osm. 3/383)

1178 (1764) Kapudan Süleyman Paşa-Zâde Mustafa Paşa'nın annesi Rukiye Hâtûn.

1178 (1764) İvaz Mehmed Paşa damadı el-Hâc Mehmed Ağa.

1179 (1765) Esma Sultan başağası Beşir Ağa.

1181 (1767) Gümrükçü Mehmed Emin Efendi.

1181 (1767) Hamzavî şahideli lahit:

"Mir Abd'ül-Halim ola ukbâda cilvegâh-ı ata"

1181 (1767) Kâşif Mehmed Emin Efendi. Beybaba Sokağı'na açılan kapının hemen arkasındadır. Çok yüksek sütun şahidenin yazısı güzeldir. (Si. Osm. 4/ 66)

1181 (1767) Hattate Habibe Hâtûn.

1182 Z. 3 (10 nisan 1769) Lahit. Kapudan Süleyman Paşa-Zâde Mustafa Paşa (Si. Osm. 3/80 Süleyman Paşa)

1184 (1770) 963 tarihli muhteşem lahdin yanında lahit, Fatıma Kadın. Kitabesi:

Bu kabrin sahibi kim ismi müstenbat-ı hemserdir
O bir şehzâdei âli civan baht-ı kamer...

diye başlamaktadır. Tarih beyti ise şudur:

Gelüb hatifden üçler didi katil târihini imlâ
Uçub göçdü behişte Fâtıma Kadın hümâsâ
1184

Yanında, 1191 (1777) tarihli Saraylı Şeyda Usta'nın şahidesi vardır. Bunun yanında, 1191 (1777) tarihinde vefat eden Ser Bostaniyan Vidinli-Zâde el-Hâc Ali Ağa'nın eşi Habibe Hanım'ın taşı vardır.

1184 (1770) Güzel hatlı lahit. Vezir-i azam Siyavuş Paşa-Zâde Abdülkâdir Efendi bin Mehmed Bey.

1189 (1775) Eyüp Sultan müftüsü Abdullah Efendinin oğlu Sa'id Efendi.

1192 (1778) Lahit. Sadrazam Siyavuş Paşa sülalesinden Hacegân-ı Divân-ı Hümâyundan Mehmed Necib Beyefendi. Kafesi destarlıdır. (Si. Osm. 4/542)

1192 (1778) Şeyhülislâm Vassaf Abdullah Efendi'nin oğlu Şeyhülislâm Es'ad Mehmed Efendi (Si. Osm. 1/343)

1192 Ra. 24 (Nisan 1778) 963 tarihli muhteşem lahdin yanında Naz-Nidâ Hâtûn. Altı mısralı kitabede yalnız ismi yazılıdır.

1193 (1779) Değişik sikkeli Kızlarağası tipi. İkinci bölük çorbacısı Mehmed Bey.

1195 (1781) İvaz Mehmed Paşa-Zâde Ali Bey'in kızı Şerife Emine Molla Hanım.

1197 R. 27(Nisan 1783) Sultan Ahıned Han-ı Gazi kadınlarından Meyli Kalın. (Ç.Uluçay, Padişahların Kadınları s: 81)

1197 Za. 19 (Ekim 1783) Sadrazam Siyavuş Paşa sülalesinden Abdülkerim Beyefendi'nin oğlu müderrisin-i kiramdan Mehmed Arif Beyefendi. (Si. Osm. /266)

1198 51783) Veziriazam Siyavuş Paşa-Zâde Abdurrahman Paşa'nın oğlu Mehmed Asım Beyefendi. Lahittir.

1201 şad. gurre (23 Kasım 1786) Lahit, iki yan kapağı yok. Kara Halil Efendi-Zâde el-Hâc Mehmed Emin Molla Efendi.

1202 (1787) Muhteşem lahit, güzel kalın yazı, kafesi destarlı. Mihrab önü. Hacegândan Atıf Efendi-Zâde Ahmed Beyefendi (Si. Osm. 3/280 Atıf Ef. ve 1/270)

1207(1792) Kâtibî sikkeli yüksek lahit, 12 satır, 24 mısralı kitabesi var. Tarih beyti şudur:

Düşdü bir târih-i sal fevtine
Mustafa Beğ itdi firdevsi makam

Yeğen Ali Paşa Zade Mustafa Hamdi Beyefendi küçük oğludur.

1208(1793) Sadrıazam İvaz el-Hâc Mehmed Paşa'nın kızı Hadice Hanım.

1208 (1793) Çavuşbaşı-Zâde Ahmed Vesim Efendi. Tam mihrab köşesindedir. İstanbul kadısı, (si. Osm. 1/272)

1208 (1793) Sadrazam İvaz Mehmed Paşa'nın kızı, Arpa Emini Arif Beyefendi'nin annesi İsmet Hanım.

1209 (1794) Veziriazam Siyavuş Paşa sülâlesinden Abdülhalim Beyefendi'nin kerimezâdesi Abdürrahim Beyefendi. Kâtibi sikkeli lahit.

1211 N. 17 (Mart 1797) Hâlâ Darüs-sa'ade ağası Hâlid Ağa'nın cariyesi Şeyda Hatun.

1211 Ca 17 (12 Kasım 1796) İvaz Mehmed Paşa torunu hacegândan Arpa Emini Ali Arif Bey. (Si. Osm. 3/267)

1212 (1797) Şeyhülislâm Mehmed Sa'id Efendi'nin eşi Rukiye Hâtûn.

1213 (1798) Hasekiyân-ı hassadan Vidinli-Zâde el-Hâc Mehmed Said Ağa.

1219(1804) Molla sarıklı. Halil Ağa'nın damadı Mekkei Mükerreme kazası el-Hâc Feyzullah Afif Efendi.

1219 (1804) Sadrazam Siyavuş Paşa sülâlesinden Abdülhalim Bey'in kızı Rabia Hanım. Lahittir.

1220 (1807) Tam mihrab köşesinde, lahit, sikkeli. Es-seyyid Ahmed Nuri Efendi. Ser Levha-i Yemin.

1222 (1807) Sadrazam Siyavuş Paşa neslinden Nu'man Beyefendi. Lahit. Siyavuş Paşa vakfının mütevellisi idi.

1224 Za. 22 (Ocak-1810) Hekim Abdürrahim Efendi.

1224 (1809) Mektubi Abdürrahim-Zâde Ali Rıza Efendi'nin damadı, şeyhülislâm Dürri-Zâde Abdullah Efendi'nin imamı Mekkei Mükerreme payeli Hafız Yakub Efendi.

1228 (1813) Evkaf-ı Hümâyun nazırı Şevki Efendi'nin kızı Adviye Hanım. 1233 (1817) Harem-i hümâyunda kethüda olan Ayşe Hâtûn.

1237 (1821) Sudur-ı kiramdan İstanbul kadısı, Anadolu payeli Kara Halil Efendi-Zâde torunu el-Hâc Mehmed Sa'id Efendi.

1239 (1823) Kırık, Ali olmalı, Paşa-Zâde İbrahim Paşa'nın kızı mevâlii azamdan Sa'düddin Beyefendi'nin eşi Ümmü Gülsüm Hanım. Mihrab önü.

1242 L. 2 (30 Nisan 1827) Hacegândan Ayasofya-i kebir kâtibi Hafız Mehmed Salih Efendi.

1242 (1826) Silahşorân-ı hassadan el-Hâc Mehmed Sadık Ağa.

1243 (1827) Meşaleci Paşa-Zâde Es'ad Bey'in kızı Hadice Hanımefendi.

1244 C. 15 (23 Aralık 1828) Tezkirei evvel Münif Efendi (Si. osm. 4/520 Ahmed Münif Efendi.)

1248 (1832) Molla sarıklı, İbrahim Beyefendi. Veli ibn-i veli.

1250 şad 10 (18 Haz. 1834) Kazasker Kececi-Zâde Salih Efendi'nin kızı hace Ayşe Hanım.

1250 (1834) Siyavuş Paşa-Zâde Derviş Mehmed Es'ad Beyefendi'nin oğlu müderris Abdiilkerim İzzet Beyefendi.

1252 (1836) Defterdar Feyzullah Efendi-Zâde Süleyman Raşid Efendi (Si. Osm. 3/97)

1252 receb 11 (Ekim 1836) Mevâlii azamdan ve tarikat-i âiyye-i Nakşibendiyye'den, Defterdar Feyzullah Efendi-Zâde Süleyman Râşid Efendi.

1262 M. 19 (Ocak 1846) Emsalsiz taş, iki yüzünde onar mısralı kitabesi vardır. İç yüzündeki ilk mısralar şunlardır:

Ma'mur eyliye izzet Beğli Cenâb-ı
Bekaya azim oldu halilesi hayfa

Tarih beyti şudur:

Niyaz ile ana yazdı bir ehl-i dil târih
Atiyye Hanım me'vâyı kıldı na'imi ata

Siyavuş-Zâdeler'den İzzet Beyefendi'nin eşi olmalıdır.

1263 (1847) Humbarahâne-i Âmire Nâzırı Salih Efendi (Si.Osm. 3/215)

1265 (1848) Lahit. Maliye Nâzırı Hüseyin Hüsnü Efendi (Si. Osm. 3/215)

1266 (1850) Cami mihrabı yönü, açık türbenin sağı, set üzerinde, Mevlevî sikke kabartmalı şahide. Evkaf Nâzırı ve defter emini Mustafa Kani Bey. (Si. Osm. 4/74) (Vakıflar Der. 16/42)

1267 (1850) Sudur-ı azamdan el-Hâc Ba'id Efendi'nin kızı ve sudur-ı azam Mehmed Nâfı Efendi'nin eşi, Âbide Hanım.

1268 L.8 (Tem. 1852) Kudemâyı sudur-ı azamdan Keçeci-Zâde torunu Abdülhalim Efendi. (Si. Osm. 3/304) Beybaba Sokağı'na açılan ilk kapı arkasındadır.

1268 (1851) Mihrab tarafı. Mustafa Kani Bey'in oğlu Mehmed Fâzıl Bey'in eşi Fatma Hanım. Buradaki harap açık türbe içindedir. Aynı kabirde, Fazıl Bey'in 1292 tarihinde vefat eden ikinci eşi Cemile Hanım gömülüdür.

1270 L. 16 (Tem. 1854) Sokak tarafındaki hacet penceresinden sonra ikinci lahittir. Anadolu kazaskeri Mehmed Nâfi Efendi. (Si. osm. 4/537)

1272 L. 19 (23 Haz. 1856) Maliye Nâzırı Abdurrahman Nafiz Paşanın oğlu mevâli-i azamdan Mehmed Refi Beyefendi. (Si. Osm. 2/413)

1274 S. 21 (Ekim 1857) Kazasker Keçeci-Zâde Salih Efendi'nin kızı hace Ayşe hanım.

1276 (1859) Hâriciye Nazırı Devletlû Fuad Paşa'nın mühürdarı Eşref Beyefendi'nin eşi Dilkeş Hanımefendi.

1277 (1860) Morali İbrahim Paşa'nın torunu Mustafa Bey-Zâde Mora muhacirlerinden Mehmed Bey.

1277 (1860) Mehmed Emin Bey.

1278 (1861) Maliyeden Muhyiddin Efendi.

1278 (1861) İbrahim Paşa'nın torunu Şehid Mustafa Bey-Zâde Ahmed Celaleddin bey'in kızı Ümmü Gülsüm Hanım.

1280 (1863) Anadolu Kazaskeri Mehmed Nâfi Efendi'nin kızı Ayşe Bahire Hanım.

1281 (1864) Beybaba Sokağı ön sıra. Sütun. Mehmed Şevki Efendi. Ticaret Müsteşarı. (Si. Osm. 3/173)

1281 (1864) Sudur-ı azamdan Nâfi Efendi-Zâde, Trablusgarb Eyaleti Rusumat Nazırı Eşref Beyefendi'nin kızı Nebiyye Hanım.

1282 (1865) Münib Paşa'nın eşi Sakine Hanım.

1284 (1867) Tarih mısraı şudur: (Si. Osm. 4/518)

Ravza-i me'vâ Münib Paşa'nın oldu mesnedi

1289 (1872) Cezzar Mustafa Bey. Edirne eşraf-ı hanedanından.

1293 (1876) Asr-ı Mehmed Han ricalinden Ali Rıza Paşanın eşi Şerife Zeliha Hanım.

1293 (1876) Evkaf Nâzırı Kani Bey'in eşi Afife Hanım ve üç küçük çocuğu. Harap açık türbe yanında.

1293 (1876) İbrahim Paşa-Zâde şehid Mustafa Bey-Zade Ahmed Celaleddin Bey. Celaleddin Bey'in kızı olup 1295 de vefat eden Şevket Hanım.

1295 (1878) Mustafa Hayri Efendi.

1299 (1881) Ticaret erbabından Hacı Paşa Zade el-Hâc Ahmed Efendi.

1309 N. 22 (Nisan 1892) Tarik sikke kabartmalı. Kazasker Abdullah Efendi Zade İstanbul pâyeli Bâb-ı fetvadan Ömer Behçet Efendi. (Si. Osm. 3/605)

1310 (1892) İkinci Orduyu Hümâyun piyade alayından Abdurrahman Bey.

1312 (1894) Nafi Efendi'nin oğlu Bâb-ı fetva muhasebecisi Mustafa Enver Bey. Taşı, Nâfi Efendi'nin kabrindedir.

1316 (1898) Mustafa Bey-Zâde Ahmed Celaleddin Beyefendi'nin eşi.

1324 (1906) Hacı Paşa Zade el-Hâc Ahmed Efendi'nin oğlu Ahmed Cemil

Efendi.

1326 zilkade 12 (Aralık 1908) Beybaba Sokağı sol köşesi. Sudur-ı Girid-i Hanya eşrafından Suhte-Zâde Derviş Bey kızı ve Ahmed Muhtar Bey'in eşi Saliha Mehpâre Hanım.

1327 (1909) Mehmed Râşit Bey-Zâde Ahmed Mâlik Paşa.

1330 (1912) Siyavuş Paşa türbedarı el-Hâc Abdulganî Efendi.

1333 (1915) Şeyhülislâm Mehmed Ziyaüddin Efendi ve damadı Mehmed Salaheddin Bey 1338. Kabir, 1950 de torunu Yekta Fırat bey tarafından yapılmıştır. Sultan II. Abdülhamid'in hâlline fetva vermiştir. Kabri Beybaba Sokağı'nın dirseğindedir.

1333 Ca. 3(19 Mart 1915) Hüseyin Hüsnü Paşa.

1340 (1921) Şam eşrafından Çelebi-Zâde el-Hâc Mahmud Paşa.

İLAVELER

Tarihsiz, Siyavuş Paşa Türbesi avlusunda, Reis'ül Etıbba Behçet Efendi'nin eşi Ganime Hanım.

1316 (1898) Çiçek kabartmalı güzel lahit, Siyavuş Paşa Türbesi arkasında ve caddeye yakın bir yerdedir. Şûra-yı Devlet azası Mehmed Fuad Bey'in eşi, şair ve yazar Fatma Makbule Leman Hanım. 33 yaşında vefat etti. Baş taşındaki kitabe şudur:

ALLAH

Razıyım ben Zât-ı Peygamberi dahi hoşnud ola
Sâye-mend-i rahmet olsun mekberi Makbule'min
Cevher eskimle yazdım zevzemin târihini
Bağ-ı firdevs berin olsun yeri Makbule'min
16 C. âhir 1316(1 Kasım 1898)
Sararet mektubi kalemi müdür mu'avini
Mehmed Fuad Bey'in zevcesi ve merhum
Hacı İbrahim Efendi'nin kerimesi
Edibesi şehire Makbule Lem'an Hanım'ın
Rûhiçün rızaenlillahü Ta'âlâ
El-fâtiha.

Ayak taşına bir dörtlük yazılmıştır.

(Türk Dili ve Ed. Ans. 3/167)

1184 (1770) Sikkeli, Müderrisin-i kiramdan Bursalı Mehmed Hâşim

Efendi.

1191 (1777) Saraylı Şeyda Hanım. Bu kadar yazılı.

1226 B. 14 (Ağus. 1811) Canikli Sarı Abdullah Paşa'nın kızı ve hâlâ Kapûdan-ı Derya Hafız Ali Paşa'nın eşi Ümmügülsüm Hanım.

1280 Za. 27 (4 Mayıs 1864) Tarikat-i Nakşibendiyye meşâyih-i azamından Bursa'da kain Eşkâr Dergâh-ı Şerifi postnişini el-Hâc Şeyh Abdülgafur Efendi.

1325 şevval 15 (21 Kasım 1907) Uşşâkiye tarikinden Âsitaneli İzmir Belediye reisi el-Hâc Eşref Paşa. İzmir'in bir semtine ismi verilmiştir. Orada camii vardır. (M. Aktepe, İzmir Camileri Tarih Ens. Der. sayı: 4-5/104)

1328 (1910) İzzet Bey.

1335 ramazan (Haz. 1917) Duhani Zade Hacı Hüseyin Efendi'nin eşi, Selanik eşrafından Mustafa Ağa'nın kızı Rukiye Hanım.

Tarih kısmı gömülü, kafesi destarlı, sokağın dirseğinde, Hâcegan'dan İvaz Paşa torunu Mustafa Bey.

Mezarlık duvarında kemerli kapı üzerindeki "Kelime-i tevhid" yazısı Hattat Ömer Efendi'nindir.

1176 (1762) Plak Mustafa Paşa Türbesi sağı, hamzavî taş. Belgrad Fâtihi İvaz el-Hâc Mehmed Paşa-Zâde Ali Bey'in Ümm-i vâlidi Sa'ide Kadın.

EYÜP SULTAN TÜRBESİ ARKASINDA VE ŞADIRVAN AVLUSU TARAFINDA GÖMÜLÜ OLANLAR

Abdullah Paşa Aile Sofası, Çifte Gelenler ve Mehmed Çelebi Türbeleri bahsine bakınız.

950 (1543) Eyüp Sultan Türbesi çıkışı tarafında kalın sütun.

Hass ü âmm ü şehriyâr ü izzet
Hace merhum eyledi azm-i beka

diye başlayan kitabede isim yazılı değildir. 36

1004 C. evvel 19 (20 Ocak 1596) Eyüp mütevellisi Şeyh-Zâde Ağrıbozlu Ali Efendi. Kabir set üzerindedir.

1027 (1618) Mah-Firuz Valide Sultan. Mezarlığın ortasında, değişik bir lahit, mermer sanduka. Baş ve ayak tarafları mihrablıdır. Lahdin iki yanında ve çerçeve içinde olmak üzere altışar, baş ve ayak taraflarında ise ikişer mısra vardır. Tarih beyti şudur:

Bir nida geldi semâdan didi târihi-çim
Türbe-i Vâlide-i Padişah oldu abadı

Sultan II. Osman 1 R. evvel 1027 (26 Şubat 1618) de padişah olduğuna göre 6-7 ay kadar Valide Sultan olabilmiştir. (Ç. Uluçay, Padişahların Kadınları S: 47) (A. Refik, Kadınlar Saltanatı S: 117) (Si. Osm. 1/66) (G. Oransay, Osm. Dev. Kim Kimdi S/204)

918 (1512) Şadırvan avlusunda, Müşir Gazi Edhem Paşa kabrinin arkasındadır. Dört köşe şahidesinin üzerinde değişik bir kavuk vardır. Üzerinde şu yazı vardır:

Merhum Şeyh baba Yusuf
Efendi'nin merkadidir.
El-fâtiha. Sene 918

Yusuf Baba Sivrihisarlı'dır. Hacı Bayram-ı Veli tarikatinden idi. Sultan II. Bayezid'i Veli Camii'nin tamamlanmasında ilk cuma günü Padişah'ın huzurunda va'az eyledi. Padişahın yardımıyla hacca gitti. Sivrihisar'da, Tekke Sokağı üzerinde, kendi ismiyle veya Kurşunlu Cami adı ile anılan, 898 (1492) tarihli kubbeli güzel bir camii vardır. (Şekaik S: 376-377) (F. Bayramoğlu, Hacı Bayram-ı Veli s: 55) (Ayvansarayi Meç. Tevarih, Haz. Derin-Çabuk S: 86) (R. Akakuş, Eyüp Sultan S: 242) (E. Çelebi, Danışman Ter. 2/108) (A.Yüksel, II. Bayezid ve Yavuz Selim Dev. S: 373) (Si. Osb. 4/653) (M. Tahir, Osm. Müel. Meral Yay.)

879 (1474) Ali Bin Mehmed Kuşçu. Babası Uluğ Bey'in doğancıbaşısı olduğundan bu isimle anılan ünlü bilgin. Vefatı 16 Aralıktadır. (Şakayık S: 180) (A. Adıvar. Osm. Türklerinde İlim S: 40) (Si. Osm. 3/480) Lahit. Türbe arkası.

1030 (1620) Küçük lahit dolama kavuk, dört köşe ince sütun. Ali Bey. Bu kadar yazı vardır. Lala Mustafa Paşa Türbesi ile Eyüp Sultan Türbesi arasındadır.

1036 (1626) Dağılmış lahit, üst sette. Hekim-Zâde Mustafa Çavuş.

1041 (1632) Lahit üst sette, Hançerli Sultan Türbesi arkalan. Hünkâr Musahibi Musa Çelebi. (Si. Osm. 4/521) (Naima Ta.) Baş şahidesi poligonal olup üzerinde sekiz satır halinde şu kitabe vardır:

Terk idüb bu fânii çün eyledi azm-i beka
Âkibet indi anada dest-i kazada şemşir
Menzil-i dünyâya kim konsa göçisini akibet
Bi- behâdır böyledir hâli cihanın da'imâ
Yâ İlâhi rûz-ı mahşer bu mezar sahibin
Hem Muhammed ümmetiyle rûzi kıl taht-ı lîvâ

Kabrini nûr-ı Hûda ile münevver kıl ânın
Fatiha ile her kim okursa gelüb bunda du'â

Bunun altında ve lahdin ön yüzündeki kitabe de şudur:

Hünkâr Musahibi merhum el-mağfur es-sa'id eş-şehid
El-muhtac ilâ rahmet-ullahü Ta'âlâ Musa Çelebi
Fî şehr-i şa'ban'ül-mu'azzamın yiğirminci günü
Vefat etdi. 1041. Ruhi çün fatiha. (12 Mart 1632)

1055 (1645) Lahit, Sultan Osman dâyesi Havva Hâtûn. 1062 (1652) Hünkar Kethüda kadını Fahriye kadın.

1065 (1655) İstanbul Kadısı Seyfullah Efendi. Türbe arkası. (Si. osm. 3/122)

1066 (1656) Anadolu kadıaskeri Mehmed Es'ad Efendi. (Si. Osm. 1/331) Lala Mustafa Paşa Türbesi ile Eyüp Sultan Türbesi arasında.

1078 (1667) Silahtar Ağa Caddesi sırası. Bedreddin-Zâde es-Seyyid Ahmed Çelebi.

1096 (1685) Türbe arkası üst set.

Cezmi du'â idüb didi tarih-i rihletin
Abdülkeriın Efendi'ye firdevs ola makam

Baş taşı 1280 tarihli İbrahim Ağa kabrinin ayak taşı yerine konmuştur. Kadı ve şair idi. (Si. Osm. 3/353-54) (Nuhbet ul-âsâr S: 188)

1109 (1697) Türbe arkası. Şeyh Mehmed Efendi.

1114 (1702) Lala Türbesi ile Eyüp Sultan Türbesi arası. Mehmed Evliya. (Si. Osm. 4/202) Anadolu kazaskeri idi.

1120 (1708) Kadı-Zâde el-hac Mehmed Ağa.

1125 (1713) Arif Efendi. Kitabesi için Abdülganî Efendi Türbesi bahsine bakınız.

1133 (1720) Lala Mustafa Paşa, Eyüp Sultan Türbesi arası. Lahit. Mısır Mollası Hamid Efendi (Si. Osm. 2/105)

1134 (1721) Mustafa Ağa'mn kızı. Mısır valisi Hamza Paşa'nın eşi Hace Saliha Hanım.

1139 (1726) Bursa kadısı Ahmed Efendi.

1139 (1726) Lala-Eyüp Sultan Türbesi arasında, Yeniçeri efendisi el-Hâc Osman Efendi.

1141 (1728) Mevlevi sikkeli, Derviş Hüseyin.

1148 zilhicce (Nisan 1736) Şadırvan avlusunda, Aydın Valisi Abdullah Paşa.

1150 (1737) Sadr-ı rumeli Abdülbâki Arif Efendi'nin torunu Halep kadısı Vakıf Efendi. Lala-Eyüp Türbesi arası.

1151 (1738) Şehzade Sultan Osman cariyelerinden Hanife Hace.

1158 (1745) Sandık Emini el-Hâc Mustafa Ağa. (Si. Osm. 4/428)

1158 (1745) Şadırvan üst yol. Muhteşem taş. Bosnevî el-Hâc Mustafa Ağa.

1163 (1750) Set üstü. Müderrisin-i kiramdan ve hattat Kaşıkcızâde Ahmed Efendi. Avlu duvarındaki kitabelerin bazısı bunundur. Sicilli Osmâni'de ve Tuhfe'de adı yoktur.

1164 (1751) Ebe-Zâde Abdürrahim Efendi.

1165 (1752) Lahit, Kafesi destar. Mehmed Ağa oğlu el-Hâc Süleyman Bey. Lala-Eyüp Sultan Türbesi arası.

1169 (1755) Kapudan Canım Hoca kerimesi Emine Hanım.

1170 (1756) Lahit. Lala-Eyüp Sultan Türbesi arası. Hacegân-ı Divân-ı hümâyundan Dülgerzâde Seyyid Mehmed Efendi. (Si. Osm. 4/242)

1170 (1756) Zeynep Sultan'ın dadısı Fatma Hâtûn.

1171 (1757) Türbe arkası, Atıf Efendi'nin kızı Zekiye Fatma Hanım.

1171 (1757) Türbe arkası, Atıf Efendi'nin kızı Hasibe Hanım.

1171 (1757) Şadırvan avlusu tarafında, set duvarının dibindeki lahittir. (Si. Osm. 4/361) Şeyhülislâm Murteza Efendi.

1172 (1758) Lala-Eyüp Sultan Türbesi arası. Kapıcıbaşı Süleyman Ağa. (Si. Osm. 3/82)

1175 (1761) Kafesi destar, kütüb-ü kethüdayı sadr-ı âli el-Hâc Ali Efendi. Lala-Eyüp Sultan Türbesi arası. (Si. Osm. 3/541)

1178 (1764) Silahtar Ağa Caddesi Hançerli Türbesi sağ ilerisi. Lahit, Kafesi destar. Divitdar Mehmet Paşa mühürdarı el-Hâc Ahmed Efendi.

1178 (1764) Lala-Eyüp Sultan Türbesi arası. Lahit dağılmış, kafesi destar, Defter Emini Halil Efendi. Taşçı imzalı. (Si. Osm. 2/296)

1179 (1765) Eyüb'ül-ensâri baş türbedarı el-Hâc Mehmed Efendi.

1182 (1768) Lahit, şadırvan tarafı. Kızlar ağası kavuklu. Güzel hat. Dar'üs-sa'âdet'üş-şerife Ağası Beşir Ağa. (Si. Osm. 1/20)

1183 (1769) Defter Emini Halil Efendi-Zâde Derviş Şeyh Ahmed Sadık Efendi. Lala-Eyüp Sultan Türbesi arası.

1185 (1771) Lahit, Defter Emini Halil Efendi-Zâde Mehmed Sadık Efendi.

1188 R. evvel 11 (Mayıs-1774) Şeyhülislâm Murteza Efendi'nin eşi Âbide Hanım. Şadırvan, Fitnat Hamın yanı.

1188 (1774) Sadrıazam Muhsin-Zâde Mehmed Paşa. Türbesi bahsine bakınız.

1189 B 2 (29-Ağus. 1775) Üç bölümlü türbe arkası, Aydın Valisi el-Hâc Abdullah Paşa-Zâde nirahır-ı evvel el-Hâc Abdüllatif Efendi. Şahidesindeki kitabe ile hacet penceresi üzerindeki kitabe Kaşıkcı-Zâde Ahmed Efendi'nindir. Hat nefistir. (Si. Osm. 3/360).

1192 (1778). Şadırvan avlusunda, Gazi Müşir Edhem Paşa kabrinin sağ tarafında, Sâliha Sultan. Lahdi eşsiz ve muhteşemdir. Görülmeye değer bir eser olup yan kapakları, kase içinde kabartma meyve motifleri ile bezenmiştir. Her kasenin iki yanına ince, zarif sütuncuklar yapılmıştır. Yekpare mermerden oyularak meydana getirilmiştir. Baş şahidesindeki kitabesi şudur:

Duhter-i Sultan Ahmet hâner-i Şâh-ı cihan
Sâliha Sultan ya'ni Hakk anı mağfur ide
Hânişkâr-ı haber idi ol kân iffet da'ima
Âlem-i uhrada dahi hayr ile mâcûr idi
Salihât-ı ümmet ile haşr olub rûz-ı ceza
Dehşet-i mahşerden anı Hakk Ta'âlâ dur ide
Ka'be-i hacât idi bâb-ı sarayı himmeti
Sa'yi ihsan idi çünkim sa'yını meşkur ide
Hiç olmaz nevile târih du'â-gün Arifâ
Sâliha Sultan'ın Allah kabrini pür nur ide
1192

Civarında, N gurre 1238 (12-mayıs-1823) tarihinde vefat eden kızı, Emine Hanım Sultan'ın kabri vardır.

1194 (1780) Şaire Fitnat Hanım. Şadırvan avlusunda ve cüzhane binasının hemen yanındadır. Hadika yazarına göre annesinin yanına gömülmüştür. Kitabesi şudur:

Sabıka Şeyh'ül-islâm Mehmed Es'ar
Efendi merhumun kerime-i muhteremesi
Bülbül-i gülistan ismet
Ve tûti-i şükristan iffet
Merhum mağfurlehâ Şerife
Zübeyde Fitnat Hanım
Rûhi-çün el-fâtiha.
Fi sene 1194

1199 (1784). Lala-Eyüp Sultan Türbesi arası. Devlet-i âliyye kapıcı ba-arından sadr-ı esbak es-Seyyid Hasan Paşa damadı Ahmed Ağa.

1201 (1786). Türbe çıkışı, Sadr-ı esbak Abdullah Paşa'nın eşi Lebibi Kadın.

1202 Z II (12-eylül-1788). Gazi Sultan Ahmed Han'ın kerimei muhteremesi Esma Sultan.

1204 (1789). Türbe arkası, kafesi destar. Tezkerei evvel İbrahim Vâhib Efendi Zade Hacegân-ı divân-ı hümâyundan İsmail Selimâ Efendi. 25-Za. (Si.

Osm. 1/372).

1206 (1791). Türbe arkası. II. Osman'ın annesi lahdinin ayak tarafı, kallavîli, dar'üs-sa'ade Ağası Bilal Ağa. (Si. Osm. 1/24).

1209 cim 26 (6-Ocak-1794). Türbe arkası, Sadr-ı azam ve serdar-ı ekrem el-Hac Emin Paşa'nın eşi Hafize Hanım. Osman imzalı.

1212 N. (Şubat-1798). Şehr Emini Hafız Mustafa Efendizâde hacegân-ı Divan-ı hümâyundan Darbhanei âmire kâtibi Hamdullah Efendi. Türbe arkası.

1213 (1798). Sadr-ı esbak Muhsin Zade Mehmed Paşa damadı ve sadrıazam Abdullah Paşa Zade Mehmed Said Efendi. Türbe arkası.

1213 (1798). Sadrazam Muhsin-Zâde Mehmed Paşanın kızı Rukiye Hanım.

1219 (1804). Mevlevi sikke. Türbe arkası, set üstü. Eski-Yeni sakinlerinden îczub Derviş Hasan.

1219 (1806). Muhsin-Zâde Mehmed Paşa hefidesi Abdullah Paşa-Zâde Meh-med Said Bey'in eşi Sâliha Hanım. Türbe arkası.

1223 (1808). Lahit, uzun yazı. Esma Sultan kethüdası Ömer Ağa'nın kızı Hadice Hanım.

1223 Ca. (Tem. 1808). Ratıb Ahmed Paşa-Zâde Mir-i miran İsmail Paşa. Lala-Eyüp Sultan Türbesi arası. (Si. Osm. 1/376).

1224 Ca. gurre (14-Haz.l809). Lahit, Hançerli Sultan Türbesi civarı. Tersanei Âmire Emini Selanikli Hasan Ağa ibn-i Mahmud Ağa. (Si. Osm. 2/164-165).

1225 (1810).Üç Kubbeli Türbe arkası. Muhteşem taş ve büyük molla sarık. Sardıazam ve serdar-ı ekrem el-Hâc Emin Paşa -Zade Sadr-ı Rumeli pâyeli, Sadr-ı Anadolu Mehmed Emin Beyefendi (Si. Osm. 1/419) (Cevdet T.Üçdal Neş. 9/121).

1225 (1810). Kaimmekam Mehmed Tahir Efendi. Lala-Eyüp Sultan Türbesi arası (Si. Osm. 3/244).

1226 (1811). Hacegân-ı divân-ı hümâyundan Mehmed Said Efendi.

1226 L. 6 (24 ekim 1811). Lahit, Anadolu matlabcısı Ali Ağa. Şadırvan avlusu üst set. Kaşıkcı-Zâde imzalı nefis hat.

1228 Ra. gurre (3-nisan-1813). Sadrazam Seyyid Hasan Paşa damadı Ser bevvabin-i dergâh-ı âli Ahmed Ağa'nın eşi Hüsnüşâh Hâtûn.

1230 (1815). Reis'ül- küttab Mustafa Rasih Efendi'nin eşi Âtıf-Zâde kızı Rukiyye Hanım. Şadırvan avlusu.

1230 (1815). Ser Bevvabin ve Zağracı başı İsmail Ağa. Lala-Eyüp Sultan Türbesi arası.

1233 R. 18 (25-şubat-1818). Güzel hat. Lala-Eyüp Sultan Türbesi arası. Lala-yı Şehzade Mehmed ibn-is-Sultan Abdülhamid Han, Hafız İsmail Efendi.

1234 (1818). Kethüdayı sadrıâli, Mustafa Paşa-Zâde Abdurrahman Feyzi

Beyefendi (Si. Osm. 4/42).

1234 R. 16 (12-şubat-1819). Şadırvan avlusu, Silahdar Ağa Caddesi tarafında, Çelebi Mustafa Reşid Efendi. Kitabesi şudur: Kudemay-ı erkân-i Devlet-i âliyye'den/Olub Tophâne-i Âmire Nâzırı/Bi'd-defaat kethüday-ı sadr-ı âli/ve Şıkk-ı evvel defterdarı ve Reis'ül-küttab/iken vedâ-i âlemi fâni iden/merhum ve mağfur'ün-leh el-hac/Çelebi Mustafa Reşid Efendi ruhiçün fatiha. Bu eşsiz hat, Mustafa Rakım imzalıdır. Buradaki sofadan başka bir sofada, Mihrişâh Valide Sultan Türbesi solundaki set üzerindedir. Burada taallukatı medfundur. Damadı, yanında gömülüdür. (Si. Osm. 2/390).

1235 R. evvel 2 (19-aralık-18I9). Çelebi Mustafa Reşid Efendinin damadı Darphâne Nâzırı Abdurrahman Feyzi Bey. (Si. Osm. 4/42).

1237 (1821). Abdullah Paşa-Zâde Mirahur-ı evvel el-Hâc Abdüllatif Bey'in kızı Fatma Hanım. Şadırvan tarafı.

1238 N. gurre (12-mayıs-1823). Sâliha Sultan'ın kızı, Emine Hanım Sultan. İsmail Zühdi Paşa'nın eşi idi. (Si. Osm. 1/22). Şadırvan avlusu.

1239 (1823). Lahit, kafesi sikke. Şadırvan avlusu. Hacegân-ı divân-ı hümâyundan Kassab-Başı Birgoslu Mehmed Emin Efendi (Si. Osm. 1/425).

1239 (1823). Çelebi Mustafa Reşid Efendi'nin torunu Mustafa Paşa-Zâde Abdurrahman Feyzi-Zâde Müderrisin-i kiramdan Mehmed Atıf Beyefendi. Şadırvan avlusu.

1243 (1827). Galata kadısı İsâ-Zâde Mehmed Selim Efendi. Salihâ Sultan civarı.

1244 (1828). Şadırvan avlusunda, Küçük Said Paşa kabrinin bulunduğu ulu çınarın arkasındaki set üzerindedir. Vazo içinde çiçek kabartmalı şahidesi taş işçiliğinin en güzel örneğidir. Kitabesi şudur:

Hüdâvendigâr-ı sabık cennet-mekân firdevs-i âşiyan
Sultan Mustafa Hân İbn-i Sultan Abdulhamid Hân
Tabe serah-hûmâ Hz. nin vâlidei
Muhteremeleri merhum ve mağfûret'üş-şân
Âyişe Sineperver Valide Sultan
Hazretleri'nin rûh-ı şerifleri-çün
Rızaen-Lillâhü Ta'âlâ fatiha.
1244 fî 3 cim (l l-Aralık-1828).

Güzel bir hat ile yazılmıştır. (Ç. Uluçay, Padişahların Kadınları S: 105-106-111-112-119) (Cevdet T.Üçdal Neş. 8/420). (Uzunçarşılı, Alemdar Mustafa Paşa s: 137) (Si. Osm. 1/51). (G. Oransay, Osm. Dev. Kim Kimdi S: 134).Üsküdar'da çeşmesi vardır.

1245 (1829). Kapudan-ı derya Küçük Hüseyin Paşa'nın babası Mustafa Ağa.

1245 (1829). Küçük Hüseyin Paşa vekil harcı ve Hulusi Paşa'nın hazinedarı el-Hâc Hüseyin Hüsam Efendi. Lala Paşa yanı.

1245 (1829). Lahit, Nişancı Hasan Hüseyin Efendi.

1245 (1829). Sultan II. Mahmud'un hazinedarı Sa'dâ Usta. Lala Paşa Türbesi yanı.

1247 B. gurre (6-aralık-1831). Sultan-i âli kethüdası ve hem Çavuşbaşı el-Hâc Hayrullah Efendi. (Si. Osm. 2/318-19). Hançerli Sultan Türbesi sağı.

1250 (1834). İbrahim Hân-Zâde Arif Bey hafidi, illet-i taundan şehid olan Mustafa Asım Efendi'nin eşi Zeynep Hanım.

1251 (1835). Mühendis Ahmed Bican Paşa'nın küçük kardeşi Humbarahâne fişekhanesinde kazara şehid olan Mustafa Âsim Efendi. Lala Mustafa Paşa Türbesi baş tarafı.

1251 (1835). Eşraf-ı kuzatdan Pehlivan Hulusi Mustafa Efendi. Şadırvan, üst set.

1252 Ca. 18 (Eylül-1836). Ricâl-i Devlet-i Âliyye'den el-Hâc Çelebi Mustafa Reşid Efendi'nin eşi Dilhayat Kadın. Şadırvan.

1264 (1848). İnebolulu Kapan-ı dakik tüccarlarından ve keresteci Mehmed Ağa. Türbe arkası set üstü.

1264 (1848). Lahit, Ayasofya şeyhi Yusuf bin İsmail. (Si. Osm. 4/674). Lala-Eyüp Sultan Türbesi arası.

1265 (1848). Çelebi Mustafa Reşid Efendi'nin kızı kethüdayı sadrıâli hacegândan Abdurrahman Feyzi Beyefendi'nin eşi... Şadırvan avlusu.

1268 Ca. 19 (Mart-1852). Kâmil Paşanın babası Mehmed Arif Ağa.

1268 şad. 14 (Aralık-1851). Lahit, Ricâl-i Devlet-i Âliyye'den Meclis-i vâlâ-yı ahkam azası el-Hâc Sa'id Muhib Efendi. (Si. Osm. 3/44). Türbe arkası.

1270 Cim 15 (15-Mart-1854). Çok yüksek lahit, Sultan I. Ahmed sebili sağı. Sultan Abdülaziz'in dadısı Şöhretfezâ Kalfa.

1271 (1854). El-Hâc Osman Nuri Paşa'nın eşi ve Şevki Paşa'nın annesi hace Esma Hanım. Türbe yanı köfeke taş.

1273 B 3 (Şubat-1857). Sadrazam Muhsin-Zâde Mehmed Paşa kerime-Zâdesi ve sadrazam Abdullah Paşa-Zâde Said Beyefendi. Türbe arkası.

1273 Ra. 7 (Aralık-1856) Lahit, fesli, Mehmed Nazif Bey. Lala-Eyüp Sultan Türbesi arası. (Si. Osm. 4/565).

1278 (1861). Reis'ül-ulemâ Kıbrıslı Tahsin Bey. Türbe yanı (Si. Osm. 2/49).

1279 (1862). Feshânei Âmire Müdürü Aziz Mahmud Efendi'nin eşi Fatma Zehra Hanım. Şadırvan avlusu.

1284 Şad 14 (17-Haz. 1867). Lahit. Mirliva Ali Paşa (Si. Osm. 3/571) Türbe arkası.

1284 (1867). Hacı Emin Efendi. Aile Sofası. Burada eskiden bir kapalı türbe varmış. Silahdar Ağa Caddesi üzerindeki birinci hacet penceresi

üzerinde şu kitabe vardır:

Reis'ül-ulemâ Nakib'ül-eşraf ayandan Rıza Efendi merhumun kızı Hadice Şerife Hanım. İkinci pencere üstünde "Rıza Efendi'nin eşi Dilber Hanım" diye yazılıdır.

Sofada: Nakib'ül-eşraf Ali Rıza Efendi ibn-i Hacı Emin Efendi.

D: 1261 Ö: 1330 M.1912

Ali Rıza Efendi'nin annesi Fatma Zehra Hanım 1308

Ali Rıza Efendi'nin oğlu Mehmed Emin Efendi 1319

Ali Rıza Efendi'nin oğlu Mehmed Bahaüddin Bey 1319 M. 1901

1286 zilkade 8 (Şubat-1870). Feshânei Âmire Müdürü Ricâl-i Devleti Âliyye'den Aziz Mahmud Efendi. Şadırvan avlusu. (Si. Osm. 4/336)

1292 (1875). Masarifat-ı umumiye muhasebecisi İbrahim Edhem Efendi. Lala-Eyüp Sultan Türbesi arası.

1303 (1885). Şurayı Devlet Azası Hacı Şerif Bey. Türbe arkası.

1304 (1886). Kaimmekam Hüseyin Hüsnü Efendi. Türbe arkası set üstü.

1304 (1886). Yüksek lahit, Hançerli Sultan Türbesi sol gerisi, Ferik Ahmet Necib Paşa'nın eşi, Yahya Fahreddin Efendi'nin kızı Şerife Fatma Hanım.

1308 (1890). Yüksek lahit, Lala Mustafa Paşa Türbesi önü, Ricâl-i Devlet-i Âliyye'den Fahreddin Efendi'nin kızı Cevad Bey'in eşi Şerife Ayşe Hanım.

1313 (1895). İskodralı Mustafa Paşa-Zâde Hasan Hakkı Paşa. Lala Mustafa Paşa Türbesi yanı. (Si. Osm. 4/851)

1317 (1899). Tarikat-i Âliyye-i kadiriyye'den, Reis'ül-hattatin Muhsin-Zâde es-Seyyid Abdullah Bey. Kitabe iki satırdır. Hat nefistir. Enli şahidesi feslidir. Muhsin-Zâde civarı. (İnal, Son Hattatlar S: 20)

1318 (1900). Sadrazam Küçük Said Paşa'nın oğlu Ali Namık Bey, Zilkade. Babasının kabri civarındadır.

1320 zilhicce 3(3 mart 1903). Avlonya eşrafından Hacı Mustafa Paşa'nın eşi ve Sadrıazam Ferid Paşa'nın biraderi Neş'et Paşa ve Süreyya ve Nâmık Beyler'in anneleri Naile Hanım. Şadırvan avlusundaki ulu çınarın gerisindedir.

1322 (1904). Mehmed Selim Paşa'nın eşi Fatma Hanım.

1327 zilhicce 4(17 aralık 1909). Gazi Müşir Edhem Paşa. Kabri şadırvan avlusunda ve ön sıradadır. Piramit şeklindeki şahidesinde şu kitabe vardır:

Devlet-i Osmaniye ile yunan hükümeti
Beyninde 1313 tarihinde vuku'bulan
Muhaberei mücahidenede asakir-i muzaffere-i
İslâmiyye Başkumandanı Müşir Gazi Edhem Paşa
Merhumun medfen-i/münevveridir.
4- Zilhicce 1327

Bunun altında ise şu yazı vardır:

Gazi Edhem Paşa haremi Başmabeyinci Osman Bey'in kerimesi Mevlevî Sabiha Hanım'ın ruhuna el-fâtiha. Edhem Paşa, Plevne Muhasarası'nı yararak oraya erzak getirebilmiştir. Bu sırada başından yaralı idi. Yunan harbinde Yunan ordusunu bir ayda perişan etmiştir. Mısır'a gitmiş ve orada vefat etmiştir. Naşı getirilerek buraya gömülmüştür.

1332 (1914). Sadrıazam Küçük Said Paşa. Şadırvan avlusundaki ulu çınar ağacının önündedir. Şahidesi yoktur. Bir levhada: Sadr-ı esbak Mehmed Sa'id Paşa'nın kabridir. D. 1254 (1838). Ö: 1332 diye yazılıdır.

Bunun arkasında ve Çifte Gelenler Türbesi önündeki lahdin şahidesinde: Sadrazam Said Paşa'nın eşi Yegane Hanım. Tarih yazılı değildir.

Sultan II. Osman'ın annesi Mahfiruz Valide Sultan'ın lahdi etrafındaki kitabe şudur:

Devrân ü zemân Hazret-i Sultan Osman
Cem husrev Şâh-ı azamet adalet mu'tad
Tabi'it Kur'an ü ahadis-i Resul
Tâyi'nass müstenid-i Hûda Rabb-ı ibâd
Akl-i her cayın gül gibi ol Sultan'ın
Gelmedi zan-iderim evveli âleme inhibad
Türbei Vâlidei hareme-i müşfikesin
Eyledi Hazret-i Eyyüb'de ol Şeh bünyâd

Ol Alemdar-ı Resul itdi kabul civarında
Kim odur Arz-ı Mukaddesi ki çayı zühhâd
Ola her.... rıdvân
Seyr-i didâr eyliye Hakk anı ide şad
Yerde yatdıkça ol ey kesbi...
Hakk'dan Devlet ü ömr ü
Şehinşâh-ı cihan ola küşâd

Bir nida geldi semâdan didi târihi içün
Türbe-i Vâlide-i Pâdişâh oldu abadı
Sene 1027

1312 (Nisan - 1895). Hekimbaşı Salih Efendi. Nefis hatlı silindir şahide. (Si. Osm. 3/219)

Emine Hanım Sultan şahidesindeki kitabenin tarih beyti şudur:

Mısra'ı târihini didi kemâli âhile
Hanım Sultan'ın Hûda'ya mesken ola cinân
1238 gurre N.

1196 M. (Muharrem - 1781) Silahtar Ağa Caddesi'nde köşede. Âtıf-ı

damad bina emini Ali Ağa'nın kızı Ayşe Hanım. (Si. Osm. 3/541 Acem Ali Ağa).

FERHAD PAŞA TÜRBESİ'NİN SOL TARAFINDAKİ MEZARLIKTA GÖMÜLÜ OLANLAR

1239 (1824) de vefat eden, sâlik-i şâh-ı meczuban hâfız'ül-Kur'an, 28 sene Zal Paşa Cami'inde hücrenişin olan ve herdem zikr ile vakit geçiren Hafız Baba Nişan. Ermeni iken din değiştirmiştir. Sütun şeklindeki şahidesi yıkık kapının hemen sağındadır. Kitabesi şudur: Merhum ve mağfur / Mecazib-i İlâhiye'den / Nişan Derviş Mehmed / ruhuna el-fâtiha / Sene 1239 fi Ca.

1250 (1834). Fesli. Mirahur Mehmed Rüstem.

1252 (1836). Tarikat-i Nakşibendiye'den ve Hacegân-ı Divân-ı Hümâyundan el-Hâc Eyyüb Ağa-Zâde Nuh Necib Efendi, (si. Osm. 4/544) 7 receb 1252 de vefat etmiştir. Divân Kalemi mühimine nüvisanlarından ve şair idi.

1257 (1841). Nuh Necib Efendi'nin eşi Necibe Hanım. 1257 L. (Kasım 1841). Lahit, fesli, güzel yazı. Yahya Ağa. Hurşid Paşa'nın ağası idi. (Si. Osm. 4/643)

1264 (1848). Atik Ali Paşa müderrisi Tahir Efendi.

1265 (1849). Murad Paşa Camii hatibi el-Hâc İbrahim Efendi.

1266 (1850). Emir'ül-hac Süleyman Paşa hazinedarı el-Hâc Ahmed Ağa.

1267 (1850). Taşçı ustası el-Hâc Ömer Ağa.

1271 Ca. 22 (Şubat - 1855). Akif Paşanın oğlu, Takvim-hânei Âmire Nâzırı Mehmed Nail Bey. (Si. Osm. 4/530)

1271 Z. 2 (16 Ağus, 1855). Reis'ül-Küttab Mustafa Mazhar Efendi'nin hemşire-Zâdeleri ve Hâriciye Nâzırı el-Hâc Akif Paşa'nın halilesi Şerife Ayşe Hanım. Mazhar Efendi 1818 tarihinde vefat etti. Kabri,Üsküdar'da Selimiye Camii hazîresindedir.

1273 muharrem - 17 (17 Eylül 1856). Ricâl-i Devlet-i Âliyye'den Rumeli masarifat muhasebecisi Râşid Bey.

1277 (1860). Takvimhânei Âmire Nâzırı Mehmed Na'il Bey'in kızı Şerife Emine Miinire Hanım.

1282 Ca. 3 (24 Eylül 1865). Hacei benâm Uzun Ali Efendi'nin oğlu mevâlii devriyyeden esbak Bağdad Kazası Tarik-i Rufaiyyeden eş-Şeyh Mehmed Zihni Efendi (Si. Osm. 2/345)

1285 şevval 13^(24 ocak 1869). Ricâl-i Devlet-i Âliyye'den merhum Nuri Efendi'nin kızı ve Akif Paşa'nın torunu İzzet Bey'in eşi Hadice Fitnat Hanım.

1291 (1874). Ricâl-i Devlet-i Âliyye'den masarifat muhasebecisi Râşid Bey'in oğlu maliye ketebesinden Ali Sedad Bey.

1295 (1878). Kudemâyı ulemâyı a'lam İbrahim Edhem Efendi. 24 zilhicce. (Si. Osm. 1/164)

1229 C. ahır 27 (16 Haz. 1814). Kafesi serpuşlu, Hacegân-ı Divân-ı Hümâyun'dan Cebeciler Kâtibi Hammamî-Zâde Mehmed Emin Efendi. Babası Ömer Efendi ruhuna Haydar Paşa Camii'ni yaptırmıştır.

Lahit, dört köşe ince şahide, örfî sikkesi yerdedir. Kitabesi dört mısra olup okunabilen kısımları şunlardır:

l -..... 2 - Terk idüb bu saray-ı dünyâyı. 3 - Ahmedi.....4 - Mustafa

Bin Mehmed Paşa. 1000 (1591) tarihlerinde vefat etmiş olmalıdır.

FERİDUN PAŞA TÜRBESİ İLE PERTEV PAŞA TÜRBESİ ARASINDA, BEYBABA SOKAĞI ÜZERİNDE GÖMÜLÜ OLANLAR

1179 M. 5 (24 Haz. 1765) Büyük molla sarıklı lahit. Nafiz Efendi neslinden Hâlid Efendi. Uzun yazı. Son beyt şudur:

Du'â idüb didiler çar tekbir ile târihin
Ola hem-sâye hem-nâm ile Hâlid cây-ı ukbâda

1181 Ca. 25 (19 Ekim 1767). Büyük molla sarıklı lahit. Rumeli kadıaskeri ve Şeyhülislâm Mehmed Efendi Zade Feyzullah Nafiz Efendi (Si. Osm. 4/36) (1)

Şeyhülislâm Mehmed Efendi 1141 seferi sonlarında (1728 eylülü sonları) Bursa'da vefat etmiştir. Kabri, Bursa'da Tophane mevkiinde, Osman Gazi Türbesi'nin kıble tarafında, bahçededir. Şahidesindeki kitabe şudur:

Edib-i dehr Mehmed Efendi kim oldur / İmâm-ı ehl-i verâ'pişvây-ı saff fuhâl / Devbâne mesned-i fetvayı eyleyüb teşrif / Benân fikr ile halel itdi akde mes'ul / Şuâ'-i fazlı cihanı eder iken pür-nûr / Dirîğ itdi hemân âftâb-ı ömrü ufûl / Bu teniknâyı fenaya vedâ'idüb ruhu / Fezâ-yı âlem-i kuds-i hatire itdi duhûl / Kusurunu Yemm afv ile eyleyüb seste / İde ibâdet şeb-girini Hûda makbul / Resim hâtıra târihi düşdü bâ-ilhâm / Na'im içre Mehmed Efendi itdi vusul. 1141. (Si. Osm. 4/223) (Tarih Encümeni Meç. Cüz: 16 S: 981)

1192 şaban 17 (10 - Eylül - 1778). Şeyhülislâm Mehmed Es'ad Efendi'nin oğlu Said Efendi'nin eşi Hadice Hâtûn.

1212 (1797). Molla sarıklı lahit. Nafiz Feyzullah Efendi Zade Mekkei Mükerreme Kazası Mehmed Emin Efendi. Receb gurre. (Si. Osm. 1/406).

1219 (M. (Nisan - 1804). Molla sarıklı. Nafiz Efendi-Zâde Müderrisin-i kiramdan Ahmed Monla Efendi.

1221 (1806). Mekke-i Mükerreme Kazası Nafiz Efendi Zade Mehmed

Emin Efendi nin eşi Fatma-Hatun.

1224 S. 27 (Nisan-1809). Süleymaniye müderrisi ve Reis'ül-etıbba-i Sultanî Mehmed Sadık Efendi'nin damadı Refi'i Efendi Zade Mehmed Es'ad Efendi.

1224 (1809). Anadolu Asâkir-i ruznamecisi başkâtibi Refi'i Efendi.

1231 (1816). Ser Etıbba-i Hassa Mehmed Sâdık Efendi'nin büyük kızı Şerife Münevver Hanım.

1232 N. gurre (15 Tem 1817). Büyük molla sarıklı. Dimitokalı Mehmed Efendi-Zâde müderrisin-i kiramdan Mehmed Râşid Efendi.

1241 (825). Zaim Ahmed Ağa.

1241 sin 27 (Nisan 1826). Râtıb Ahmed Paşa-Zâde mir Şemseddin Efendi. Kâtibi sikkelidir.

1253 (1837). Sadrazam Halil Hamid Paşa'nın kızı Abide Hanımefendi.

1256 şad gurre (Nisan 1840). Müteferrika başı Mustafa Paşa-Zâde el-Hâc Halil Bey.

1257 Ra. 11 (Mayıs 1841). Hacegân-ı Divân-ı Hümâyundan ve mektubi-i sadrı âli hülefâsından Kapudan-ı derya Mehmed Paşa-Zâde Mahmud Beyefendi.

1269 (1852). Sadrı esbak Halil Hamid Paşanın kızı'nın oğlu Mahmud Bey'in kızı Fatma Zehra Hanım, 12-muharrem.

1287 receb 22 (Ekim 1870). Hüdâvendigar Vilayeti mutasarrıfı ve Emir'ül-hac Mehmed Tâhir Paşa.

1289 şad. 23 (mayıs 1872). Tophâne-i Âmire fabrikaları Nâzırı Mirliva Rüstem Paşa.

1299 muharrem 12 (Aralık 1881). Tophane müşiri Halil Paşa'nın kızı ve Mabeyn-i Hümâyun müşiri Ferid Paşa torunu Murtaza Bey'in menkûhası Nefise Hanım;

1301 (1883). Vecihî Efendi. (Si. Osm. 4/604).

1310 R. âhır 15 (Kasım-1892). Ricâl-i Devlet-i Âliyye'den Bahr-i sefid ve Girid vilayetleri Kapu Kethüdası İsmail Nebil Beyefendi ve kızı 1326 Fatıma Zehra Hanım. (Si. Osm. 4/541).

1312 (1894). Sultan Abdülhamid'in ser tabibi Salih Efendi.

1314 R. Evvel 8 (17-Ağus. 1896). Topçu Feriki Sabit Paşa.

1315 (1897). Müşirân-ı azamdan Bekri Paşa oğlu ve Tophâne-i Âmire müşiri Halil Paşa'nın damadı Der-saadet bakaya komisyonu reisi miralay Bekir Bey,

1318 R. âhır 27 (24-Ağus-1900). Sadr-ı esbak Osman Paşa-Zâde Râtıb Ahmed Paşa/ahfadından Müneccim Başı/Mustafa Âsım Bey/merhumun ruhuna/el-fâtiha. Tarih-i velâdeti 1234 (1818). Vatan Şairi Namık Kemâl'in babasıdır.

1305 (1887). Kapudan-ı Derya Kara Mehmed Paşa Zade, Mahmud Bey'in

eşi Ayşe Melek Dervişe Hanım. Aynı kabir, Nebil Bey'in eşi Mahmud Bey'in kızı Ayşe Nefise Hanım.

1267 ramazan 26 (Tem. 1851). Dergâh-ı âli kapıcıbaşılarından Şemseddin Bey-Zâde Ahmed Bey.

(1) Nafiz Efendi'nin kitabesi aynen şudur:

Rumeli Kazaskeri iken
Terk-i cân-ı fena ve azm-i
Divânhâne-i beka
İden Şeyh'ül-islâm-i esbak
Mehmed Efendi-Zâde merhum ve mağfurle
Feyzullah Nafiz Efendi'nin
Rûhi-çiin el-fâtiha
118 fi 25 ca.

PERTEV PAŞA TÜRBESİ SAĞINDAKİ BÜYÜK SOFADA GÖMÜLÜ OLANLAR

Sofanın beş penceresi ve mermer kemerli bir kapısı vardır. Kitabesi yoktur.

1127 (1715). Hamzavî taş. Kitabe "Diriga göçdü İbrahim Paşa-Zâde dünyâdan" diye başlıyor. Şair Lebib Efendi'nin yazdığı şiirin tarih mısraı şudur:

Mehemmed Beyefendi meşhedin nur eylesün Mevlâ 1179 (1765). Mustafa Paşa'nın kızı Rukiye Hanım.

1208 (1793). Mustafa Paşa-Zâde Eyüblü Ali Bey'in damadı Dergâh-ı âli gedikli zûamalarından Peşkirî-Zâde Mehmed Said Ağa'nın kızı Rabia Hanım.

1216 (1801). El-Hâc Ahmed Paşa-Zâde Mir Nu'man Bey'in kızı Zeyneb Hanım. Yazı gayet uzundur.

1218 (1803). Hacı Ahmed Paşa-Zâde Nu'man Bey'in oğlu Derviş Ahmed Bey.

1251 Ra. 27 (Tem. 1835). Ali Bey-Zâde Müteferrika başı Halil Beyefendi'nin oğlu Mehmed Kerim Beyefendi.

1256 (1840). Müteferrika başı Mustafa Zade el-Hâc Halil Bey. Bir kabirde üç şahide:

1267 Ra. 25 (28-Ocak-1851). Kapan-ı dakik tüccarlarından Kebeci-Zâde es-Seyyid el-Hâc Mehmed Arif Ağa.

1284 receb 23 (Kasım-1867). Mehmed Arif Ağa'nın eşi Hasibe Hanım.

1314 muharrem 19 (Haz. 1896). Sıhhiye Meclisi âzasından Kebeci Zade es-Seyyid el-Hâc Ömer Fevzi Efendi. (Si. Osm. 4/29). 548

Bir kabirde dört şahide:

1295 şevval 22 (Ekim-1878). Ömer Fevzi Efendi'nin eşi Emine Hanım.

1312 (1894). Sabihei kabrin kızı ve Rasim Bey'in eşi Şerife Fatıma Hanım.

1326 (1908). Hüseyin Kâzım Bey'in kızı Mebruke Hanım.

1335 (1916). Ömer Fevzi Efendi'nin oğlu Hüseyin Kâzım Bey.

Bu sofanın arkasında:

1304 N. 26 (Haz. 1887). Mevlevi sikke kabartmalı. Bendegân-ı Hz. âl-i abadan el-Hâc es-Seyyid Mehmed Fâzıl Efendi. 1336 kızı Zekiye Hanım.

1341 (1922). Yelkenci-Zâde Şükrü Efendi'nin kızı ve Mâliye Vekili Hasan Hüsnü Bey'in eşi olup genç yaşında vefat eden Hafize Zehra Hanım.

Samsun eşrafından Yelkenci-Zâde Şükrü Bey'in kızı Nedime Hanım. Rakam yoktur.

Yelkenci-Zâde Lütfi Bey'in eşi Hafize Nedime Hanım. Rakam yoktur.

İLAVELER

1128 (1716). Kitabesi, Şair Ruhi Efendi tarafından yazılmış olup:

Vefat itdi bir fazıl-i hikmet-şinas
Kadıi İstanbul zât-ı Felâtûn nik-hû

diye başlamakta ve,

Mate Süleyman Efendi rahmetullahü aleyh diye sona ermektedir. (Si. Osm. 3/73).

1228 (1813). Reis'ül-etıbba-i Şeyriyâri müteveffi Mehmed Sâdık Efendi'nin damadı sabıka Ser-levha-i yesar-ı Rumeli Miihr-i Kebir-Zâde Derviş Mehmed Efendi (Si. Osm. 3/334).

1192 Ra. 15 (Nisan-1778). Hâlâ Anadolu muhasebecisi Kesriyeli el-Hâc Ahmed Paşa-Zâde Ebû Bekir Beyefendi'nin eşi Fatma Kadın. (Y. Öztuna, Devletler ve Hanedanlar S: 711).

1211 (1796). Raif İsmail Paşa'nın kızı Şerife Hasibe Hanım. 1277 (1860). İsmail Paşa. (Si. Osm. 1/372).

KARAY MEZARLIĞI

Savak Çeşmesi civarında, Yeni Kuşat Sokağı ile Meşatlık Sokağı'nın birleştiği yerde, kesmetaş bir çoban çeşmesinin çevresinde idi. Meşatlık evvelce Otakcıbaşı Sokağı ile Çebecibaşı Caddesi arasında uzanıyordu. 1980 tarihlerinde, çeşmenin yanında, üzeri İbranice yazılı iki mermer sanduka kalmıştı. Şimdi mevcut değildir.

Eyüp'teki ikinci Karay Mezarlığı,Üç Şehitler mevkiinde idi. Buradaki

camiin önündeki sokak Meşatlık ismini taşımaktadır. Rami'ye çıkan, Dikili Ağaç Sokağı'nın sol tarafındaki yamaçta, İbranice kitabeli mermer bir sanduka durmaktadır.

Karaylar, Türk menşeli Hazarlar ve Kumanlar (Kıpçak)dır. Ne zaman İstanbul'a geldikleri belli değildir. İsâk Sangari adlı bir Musevî, Hazar Hakanı Bulan'a Karay (Musevi: Yahova) dinini kabul ettirmeye muvaffak olmuştu. İstanbul'a, Bizans devrinde gelen Hazar Karayları'nın bazıları büyük mevkilere çıkmışlardır. Hazar Prensesleri'nden, Bizans'a imparatoriçe olanlar bile vardı. 702 tarihinde Jüstinianus II. Hazar Hakanı'nın kızı ile evlenmişti. Bu Prenses tarihe, Theodora (Allah'ın lütfü) ismiyle geçmiştir. 732 de Konstantin, Kopronyum ile evlenen Çiçek ismindeki Hazar Prensesi, Bizans'ta İrena adını almıştı. Bu hanım resmen hıristiyanlığı kabul ettiği halde, babasının Musevî dinini de terk etmemişti.

Karaylar İstanbul'da en çok, Karaköy'de toplanmışlardı. Burada 500 kadar Karay yaşıyordu. Karaköy'ün adı, Karay Köyü'nden gelmektedir. Burada şimdi bir tek binaları kalmıştır. Bu da, Kemenkeş Kasap Çıkmazı'ndaki 2 numaralı binadır. Cemaatin bürosu buradadır. Mabetleri (Kenassa) bu binanın pek yakınında, Karaköy ve Necatibey Caddesi köşesinde ve Karaköy Börekçisi'nin yerinde idi. Karaylar'ın bu civarda bir de mezarlıkları vardı ki Yazıcı Sokak'ta, Galata Kulesi'ne doğru çıkarken sağda idi. 19. yüzyılda Viktorya Hanı (Doğan Hanı) nın temelleri kazılırken bazı mezar taşları çıkmıştır. Bunlardan başka, Beyoğlu, Hasköy, Kulaksız ve Kuzguncuk'ta da Karay mezarlıkları vardı. İstanbul'da, Arpacılar Mescidi'nin yanında bir Karay kenassasu vardır.

Yeni Cami, bir Karay Mahallesi'nde yaptırıldığı için arsasının kira bedeli olarak Hazine-i Hümâyun'dan her sene 2260 akçe ödenmiş ve bu para, o zamandan beri, her sene özel merasimle muntazaman Karay Cemaati'ne verilmiştir.

Kaynak: (Gezi Notu) (S. Şişman, İstanbul Karayları, İstanbul Ens. Der. 3/ 97-102) (Arthur Koestler, 13. Kabile, Çev. B. Çorakçı).

KIRK MERDİVENLER MEZARLIĞI: EYÜP MAHKEME SOKAĞI TARAFINDA GÖMÜLÜ OLANLAR

1173 (1759). Anadolu kalemi baş halifesi Mehmed Efendi.

1186 (1772). Muhteşem kafesi destarlı. Muhsin-Zâde Mir Ahmed Bey. Oğlu Mehmed Tahir Bey'dir (Si. Osm. 1/264).

1196 (1782). Kafesi destarlı lahit. Muhsin-Zâde Hacı Ahmed Bey'in oğlu, Divân-ı hümâyundan el-Hâc Mehmed Tahir Bey. (Si. Osm. 4/243)

1217 (1802). Anadolu kalemi baş halifesi ser halife Zade Derviş Mustafa Efendi.

1218 Ra. gurre (19 - Ağus. 1803). Sadrazam Muhsin-Zâde Gazi Mehmed Paşa kerimezâdesi Mehmed Beyefendi'nin zevcesi Fatma Kadın. (Si. Osm. 4/255 Mehmed Paşa)

1224 (1809). Es-Seyyid Muhsin-Zâde Mehmed Paşa'nın damadı seyyid Abdullah Paşa Zade Mehmed Said Bey'in oğlu Mehmed Beyefendi'nin kızı Seri Hadice Hanım Efendi.

1116 (1704) Kutb eş-Şeyh Mehmed Niyâz'ül-hâdi K.S. hulefâsı ârif-ı ilm vâkıf eş-Şeyh Mustafa Niyazi Efendi. (Si. Osm. 4/204).

Rakam yazılı değildir. Etrafı demir parmaklıklıdır. Halk, Buhârî Şeyhi diyo Haydar Dede Tekkesi şeyhi idi.

Muhsin-Zâdeler'e ait olan dört kabrin etrafı kesme taş duvar ile çevrilmiş olup sofadır.

1277 (1860). Divân kâtibi Hafız Osman Refik Efendi. (Si. Osm. 2/414).

1312 (1894). Hazik tabîbandan Meclis-i Sıhhiye azayı kiramından Mirliva Nuri Paşa (Si. Osm. 4/595).

Burada, mezarlığın başladığı yerde, ünlü hattatlardan Suyolcu-Zâde Mustafa Efendi'nin ve Mehmed Necib Efendiler'in kabirleri vardı. Eyüp Hamamı arkasına tesadüf eden ve ondan 100 m. kadar ileride bulunan bu kabirler, 1945 tarihlerinde Türk ve İslam Eserleri Müzesi'ne kaldırılmıştır. Mustafa Efendinin şahidesi 1984 de Ayasofya Medresesi önüne getirilerek, diğer bazı taşlarla beraber teşhir edilmişlerdir.

KÜÇÜK EMİR EFENDİ TÜRBESİ İLE AYAŞ PAŞA TÜRBESİ ARASINDA GÖMÜLÜ OLANLAR

954 (1547). Küçük Emir Efendi solu, baş taşı kırıktır. Ayak taşındaki kitabesi şudur: Oldu cümle ahaliye ma'lûm / Kani ol eftâb-ı âlem ü kemâl / Kim anın, fevti virdi hayfa umum / Didi Rûh'ül-küdüs ana târih / Oldu âh irtihal Kutb-ulum. 954. Bu taş, Şeyhülislâm Molla Fenâri Mehmed Muhyiddin Efendi'ye ait tir. (Hadika 11/4-66-67-131-150) (Si. Osm. 4/344). Mevlânâ Muhyiddin Fenâri ibn-i Mevlânâ Ali el-Fenari. Dört rakamı ayınlı vav şeklindedir.

Küçük Emir Efendi (Şimşir Dede)nin ayak ucunda "Haza merkad-i es-seyyi Abdullah ibn-i es-Seyyid Mehmed Zeynelâbidin" Efendi'nin tarihsiz şahidesi vardır. Zeynelâbidin Efendi şeyhülislâm idi. (Kazasker Ak-Mahmud Efendi Türbesi bahsine bakınız.)

970 - R. âhır (Aralık - 1562). Küçük Emir Efendi Türbesinin sağ ilerisinde

cami dibinde yuvarlak şahide. Baş taşında kelime-i tevhid yazılıdır. Ayak taşındaki kitabe şudur:

Kad intikal el-merhum el-mağfur / Mevlânâ Baki Çelebi Efendi ibn-i el merhum / Mavlâna Şah Efendi-i- el-Fenari / Fi Evail-i R. âhır sene ahdi tis'amie ve seb'iyn. (Y. Öztuna, Devletler ve Hanedanlar S: 648)

1108 (1696). Şeyh Yahya Efendi ailesine mensup Abdülbâki kulu ve biraderleri Abdül-Halim Efendi 112 (1713). Her ikisinin şahidesi aynı taştır.

1109 (1697). Eyüp Cami'i kıble tarafı, dört köşe şahide, çok değişik tarikat sikkeli. Kitabesi aynen şudur:

Allah Subhane ve Ta'ala / Şeyh Yahya Kuluna ve bi'l cümle / Müminin ve mü'minata rahmet eyliye / Bahrete el-fâtiha 1109.

Eyüp'te Şeyh Yahya-Zâde Tekkesi şeyhi idi. Etrafında ailesine ait taşlar vardır. (Si. Osm. 4/637).

1115 (1703). Ak-Mahmud Efendi. Küçük Emir Efendi ayak ucu. Büyük ulemâ sarıklı lahit, nefis hat. (Si. Osm. 4/323).

1125 (1713). Dikdörtgen prizma şeklinde taş. Şeyh Yahya-Zâde Abdullah ve biraderi Abdürrahim.

1162 (1749). Kafesi destarlı, Bostaniskelesi Sokağı'na açılan avlu kapısının hemen yanındadır. Reis'ül-küttab el-Hâc Mustafa Efendi Tavukcubaşı damadı diye ünlü idi. Mescidleri, kütüphanesi ve çeşmeleri vardır (Si. Osm. 4/429).

1164 (1750). Şeyhülislâm Mahmud Efendi Zade Zeynelâbidin Efendi. Büyük molla sarıklı lahit (Si. Osm. 2/433).

1165 (1751). Küçük Emir Efendi türbe kapısı karşısında, Abdülgani Efendi Ö. 1117 kabri, Bahri Kadın önü.) Zade Abdürrezzak Efendi.

1166 (1752). Sadr-ı Rum-ı esbak Kevakebi-Zâde Veliyüddin Efendi'nin kızı şehide Hadice Hanım.

1167 (1753). Büyük ulemâ sarıklı lahit, müderris Ahmed Efendi.

1171 (1757). Şeyhülislâm Zeynelâbidin Efendi'nin eşi. Uzun kitabesinin bazı mısraları şunlardır:

Zevce-i Mahmud Efendi-Zâde Zeynel-âbidin Nice evkâf-ı şerif ü ahsen-ı a'mal ile Hakk nice hayrata tevfik eyledi bi-iştibâh Son beyt:

Kudsiyân vird eyleyüb târih-i fevtin didiler Kıla Hace Sâliha Hanım cinânı cilvegâh

Karagümrük'te mekteb ve kütüphanesi vardı.

1172 (1758). Hamzavî taş. Şeyhülislâm Mahmud-Zâde Mehmed Zeynî Efendi'nin veledi mağfûresi (Manevî evladı) Hafız Abd'ül-Hâdi Molla.

1173 M. 5 (Ağus. 1759). Poligonal taş. Şeyh Yahya-Zâde Mehmed Nureddin Kulu.

1181 (1767). Küçük Emir Efendi solu, ikinci kapı gerisi, Gülşen Mehmed Emin Efendi.

1185 (1771). Bursa kadısı mektûbî Abdürrahim Efendi.

1189 (1775). Molla sarıklı, pencere önü. Ders-i ânım ve müderrisin-i kiramdan, ulemâyı azamdan Zehâvî Ahmed Efendi'nin oğlu müderris Abdullah Efendi (Si. Osm. 3/386).

1192 (1778). Dürri-Zâde ınektubcusu Abdürrahim Efendi'nin kızı şehide Fatma Hanım.

1195 (1781). Şeyhülislâm Şerif-Zâde Efendi'nin zevcesi Ayşe Hanım. 1202 (1787). Kafesi destarlı lahit. Reis'ül-küttab Ebu Bekir Paşa-Zâde Ataullah Beyefendi (Si. Osm. 3/477).

1211 (1796). Zerrin başlı şahide. Hazine-i hümâyun ağalarından Hafti-Zâde Mehmed Emin Bey.

1212 (1797). Lahit, Hazinedar-ı Hazret-i Şehriyâri Said Ağa. (Si. Osm 3/35).

1214 (1799). Reis'ül-küttab el-Hâc Mustafa Efendi'nin kızı ve kethüdâyi sadr-ı esbak Resmi Ahmed Efendi'nin eşi hace Hafize Hanım.

1215 (1800). İstanbul kadısı Ebû Bekir Paşa-Zâde el-Hâc Hamdullah Beyefendi. Molla sarıklı lahittir (Si. Osm. 2/244).

1218 (1803). Kafesi destarlı. Hacegân-ı divân-ı hümâyundan Türk Ahmed Paşa-Zâde Nu'man Bey'in oğlu derd-i derman bulamıyan Affan Beyefendi.

1222 M. 20 (Mart - 1807). Kâtibi tek şahide.

Âh kim Feyzi Efendi defteri sabıkan/İtdi cellad-ı kaza zât-ı şerifini nişan/ Akdeniz Boğazı'nın ta'mirine gitmiş idi /..../ şübhesiz Seyyid imiş oldu Muharrem'de Şehid Hakk Ta'âlâ kabrin ravza-i dar-ı cinân.

1223 (1808). Kallavîli tek şahide, Rikâb-ı hümâyun kaimmekâmı Musa Paşa. Hacet penceresi arkasındadır. İzmir müzesinde kallavî sikkeli bir lahdi vardır. Nereden nakledildiği öğrenilemedi. Sultan III. Selim'in katillerinden biridir. (Tarih Der. Sayı: 19 S: 80) (Si. Osm. 4/524) (Cevdet Tarihi,Üçdal Neş, 8/161).

1223 (1808). Musahib-i Hz. şehriyâri Küçük Mustafa Ağa'nın eşi Vahide Hanım.

1226 (1811). Dürri-Zâde Hacı Mustafa Efendi'nin mektubcusu Abdürrahim Efendi'nin oğlu İstanbul kadısı Ali Rıza Efendi.

1232 Z. 7 (Ekim - 1817). Ayaş Paşa Türbesi yanı. Molla sarıklı. İki defa Sadr-ı rum ve reis'ül-ulemâ olan kethüdâ-Zâde el-Hâc Hafız Mehmed Sadık Efendi. (Si. Osm. 3/193).

1238 (1822). Baş muhasebe halifelerinden Soğukçeşmeli Ebûbekir Efendi. Beybaba Sokağı üzerindeki hacet penceresi üzerine:

"Merhum Soğukçeşmeli Ebûbekir Efendi'nin ruhları içün el-fatiha. 3 Şad. 1238" diye yazılmıştır.

1240 N. gurre (26 - Ağus. 1824). Hâlen Tophane Nâzırı Süleyman Efendi. Lahdi kafesî destarlıdır (Si. Osm. 3/95).

1247 (1831). Mesâyih-i kirâm-ı Nakşibendiyye'den Boğazhisârî Saçli el-

Hâc Ahmed Efendi Hz.nin kızı Şehide Zamire Âbide Hanım. (Si. Osm. 1/263 Hacı Ahmed Efendi)

1248 (1832). Fesli lahit. Uzun kitabesi:

Nâmdâş-ı Hz. Sıddık Ravzai firdevs ola bu Bekir Paşa mansıbı

diye başlamakta ve bu mısra ile sona ermektedir:

Hakk behşeti eyliye Ebû Bekir Paşaya makam

Sokağı tarafındaki hacet penceresi üzerine de şu kitabe yazılmıştır:

Vüzerâi zev'ül-ihtiramdan
Mütekaiden irtihâl-i dâr-ı beka iden
Merhum Morevî Ebû Bekir Paşa
Ruhlarına rızâen'Lillah el-fâtiha
1248

(Si. Osm. 1/185).

1250 (1834). Baş muhasebe hulefâsından Soğukçeşmeli Ebûbekir Efendi'nin eşi Hamile Letâif Hanım.

1253 (1837). Ricâl-i Devlet-i Âliyye'den Sadr-ı esbak Ayaş Paşa neslinden Deavî Nâzırı Mehmed Salih Beyefendi'nin oğlu Dâhiliyye hulefâsından Mehmed Tevfik Beyefendi.

1255 (1839). Küçük Seyyid Efendi (Emir) Hz.nin türbedârı Mehmed Emin Efendi.

1256 (1840). Meclis azası Hasan Servet Paşa'nın annesi Şerife Emine Hanım. Düz yassı taş.

1268 (1851). Hamidiye kaimmekamı Hattat el-Hâc Mustafa Vâsıf Efendi'nin kızı Emine Servet Hanım.

1269 (1852). Hamidiye kaimmekamı Hattat Mustafa Vâsıf Efendi. (Si. Osm. 4/475) İnal, Son Hattatlar S: 447)

1269 (1852). Nakşibendî Tarikati'nden Mehmed Nuri Efendi. (Si. Osm. 4/ 593)

1272 (1855). Mehmed Sadık el-Cemâli Efendi.

1278 (1861). Galata'da Yağkapanı muteber tüccarlarından Kulekapısı civarında Bereketzâde Cami'i şerifi imamı el-Hâc Hafız Ahmed Efendi.

1279 (1863). Aynı kabirde dört şahide var. Soğukçeşmeli Bekir Efendi nin oğlu Ferikân-ı kiramdan el-Hâc Rıza Paşa. 10-şevval. (Si. Osm. 2/399).

1280 (1863). Tarikat-i Âliyye-i Mevleviyye muhiblerinden Mehmed Said Efendi.

1280 (1863). Mehmed Nuri Efendi'nin eşi Şerife Fatma Zekiyye Hanım. 1284 (1867). Ricâl-i Devlet-i Âliyye'den Mehmed Salim Efendi.

1297 (1880). Hacı Rıza Paşa'nın kızı kaimmekam Emin Bey'in eşi Ayşe Lebibe Hanım.

1308 (1890). Fukara-yı tarikati âliyye-i Mevlevi ve nakşibendiyye'den maliye muhasebecisi Ali Rıza Efendi.

1380 (1890). Mehmed Nuri Efendi'nin kızı Miralay Halil Bey'in eşi Fitnat Hanım.

1317 (1899). Ricâl-i Devlet-i Âliyye'den Divân-ı muhasebat azası el-Hâc Mehmed Cemal Beyefendi.

1329 (1911). Evkaf Nâzırı Mehmed Ali Paşa. (Gövsa, Meşhur Adamlar 3/

1038) (İnal, Evkaf-ı Hümâyun Nezâreti, Haz. N. Öztürk Vakıflar Der. 19/70).

1339 (1920). Mehmed Said Efendi kabrindedir. Mülga Hâriciye Nezaret mektubculuğundan mütekaid Mustafa Bey ibn-i Mehmed Said Efendi.

12.. Son iki rakam yazılmamış. Dürri-Zâde Mektubcusu Abdürrahim Efendi'nin oğlu Edirne Kazası İstanbul payeli Ali Rıza Efendi'nin eşi Hadice Hanım.

MİHRİŞAH SULTAN TÜRBESİ İLE HANÇERLİ SULTAN TÜRBESİ ARASINDAKİ MEZARLIKTA GÖMÜLÜ OLANLAR

Silahdar Ağa Caddesi İle Bostan İskelesi Sokağı'nın birleştiği yerdedir.

1141 (1728). Lahit, sikkesi düşmüş, köşededir. Eyyüb Hatibi Mustafa Efendi. Yahya Paşa'nın babasıdır.

1147(1734). Güzide-i asr Mir Ali Bey.

1160 Ca. 24 (1747). "Rahmet eyliye el-Hâc Mustafa Kuluna"

1210 (1795). Kaptan-ı derya Hüseyin Paşa gülamlarından Elmas Ağa.

1219 (1804) Kafesî destar. Hacegan-ı Divân-ı Hümâyun'dan Safayi-Zâde İsmail Zühdi Efendi. (Si. Osm. 2/430).

1234 muharrem 23 (Kasım-1818). Ricâl-i Devlet-i Âliyye'den Çelebi el-Hâc Mustafa Reşid Efendi'nin Haftancısı el-Hâc Mes'ud Ağa'nın eşi Sultan Mahmud Han'ın sır-ı âlilerinden Fatma Ebrû-Şems Kadın.

1235 N. 26 (Tem. 1820). Hâlâ Kapudan-ı Derya Abdullah Paşa'nın mühürdarı el-Hâc Mes'ud Efendi'nin annesi el-Hâc Osman Ağa'nın eşi Hadice Hanım.

1240 (1824). Ricalden kaimmekam el-Hâc Salih Paşa-Zâde Mir Hüseyin Hasib Efendi. (Si. osm. 2/22).

1242 (1826). Vüzerâyı azam kapukethüdâlarından mevkufâtı M. Raif Efendi'nin kardeşi Ahıned Rasih Efendi. (Si. Osm. 2/348).

1243 (1827). Vüzerâyı azam kapu kethüdalarından Mehmed Raif Efendi'nin eşi Şerife Saide Hanım.

1244 B. 3 (9-Ocak-1829). Lahit kafesî, Vüzerâyı azam kapu kethüdalarından mevkufati Mehmed Raif Efendi. (Si. Osrn. 2/345).

1249 (1833). Âsâkir-i Mansure-i Muhammediye seraskeri Hüsrev Mehmed Paşa'nın enderun başçavuşu İsmail Ağa.

1251 (1835). Rumeli valisi Mustafa Paşanın kızı ve Sadr-ı esbak Melek Mehmed Paşa'nın torunu Süleyman Bey'in eşi Nesibe Melek Hanım.

1252 Ra. 16 (Tem. 1836). Âsâkir-i Mansure-i Muhammediye hazinesi mektubu hulefası Abdülkadir Daniş Bey ibn-i Mehmed Emin. (Si. Osm. 2/322).

1252 Sin 19 (Kasım-1836). Divân-ı hümâyun'dan el-Hâc Hüseyin Efendi'nin kızı ve Âsâkir-i Redif-i Hassa Mir Livası Eyyüb Paşa'nın eşi Rukiye Hanım.

1263 (1847). Eşsiz taş. Fatma Hanım.

1263 N. 19 (Eylül-1847). Ricalden Tevkii Divân-ı Hümâyun'dan Ali Ra'ik Beyefendi. (Si. Osm. 3/569).

1264 (1848). İstable-i âmire Müdürü pâyeli Ahmed Sermed Beyefendi'nin eşi Fatma Zehra Hanım.

1266 (1849). Dersaadet Orduyu Hümâyun meclis azası mühendis mirliva Mehmed Tahir Bey.

1267 (1850). Mir-i Miran Ahmed Sermed Paşa'nın eşi Emine Canfeza Hanım.

1268 muharrem 3 (Ekim-1851). Sadrı esbak Damad-ı pâdişâhi Melek Paşa-Zâde Süleyman Bey'in neslinden müderris Mehmed Halid Bey.

1269 Z. 24 (Eylül-1853). Mir-i Miran Ahmed Sermed Paşa'nın eşi Taravet Hanım.

1269 M. 7 (Ekim-1852). Dar'ül-hilâfetul-âliyye kadısı el-Hâc Ali Ratıb Beyefendi'nin kızı Seyyide Ümmüâile Hanım.

1269 (1852). Çelebi Mustafa Reşid Efendi'nin kethüdası şehri Mehmed Ağa'nın eşi Fehime Hanım.

1271 Ra. 15 (6-Aralık-1854). Bolu ve Kastamonu Valisi İsmail Paşa'nın kızı ve tercüme odası hülefâsından Said Bey'in eşi Fatımat'üz-Zehra Hanım.

1272 (N. 21 (26-Mayıs-1856). Sadr-ı esbak Osman Paşa'nın torunu Mustafa Paşa-Zâde Abdülkerim Beyefendi'nin oğlu sudur-ı azamdan Ali Ratıb Beyefendi (Si. Osm. 3/570).

1273 Z. 7 (29-Tem. 1857). Efâhim-i vüzerâyı saltanat-ı seniyyeden Boğaz Muhafızı müteveffa İsmail Paşa'nın eşi Rabia Kadınefendi.

1273 L. 6 (30-Mayıs-1857). Mâliye Nâzırı Safvetî Paşa kethüdası Bilâl Necib Efendi.

1280 Ra. 2 (17-Ağustos-1863). Ali Ratıb Beyefendi'nin oğlu meclis-i

vâlâyı ahkâm-ı adliye mektubî odası ser halifesi el-Hâc Tahir Bey.

1281 Ca. 15 (16-Ekim-1864). Merhum Ahmed Şâkir Paşa'nın damadı müderrisin-i kiramdan Mehmed Atıf Bey'in oğlu Rumeli beylerbeyi pâyeli maliye meclisi azasından, tarikat-i âliyye-i Kadiriyye hülefâsından Ahmed Sermed Paşa. (Si. Osm. 3/10).

1282 (1865). Ali Râtıb Beyefendi'nin eşi Şerife Rabia Hanım.

1285 (1868). Arzıhal-i Hz. fetevâ penâhi Ataullah Efendi-Zâde Mustafa Lütfi Efendi'nin eşi Hafize Refia Hanım. (Si. Osm. 3/479 Ataullah Efendi)

1285 (1868). Sadrı esbak el-Hâc Salih Paşa'nın kızı Şakire Hanım.

1299 C. Evvel 24 (13-Nisan-1882). Sudur-ı azamdan Dar-ı .şûrayı askeri müflisi el-Hâc Ali Râtıb Beyefendi'nin oğlu Mekkei Mükerreme pâyeli Abdülkerim Beyefendi (Si. Osm. 3/357).

1292 şevval 28 (Kasım-1875). İki yüzü yazılı. Selanik eşraf-ı hanedanından Hüseyin Timur Ağa-Zâde Mustafa Bey.

1294 (1877). Hazine-i Hassa'dan Hacı Ahmed Ağa.

1306 C. evvel 3 (5-Ocak-1889). Muhteşem lahit. Selanik Hanedan eşrafından ve mevâlii kiramdan İbrahim Edhem Bey-Zâde Üsküdârî Mehmed Salih Bey.

1315 (1897). Çıpa armalı lahit. Dilaver Paşa. Kitabesi Mısri-Zâde'nindir. (Osm. 4/855).

1318 (1900). Sermed Paşanın kızı ve Şehbender Tevfik Beyefendi'nin eşi Zeyneb Hanım.

1320 zilhicce 15 (15-Mart-1903). Sadr-ı esbak Topal Osman ve Mustafa Paşalar ahfadından Sermed Paşa-Zâde Sıdk Sermed Bey.

1326 şevval 16 (Kasım-1908). Mühendishâne Mektebi Müdürü Topçu Mirlivası Mustafa Ragıb Paşa.

1295 zilhicce 17 (Aralık-1878). Eazım-ı ricâl-i Saltanat-ı Seniyye'den makam-ı sadaret ve Ser askeri müsteşarlık mesnedleri ve sair memuriyeti ihraz eden İsmail Efendi-Zâde Mehmed Nuri Efendi. (Si. Osm. 4/594-95).

1319 C. evvel-II (26-Ağus. 1901). Muhakemat dairesi azasından Nevrekoplu Ferik Hasan Paşa.

MİHRİŞAH VALİDE SULTAN İMARETİ AVLUSUNDA GÖMÜLÜ OLANLAR

Mustafa Fazıl Paşa ve Hüseyin Hasib Bey Türbeleri bahislerine bakınız.

1244 (1828). Fesli. Kaptan-ı Derya Mehmed Ali Paşa'nın babası el-Hâc Ömer Kapûdan. (İnal, Son Sadrazamlar 1/59)

1267 (1850). Mehmed Bey'in eşi şehide Afife Hanım.

1276 Ra. 8 (5 - ekim - 1859). Cadde üzeri 2. şebekeli türbe, Mevlevî sikke

kabartmalı "Sadr-ı esbak Mehmed Emin Ra'uf Paşa." (Si. Osm. 2/422).

1277 (1860). Mısır valisi Mehmed Ali Paşa'nın küçük oğlu Mehmed Ali Paşa. Kitabesi, Zeki Dede hattı ile hazırlanmıştır. Burası makam olup naaşı Mısıra götürülmüştür. Genç yaşında vefat etmiştir. Uzun kitabesinin tarih beyti şudur:

Didi sükkan-ı cinân Hayri anın tarihini
Eyledi huldi Mehmed Ali Paşa mesken

(Si. Osm. 4/296). Şebekeli açık türbedir.

1278 (1861). Mehmed Ali Paşa'nın annesi Ümmü Gülsüm Hanımefendi. Etrafı şebekeli açık türbedir.

1287 (1870). Rumeli Ordusu müşiri İsmail Paşa. Cadde üzerindeki şebekeli açık türbedir. Kitabesi 14 mısra olup, son dörtlüğü şudur:

Haşr olub ferden şehiden guzat-ı din ile
Eylesün zir-i livâi Ahmedi mahşerde makar
Yazdı Safvet Kulu târihin oku ihlas ile
Kıldı İsmail Paşa dar-ı mevâya sefer

Sicill-i Osmâni l/382,-83 de, 1277 de vefat ettiği yazılıdır ki doğru değildir. Kitabesinde Kurban Bayramı'nda vefat ettiği ve bir çok gazalarda bulunduğu için "Gazi Vezir" unvanını aldığı belirtilmiştir.

1292 (1875). Molla sarıklı lahit. Etrafı şebekeli. Tarsus müflisi Hilmi Efendi. (Si. Osm. 2/241)

1302 (1884). Miralay Mehmed Reşid Bey.

1314 receb 20 (25 Aralık 1896). Efâhim-i vükelâyı saltanat-ı Osmaniye'den Sadr-ı esbak Mehmed Ali Paşa'nın hemşiresi ve Hâriciye Nâzırı Cemil Paşa'nın eşi Fatma Hanım.

MİHRİŞAH VALİDE SULTAN SEBİLİ İLE HÜSREV PAŞA KÜTÜPHANESİ ARKASINDAKİ MEZARLIKTA GÖMÜLÜ OLANLAR

Mezarlığın kapısı Haliç tarafında olup pencereli duvarları ile beraber, Eylül-1990 tarihinde restore edilmekte idi.

1260 (1844). Hacı Mustafa Paşa-Zâde İsmail Paşa. (Si. Osm. 1/381) 1260 (1844). Hacı Mustafa Ağa'nın eşi Fatma Kadın.

"Vah İsmail Paşa âh Ali Paşa deyu gitdi Fatıma Kadın"

1265 sefer (Ocak - 1849). Mustafa Ağa:

"Eyledi Topcubaşı Hacı Mustafa adni mekân"

Mehmed Rıfat imzalıdır. Bu kabirler Hüsrev Paşa Kütüphanesi arkasında olup etrafı alçak bir duvarla çevrilmiştir.

1267 (1851). El-Hâc Mehmed Necib Paşa. 1242 (1826) da Tire'de kütüphane yaptırmıştır. (Si. Osm. 4/545) Türk Kütüp. Tarihi II.) Kabri, lahit şeklinde olup Mihrişah Valide Sultan sebilinin sağ tarafındaki büyük hacet penceresi arkasındadır. Bağdad Valisi idi.

1271 (1854). Şekip Paşa. Mihrişah Valide Sultan sebilinin sol tarafındadır. Meclis-i vâlâ reisi iken vefat etmiştir. Kitabesi 4-R. 1271 (25 Aralık 1854) tarihli olup Gül Camii hatibi Malik Efendi hattı ile hazırlanmıştır.

1273 (1856). Necl-i pâk-ı Mustafa Ağa, Mahmud Paşa. (Si. Osm. 4/334). Mustafa Ağa sofasındadır.

1280 (1863). Ricâl-i Devlet-i âliyye'den Mehmed Emin Efendi'nin kızı ve Bağdad valisi Necib Paşa'nın eşi Zeliha Hanım.

1282 (1865). Cennetmekân firdevs-i âşiyan Gazi Abdülmecid Hân Hz.nin kerimesi muhteremeleri devletlû ismetlû Fâtıma Aliyye Sultan'üş-şân Hz.nin kerimeleri Emine Lütfiye Hanım Sultan ruhiçün fatiha. 20-R. evvel-1282. Yevm-i Yanında ayru biçim bir lahitte oğlu, medfundur. Fakat isim ve tarih kısımları kırılmıştır. Bu Mehmed Fuad Bey'e aittir. (Ç. Uluçay, Padişahların Kadınları S: 1517

1284 (1867). "Göçdü Hakk canına rahmet ide Edhem Paşa"

1284 Ra. 5

1285 receb gurre (18 Ekim 1868). İzmir gümrükçüsü ve hattat Mehmed Râşid Efendi ve oğlu Ali Bey 1309. (Si. Osm. 2/356)

1286 (1869), Orduyu Hümâyun müşiri Mustafa Tevfik Paşa'nın eşi Fatma Hûbân Hanım.

1286 (1869). Sadrazam Mehmed Rauf Paşa'nın eşi Hemnân Hanım. Etrafı demir parmaklıklı aile sofasındadır.

1286 (1869). Mevlevî sikkeli. Sultan Mecid Han baş kurenâsı Râgıb Mehmed Beyefendi. (Si. Osm. 2/362).

1286 (1869). Kurenâdan Râgıb Beyefendi'nin annesi Fatma Hanım.

1287 Ra. 17 (17 - Haz. 1870). Rauf Paşa Zade Osman Paşa'nın kızı Atiye Hanım.

1288 (1871). Mısırlı İbrahim Edhem Paşa'nın oğlu İsmail Bey'in eşi İkbal Hanım.

1288 (1872). Mehmed Hayrullah Paşa. Lahdinin yan yüzüne şu kitabe yazılmıştır: Hayrullah Paşa 1237 (1821) muharreminde vatanlarını (Mora'yı) istila eden asilerin esaretine düşmüş ve üç sene sonra esirlikten kurtulup Mısır'a gitmişti. Mısır'da yüksek hizmetlerde bulunarak ilerlemişti. 67 (1850) tarihinde 'Mısır'dan hicretle İstanbul'a gelmişdi. Sâyei seniyyei Devlet-i Âliyye'ye giderek Beylerbeyi rütbesini almış ve bir aralık Resmo ve sonradan

Kıbrıs mutasarrıflıklarında bulunmuş ve hastalanarak 1288 zilhiccesinde vefat etmiştir.

1288 M. 10 (Nisan - 1871). Fesli lahit. Müdded-i medide silk-i celil-i/ Askeriyye'de ve muharebet-i cesilei/Devlet-i Âliyye'de bulunub/Serdar-ı Ekrem'lik sınıfım ha'iz/olmuş ve şecâ'at ve gayret-i/fıtriyyesiyle beyh'el-milel ihtisab-ı/şöhret etmiş olan Ömer Lütfi/Paşa merhumun rûhiçün/Rızaenlillah el-fâtiha. (Si. Osm. 3/602).

1291 (1874). Sadr-ı esbak el-Hâc Mehmed Emin Rauf Paşa'nın eşi Refet Kadın. Etrafı parmaklıklı sofadadır.

1292 (1875). Tevfik Paşa'nın eşi Aşk-ı Niyaz Hanım.

1292 N. 22 (22-Ekim-1875). Serasker Hacı Nâşid Paşa.

1293 (1876). Dar'üş-şurâyı Askeriyye'den Hafız Paşa. (Si. Osm. 2/100).

1294 (1877). Necib Paşa Zade Ricâl-i Devlet-i Âliyye'den Ahmed Şükrü Beyefendi.

1296 R. ahır 25 (Nisan-1879). Efâhim-i vâlâyı saltanat-ı seniyyeden, Maliye Nâzırı Mehmed Emin Paşa. (Si. Osm. 1/436-37).

1296 (1879). Sadr-ı esbak Mehmed Rauf Paşa'nın damadı muhakemat dairesi reis-i umumisi Mustafa Paşa'nın kızı Fatma Hanım'ın kızı, Hilmi Efendi nin eşi Dilhayât Hanım.

1296 (1879). Tahir Paşa. (Si. Osm. 3/249).

1296 (1879). Şeyh'ül-harem-i Hz. Nebevi, ulemâdan ve tarik-i âliyye-i Nakşibendiyye'den Halid Paşa. (Si. Osm. 2/267).

1299 (1881). Bağdad valisi el-H âc Necib Paşa'nın kızı Fatma Nafi'e Hanım.

1300 zilhicce 12 (Ekim-1883). Sadr-ı esbak Mehmed Emin Rauf Paşa'nın kızı Emine Hanım.

1301 Ca. 22 (Mart-1884). Lahit. Tunuslu Hayreddin Paşa'nın eşi Kamer Hanımefendi.

1302 ramazan 6 (Haziran-1885). Mehmed Paşa'nın oğlu, seraskeri mahkemesi dairesi reis-i sânisi Mustafa Paşa. (Si. Osm. 4/485).

1302 (1885). Süleyman Sabit Bey. (İnal, Son Hattatlar S: 763) (Si. Osm. 3/ 101).

1305 (1887). Saltanat-ı seniyye'den Mülkiye Nâzırı Pertev Paşa'nın oğlu Cemaleddin Beyefendi (Si. Osm. 2/38 Pertev P.)

1305 şevval 25 (Tem. 1888). Hayreddin Paşa'nın kızı Hünâni Hanım.

1305 (1887). Sefaret katibi Mehmed Memduh Beyefendi. (Si. Osm. 4/5 11)

1305 (1887). Halid Paşa'nın eşi Hüsniye Hanım.

1307 (1889). Musa Paşa. (Si. Osm. 4/527).

1307 (1890). Efâhim-i vükelâ-yı Saltanat-ı Seniyye'den Sadr-ı a'zam Hayreddin Paşa. Merdivenle çıkılan bir aile sofasında olup kabri lahit

şeklindedir. Sofanın etrafı dökme demir şebeke parmaklıktır. Baş taşındaki kitabesi 14 mısradır. 1968 de kemikleri Tunus'a nakledilmiştir. (Si. Osm. 2/317).

1308(1890). Sami Paşa.

1309 (1891). Rütbei Vâlâ rütbesinden el-Hâc meclis azası Mustafa Şerif Efendi.

1309 (1891). Mahmud Paşa Zade Mehmed Ali Paşa.

1309 (1891). Ordu mensubu Hilmi Paşa.

1313 (1895). Mısır Hidivi İsmail Paşa'nın kızı Cemile Fazıla Hanımefendi.

1313 (1895). Mısır Hidivi İsmail Paşa'nın kadınlarından Cihan Kadınefendi.

1319 (1901). Muhteşem Lahid. Sadrıazam Halil Rifat Paşa. (İnal Son Sadrazamlar S: 1555) (Tarih Dünyası, C: 2 Sayı: 18 S: 782 1950. Halil Rıfat Paşa'nın oğlu) Ondört mısralı kitabesinin tarih beyti şudur:

Geldi iki ferişte târihin itdi takrir
Mevâ ide cinânı Rıfat Paşa'ya Allah

1318 (1900). Halil Rıfat Paşa lahdinin yanındaki diğer bir lahit üzerindeki kitabe şudur: Rusçuk Hanedanı'ndan ve Şurayı Devlet azasından sadr-ı azam Rıfat Paşa'nın kayınbiraderi Niyazi Niyazi Bey.

Rifat Paşa'nın oğlu Cavid Bey, 2 C. Ahır 1317 (7 Ekim 1899) tarihinde Köprü'nün ada vapuru iskelesi önünde öldürüldü. Kabri Sultan Mahmud Türbesi bahçesindedir.

1320 zilhicce 4 (4-Mart-1903). Vüzerâyı azam saltanat-ı seniyyeden Selanik Valisi

1322 (1904). Teşrifatı umumiye Nazırı Gâlib Paşa.

1322 (1904). Mehmed Emir Paşa'nın eşi Emine Hanımefendi.

1323 (1905). Sultan Abdülmecid Han kurenâsından Mehmed Ragıb Beyefendi'nin kızı ve Adana kumandanı Ferik Şâkir Paşa'nın eşi Fatma Hanım.

1326 receb (Ağus. 1908). Sadr-ı esbak Halil Rıfat Paşa'nın eşi Fatma Fikriye Hanım.

1327 (1909). Ferikandan Kato Hasan Paşa'nın oğlu ayandan Hüseyin Şevket Paşa.

1331 receb 19 (29 Haz 1913). Hayreddin Paşa'nın oğlu damad-ı cenâb-ı şehriyâri Mehmed Salip Paşa. Bayezid Meydanı'nda idam edilmiştir.

1333 R. evvel (Ocak-1915). Vüzerayı azamdan Mustafa Paşa'nın damadı erkanı harbiye kumandanı ferikandan surre-i Hümâyun Emini el-Hâc Raif Paşa.

1925 teşrinisani 25. Paris ve Berlin ve Londra sefir-i kebirliklerinde

bulunan/ Hâriciye Nâzırı Mehmed Rıfat Paşa'nın kabridir. El-fâtiha.

Muhteşem kabartmalı, kitabe şeklinde şahide, geometrik şekiller ve rumîlerle bezeli. Ortasında yarım top şeklinde bir çıkıntısı vardır. Mimar Kemaleddin Bey'in eseridir.

Yerde bir çeşme kitabesi:

Merhum ve mağf'urleh Sadr-ı esbak
Tunuslu Hayrüddin Paşa'nın âsar-ı hayriyesidir.
1310(1892)

MİHRİŞAH VALİDE SULTAN TÜRBESİ KARŞISINDAKİ MEZARLIKTA GÖMÜLÜ OLANLAR

Kapıdan girildiğine göre sol taraf:

1221 S. 7 (26-Nisan-1806). Lahit, kafesi destar. Reis'ül-küttab Ahmed Vâsıf Efendi. (Si. Osm. 4/599) Âlim, şair ve tarih yazarı.

1221 (1806). Lahit, büyük katibî sikkeli. Şahidesinin ön yüzü levha gibi yazısız, yan yüzü yazılı. Yeniçeri Ağası Şelıid Osman Ağa. Kitabesi şudur:

Kazai Kudreti seyreyle bir yan/Şitâb ile gidüb bir şeb-i harike/Görüb çayı itmiş içre giryân/Tahammül itmeyüb imânı ol-dem/Halas için anı kendi atub can/ Cidar inüb cıvar-ı Hakk'ı buldu/İlâhi ruhun et cennetde iskan/Didi târihini Ka-layî ânın/Şehiden geçdi bu fenadan Osman. (Si. Osm. 3/438) (Cevdet T. 8/94).

1221 Ra. 14 (l Haz. 1806). Sır kâtibi, Mekkei mükerreme pâyeli el-Hâc İbrahim Efendi.

1223 (1808). Lahit, kafesi destar. Yalnız baş tarafı mevcut, İbrahim Efendi. Bu kadar yazılı. Sicill-i Osmâni'de yoktur.

1228 L. 8 (Ekim 1813). Şehr-Emini Yusuf Ziya Efendi'nin eşi Ayşe Hanımefendi.

1247 Ca. 13 (20-Ekim-1831). Fesli ve Osmanlı armalı lahit, ilk sırada. Silahdar-ı şehriyari ve Berberbaşı Ali Ağa. Çeşmeleri vardır. (Si. Osm. 3/563). Tarih beyti şudur:

Cevher zâtına şayeste bu târih Nazif
Merkad-i pâk-ı Ağa ola çû fidevs-i berin

1251 (1835). Fesli lahit. Nazır Seyyid Bekir Efendi. (Si. Osm. 1/185).

1251 (1835). Fesli lahit. Mevlevî sikke kabartmalı, Bendegân-ı Hz. Şahaneden kapıcı başı Abdi Beyefendi. (Si. Osm. 3/413).

1252 Cim 2 (14-Eylül-1836). Fesli lahit, Rumeli Valisi ve elviyei hamse

mutasarrıfı Mahmud Hamdi Paşa. Yazı çok uzundur (Si. Osm. 4/333).

1252 (1836). Sultan Abdülmecid'in kalfası Lebibe Hatun.

1252 (1836). Fesli lahit dağılmış durumdadır. Ruznâmei evvel Mehmed Emin Efendi. (Si. Osm. 1/329).

1252 N. (Aralık-1836). Molla sarıklı lahdin ön yüzü kalmış. Şeyhülislâm Piri-Zâde Osman Molla Efendi'nin torunu Sadr-ı rum el-Hâc Yahya Beyefendi. (Si. Osm. 4/643).

1252 (1836). El-Hâc Ahmedi Aziz Paşa'nın eşi Fatma Mahbube Hanımefendi.

1252 (1836). Çok değişik fesli lahit, Ali Rıza Efendi.

1252 (1836). Fesli lahit. Müşir Ali Rıza Paşa. (Si. Osm. 2/398).

1252 (1836). Büyük fesli lahit. Sadrazam ve serdar-ı ekrem Reşid Paşa. Biraz ileride oğlu miralay İbrahim Bey'in 1262 tarihli şahidesi vardır. (Si. Osm. 2/ 391).

1252 (1836). Mirahur-ı evvel şehid Dâye-Zâde Mir Hüseyin (Si. Osm. 2/224).

1252 (1836). Feshâne Nâzırı Ömer Lütfi Efendi. (Si. Osm. 3/600).

1252 B. 22 (Kasım-1836). Fesli lahit yerde, Zahire Nâzırı Mehmed Hadi Efendi. (Si. Osm. 4/622).

1252 (1836). Lahit, çok püsküllü fes. Darbhâne müşiri Ali Siret.

1253 Za. gurre (27-Ocak-1838). Fesli lahit. Ricâl-i Devlet-i Âliyye'den Mahmud Nedim Beyefendi. (Si. Osm. 4/549).

1253 (1837). Ricâl-i Devlet-i Âliyye'den Tunus savahili defterdarı Mehmed Seyyida Efendi'nin eniştesi el-Hâc Ahmed Efendi. (Si. Osm. 1/293).

1254 Za. 12 (Ocak-1839). Hâlâ Kaptan-ı Derya Fevzi Ahmed Paşanın annesi Hâfize Hanım.

1254 B. 27 (16-Ekim-1838). Küçük molla sarıklı lahit. Caddeden 3. sıra kapıdan 12 adım ileride. Şeyhülislâm Tahir Efendi. Kitabesi şudur: Hüvel Baki/ Hazret-i Tahir Efendi sabıka Fetvâ-penâh/Eyledi azm-i beka ol muhterem âli kemâl/İlm ü fazlın menba'ı bir mürşid-i kâmil idi/Leylei miracda göçdü vasf-ider emr-i mahal/Bendesiyde Kutb-u Âlem Şeyh Abd'ül-kâdir'in/Ol azizin himmet-i zâtını kılmış Zü'l-Celâl/Rahmet bahrine müstağrik kıla Bari Hüdâ/Kabrini pür nur ide rûz-ı cendâre bî-su'al/Kathüdâsı bende Nuri söyledi târihini/Gitdi ol Tâhir Efendi dar-ı dünyâdan nev sâl/LiIlâh'ül-fâtiha. Sene 1254 fî B 27. Baş taşının yan yüzünde de kısa bir kitabe vardır. Seyyid Ömer Camii karşısında tekkesi vardır.

1254 (1838). Fesli lahit. Sultan Mahmud'un bendesi Mustafa Efendi.

1254 (1838). Fesli. Mevâlii fenamdan Şerif Efendi. (Si. Osm. 3/145).

1254 (1838). Fesli lahit. Ricâl-i Devlet-i Âliyye'den Zahire Nâzırı Mehmed Arif Efendi. (Si. Osm. 3/271-72).

1254 L. 17 Fesli Mabeyinci Arif Efendi.

1254 (1838). Ceride Nâzırı ve mahir şair idi. Süleyman Faik Efendi (Si. Osm. 3/98).

1254 (1838). Mektubu Sadrı âli, sekbanbaşı-Zâde Halil Şerif Beyefendi, (Si. Osm. 3/145).

1255 (1839). Ricalden Mehmed Seyyide Efendi'nin hemşire-Zâdesi Ahmed Efendi'nin oğlu hâriciye kâtibi Mehmed Rauf Beyefendi.

1255 (1839). Abdülhamid Han'ın hocası Nuri İsmail Efendi.

1256 (1840). Ticaret Müsteşarı Enver Efendi'nin eşi Servet Hanım.

1256 (1840). Mehmet Seyyidâ Efendi'nin eniştesi Ahmed Efendi'nin kızı Şerife Asiye Fitnat Hanım.

1256 (1840). Fesli lahit. Hüseyin Paşa. (Si. Osm. 2/224).

1256 (1840). Fesli lahit, Abdullah Ağa. (Si. Osm. 3/397). Tarih beyti şudur:

Hamim el-hasıl Nazif cevher didi târihini
Kabr-i Abdullah Ağa anber manend ola müdâm
1256 c. Âhır

Aynı tarihte yaşamış iki Abdullah Ağa vardır ki ikisi de Dar'üs-sa'ade Ağası olmuştur. İkincisi Camlıca'da medfundur.

1256 (1840). Hafız Mehmed Mes'ud Efendi. (Si. Osm. 4/367).

1257 Şad. 28 (Nisan- 1 841). Şevketlû Efendimiz cariyelerinden kethüda Mahcube Kadın.

1257 N. (Ekim-1841). Molla sarıklı lahit, yalnız baş tarafı kalmış. Mevâli-i azamdan İstanbul pâyeli el-Hâc Mustafa Rakım Efendi. (Si. Osm. 2/366).

1257 M. (Mart- 1 841). Sütun. Kutb'ül-ârifin Gavs ul-vasilin tarikat-i âliyye-i Nakşibendiyye'den eş-Şeyh Mehmed Şerif Efendi.

1257 (1841). Serasker Hüseyin Paşa. (Si. Osm. 2/224).

1257 (1841). Fesli, Ceride Nazırı Sa'id Efendi. (Si. Osm. 3/42).

1257 (1841). Mısırlı Hüseyin Paşa. (Si. Osm. 2/224).

1258 (1842). Tek şahide. Bâ pâyei sadr-ı Anadolu Râsih Efendi Zade İbrahim Edhem Efendi. (Si. Osm. 1/159).

1258 R 11 (22-Mayıs-1842). Fesli lahit, çiçek kabartmalı nefis eser, Mısri imzalı. Ser, Kassab-ı Hassa Şâkir Efendi. (Si. Osm. 3/167).

1258 (1842). Ricalden Mahmud Nedim Beyefendi'nin eşi Ayşe Şeminur Hanım.

1258 (1842). Çok püsküllü fesli lahit. Diyarbekir Eyaleti Müşiri Ahmed Zekeriyya Paşa. (Si. Osm. 2/428).

1258 (1842). Mektubu sadrı-âli Nasır Efendi. (Si. Osm. 4/534).

1258 (1842). Defter Emini Alyanak Ali Efendi. (Si. Osm. 3/566).

1258 (1842). Mehmed Necib Paşa'nın katibi Osman Vehbi Efendi.

1259 (1843). Saraylı Şerefzâ Kadın.

1259 (1843). Hadim-i mabeyn-i hümâyun Mir Ahmed.

1259 Z. 7 (29-Aralık-1843). Fesli lahit. Ricalden esham muhasebecisi Mehmed Şemseddin Efendi. (Si. Osm. 3/169).

1259 (1843). Birinci sıra, çok püsküllü fesli lahit, Evkaf-ı Hümâyun nazırı. Tarih mısraı şudur: (Si. Osm. 4/94).

Kasr-ı nev inşâ ide Mahir Beğ'e mevâda Hakk

1259 (1843). Emsalsiz güzel taş. Birinci sıra. Reşid Paşa'nın kızı Fatma Zehra Hanım.

1259 (1843). Molla sarıklı lahit. İstanbul pâyeli Evkâf-ı Hümâyun müfettişi Morali Ali Efendi-Zâde Mehmed Emin Âsaf Beyefendi. (Si. Osm. 1/391).

1259 N. 9 (Ekim-1843). Dergâh-ı mualla kapıcı basısı el-Hâc Mes'ud Ağa. (Si. Osm. 4/367).

1259 Ra gurre. Şurayı askeriyyeden İzzet Efendi.

1260 (1844). Çok püsküllü lahit. Tarih mısraı şudur: Merkad-i Tahir Ağa memlû ola Kur'an ile Dar'üs-sa'ade Ağası idi. (Si. Osm. 3/247).

1260 (1844). Fesli. Duvarın hemen arkası. Kâşif Ömer Bey. İlk mısra'ı şudur:

O Kâşif Ömer Beğ kim Mir-i Miran (Si. Osm. 3/599 da Ömer Kâşif Paşa diye kayıtlıdır).

1260 (1844). Lahit, güzel hat. Ricalden Mahmud Nedim Beyefendi'nin kızı Bazarcık malmüdürü Şakir Beyefendi'nin eşi Hadice Hanım.

1261 Ra 11 (20-Mart-1845). Fesli lahit. Harbiye Müşiri Mir-i miran el-Hâc Necib Ali Paşa. (Si. Osm. 3/566).

1261 (1845). Ricalden Mehmed Sa'id Kemâli Efendi (Si. Osm. 3/43).

1261 Ra. 6 (15-Mart-1845). Ebe-Zâde İbrahim Edhem Efendi.

1262 (1846). Fesli lahit. İstablei âmire kâtibi el-Hâc İbrahim Edhem Efendi.

1262 Lahit. İstablei âmire Müdürü el-Hâc sahib-i hayr Mehmed Ağa.

1262 (1846). Yıkık lahit. Trabzon Eyaleti müşiri Hazinedar-Zâde Abdullah Paşa. (Si. Osm. 3/397).

1262 (1846). Fesli lahit. Emin Paşa. (Si. Osm. 1/431).

1262 S. 21 (Şubat-1846). Molla sarıklı lahit. Sadr-ı Anadolu Mehmed Beyefendi (Si. Osm. 4/291).

1264 (1848). Fesli lahit. Ferik Mustafa Paşa. (Si. Osm. 4/475).

1264 M. 13 (Aralık-1847). Fesli lahit. Anadolu Ordu müşiri Osman Paşa. (Si. Osm. 3/446).

1264 (1848). Başkapı gulamı Salih Ağa.

1264 (1848). Varidat muhasebatından el-Hâc Hasan Efendi-Zâde Rumeli defterdarı Mehmed Sadık Beyefendi (Si. Osm. 3/196).

1264 Ca. 19 (23-Nisan-1848). Fesli güzel şahide. Süleyman Paşa.

1264 Muharrem 18 (Aralık-1847). İstablei âmireden mabeyn Müdürü Necib Ağa.

1264 (1848). Amedi kalemi katiplerinden Mahir Efendi. (Si. Osm. 4/95).

1265 R. 15 (Mart-1849). Mevlevî sikkeli, Nafiz Efendi. Hanesi ehibbası ile dolup taşardı. Çengelköylü idi.

1265 (1848). Şevketlû Efendimiz'in cariyelerinden Misliyâr Kalfa. 1265 (1848). Şevketlû Efendimiz'in cariyelerinden Cinân Kalfa. 1265 (14848). Şevketlû efendimiz'in çeşni ustası Nûr-Safa Hanım. 1265 (1848). Bosnevi İbrahim Paşa'nın kardeşi el-Hâc Mehmed Bey.

1265 (1848). Fesli lahit. İstable-i Âmire Müdürü Konya sancağı kaimmekamı Uzum-Zâde el-Hâc Mehmed Ağa. (Si. Osm. 4/292). 1265 (1848). Fesli. Emin Bey. 1265 (1848). Fesli lahit. Nakşiyye'den Sa'id Bey.

1265 (1848). Ma'den kalemi baş halifesi el-Hâc Hafız Ahmed Nureddin Efendi.

1266 (1849). Edirne Valisi Süleyman Paşa'nın eşi Hesna Hanım.

1266 Ra. 15 (29-Ocak-1850). Fesli lahit, cadde tarafında ve duvarın hemen arkasında Tahir Paşa. Uzun yazısından kendisinin Valide Sultan Kethüdası olduğu anlaşılıyor:

Sıdk ü ihlâs ile hidmetleri makbûli olub
Kethüda itmiş idi Mâderi'ne Zıll-i Hûda

Tarih beyti ise şudur:

Yazdı târihini Savfet iderek Hakk'a niyaz
La'ik-i cennet-i a'la ola Tahir Paşa.

1268 (1851). Valide Sultan cariyelerinden Zevkî-Şems Kalfa.

1268 R. 13 (Şubat-1852). Sultan Aziz'in kalfalarından Ayni-Melek Kalfa.

1268 R. 15 (Şubat-1852). Fesli lahit. Musahib-i Hazret-i şehriyâri Ferhad Ağa.

1268 Ra. 18 (Ocak-1852). Mustafa Naili Paşanın annesi Rabia Hanım.

1269 M. 11 (Ekim-1852). Mevlevî sikke kabartmalı sütun. Mevlevî muhibbi Şâkir Efendi'nin esi Ayşe Hanım.

1269 B. 21 (Mayıs-1853). Erzurum Valisi Mazhar Mustafa Paşa.

1270 (1853). Sultan Abdülaziz'in hanımlarının mümtazı Vasfînik Hanım. Lahit, Şad. gurre (3 Kasımda vefat etmiştir).

1270 (1853). Mahmud Nedim Beyefendi-Zâde rütbei sâni Mehmed Şevket Beyefendi. (Si. Osm. 3/174).

1272 (1855). Yanya valisi meşhur Tepedelenli Ali Paşa'nın mahdumu Tırhala Valisi Veliyüddin Paşa-Zâde Mir-i Miran'dan Delvine mutasarrıfı

Mehmed Paşa'nın mahdumu rütbei seniyye eshabından ve âmedi divânı Hümâyun İbrahim Fihâm Bey.

1272 (1855). Rical-i devletden, mevlevî muhibbi, Anadolu defterdarı derviş Veliyüddin Beyefendi. (Si. Osm. 4/617).

1272 (1855). Lahit. Mazhar Mustafa Paşa'nın eşi İsmet Kadınefendi.

1273 Ra. 16 (Kasım-1856). Fesli lahit. Mevlevî sikke kabartmalı. Mevlevî muhibbi Mısır Kapukethüdâsı İsmail Zühdi Bey. (Si. Osm. 2/430).

1274 (1857). Fesli lahit. Baş musahib ve dar'üs-sa'âde Ağası, Hüseyin Ağa. (Si. Osm. 2/227).

1274 (1857). Mezarlığın en yüksek lahdi. İki katlı, değişik şahideler. Mehmed İzzet Paşa. (Si. Osm. 3/461).

1276 (1859). Süleyman Şevket Paşa. (Si. Osm. 3/174).

1277 (1860). Reis'ül-küttab Seyyidâ Efendi'nin hemşiresi Ayşe Sıdıka Hanım. (Si. Osm. 3/119) Seyyidâ Efendi'nin kabri hemen karşıda, Mihrişah Valide Sultan Türbesi hazîresinde ve kapının yanında olup 1242 tarihlidir.

1277 (1860). Mevlevî sikkeli. Bendegân-ı Hz. Mevlâna'dan Kassab Başa Şakir Efendi'nin oğlu Tekirdağı Kaimmekamı Hamdi Beyefendi.

1278 N. 21 (Mart-1862). Mevlevî sikkeli, Hacı İbrahim Dede Efendi.

1281 (1864). Karaçelebi sülalesinden el-Hâc Aziz Paşa'nın kızı Sadrazam Gazi Koca Yusuf Paşa-Zâde Kadıasker el-Hâc Mehmed Nazif Beyefendi'nin eşi Zübeyde Hanımefendi.

1281 Şad. 17 (22-Tem. 1864). Ayrı parmaklık, fesli ve mevlevî sikke kabartmalı. Ferik Eyyüb Sabri Paşa ibn-i Mustafa Efendi. (Si. Osm. 1/450).

1282 Ra. 21 (Ağus. 1865). Şeyhülislâm Mekke-Zâde Mustafa Âsım Efendi'nin eşi Ayşe Hüsnügül Kadınefendi.

1282 (1865). Tophânei Âmire'den Hafız Mehmed Arif Efendi.

1282 Ca. 16 (Ekim-1865). Lahit sanduka. Kapu kethüdası Recai Efendi'nin oğlu Mazhar bey. (Si. Osm. Recai Efendi 1291 de öldü. Kabri Küçük Emir Efendi civarındadır) Recai Zade Mahmud Ekrem Bey'in babasıdır. (İnal, Son Hattatlar S: 313).

1282 Ca. 25 (Ekim-1865). Fesli lahit, İstable-i Âmire payeli Mısırlı Hacı Hüseyin Bey.

1284 Şaban 20 (17-Aralık-1867). Sokak tarafındaki duvardan sonra 2. sütun kabir. Takvimhânei Âmire Nâzırı, şair Mehmed Lebib Efendi (Si. Osm. 4/87).

1284 (1867). Molla sarıklı. İstanbul pâyeli Mısır Kazası el-Hâc Ahmed Şakir Efendi (Si. Osm. 3/129).

1285 (1868). Ser kurenâyı Hz. şehriyari Hamdi Paşa'ın eşi Hadice Visal Hanım. Demir parmaklıklı.

1285 (1868). Şeyh'ül harem Vecihi Paşa'nın oğlu Kâmil Paşa'nın kızı Şerife Müslüme Hanım.

1286 R. 10 (Tem. 1869). Atufetlû Kâmil Beyefendi'nin eşi Melek Hanım.

1286 (1869). Teşrifâti-i hariciye Kâmil Beyefendi'nin eşi Emine Hanım.

1286 (1869). Türbe yanı demir şebeke. Nazım Hasan Bey'in eşi Fatma Hanım.

1289 (1872). Rasim Paşa'nın annesi hace Gülsüm Hanım. Mısri-Zâde imzalı.

1290 (1873). Rüsumat Emini Sadık Paşa.

1292 (1875). Adile Sultan Çeşnigir ustası Sabrıâşk Usta.

1294 R. Evvel 8 (23-Mart-1877) Kabri birinci sıradadır. Mehmed Kâbûlî Paşa. Kitabesi şudur:

E'âzım-ı vüzerâyı Saltanat-ı/Seniyye'den Meclis-i Umumi A'yan/Heyyeti azasından olduğu halde/Bin ikiyüz doksandört/Senesi Rebi'ül-Evveli'nin/ sekizinci cum'a gününde/İrtihal-i dar-ı beka iden/Mehmed Kâbûlî Paşa'nın/ Rûhiçün el-fâtiha. (Si. Osm. 4/52).

1294 (1877). Lahit. Ali Şefik Paşa'nın eşi Fatma Hamide Hanım.

1295 M. 28 (Şubat-1878). İsmail Bey oğlu Şevket Ahmed Beyefendi. (Si. Osm. 3/175).

1296 receb 14 (Tem. 1879). Şehzade Yusuf İzzettin Efendi'nin cariyelerinden Dilber Kalfa.

1299 Ca. 2 (22-Mart-1882). Devletlû Altıncı Kadın Efendi'nin harem ağası Hâlid Ağa.

1300 (1882). Lahit. Selanik Evkaf Müdürü el-Hâc Abdülkadir Efendi.

1304 (1886) receb 8. Mir-i Miran Hüseyin Paşa. (Si. Osm. 2/231).

1307 (1889). Hicaz Valisi Vecihi Paşa'nın kızı İzzet Bey'in eşi Ayşe Hanım.

1309 C. evvel 12 (14-Aralık-1891). Bâb-ı âlide karakol muhafızı Miralay Ahmed Nafiz Beyefendi.

1312 ramazan 4 (29-Şubat-1895). Yüksek lahit. Yusuf Rıza Paşa. (Si. Osm. 2/401).

1319 (1901). Yazı eriyor. Mehmed Lütfi Paşa.

1326 (1908). Cadde üzeri, etrafı parmaklıklı. Emir-i Mekke-i Mükerreme Şerif Abdullah Paşa.

1329 (1911). Râsim Paşanın hemşiresi kâtib Mehmed Rıza Bey'in eşi peşte Baş Şehbenderi Münir Bey'in validesi Emine Nefise Hanım.

İLAVELER

Köfeke taş bir şahide, eriyor. Devletlû Efendimiz'in 2. ikbali...

1284 (1867). Ali Şefik Paşa. (Si. Osm. 3/152).

Türbe kırmızı tuğladan yapılmış olup üç pencereli ve tek kapılıdır. Beşik

çatılıdır. Şahidesi yok olmuştur. İçinde bir esrarkeş barınıyor. Ön penceresi üzerinde iki sıra halinde yazılmış şu kitabe vardır:

Yâverân-i Hz.-i Şehriyâri'den merhum
Ferik İbrahim Hilmi Paşa
Kerimesi merhume Leyla Hanım'ın
Makberei mahsusalarıdır.
R gurre-i zilkade 1313/Ve l-Nisan-1312
Yevm-i pazarirtesi. (Mayıs-1896).

1174 (1760). Bursa Kadısı, Karaçelebi-Zâde Derviş Mustafa Efendi. (Si. Osm. 2/332).

1942-45 tarihlerinde mezarlık duvarları tanzim edilirken bazı yerlerden kaldırılan şahideler buraya atılmıştır. Hazîrenin yanındaki çukur mahaldedir.

Tarihçi ve şair Ahmed Vâsıf Efendi lahdi, mezarlık kapısından girildiğinde sağ tarafta 3. sırada ve sokak tarafından 4. kabirdir. Şahidesinin ön ve yan yüzlerinde ayrı ayrı kitabeleri vardır. Ayrıca lahdin sokağa bakan yan yüzünde de iki sıra halinde hazırlanmış bir kitabesi daha vardır. Avluya ilk gömülenlerden biri olduğundan lahdin yan yüzüne de yazı yazılmıştır. Sonradan yanına dört kabir geldiğinden yazı bugün sokak tarafından görülmez.

Baş taşındaki yazı şudur:

Hüv'el Hallak'ül-Bâki/El-uzam rical-i Devlet-i Aliyye'den/Sabıka Reis'ül-kütab merhum/ve mağfurle el-muhtac ilâ rahmet-i Rabbih/il gafur Ahmed Vâsıf/efendi rûh-ı şerifiçün/Rızaenlillâh el-fâtiha/Sene 1221 11 7. Sin.

Baş taşının yan yüzündeki kitabe şudur:

Hüv'el-Hayy/Hey meded Vâsıf Efendi oldu mevt/Kim odur hem-nâm-ı fahr-i kâ'inat/Suffei evsafda vassâf idi/Hem safâyı kalble mevsûf o zât/İhtiyar etmişdi azlin cûhdan/Piş-ezin ol pir-i memdûh'üs-simât/Kabri nur olsun ki almışdı du'â/ Pertevî vaktinde ol rûşen-sıfat/Gitdi şa'banda didim târihini/Vâsıf Ahmed şemm kıldı vefat. Sene 1221 fî 4 şin

Lahdin sol yan yüzündeki nefis yazı şudur:

Reis-i devlet ve ser-levha ve ser-defter-i küttab
Cenâb-ı Vâsıf Ahmed kim cemi'dânişei
Vâsıf Nidayı erci-i irdikde gûş-ı canına nâgâh
Hemân can atdı kasr-ı adn içinde olmağa âkif
Dü-şıkk nâmeden ber ceste çıkdı fevti târihi
Reis-i ehl-i cennet oldu vassâf cihan Vâsıf

(Si. Osm. 4/599) (Cevdet T.Üçdal Neş. 8/102) (F. Babinger, Osm. Tarih

yazarları S: 364) (Resmi, Sefinet ür-rü'esa S: 146) (Unat, Osm. Sefirleri S: 144) (Osm. Müel, Merel Yay. 3/154) (Gezi Notu).

1265 R. 29 (23-Mart-1849). Maden kalemi baş halifesi el-Hâc Hafız Ahmed Nureddin Kulu. Aynı kabir:

1291 L. 13 (23-Kasım-1874) Efâzıl-ı rical-i Devlet-i Aliyye'den/Sabıka Bosna Vilayeti/Kapu Kethüdası Mehmed Recâi/Bin el-hac Hafız Ahmed Nureddin. Veladeti:1268 (1851). Kabirler, Vâsıf Ahmed Efendi yanındadır.

1258 (1842). Hazîrenin yan tarafındaki çukur mahalle atılan taşlar arasında "Kethûdâ-yı Mehd-i Ulyâ hâliyâ ya'ni Tahir Ağa"nın eşi Hadice Hanım'ın vazo ve çiçek kabartmalı lahdinin parçaları vardır. Kitabesi 18 mısra olup hattı mezarlığın en güzel ve nefis yazısıdır. Yanında:

1226 Ca. 3 (26-Mayıs-1811). Kafesi destarlı, Sadr-ı esbak el-Hâc Yusuf Ziya Paşa'nın hazinedarı Hacegân-ı divân-ı hümâyundan Mahmud Efendi. (Si. Osm. 4/330).

1252 (1836). Tam imaret kapısı karşısı, duvardan 2. sıra muhteşem fesli lahit. Âli siret Müşir-i Darbhâne/Rıza verdi kazaya erzil-i cân/Ayasofya içinde vakti iftar/Şehid edildi azm-i hân gurân/Ânı bir ibn-i mülcem pişi ha'in/Bıçakla urdu ansız göçdü ol an/Sa'âdet-i zâtına nisbetle lakin/Bu matem cümle naşı kıldı giryân/.../Ali bâb-ı rıza-ya oldu pûyân.

MİHRİŞAH VALİDE SULTAN TÜRBESİ KARŞISINDAKİ MEZARLIKTA GÖMÜLÜ OLANLAR

Kapıdan girildiğinde sağ taraf.

1150 sin 21 (Aralık-1737). Rukiyye Hâtûn. Yalnız ismi yazılı.

1230 sin 26 (3-Ağus-1815). Lahit. Rical-i Devlet-i Âliyyeden Esma Sultan kethüdası ve kethüdayı sadr-ı âli Çavuş-Zâde Mehmed Emin Efendi (Si. Osm. 1/421). Baştaşı çok kalın olup kafesi destarlıdır.

1236 (1820). Kafesi destarlı. Sultan kethüdası Giridi Ahmed Azmi Efendi. (Si. Osm. 3/466).

1236 Ca gurre (4-Şubat-1821). Baş muhasebeci İbrahim Tevfik Efendi.

1237 (1821). Dâdâr-ı ser berber-i Şâh-ı Cihân-daray Kapıcılar kethüdası İbrahim Ağa. (Si. Osm. 1/153).

1242 Ca. 19 (l9-Aralık-1826). Lahit. Defterdar-ı Şikk-ı evvel Mustafa Efendi'nin eşi Hadice Hanım.

1245 (1829). Alâiye Sancağı Mutasarrıfı Mustafa Paşa. (Si. Osm. 4/470).

1250 N. 12 (12-Ocak-1835). Defterdar Derviş Mustafa Sabri Efendi (Si. Osm. 46472).

1254 (1838). Ruznameci Şemsi Efendi'nin kızı Şerife Ayşe Hanım.

1258 (1842). Mevlevi sikke kabartmalı. Maden Emini Mustafa Paşa-Zâde

Hacegân-ı divân-ı Hümâyundan el-Hâc Ömer Tahir Beyefendi (Si. Osm. 36247).

1259 Z. 11 (Ocak-1844). Ricalden maliye hazinesi celilesinden Abdülkadir Efendi.

1263 M. 24 (Ocak-1847). Çavuş-Zâde Mehmed Emin Efendi'nin oğlu Masa-rifat Nazırı Ahmed Atıf Beyefendi. Lahit. (Si. Osm. 3/286).

1263 (1847). Lahit. Sadrazam Hüsrev Paşa'nın eşi Habibi Hanım. 1265 (1849). Lahit. Sadrazam Hüsrev Paşa'nın diğer eşi Fatma Hanım.

1268 Ra. 18 (Ocak-1852). Lahit. Naili Mustafa Paşa'nın annesi Rabia Hanım.

1270 (1853). Ricalden Zahire Nâzırı el-Hâc Ahmed Ağa'nın eşi Hace Şerife Fatımat'üz-zehra Hanım. (Si. Osm. 1/290).

1271 (1854). Lahit. Darendeli Sadr-ı esbak İzzet Mehmed Paşa. Baş taşı fesli olup üzerindeki kitabe şudur: (Bu kitabe Mihrişah Valide Sultan Mektebi avlusuna bakmaktadır). Kudemây-ı vükelây-ı fihâm-ı/Devlet-i Aliyye'den iki defa/Mesned-i celil-i sadaret-i uzmâyı/Ve şâir menâsıbı âliyeyi hâiz/Olan Merhum ve mağfiret mevsûm/Darendeli İzzet Mehmed Paşa/Hazretleri'nin rûh-ı pür fütuhlarıçün/Rızaen Lillahü Ta'âlâ fatiha. 1271. Ketebe Mısri.

Ayrıca taşın iki yan yüzünde de kısa kitabeler vardır. Ayak taşı çiçek kabartmalıdır. Burası, etrafı kesme taş duvarlı bir sofadır. [(1)]

1271 (1854). Ciridi Ali Ağa-Zâde Ricalden Su Nâzırı Mehmed Tevfik Bey. 1274 (1857). Masarifât Nazırı Osman Nuri Beyefendi. (Si. Osm. 3/447).

1274 (1857). Sudur-ı a'zamdan Mehmed Tevfik Beyefendi. Çavuş-Zâde'nin damadı idi. (Si. Osm. 2/55).

1281 (1864). Said Mehmed Paşa'nın eşi Ayşe Hanım.

1281 şaban 5 (3 Ocak 1865). Musa Safvetî Paşa. Kapı solundaki birinci kabir olup şahidesi sütun şeklindedir. Kitabesi şudur: Hüv'el-Hayy'ül-mevt/Vükelâyı Saltanat-ı Seniyye'den/Sabıka Meclis-i Vâlâ'yı ahkâm-ı/Adliye Re'isi el-hac/Safvetî Musa Paşa'nın rûhuna/Rızaen Lillahü Ta'âlâ El-fâtiha/1281 Şa'ban-ı muazzam fi 5. Hurde Emin. Üsküdar'da ve İstanbul' da iki tekkesi ve diğer bazı hayratı vardır. (Si. Osm. 36229).

1282 (1865). Zahire Nâzırı Ahmed Ağa'nın kızı Ayşe Ulviyye Hanım.

1296 (1879). Sadrazam Hüsrev Paşa'nın diğer eşi Huri Hanım.

1297 şevval 24 (29 Eylül 1880). Dar'üs-sa'âde Ağası Nureddin Ağa. (Si. Osm. 4/584).

1328 (1910). Turhan Paşa'nın kızı Hamide Hanım. D: 1302 (1884).

1330 Ca. 30 (17-Mayıs-1912). Ali Rıza Paşa. Şahidesi sütun şeklinde olup ayaktaşı yok olmuştur. Kitabesi şudur:

Vüzerâyı Saltanat-ı/Seniyye'den Ser-Karin-i/esbak el-merhum/El-hac Ali Rıza/Paşa'nın rûh-i/çün el-fâtiha/Sene 1330 Fi 30 Ca. Sene 1328 fi 2 Haziran. Rami Camii'nin ve mektebinin bânisidir.

(1) Darende, Malatya İli'nin ilçe merkezidir. İzzet Paşa, yeniçeriliğin kaldırılmasında hizmeti geçmiş olup askerleriyle Sarachânebaşı'ndan Etmeydanı (Aksaray)na hücum etmiş ve kışla kapısını açtırmaya muvaffak olmuştur. Ankara'da, Çarşı Camii'nin bânisidir. Cami, 1248 (1832) de yandı.

OTAKÇILAR-KIRIMİÇEŞME SOKAĞI'NA YAPILAN NAKİLLER

1974 senesinde çevre yolu yapılırken Tokmaktepe'den ve Ayvansaray-Yâvedud Karakolu civarından buraya getirilmiştir.

1034 (1624). Ayaklı mermer sanduka. Hadice Kadın.

1071 (1660). Poligonal taş. Yahya Efendi. Yazı bu kadardır.

1076 (1665). Çok kalın silindirik bir şahide üzerine ayrı tarihlerde dört kitabe yazılmıştır. Sırayla şunlardır: El-Hâc Mehmed Emine Hatun bint-i Mahmud.

1085 (1674). El-Hâc Ahmed Bey ibn-i İbrahim.

1089 şevval (Kasım-1678). Emine bint-i imam Hacı Mehmed.

1138 (1725). Susuzluktan ölen, hatib-i cami'i Şehremini ve hatib-i Cerra Mehmed Paşa ve Sancakdar Hayreddin imamı el-Hâc Mehmed Übeydi ibn Emine.

1089 (1678). Onbir yaşında vefat eden, Molla Kasım kızı bint-i Fâtıma. Emsali çok azalan mermer sanduka, küçük ayaklar üzerine oturtulmuştur. Sanduk yanı fırdolayı şiirdir.

1100 (1688). Balat şeyhi Seyyid Hasan Nuri Efendi'nin kızı...

1100 (1688). Balat şeyhi Seyyid Hasan Nuri Efendi'nin yirmi yaşında vefat eden oğlu...

1118 (1706). Çok silik. Ahmed Âlemi Efendi.

1122 (1710). İshakcı Kazası Trabzoni Hasan Efendi.

1129 (1717). Kadı-Zâde Mehmed Efendi.

1130 (1718). Kapıcıbaşı Mustafa Bey.

1131 (1718). Balat Şeyhi Vahyi Efendi'nin biraderzâdesi Yahya Çelebi.

1133 (1720). Balat Şeyhi Vahyi Efendi'nin kızı Afife Hatun. Ca. 5

1141 (1728). Hamzavîtaş. Hacı Abdullah Efendi.

1147 (1734). Edirne Kazası Hasan Paşa imamı Ahmed Efendi.

1205 (1790). Sikkeli. Tarikat-i Sâdiyye hulefâsından Şeyh Ahmed Efendi.

1216 (1801). Balat şeyhi Mehmed Hamdi Efendi'nin validesi Seyyide Ayş Sıddıkiye Hatun.

1226 Z. 12 (Aralık-1811). Esma Sultan Aşçıbaşısı Mahcubin Hatun.

1229 (1814). Devletlu Vahid Paşanın eşi Zeliha Hanım,

1235 (1819). Kapudan-ı derya Gazi Hüseyin Paşa (Küçük) kapı çukedar Mehmed Emin Efendi.

1247 Şad. 29 (Ağus. 1831). Hadice Sultan vakfı mütevellisi kuzatdan el-Hâc Hafız Ömer Efendi.

1313 (1895). Tarikat-i rıfaiyye'den Şeyh Hafız Hüseyin Efendi-Zâde Fener imamı İsmail Efendi.

1334 (1915). Tarik sikke kabartmalı. Feyzullah Efendi-Zâde Fener imamı Hafız Ahmed İsmet Efendi.

Gömülü bir taş, Şeyh Hasan bin Mehmed Kemâl.

Ayvansaray Kapısı Mescidi'nin banisi Korucu Mehmed Ağa'nın aile sofası Tokmak Tepe'de iken 1970 li yıllarda buraya getirilmiştir. İki iri şahideden oluşan Mehmed Ağa'nın taşları üzerindeki yazılar okunmaz hale gelmiştir. Köfeke taştır. Yanında aynı taştan daha küçük bir şahide daha vardır. Sofa duvarları muntazam kesme taştır.

OTAKÇILAR MEZARLIĞI

Paşmakcı-Çayırı Caddesi ile Aşhane Sokağı arasındaki metruk mezarlıkta gömülü olanların bazıları şunlardır:

1145 (1732). Abdülcelil Levni, meşhur Türk minyatür ve süsleme sanatçısı. Padişahlar Albümü ve Sürnâme'si ünlüdür. Kabri Aşhane Sokağı üzerindeki Ak-Türbe'nin hemen sol tarafındadır. Taşı pek küçüktür. (Ak-Türbe bahsine bakınız.)

1157 (1744). Kafesi destarlı. Mefahir ul-küttab Mustafa Efendi. 1183 (1769). Hamzavî taş. Eşraf-ı kuzatdan Ebû Bekir Efendi. 1197 Kırımî Hüseyin Efendi. Türbesi bahsine bakınız.

1202 N. gurre (Haz. 1788). Kafesi destarlı. Mektubi-i Sadr-ı âli Nazif Efendi.

1238 Ca. gurre (Ocak-1823). Ruscuklu Mustafa Paşa silahdarı Ahmed Ağa. 1262 Ca. 12 (Mayıs-1846). Seyyid Mir Ali.

1268 (1851). Gazi Mihal Bey, Gazi Ali Bey ve Süleyman Bey sülâlesinden ve onların vakfı mütevellisi Osman Bey. Yazı silinmek üzeredir.

1269 (1852). Mevlevî muhibbinden Dergâh-ı Âli kapıcıbaşılarından Darendevî İbrahim Paşa-Zâde el-Hâc Abdurrahman Bey. M. Gurre.

1289 receb 15 (18-Eylül-1872). Mir-i Miran-ı kiramdan Mehmed Behram Paşa. (Si. Osm. 2/34).

1310 (1892). Meşâhir-i hattatinden el-Hâc Arif Efendi. Kabri, Yavedud Karakolu civarında iken buraya nakledilmiştir. (İnal, Son Hattatlar, S: 50).

1324 (1906). Tepede, mezarlığın ortasındadır. Etrafı demir parmaklıklıdır. Pertevniyâl Valide Sultan Hz.nin Hazinedar Ustası ve Şevketlû Gazi Sultan Abdülhamid Hân Hazinedar ustası Şemsicemâl Usta. Yâvedûd Türbesi yanında çeşmesi vardır. Kabri de burada iken Otakçılar mezarlığına nakledilmiştir. (İ. Tanışık, İstanbul Çeşmeleri 1/302).

SAKIZAĞACI MEZARLIĞI

Edirnekapı Şehitliği karşısındadır.

956 (1549). Haza kabr-i İbrahim Halebi/Rahmetullahü aleyh rûhiçün fâtiha Kabri, Edirnekapı Mezarlığı'nda iken buraya nakledilmiştir. Mezarlık kapısından oldukça içeride ve bakımlıdır.

İbrahim Efendi Halep'te bir cami imamı olup Mısır'da ilim tahsil etti İstanbul'a geldiğinde Fatih Camiine imam ve hatib oldu. Evinde devamlı ibad edip konuşmak veya danışmak isteyenlere ya camide veya yolda cevap verirdi Kabri, Emir Buhârî damadı Mahmud Çelebi yanında idi. Ulûm-ı arabiyye kıraat, tefsir ve hadiste meşhur idi. Bazı eserleri vardır. (Si. Osm. 1/94).

1330 zilhicce 12 (22 Kasım 1912). Top namlusu şeklinde abide. Şehid seyyar topçu yüzbaşısı Mehmed Neş'et Bey.

Yükseldi o rütbe ki makamın
Arş oldu serir-i ihtişamın

Balkan Harbi'nde Çatalca'da, şarapnel isabetiyle şehid olmuştur. Allah rahmet eylesin.

1920. 16 Mart şehitleri için bir kitabe dikilmiştir.

Bin üçyüz otuzaltı senesi martının 16. gecesinde İngilizlerin Şehzadebaşı'ndaki 10. Kafkas Fırkası Karargâhı'na vâki olan hücumlarında şehid ettikleri, Zileli Abdullah Çavuş, İbiş oğlu Abdülkadir ve nefer Kadiroğlu Osman.

Aziz naaşları evvela Eyüp Sultana Bahariye Mezarlığı'na gömülmüştür. Bu yere onun için hâlâ "Şehidlik Mevkii" denir. Hatıralarının ebedi kalması için de yine Eyüp'teki bir bölgeye "Üç Şehidler Mahallesi" adı verilmiştir.

1934 Nisan 15. İstiklal Harbi kumandanlarından Kemaleddin Sami Paşa. 1884 tarihinde doğmuş ve girdiği muharebelerde 22 yara almıştır. Bu kahraman insan Almanya'da sefir iken bir ameliyat neticesi vefat etmiştir. Naaşı İstanbul'a getirildi. 10. Kafkas Fırkası'nın kumandanı idi. Mısırlı Prens Abbas Hilmi Paşa'nın kızı Prenses Emine'nin kocası idi. (İ. A. Gövsa, Türk Meşhurları S: 215) l (O. Bayrak, İstanbul'da gömülü meşhur adamlar S: 238).

Bu mezarlıkta hiç eski taş yoktur. 1920 tarihine kadar kırlık bir yer idi. İstanbul'un fethi sırasında Fatih'in çadırını ilk defa buraya diktirdiği söylenir.

Ulemâyı kiramdan Fâtih dersiammı Meşâyih-i İslâmiye Hayyet-i Telifiye Reisi Kutb'ül-evliyâ esseyyid eş-Şeyh Mustafa İsmet Garibullah Dergâhı postnişini el-ârif-i billah es-Seyyid eş-Şeyh Ahıshâvî Ali Haydar Efendi'nin kabri de bu mezarlıktadır. Yanında 1405 (1984) tarihinde vefat eden eşi Hanife Hâtun'un kabri vardır.

SİLAHDAR AĞA CADDESİ'NDEN İDRİSKÖŞKÜ'NE ÇIKAN YOLUN İKİ TARAFINDAKİ MEZARLIKTA GÖMÜLÜ OLANLAR

Mareşal Fevzi Çakmak civarı : [(1)]

1298 (1881). Rical-i Devlet-i Âliyye'den Beğlikci İsmail Tayyib Efendi. (Si. Osm. 3/260).

1307 R. ahır 10 (Kasım-1889). Demir parmaklıklı sofa, Tarikat-i Âliyyei Nakşibendiyei Halidiye hülefâi azamından Hacı Beşir Ağa Dergâh-ı şerifi post-nişini kutub şeyh el-Hâc eşşeyh es-Seyyid Mehmed Nuri el-Edirnevî Efendi. Yanında ailesine ait üç kadın kabri vardır.

1312 (1894). Fevzi Çakmak önü, Tarikati Âliyyei Nakşibendiyei Halidiye meşâyih-i azamından es-Seyyid el-Hâc Mehmed Nuri el-Edirnevî K.S. Efendi Hz. nin hülefâyı azamından Edirnekapısı haricinde Kuyubaşı Dergâh-ı şerifi postnişini reşadetlû eş-Şeyh es-Seyyid Halil'ür-rahman El-karani K.S. İlbâri Efendi Hz.

1328 (1910). Âbide gibi şahidesi vardır. Muallim Ahmed Şuayb Bey. (Bak, Türk Dili ve Ed. Ans.)

1338 Şubat 8 (1920). El-Hâc Mevlânâ eş-Şeyh Mehmed Sabit K.S.

1929. Ticaret ve Nafıa Nazırı Zihni Paşa'nın kızı ve Mehmed Reşad Bey'in eşi İffet Hanım. Zihni Paşa Erenköy Camii'nin banisi olup kabri de oradadır. 1330 (1912) tarihinde vefat etti.

1933. Vefa Bozacısı Hacı Sadri Efendi'nin kabri büyük bir sofa içindedir.

Kaşgârî Tekkesi'nden biraz ileride, iki yol ağzında ve sağda:

Gömülü, Sadr-ı esbak Hafız İsmail Paşa biraderi el-Hâc Mustafa Bey-Zâde Hacegân-ı Divân-ı hümâyundan...

Gömülü, Hafiz İsmail Paşa-Zâde mevâlii azamdan...

1286 (1869). Parmaklıklı sofa, Hafiz İsmail Paşa Zade Nazif Bey'in torunu Fâtıma Hâtûn.

KAŞGARİ ŞEYH ABDULLAH EFENDİ TÜRBESİ ARKASINDAKİ MEZARLIK

1281 (1864). Eyyûbî Yahya Bey-Zâde Mektubu Sadr-ı âli (lületaşından İbrahim Hakkı Bey.

1216 (1801). Nakşibendî şeyhi Eyyûbî Mehmed Efendi Zade Ârif-i billah Mehmed Emin Efendi.

1247 N. 3 (Şubat-1832). Nakşibendî şeyhi Mehmed Emin Efendi Zade Mehmed Said Efendi.

1111 (1699). Hâliyâ Şeyhülislâm es-Seyyid Feyzullah Efendi'nin sabıka

imamı Mehmed Efendi. Taşlarında ayetler yazılıdır.

1272 (1855). Kapı kethüdası İbrahim Edhem Efendi.

Bu merdivenli yolun karşısında ve Piyer Loti yokuşunun sağında Saffet Arıkan'ın aile kabristanı ve Edirne Tarihi yazarı Badi Ahmed Efendi'nin kabri vardır.

Kaşgârî Dergâhı avlu kapısı civarında, Bestekâr Zekai Dede Efendi'nin hazîresi bulunmaktadır. Burada 5-6 kabir taşı vardır. Fakat hepsi de toprağa gömülüdür. Yeni yazı ile yazılmış bir taş üzerindeki kitabe şudur:

"Bahariye ve Yenikapı Mevlevîhâneleri baş kudümzeni ve Reis'ül-Kurra Zekai Dede Efendi'nin oğlu Bestekâr Hafız Ahmet Irsoy Dede Efendi 1871-1943."

1295 zilhicce 17 (Aralık-1878). Şah Sultan Mektebi hocası İbrahim Efendi.

(1) Mareşal Fevzi Çakmak sofasının etrafı demir parmaklık ile çevrilidir. Burada kendinden başka, eşi Fatma Fitnat Hanım'ın (1891-30-Mayıs-1969) ve Hacı Bekir Efendi'nin torunu Mareşal Fevzi Çakmak ile Fitnat Hanım'ın kızları Burhan Toprak'ın eşi Ayşe Muazzez Hanım'ın (Ö. 1939) kabirleri vardır.

Bu kabirlerin biraz aşağısında ve merdivenli yolun sağında Reis'ül-Hattatin Ahmed Kâmil Akdik Bey'in kabri vardır ki baş şahidesindeki yazı pek nefistir. (Vefatı 23-Tem.-1941. Son Hattatlar 172). Akdik'in karşısında son devrin şöhretli Nakşibendi şeyhlerinden ve Horasan erenlerinden Sapanlı Dede soyundan Geredeli Şeyh Kasım Hilmi Efendi'nin oğlu Ankaralı Küçük Hüseyin Hüsnü Efendi'nin halifesi Kudsî Sapanlı (Ö. 1968) medfundur.

MEVKUFATİ KEN'AN EFENDİ SOFASI

1214 (1799). Ken'an Efendi'nin kızı ve ınüderrisin-i kiramdan Hariri Zade eşi Necibi Hadice Hanım.

1266 Z 16 (Ocak 1812) Kafesi destarlı, Hacegân-i Divân-ı Hümâyundan Mevkutati Ken'an Efendi. (Bak, Si. Osm. 4/84)

1289 C. ahır gurre (6 Ağus. 1872). Mevâlii azamdan Hariri-Zâde Ömer Nesib Efendi Zade ve rical-i Devlet-i Âliyye'den Ken'an Efendi kerime-zâdesi Rikab-ı Hümâyun-ı Şahane kapucıbaşılarından sabıka mabeyn-i hümâyun anbar müdürü tarikat-i âliyyei mevleviye'den Mehmed Emin Efendi.

1232 Za. gurre (1817). Rical-i Devlet-i âliyye'den Ken'an-Zâde Enderun-ı Hümâyun'dan mahreç hacegândan Mehmed Ragıb Efendi. Bu aile sofası, yokuşun başından 225 adım mesafede ve çıkarken sağ taraftadır. Karşısındaki set üzerinde Tersâne-i Âmire Defterdarı İbrahim Efendi Sofası vardır.

1314 ramazan (Şubat-1897). Ayasofya Camii şerifi ders-i amm ve ulemâyı benamdan tefsir-i Kur'an ve meşahir-i mesnevîhan Karahisarî Osman Hami Efendi.

1281 C. Ahır (Kasım-1864). Ken'an Efendi'nin kızı Fatımat'üz-Zehra

Hanım.

1325 zilhicce 19 (24-Ocak-1908) Çatalca ciheti kumandan vekili Mirliva Hseyin Hakkı Paşa.

1320 (1902). Bahâdırlıkda meşhur-ı cihandır Kara Ahmed cihanın pehlivanı

Yokuşun hemen başında ve sol taraftaki set üzerindedir. Kabrinin etrafı demir parmaklık ile çevrilmiştir. Uzun kitabesi 9 satır halinde olup 18 mısradır. Kitabenin devamı şudur:.

Azimet itdi semt-i Avrupa'ya
Zebun itdi bütün zor âverânı

Dinildi İttifak-ı âlem üzre
Anın şanında dünyâ pehlivanı

Nice yıllarla evrak-ı havadis
Cihâne fahrile neşretdi ânı

Gelince Avrupa'dan sânı gâlib
Sürura gark iderdi cümle ihvanı

Zemine arkası hiç gelmemişken
Felek yıktı yere ol Kahramanı

Livayı Rusçuğ'un Razgad Kazası
Umurköy'dür anın asıl mekânı

Oku bir fatiha geç öyle zair
Ki kalmaz kimseye bu dehr-i fâni

Sukutî penç ile kayroldu târih
Cihan arslanı terk itdi cihanı
1320

(İstanbul Ans. 1/440).

1202 (1787). Tevkii-i esbak es-Seyyid Mustafa Paşa silahdarı Bosnevî Mustafa Ağa. Kara Ahmed yanındadır.

1190 (1776). Büyük molla sarıklı, "Hazâ kabr-i eş-Şeyh el-fazıl el-Hâc İbrahim el-Halebi'ül-kâmil" (Si. Osm. 1/136).

1190 (1776). Büyük molla sarıklı, İbrahim Halebi Efendi'nin damadı Ahmed Hicazî Efendi.

1222 (1807) Fi. 22 Ra. (30-Mayıs). Hüvel Hallak'ül-Bâki/İnn Allah .../Rical-Devlet-i Aliyye'den/Tersânei Âmire Defterdârı/El-hac İbrahim Efendi/ Ruhiçün el-fâtiha/Sene 1222 fi 22 Ra. (Si. Osm. 1/147-148) (Cevdet Tarihi, Üçdal Neş. 8/221 ve devamı) (Tarih Dünyası, C: 3 Sayı: 22 S: 955 1951).

İbrahim Efendi, Kabakçı isyanında parçalanarak öldürülmüştür. Kabri Ken'an Efendi aile sofası karşısındadır. Burası ayrı bir sofa olup iki tarafı merdivenlidir. Set üzerindeki hazîre duvarı muntazam kesme taştır. Yokuşun üst başındaki merdiven karşısında İbrahim Efendi'nin kabri vardır. Baş ve ayak taşları, o devirde moda olan tepeliklidir. Ayaktaşı vazo içinde ağaç kabartmadır.

1228 L. 15 (Ekim-1813). Hâlâ kethüda kâtibi devletlu Osman Efendi'nin cariyesi Zübeyde Kadın. İbrahim Efendi'nin yanında olup hemen arkasında, Haydarpaşa Lisesi'nden hocam, Tarih coğrafya muallimi Cemaleddin Yener (1896-1974) in kabri vardır. Tam bir İstanbul Efendisi idi. Nur içinde yatsın.

1053 (1643). Yerde olup taşı kırıktır. Kâtib Süleyman Efendi.

1171 (1757). Şahidesi sütun levhalıdır. Süvari 2. halifesi, Hocapaşalı el-Hâc Süleyman Efendi. Meşkî İsmail Zühdi imzalıdır. (Si. Osm. 3/81).

1198 Ca. (Mart-1784). Kudemâyı Sadr-ı âli olup Reis'ül-küttab (dışişleri bakanı) iken vefat eden el-Hâc Mustafa Efendi. Şahidesi sütun şeklindedir. (Si. Osm. 4/449) (Kronoloji 4/639).

1212 şaban (Ocak-1798). Kethüdâ-yı Sadr-ı âli olup/merhum el-Hâc Mustafa/Efendi Zade merhum ve mağfur/El-muhtaç ila rahmet Rabb'ül-gafur/ Kethûdâ-yı Sadr-ı âli-i sabık/Es-seyyid Abdullah Berrî/Efendi'nin ruhiçün/ Rızaen Lillahü Ta'âlâ/El-fâtiha. Meşk-i İsmail Zühdi imzalıdır. Şahidesi sütun şeklindedir. Lâleli'de mektebi ve evkafı vardı. Telif bir eseri mevcuttur. Kızı, hace Şerife ... Hanım'ın taşı da burada olup gömülüdür (Si. Osm. 3/391).

İsmail Zühdi Efendi meşhur hattat Mustafa Rakım Efendi'nin ağabeyi olup kabri, Edirnekapı mezarlığında ve yolun dirsek yaptığı yerde, Dürri-Zâdeler So-fası'nın sol tarafındadır.

1228 (1813). Kethüdayı Sadr-ı âli Abdullah Efendi'nin hafidi Mehmed Sâdık Efendi'nin oğlu Übeydullah Efendi.

Aynı sıra ve ileriye doğru kesme taş duvarlı sofa:

1167 Receb 24 (Mayıs-1754) Mustafa İsameddin Efendi Nakşibendî Validesi Emine Hâtûn.

1203 Ca 10 (Şubat-1789) Mustafa İsameddin Efendi. (Si. Osm. 3/471). 1182 (1768). Mustafa İsameddin Efendi Zade Mehmed Âsim Efendi. 1186 (1772). Mustafa İsameddin Efendi Zade Baba Mehmed Kâmil Efendi. 1190 (1776). Mustafa İsameddin Efendi Zade Mehmed Tevfik Efendi. Yokuşun sol tarafında set üzerindeki en yüksek nokta:

1258 Zilhicce 11 (13-0cak-1843). Fesli lahit, Ser Bevvâbin-i Dergâh-ı âli

Ser Kassab-Başı Mustafa Ağa. 1988 ilkbaharında baştaşı devrilmiş ve iki parça olmuştur (Si. Osm. 4/471). Aynı sıra parmaklıklı sofa:

1212 (1797). Şeyh Merkez Efendi K.S. Sülâlei tâhirelerinden ve tarikat-i âliyyei Sünbüliyye'den Türbedâr-Zâde eş-Şeyh Mehmed Efendi.

1271 (1854). Eş-Şeyh Mehmed Efendi'nin eşi Hafize Hanım.

Mevkufatî Ken'an Efendi Sofası'na ilavedir.

1243 (1827). Mevkufatî Ken'an Efendi'nin kızı ve Müderrisin-i kiramdan Ömer Nesib Efendi'nin eşi Necibe Hadice Hanım. (Si. Osm. 4/55) Nesib Ömer Efendi).

1281 (1864). Ken'an Efendi'nin diğer kızı Fatma Zehra Hanım.

Aynı yokuşun nihayeti, İdrisköşkü Meydanı sol taraf köşe:

1176 (1762) Mihrablı taş, Küll-i nefs-i zaikat'ül-mevt/Merhume ve mağfure el-muhtac/İlâ rahmet Rabb'ül-gafur/Vahidi-zâde kerimesi/Râbia Kadın ruhiçün/ El-fâtiha.

Piyer Loti Kahvesi'ne Rabia Kadın Kahvesi denirdi. Bu kahveye Loti sık sık geldiğinden onun adını almıştır.

Kahve, Rabia Hanım'ın evinin bir bölümüne açılmıştır. (M. Koman, Eyüp Sultan S: 29).

1163 (1750). "Vasıl-ı rahmet ola göçdü Mehmed Tahir" [(1)]

1166 Ra. 21 (Ocak-1753). Hazret-i Hâlid Tekyesi nişini Mustafa Çelebi.

1206 B. 13 (Mart-1792). Kapucı Çeşmesi'nde berber Hüseyin Ağa'nın oğlu el-Hâc hafız Hattat Mehmed Efendi. Kapıcı Çeşmesi bugün de mevcut olup Yusuf Muhlis Paşa Caddesi üzerindedir.

1096 (1685). Küçük taş. Sabıka Doğancı/Baba Kuş Ahmed/Paşa.

978 (1570). Mahmud Paşa. Tarih yanlış olabilir, siliktir. (Si. Osm. 4/313).

Nakilbend Hasan Efendi Türbesi karşı köşesi:

1206 (1791). Hamzavî taş. Cennet Mekan/Şeyh Hasan Efendi'nin/Kerimesi merhume/Hadice Monla/ruhuna fatiha. Şeyh Hasan Efendi'nin türbe yanında tekkesi vardı. Çolak lakablıdır.

1206, Merhum meşhur Odun/Yarıcı Şeyh Mehmed/Efendi'nin ehli merhume Saliha ruhiçün fatiha. (Odunyarıcı Mescidine bak.)

1857-1931 Kurukahveci Mehmed Efendi. Büyük sofa. Tam tepede.

1227 (1812). Esbak Sekban Başı ve hâlâ Dergâh-ı Âli Yeniçeri Ağası es-Seyyid Mehmed Ağa'nın cariyesi Halime Usta. (Si. Osm. 4/280 Mehmed Ağa, bir kaç çorbacı azlinde 1230 R. evvelinde (Şubat-1815) şehid edildi. Süleymaniye Camii hazîresine gömüldü. Kültürlü ve hayır sahibi idi. (Cevdet Tarihi, Üçdal Neş. 10/227-228).

1231 Ra. 17 (16-Şubat-1816). Zerrin baş, tepenin en uç noktası, Halic'in her yerinden görülen bir noktasında, Enderun-ı Hümâyun Seferli Ağaları'ndan, Balmumcu Şeyh Mustafa Efendi'nin oğlu Derviş Mehmed Refik Efendi.

Mustafa Efendi Şeyh Çolak Hasan Efendi Tekkesi'nin şeyhi idi. Refik Efendi kabrinin baş ve ayak şahidelerinde uzun bir kitabesi vardır. Bu kabrin arkasında şahideleri kırılmış ve bir şahidesi Refik Efendi'nin şahidesine destek olmuş bir pehle taşı vardır. Bunun, Balmumcu Şeyh Mustafa Efendi'ye ait olduğu sanılmaktadır.

963 (1555). Nakilbend Türbesi karşısı tam köşe, isim okunmaz haldedir.

1308 muharrem 3 (19-Ağus.-1890). Tarikat-i âliyyei Sünbüliyye'den Derviş İbrahim Efendi.

1255 (1839). Çok püsküllü fesli, Sâdık Paşa. 12 mısralı kitabe. Son beyt şudur:

Çıkdı bir âh ile târih-i vefatı Sabri Sâdık Rabb-ı hükm eyledi rihlet nâgâh Sicill-i Osmâni 3/195 de şu bilgi vardır: Sadık Paşa Kapıcıbaşılık'dan yetişip mir-i miran olup Adana ve Niğbolu muhafızı ve sonra 1252 de feriklikle Kars mutasarrıfı oldu. Azlinden sonra vefat etti. Eyüp'te Karlık Bayırı'nda medfundur. Oğlu, şuaradan Sabri Bey, babasının vefat tarihini söylemiştir. Damadı, Abdüllatif Ağa, 1276 (1859) de vefat ile yanına defn edildi.

1275 (1858). Sâdık Paşa damadı Lutfullah Ağa.

1189 (1775). Eş-Şeyh Osman Efendi'nin kızı Halime Hâtûn. Ca. 15

1136 (1723). Çukadar Halil Bâşe.

1295 (1878). Taşcıbaşı Zade Mustafa Râşid Efendi Sofası.

Yokuşun başında ve mezarcıların bulunduğu kulübenin yanındaki bazı kabirler şunlardır:

1265 (1848). Cezayir Valisi Hüseyin Paşa'nın kızı Ayşe Hanım.

1203 (1788). Sultan III. Ahmed'in lalalarından ve hanei hassadan mahreç olup şehiden vefat eden Lala Mehmed Paşa-Zâde Derviş Salih Paşa. Şahidesinin her iki yüzü de kitabeli olup arka yüzünde şunlar yazılıdır:

Sakız Ceziresi'nde medfun Ebu Bekir Paşa Zade el-Hâc Salih Paşa hafidi Özü Kazası'nda şehiden vefat eden derviş Salih Paşa. (Si. Osm. 1/182 Ebu Bekir Paşa).

1259 (1843). Vüzerâyı azam Kapu Kethüdası Yusuf Cemil Efendi'nin annesi Makbule Zeliha Kadın. (Si. Osm. 4/675 Yusuf Cemil Efendi).

1226 (1811). Hacegan-ı Divân-ı Hümâyun'dan Hamid Sancağı mütesellimi Necib Mustafa Efendi. Şahidesi kafesi destarlıdır.

1324 (1906). Muhteşem lahit. Hüseyin Paşa-Zâde Tomrukağası Arif Bey'in oğlu Tahir Bey.

1150 (1737). Şeyhülislâm Alaaddin Efendi Türbesi arkası. Osman Efendi Zade Derviş Mehmed Efendi.

İdrisköşkü mevkiinde, dört yol ağzındaki ahşap tek katlı karakol binası 1980 senesinde yıktırılmıştır.

Piyer Loti Kahvesi, Rabia Hanım'ın babası Vahidi-Zâde Mehmed Tahir Efendi'nin mesleğinden dolayı "Kadı Kahvesi", daha sonra da Kadın Kahvesi

adı ile anılırdı. Piyer Loti ismi 1910 tarihlerinde verilmiştir.

Kahvenin ön ve yan tarafındaki mezarlık da, Kadı Kahvesi Mezarlığı adı ile bilinirdi. Eyüp Sertarik Tekkesi zâkir başısı Şeyh Mehmed Efendi'nin kabri de burada idi. 1960 tarihlerinde elektrik hattını taşıyan demir kulenin yapımı sırasında buradaki diğer taşlarla beraber yok edildi. Mehmed Efendi Şahin Oğulları (Sokullu Ailesi)nden olup 1267 (1850) de vefat etmiş değerli bir bestekârımız idi. Ünlü Zekai Dede ile Hacı Arif Bey'i yetiştirmiştir.

Tarih kısmı gömülü sikkeli bir taş, Kenan Efendi Sofası karşısındaki bayırdadır: "Tekfur Dağ'da kain Tarikat-i Âliyye-i Halvetiyye dergâhı postnişini Şeyh Sultan Hamid-i Kirimi Hz.nin zadeganlarından Cennet Mekân Gazi Sultan Mahmud Han-ı Sâni türbedan Şeyh Ahmed Efendi."

(1) Kitabesi Şudur: Âh kim yakdı bizi dağladı Vahidi-Zâde/olmuşken o kemâl-i asr-ı vahid ü nadir/Geçirüb ömr-ü azizi müderrislikde/Terk idüb âlem-i nâsut fenayı ahir/Can atub Hz. Mevlâ'ya tevci etdi/Tayyiran eyledi lahutuna ruh-ı ta'ir/Uçdı şimürg gibi.... itdi/Vasıl-ı rahmet ola göçdü Mehmed Tahir. 1163. Rabia Hanım'ın babası idi. Piyer Loti Kahvesi, 1930-40 tarihlerinde, yanındaki fevkani ev (Karyağdı Sokağı üzerinde) ile beraber Feshane Müdürü Sıdkı Bey'in malı imiş.

Sâdık Paşa'nın konağı, İdris Köşkü Caddesi üzerinde ve Kutu Sokağı ile Türbe Sokağı arasında imiş ve halk buraya Paşaların Konağı dermiş. Bugün yerinde apartmanlar vardır.

SİLAHDAR AĞA CADDESİ İLE EYÜP HAMAMI SOKAĞI'NIN BİRLEŞTİĞİ YERDEKİ MEZARLIKTA GÖMÜLÜ OLANLAR: KUTBEDDİN EFENDİ MEZARLIĞI

Hekim Kutbeddin Efendi'ye atfedilen kabrin yerinde Hekim Ali bin Hüseyin'in dolama kavuklu, dört köşe şahidesi vardır. Rakam yazılı değildir. Kutbeddin Efendi 903 (1497) tarihinde vefat etmiştir. Yan tarafında sıbyan mektebi vardı.

1135 (1722). Değişik taş ve sikke. Anadolu kaleminde ikinci halife İbrahim Efendi.

1194 (1780). Molla sarıklı. Sadr-ı Anadolu İlmî damadı el-Hâc Ali Satı Efendi (Si. Osm. 3/546).

1224 (1809). Molla sarıklı. Şahidesinin caddeye bakan yüzü bir levha şeklindedir. Reis'ül-küttab Hayri Efendi merhumun biraderi, kibar müderrisin-i kiramdan es-Seyyid Mehmed Şeyda Efendi. Şair idi. (Si. Osm. 3/119). Si. Osm. 2/320) Hayri Efendi 1204-1789 da suda boğularak vefat etti. (Danişmend, Kronoloji 4/640).

1227 (1812). Harem-i Hümâyun bendegânından, müderrisin-i kiramdan Şeyda Efendi'nin kayınvalidesi Lebibe Hanım.

1233 (1817). Hacegân-ı Divân-ı Hümâyun'dan Ali Sârim Efendi. Şahidesi kafesi destarlıdır. (Si. Osm. 3/197).

1250 (1834). Galata Monlası Ali Satı' Efendi'nin torunu Mahmud Nedim Efendi.

1255 (1839). Sadr-ı Anadolu, Ebû Bekir Ağa-Zâde Mehmed Emin Efendi'nin kızı merhum Mehmed Şeyda Efendi'nin eşi Hafize Hanım.

1258 Ra. 13 (24-Nisan-1842). Sütun şahide. Erzurum kadısı olup Mekke-i Mükerreme pâyeli İmam-ı Sultani Zileli Es-seyyid Osman Efendi Zade es-Seyyid el-Hâc Mehmed Efendi Zadesi esseyyid Ali Satı' Efendi. Kitabesi Mısrî imzalıdır. Hadikat'ül Cevâmi'ye bazı ilaveler yapmıştır. (Si. Osm. 3/567).

1282 (1865). Sultan Abdülaziz'in hazinedarlarından el-Hâc Kadri Bey Efendi Zade Hayri Bey'in eşi Ayşe Fevrin Hanım.

1294 R. evvel (1877). Ali Satı Efendi' nin torunu müderris Ali Satı' Bey. Kitabesi şudur: Sadr-ı Anadolu Kadri Beyefendi Zade saadetlû Emin Beyefendi'nin oğlu müderrisin-i kiramdan es-seyyid Ali Satı'Bey.

1303 (1885). Lahit. Serasker Mahmud Paşa-Zâde el-Hâc Alaeddin Paşa'nın oğlu hacı Sirozlu Tahir Beyefendi (Si. Osm. 3/490 Alaeddin Paşa) (Si. Osm. 331 Mahmud Paşa).

1304 (1886). Sultan Mahmud Han'ın üçüncü hazinedarı, sudur-ı azamdan Hac Kadri Bey'in eşi Cemâlinûr Hanım.

1308 (1890). El-Hâc Mehmed Tevfik Efendi (Si. Osm. 2/58).

1314 (1896). Ahmed Hulusi Efendi Zade Mehmed Ali Efendi (Si. Osm. 307).

Tarih kısmı gömülü olanlar:

Ali Satı' Efendi'nin kızının oğlu Nazif Efendi zevcesi...

Ali Satı Efendi'nin damadı, Vezir-i Azam Kesriyeli el-Hâc Ahmed Paşa al fadından Sadr-ı âli hulefâsından Ahmed...

1233 (1818). Sadr-ı Anadolu, Ebûbekir Ağa-Zâde Mehmed Emin Efendi (9 Osm. 1/422).

TOKMAK TEPE MEZARLIĞI

Tokmaktepe, ismini Tokmak Dede'den almıştır. Tokmak Dede, Yâ-Vedud Hz.nin halifesi olup Yâ-Vedûd Camii vakfını tayin etmiş ve vefatında Vedûd Türbesi civarına defn olunmuştur. Fakat, kabri zamanla kaybolmuştur. Gömüldüğü tepe Tokmak Tepe adını almıştır. Vefatı 860 (1456) tarihinden sonradır.

Mezarlık, Alacatekke Sokağı, Yâvedûd Caddesi, Kırımî Çeşme Sokağı Yenimahalle arasındaki geniş alanda idi. Bugün küçük bir bölümü mevcuttur. 1974 tarihinde açılan Haliç Köprüsü'nün yapımı sırasında kaldırıldı. 1934 tarihli, İstanbul Şehri rehberinde gördüğümüz ondan fazla sokak da bugün

mevcut değildir, mezarlık, Yâvedûd Caddesi boyunca da uzanıyordu. Bu şerit mezarlık 1971 Şubatında istimlak edildi. Arkasındaki mensucat fabrikası terk edilmiş olarak elan durmaktadır. Mezarlığın bir bölümü de, Ayvansaray surları Yâvedûd Karakolu arasında, cadde ve Yağhane değirmeni Sokağı üzerinde idi. Son derece bakımsız iken Şubat 1971 de kaldırıldı. Bu sırada cadde üzerinde şahide bulunuyordu.

Tokmaktepe'ye, Yâvedûd Türbesi'nin arkasında bulunan dönemeçli bir merdivenle çıkılırdı. Yokuşun başında, Yenimalle Sokağı üzerinde ve Kıral Kızı Sokağı'nın sağ köşesinde, Korucu Mehmed Ağa'nın köfeke taştan yapıl muhteşem ve yüksek şahidesi vardı. Şahide bir sofa içinde olup, Hadika yazarına göre, üzerinde şu yazı bulunmakta idi:

Dâr-ı dünyâ bir misafirhanedir.
Göç yarağın görmeyen divânedir.

Şahidedeki kitabe bugün silinmek üzeredir. Yanında aynı biçim fakat daha küçük bir şahide daha vardır, üzerinde yazı yoktur.

Mehmed Ağa, Ayvansaray Mescidi'nin banisi olup vakfiyesi 999 (1590) tarihlidir. Hadika yazarı, "Kabri Tokmaktepe nam mahallin eteğinde Eyyüb'e gidilir iken sağ tarafta vakidir" diyor. Kıral Kızı Sokağı'nın vaktiyle Eyüp'e giden yollardan biri olduğu anlaşılıyor. Son zamanlarda ancak küçük bir parçası kalmıştır. Yolun sağındaki mezarlığın bir bölümü bugün de mevcuttur. Mehmed Ağa sofası, Yavedûd Türbesi arka taraflarında iken 1971 martında, Kırımî Çeşmesi Sokağı üzerindeki yeni mezarlığa, etrafındaki şahidelerle beraber, nakledilmişlerdir.

Yağhane Değirmeni Sokağı ile Yenimahalle Sokağı karşısında, beşyol ağzında, Savaklar Caddesi başında bir sofa vardı. Bir set üzerinde olup etrafı kesmetaş duvarlı idi. Ortasından ulu bir servi ağacı yükseliyordu. Bu sofada, meşhur Şair Cevrî Efendi'ye ait bir kabrin bulunduğunu sanmaktayım. 1960 lı yıllarda perişan durumda idi. Cevrî, 1065 (1654) tarihinde vefat etti. Müstakim-Zâde, "hanesine yakın İstanbul kalesi kapılarından Eğrikapı haricinde, Defterdar İskelesi'nde Cemâli Tekkesi tarafından gelinir. Yolun sol tarafında ana yoldan bir iki adım ileride defn edilip üzerindeki toprak düzeltilerek Allah'ın rahmetine tevdi kılındı. Sonradan baş ve ayak ucuna birer servi dikilip yeşil çimen ile örtülüp herkesin malumu olmayıp ancak onu sevenlerce malumdur" diyor.

Cevrî sofasından biraz aşağıda, Yenimahalle Sokağı ile Öküz Arabacıları Sokağı'nın birleştiği yerde ve ikinci sokağın sağ köşesinde bir hazîre daha vardı. Ön tarafı kesme taş duvar olup içinde şahideleri yok olmuş iki kabir vardı. Hazîrenin sol tarafında ise kemerli bir kapısı mevcuttu. Sofanın arkasında Tokmaktepe sırtları uzanıyordu. Süheyl Bey, "Ayvansaray ve

Eğrikapı yamaçlarında ilerlerken 16. asra ait büyük bir hazîrenin taş aralıklı duvar ve kapı bakiyesine raslıyoruz", diyor. Bu hazîre 1971 martında, Edirnekapı mezarlığına, Emin Baba Tekkesi sağındaki Mısır Tarlası'na nakledilmiştir.

Kırımî Çeşmesi ile Alaca Tekke Sokağı'nın birleştiği köşede de bir sofa vardı. Alaca Tekke Sokağı tarafında mükemmel bir taş parmaklığı bulunuyordu. Kırımî Çeşmesi tarafı ise açıktı. Pahlı köşesinde güzel bir kafes ve taştan geometrik şekilli bir pencere vardı. Bu pencere uzun müddet Fethi Çelebi Camii duvarına dayalı olarak durdu ve daha sonra yok oldu. Bu sofanın yanında Kırımî Hüseyin Efendi'nin açık türbesi vardı ki 1971 tarihinde Otaktepe Mezarlığı'na nakledilmiştir. (Bu türbe bahsine bakınız.)

Merhum Süheyl Bey, "Yavedûd Türbesi'ni ve etrafında kalabalık taşları seyrederken bu kısmın etrafına duvar çevrilmesini görmekle seviniriz. Onun yanında Defterdar'a giden caddenin kenarında bir sıra mezarlığın arkasında mezarlıktan çalınarak genişletilmiş bostanlar görürüz... İkinci Bayezid zamanında Hatib-Zâde adında büyüklük taslayan âlimlerden birinin garazkerâne fetvasıyla Fatih devrinin değerli âlimlerinden Molla Lütfi şehid edildiğinde gömüldüğü yer bu şimdiki bostanlardan birinde idi. Taşı orada bir hatıra olarak duruyordu," diyor. (Molla Lütfi Türbesi bahsine bakınız).

Tokmaktepe Mezarlığı, AbdülVedûd Hz. nin buraya defn edilmesinden sonra yani, Fatih zamanında oluşmaya başlamış ve İstanbul'un fethi sırasında şehid olanların bir kısmı da buraya gömülmüştür.

Ayvansaray Emir Buhârî Tekkesi şeyhi Hüseyin Efendi 1086 (1675) tarihinde vefat ederek Tokmaktepe kenarında, yol üstüne gömülmüştür. Burada gömülü olanlardan biri de, Ayvansaraylı Hafız Hüseyin Efendi'nin akrabası olup 1194 (1780) tarihinde vefat eden Mustafa Efendi'dir. Kendisi Şehremini ve sonra, Sultan I. Abdülhamid'in Boğaziçi'nde, Beylerbeyi'nde yaptırdığı camii şerife ve Bahçekapı'daki medrese, imaret ve türbesine bina emini olmuştur. Kabri, 1971 şubatında Edirnekapı Mezarlığı'na ve Emin Baba Tekkesi'nin gerisine nakledilmiştir. (Edirnekapı Mezarlığı bahsine bakınız.)

Kaynak: (Gezi Notu) (Hadika 1/46-146-236-287) (İstanbul Ans. 3/1654) (Tuhfe S: 639) (A. Gölpınarlı, Melamilik S: 148) (H. Ayan, Çevri 1981 Ankara) S. Ünver, Tokmak Tepe, Arkitekt 1950 Sayı: 5-6).

Tokmaktepe Mezarlığı'nda gömülü olanlar şunlardır:

1047 (1637). Dede Hüseyin bin Mehmed.

1047 C. ahır (Ekim-1637). Mehmed ibn-i Hasan.

1133 (1720). Şerife Rukiye Hâtûn. Bu kadar yazılı.

1167 (1753). Çelebi-Zâde Efendi kethüdası Abdurrahman Ağa.

1183 (1769). Şeyhülislâm Hayâti-Zâde hazinedarı Şehri Mehmed Efendi.

1184(1770). Sikkeli. Mehmed Emin Efendi. Yazı eriyor. (Si. Osm. 1/409). Sokak üzeri büyük sofa:

1173 (1759). Nefise Kadın. Taş eriyor.

1181(1767). Rumeli kadıaskeri reisi olan Çavuş-Zâde Halil Efendi. Şahidesi kafesi destarlıdır.

1182(1768). Taş eriyor. Okunmaz halde.

1186 (1772). Rumeli kadıaskeri reisi olan Çavuş-Zâde İshak Efendi.

1213 (1798). Divân-ı Hümâyun çavuşlarından Derici Hasan Efendi.

1282(1865). Millisine Hanım.

1302 şaban 1 (16-Mayıs-1885). Mevlevi sikke kabartmalı. Vükelayı saltanat-ı seniyye'den Evkâf-ı Hümâyun Nâzırı Mehmed Abdülhalim Efendi (Si. Osm. 3/304) (Vakıflar Der. 18/57).

1309 (1891). Selimi-Zâde Polis Salahüddin Efendi.

1330 (1912). Evkâf-ı hümâyun nezareti muhasebecisi Cânib Bey. Tarih kısmı gömülü, bu makamda medfun olan Hafız Mehmed Selim Efendi ve Evkâf-ı Hümâyun muhasebe kalemi Abdülhalim Efendi'nin annesi Âbide Calibe Hanım.

Sofanın etrafı demir parmaklık ile çevrilmiştir.

1252 (1836). Taşçı el-Hâc Hasan Ağa.

383 ı

1282 (1865). Maliye Nâzırı esbak Tevfik Paşa validesi ve merhum el-Hâc Hasan Ağa'nın eşi Hadice Hanım.

1297 (1880). Tevfik Paşa damadı Bahri Sefid defterdarı Ahmed Şakir Efendi.

1307 (1889). Tüccardan Taşcı-Zâde İsmail Hakkı'nın eşi Emine Hanım.

1314 (1896). Mülkiye tekaüd sandığı Nâzırı Şeyh'ül-vüzerâ Tevfik Paşa'nın haremi Fatma Hanım.

Bu ikinci sofa yüksek bir set üzerindedir.

Maliye Nazırı Tevfik Paşa 1320 (1902) tarihinde vefat etti. Kabri, Sultan II. Mahmud Türbesi bahçesindedir. (M. Pakalın, Maliye Nazırları 1).

SOFA

1313 (1895). Maliye Hazinesi muhasebat-ı atike ketebesinden Hasan Hüsnü Efendi'nin eşi Fatma Hanım.

1315 (1897). Tüccardan Taşcı-Zâde Ahmed Kâmil Efendi. Tüccardan Taşcı-Zâde İsmail. Taş eriyor.

ZAL PAŞA CADDESİ ÜZERİNDE GÖMÜLÜ OLANLAR

Evrenos Dede. Şahidesi üzerinde rakam yoktur. Sikkesi Tebrizî'dir. Vaktiyle karşısında, 1622 tarihinden hemen sonra, Sultan II. Osman'ı şehit edenlerden, eşkiya reisi Sipahi Mezak adında bir kimsenin yaptırmış olduğu Mevlevihane vardı. Evrenos Dede bir Mevlevi dervişi idi.

Gafurullah Efendi Sultan imamı idi. Şahidesinde tarih yoktur.

Osman Efendi. Tarih kısmı gömülüdür. Dar'üş-şerife Ağası'nın sır kâtibi, saray-ı atik teberdarlarından teberdar Osman Efendi. Şahidesi kâtibî sikkelidir.

1127 (1715). Hamzavî taş. Sultan kethüdası el-Hâc Hüseyin Efendi. (Si. Osm. 2/205).

1151 (1738). Kafesi destarlı. Kitabesi erimektedir. Matbah Emini Mehmed Efendi. Kitabesi Suyolcu-Zâde tarafından hazırlanmıştır. Tarih beyti şudur:

Necibâ böyle du'â birle yazdı târihin
İlâhi kıla Mehmed Efendi huldi mahal
1157

1168 (1754). Kafesi destarlı. Tophane Nâzırı İbrahim Efendi. (Si. Osm. 16129).

1185 (1771). Kafesi destarlı. Kal'a-i kebir kaleminin baş halifesi Abdullah Efendi.

Hazîre son derece perişandır.

(Matbah Emini Mehmed Efendi için bak, Hadikat'ül-cevâmi 1/280-293-294).

ISBN 975 - 7490 - 01 - 6 (Tk. No.)
ISBN 975 - 7490 - 02 - 4 (1. Cilt)

250000